

ACTA
ERUDITORUM
ANNO
M DCCIV

publicata.

*Cum S. Cæsareæ & Regiæ Polonicæ
Majestatum privilegiis.*

L I P S I Æ.

Prostant apud JOH. GROSSII Hæredes,
& FRID. GROSCHUF.

Typis CHRISTIANI GOEZI.
A. M DCCIV.

N. I.
A C T A
ERUDITORUM,

*publicata Lipsia
Calendis Januarii, Anno M D C C I V.*

---

*APPARATUS AD BIBLIOTHECAM MAXIMAM
veterum Patrum & antiquorum Scriptorum Ecclesiasticorum
Lugduni editam. Opera & studio Domni NICOLAI Le
NOURRY, Presbyteri & Monachi Ordinis S. Benedicti e Con-
gregatione S. Mauri.*

Parisiis, apud Joh. Anisson, 1703, fol. Alphab. 9.

DUobus jam in locis prolixè satis de hoc celeberrimi Nourry Apparatu in Actis nostris egimus, semel quidem tomo secundo Supplementorum, p. 531 sqq. iterumque A. 1698, p. 551 sqq. Sed nunc denuo sub nostrum ille recensum vocandus est, postquam in majori hac forma conspiciendus sistitur.

Repetitos autem heic videre est duos tomos jam ante separatim editos, in quibus Autor eruditissimus circa Ecclesiasticos primi & secundi a Christo nato seculi Scriptores occupatum se exhibuit. Heic tamen non pauca secundis retractavit curis, quædam etiam adjecit, quibus nova majorque sacris nonnullis dogmatibus, aut difficilioribus locis lux afferri potest. E secundo tomo Gregorii de anima opusculum, quod in prior editione, post dissertationem sextam, appendicis loco sequebatur, sustulit, ratus quippe, commodiorem istud locum obtenturum, si quando de Gregorii Neo-Cæsariensis operibus agendam fuerit. Vicissim accessionem insignem nacta est præfens editio, dum tommum veluti peculiarem constituit prolixissima de Clemente Alexandrino commentatio, quæ omnibus & singulis sancti hujus Patris, sive editis, sive non editis, sive

A

veris,

veris, sive falsis operibus excutiendis atque illustrandis impenditur.

Et Clementi sane hunc locum ideo dandum esse, existimavit Nourrius, quod, quæcunque typis edita prostant illius opera, cadente secundo Ecclesiæ seculo ab ipso composita esse videantur. Tanta vero, tamque varia & multiplici, cum sacra, tum profana eruditione cumulatisime repleta eadem cum sint, ad illa recte & perspicue enucleanda, pluribus verbis longoque sermone opus fuisse innuit; unde ne nimis excresceret voluminis unius moles, hunc Patrem prius absolvendum, quam suas de Scripturibus tertii seculi dissertationes ministrandas censuit.

Missis itaque tomis duobus prioribus olim recensis, qui primum heic & secundum librum constituunt, circa tertium paulo subsistemus amplius, & quo modo de operibus Clementis Alexandrini agat, dispiciemus. Tribus videlicet dissertationibus universum absolvit negotium, quarum prima de Admonitione ejus ad Græcos, & de tribus Pædagogi libris, secunda de libris Stromatum, tertia de aliis ejusdem operibus, ac de iis etiam, quæ ille se scripturum promiserat, & de variis Chronologiis ab ipso repræsentatis, eleganter atque docte commentatur.

Ab Admonitione ad Græcos fit initium, ubi post institutam libri totius analysin, quædam de ejus titulo, argumento, elegantia, eruditione, & manuscriptis codicibus, Nourrius in medium affert. Quod ad illius integritatem attinet, depravatos in eo plures locos, nulliusque manuscripti codicis ope hactenus sanabiles, Hervetum notasse innuit. At sicuti quosdam corruptionis perperam insimulari monet, ita nonnullos, sed paucissimos, scriptorum amanuensium incuria mancos & mutilos, vix ac ne vix quidem a quoquam, nisi aliis manu exaratis codicibus adjuto, posse unquam sanari, aperte & ingenue confitetur. Hinc ad prosopographiam Clementis pergit, & quisnam ille fuerit, qui ejus præceptores, quodnam munus & officium gesserit? & quæ alia, uberius declarat. His absolutis, tres Pædagogi libros eadem methodo considerat, & tum
deinum

demum ad varias in utrumque scriptum observationes se accingit. Sacros Veteris & Novi Testamenti Autores Divino Spiritu afflatos, Clementem credidisse docet. Salomonem, Proverborum Autorem, monet puerum Hebræum ab isto appellari, forsitan ideo, quod ille de se ipso hæc edisserat: ego filius sui patris mei, tenellus, & unigenitus coram matre mea, & docebat me, Prov. IV, 2. In Pædago plurima V. T. loca modo a vulgata editione diverso cur allegentur? indagat. Legem Apostolorum, qua sanguine animalium & suffocatis carnibus interdixere, una cum Clementis rationibus, eam firmiter, examinat. De Christi & Spiritus Sancti Divinitate, sacroque Trinitatis mysterio, ac de iis, quæ ad Christum alias pertinent, Clementem recte docuisse, pluribus ostendit. Quod Christum nullo corporeæ formæ lepore, nullaque oris & vultus elegantia præstantem, imo vero indecorum & deformem dixerit, id vitio ipsi vel errori verti minime posse, contendit. Orthodoxam porro illius de Sacramentis, & Eucharistia in primis, sententiam vindicat; de Angelis etiam, hominisque anima & Christianorum moribus, non nisi pia ac recta ab ipso prolata legi, monstrat. Ut ejus asserta de Gentilium Theologia ac variis eorum superstitionibus dilucidentur, plura cumulat de idololatriæ & nefarii plurium Deorum cultus origine & primordiis; de primis Deorum templis; de Paganorum simulacris, statuis & imaginibus: ubi simul, nulla plane apud Christianos fuisse simulacra, nullasque in eorum templis imagines, observat. Paganorum item Deabus, sacrificiis & mysteriis describendis justam impendit operam, prout & animalibus ab istis cultis, Regibus item & privatis hominibus in Deorum numerum relatis. Nec eorum omittit oracula, ludos & certamina. Philosophorum & Poetarum ethnicorum de Diis primisque rerum principiis opiniones recenset. Quosnam illi vocitarint atheos? declarat. Mores Paganorum illustrat, vitorum luxuriam & molliem, Lacedæmoniorum & Atheniensium vestes, superbam domorum suppellectilem, balnea viris & foeminis comæunia, inebriationes, coronas in conviviiis & funeribus, unguenta, & quæ sunt alia. Etsi autem Clemens libros Pædago ad informandos Christianorum mo-

res, & tradenda vitæ Christianæ præcepta ediderit, plura tamen intermiscere ipsum ait ad res physicas & naturales spectantia, quæ, cum explicatione aliqua aut confirmatione indigeant, minime intacta relinquenda judicavit. Hinc disputat de auro, quod formicæ effodiant, & gryphes custodiant; de Pactoli fluentis aureis & Lydio ramento; de quibusdam animalibus a Clemente adductis, hiæna sexum mutante, lepore & dasipode, merula & luscinia, pavone Medo, psittacis, phasianis, & aliis. Denique de scriptoribus, poetis, pædagogis & statuariis, a Clemente laudatis, caput integrum subnectit.

Secunda Dissertatio septem libris Stromatum est destinata, quos Clementi ante omnia vindicat Nourrius, eorundemque publicandorum præcipuam fuisse causam dicit hanc, ut veram sinceramque Christianæ fidei doctrinam, contra Paganorum, præsertim Philosophorum & Hæreticorum errores tueretur, ac quæ ex eorundem Philosophorum dogmatibus Christiano homini rejicienda & assumenda essent, patefaceret. Adhæc, postquam in sua ad Græcos Admonitione, impias Ethnicorum superstitiones funditus evertisset, postquam tribus Pædagogi libris, illos, qui Christianæ religioni nomen recens dederant, primis imbuisset illius præceptis, necessarium duxisse ipsum, ut manifestum faceret, in quo sita summa, ad quam semper debeant contendere, ejusdem Christianæ religionis perfectio? His aliisque more supra jam insinuato expositis, & præfens Stromatum opus doctis observationibus explanat, v. c. de Mose Pentateuchi autore, ejusque ætate, vita, variis nominibus, scientia & sapientia, ac bellica prudentia, noctu Israëlitas, quemadmodum Miltiades & Thrasylbulus suo ævo fecerint, ducendo declarata; de aliis utriusque Testamenti libris, eorumque autoribus; de virorum insuper Apostolicorum & aliorum antiquissimorum scriptorum operibus, Barnabæ epistola, libris Hermæ, & similibus, de LXX Danielis hebdomadibus; Baptismi Christi anno & die, &c. Quod Clemens Christum famis, sitis, doloris aliarumque humanarum affectionum & motuum expertem penitus crediderit, vero haud consonum esse asserit. Libero hominis arbitrio plus æquo ipsura tribuisse negat, & mentem ejus de peccato

MENSIS JANUÁRII A. MDCCIV. 5

cato latius exponit, pari ratione circa alia doctrinæ ab ipso assertæ capita versatus; Quod de secundis ille nuptiis recte sentit, adversus Cœnturiatores Magdeburgenses probatum darenititur. Perpetuæ continentiæ ac cœlibatus statum non minus ab ipso, quam matrimonium, probari & commendari autumat. Inde ejus de virtutibus Christianis sententiam proponit. Perfectum Christianum ab eo nuncupari *πνευματικὸν* animadvertit, & quid in tali requirat, per partes singulas manifestum facit. Hæreticos a Clemente tactos, utpote Simonianos, Nicolaitas, Basilidianos, Carpocratianos, Isidorum, Epiphaneum, Prodicum, Valentinum, Marcionitas, Antitactos, aliosque in scenam producit. Ubi ad Gentilium Theologiam rursus fertur, præter cætera de Ephesius, aliisque magicis literis & nominibus dispat. Dandam esse Philosophiæ operam, & ad eam perfecte comparandam, cuilibet Christiano homini sedulo incumbendum esse, cum variis rationum momentis evidentissime Clementis demonstrarit, quid ille Philosophiæ nomine intellexerit? inculcat. Nimirum non nisi recte dicta, & æquitatis, justitiæ, pietatis ac veritatis decreta. Econtra autem statuisse ipsum, falsa & erronea, ac sapissime impia dogmata, quibus gentiles Philosophi veram divinamque Hebræorum doctrinam vel labefactaverint, vel interpolaverint, vel penitus corruperint, a Christianis omnibus plane penitusque rejicienda, atque explodenda venire. Admissa a Gentilium Philosophis scriptoribusve e Sacris Literis furta, ad Clementis ductam pandit. Sectas Philosophicas ab eo memoratas recenset, & cujusque sectarum opiniones varias ad incudem revocat. De septem Græciæ Sapientibus haud proletaria allegat, Ethnicos legislatores, vates, foeminas fatidicas prodire jubet, scientiarumque, artium & aliarum rerum inventores, cum Clemente suo introducit. Furtis modo memoratis mutua Græcorum scriptorum furta associa. Et qui in chartæ, quæ nos premit, angustia recensere licet singula, quæ non citra fructum ac voluptatem insignem ulterius annotata legi queunt? Scriptorum in Stromatum libris a Clemente laudatorum duos struit indices, nomina ipsorum ordine alphabetico disponentes, quorum alter Historicos,

aliosque, qui soluta quid oratione scripserunt, alter vero Poëtas complectitur.

Tertia Dissertatio auspiciū sumit ab octavo, qui vocati fuit, Stromatum libro, quem a Clemente profectum esse inficiatur. Illum vero librum, cujus titulus: Quis dives salutem consequi possit? Clementi abjudicare haud sustinet, & impaetos ei errores removere studet. Ast opusculum, quod in Græce & Latine editorum Clementis Alexandrini operum sine, Græcis tantum typis excusum, & in duas partes divisum sit, quarum prior varia veteris novique Testamenti loca, absque ullo ordine ullaque coherencia accumulæ, nec rectis ac sanis plerumque interpretationibus eadem explicet, posterior ex Scripturis Prophetiis electa polliceatur, reapse vero multa sacris Prophetarum oraculis adversa, & ex eorum libris minime desumpta proponat, longe alium, quam Clementem, autorem habuisse, judicat. Nec adumbrationes in aliquot epistolas Canonicas, partem nimirum primæ Petri, & Judæ, & primam ac secundam Johannis Epistolam, pro genuino Clementis foetu agnoscit. Depêditis illius operibus primo loco accenset Hypotyposeon libros, librum, dehinc unum de Pascha, disceptationem porro de jejuniis, librum de obreccatione, librum contra eos, qui Judæorum errores sequuntur, quorum plerumque fragmenta aliqua apponuntur. Taceamus alios tractatus, qui æqualem cum his celebritatem assecuti non sunt. De libris & commentariis, quos Clemens scripturum se esse promiserit, postremo loco mentio injicitur.

Cum de cætero ex variis, quæ a Clemente Alexandrino in primo Stromatum libro pertractentur, argumentis, non minimum sane illud sit, quo Mosē scriptorum omnium antiquissimum esse demonstrat, & ad istud efficacius persuadendum, plures ex diversis Ethnicis autoribus desumptas exhibeat chronographias, quibus ea Mosē antiquitas ipsorum testimonio comprobetur, idcirco omnes cum Paganorum scriptorum, tum Clementis chronologias, continuato ordine, atque adjectis, quos ille omiserat, omnibus a mundi primordio annis, Nourrius heic representat. Et ut facilius ab unoquoque deprehendi possit, in quo Clemens discrepet ab aliis, duas, præter Clementinam,

alias

MENSIS JANUARIi A. MDCCIV. 7

alias chronographias exhibet, Eusebii nimiram Cæsariensis, & Georgii Syncelli, tresque has chronographias tribus columnis ex aduerso positis sic distinguit, ut quivis uno oculi ductu perspicue videat, quanam earum sit concordia, & quæ discrepantia vel dissensio? Eusebii autem & Georgii Syncelli Chronica præ cæteris idè selegit, quia uterque in illis ipsammet Clementis chronologiam haud semel citavit. Inde enim haud incerto colligi existimat, utrumque sic eam legisse, ut, quod verum esse iudicaret, ab ea acceperit, quodque falsum, repudiaverit.

I REGI DELLA TOSCANA &c.

ii e.

ORNAMENTA HETRURIAE IN MEMORABILIBUS

factis Equitum S. Stephani. Opus in lucem editum a FUL-

VIO FONTANAE Soc. Jesu, ac Regiæ Celsitudini COSMÆ

III Magni Ducis Hetruriæ & Magni Magistri

Ordinis dedicatum.

Florentiæ, apud Petr. Matthiam Miccioni & Michaelem Nestenum, 1701, in fol.

Constat 3 Alphab. 3 plag. multisque figuris æneis.

Illustrissimus Ordo Equitum S. Stephani, per sesquiseculi fere decursum, rebus contra Barbaros egregie ac prospere gestis excelluit plurimis, ut justo eas volumine describendas haud injuria crediderit Reverendus libri hujus Autor. Omnes itaque ad oculum quasi delineavit, æneisque incisas tabulis Lectoribus obtulit, præfatus tamen nonnulla, quæ ad generalem jam dicti Collegii Equestris notitiam faciunt. Principium deducit a magnifico Pisarum & Liburni elogio, in quarum civitatum altera sedem Religionis suæ, in altera armamentarium Equites statuisse perhibet. Tum Magnos Magistros, Hetruriæ simul Duces, enumerat, Cosmum scilicet I, Franciscum I, Ferdinandum I, Cosmum II, Ferdinandum II, & Cosmum III, hodie regnantem. Primum equidem de instituenda Sacra Religione consilia secum agitalle ait, postquam e decretoria illa ad Marcianum pugna, d. 2 Aug. A. 1554, victor discesserat, partim ut Deo

iam mortali grati animi symbolum testaretur, partim ut Mahummedanorum audaciam, piraticam in mari mediterraneo late exercentium, retunderet. Quoniam vero obtenta victoria dies recordationi S. Stephani, Papæ & Martyris, in fastis sacrata fuerit, ideoque nomine ipsius Ordinem suum militare condecorari voluisse. Sed ne rem tanti momenti, inauspicato aggredi videretur, Pio IV, summo tum temporis Pontifici, eam aperuit, quem adeo sibi prouum expertus est, ut non modo non improbarit sanctissimum institutum, potius omni illud ope iuvandum censuerit. Quem in finem Bulla Apostolica Religionem istam munivit, Equitibus regulam S. Benedicti seruandam præscripsit, eisdemque quouis Ecclesiasticæ jurisdictionis nexu exemit. Venerabile quoque crucis signum in insigne Ordini concessit, Cosmum ejusque Successores Magni Magisterii dignitate ornauit, bona ad Religionem spectantia decimarum onere cæterisque præstationibus absoluit, quin & conjugatis non tantum, sed bigamis etiam licentiam indulxit, beneficia CC scutorum aureorum quotannis percipiendi, quam summam Sixtus, Pius & Paulus, Quinti omnes, ad quadringentos usque aureos ampliarunt. Cæterum votis suis perinde obstringi Equites hosce, ac Religiones militares alias, Noster affirmat; imprimis autem oportere eos, quoties classicum contra hostes Christianæ fidei undiquaque canatur, expeditioni isti interesse, multoque magis Magnum Magistrum ad tale bellum euntem viritum comitari; posse vero, in solatium hujusmodi laboris, de commendarum ac beneficiorum fructibus ultima disponere voluntate. Vestitum quod attinet, crucem quidem communem illis gestare cum Melitensibus, sed rubram tam in pectore, quam in latere sinistro, togam induere ad pedes promissam, instar Monachorum, e ciliçino panno tenuiore candido, cui ruber suppositus sit, confectam, intexta cruce in leua corporis parte, quod vestimenti genus aspectu grave ac jucundum prædicat Autor. Quandoquidem vero armis in conflictu tractandis obesse facile posset, ideoque succedere tum in ejus locum sagum bombycinum breuius albicans, subfuta tela rubra, cum cruce in medio pectore ejusdem coloris, seu terrorem Barbaris sic incuti, seu commilitibus

MENSIS JANUARIÏ A. M DCCIV. 9

litibus suis animum addi sperent. Mox diversas classes Equitum, secularium nempe atque ecclesiasticorum, nec non varios, quibus a se invicem distinguantur, gradus indicat. Habitare illos duo palatia Pisis superbe constructa, ad quæ proxime sita appareat Ecclesia splendidi operis, trophæis spoliisque hostium bene referta. Hisce A. 1683 corpus ipsius B. Stephani accessisse, e civitate Traniensi illuc allatum, & nupeprimo demum Jubilæo fellam illam, quam beatus Vir martyrii honorem adeptus cruore suo olim adsperserat, Celsissimo Magno Duci ab Innocentio XII Pontifice in præmium religiosæ peregrinationis donatam. Ecclesiam ipsam gaudere proprio Clero, cujus Prior, e speciali Pontificis indultu, Episcopalibus ornamentis amictus, Missam celebrare possit. Porro de Nobilitate a Candidatis Ordinis probanda, ut & regiminis administratione duodecim spectatæ virtutis Equitibus commissa agit, quem Senatam omnimodam jurisdictionem, in causis qua civilibus, qua criminalibus, in reliquos Equites exserere contendit. Inde novem præcipuarum Ordinis dignitatum, Commendatoris videlicet Majoris, Magni Constabularii, Thalassiarchæ, Magni Prioris Conventus, Magni Cancellarii, Magni Thesaurarii, Magni Hospitalarii & Magni Prioris Conventualis Ecclesiæ, mentionem injicit, easdemque singulis trienniis, quibus Capitulum generale haberi suevit, mutari, aliisque de novo decerni refert. Multus est in exaggeranda pompa ejusmodi solennium, quæ Dominica in Albis peragi ut plurimum solent, nec parciore in juribus Magno Magistro competentibus investigandis. Dehinc ad historica magis desceat & supra laudatum Cosmum I A. 1561 d. 15 Martii Pisis Religionem S. Stephani fundasse, ipsumque in Ecclesia Cathedrali a Nuncio Apostolico Georgio Cornaro hisce verbis; *Efficiatur Celsitudo Tua Miles Christi, & esto Magnus Magister Ordinis Divi Stephani, cujus habitum suscipito in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti, Amen*, investitum fuisse narrat. Posthæ præclaras Equitum actiones, sub singulis rei maritimæ Præfectis, copiose recenset, quot triremes aliaque Barbarorum navigia demerserint, quot capta abduxerint, quot urbes & castella infidelium expugnaverint; quæ omnia hic persequi, tædiosum nimis foret. Id saltem

10 ACTA ERUDITORUM

ex Autore nostro adjicere liceat, tantas victorias non nisi unus triremis jactura constitisse, quæ in prælio cum famoso pirata Occhialio inito, tormentorum ictibus lacerata perierit. Tam levi ad hoc detrimento septem mille Christianos in libertatem assertos, & viginti quinque Turcarum millia compedibus fuisse addicta. Huic descriptioni, appendicis loco, subjici videas amplissimos catalogos tum triremium, navium atque arcium devictatum, tum eorum, qui ex hoc nobili Equitum consortio, vel ad Cardinalem purpuram, vel ad suprema Religionis suæ munia obeunda, vel ad triremes regendas, electi fuerint. Dolendum tamen, bullas & diplomata Pontificum huc pertinentia, constitutiones item Ordinis, redditus, commendas, dies æmortuales Equitum, aliæque singularia, quorum copiam haud difficulter impetrare valuisset Autor, hic desiderari.

ANTIQUITE' DE LA NATION ET DE LA LANGUE de Celtes &c. Par le R. P. P. PEZRON.

i. e.

ANTIQUITAS NATIONIS ET LINGUÆ CELTARUM seu Gallorum, demonstrata a R. P. PAULO PEZRONIO.

Parisii, apud Jo. Boudot, 1703, in 11. maj. Plag. 19.

SI laus est, litterarum monumentis prodere, quæ maxime remotæ sunt ab hominum opinione, imo posita supra fidem videri prima fronte rem considerantibus poterant, dubium non est, quin magno adplausu huic celeberrimi Pezronii librum excepturi sint eruditi. Is enim longe aliter de origine ac antiquitate gentis Celticæ sentit, ac sentire hæctenus, qui in gentium inquirere natales. In hanc autem se ingressum sententiam scribit, cum, quæ de gentium originibus Moses divinus scriptor Genesios decimo capite exponit, accuratiori meditatione persequeretur. Bochartum quidem multum in hoc argumento elaborasse, omneque quod tulerit punctum, vulgo censeri: at & in multis, iisque hæud exigui momenti rebus eum falli, & ad Celtas quod attinet, seu Gallos, eorum ne attigisse quidem illum originem. Jam ut suum rite exequatur institutum, a no-

MENSIS JANUARI A. MDCCIV. 15

minibus orditur. *Celtarum* & *Gallorum* nomine, ipsa lingua Celtica, *validos, fortes* significari, contendit. Sed priusquam Celtæ audirent, dictos fuisse *Cimbros*, seu *Cimmerios*. *Cimber* autem seu *Kimper*, lingua Celtica denotare virum bellicosum. Advocat ad hoc evincendum etiam in subsidiaria linguam Germanicam, haud dubie innuens vocem *Kämpfer*. Cum autem supponat, partem Celtarum sub *Titanum* nomine antiquis fuisse celebratam, & hujus vocis natales in lingua Celtica quaerit. *Tiſāves* autem, seu *Tiſhves*, lingua Celtica *Terrigenas* dici, hoc est *γηνεῖς*. Antiquius autem adhuc esse nomen *Sacarum*, quo insigniti fuerint Celtæ, priusquam Titanes vocarentur. Profectum hoc esse a Parthis, qui Celtas *sacos*, hoc est *latrones, impios, sceleratos* vocaverint. A Parthis illud accepisse Persas, a quibus ad Græcos atque Latinos propagatum sit. Sed antiquissimum & maxime genuinum gentis nomen fuisse *Gomarorum, Comarorum, Gomaritarum*. Hoc enim primam veramque Celtarum originem designari, quam a Gomer, primogenito Japheti, acceperint. Sed hæc ut historiae, quam animo concepit Auctor, lucem quandam affundunt, ita ab eadem rursus, ut probe intelligantur, sunt illustranda.

Nimirum hoc caput causæ, & præcipuum commentationis, quam Auctor instituit, momentum est, Gomas ipsos esse Celtas, & illos a Gomer Japheti filio descendisse. Sedem autem primam Gomeri progeniem exisse trans Taurum montem, in regionibus Asiæ Septentrionalibus, & hinc progressam, magnam Asiæ & Europæ subjugasse partem, & sub variis ab antiquissimis Historicorum celebrari nominibus. Hoc autem ne frustra dixisse videatur, antiquorum Scriptorum comprobare testimoniis annititur. Primum inter eos tenet locum Fl. Josephus, qui Mosis narrationem de originibus gentium velut commentario illustrans: *Gomarus*, inquit, *populos condidit dictos Gomaritas, qui nunc a Græcis Galli seu Galatae appellantur*. Ptolomæum autem Gomaritis istis assignare sedem, intra Mediam & Bactrianam & mare Caspium, in Asia superiori. Et quidem quod a Gomerō Gomaritæ descendant, per

se patere : quod autem Gomaritæ isti sint Galli seu Galatæ, id enimvero Josephum ex majorum accepisse traditione. Josepho autem, ne sola ejus autoritate nisi videatur, porro addit Eustathium in Commentario in Hexaëmeron, Hieronymum, Isidorum Hispalensem, & denique Josephum Gorionidem, qui omnes idem confirmant, Gomaritas esse Gallos. Nec Gomaritarum gentem veteribus ignotam dici posse, quippe cujus Dionysius Periegeta, Pomponius Mela, Plinius, atque Ptolemæus injiciant mentionem. Imo & ab Ezechiele divino vate eosdem memorari cap. XXXVIII, ubi inter gentes trans Taurum incolentes, & ex Asia Septentrionali in Terram Sanctam irruptionem facturas, etiam *Gomer & universa ejus agmina*, connumerentur. Finit autem suam demonstrationem sequenti ratiocinio : Mosen septem Japheti filios designare, primogenitumque inter eos constituere Gomer, quem Magog excipiat, uti hunc Madai. Jam cum Magog Scythiam seu Tartariam Asiaticam in possessionem sortitus sit, Madai autem Mediam, verosimile esse, interjacentes regiones cecidisse Gomeri. Has cum ab amœnitate & fertilitate commendat Strabo, æquum sane fuisse, ut primogenito concederentur.

Cæterum qui eam Asiæ partem, quam hodie Tartariam magnam vocamus, incoluerunt, Scythas olim dictos fuisse, constat. Ab his cum & Europæ gentes Septentrionales descendisse credantur, nominis quoque ab horum lingua repetenda derivatio, ut Scythæ a *jaculando*, *scheten*, *schüten*, dicti existimentur. Isti Scythæ cum a Magog originem traxerint, Celtarum tamen gentem adhuc antiquiorem esse Noster autumat, quippe quæ a Gomer fratre Magogi natu majore descendat. Interim fatetur, Gomaritas apud veteres sæpius Scytharum nomine venire, sæpius & Celto-Scytharum. Cujus rei ratio & a cognatione utriusque gentis, & a sedium etiam propinquitate, repetenda sit. Gomaritas autem antiquissimos, cum eas tenerent regiones, quæ mari Caspio ab ortu essent & ad Mediam usque pertingerent, plurimi autem in Margiana sedem figerent, tandem nonnullos ex iis alias sedes querere coactos, transcendisse montes, qui Margianæ a meridie sunt, & provinciam a Medis habitatam occupasse. Incolas itaque i-

thus

MENSIS JANUARIi A. MDCCIV. 13

Atius regionis, quod fuga sibi consulissent, *Partbos*, hoc est, *fugitivos, separatos, ejectos*, dictos esse, qui contra eos, a quibus expulsi erant, *Sacas*, hoc est *noxios, latrones, grassatores*, adpel-
litaverint. Factum hoc putat ante tempora Abrahami, ipsa-
que imperii Assyriaci initia. Et ita etiam Parthorum, a quibus
Perse descendunt, se invenisse natales, & rationem etiam de-
texisse putat, cur Gomaritæ Sacarum nomine innotuerint. Sa-
carum istorum fata porro prosequitur, & quo pacto Armeni-
am Cappadociamque occupaverint, exponit. Tantas autem
res gessisse Sacas asserit, duce & auctore *Acmon*, qui cum fra-
tre *Doëa* apud antiquos celebratur. Putat autem *Acmon*, seu
Ac-man, in lingua Celtica idem esse ac *Mani* filium, quasi dicas
Ac-man seu *Ach-mann*. *Doëas* autem perinde est, si illum au-
dias, ac *Dieu*, Deus, quia vatis munere is apud fratrem regem
sanctus sit. His ita erutis, haud difficile est, integram contex-
ere historiam. Acmonis autem memoriam retinere urbem
Acmoniam, in Cappadocia Pontica, docet. Sed dum isti Ar-
meriæ & Cappadociæ incumbunt, alii ex gente Gomaritarum,
patriæ relinquentes sedes, ad Mæotidem paludem usque pro-
grediuntur, ibique fortunarum suarum figunt sedes. Sed isti,
ob causam supra allatam, *Cimbri* seu *Cimmerii* dicti sunt. Ho-
rum ut frequens admodum apud veteres mentio, ita per vari-
as deinceps Europæ se diffuderunt partes, & sub Celtarum no-
mine deinceps innotuere, Chersoneso tamen Cimbrica, & no-
minis & gentis antiquitatem, ad hodiernum usque diem, nobis
in memoriam revocant. Nonnulli autem intra Rhenum,
Oceanumque, & Alpes ac Pyræneos montes concedentes, ibi-
que suas stabilientes sedes, Galli dici voluerunt. Et hæc est
illa Gallorum ac Celtarum a Cimbris, & per hos a Gomaritis
origo, quam pluribus edisserit.

Sed ut cum Auctore ad Sacas revertamur, hos sub Ura-
no, Acmonis filio, ejusque successoribus, Saturno & Jove, as-
sumpto Titanum nomine res maximas gessisse autumat. Ete-
nim non tantum Asiam minorem eos victoriis suis peragrasse,
sed subjugata etiam Græcia, aliisque Europæ partibus, ino ipsa
Hispania, ad Mauritaniam usque impe.ii sui limites protulisse.

Atque id bis mille annis ante Christum natum contigisse; unde intelligatur, longe antiquius illud Celtarum imperium esse, quam ullum ex iis, quæ hæcenus nobis innotuere. Ipsam Scripturam sacram mox sub Titanum, mox Gigantum nomine, horum populorum neminisse, nec sine ratione de illis dicere: *qui terræ dominati sunt*. Et Acmonis quidem, ut diximus, successor fuit Uranus, seu Coelum. Hic pater illorum est, quos ceu Deos venerata est omnis Ethnicorum antiquitas. Uranum vero Acmonis filium fuisse, Simia Rhodii atque Hesychii testimoniis comprobatur. Eum vero *Uranum* dictum, h. e. *hominem cæli*, quod *ur* in lingua Celtica *hominem*, *en* autem *cælum* denotet, Potuisse autem merito eum ita vocari, quod rerum cælestium sideraliumque perquam fuerit studiosus. Duxisse eum in matrimonium sororem suam *Terram*, seu potius *Titiam*. *Tit* enim & in Ebræorum, & in Celtarum lingua, significare terram. Hinc, quod *ὠς ἐν παρῶν* observat, *Lucetiam* dictam quasi *Leucotitiam*, a terra alba. Et hinc, quid Titanum etiam vox sibi velit, intelligitur. Excelluisse autem Uranum istum non modo sapientia & eruditione, sed rerum etiam præclare fortiterque gestarum gloria. Namque trajecto Bosphoro, Thraciam, Græciam, Cretamque insulam eum subjugasse, imo ad Hispaniæ fines, & si Diodoro Siculo credendum, in Africam usque penetrasse. De Urani filio Saturno, qui patrem in vasto isto imperio excepit, prolixè itidem disserit, per fraudes excluso fratre natu majore, Titanum imperio eum potitum, primumque cum purpura & diademate, titulum nomenque Regis usurpasse, commemorans. Jupiter autem, seu *Jov*, Saturni filius, contra patrem insurgens, atrox cum eo bellum per decem annos gessit, tandemque pulso & ejecto patre, Regem se Titanum salutari voluit. Magna hæc Auctor diligentia exponit, historiamque Saturni & Jovis plenam exhibet: simulque longe aliam viam mythologiam explicandi ingreditur, quam vulgo solent. Non is arcana naturæ, aut sapientiæ hic rimatur præcepta; non Mosen hic quærit, aut Israëlitiæ vel Phœnicicæ gentis facta; sed nihil aliud, quam Celticæ gentis fata antiquissima, primorumque, qui ei imperarunt, Regum res gestas, veteres nobis narrare contendit, qui de Saturno,
Jove,

Jove, Mercurio ceterisque gentilium Diis verba faciunt. Nimirum ad Jovem ut cum illo redeamus, hunc mortuo Saturno patre, quietam tandem tanti tamque vasti imperii adeptum esse possessionem. Omnibus autem cum ipse non sufficeret, cum fratri suo *Dis*, qui *Plutonis* nomine Græcis venit, occidentales concedidisse provincias, interque eas & Galliam & Hispaniam *Telamonem* a Titanibus coactum, in Mauritaniam tandem se recepisse, ibique suis imperitasse, non amplius negotium illi facessente Jove, quod filius is esset Japheti, Saturnique frater. Hunc *Telamonem* ceteroquin sub *Atlantis* nomine celebrari. Gesta autem Jovis consideranti, ea quidem non plane iusta aut cum æquitate convenientia videri posse, cum vastum imperium condi nequeat, quin multi injuste opprimantur. Sed multa tamen quoque eum hominum generi, speciatim Græcis, contulisse beneficia. Inter quæ non minimum sit, quod latrones extirpaverit, qui in montanis sylvestribusque Thessaliæ, Macedoniæ & Illyrici locis degebant. Fuisse istos homines feroces, corporum quippe immanium robore ac viribus fretos. Jovis autem ipsius interfuisse, ut eos deleteret, quod prope montem Olympum regni sui sedem constituerat, ferreque adeo istos in vicinia grassantes non poterat. Atque hoc esse decantatum illud Jovis cum Gigantibus bellum, de quo tam multa Poëtæ. De sede autem Jovis quod dixerat, confirmat testimonio Lactantii: *ea tempestate Jupiter in monte Olympo maximam vite partem colebat.* Vita tandem functum Jovem in Creta insula, ibique sepultum; quod Ciceronis auctoritate contra Callimachum tuctur. Nec satis est Auctori, facta Jovis vitamque accurate enarrasse; ut temporis quoque habere rationem, addit, vixisse Jovem centum & viginti annos, cuius rei rursus Suidam testem laudat, qui id discrete perhibet. Sed nihil, quæ de Jovis nomine ex lingua Celtica derivando subiecit, similibusque, tantum quæ de *Curetibus*, quorum magna itidem apud veteres. celebritas, animo ejus sententia sedeat, paucis indicabimus. Curetes namque Jovem educasse constat, accessitque illorum numero Cres filius ejus. Ita ergo arbitratur: Curetes tempore Saturni atque Jovis eosdem fuisse,

fuisse, quos sequens ætas *Druidas* atque *Bardos* dixit, quosve Persæ Magos appellarunt, sacrorum & sapientiæ antistites: eosdem & *árronomos*, physicos, poëtas, medicos fuisse. Hoc tamen inter Curetes & *Druidas* intercessisse discriminis, quod illi arma quoque ferrent, imo armati saltarent, clypeum telis pulsantes; unde a voce Celtica *Curo*, quæ Græcorum literis transpositis *κέρω* sit, & *pulsare* significet, Curetes sint appellati: hi autem ab onere militari plane essent immunes. Possent itaque eosdem Curetes & commode cum Saliis comparari, & a Curetibus seu Curitibus, Quirites etiam dictos, quæ veterum Romanorum erat appellatio. Hoc ne frustra iterum dixisse videatur, provocat ad Apollodorum, qui *Curetes*, inquit, *basilibus scuta quatiebant*. Bardos in eo cum Curetibus convenisse, quod præliis interessent, sed tantum, ut cantu & laudibus pugnaturis animum adderent. Fuisse autem in *Druidum* pariter ac *Curetum* ordine principes gentis viros, hæncque rationem esse, cur Regum filii illorum educationi & curæ committi sint; id quod etiam de Jove narrent scriptores antiquissimi.

Sed ut pertexamus eam, quam incepimus, telam, mortuo Jove, summam rerum ad filium ejus *Tentat* seu *Mercurium* pervenisse autumat, qui post patrum suum Plutonem, Titanum sedes in occidentalibus regionibus, maxime autem Gallia, constituerit. Hunc ad mitiora flexisse gentis ferocis animos, nihilque nisi bellum & arma spirantes, perhibet, artesque mansuetiores eos edocuisse. Jam ergo si *Mæn*, Acmonis pater, inter Titanum Reges connumeretur, per sex ordine generationes, ad Mercurium scilicet usque, hujus gentis historiam, ex tenebris, quibus obruta fuit, erutam se exhibuisse, gloriatur Auctor, cujus initium circiter in tempora Nachoris, patris Tharæ, avi Abrahami incidat, finis autem in eam ætatem, qua Israëlitis progenies in Ægyptum descendit, totum imperii tempus trecentorum circiter annorum spatium emetiatur. Testes autem tam inaudita historici si quis desideret, cum primo ad poëtas, historicos, cæterosque, ad quos passim provocavit, ablegat: deinde ad integras gentes, quæ a Titanibus origi-

nem

inem ducant, uti in Græcia Cretenfès, Lacèdæmonii, Ætoli, Acarranès, in Italia Umbri atque Sabini, in Gallia Celta &c. Has enim gentes omnes a Titanibus & illorum Curetibus originem ducere, in sequentibus probat. Nec præmittendum putat Doctorum Ecclesiæ, quos Patres vocamus, testimonium, qui, ut Gentiles erroris convincerent, Uranum, Saturnum, Jovem, non Deos, sed Principes Regesque fuisse, affirmabant. His si nondum quis convinci queat, sed accuratius auctores, qui talia tradunt, nosse velit, eis Orpheum, Sanchóniatonem, Hesiodum, Homerum objicit. Græcos autem talia accepisse a Curetibus, illorum successoribus, qui tempore Jovis & Saturni vivebant; uti Sali hoc edocuerint Sabinos, Italiæ populum.

Quod vero antea posuerat Auctor, varias in Græcia Italiaque gentes a Titanibus ortas, id nunc demonstrare adgreditur. Sed hisce recensendis non immorabimur, uti nec iis, quæ de lingua Celtica ejusque origine differit, cum, cujusmodi ea sint, quilibet facile conjectura allequi possit. De lingua Celtica, summa eo redit, ab ipso Homero eam esse repetendam, linguamque Celtaꝝ non aliam esse, quam Gomaritarum. Simili ratione & de lingua antiqua Græcorum ante tempora Deucalionis, itemque de lingua antiqua Aboriginum, qui postea Latini dicti sunt, disputat. Sed quæ de lingua & gente Germanica differit, præmittere non possumus, tum quod hæc propius nos tangunt, tum quod vel hoc exemplo, quam in reliquis rationem Auctor teneat, luculentè demonstrari possit.

Antiquos scriptores, præsertim Græcos, sæpius Germanos cum Celtis confudisse, primo loco observat. Ejusque rei causam esse putat, quod moribus ac consuetudinibus hæ gentes non magnopere a se invicem discreparent: ex quo tamen ignorantia Græcorum, minime sit excusanda. Romanos accuratiorum harum gentium notitiam habuisse, Gallosque a Teutonibus discretevisse, sed quod hos illis perquam similes deprehenderent, *Germanos*, hoc est Fratres Gallorum vocasse. Ita enim, præeunte Strabone, sentit Auctor. Sed ut Romanis Germanici audiebant; ita ipsi domestico vocabulo *Teutonum*, *Duytschen*, *Deutschen* utebantur, quod a Mercurio Jovis filio, *Thentz* sive *Teuth*,

Noster repetit. Hunc enim Germanis in maxima fuisse veneratione, vel Taciti constare testimonio: *Deorum maxime Mercurium colunt.* Idque forte ideo, quod hicce Celtae Rex colonias in Germaniam miserit, aut leges dederit, aut alia iis contulerit beneficia. Rejjicit hic *ὁ δὲ ἐν παρόδῳ* sententiam Cluverii, per Theuth Adamum, primum hominem, intelligentis. Sed ad originem Teutonum quod attinet, constat, Judæos eam ab Askenaz, filio Gomer, nepote Japheti derivare; unde & Germanos *Askenazim* vocant. Hactenus quidem recte, ut Auctor judicat, sed in eo illos aberrare disputat, quod existiment, Askenazum ex Asia in Germaniam descendisse, eamque sua complevisse sobole. Ipse contra ostendit, ab Askenazo Phrygas ortos, & ab his demum originem accepisse Germanos. Putat ex Scriptura sacra satis manifestum esse, ab Askenaz Phrygas descendisse, cumque Jeremias cap. LI. dicit: *Præparate nationes contra Babylonem, advocate contra eam Reges Ararat, & Menni, & Askenaz,* doctissimos interpretum per Askenaz intelligere Phrygas. Demonstrare idem porro annitur, ex linguæ Phrygiæ & Germanicæ convenientia. Apud Phrygas, *bee* significare panem, apud Germanos, *becker* pistorem. Sic Phrygum *pür*, & Germanorum *für* sive *feur*, convenire. Idem de voce Phrygica *ἑρῶν*, *silia*, observat, cui respondeat Germanorum *Tochter*: & quæ alia sunt ejusdem commatis. Caterum licet hæc ita se habeant, ut veram Germanorum originem a Phrygibus repetendam existimet, non tamen negat, aliarum quoque gentium colonias accessisse. Inter has cum primis *Dæas, Daos, Dæas* connumerat atque *Getas*, deque illorum quoque origine ac migrationibus disputat, eosque itidem ab Askenazo derivandos esse censet. Sed cum primis tamen Celtas seu Gallos frequentissimas in Germaniam colonias misisse docet, indeque utriusque gentis conjunctionem, & in moribus similitudinem evincit. Ad linguam autem Germanorum quod attinet, eam pro lingua matrice habet, quippe quæ per Phrygas ad Askenazum originem suam referat, atque haud dubio in ipsa linguarum confusione exorta sit. Nihilotenus eandem linguam plurima quoque Celticæ linguæ retinere vestigia: idque neququam mirum alicui videri

deri

MENSIS JANUARIi A. MDCCIV. 19

deri posse. Namque Titanas, Celtarum majores, tempore Abrahami in Phrygia confedisse, linguamque Phrygum cum lingua Titanum haud dubio permixtam fuisse: a Phrygibus autem eum derivare Germanos, jam constat. Huic tum aliae rationes, tum maxime frequentissimae Gallorum in Germaniam coloniae accedunt: per quas fieri aliter non potuit, quam ut lingua Germanica multum ex Celtica traheret. Constat vero, & jam pridem a Lipsio, Scaligero, Casaubono, Salmasio aliisque observatum est, Persicam quoque linguam in multis cum Germanica convenire. Cujus rei itidem causam luculentam se reddere posse, Auctor confidit. Etenim & Parthos, a quibus Persae descendunt, posse quodammodo ut coloniam Gomaritarum considerari, & ab iis etiam haud dubie ista accepisse, quae Celticae linguae vestigia hodiernum produunt. Accedere vero, quod & Daeces, a quibus pars Germanorum orta, plurima cum Persis habuerint commercia: unde & cum Celtica, & cum Germanica, non possit non lingua Persica plurima communia habere. Et haec summa illorum est, quae Auctor in hocce libro proposuit. In quibus & ingenium, & eruditionem merito laudamus, rem ipsam autem illorum judicio, quibus ex instituto in haec inquirere animus est, permittimus. Subjicit autem Auctor huic operi, ad dicta & illustranda & confirmanda, tres indices, unum vocabulorum Graecorum, alterum Latinorum, tertium Germanicorum, quae ex lingua Celtica originem ducant. Celticam autem linguam adhuc hodie in Britannia minori, quam & Armoricorum vocant, & vicinis locis in usu esse, supponit.

*HET DERDE ANATOMISCHE CABINET VAN
FREDERIC RUYSCH.*

Id est:

*FREDERICI RUYSCHII, ANATOMIAE ET BOTANICAE
Professaris, Thesaurus Anatomicus Tertius.*

Amstelædani apud Joannem Wolters, 1703, 4.

Constat plag. 9. & fig. xn. tab. 4.

Sistimus hic tertium Thesaurum Anatomicum Clarissimi Ruy
schii.

schii, cujus binos priores superioribus annis exhibuimus. Quamquam igitur hic non minori partium curiose præparatarum apparatus sit refertus, dum e. g. pag. 17 epidermidis duplicatura in dorso manus, quæ hæctenus non nisi in vola & planta pedis fuit demonstrata; oculis exponitur; pag. 25 meatus urinarius penis dorsum modo p. n. transcurrens demonstratur; pag. 26 & 27 prolabia oris ex papillis nerveis integumento quodam (Epithelide, non autem Epidermidè vocando) tectis constare docetur; & pag. 33 placenta uterina non ex glandulis, sed meris vasibus sanguiferis constare perhibetur &c. placet tamen jam, speciminis loco, ex tabula IV Authôris renum faciem conspiciendam præbere.

Explicatio Figurarum

- TAB. I. Figura 1. Renis humani faciem exteriorem exhibet.
- Fig. 1. A. Renis superficies, per quam innumera vasa sanguinea usque adeo sunt contorta, & disseminata, ut simile quid in toto corpore non reperiatur.
- B. Arteria renalis abscissa.
- C. Vena renalis abscissa.
- D. Portio pelvis ureteris extra corpus renis propullulans, per quam
- E. plurimæ arteriolarum sunt disseminatæ.
- Fig. 2. Figura 2. oculis exponit renem humanum dissectum, ut interiora pateant.
- A. Arteriolarum plurimarum extrema, serpentino tractu in ductus Bellinos degenerantia & his continua; qui vermiformis vasorum reptatus non in superficie solum, sed in interioribus quoque renis substantia copiosissime cernitur.
- B. Exigua portio superficiæ externæ.
- C. C. Papillæ renales plurimis foraminulis aut osculis pertusæ, pro urinae transitu.
- D. Ureter.
- E. E. pelvis aperta.
- Fig. 3. Figura 3. papillam renalem ramosam ex tribus papillis compositam sistit.

TAB. I. ad A. 1704. M. Ian. pag. 20. sqq.

Fig: 4.

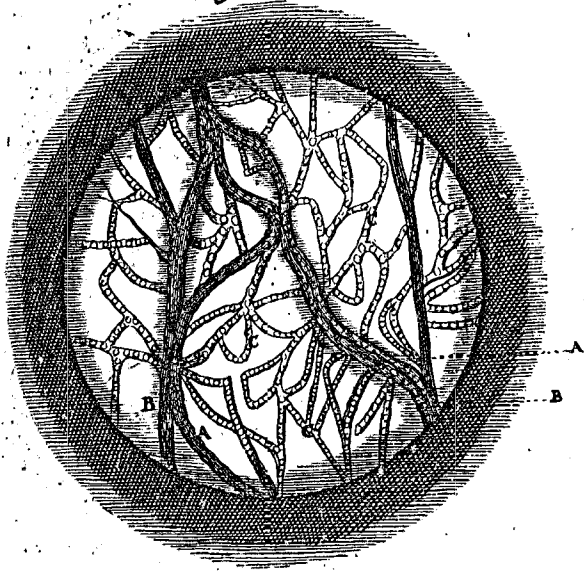

Fig: 1.

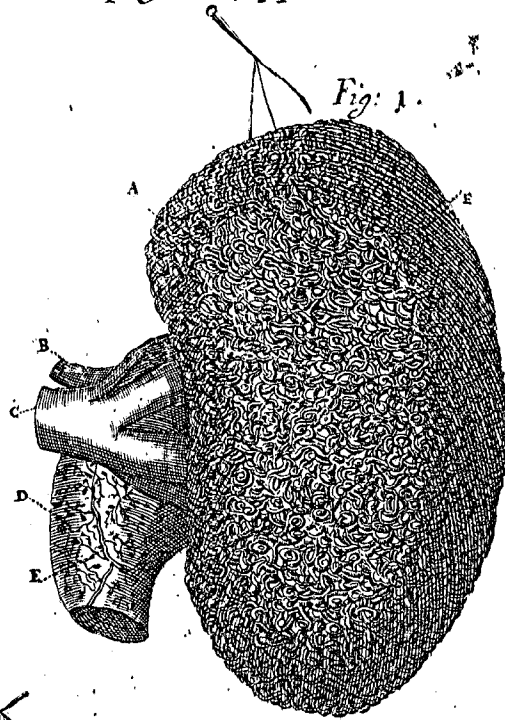

Fig: 3.

Fig: 5.

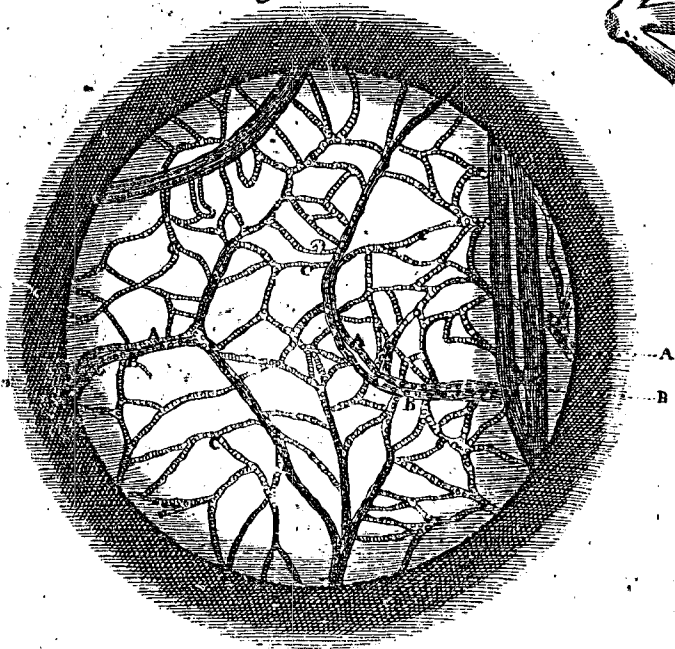
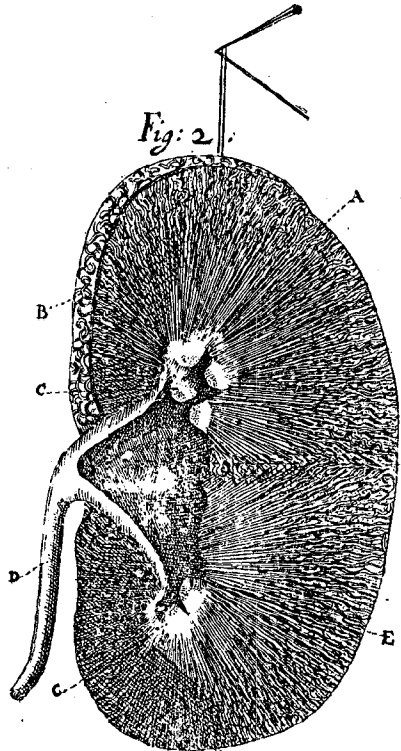

Fig: 2.

MENSIS JANUARIÏ A. MDCCIV. 17
DESCRPTIO MODI, QUO SANGUIS EX AR-
teris ad venas moveri per microscopia in quadrupedibus vivis
visus fuit, suppeditat. a GUILIELMO COWPERO

Societ. Reg. Socius.

Excerpta ex Actis Philosophi. Anglici. Anni 1702, No. 280.
& hic Latine reddita.

EX quo circulatio sanguinis per cor, pulmones & vasa san-
guinea majora, ab Harveo demonstrata fuerat, modus quo
arteriarum vasa capillaria sanguinem ad venas transmittant, du-
bitis adhuc erat, donec per microscopia Leevvehæckiana ex-
tremitates horum vasorum in piscibus, ranis, &c. continuas ef-
se, fuit detectum. Verum enim vero non defuerunt, qui in
humani & quadrupedum corporibus idem contingere dubita-
runt ex eo, quod hæc phaenomena non nisi in piscibus & am-
phibiis, quæ unico solum in corde ventriculo instructa, sangui-
nem actu frigidum obtinent, sicut visa, (excepto resperti-
lione), in quo hæc obscure admodum apparere) imprimis cum
sanguis harum creaturatum tanto cum impetu, quo in animalibus
duobus in corde ventriculis præditis, circulari non solet. In
omnibus enim animalibus, quæ duos habent in corde ventricu-
los, vasa sanguinem ex toto corpore redeuntem cordi reddunt
eodem tempore, & in eadem quantitate, ac vasa pulmonalia,
non obstante viarum discrimine.

Hæc differentia circa præcipua circulationis sanguinis or-
gana in dictis creaturis, ansam mihi dedit, instituendi experi-
menta hæc in animalibus, quorum organa equidem quoad figu-
ram minorem, non autem quoad structuram intimam, ab huma-
nis differunt.

Quem in finem felis 10 vel 12 dies nati & asseri affixi o-
mentum per microscopium contemplatus, sanguinis globulos
velocissime intra vasa exilissima, quæ non nisi in pellucida mem-
brana omenti parte visui se offerunt, motos observavi; sed hic
motus mox remittebat, & ejus globuli a vasorum extremitati-
bus reducebantur; ac paulo post in ramis majoribus stagnare
coeperant. Vid. Fig. 4.

Hoc experimentum non semper eodem successu adorna-
batur;

TAB. I.
Fig. 4.

batur; aliquando tamen copia mihi fiebat canis maeri, non adeo magni, in cujus omento non solum dicta phænomena egregie apparebant, sed mesenterium ejus, certo instrumento expansum, omnia melius exhibebat; hæc enim pars majora, magisque diaphana spatia, & vasa sanguinea magis regulariter habet distributa. Vid. Fig. 5.

TAB. I.
Fig. 5.

Qui per microscopia partes creaturarum viventium transparentes lustrabit, extremitates arteriarum & venarum non semper in vasa capillaria abire, uniri tamen invicem observabit. In cauda lacertæ aquaticæ & plerisque piscibus, quos examini subjeci, quasdam sæpe vidi communicationes arteriarum & venarum, per quas plures quam duo globuli sanguinis simul transire poterant, & in eadem area alias, quæ unicum tantum transmittendi capaces erant globulum lente procedentem.

In piscibus junioribus, imprimis in anguillis parvis, sæpe adeo angustum vidi ramum communicantem, ut unicus globulus "2 vel 3" intervallo vix transgredi potuerit; alio tempore majora advertere licuit intervalla, ita ut quandoque semiminutum, quandoque integrum, imo aliquando 2 vel 3 requirerentur, antequam unus globulus superasset ramum communicantem.

Promptus liquorum in arterias splenicæ injectorum transitus ad venas, communicationes horum vasorum ibidem magis patere, quam in reliquis corporis partibus, plane evincit.

Liquores in arteriam pulmonarem ad venas non adeo libere, ac in splene, transferuntur.

Extremitates vasorum sanguiferorum in pulmonibus ranæ viventis cum considerarem, vidi ampliores communicationes, quam in membrana inter digitos earundem intercedente. Nec facile quis similes communicationes, arterias inter & venas, in pulmonibus humanis & quadrupedum, in dubium vocabit, qui perpendet, sanguinem ex eorum pulmonibus, in æquali temporis mensura & quantitate, ad cor redire, ac reliquis sanguis ex toto corpore redit, prout jam diximus.

Atque exin apparet, quam necessaria sint vasa bronchialia, a Ruyschio detecta, pro nutriendis pulmonibus, & secernendo

MENSIS JANUARIi A. MDCCIV. 23

nendo liquore, ex glandulis bronchiorum; id quod a sanguine per arterias pulmonales allato, & velocissime per pulmones raptò, expectari nequam poterat.

Membranam digitos pedum in rana distinguentem contemplaturus, cum pedem alterutrum saepe digitis meis tenerem, microscopio applicandum, ea membrana diaphana nullum monstrabat motum globulorum, sed paulo post redibat sanguis, jucundo spectaculo, in omnes arterias, & venas, repens quasi, & easdem successive replens.

Dum igitur sanguis lente, prout dictum, ad venas prorepit, globuli, a contractis vasorum lateribus, in figuram ovalem plus minus oblongam comprimuntur; id quod plus simplici vice in laeertarum cauda observavi.

Explicatio Figuræ 4 & 5, quarum illa portionem omenti felini, hæc, mesenterii canini exhibet.

AA. Trunci arteriarum.

BB. Venæ, quas contrarii sanguinis fluxus ab illis discernit.

CCC. Extremitates arteriarum & venarum unitæ.

SACRÆ THEMIDIS HISPANÆ ARCANA, Jurium Legumque Ortus, Progressus, Varietates & Observantiam, cum præcipuis Glossarum Commentariisque, quibus illustrantur, Autoribus, & Fori Hispani Praxi hodierna, publicè luci expoluit D. GERARDUS ERNESTUS de FRANKENAU, S. R. M. Daniae & Norvegiæ Secretarius.

Hannoveræ, apud Nicolaum Fœrsterum, 1703, 4.

Constant r alph. 9. plag.

Inigne sui in Nationem Hispanicam affectus & venerationis specimen hic exhibet, eademque opera, de re literaria bene meretur Generosissimus ac Consultissimus Autor, dum in tradenda Juris Hispanici historia, dilaudandisque Scriptoribus eo pertinentibus, strenue occupatur, atque ita Hispanicæ suæ peregrinationis fructus largiter dispensat. Inclyta Hispanorum Gens magni faciet dubio procul opus, quale hætenus, ne in ipsa quidem Hispania, typis publicis innotuit, imo mirabitur historiam legum

gum suarum, in Arctois Europæ partibus, tanta solertia contextam, ut vel ab Hispano amplius quid præstari non posse videatur. Rem omnem igitur ab ovo, quod dicitur, repetiturus doctissimus Autor, primo Hispanos legibus Romanis paruisse admonet. Postquam vero Visi-seu West-Gothi, circa 410 a nato Christo annum, vastam illam provinciam labescenti Romanorum imperio subtraxere, leges Gothicæ successerunt, & licet Romanarum autoritas quoque per aliquod tempus duraverit, Flavij tamen Reccesvinthus, Gothorum Rex, eas penitus abrogavit. Primam vero legum Gothicarum collectionem Euricus Rex fieri iussit: suo tempore secuta est memorabilis alia compilatio, quæ *Forum Judicum*, Hispanico idiomate *Fuero Juzgo*, dicitur, cujus originem, habitum, codices manuscriptos ac typis editos, nec non glossarum, commentariorumque Autores Noster explanat & recenset. Stetit plena legibus Gothorum Judicumque libro autoritas, usque ad Alphonsum X, qui ceptam sub Ferdinando III, patre suo, legum omnium a Prædecessoribus latarum congeriem, septem partibus (unde celebre ortum *de las Siete Partidas* cognomentum) distinctam, perfici curavit. Hoc *Jus Alphonsinum* seu *Partitarum Leges*, Forum Judicum, hæctenus usitatum, penitus sustulerunt. Ab eodem Alphonso aliud opus, quod *Forum Regium* dicunt, confectum est: quorum omnium indolem, laudatis pluribus Autoribus, ac injecta Fori cujusdam antiqui Castellani mentione, prolixius Noster enarrat. Post Partitarum tempora, auspiciis Ferdinandi Catholici, prædiere *Ordinationes Regiæ*, a Perezio aliisque illustratæ. Eidem Regi originem debent celeberrimæ apud Hispanos *Leges Tauri* seu *Taurina*, ab urbe *Toro* cognomen suum sortitæ, quarum Liber *Quaderno* Hispanis audit. Uti autem, in controversiis decidendis, legum illarum Taurinarum prima ratio habenda est, ita Scriptores Hispani gnave eas commentariis suis illustrarunt. Memoratis legibus accedunt *Leges Styli & Capitæ Prætorum*, seu leges nonnullæ, a Ferdinando Catholico de officio Judicum & Prætorum latæ, ut & quædam *Edicta & Constitutiones Regiæ*, ad Caroli V usque ætatem successive promulgatæ. Plures illas leges, hæctenus enarratas, Philippus II prudenti-

tissimus, iudicio Nostri, Hispaniarum Monarcha, ac titulo elogio-
 que Justiniani Iberici iure condecorandus, uno, eoque sat va-
 sto, triura voluminum opere compilari, inque ordinem redigi cu-
 ravit; cuius operis, Hispanis *Nueva Recopilacion* dicti, occa-
 sionem, autores subalternos, autoritatem, editiones, ac glossa-
 tores scholiastasque, Consultissimus Autor diligentia encomiis-
 que consuetis persequitur, legesque illas Castellanas cum Jure Ro-
 mano deinceps confert, praxinque fori Castellani ejusque pra-
 cipuos daduchos enumerat. Perlustratis Hispaniae Regnorum,
 quae Castellae nomine veniunt, legibus, ad exterorum, quae va-
 sam illam Monarchiam vel olim composuere, vel adhuc consti-
 tuunt, Regnorum Dominiorumque leges enarrandis Noster ac-
 cingitur, initium ab Arragonia facturus. Cum vero hujus ae-
 que ac Navarrae leges, ad veteres Suprabiae Reges natales suos
 referant, ideo de origine tam Regni, quam *Fori Suprabienfis*,
 aliqua praemittit, eique alium non minoris famae *Forum* (Lati-
 nitas Hispanica diverso genere hic loqui permittit) *Jaccensem* sci-
 licet adjungit; quibus expositis, in specie *Legum Arragonensium*
 progressum, statum & compilatores; repraesentat, ac insper-
 sum supremi Arragoniae & Castellae Regnorum Senatus, qui hodie-
 num Madriti residet, delineatione; Legum Arragoniae glossas
 & commentarios fusa laudat. Arragonicis ad finem perductis,
Catalanorum Leges subeunt. Olim in Catalonia etiam Gotico-
 rum legibus suis stetit honos, sed Ramirus Berengarius, Barci-
 nonensium Comes, iis abrogatis, *Usaticos* sive *Jus municipale*,
 quo hodiernum utuntur ejus Principatus cives & subditi, stabilivit.
 Nam ex decreto Comitiorum Barcinonensium, Usaticorum cor-
 pus, a 21 Viris confectum est; cui dein accesserunt *Constitutio-
 nes & Acta Comitiorum, Pragmaticaeque Sanctiones*, quae magnam
 Cataloniae libertatem ostendunt. De caetero Usaticorum varii
 codices, tam manuscripti, quam impressi occurrunt, nec segni-
 ter leges Catalanorum plures Viri, consuetis cum elogiis Nostro
 memorati, scriptis suis illustrarunt. Valentiae Regno, varias vi-
 cissitudines experto, ac a Mauris tandem vindicato, Jacobus I.
Foros ac Leges, Arragonicis Catalonicisque legibus fere attem-
 peratas, dedit; imo successu temporis eo deventum est, ut maxima

Regni illius, præcipue autem ejus Nobilium pars, juri Arragonico pareret. Hinc varii Legum Valentinarum codices, manuscripti ac typis impressi prodierunt; nec defuere Scriptores, qui commentariis suis lucem illis amplius affuderunt. Ex Regno Valentino, Doctissimus Autor transfretat in Balearidum Regnum. Hoc cum, ejectis Mauris, Arragonum imperio paruerit, ideo eorum leges apud Balearicos quoque valuerunt: accessere tamen & *Catalana* & *propria* quædam, ex quibus legibus recentioribus, peculiare volumen a Regio Regni illius Senatu compositum est, cujus ex Hispania sibi allati sciagraphiam Noster exhibet. Relictis Balearidum insulis, Hispaniam repetit, ac post enarratas *Navarra*, *Cantabria*, *Gallæciaque leges*, Lusitaniam adit. In hac, præter plures *Foros speciales*, seu leges municipales, imprimis memorabile est *opus*, quod jussu Dionysii, Regis Portugalliæ, circa annum 1334 confectum, ac postea auctum interpolatumque magis est. In specie, a Dionysio illo consuetudo in Lusitania emanasse censetur, ut illi, quibus indictos, pro jure appellandi, viginti tres denarios solvendi facultas nulla esset, flexo genu Orationem Dominicam (Pater noster) & Angelicam Salutationem (Ave Maria) in animæ Regis illius salutem, recitarent; quæ omnia, cum ratione administrandæ justitiæ, in Lusitania obtinente, ut & commentatoribus & glossatoribus, ultimo loco, diligentia. Nostri prolixè satis enumerat, ac exacto ita, quod Legibus Hispaniæ Lusitaniæque statutum erat, penso, adyta, unde sacra Themidos Hispanæ oracula ejus Antistites promunt, *Prætoria* scilicet vel *Auditoria*, seu stilo vulgari, *Audiencias* sive *Chancillerias*, quæ vel sub Romanorum Gothorumque imperio fuerunt, vel hodie supersunt, perlustrat aliisque spectanda exhibet. In epilogo operis doctissimus Autor monet, quod hic reticendum non videtur, animum sibi fuisse, & de jure Ecclesiastico Hispanico, decretis Conciliorum Synodorumque, privilegiis Clericorum eorumque juribus, aliisque huc pertinentibus, de Nobilitatis item Magnatumque Hispaniæ juribus, privilegiis, Majoratum doctrina Hidalguia aliisque, de jure item maritimo, legibusque & libris eo facientibus, tandemque de Regnorum, quæ in Italia & utraque India Hispanis parent, legibus, earumque historia prolixius

us in hoc opere agere, sed temporis angustiam, bibliopolæ desiderium, patronorumque ante omnia iussum, ut colophonem nunc imponeret, imperasse. Si tamen æqua hæc suscipiantur mente, fore ait, ut & partem alteram hujus operis aliquando literarum harum amantibus videre liceat.

NICEPHORI GREGORÆ BYZANTINA HISTORIA
Græce & Latine, cum notis JO. BOIVINII.

Parisiis, e typographia Regia, 1702, in fol. maj.

Constat 10 Alphab.

Nitidissimam hic Nicephori Gregoræ Historiam Byzantinam exhibemus, altero tanto auctiorem, emendatissimaque metaphrasi ac notis variis a Jo. Boivinio, Bibliothecæ Regiæ Custode illustratam; cujus in egregio hoc opere institutum, librorumque recens additorum summam, paucis nunc indicabimus. Nimirum Caroli Ducangii & Camilli Tellerii suasu ac autoritate, sex librorum Gregoræ in editorum versionem & editionem adornandam olim susceperat Clarissimus Boivinius. In illa autem perficienda, Ducangii & Tellerii Luvoisii morte impeditus, dilata in aliud tempus editione, per decem annos ea, quæ scripserat, postea corraxit, & accuravit, prætereaque alios Gregoræ libros eruit e tenebris, & prioribus addidit. E catalogis enim codicum MS. & imprimis e Labbeo didicerat, in Bibliotheca Scorialensi libros ejus auctoris undetriginta latere historicos. In codice autem Regio vigesimum octavum & vigesimum nonum, historicos libros, cum quatuor dogmaticis conjunctos invenit. In Bibliotheca potro Vaticana Historiam Gregoræ Ecclesiasticam, & Acta *Ἀγῶν καὶ Συναγωγῶν*, ac narrationem persecutionis in Orthodoxos à Palamitis motæ asservari, ex Ant. Possævini Apparatu S. & e veteri MS. catalogo intellexit. Deinceps indicem accuratum librorum viginti & unius, in uno codice Vaticano extantium, a Jo. Mabilonio accepit. Cum igitur J. Vivantii & Stephanotii opera, Abbatis autem Camilli Tellerii sumptibus, novem libros e codice Vaticano descriptos perlegisset, eam ipsam Historiam Ecclesiasticam, Possævino in Apparatu S. commemoratam, esse animadvertit. Adjectis ergo sex suis, & novem his, ad undecim Wolfianos li-

bros, librorum viginti sex numerus jam conficiebatur, adeo ut post vigesimum sextum vigesimus septimus adhuc deesset; ceteri, exceptis quinque ultimis, quos Friderici Rostgaardii opera & sumptibus postea impetravit, in Bibliotheca Regia haberentur. Otio igitur dato, jussuque Ludovici Ponchartrani, & Jo. Paulo Bignonio sic postulante, Regii Typographi praelis paratos Gregoræ libros committere cepit Boivinius. In quibus ut Wolfium prævium habuit, ita ipse privatim non pauca singulari cum laude præstidit. Ac primo quidem tomo e MS. codice Bibliothecæ Regiæ chartaceo bonæ notæ & satis antiquo ea, quæ in libris editis manca & imperfecta erant (erant autem plurimæ, non in singulis modo dictionibus, sed longioribus etiam fragmentis) omnia bona fide supplevit, majoraque supplementa in marginibus indicavit, minora cancellis inclusit, & innumeras mendas sustulit. Præterea monodias, orationes, & alia ejusmodi adiutoriam non pertinentia, libris quatuor postremis ostentandi ingenii causa forte inserta, in codice autem Regio, sine eorum textus historici læsione, omissa, uncis inclusa notavit. Varias lectiones plurimas e codice Regio n. 2553, & alias pauciores e codice R. 2078; e codice item Colbertino n. 4930, a Stephano Baluzio sibi communicato, ipsius textus oræ adidit: nonnullas autem e codice Vaticano a Frid. Rostgaardio descriptas, quod scilicet allatæ essent, ad appendicem hujus voluminis rejecit. Latinam interpretationem Hier. Wolfii in eo accuratiorem reddere Auctor studuit, ut Gregoræ verba etiam, non sensum modo, Lectoribus majore religione & fide redderet, & quasi appenderet; aut ubi Wolfius errasse, vel obscurius paulo auctoris sententiam reddidisse, aut alia minora vitia, quæ tam egregio cæteroquin corpori deesse vix poterant, admisisse videbatur, summo studio, nec minori tamen modestia, omnia emendaret. Recognitis adhuc modum & audis tam Græcis, quam Latinis, librorum etiam dividendorum novam rationem, quæ in prioribus editionibus inconcinnior paulo & sine numeris erat, inuit; minores sectiones addidit: singulis capitibus argumenta vulgatis accuratiora, & ad sectionum numeros accommodata adjecit; annos, menses, dies, siderum ortus & obitus, Solis & Lunæ defectus, & varios

rios temporum caractères subinde adnotavit; notas breves (superioribus, imprimis Ducangii, ad calcem tomi II reiectis) ubi opus fuit, adiecit, adeoque hanc primi tomi editionem sex hæcenus vulgatis, quarum prima Græco-Latina, quantum conijci potest, A. 1559 in Germania; secunda Latine Basileæ A. 1562; tertia Latine Parisiis A. 1567; quarta Italice Venetiis A. 1569; quinta Latine Francof. ad Moenum A. 1587; sexta Græce & Latine Coloniae Alabr. A. 1615 prodit, longe auctiorem ac præstantiorem reddidit.

In tomo II duobus apographis, e veteribus exemplaribus Romæ descriptis, usus est Boivinius: e quorum primo ex Bibliotheca Regia n. 1079, docta & eleganti manu A. 1543 exarato, sex priores tomi II libros typis exprimendos curavit; ex altero autem recentiori, & quod queritur Editor, valde mendoso, libri septem, qui reliquam tomi II partem efficiunt, expressi, & e Vaticano exemplari per viros doctos, præfectorum bibliothecæ Zaccagnii & Delmari benevolentia id concedente (ulimis tribus, qui disputationem cum Cabasila continent, exceptis) quantum fieri potuit, castigati sunt. Latinam horum librorum interpretationem ipse Boivinius addidit, in eaque, quantum auctoris in multis haut parum obscuri ac perplexi evagans & circumducta dictione permissit, scriptoris Græci mentem accuratissime exprimere si viduit: disputationem autem cum Cabasila. libris tribus ultimis non totis (quippe a vigesimo secundo inchoato ad vigesimum quartum fere medium excurrit) comprehensam, tempore otioque destitutus, M. Claudio Capperonnero, Theologo Parisiensi, Græce & Latine doctissimo, vertendam dedit. Cæterum tredécim hujus tomi posterioris libri, inde ab excessu junioris Andronici, decem omnino annorum, quibus summa rerum penes Cantacuzenum, Joannis Paleologi tutorem, erat, Historiam continent, & quæ tum in Republica de imperio inter Cantacuzenum, Imperatricem viduam Annam Apocaucum, Joannem Patriarcham, ipsumque adeo Joannem Paleologum, tum vero imprimis in Ecclesia, a Cantacuzeno maxime turbata, gesta sunt, diffuse exponunt. Concilium certe Palaniticum, a Cantacuzeno A. MCCCII Byzantiæ coactum, & omnia in eo dicta & transacta, inde a libro XVIII ad fi-

nem usque hujus tomi prolixè describuntur. Omnia insigni chartæ elegantia, regionum typorum splendore, & accurata sphalmatum emendatione, ita adornata sunt, ut maximopere Gregoræ de tanto addito nitore gratulemur, & reliquos ejusdem tomos pari ratione eruditorum usibus accommodari, communi doctorum nomine optemus. Continebit autem, ut præfatio tomi I pollicetur, tomus III libros quatuordecim, historicos quidem octo, sex vero dogmaticos. Tomum IV, præter ingens Poëma Græcobarbarum de bello sacro, item de Constantinopolitanis, Peloponnesiacis, & Neapolitanis Francorum expeditionibus, selecta opuscula, quæ illustrare Gregoram possunt, constituent: in quibus erunt 1) Nicetæ Choniata Narratio de statuis Constantinopolitanis, quas Latini capta Urbe contractas, in ruineam conflagraverunt. 2) Theodori Lascaris Orationes duæ, prima Encomium Patris ejus, Jo. Ducæ Imperatoris; secunda Laus urbis Nicææ, ex codice regio. 3) Testamentum Arsenii Patriarchæ, editum a Cotelerio. 4) Athanasii Patriarchæ ad Andronicum Sen. Epistolæ, & Relationes selectæ, ex codice Telleriano in Bibliotheca Regia. 5) Manuelis Philæ Poëma historicum de Michaëlis Glabæ rebus gestis, ex alio codice Regio, olim Telleriano, descriptum. 6) Tomus Pseudosynodi Palamiticæ, editus a Combefisso. 6) Excerpta e scriptis Nicephori Blemmydæ, Gregorii Cyprii, Theoduli Rhetoris, Nicephori Chumni, Barlaami, Acindyni, Palamæ, Nicolai Cabasilæ, Philothei Patriarchæ, Medici Taronitæ, Cantacuzeni, Demetrii Cydonii, ipsius Gregoræ & aliorum, omnia, paucissimis exceptis, anecdota.

De Vita Gregoræ, Operi præmissa, dicemus alibi.

**DIONYSII PETAVII OPUS DE DOCTRINA
Temporum, in tres Tomos distributum.**

Antverpiæ, apud Georgium Gallet, 1703, fol. Alph. 19. plaq. 16.

Doctrina Temporum a Dionysio Petavio tradita, eruditis jam inde ab A. 1627 in pretio fuit, tum quippe primum Parisiis in lucem publicam emissa, & A. 1630 Uranologio, quasi supplemento peculiari, adaucta. Sed quæ de Dogmatibus Petavii Theologicis, ante hos tres annos denuo impressis, & passim locupletatis

tatis optime meritis est Georgius Galletus, typographiæ fratrum Haguëtanorum in Hollandia director, istud quoque Opus Chronologicum denuo edendum ornandumque censuit, ac eam in rem operam Lectoribus haud parum profuturam contulit. Nam præter chartæ ac typorum, quæ in oculos omnium incurrit, elegantiam magno studio sumtuque curata, diligenter sustulit menda, quæ ad calcem operis notaverat Petavius. Præterea ampla illa additamenta, quæ utrique de Doctrina Temporum volumini subjuncta erant, omnia suis locis, prout desideravit Autor, inferi curavit, ita ut nunc commodius legi, Lectoribusque usui longe majori esse queant; quandoquidem alias paucissimi, dum opus ejusmodi legunt, de additamentis cogitant, aut lectionem suam abrumpunt, ut, num quid sit additum in calce, satis curiosè inquireant. Quinimo & alias additiones ac correctiones, Petavii ipsius manu oræ exemplaris, quo usus ille fuerat, aditas, & a Jesuita quodam Parisiensi sibi transmissas, sub ima pagina hæc exhibuit: quanquam hæc in duobus modo de Temporum Doctrina voluminibus compareant, non item in Uranologio, quod hujus editionis tertium volumen est; illi enim Petavius haud quicquam addiderat. Notæ tamen, quæ olim scriptores Græcos, quibus opus istud inchoatur, excipiebant, singulæ locis, quos illustrant, subjectæ sunt. Quia vero doctissimo Viro concertatio fuerat Chronologica, de anno Synodi Sirmiënsis, cum Jacobo Sirmondo, hinc scripta utriusque, cum brevità essent, quamvis jam in collectione Parisiensi operum Sirmondi edita, recudenda duxit, ut haberet Lector, quæcunque ad rem Chronologicam illustrandam a Petavio scripta sunt, excepto tantum Rationario temporum, quod sæpius Lutetiæ, & alibi extra Galliam, est editum. Addidit Petavianas Epistolas, in quibus multa continentur Chronologica & Astronomica, quæ cum reliquis molem adeo voluminis hujus commodiorem, prioribusque similiorem reddere potuerunt. Tria insuper opuscula Petavii minime Chronologica adjecit, libros puta duos *de Lege & Gratia*, *Elementum Theriacæ Vincentii Lenis*, & libellum *de Adjutorio sine quo non, & Adjutorio quo*; hæc enim in nupera Dogmatum Theologicorum editione omissa fuerant. Editioni universæ præfixit

differtationem Chronologicam de LXX Hebdomadibus Danielis, in qua sententia Joannis Harduini, contra Bernhardum Lamy, qui in Apparatu Chronologico ad Harmoniam Evangelicam eandem confutaverat, defenditur ab ipsomet Harduino; qui quidem fictum Eusebii Franco-Romani nomen assumpsit, suum tamen esse laborem illum, in Epistola ad Hieronymum Langemiantesium, Canonicum Augustanum, heic itidem exhibita, nullas abnuvit. Ante istam vero, quasdam Editor animadversiones Blondelli in Petavium legendas dat. Nactus enim fuerat exemplum de Doctrina Temporum, cui David Blondellus, quem Petavius vehementer oppugnavit, varia tenuissimo caractere adscripsera: quæ, qualiacunque sint, publici jam juris facere Editor constituit. In iis non semel liquido ostendit Blondellus, Petavium ad quosdam annos retulisse, quæ ad alios pertinebant. Quamquam haud inficiandum sit, brevissimas esse has animadversiones, & ab Autore procul dubio non ut ederentur, sed ut privati usibus inservirent, consignatas.

GEORGII BULLI S. THEOLOGICÆ PROFESSORIS & Presbyteri Anglicani, Opera omnia. Cum Præfatione & Annotatis JOANNIS ERNESTI GRABE.

Londini, apud Richardum Smith, 1703, fol.
Alphab. 8. plag. 13.

Opera Celeberrimi Anglorum Theologi, Georgii Bulli, separatim hæctenus edita, dudum innotuerunt erudiis: fama vero, quam hæc sunt, Bibliopolem impulit, ut de iis in unum totum colligendis reperit consilium. Rogavit ergo is Clarissimum Grabium, de quo inaudiverat, eum quondam de illis, quæ Vir Reverendus pertractavit, dogmatibus Theologicis, nonnulla in privatum usum conscripsisse, ut relectis schedis suis, si quæ occurrerent, quæ ad ulteriorem illustrationem & confirmationem eorundem pertinerent, ista parallelis locis vel capitibus subnecteret. Non abnuvit ille petitis, rem præsertim uberius secum perpendens, ac Præfationem insuper luculentam addidit,

didit, in qua non sine Divini Numinis providentia factum putat, ut, posteaquam eximii antiquæ Ecclesiæ Patris, S. Irenæi, libros adversus Hæreses sui ævi, quæ unitatem Dei impugnabant, in publicum emisisset, mox ansam sibi datam agnoverit, accuratius edendi tractatus haud minus excellentis inter modernos Theologos Viri, adversus nostri sæculi tenebriones, qui Trinitatem in una Deitate eant inficias. Isto enim pacto fortissima se manibus Christianorum fratrum arma insinuare, quibus Catholicam fidem semel sanctis traditam, sed haud semel, nec ex eadem parte, ab impiis hominibus impugnatam, strenue certando defendere queant.

In duas itaque classes Bulliana isthæc opera distribuit, in quarum priori ista collocat, in quibus fundamentalis *Sanctissima Trinitatis*, & præcipue *Deitatis Christi* fides defenditur, atque ab objectionibus hæreticorum vindicatur; in posteriori illa, quibus articuli de *Justificatione* sensus traditur & confirmatur, atque difficiliora circa hanc materiam Scripturæ loca, præsertim Epistolarum D. Pauli, explanantur, & a corruptelis adversariorum liberantur.

In prima classe agmen ducit *Defensio Fidei Nicenæ*, ex scriptis, quæ extant, Catholicorum Doctorum, qui intra tria prima Ecclesiæ Christianæ sæcula floruerunt; in qua obiter quoque Constantinopolitana Confessio de Spiritu Sancto antiquorum testimoniis adstruitur. Et scopum quidem ac contenta hujus scripti, nos jam pridem in Actis hisce A. 1688, p. 647 s. retulisse, meminimus. Sequitur hinc *Judicium Ecclesiæ Catholice trium priorum sæculorum de necessitate credendi, quod Dominus noster Jesus Christus sit verus Deus*, assertum contra Simonem Episcopium aliosque; de quo nos itidem A. 1697, p. 504 s. differuimus. Denique cum Danielis Zwickeri ductu, hodierni in Anglia Unitarii minus in antiquitate Ecclesiastica versatis persuadere conati sint, Justinum Martyrem, Simonis Magi deliriis, ac Orphei atque Sibyllarum versibus circumventum, Platoniorumque hypothesebus & aliis rationibus inductum, *Aegyptum* ante conditum mundum præ-existentiam ac divinitatem, primum Christianis Catholicis proposuisse, doctissimus Bullus fabulæ hujus refutationem jam olim

conscriptam, nuper vero recognitam, ac subministrata ab adversariis occasione auctam, nunc demum erudito orbi obtulit; quod scriptum, primò nunc vice editum, tertio; qui ultimus est, loco comparet. Titulus autem illius hic est: *Primitiva & Apostolica traditio dogmatis, in Ecclesia Catholica recepti, de Jesu Christi Servatoris nostri Divinitate, asserta atque evidenter demonstrata, contra Danielem Zwickerum, Borussum, ejusque nuperos in Angliâ sectatores.* In hoc Justinum haud fuisse probat; qui primus doctrinam de Servatoris nostri præexistentia ante conditum mundum, deque creatione omnium per ipsum, in Ecclesias Christianas introduxerit, nec fuisse eum Simonianorum fraudibus circumventum, neque sententiam de Filii Divinitate e schola Simonis produisse. Hinc Hegesippi de personâ Jesu Christi sententiam examinat, in Orphica quoque carmina, & oracula Sibyllina, a Justino aliisque veteribus contra Gentes allegata, inquirat. Justinum vero ea, quæ περί τῆς Λόγῃς disse- rat, in schola Platonis edoctum fuisse, penitus inficiatur; quemadmodum & a Paganismo, plurimumque Deorum cultu, toto ille animo abhorruerit. Argumentum vero, quo Justinus aliique veteres Christi Divinitatem adstruxerint, a cultu puta Divino ipsi in sacris Scripturis concessio desumptum, invictissimum esse probat.

In altera classè tractatus Reverendi Autoris de *Justificatione* exhibentur, quos, licet prius scriptos, posteriori tamen loco ponendos existimavit Græbius, quod in controversiis minùs necessariis enodandis atque decidendis versetur. Primus horum est *Harmonia Apostolica*, seu binæ Dissertationes, quarum in priorè, doctrina D. Jacobi, de Justificatione ex operibus, explanatur ac defenditur; in posteriori, consensus D. Pauli cum Jacobo liquido demonstratur. Cum autem animadversiones in hanc librum scripsisset *Thomas Gatakerus*, Londinas, ac eidem continuisset *Thomas Tullius*, Theologiæ Professor atque Aulæ S. Edmundi apud Oxonienses Præfector, edita, quam inscripsit, *Justificatione Paulina*; Reverendus Bullus duos hosce adversarios duplici, qui jam sequitur, tractatu refutavit, *Examine scilicet Censuræ*, seu Responsione ad quasdam Animadversiones Viri ante
nomi-

nominati, atque *Apologia pro Harmonia ejusque Autore*, contra declamationem Thomæ Tullii. Et sex adeo his libris univærsum hoc volumen constat.

Istud vero ornare dum Clarissimus Gravius instituit, primo omnes, priusquam prælo darentur, libros prioris editionis perlegens, plurima menda typographica e medio sustulit; deinde singula quæque novæ hujus editionis folia relegit, & sphæmata, quæ festinans correctoris oculus præterierat, omnia emendare sustinuit, ita, ut pauca remanserint, in fine operis designata. Imprimis vero non breves modo notas, ad inferiorem paginæ oram excusas, subinde insperfit, in quibus vel ista in aliis Autoris tractatibus loca, ubi eandem sententiam suam ulterius explicavit, atque adve. sus aliorum censuras strenue defendit, indicat; vel alia ad illustrationem dictorum pertinentia; tribus, quod ajunt, verbis proponit: sed & proluxiora pluribus, hisque præcipuis, Defensionis præsertim Fidei Nicenæ ac Harmoniæ Apostolicæ capitibus, subjecit annotata, quibus theses ab Autore assertas, aliis quandoque Sacræ Scripturæ & sanctorum Patrum testimoniis, ac novis argumentis confirmat; aut ea, quæ alibi allata fuere, ab objectionibus & corruptelis adversariorum vindicat. Prout, quoad loca e Barabæ, Herma & Clemente, pro Filii Dei *πρὸ ἁρ-
ξου* ante conditum mundum, ac *ἐμοσίου* ejusdem, sectione prima & secunda Defensionis Fidei Nicenæ citata, Lucam Mellierum, qui in hisce depravandis operam suam collocavit, præ aliis re- futandum censuit, eo, quod nova quædam, a Bullo pariter ac aliis intacta attulerit.

Indices generales, ad calcem voluminis annexi, diligentia Samuelis Grascome, Ecclesiæ Anglicanæ Presbyteri, debentur.

**AN ACCOUNT OF THE LIFE OF APOLLONIUS
Tyaneus &c.**

i. e.

**NARRATIO DE VITA APOLLONII TYANEI, EX
Gallico NANI TILLEMONTII in Anglicum idioma translata,
cui additæ sunt Observationes quedam in Apollonium.**

E 2

Lond.

Londini apud S. Smith & B. Walford, 1702, 8.

Const. 9. plag.

NANUM Tillemontium Apollonii Tyanei vitam Gallica lingua breviter exposuisse, eamque Tomo II Historiæ Imperatorum Romanorum aliorumque Principum inseruisse, in Actis 1691, p. 187 jamjam observavimus. Quæ cum partim ob Autoris celebritatem, partim ob ipsum argumentum, digna esse videretur, ut a pluribus, quam qui Gallicarum litterarum docti sunt, legi posset, R. Jenkin cum annotationibus quibusdam ac præfatione, in cujus fine nomen suum expressit, eandem in Anglicam idioma translata edere non dubitavit. Neque tamen, dum hujus libelli recensionem adgredimur, aut ex Apollonii vita, quam Tillemontius ex Philostrati commentariis fere in compendium redegit, quidquam excerpere, aut præfationi, in qua laudatus Tillemontius contra Clarissimum Baylium, qui in Dictionario Critico ab eo in quibusdam discesserat, vindicatur, prolixius insilire est animus; potius partes nostras implevisse videbimur, si ex observationibus in Apollonium, quæ ad calcem libri a Jenkinio adjectæ sunt, pauca proferamus.

Diu ante, quam Tillemontii opusculum conspiceret, eas se confecisse Autor adfirmat, eoque in illis omne confert studium, ut ea, quæ religionis Christianæ contemptores, ad enervandam illius veritatem, ex Apollonii vita urgere solent, nullo plane niti fundamento, luce meridiana clarius exponat; qua quidem in re Eusebii pressit vestigia, qui, cum Hierocles inter Christum atque Apollonium comparationem instituere non erubisset, hostem hunc veritatis infensissimum eruditissimo scripto jam olim refutavit. Duo autem imprimis sunt, quæ demonstranda sibi esse, Jenkinus existimat: unum, quod ea, quæ de Apollonio narrantur, præter fabulas nihil contineant; alterum, quod quamvis, quæ de isto homine traduntur, vera fuisset quis fingat, Christianæ religioni nullum tamen exinde periculum enascatur, contra quam adversarii sentiant. Primum ergo ut evincat, ad varia exempla ex Apollonii vita eurrículo desumpta provocat, eaque a fabulis propius abesse, recte judicet. Ita sane cygnerum cautus, qui circa ipsius natiuitatem editus fuisse fertur, Proteus-

que,

que, qui matri ad pariendum vicinæ, eum ex illa nasciturum esse, annu-
 nciasse dicitur, aptum commentitiæ narrationi præstant exor-
 dium. Nec sui bene memor fuisse videtur Philostratus, qui A-
 pollonium jam nullo plane linguarum interprete sibi opus esse,
 Dami, sociæ suæ, adfirmasse, jam aliquo usum fuisse refert, quo
 tamen facile superfedere poterat, cum ipsi Indiarum incolæ, non
 modo Græcorum doctrinæ atque sapientiæ, sed etiam linguæ
 eorum gnarissimi ab eodem Philostrato fingantur. Quod si præ-
 terea quis perpendat prelixissimos sermones, quos Apollonius
 cum Vespasiano habuisse dicitur; consilia, quæ eidem Impera-
 tori dedit; rationes, quibus eundem ad imperiû habenas eaj essen-
 das adduxit; singularem gratiam, qua apud Imperatorem floruit;
 familiaritatem, quæ ipsi cum Vespasiano non modo, sed &
 cum Tito atque Nerva intercessit; circumstantias, quæ circa ju-
 dicium, in quod a Domitiano vocatus fuit, enarrantur: ea om-
 nia a veritatis specie multum abesse videbit, cum neque Suetonius,
 neque Tacitus, neque Dion Cassius, neque alii scriptores rerum
 Romanarum gravissimi, quicquam eorum memoriæ mandaverint,
 quorum tamen multa ita comparata sunt, ut, nisi falsa fuissent,
 accuratissimi autores dubio procul ea litteris consignassent.
 Neque majori fide digna sunt, quæ de Apollonii scientia rerum
 futurarum atque miraculis, de illius cum anima Achillis conversatione,
 & de avium loquela enarrantur; ne alia memoremus, quæ aut
 contradictionem plane involvunt, aut in quibus nec verum, nec
 verisimile continetur; nobis enim ex pluribus pauca retulisse
 sufficit.

Uti vero hæc a Jenkinio non alium in finem adducuntur,
 nisi ut Apollonii historiam fabulis annumerandam, & a Philo-
 strato solum ingenii ostentandi causa compositam fuisse demon-
 strent: ita porro probat, licet ea vera fuisse ponatur, non ta-
 men id exinde consequi, quod religionis Christianæ hostes ex-
 torquere ex ea studeant. Nihil enim illorum in Apollonio oc-
 currere ostendit, quo necessario eum instructum esse oporteat,
 qui Divina virtute atque autoritate præditus, religionis cujusdam
 fundamenta debet sternere; id quod facile ait elucescere, si quis
 Apollonii doctrinam, miracula atque prædictiones penitus con-

sideret. Doctrinam enim illius fuisse falsissimam, utpote quæ eo tenderit, ut & gentilium Deorum cultus stabiliretur, & fati necessitas probaretur; miracula, præterquam quod subleste admodum sint fidei, vel ea saltim de causis defectibus laborare, quoniam ad impietatis atque erroneæ doctrinæ confirmationem omnia dirigebantur. Prædictiones vero Apollonii fuisse vel earum rerum, quæ evenisse ab ipso fingebantur, aut quarum certior reddi sive ex ipsis circumstantiis, sive etiam ab aliis hominibus facile poterat; quamvis præterea nihil impediatur, quominus ipsam Diabolum eidem futurorum eventus aperuisse dicatur. Cuiusmodi vero miraculorum hic præ reliquis videatur habenda esse ratio, circa ea in fine suarum annotationum plura erudite Auctor monet, quæ tamen brevitatis studio omittimus.

SAMUELIS STRIMESII, DOCTORIS THEOLOGICI in Regia Viadrina & Ecclesiæ Primarii, Annotationes ac Stricturae in Controversiis cum Arminianis Spanhemianis, lectionibus & disputationibus publicis propositæ.

Francofurti ad Viadrum apud Joh. Bölscher/1703, in 8.
Constant Alphab. 1, & 9 plagulis.

Cum Celeberrimo Autori ex Elencho Controversiarum, a Clarissimo Friderico Spanhemio ante sedecim annos edito, & in Actis nostris anno 1688, mense Februario, p. 57 recensito, Arminianismus lectionibus publicis pertractandus esset, cujus jam olim Universalismum Reformatum in universum omnem, per errorem atque inscitiam insimulare, nonnulli haud veriti fuerint; consilium cepit, Elencho cum Arminianis Spanhemiano annotationes, maxime quod ad quinque Arminianorum strictè dictorum articulos attinet, adjicere, ex quibus tum de insigni, quo Universalismus Reformatus, sigillatim Marchicus, ab Arminianismo distideat, discrimine, tum de fundamentali universæ Ecclesiæ Reformatæ inter se consensu, ad oculum cuius constare queat. Missis jam aliis, quæ ex annotationibus hisce eruditis in medium afferri possent, lectu dignissimis, ea saltim, quæ Autor doctissimus, ut Reformatam de Universali Dei Gratia doctrinam ab Arminiana simili discrepare ostenderet, adduxit, cum Benevolo Lectore communicare placet. In Heptade Annotationum, annotatione

MENSIS JANUARIII A. MDCCIV. 39

tionem tertia, postquam ostendisset Clarissimus Autor, de Redemptione lapsi generis humani recte Scripturæque sacrae convenienter docere Arminianos, primo, eam a Deo Patre, respectu omnium & singulorum hominum, intentam fuisse; secundo, eandem redemptionem etiam a Christo Domino, respectu omnium & singulorum hominum lapsorum, qua tales sunt, intentam, ipsoque actu partam esse: tradere pergit, duo falsa veris illis propositionibus a semetipso defensus improvide annecti, quorum prius in eo positum sit, quod, juxta Spanhemium, statuant, redemptionis solius interventu, omnes & singulos homines in fœdus gratiæ a Deo Patre cooptatos esse, sublato reatu peccati & mortis æternæ, jusque Deo Patri acquisitum absque læsione justitiæ suæ homines salvandi; posterius autem in eo consistat, quod asserant, Christum pro omnibus & singulis, æqualiter omnino & indifferenter, atrocissimam crucis mortem subivisse, utroque istorum liberi arbitrii determinatione applicandam. Etsi enim, quod ad prius attinet, non male ab Arminianis doceatur, interventu redemptionis Christi, jus Deo Patri homines, absque læsione justitiæ suæ, salvandi, acquisitum esse; nec male ab eisdem doceatur, tum fœderis gratiæ, tum cooptationis in illud, redemptionem per Christum, futuram partim, partim factam, unicum fundamentum esse; tamen omnes homines in fœdus gratiæ, solius redemptionis Christi interventu, divinitus cooptatos ita esse, ut reatus peccati & mortis æternæ sublatus omnino sit, in Scripturam S. fideique analogiam haud leviter impingere asserit, ac neminem redemptorum hominum in gratiam actu cooptari, & a reatu peccati ac mortis æternæ absolvi, nisi in Christum credat, ex Rom. III, 25. Eph. II, 8. Eph. I, 7. evincit. Cæterum monet, se non facile invenire ab Arminianis Quinquarticularis, quod locis e Scriptura S. modo citatis adversetur, doceri; potius semet deprehendere, ab Arminio æque ac Limborchio, ad actualem in fœdus gratiæ cooptationem, fidem requiri. Posterius vero, Arminianis omnibus commune assertum, dicit duo continere Scripturæ adversa, se tamen inter tam arcte connexa, ut separari haud possint, quin alterum ab altero necessario inferatur, utrumque vero illud absurdi progignat, quod homo

seipsum ab alio discernat. Etenim si Christus omnes æqualiter redemit, non tamen omnibus per redemptionem Christi bene est, sed alii actu credentes & conversi justificantur, æternumque salvantur, alii vice versa non credentes, æternum damnantur, dicendum esse censet Autor, ipsam actualem fidem, conversionem & salutem, uti non his, ita nec illis impetratam a Christo fuisse, ne alioquin inæqualiter pro hominibus mortuus Christus intelligatur, eoque porro ipsos credentes, uti fidei, sicque conversionis, ita & æternæ salutis, per liberi sui arbitrii ultroneam determinationem, causam sibi a non credentibus discernentem esse. In annotatione quinta, cum Arminianorum de gratia convertente sententiam exposuisset, sub finem subjicit, etsi gratia quædam universalis, etiam ad salutem, remote saltem, sufficiens, qua potentiam insuperabilis, qua actum & operationem vero superabilis ac resistibilis, concedi queat Arminianis, præveniens Dei gratia ab Augustino & Theologis communiter appellata, & gradu minor, quam quæ Electis superadditur; tamen, præter hanc ipsam, aliam quoque tenendam arbitratur, quæ sit, etiam qua operationem, insuperabilis & irresistibilis, eoque gradu insignior altera, non suadens tantum, sed persuadens, non excitans tantum & extimulans, sed trahens pertrahensque. Ad hanc talem defendendam se permoveri dicit, partim plurimorum Scripturæ S. dictorum autoritate, qualia sint Jer. XXXI a v. 31 ad 35. Ezech. XI, 19. 20. Cap. XXXVI. v. 26 27. Matth. XI, 25. I. Cor. I. a v. 26 ad 31. Tit. III. a v. 3 ad 7, a se prolixius vindicata in tractatu de conciliatione gratiæ universalis & particularis; partim ratione, per fidei analogiam imperata, qua, non nosinet, sed Deam, eumque solum, salutis nostræ autorem celebrandum doceamur. At vero, si gratia Dei nulla determinans admittatur, sed omnis determinatio libero hominis arbitrio, ad posse converti a gratia sublevato, vindicetur in totum, & ab eo solo accersatur, evidens fieri, hominem non minus salutis suæ æternæ, per conversionem inchoatæ, causam autoremque evadere, quam quarumcunque actionum suarum liberarum & moralium, a semet determinatarum, causa & autor existit, hoc solo discrimine, quod isthic se determinet, acceptis ad determinationem, a se in-

- litu-

MENSIS JANUARIi A. MDCCIV. 41

situendam supernaturalem, viribus a Deo supernaturalibus: hic naturalibus duntaxat, ad determinationem scilicet naturalem perficiendam. Ex his jam satis constabit, Theologos Reformatos, in docenda Dei gratia universali, cum Arminianis non plane convenire. Unum adhuc addimus, quod laudatus Autor Spanhemii præcipuas Controversias cum Arminianis & Remonstrantibus hodiernis, A. 1694 Amstelodami iterato editas, ob exemplarium defectum, Francofurti ad Oderam recudi, & annotationibus suis subjungi, consultum duxerit.

BURCARDI GOTTHELFFII STRUVII INTRO-
ductio ad notitiam rei literariæ & usum bibliothecarum.

Accessit Dissertatio de dactis impostoribus.

Jenæ, apud Ern. Cl. Balliar, 1704, 8.

Constat 1 Alphab.

Recensuimus mense Julio anni superioris Clarissimi Auctoris Bibliothecam Juris: nunc, quam tum promisit, Introductionem ad rem litterariam exhibemus. Animus Auctori est, integram historiam litterariam scriptis exponere; quare, antequam ad alias disciplinas progrediatur, præmit in hoc scripto, quæ ad generalem faciunt cognitionem. Primo quidem loco agit de bibliothecis Germaniæ, ita ut primum de bibliotheca Imperatoris Vindobonensi, Regia Berolinensi, Electorum, Ducum, Principum Imperii, Academiæ & Collegiorum bibliothecis singulatim disserat, harum originem, brevem historiam, & quæ in eisdem reperiuntur memorabilia, codices præsertim manu exaratos exponens, & scriptores notans, qui de singulis bibliothecis speciatim egerunt. In altero capite progreditur ad usum bibliothecarum, ubi tradit non solum, quid in ipsa bibliothecæ perustratione observandum, sed & duodecim criteria proponit, quæ in judicio de libris formando locum habere possint. Tertio capite agit de ratione disponendæ rei literariæ, & scriptoribus, qui ad generalem notitiam faciunt. Ubi primum dicitur de singulis Ephemeridibus Eruditorum, quæ apud varias gentes fuerunt editæ. Dicitur inde de scriptoribus, qui introducunt ad rem litterariam, librariam, & dispositionem rei litte-

F rariæ

riae atque bibliothecarum, catalogis librorum praestantioribus, ordine disponendarum bibliothecarum & similibus. Capite quarto excerpta rei litterariae adornare docet, & quidem alia fieri debere praescribit librorum, alia vitarum atque elogiorum. Agit porro de scriptoribus catalogorum & vitarum, tum generalibus, tum speciatim iis, qui vitas eruditorum certae nationis scripserunt; disserit quoque de scriptoribus pseudonymis, anonymis, homonymis & plagiaris. Exponuntur scriptores, qui dicta clarorum virorum per *ana* congesserunt, vel alia de libris iudicia, etiam qui dictionaria realia, epistolas, itineraria, aliaque, quae ad statum rei litterariae generalem faciunt. Non solum autem scriptores tum antiquiores, tum recentissimos & rariores recenset, atque librorum titulos adducit, sed etiam de iis iudicat, quis selectus servari debeat, docet, & singula iusta serie atque ordine exponit, prolixius tractans ea, quae a Morhofio in Polyhistoro vel plane non, vel obiter solum exposita sunt. Cum autem in rei litterariae notitia, non leve quoque momentum praebet editionum varietas, capite quinto atque ultimo agit de typographiae origine atque historia, cuius denique inventionem Moguntinis vindicat, Harlemensibus tamen typorum in tabulis ligneis incisorum inventionem relicta. Addit celebriores quoad omnes nationes typographos, & speciatim agit de Manutiis, Stephanis, Plantinis, Wachelis, aliisque. Accessit Dissertatio de doctis impostoribus, in Academia Jenensi ab eodem haut ita pridem ventilata, ubi non quidem ad omnes imposturae species se applicat, sed tantum primo de illis agit, qui scriptis suis illustrium nomina praefixerunt. Ubi primum Hegesippum ex impostorum catalogo delendum esse iudicat, & quis fuerit, exponit. Inter doctos impostores vero numerat eos, qui sub nomine Hunibaldi & Turpini scripta sua venditarunt. Singularia sunt, quae de libro de tribus impostoribus magnis habet; ubi primum varias eruditorum adducit opiniones, quas de ipsa libri editione ejusdemque auctore foveant, & concludit, nunquam talem librum fuisse editum. Progreditur ad exemplum Joannis Annii, Viterbiensis, qui fabulas suas sub nominibus antiquis venditare solitus, scripta Fabii Pictoris, Myrsilii Lesbii, Catonis, Sempronii, Archilochi,

Metaſthenis, Philonis, Berofi & Manethonis finxerit, atque probatur, Annium omnino eſſe impoſtorem, quidquid alii contradicant. Annio ſubj. ngit Alphonſum Cicarellum, qui impoſturas ſuas capitis poena luit. Spureiſtini ſcripti, quod ſub Aloyſiæ Sigæ, fœminæ alias pudiciſſimæ, nomine prodiit, auctorem facit Joannem Weſtrene, Jctum Hagienſem, falſo alias Joanni Meurfio imputati. Porro Carolum Sigonium librum Ciceronis de Conſolatione effinxiſſe, demonſtrat. Dari autem impoſtores ait, qui non quidem libros, manuſcripta tamen recentiora pro antiquis venditare auſi fuerunt, atque diplomata ſupponunt. Ubi & Curtium Inghiranium notat, qui Antiquitatum Hetruſcarum fragmenta efficta pro antiquis venditavit. Similem impoſturæ ſpeciem latere in nummis docet. Alteram autem impoſturæ ſpeciem facit eorum, qui manuſcripta quædam, que in bibliothecis repererunt unica, ſupprimentes, eadem poſtea vel integra, vel potiora ex iisdem, ſub proprio nomine ediderunt. Adducit exemplum Petri Alcyonii, qui Ciceronis librum de gloria expilaſſe dicatur, Joannis Joviani Pontani, qui multa ex ſcriptis Ciceronis tranſumiſſe dicatur, Angeli Politiani, qui verſionem Herodiani Georgio Tiphernati debeat, Georgii Rûsneri, qui librum ſuum torneamentorum ex antiquo codice Magdeburgenſi tranſcripſerit. Tertiam ſpeciem facit eorum, qui manuſcripta librosve ex bibliothecis fuerunt ſuffurati, atque ad hanc claſſem exemplum Didaci Mendozæ, Henrici Lindenbrogii, Iſaacii Voſſii, Leonis Allatii, atque Matthæi Flacii ducit, ſingula explanans uberius. Promittit etiam tractatum ſingularem de libris prohibitis, & Bibliothecas reliquarum diſciplinarum, ex quibus Bibliothecam Philoſophicam jam ſub prelo eſſe audivimus.

*LETTRES CURIEUSES DE LITTERATURE
& de Morale.*

Id eſt:

*EPISTOLÆ CURIOSÆ, QUARUM ARGUMENTUM
ex elegantioribus litteris & morum diſciplina petitum.*

Auctore ABBATE De BELLEGARDE.

F 2

Pari-

Parisiis, apud J. & M. Guignard, 1702, 12. plag. 20.

Qui editis *Animadversionibus circa ridiculum, alii:que circa morum elegantiam*, nec non *Cogitationibus Christianis*, aliisque hujus generis opusculis, inter Gallos innotuit, *Abbas Bellegardus*, Epistolis his Matronæ cuidam de rebus majoris momenti per litteras sciscitanti respondit, eo, ut apparet, consilio, ut sexum debiliorem a nugis ad rerum utilium curam avocaret. Ac *primæ* quidem *Epistola* de sano judicio (*du bon gout*) agit, ubi Auctor primum monet, quod judicia sensusque hominum plerumque a voluntate potius atque affectibus, quam ab intellectu dependant; eum vero sanum esse sensum, qui rationi correctæ obtemperet, ejusque sub imperium affectus cogat; eruditos vero, ideis quippe supervacaneis abundantes, sæpe sensu isto carere. Animadvertas hic gloriationem, quod Gallica natio in præsens cultu literarum omnes orbis nationes superet, nec non Scepticismi Physici lacinias quasdam; ubi inter alia Auctor suspicatur, colores pro diversitate oculorum variare. *Epistola II* de studio Historico, quantum ad foeminas pertinet, agit, ac non solum Historiam monarchiarum in compendium mittit, verum etiam auctores, ex quibus fontes Historiæ peti possint, enumerat, tandemque cimelia quædam historica, sive narrationes singularis indolis colligit. Multa cumulantur *Epistola III*. Auctores Græcos Romanosque dignos omnino laude sua esse, sed non præferendos insignibus nostri sæculi scriptoribus: excusandos esse veteres, quod sæpe genio nostro non respondeant, cum alii omnino temporum istorum mores fuerint: dignissimum laude Homerum esse, eo vero nomine infelicem, quod nostro tempore, ad ideas quippe excellentiores gignendas aptiori, non vixerit: mores veterum æque corruptos fuisse, ac nostrorum hominum: Sibyllas revera extitisse, atque ad ternarium numerum commode reduci; Cumanam vero a Cumæa distinguendam esse: extitisse etiam peculiare Gigantum populos, & Patriarcharum annos nostris æquales fuisse. Foeminini sexus laudes *Epistola IV* de prædicat, quem Auctor ad litteras pariter virtutesque omnes æque aptum esse, ac masculinum, censet, causasque cur ad talia non ascendat, in marium invidiam, foemellarumque educationem præfusa informem confert, ac tandem in Elizabethæ Anglorum Reginae, Zenobia, Fulcheriæ & similium laudes digreditur. Palodiam

p. 32.

p. 26.

Claverit, quæ in Tridentino Concilio definita atque tradita sunt dogmata, vel in ejusdem Concilii Catechismo exposita, cum aliis nonnullis, quæ scire sacerdotes, rectores animarum, conscientiarum moderatores, ac verbi divini prædicatores debent, suo ut ministerio rite fungantur. Nec est, cur de his nunc plura in medium afferamus, uti nec de iis, quæ nominatæ modo continent appendices; quandoquidem ista nihil aliud sunt, quam epistolæ dogmata, disciplinam moresque spectantes, & monumenta aliquot, doctrinam pariter ac morum disciplinam confirmantia, quæ sædram jam A. 1701 prodierunt, titulumque Paralipomenon Theologiæ Moralis adeptæ, & a nobis eo ipso anno, p. 421 sqq. prolixè recensita fuerunt, quorsum adeo benevolum Lectorem remittimus.

HISTOIRE DES FAVORITES.

i. e.

*HISTORIA FOEMINARUM, QUAE MULTUM
Apud Principes gratia valuerunt. Auctore Virgine De la
ROCHEGUILHEN. Tomi duo.*

Amstelodami, apud Paulum Marret, 1703, 8.

Constat Alphab. i. pl. 15. figurisque Foeminarum aeneis.

TAmetsi non novus sit hic libellus, vel ideo tamen ejus hic mentionem facere nobis visum est, quod, quæ nomen suum hæctenus celaverat, Auctor elegantissima, nunc primum illud promulgari, doctisque ianotescere voluit. Præterquam vero, quod huic editioni novas de Herculæ & Arsinoë historias addidit, quarum illa sub Romuli Romanorum Regis, hæc sub Philadelphi Regis Ægypti imperio floruit, plura alia opuscula, tecto quidem nomine, partim Parisiis, partim in Belgio excusa composuit, quorum catalogum huic libro præmissum huc transcribi, non erit forte ingratum. Sunt autem *Arioviste*: *Almanzaide*: *Aferie*: *le Comte d'Essex*: *Anne de Boulen*: *Eronime*: *Guerres Civiles de Grenade*, quem librum tribus voluminibus constantem ex Hispanico idiomate traduxit: *Agnes de Castro*: *Scanderberg*: *Zamire*: *Zingis*: *Dom Juan d'Autriche*: *Nouvelles Espagnoles*: *Intrigues des Anciens Grecs*: *Innocente Justifiée*: *Amours de Neron*: *le Duc d'Arione*: *Sappho*: *Amours du Cardinal*

dinal de Richelieu : la Nouvelle Talestria : Abregé de l'Histoire Chronologique d'Espagne, qui liber tribus tomis divisus prodit. Præterea prælo parata habet la Foire de Beaucaire : Jacqueline de Baviere, & plura alia opuscula, e quibus duo publici se propediem juris facturum, Bibliopola promittit. Utrum vero in hoc libro, quem in manibus habemus, omnia ad verum exacta sint, quemadmodum Auctor in præfatione scribit, an vero idem fabulis Romanensibus, quales ceteri plerique ejus libelli sunt, accenseri quodammodo possit, penes lectores esto judicium.

LIBRI NOVI.

- E**uclidis, quæ supersunt, Omnia. Ex recensione Davidis Gregorii. Oxoniae, in Theatro Sheldoniano, 1703, fol.
- Cosmography, by Peter Heylin. Improved with an Historical Continuation to the present times, by Edmund Bohun. London, printed for Edw. Brewster, R. Chiswel &c. 1703, fol.
- Ezechielis Spanhemii, Liberi Baronis & Legati Regii, Orbis Romanus, seu ad Constitutionem Anconini Imperatoris, de qua Ulpianus L. 17. Digesti de Statu Hominum, Exercitationes duæ. Londini, apud A. & J. Churchil, 1703, 4.
- Geographia Veteris Scriptores Græci minores, cum Interpretatione Latina, Dissertationibus & Annotationibus. Volumen II. E Theatro Sheldoniano, 1703, 8.
- And. Tacquet Elementa Geometriæ, & selecta ex Archimede Theoremata, cum Corollariis & novis Schematibus Guil. Whiston. Cantabrigiæ, typis Academicis, 1703, 8.
- Rogeri Aschami Epistolarum Libri IV. Accessit Jo. Sturmii aliorumque ad Aschamum Anglosque alios eruditos Epistolarum Liber unus. Editio novissima, aliis auctior. Oxonia, apud Hear. Clementis, 1703, 8.
- C. Plinii Ceciliæ Secundi Epistola & Panegyricus, cum variis lectionibus & annotationibus. Accedit vita Plinii, ordine Chronologico digesta. Oxoniae & Th. Sheld. 1703. Venales prostant Lond. apud G. West.
- Euripidis Tragedia, Medea & Phænissa, Græco-Latina, cum Schol.

- Scholii Græcis integris, nonnullis nunc primum editis. Accessit ejusdem Vita jam denuo conscripta. Studio Wilb. Piers. Cantabrigiæ, typis Academicis. Prostant Londini, apud S. Smith & B. Walford, 1703, 8.*
- A Préservative against Socinianism, by Jonathan Edwards D. D. The fourth and last Part. Oxon. printed at the Theater for H. Clements, 1703, 4.*
- Ecclesiastical Cases resolved by the Right Reverend Edw. Stillingfleet, late Lord Bishop of Worcester. London, printed for H. Mortlok, 1702-1704, 8.*
- Civil Polity. A Treatise concerning the Nature of Government. London, printed for R. Wilkin, 1703, 8.*
- The Character of a Generous Prince, drawn from the great Lines of Heroick Fortitude. London, printed for Edw. Everts, 1703, 8.*
- Miscellaneous Works written by His Grace George, late Duke of Buckingham. London, printed for J. Null, 1704, 8.*
- Reliquiæ Bodlejanæ: or some genuine Remains of Sir Thomas Bodley. London, printed for John Hartley, 1703, 8.*
- A True Collection of the Writings of the Author of the True Born English-man. London, by most Booksellers, 1703, 8.*
- An Impartial History of all that happen'd between the Kings and Kingdoms of England and Scotland. By James Drake. London, printed for J. Hartley, 1703.*
- The London-Spy compleat. By the Author of the Trip to Jamaica. London, printed for J. How, 1703, 8.*
- The History of the Apostles Creed, with Critical Observations on its several Articles. The second edition. London, printed for J. Robinson, 1703, 8.*
- A Defence of Moderate Nonconformity. By Edm. Calamy. London, printed for Th. Parkhurst & C. 1703, 8.*
- A Serious Admonition to Mr. Calamy, occasion'd by the first part of his Defence of Moderate Nonconformity. By Benj. Headly. London, printed for Tim. Childe, 1703, 8.*
- A Conference with a Theist, being a Proof of the Immortality of the Soul. By Will. Nicholls, D. D. Part V. London, printed for T. Bennet, 1703, 8.*
- A Journey from Aleppo to Jerusalem A. 1697. By Henry Maundrell. Oxford, printed at the Theatre, 1703, 8. Sold by Tho. Bennet, London.*
- * * * * *

A C T A
ÉRUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Februarii, Anno M D C C I V.

ΚΑΙΝΗ ΔΙΑΘΗΚΗ, TESTAMENTUM NOVUM,
*cum Scholiis Græcis. Opera ac studio JO. GREGORII, olim
 SS. ac Individui Trinitatis Collegii apud Cantabrigienses
 Socii, nuper Archi-Diaconi Glocestriensis.*

Oxonii, e Theatro Sheldoniano, impensis Th. Kennet, 1703, fol.
 Constat Alphab. 4.

Magnam sustinuit expectationem, quod jam exhibemus, volumen, multorumque votis expetitur est, propterea quod de instituti rationibus egregie statuerent, & de Auctore optime sperarent. Natus est Gregorius generosa & antiqua familia Wottonæ, juxta Woodstockium, non procul Oxonio, cujus quo minus alumnus fieret, impedit intestine bellum, quod Angliam tum magnopere affligebat, inque diversas partes trahebat. Adiit proinde Cantabrigiam, Collegiique S. Trinitatis Socius factus inchoavit hoc opus; an perfecit ibi, dici non potest. Reddito Angliæ Carolo II, factaque rerum conversione, Gymnasio Glocestriensi præfuit, Langstio ac Russelio, eruditissimis viris, successor datus: inde Archi-Diaconum ipsum constituit Maxime Reverendus Præsul, Guilielmus Nicholsonus. Ope vero, præsidio, auctoritate Gregorium imprimis juvit, ac omnes Patroni partes peregit Jo. Scudamorus, Vice-Comes de Slego in Regno Hiberniæ, quo annitente, quietem diu desideratam adeptus, ædeque a fundamentis extracta, ac censu ad Ecclesiam restituto donatus, chartas in secessu expolivit perpurgavitque, imo in eo fuit, ut idoneam edendi operis rationem iniret. Ast obiit inter hæc diligentissimus

G

Vir,

Vir, atque adeo impeditus est, quo minus editionem operis impetraret, omnesque rationes ejus confectas daret. Cujus proinde curam suscepit, ac editionis negotium moderatus est Henricus Aldrich. S. Theol. D. ac Professor, nec non Ædis Christi Oxoni Decanus, Vir ex omni numero, ad juvanda literarum studia, a natura delictus & formatus. Id quod prospere evenit, quandoq. idem initis consiliis, susceptisque rite laboribus, eo rem perduxit, ut prodierit tandem opus, Augustissimæ Principi ANNÆ, Magnæ Britannia, Franciæ ac Hiberniæ Reginæ, inscriptum, & ita comparatum, ut singulæ paginae textum Novi Fœderis, loca parallelæ, variasque lectiones & subjecta scholia exhibeant. Deprompta ista sunt tum ex sacris, tum profanis scriptoribus, quorum plerorumque, unde petita sunt, loca, consignavit, & partim in cujusvis scholii sine notavit, partim peculiari indici, operi præfixo, inseruit Vir Clarissimus, Jo. Ernestus Græbius; ea vero, quæ ex Chrysostomi, Occumenii & Theophylacti commentariis selecta fuerant, designavit Andreas Rinmanus, natione Suecus, Oxonii per aliquot annos literarum studia confectatus. Hæc dum peregit Græbius, ac scholia a Gregorio congesta cum auctorum textibus contendit, observavit, subinde verba aliqua compendii ergo omissa, contra aliquando quædam, quo aptius clareretur oratio, sensusque obvius magis expositusque redderetur, addita aut mutata esse. At non mutavit solummodo hinc inde, & paulo aliter ordinavit, Auctorum verba solertissimus Gregorius, sed inserpsit quoque passim sua scholia, quæ a reliquis eo distinguuntur, quod ipsis nullius auctoris nomen suffixum sit. Cæterum non vanam esse hanc aut incongruam operam, quam in illustrando Novo Fœdere collocavit Gregorius, inde patet, quod scholia collecta & antiquorum interpretandi modum tradant, & Græci textus lectores hinc inde juvare, iisque lucem accendere queant. Sane enim sunt passim, quæ & scopum dicentis aperiant, rerumque sensum explanant, aut contra secus sentientes tuentur. Pertinet huc scholion Chrysostomi, quo Matth. I, 23 illustratur, & ratio redditur, cur Christus non fuerit Emanuel nominatus. Sed eum locum, cum paulo prolixior sit, huc non transcribimus. Prætermittimus etiam Epiphaniæ scholion eundem

eundem locum explicans, et contra eos vindicans, qui de Ezechia sermonem sibi esse affirmant. Ast exhibere hic non dubitamus Theophilion Theophylacti, quo Matth. II, 6 vindicatur hoc modo: λέγασσι οἱ Ἰουδαῖοι, ὅτι περὶ τοῦ Ζοροβάβελ τὸ τοῦ προφητοῦ ψεύδουσαι δὲ περὶ Φανῶς καὶ γὰρ Ζοροβάβελ ἔκ ἐν τῇ ἑκείνῃ γενεῇ θη, ἀλλ' ἐν τῇ βαβυλωνί. Ἰδὲ γὰρ τὸ ἔνομα αὐτῶν. Ζοροβὰβελ οὖν τὴν σπερμὴν καὶ τὴν γέννησιν, Βάβελ δὲ τὴν βαβυλωνίαν, τῶν ἐν τῇ βαβυλωνίᾳ σπαρεῖς ἢ γεννηθεῖς. Ἀλλὰ καὶ ἡ προφητεία Φανερῶς ἐλέγχει αὐτῶν, λέγουσα· οἱ ἔξοδοι αὐτῶν ἀρχῆς· ἐξ ἡμερῶν αἰῶνος. Τίνος δὲ ἀρχῆς οἱ ἔξοδοι εἰσι καὶ ἀπ' ἀρχῆς, καὶ ἐξ ἡμερῶν αἰῶνος, ἢ τῶν χρόνων; Ad Matth. VI, 7 istud scholion ab ipso, uti videtur, Gregorio adjectum legitur: τῶν γὰρ ἐπικλησέων πολλοὶ καὶ πολυωνυμία τὰς θεὰς ἀέεσκουσαι ἐνόμισον. Quo haud obscure indicatur, perstringi eo loco ex parte illam Gentilium consuetudinem, quam, cum vota ac preces nuncupabant, tenere solebant. Ii enim tum vel maxime Deorum nomina cumulabant, in iisque recensendis cum cura versabantur. Credebant quippe, Deos uno præ ceteris nomine imprimis delectari; quod cum sigillatim non nosset, omnia, quæ noverant, adferebant, ut Deus sibi gratissimum eligeret: imo vero & precatationis formula utebantur, qua, si gratissimum forte omisissent, erroris veniam orabant. Passim apud Græcos Latinosque auctores, v. g. Æschylum in Agamem. v. 168, Clementem Alexandriaum Stromat. lib. V, Platonem in Cratylō & Philebo, Julianum in Oratione VII, Catullum, Horatium & reliquos, vestigia hujus rei extant, neque difficile fuerit, ex antiquis scriptoribus ista plenius deducere. An vero mos iste originem inde ceperit, quod Deus Abraamō, ac postmodum Moysi, nomen suum revelaverit, hoc loco exquirere non libet. Id certum est, & confectum, istum morem hymnorum scriptoribus vel maxime familiarem fuisse, cumque Battus quidam ea in re ceteris præstitisse videatur, verosimile judicat celeberrimus aliquis Vir, hunc ritum inde ἑταίρολογίας nomine insignitum fuisse. Præter ista, qualia jam annotavimus, vocum quoque ratio habetur, utpote quarum modus significandi & vis hinc inde eruitur, & diligenter enodatur. Quid γυνή Græcis denotet, tradit scholion ex

Photii epistolis depromptum, & ad Math. I, 24 allegatum, quod tale est: *Γυναικας ἐθως ἦν καλεῖν παλαιῶν, αἱ μόνος ὁ τῆς μνηστείας δεσμός συνεδέσμευι, καὶ ὁ τῆς ὀμιλίας αὐταῖς νόμος ἐκ ἐγνωσκέτο;* cum quo confecti merentur, quæ ad v. 20 adnotata sunt. *Γενεσιῶν* significatum explanatum reddunt hæc ad Matth. XIV, 6. allata verba: *Τὰ γενέσια ἔ μόνον ἡμέραν τὴν γενεθλιακὴν σημαίνει, ἀλλ' ὅταν περὶ βασιλείαν λόγος ἦ, καὶ τὴν ἐν ἡ βασιλεῖς χειρῶν ἐπιβίβας τὴν ἀρχὴν πρῶτως ὑπεδέξαντο· αὕτη τοῖνον παρ' Οὐζα ἡμέρα βασιλείας καλεῖται, καὶ ἐν ταύταις, καθάπερ ἐν γενεθλιακῆς, τὰ ἔτη ἐξηριθμήσαν ὅθεν τοσαῦται χρόνον εἰσιωκότες ἐλέγχοιο, ὅσον ἐβασίλευσαν· ἔτω Σαῦλος, εἰς ἐναυτῆ λέγεται, ἵνα μόνον ἐναυτὸν ἀρχῆς. ἀ. Βασιλ. γ. δ.* Fit & interdum, ut vox, de cuius significatu ambigi poterat, per clariorem magisque perspicuam illustretur, Exemplum hujus rei Philipp. II, 7 suppeditat, ubi *μορφῆ* ex Chrysofostomo redditur per *Φύσιν*, apte profecto ac scopo dicentis congrue. Indicatur quippe, quod nos addimus, Christum non servi modo ac hominis speciem retulisse, sed eandem quoque naturam induisse, imo eodem loco ac numero, quo vilis ac contemptus homo esse solet, fuisse. Ita enim explicanda ducimus, quæ ibi sequuntur, verba: *καὶ ἀνάστα ἐξ ἔσθης ὡς ἀνθρώπου· χῆμα* enim dignitatem, seu locum ac numerum, quo aliquis est, notare, *ἀνθρώπου* vero pro vili homine accipi, nemo Græcæ literaturæ paulo intelligentior negaverit. Non multum inde discedit aliud ex Chrysofostomo ad 1. Cor. XV. 54 allatum scholion, quod *εἰς νίκης* explicat per *εἰς τέλει, in perpetuum*; melius certe & indoli Græci sermonis convenientius, quam vulgo fieri solet, quando vertitur *in victoriam*, uti demonstravit eruditissimus Vir, Stephanus le Moyne, in notis ad *Varia Sacra*. Imo vero passim quoque differentie vocum, e. g. *εὐχῆς καὶ προσευχῆς*, ad Matth. VI, 9; *ὑπομονῆς καὶ μακροθυμίας* ad Col. I, 11 traduntur. Nempe de *ὑπομονῆ καὶ μακροθυμίας* ita commentatur Chrysofostomus: *Μακροθυμία τις πρὸς ἀκείνους, ἐς δυνάτον καὶ ἀμύνασθαι· ὑπομένει δὲ, ἕς ἂν δύναιται ἀμύνασθαι. Διὰ τῆτο ἐπὶ μὲν Θεῷ ἐδέπαστε ὑπομονὴ λέγεται, μακροθυμία δὲ πολλὰ καὶ.* Non attingemus tandem ea, in quibus aut de sermonis Græci structura differitur, aut ratio, cur vocabula quædam maxi-

me adhibita fuerint, alius repetitur, aut aliud quodcumque præcipitur, unde ad Novi Foederis lectores utilitas fructusque redundare possit.

THE HISTORY OF THE APOSTLES CREED,
with Critical Observations on its several Articles &c.

HISTORIA SYMBOLI APOSTOLICI, CUM OBSERVATIONIBUS CRITICIS AD VARIOS EJUS ARTICULOS. Editio secundæ.

Londini, apud J. Robinson & J. Wyat, 1703, in 8.

Constat 1 Alph 5. plag.

Amplum ac illustre Autor argumentum aggressus, cum definitos ipse sibi limites posuisset, quos iatra universa se contineret tractatio, haud abs re fore censuit, si de ipsius instituto ac mente, & quid in toto, qua patet, opere polliceri sibi lector queat, in præfatione paucis moneretur. Cum enim quos ante ipsum hic idem exercuit labor, ita in explicando Symbolo versatos fuisse constet, ut ex sacris Theologorum fontibus sententias illustrarent, Divinaque S. Codicis firmarent autoritate: longe aliam ingressus Autor viam, Historicam Symboli & Criticam adornavit recitationem, ut quoad posset ac liceret, autores ejus designaret, indagaret ætatem, occasionem notaret singulorum articulorum & mentem, quam ex autorum sustineant scopo; inseritis, ubi ferret occasio, observationibus criticis, & usu præstantibus, nec lectu injucundis. Hinc ea Lector ut æquitate sit, rogat, ut sic ubi Autoris explicatio minus ipsi ad palatum sit, meminerit, Historici duntaxat partes eum egisse, qui ex vetustissimis monumentis, primorum Symboli autorum referre solum mentem, non ad vivum item rescare, constitutum habuerit.

A. 3-

A. 4-

Hæc præfatus rem ipsam aggreditur, & cap. I varia Patrum, quibus hanc fidei formulam ornavit, encomia, & honorificas ejusdem appellationes in unum congestas exhibet: tum vero maxime in genuinam vocis Symboli notationem inquirit, in qua definienda in tres cum primis eruditos abire sententias animadvertit. Sunt enim, qui vocis originem ad Græcæ *συμβολαι* referunt, nec aliud notare symbolum putant, quam singu-

p. 4. 6-

- las diversorum hominum. in commune epulum sua conferentium
 ferula, portiones. Pari scilicet ratione Apostolorum suam quem-
 que veluti pericopam, ad communem componendam fidei con-
 fessionem contulisse: eamque Ruffino, quem Cassianus deinceps
 & Augustinus fuerint secuti, acceptam fert derivationem. Cui
 p. 7. quo minus suum adjiciat calculum, & naturam vocis prohibere
 ait, & $\pi\epsilon\omega\lambda\omicron\nu$ cui innitatur $\psi\epsilon\upsilon\delta\omicron\varsigma$, quasi ipsos agnoscat Aposto-
 los autores; id quod secus tamen se habere, infra demonstrandum
 p. 8. pollicetur. Sunt porro & alii, qui castris & militiæ suæ hanc vo-
 cem debere credunt natales, tesseramque designare militarem, qua
 & dignoscantur focii, & ab hostibus distinguantur: qua quidem
 in sententia Maximum Taurinensem esse animadvertit, quod hac
 p. 9. veluti tessera, qui sub Christi signis stipendia merent, internosci
 ab hæreticis, ceterisque Christianum nomen frustra jactantibus
 confueverint. Hanc vero, licet non ita multum a vero abesse
 fateatur Autor, non tamen genuinam profus & veram existimat
 originem esse: quin e Gentilium potius arcessendam eam sacris pu-
 tat, quibus initiati, & in Epopitarum numerum relati ac censum,
 certa adhibebant signa, quibus a profano dignoscerentur vulgo,
 iisque editis viam sibi ad interiora templi istius, cujus Numinis in-
 structi symbolis accessissent, adyta aperiebant, quæ claudeban-
 tur iis, qui his destituti notis, procul esse jubebantur. Eaque mu-
 ta alia fuisse, alia vocalia observat, exemplisque ex Cereris, Cybe-
 les, Mithræ item & Bacchi depromptis sacris illustrat. Eadem
 namque lege, hanc fidei Christianæ notam profanæ Gentilium tur-
 bæ diligenter celatam, nec ipsis quidem Catechumenis, nisi bre-
 vi ante suscipiendum baptismum tempore, expositam fuisse tra-
 dit: indeque symbolo hæsisse nomen autumat, eo quod qui ef-
 sent instructi, in Ecclesiæ pomeria, per soleunem initiationis ri-
 tum, vel recepti jam essent, vel propediem intromittendi. Hinc
 p. 20. ad autores pergit, quos quidem Apostolos fuisse, persuaderi sibi
 non patitur: quanquam largiatur facile, Apostolorum jam æta-
 te haud absimilem huic professionis formulam in usu fuisse. Gra-
 ves equidem & per antiquos adversæ sententiæ testes, Ambro-
 sium laudat, Ruffinum, Hieronymum, Cassianum; quin & ex
 p. 24. Augustino, quæ sua cuique symbola tribuantur Apostolo, recenset:
 p. 26. sub-

subscribere tamen cur eidem nolit, rationes subjungit, & dubiam primo sublestatque Ruffini fidem, tum Lucæ in Actis silentium, & Synodorum primæ ætatis neglectum, demum Symbolorum in Ecclesiis diversitatem, in contrarium urget. Neque tamen ea propter Apostolici denominatione defraudandum illud statuit, cum ætatem ex parte ferat vere Apostolicam, testibus hujus rei fide dignissimis, Irenæo & Tertulliano: quanquam inficias nemo facile iverit, adeo id studiose ista tempestate fuisse celatum, ut vel literis mandare religioni ducerent; unde & traditionis nomine haud infrequenter veniat apud Patres. Quare haud facile factu sit, ut certa omnia & explorata, tum circa auctores, tum circa autorum mentem, erui ac tradi possint. Id tamen satis constare, non unius fœtum hunc esse, nec eodem tempore in hanc, qua hodie conspicitur, formam redactum, cum temporis successu novæ subinde ipsi acceverint partes. Fuisse sane aliquos, a prima inde Apostolorum ætate, in Neophytorum baptismo articulos usurpatos, quorum etiam ex Actis produci exempla queant; eosque non literis consignatos, sed a parentibus liberis, ab his posteris narrando tradi os. Postquam vere, haud ita multo post variæ orientur hæreses, rei Christianæ exitium minitantes, discernendos turbatores fuisse ab orthodoxis, veramque amplexos sententiam confirmandos. Quo factum, ut statores veritatis ac vindices, novos subinde Symbolo articulos infererent, qui, dum jugulum peterent erroris, magno statim applausu in Ecclesia recepti, & in baptismi solennibus, cum præcis illis & Apostolicis adhibiti, parum brevi tempore cum illis auctoritatem obtinuerint: non quod ignoti hæctenus, nec usurpati unquam fuissent, sed cum libere antea ac pro re nata, qui sacro tingebantur fonte, summa doctrinæ Christianæ capita recitare consuevissent, oris postmodum hæresibus, hanc nostram potissimum, nec aliis temere conceptam verbis, formulam perorare tenerentur. Hinc itaque cum ortum trahat Symbolum, haud obscure esse intelligere, genuinam ejus mentem non tam ex facris peten-
 tum tantam sequioribus sæculis nactum esse auctoritatem, ut in publi-

p. 26.

p. 27.

p. 28.

p. 29.

p. 31.

p. 32.

p. 35.

p. 36.

p. 39.

p. 40.

p. 43.

- publicis olim Orientalis juxta ac Occidentatis Ecclesiae sacris, so-
lenni ritu populo prælegeretur.
- p. 44. sqq.
p. 54. Cap. II ad accuratam verborum Symboli considerationem
progređitur, primumque, ut vocant, Articuli singula ad examen
vocat momenta. Credendi vocem in singulari positam, pri-
scum referre autumat confessionis ritum, quo Catechumeni, sa-
cro mox flumine abluendi, singuli pro se quisque suam fidei edi-
derint professionem. Notare vero plenam, nec fluctuantem, men-
tis nostrae confessionem cum veritatibus Symbolo comprehensis.
- p. 52. In Deum autem dum nos credere dicimus, & quod sit fateri,
& quod unus sit: quæ posterior tanti apud veteres momenti vi-
sa sit quæstio, ut in publicis Orientis pariter ac Occidentis Ec-
clesiarum Symbolis, expressam unitatis mentionem facere, necesse
judicarent. Non ut Judæorum equidem falsa de Deo reprimen-
rent effata, quos Dei unitatem, vel ad hunc usque diem in dubi-
um nunquam vocasse, in confesso sit; nec ut Gentilium insana
retunderent, de infinita Deorum turba, deliria; quorum sin mi-
nus potior, sanior certe pars in unitate Dei consensisse, ipsorum
pariter ac Christianorum testimoniis evincatur: sed ut hæreti-
corum primæ ætatis blasphemias hac formula detestarentur. Quæ
si in se spectetur, nec ad reliqua simul Symboli dogmata traha-
tur, Valentinianos cumprimis, Deo adjungentes materiam; Mar-
cionitas hinc duos, bonum alterum, alterum malum, hinc tres,
bonum, qui idem Pater Jesu Christi sit, Creatorem mundi, & Dia-
bolum introducentes Deos; Cerdonem cum affectis; imo Simo-
nem Magum, communem illum hæreticorum parentem, feriat
ac profliget. In cujus rei fidem Irenæi, Epiphani, Tertulliani
autoritatem in partes vocat. Sin vero ad id referatur, quod de
productione rerum omnium statim consequitur, tum unum hunc
notare Deum effectorem totius esse universi, & Simonianis op-
poni, Carpocratianis, Marcionitis, malorum rerum originem
malo, quem fingebant, Deo tribuentibus; quod satis luculen-
ter ex antiquis symbolis Patrumque appareat testificatione. Por-
ro, ut Patris adjiceretur appellatio, non tam Ethnicos, uno o-
mnes ore Deum Patrem celebrantes, quam Gnosticos & Va-
lentinianos in causa fuisse, in inerti quippe Deum, quem angu-
stis

MENSIS FEBRUARII A. MDCCIV. 59

flis perquam circumscribebant limitibus, otio ponentes, aliumque fingentes & inferiorem Deum, cui rerum productionem, indeque Patris deferrent nomen. Maxime vero hoc titulo æternam Filii generationem indicari, testis cum Rufino Augustinus est. Omnipotentem dum Symbolum Deum celebrat, & immensam Numinis designat virtutem, qua vastam hanc mundi fabricam ex nihilo, nulliusque vel Angeli adjutus vel alia ope, condiderit; eoque Gnostlicorum, XXX fingentium Æonas, ceterorumque hæreticorum, Angelos creatores statuentium, somnia, Augustino, Origene, Irenæo testibus confutat: supremum ipsius in res universas subindicat imperium, sapientissimumque conditi a se orbis moderamen. Hanc enim vox *παντεξάτης* vim sustinet, expositore Rufino, Salviano, Cyrillo Hierosolymitano; eamque Gnosticorum, quibus ea opponebatur, & Marcionitarum postulat hæresis, qua sublimiorem existimabant Deum esse, quam quem cura tangat rerum humanarum, imo, quod horrendum dictu, vel Diabolo (quod Epicuræis quoque Irenæus tribuit) vel inferiori cuidam Deo, mundi ceu domicilii sui clavum tradebant ac imperii habenas, quem omnipotentis & cosmocratoris ideo nomine mactabant. Demum vero etiam hac voce ad infinitam Numinis respicitur naturam, qua nullis inclusum terminis, aut circumscriptum limitibus, rebus omnibus & potestate & auxilio præsto est. Nam occurrendum ita erat Gnosticis, *πλήρωμα* fingentibus, cui Deum includerent, unde prodiret nunquam, ubi ipse in se sibi sufficiens, reliquis cum Æonibus in silentio & æque iners ageret ævum. Sic Adamantius, sic Cyrillus Hierosolymitanus, sic Theophilus Antiochenus vocem declararunt. Ad postremum, ubi cæli terræque conditorem Deum profitemur, creationis vox, de productione ex nihilo cæli terræque, de omnibus, tam quæ incurrunt visum, quam quæ fugiunt, creaturis, Augustino interprete, intelligenda. Hæc enim Deo adferenda dignitas erat, cum in hoc doctrinæ cælestis caput omnes ferme communi quasi consilio hæretici impingerent, ut vel Angelos, quod Simon ille Magus cum familia sua delirabat; vel monstrosam Æonum conjunctionem, ex Valentinianorum sententia; vel sævum quendam & minorum gentium Deum, quod

p. 72.

p. 79.

p. 81.

p. 83.

p. 85.

p. 88.

p. 89.

p. 91.

p. 95.

p. 96.

p. 98.

p. 99.

p. 101.

p. 107.

p. 108. Cerdon voluit & Marcionita, creationi rerum praefuisse fingerent. Quas ut retunderent blasphemias, hanc cum primis Symbolo insertam esse formulam, Patrum testimonia confirmant.

Pari itaque orationis filo ac tenore cum ceteros excutiat articulos, ex hoc primo, veluti specimine, quomodo in singulis ver-
fatus Autor fuerit, facile intelligi potest. Quos si exacta omnes
recensione referre huc vellemus, verendum esset, ne Lectori gra-
ves, nec satis instituti memores, brevitatis, quam nobis posui-
mus, legem violaremus. Id tamen nequiquam B. L. latere vo-
lumus, Autorem, ubi Cap. III, ordine sic ferente, in explicationem
nominis Filii Dei devolvitur, quatuor recensere rationes, ob quas

f. 129. Dei Filius dicatur Salvator: quod & insigni miraculo a matre vir-
gine in hanc lucem editus, & gloriosa ex mortuis resurrectione
ad aliam quasi vitam a Patre prognatus, teste gentium Doctore
Act. XIII, 33, & sublimi in officio, Patre sic jubente, constitutus, &
summam demum nactus fuerit auctoritatem, quum ad caelum eve-
ctus, proximo a Patre loco ad dextram Majestatis divinae confedit.

p. 130. Has vero inter ceteri nullam praecipuae rationis, quae aeterna a Patre
generatio est, mentionem facit, eam tamen ad unigeniti vocem
refert, & ex Scripturis declarat, Patrumque, ad hoc explicandum
mysterium, adhibitis similitudinibus illustrat.

p. 131.
p. 133. Et hic quidem pedem figere, coeptamque abrumpere te-
lam institueramus: sed manum nobis injicit articulus de Christi
ad inferos descensu, in quo explicando & singularis esse amat Au-
tor noster, & veterum, quos in partes suas trahit, testimoniis fi-
dem dictis suis conciliare, prolixè allaborat. Ipsum quidem, re-
cte observat, nunquam vocatum in dubium esse, quod claris Scri-
pturae niteretur oraculis; interim in ejus expositione mirum
quantum in diversum abiisse auctores. Statim vero primo in li-
mine e re sua existimat, ut Anglicanae Ecclesiae auctoritate suae vi-
am muniat ac sternat sententiae, quam licet non dissiteatur, sub
Edvardi VI. R. imperio ita de hoc caelestis doctrinae capite sensis-
se, ut Salvatoris nostri animam malignorum Spirituum penetrasse
claustra, detentisque tenebrarum vinculis praecone egisse asse-
ret: proxima tamen decem post annis, regnante Elisabetha, synodo
 convocata, mutasse sententiam, majorique usam moderatione, ipsam
quidem

p. 134.

quidem descensus veritatem factam tectam servare, modum vero ejusdem & circumstantias cujusque definiendam relinquere libertati voluisse affirmat, eamque in tem D. Fullerum allegat L. IX. Hist. Eccl. Dein & duo rerum capita statuit, quæ ante accuratam articuli expositionem occupare, necesse judicat. Et primo quidem loco omnia, quæ in hoc articulo a Patribus sunt dicta, de una solaque Christi anima intelligenda esse docet; quod & articulorum nexus ac ordo, & Gnosticorum, quibus hæc opponebatur sententia, error, & manifesta demum Hieronymi, Epiphaniï, Ambrosii &c. requirant testimonia: deinde vero singularem quandam Christi animam, corporis mortalis exsolatæ vinculis, actionem his verbis indicari, ex Petri Act. II, 27 verbis evincit, Patrumque, Athanasii cum primis & Fulgentii, explicationibus confirmat. Quibus præmissis, ad ipsum articulum pergens, omnem ejus tractationem ad duo capita revocat, distincteque tum in Inferni vocem, tum in Descensus rationem ac modum inquirit. Illam, quæ Græcis *αἰδώς* audit, tanti esse ponderis ac momenti, ut ex Europæis nulla facile lingua vim ejus æque feliciter reddere atque exprimere queat: ceterum locum eam designare invisibilem, quo omnes corporum ex ergastulo liberatæ per mortem animæ, sive recte se in corpore gesserint, sive minus, recipiantur; cuique exæletam Anglorum vocem *Hell* olim respondiisse, ex precibus publicis, præscæque Bibliorum translatione appareat. Commune vero hoc omnibus, seu puræ illæ fuerint sanctæque, seu impuræ, animabus receptaculum Gentilibus fuisse creditum, ejus quidem rei vestigia apud Homerum reperit, Diphilum item teste Clemente Alexandrino, & Virgilium. Idemque Judæis visum esse, vel ex Ambrosio, Josepho ipsorumque precum libro patere: nec in diversum ab his abiisse primos nascentis Ecclesiæ Christianos, Archelaum testem esse, Origenem, Clementem Alex. Hilarium, Cyprianum. Nam in infernum sanctorum quoque a morte animas delatas fuisse, ubi gaudio perfusas suavique fruentes dulcedine gloriosus resurrectionis maneat dies, persuasum habuisse veteres, ex Irenæo, Justino Martyre, oraculis Sibyllinis (quæ pia fraude a Christianis hominibus vergente seculo II. composita, & in lucem protrusa credit p. 213) magna-

p. 185.

p. 185.

p. 187.

p. 188.

p. 190.

p. 191.

p. 193.

p. 196.

p. 198. 199.

p. 201.

p. 204.

p. 208. 213.

p. 216.

- testium nube operose ruetur. Quanquam non dissimulet, successu temporis, apud Latinos maxime, Inferorum vocem in sequiore trahi sensum cepisse; quo factum, ut Græcorum aliqui, tempore Origenis, ante Christi in carnem adventum sanctorum animas in infernum descendisse, dubitarint. Quos cum ad priscam revocare sententiam Origenes allaboraret, ipsum ab eadem aliquantum deflexisse; quum puras sanctorum mentes, ex quo Christus tempore resurrexerit, non ad Infernum, ut antea, sed in Paradisum migrasse statuit, quem distinctum & alium ab Inferis locum credebat. Hæc Origenis sententia mox admiratores suos in Occidente nacta est, nec tamen æque in Orientali Ecclesia, quæ priscum semper tuebatur dogma, ut ex Gregoriorum fratrum, nec non Andreæ Casareensis Archi-Episcopi monumentis constat.
- p. 217. Quid? quod & hodie, Sandio teste, Græcis & Armenis eadem mens hæreat; quæ & Moscovitarum ac Abyssinorum sententia est, adeoque per mille sexcentos annos parum mutationis passa,
- p. 218. in Orientali Ecclesia perpetuo obtinuit. Longe vero secus accidit in Occidente, ubi vergente Latini sermonis puritate, Inferni vocabulum in malam accipi partem magis indies magisque consuevit, donec aliquando prorsus ad tormentorum ac supplicii designandum locum adhiberetur. Primus, qui in Occidente, missa veteri doctrina, Origenis amplectebatur sententiam, Ambrosius erat, quem secutus Hieronymus easdem secum in partes pertraxit Augustinum; qui tamen hoc in articulo minus sibi constans nutat, nec certi quid statuatur, habet. Ceterum Autor, pluribus non opus esse testibus ratus, quibus mediæ ævi Patres Latinos in Origenis ac Ambrosii pedibus ivisse sententiam, & hinc alios subinde aliosque hinc modos, hinc fines, descensus Christi excogitasse, evincatur; demum ita ponit calculum, ut in Symbolo non alio Inferni vocem sensu sumi statuatur, quam quo commune notat animarum utriusque fortis receptaculum, in quo novissimum cupide expectent diem.
- p. 219. Ad modum vero descensus hujus quod attinet, (id quod secundo expendendum erat loco) docet Ulfseius, decies in Actis hanc vocem legi, nec ullo tamen in loco descensum ex superiori in inferiorem regionem, sed nudam semper migrationem ex uno in

in alium notare locum; a qua trita consuetaque significatione ut in Symbolo recessum credatur, prægnantem nullam apparere rationem. Causam vero, qua sancti Patres moti, hanc præ ceteris hic adhibere vocem vellent, haud dubie inoletam ista tempestate opinionem fuisse, qua separatarum mentium infra terram, vel in ejusdem locarent visceribus, ideoque ibidem infernum constituerent; maxime quod ad Jonæ præludium & exemplum, Filium hominis triduum in terræ recondendum visceribus, Matth. XII, 40 legerent; quod dictum ut plurimum ad Salvatoris, quoad illa a corpore excefferat, animam applicuerunt. Sic apud Hieronymum videas, Tertullianum, Damascenum & Origenem &c. Quamquam vero satis de eo inter omnes conveniret, infernum animarum mansionem esse, multum tamen in regione ejus describenda dissentiebant. Tertullianus in visceribus terræ ponit: infra terram collocat cum alis Damascenus; omnes ita, ut migrationem in infernum, descensum dicere possent. Nihil ergo aliud Salvatoris in Symbolo sibi velle descensum, quam animæ ipsius, postquam e corpore excefferit, veram ac localem transitionem versus invisibilem illam Spirituum regionem, ubi ad legum mortis præscriptum, sanctas inter purasque defunctorum mentes media, corporis sui resurrectionem, quæ tertio post die contingit, expectarit. Nativam hanc articuli sententiam esse, satis ex finibus constare Autor existimat, propter quos, ex Patrum mente, Christus descenderit. Horum primum dicunt, ut sanctum hunc redederet animæ e corpore discessum, omnemque ejus excuteret nobis metum; Irenæo sic exponente & Athanasio; secundum, ut hac præcipua & necessaria humiliationis suæ parte defungeretur, quo iidem respexisse Patres videntur; tertium, ut ipse, ceu Ecclesiæ gentisque suæ caput, in potestatem redigeret infernum, quo alluisse veteres, ex Julio Firmico, Epiphanio, Sibyllinis vaticiniis, & Athanasio probat; ultimum eumque potissimum ac principem, ut se ipse mortis submitteret imperio, nobisque per omnia similis evaderet, quorum cum ex sanguine corpus terræ mandatur, anima ad tartara vadat, sic idem ipse perpeffus fatum eodem tenderet, diemque ibi resurrectionis expectaret, Irenæo & Tertulliano autoribus, nec non Leone M. & Athanasio.

p. 229,
p. 230; 199.

p. 235.

p. 234.

p. 235.

p. 238.

p. 240.

p. 241.

- Restat, ut de tempore nonnulla, occasione & causa inserti hujus Symbolo articuli pauca subjungat. Ansam itaque dedisse credit Arianorum & Eunomianorum, maxime vero Apollinaristarum errores, quos inter haud ita multum differentiae intercesserit; quod jurati omnes humanitatis Christi hostes, humanam ipsi & rationalem denegarent animam, divinam in ejus locum substituentes naturam. Et viam quidem Apollinario Arianos monstrasse & Eunomianòs, Epiphanius testis est ac Athanasius. De Apollinarii vero Junioris, Laodicensi Episcopi (summi ceteroquin Viri, meritisque in Ecclesiam inclyti, ac eruditionis laude suo tempore clari) haeresei integram texuit historiam Gregorius Nazianzenus; affirmantque Augustinus, Cassianus, Vincentius Lirinensis, quod, cum Christum *ἑσθαρων* quidem diceret, *ἐμψυχώμενον* tamen docere recusatit. Quam pestiferam haeresin cum multa post se trahere absurda, facile intelligerent Patres, quod sic ea quoque tribuenda Deitati essent, quorum illa capax non est; neque hac ratione integer Christus perfectusque fuisset homo; imo nec perfecte nostri loco Deo satisfacere potuisset, non poterant, quin grassanti morbo remedium pararent, ipsumque hunc Symbolo infererent articulum, quo vel uno ariete ipse felicititer & ferire errorem & quassare atque concutere poterant, cum quae alia ex S. literis, cum primis ex Joh. X, 10, Matth. 38 contra ipsum argumenta proferrent, scita omnia pictaque eluderet responsione; hoc unum fugere non posset. Hinc adeo frequens ejus contra Apollinarium mentio apud Epiphanium, Theodoretum, Athanasium, Autorem Dialogorum de S. Trinitate, alios. Ad tempus denique quod attinet, quo locum hic articulus in Symbolo obtinuit, perquam id sero Autor contigisse existimat, cum in Aquilejensi primam Symbolo compareat, nec ante istud tempus, vel in Romana, vel Orientis Ecclesiarum confessionibus reperit Ruffinus memoret. Quod Ruffini tamen testimonium de publicis & in baptismo adhiberi solitis Symbolis capiendum esse, Autor monet, cum in privatis fidei formulis omnino, etiam ante isthoc tempus, ab Epiphanio hic articulus & a Cyrillo Hierosolymitano legatur. Sed quicquid ejus rei sit, publice sane & in Catholico Symbolo ante Ruffinum, annumque adeo CCCC a N. C.

MENSIS FEBRUARII A. MDCCIV. 63

nulli comparet; quanquam ab Arianorum aliquibus, in Concilio Ariminensi congregatis, in ipsorum, (sed privatim illud) Symbolum, aliquot jam ante annis, receptus legatur: qua de re, ipsa que adeo Ariminensi Synodo, quod lucis aliquid affusura hæc videretur narratio, paulo prolixius hic loci Autor agit. Ex Aquilejensi in Romanum postmodum & Orientalia Symbola relatus, proximum a sepultura locum obtinuit, quam tantum abest ut significet, ut supra memoratam potius, quam sub finem capituli velut in compendium mittit, brevique paraphrasi illustrat, retineat mentem.

p. 262.

p. 262.

*IDEA MACHINÆ HUMANÆ ANATOMICO-PHY-
siologica, ad observationes recentiores conformata, & ad me-
thodum sectionum solennium accommodata, a JOHANNES
MAURITIO HOFFMANNO, Phil. & Med. D. Consiliario
& Archiatro Ducali Onoldo-Brandenburgico, in Univer-
sitate Altdorfina Chemiæ, Botanicæ & Ana-
tomie Prof. Publ. &c.*

Altdorfi, typis Henrici Meyeri, 1703, 4.
Constat Alphab. 2½.

TRactatum hunc Anatomico-Physiologicum eum potissimum in finem delineavit Author Clarissimus, tum ut pro supplemento esse: Dissertationum in Hortii Microcosmum quondam ab ipso editarum, tum ut doctrinæ inserviret Philiatorum, quoties administrationes Anatomicæ publicæ exhibentur. Et quemadmodum in exponenda singularum partium corporis humani structura, in id potissimum, ipso in Prefatione fatente, incubuit, ut recentiorum Anatomicorum observationes eas præcipue attenderet, quas solerti facta indagine, sensuum & experimentorum fide comprobatas perspexit, atque illas ipsas Inventoribus suis ex æquo & merito ubique vindicaret, falsasque, quas in Authoribus deprehendit, hypotheses modeste redargueret; cuius lecturo optime se commendaturum fore librum hunc, penitus confidimus. Nos ea saltem delibabimus, quæ vel tanquam nova ab Authore celeberrimo per 27 annos publico secandi muneri vacante allata, vel ab aliis tradita confirmata sunt.

Pan.

- Pag. 12. Panniculum carnosum nullum in homine existere, sed id, quod ostenditur, nil aliud quam pinguedinis membranam esse, cum Petro Dionis statuit. Omentum cum in finem diversis partibus annexum esse credit, ne visceribus oneri sit, utque vasorum sanguiferorum ductuumque adiposorum expansioni, pro motu contenti fluidi necessaria, inservire, & striis membranaceis pinguedine turgidis locum cedere queat; quæ pinguedo foeminas steriles reddat, non quod orificium uteri internum comprimatur, uti visum fuit Hippocrati sect. V. aphor. 58, sed quod ultra consuetum terminum versus inferiora detractum ovarium utrumque comprimatur, aut lentore oleaginoso potius obvolvatur, sicque spiritus genitalis masculini vim energeticam supprimatur, vel intercipiatur.
- P. 21. Glandula mesenterii conglobata fluidum lymphatico-chylosum non tam percolando depurare, quam spiritus animalis connubio exaltare, & exacte subigere dicuntur, cum septem plexus nervei in mesenterio conspiciantur. Humor in renibus succenturiatis secretus bili analogus salino-volatili-oleosus pronuntiatur, ut sanguis, relicto in renibus majori serosi vehiculi parte, a grumescencia immunis sit. In foemina 4 menses gravida, arteriolarum tubulos in uteri cavitatem hiantes, ac calices & folliculos apertos praesentantes, dignoscere haud potuit Noster, bene tamen tunicam internam placenta contiguam cavernulis spongioso-glandulosis excavatam, intra quas acini glandulosi placenta immerfi erant, cum tuberculis quibusdam intermediis perspexit, quæ pressa nil quicquam sanguinis, sed feri mucaginosi tantillum fundebant.
- P. 24. In foetu quadrimestri separavit suspensa manu tertiam tunicam a chorio, cujus internæ superficiei ante connexa erat, ita ut ambigatur, utrum pro distincta membrana, an pro chorii duplicatura haberi debeat eadem, nec tantillum fluidi eam inter & amnium intercessisse, observare potuit. Per tunicas foetus serum matris transcolari, & ad amnii ambitum deponi, quondam credidit Noster; nunc autem Hobokenii dubiis motus, persuasum sibi habet, aut per vascula embryonis venosa, ovuli membranas transgressa, radicesque suas ad superficiem uteri internam desigentia, aut per peculiare canaliculos chorii, utero quoad totum sui ambitum internam connexas, ex lacunis uteri, post conceptionem feri
- P. 39. uti visum fuit Hippocrati sect. V. aphor. 58, sed quod ultra consuetum terminum versus inferiora detractum ovarium utrumque comprimatur, aut lentore oleaginoso potius obvolvatur, sicque spiritus genitalis masculini vim energeticam supprimatur, vel intercipiatur.
- P. 80. uti visum fuit Hippocrati sect. V. aphor. 58, sed quod ultra consuetum terminum versus inferiora detractum ovarium utrumque comprimatur, aut lentore oleaginoso potius obvolvatur, sicque spiritus genitalis masculini vim energeticam supprimatur, vel intercipiatur.
- P. 98. uti visum fuit Hippocrati sect. V. aphor. 58, sed quod ultra consuetum terminum versus inferiora detractum ovarium utrumque comprimatur, aut lentore oleaginoso potius obvolvatur, sicque spiritus genitalis masculini vim energeticam supprimatur, vel intercipiatur.
- P. 108. uti visum fuit Hippocrati sect. V. aphor. 58, sed quod ultra consuetum terminum versus inferiora detractum ovarium utrumque comprimatur, aut lentore oleaginoso potius obvolvatur, sicque spiritus genitalis masculini vim energeticam supprimatur, vel intercipiatur.
- P. 110. uti visum fuit Hippocrati sect. V. aphor. 58, sed quod ultra consuetum terminum versus inferiora detractum ovarium utrumque comprimatur, aut lentore oleaginoso potius obvolvatur, sicque spiritus genitalis masculini vim energeticam supprimatur, vel intercipiatur.

seri materni chylosi moleculas ad amnium deduci. Geminum in canibus cerni diaphragmatis musculum, in homine vero rem haud adeo expeditam esse, pronunciat. In oeconomiae animalis statu naturali aquam pericardio inesse confirmat, in majore tamen vel minori quantitate, pro temperamenti discrimine, & rerum n. n. praegresso vario usu, cum primis etiam aëris ambientis diversa habitudine, & crasi: quod autem in conspectum sectionum magistris non ubique se dederit, evenisse putat, aut quod tunc temporis a vasis lymphaticis maximam partem reserpta fuerit, aut aquae consistentiam non habuerit, in vaporem resoluta tenuem; pro materia vero hanc agnoscere lymphæ portionem, id quod color & sapor non modo, verum etiam illud phaenomenon doceat, dum aqua hæc in subjectis biliosis magis flava, in scorbuticis rubicunda, in hydropticis turbida vel lividiosa, respectu coloris notetur. Scaturiginem nascisci ab asperdinibus glandulosis minimis, duabus membranis interjectis, a Makpighio descriptis: usum eum possidere, ut fibras cordis motrices, blanda sua alluvie vel torido modeste, flexiles mollesque præstet, suam membranam mollem servet, & sui cum corde coalitum impediat. Intimam portionem substantiam omni fere sensu destitutam dicit, non quidem, prout Vieussenio videtur, quoniam fibræ nervæ, quibus intertextitur, funiculorum formam retinent, nec in membranas explicantur, sed potius quoniam eadem inter vesicularum substantiam arctius compressæ, in minimis propaginibus spirituum activitate derelictæ, aut potius membranae velamentis sensibilibus destitutæ, ἀσθησιασάν patientur; aut adeo profunde immersæ sunt, ut a violenta læsione ut plurimum immunes persistant. In fatali laqueo suffocatis cadaveribus, observavit membranam crassissimam & laxissimam, supra epiglottida extensam, carneis fibris instructam, quam Hier. Fabr. ab Aquapendente descripserat, eamque musculi attollentis officio parem esse judicat. Musculos autem humanam epiglottidem deprimentes vel occludentes, nondum exade dignoscere ipsi leuit, nec forsitan necessarios, quales in bratis-prono ad terram capite incedentibus cibumque ruminantibus, robustos & carnosos, ab arytenoidibus superne ad basin epiglottidis internam exporrectos,

P. 126.

P. 132.

P. 152.

P. 176.

- P. 177. conspexit. Clarissimi Verhayn collaudat sagacitatem, quam in glandulis pluribus, & ultra centum numero, circa asperam arteriam divaricationem eruendis adhibuit, etiamsi jam olim earum quatuor (Verhaynio id minus advertente) ab Olao Borriehio repertas fuisse, Thom. Bartholinus Anatom. lib. II. cap. 10. testetur.
- P. 182. Glandulam thymi chyli aliquam partem ex arteriis recipere, sicque diverticulum eidem præbere, autumat, ne si omnis simul & confestim ad cerebrum perveniret, aut cerebrum nimia copia aggravaret, aut ad minimum corticis exterioris poros & meatus ultra modum infarciret. Hunc demum chylum ex parte a venis & vasibus lymphaticis refoveri, aut per peculiaria vascula paulatim ductui thoracico infundi. Chordam tympani membranam subtenfam, ad sensationem mobilitatemque hujus membranae, fibrasque ejusdem per elasticitatem in æquali tensione servandas, comparatam esse existimat; dum ipsa membrana aëri per aurem externam admisso, ab interna quidem arcendo, sed sonorificis ejusdem impulsibus primum suscipiendis, dein ossiculis & aëri in cavitate subiecta conclusis communicandis, inservire videtur. Ipsum autem labyrinthum, pro formali & proximo auditus organo habet. Utrum periostrium figuram ac formam externam ossium circumscribere, ac certis limitibus determinare queat, uti Haverus ingeniose commentatus est, subdubitat, persuasus, membrarum aeternodinoso-nervearum periostrii fibrillas, flexiliores tensilesque, rigidioribus ossium staminibus & lamellis cedere tantum debere, in quantum eorum incrementum exposcit, dum cessans augmentatio & induratio ossæ substantiæ, ipsa sibi limites ponit ac præfigit.
- P. 241.
P. 337.

De cætero adjuncta est operi huic decas Programmatum Academicorum, a Clarissimo Authore Anatomicis solenni- bus præmissorum, in quorum I. Anatomiam studium omnibus, quodcumque etiam profiteantur disciplinarum genus, commendat. In II. contra eos disputat, qui Anatomiam exercitium, oculata manu celebrandum, Medico minus necessarium esse contendunt, adminiculis aliis prostantibus. In III. Chæmiæ & Anatomiam omnibus, ad Artis Medicæ fastigium adspiraturis, necessariam esse docet. In IV. sexui foemino parem cum masculino perfectiorem competere demonstrat. In V. cuncta animalia tor-

MENSIS FEBRUARII A. MDCCIV. 67

tum suum ex ovo habere probat. In VI. & VII. hominis & brutorum, quoad principales partes, notabile discrimen delineat. In VIII. Artem Medicam ab Anatomie sydere illustratam sistit. In IX. admirandam corporis proprii structuram negligere, nefas pronunciat. In X. Virorum, qui Artem Anatomicam exercuerunt, catalogum pandit.

*HISTORIA MORBORUM, QUI ANNO MDCCI
Vratislaviae grassati sunt, adornata a Leopoldinae Academiae
Naturae Curiosorum Collegis Vratislaviensibus.*

Vratislaviae apud Johann. Jankium, 1703, 4. plag. 14.

Cum morborum Historia tantae sit dignitatis, ut Ars salutifera & Cortum & incrementum ei debeat, imo & dignitatem omnem vix aliunde tueatur, immortaliter sibi omnes atque singulos, qui veram amant coluntque Medicinam, devincere, atque obstringere, conjunctissimos Academiae Naturae Curiosorum Collegas Vratislavienses, qui tertium jam Historiarum annum publicae exponere luci non designati sunt, quis non videt? De quo, prout haecenus soliti sumus, unum alterumve apposituri sumus specimen.

In febribus malignis & contagiosis curandis, pro more suo venae sectionem & calidiora alexipharmaca omiserunt Viri hi Clarissimi. Cujus methodi ratio ut unicuique pateat, de morbis contagiosis doctrina fusius explicatur, & tandem concluditur, materiam, quae sub halitus forma, in quantitate exili in corpus irrepsit, nec per venae sectionem, nec per volumina intestinorum, ex corpore eliminari posse; inutilem quoque esse profusam seri per sudores nimios excretionem. Circa herniarum curam, non infeliciter ipsis cessit usus compositionis a Blegny excogitatae, quam hic in *Arte Herniarum Curatrice pag. 232.* describit; interne autem vulneraria potiones, utpote quae, praeter alia incommoda, alvum adstringunt, quam liberam esse omnino aegris expedit, item aquae artificiales Blegny, cum alumine & vitriolo paratae, vel Fallopii chalybs preparatus cum saccharo, & spiritus salis rejiciuntur. Oenopola quidam ex podagra, per agyrtam retropulsa, colica nephritica truculentissima laborans, aliis omnibus frustratis, sanitati ex

pag. 2.

pag. 25.

pag. 27.

voto restitutus dicitur, usu tincturæ Tartari, & haustuli repidi unciarum trium vel quatuor, mixturæ sequentis diuretico-laxativæ :

Rec. Decoct. emoll. contra Calcul. Foresti

aperit. major. ana ℥ii.

▽ contra calcul. Conrad.

Fragor.

Cinamom. bugloss.

Syrup. Regii

Byzantini ana ℥j. M.

- pag. 50. Multa egregia insuper de hæmorrhoidibus oris & vesicæ proferruntur ; hæmorrhoidum enim vox, a Cello & Galeno ad venas sedis & uteri restricta, ante horum tempora latiore gaudebat significatione ; nec commode fluxus oris, sine precedanea cephalalgia, aliisque symptomatibus, statis periodis prorumpens, ad hæmoptysin vel vomitum cruentum potest referri ; quales oris hæmorrhoides agnovisse dicitur *Hippocrates Lib. II. Prædict. Sect. II.* ita scribens : *Quibus fauces sanguine noctu & interdum replentur, dum neque capitis dolor progressus fuerit, neque tusis, neque vomitus, neque febris prehenderit, neque pectoris aut dorso dolor tenuerit, in his naves & fauces inspicende, num quod ulcus in eo loco compareat, aut si scēda :* per quam vocem ultimam, non hirudines, sed varices intelligi debere, uberius probatur. De catarrho suffocativo dum sermo est, pro hujus causæ proxima paralytica pulmonum, ac forte etiam musculorum thoracis debilitas accusatur ; hinc salia volatilia urinosa, cum tinctura tartari acris remixta, pro icopo congruatum non solum & coagulatum sanguinem resolvendi, verum etiam tonum partium restituen- di, commendantur ; quemadmodum etiam sequens formula, ad eliminandam aquam intercutem, magni usus fuit depressa :

Rec. Rad. cauke, asari, ana unc. sem.

Herb. sal. eupator. cichor. veronicæ,

cuscutæ ana manip. unum.

gran. paradisi drachm. unam cum semiss.

macer. drachm. unam.

sem. carthami, anis. petrosel. ana drachmas tres.

Rhabarb. Alex. drachm. duas.

Coqy

MENSIS FEBRUARII A. MDCCIV. 69

Coqv. in Vini Mens. iij.

Rec. Colat. ℞. iij. adde

Syr. Byzantini uncias tres. M. F. Potio.

Tacemus curiosam Anatomia feminae, abdominis intumescen-
tia post partum laborantis; singulare exemplum de apostasi
κατ' ἀπόθεσιν in scirrhum sanguineum degenerante; egre-
gium de gonorrhoea virulenta discursum; & rarum molæ exem-
plum.

p. 19.

p. 34.

p. 79.

p. 99.

ΕΥΚΛΕΙΔΟΥ ΤΑ ΣΩΖΟΜΕΝΑ.

*EUCLIDIS QUÆ SUPERSUNT OMNIA. EX RE-
censione DAVIDIS GREGORII M. D. Astronomie
Professoris Saviliani, & R. S. S.*

Oxoniae e Theatro Sheldoniano, A. 1703, fol.

Constant Alph. 7. plag. 17.

INter Eruditos, quorum scripta atatem tulerunt, publicoque
remolumento ad seros posteros fuerunt propagata, dubium non
est, quin post Homerum Euclides emineat, non Megareus ille,
eius vitam Laërtius edidit, sed qui, quacunq; patria ortus,
regnante in Aegypto Ptolemaeo Lagi, Alexandriae primus omni-
um Scholam Mathematicam aperuit, ex qua tot deinceps in-
ignes Mathematici prodierunt. Bis mille enim lapsi jam ab eo
tempore, quo doctrina is in primis Geometrica floruit, anni sunt,
& hodieque tamen, ut alia ingenii ejus monumenta, quæ super-
sunt, in pretio habentur, ita Elementa præcipue ejus Geome-
trica, ob quæ Proclo & veteribus aliis *κατ' ἐξοχήν* dici *στοιχειω-
τῆς* consuevit, in Scholæ Geometricis regnant, & nobilissimæ
scientiæ studiosis, velut solida basis, cui uberiora felicissime su-
perstruant, ex merito commendantur. Non provocabimus ad
veterum, Pappi, Procli & omnium, qui Geometriam excole-
re sustinuerunt, testimonia; e recentioribus vel unius Cardani, at
quanti Viri adduxisse suffecerit elogium, qui libro XIII de Subtilita-
te, ita de his Elementis pronunciat: *Horum incorcussa dogma-
rum firmitas, perfectioque adeo absoluta, ut nullum opus iure
alicui aliud comparare audeas. Quibus sit, ut adeo veritatis lux
in eo resurgat, ut soli hi in arduis questionibus videamur posse*

a vero falsum discernere, qui Euclidem habent familiarem. Ut profecto scriptor Gallicus, Claudius Verderius, in *Censione autorum omnium veterum & recentiorum*, qui splendidus est miseri libelli titulus, dum Euclidem *inligestum esse & incompositum* ait, moxque subjungit: *Oedipodem esse necesse est, qui hunc velit intelligere; proponit enim sua problemata, nec unum ad circumam adhibet; proponit quoque theorematum, nec ullum demonstrat*; non nisi ridendum se omnibus propinaverit, & vel uno hoc inepto iudicio, reprehensionem beati Morhofii nostri meruerit, qui Polyhistoris L. I. c. XVI de eo memorat, *manifestam hominis phrenesin facile deprehendi, ubi censuram suam exerceret*. Equidem non dissimulamus, fuisse, qui non inutilem operam illustrandis Euclidis Elementis præstiterint; ut facile est, inventis addere. Nam jam ex veteribus Theonem nonnulla adjectisse Euclidis Elementis, ipse agnoscit in Prælectionibus suis celeberrimus Savilius; tamen & eorum, qui propositiones Elementorum Euclidi, demonstrationes Theoni tribuunt, & Petri Rami, qui tam propositiones quam demonstrationes Euclidi abjudicat; universa Theoni attribuens, opiniones velut stultas falsasque explodat. Nostra vero ætate haud parum luminis Elementis affuderunt Geometrae clarissimi, Barrovius, De Chales, Pardies, Sturmius, Tacquetus alique, seu illustratis & faciliori methodo exhibitis, quæ incipientibus difficiliore videri poterant, demonstrationibus; seu compendiosa magis via propositis, quæ per ambages nimias ab Euclide erant exposita; seu adjectis corollariis practicis, & propositionum vario usu indicato, modisque quibuscunque aliis. Verum hi omnes tamen tantum abest, ut erga communem orbem in Geometria per viginti secula præceptorum reverentiam exuerint, ut ipsius fundamenti feliciter positi gloriam Euclidi relinquunt, nec nova ipsi Elementa condere, sed Euclidea excolere sustineant. Ipsi temporum nostrorum Heroës, quibus calculum differentialem, methodum indivisibilem, Arithmetica infinitorum, & novissimam fluxionum doctrinam aliaque debemus, verecundantur de sede sua Euclidem dejicere; quin ejus potius Elementa a studiosis prælibari, imo in succum velut ac sanguinem converti, ex iisque syntheticam illam

MENSIS FEBRUARII A. MDCCIV. 78

veterum Geometrarum constructionem, tanquam scientiarum Mathematicarum basin inconcussam, addisci cupiant, antequam ad altiora illa progrediantur. Quæ cum ita sint, non sine applausu, ac tripudio exceptum iri arbitramur, ab omnibus horum studiorum assimilatoribus, novam eamque elegantissimam & accuratam omnium Euclidis, & quæ a nonnullis illi tribui solent, operum editionem Græco-Latinam, quæ nuperrime Oxoniæ in Anglia, e theatro Sheldoniano, felicibus auspiciis prodiit. Probe meminimus, talem jam ante viginti, & quod excedit, annos neditam fuisse Virum celeberrimum, Eduardum Bernardum, Astronomiæ in illustri Oxoniensi Academia, dum viveret, Professorem Savilianam. Sed quod ille morte præventus præstare non potuit, præstitit felicissime, qui Savilianam cathedram hoc tempore cum laude tenet, David Gregorius, ingenue tamen in Præfatione professus, ex laudati Bernardi libris, qui in Bibliotheca Bodlejana asserventur, Latinam Federici Commandini Elementorum versionem, in finitibus in locis a se castigatam, & in expoliendis Græcis, editioneque universa, a vitis etiam typographicis liberanda, plurimum auxilii Clarissimum Virum, Joannem Hudsonum, S. T. P. & Protobibliothecarium hoc tempore Bodlejanum, attulisse. Sed videamus, quæ in nova hac editione, & quo ordine contineantur. Et primo quidem loco ipsorum *Elementorum libri quindecim* comparent; etsi Gregorius noster facile assentiatur iis, qui postremos duos Euclidis non esse existimant, sed Hypsichi Alexandrino, qui ducentis post Euclidem annis floruit, malunt tribuere. Uti vero operam Editor clarissimus dedit, ut & Græcus textus, & Latina versio, mendorum quorumque expertus prodiret: ita notas nullas adjecit, nisi cum textum corruptam restituere, aut scholium a scio interpolatum restituere, opus esset. Sic enim persuasum habet, Elementa hæc clariora esse & intellectu faciliora, ubi sola exhibentur, quam ubi scholiis & lemmatibus innumeris obrutus ipse Euclides vix appareat. Sequuntur Euclidis *Δεδομένα*, seu *Δια*, quibus Martini Philosophi *εἰς τὰ Δεδομένα Ἡγεωμετρία* præfigitur. Cumque *Δια* hæc comparata ad Analysis Geometricam, & ejus quasi Elementa hæc, veteribus Geometris familiaria, in Præfatione sua Gregorius

in signem locum ex Pappi Alexandrini præfatione ad L VII Collectionum Mathematicarum, quo veterum Analysis Geometrica accurate describitur, & quidem, cum Græce nondum extet, Græce exhibet, adjuncta Commandini versione. Dein tractatus Musici subantur, *Introductio Harmonicæ*, & *Sectio Canonis*, quos e nuperis scriptoribus quidam Euclidi tribuerunt: etsi Gregorius ab iis dissentiat. Nam posterior quidem ille adscribi Euclidi plene non potest, cum Sectionem Canonis primus introduxerit Ptolemeus, ante quem de ea cogitaverat nemo: prior vero, cum Aristoxeni hypothese per omnia sequatur, potuit quidem ab Euclide proficisci, sed id tamen affirmari certo nequit, cum veterum nemo ejus usquam meminerit. Qua occasione Gregorius in præfatione accurate de duplici veterum hypothese Musici, Aristoxenæ & Ptolemaicæ, disserit. In tractatibus vero ipsis edendis, Maibonii editionem Veteris Musici Scriptorum Amstelredamensium A. 1652 secutus est, ejusdemque etiam versionem, paucissimis immutatis, retinuit. Tractatus Musicos excipiant *Phænomena*, liber unicus, quo cœlestia Euclides attigit. Eorum textus Græcus nunc primo lucem aspicit: versio Latina Josephi Auricæ ex editione Romana A. 1591 est, at passim emendata. Sequuntur porro *Opticæ* & *Catoptricæ*, cum versione Latina Joannis Pezæ, & notis celeberrimi Savilii, quas margini codicis sui adscripserat. Ast ut Savilius agnoverat, Euclidis *Opticæ* & *Catoptricæ* libros non magni esse momenti: ita Editor noster suspicatur, ex rationibus non contemnendis, opus esse spurium, aut certe temporis lapsu profus corruptum. Hinc exhibetur liber de *Divisionibus*, qualem ab Euclide scriptum, Proclus quidem testis est, sed num hic æquinus ille codex sit, in mediis a Gregorio relinquitur. Editur etiam tantum Latine, cum Græce nullibi reperiat. Agmen claudit fragmentum de *Levi* & *Ponderoso*, Euclidi a nonnullis tributum, sed haud dubie spurium.

ANDRÆ TACQUET ELEMENTA GEOMETRIÆ, & Selecta ex Archimede Theoremata. Summa cura emendata &c. a GULIELMO WRESTON.

MENSIS FEBRUARII A. MDCCIV. 73

Cantabrigiæ, typis Academicis, impensis C. Crovvnfield, 1703, 8.

Plag. 16.

Quam universis Euclidis scriptis operam Gregorius, eam speciatim Elementis impendit Vir Clarissimus, Gulielmus Whiston, Matheseos apud Cantabrigienses Professor Lucasianus. Recudi enim ea, in studiosæ Mathematicæ juventutis usum, quam nitidissime curavit, juxta editionem Tacquetianam, sed novis nunc accessionibus ornatam magisque illustratam. Præterquam enim, quod quadraginta schemata nova æri incisa adjecit, cum in secundo Elementorum libro, methodum demonstrandi discipulis paulo difficiliorem, in quinto autem proportionum doctrinam, in se quidem facillimam, per ambages expositam deprehendisset, ipse secundi libri demonstrationes plerasque, tum reſtangularum constructione, tum exemplis numericis illustravit, doctrinam vero de proportione, quæ quinto libro continetur, summam & brevissime exposuit. Quod vero palmarium ipse arbitratur, varios propositionum usus, faciliores illos & discipulis captui accommodos, in corollariis, partim ex penu proprio depromptis, partim ex aliis, De-Chales, Barrovio, Pardies, Sturmio, Newtono, mutuo acceptis, condimenti instar ac incitamenti, passim apposuit: ut dubium adeo non sit, quin rem gratissimam æque ac utilissimam studiorum horum cultoribus, nova hac & elegantissima Elementorum Euclideanæ editione præstiterit.

*JOH. JAC. SCHUDT JUDÆUS CHRISTICIDA
gravisime peccans & vapulans.*

Francofurti ad Mœnum, sumptibus Autoris, 1703, 8.

Alph. 1, pl. 3.

IN Disputationibus cum Judæis, ea feliciter in usum trahi argumenta, quorum robur gentem, ex pertinacia stupidam, constringit validius, & externos velut eorum sensus ferit, nemo vocaturus est in dubium. Itaque cum nihil iis acerbius accidat, quam diuturnum adeo a patria, hæreditario olim jure tanto tempore possessa, exitium, ab eo initium colloqui de religione eam

K

ipſis

ipsis instituendi faciendum, Clarissimus eruditi hujus operis Autor existimat. Docendi nempe Judæi sunt, & exilii illius, & gravissimarum miseriarum, quas per tot secula sustinuerunt & hodieque sustinent, unicam atque genuinam causam esse impiam majorum suorum in Jesum Nazarenum crudelitatem, quam ipsi met hodiernum non tantum non damnent sed probent potius atque collaudent. Conciliandus dein eorum animus significatione doloris, quod gratissimus olim Deo & electus ex omnibus aliis populus, tam acerbum, tamque diuturnum, experiatur iræ divinæ iudicium. Hinc porro explicanda Prophetarum oracula, atque ex iis tristis ille rerum prædictarum eventus demonstrandus: ut ita in conscientia stimulum sentiant, paulatimque ad veritatis agnitionem perducantur. Ex quo Auctoris celeberrimi scopo facile intelligitur, non tam Judæis scriptum hunc librum esse, ut ex eo fructum capiant, quos constat scripta nostratum omnia magno fastu velut conculcare, & ab eorum lectione toto animo abhorrere, quam Christianis methodum commonstratam efficacissimam, qua in convincendis pertinacibus felicius, quam ulla alia, utantur.

Partes Operis duæ sunt, quarum prima demonstratur, tantorumque malorum, quibus Judæi affliguntur, causam nullam esse posse aliam, quam rejectionem & eadem Jesu Christi, veri Messie: altera falsæ, quibus mala ista tribuunt Judæi, causæ, & exceptiones jejunæ, quod Christi cædes causa eorum esse nequeat, excutiuntur atque refelluntur. De quibus plura nobis dicenda nunc essent, nisi otium nobis fecisset Autor ipse, subjunctâ operi Dissertatione Philologica, summam universæ translationis complexa, & a quovis brevi tempore perlegenda.

*JO. CHRISTIANI L. BARONIS DE BOINEBURG
ad Virum Clarissimum JO. CONRADUM DIETERICUM,
Professorem Giessensem, Epistole, nunc primum ex auto-
graphis editæ a RODOLPHO MARTINO*

MEELFUHRERO.

Norimbergæ apud W. Michaëllis & J. A. Schwobachium,
A. 1703, 12. plag. 15.

Que

Quo illustrius magni seculo elapso literarum statoris, *Jo. Christiani*, Liberi Baronis *de Boinebourg*, S. Casaræ, cum in vivis esset, Majestatis, & Eminentissimi Electoris Moguntini Consilii Intimi, ac Supremi Aula Mareschalli, in Orbe literario nomen est: eo minus hedera suspensa opus habent Illustris ejusdem Viri ad *Jo. Conradum Dietericum*, Historiarum, dum viveret, in Academia Gießensi Professore Clarissimum, Epistolæ, quas nunc primum *Rodolphus Martinus Meelfubrerus*, Sacrae Theologiae Licentiatus, Norimbergæ ex autographis, typis publicis excubiri curavit. Promiserat has Clarissimus Meelfubrerus Orbi literario jam ante, in suis ad Theod. J. ab Almeleveen, Polyhistoris & Medici Harderovicensis. Bibliothecam promissam: ac latentem Accessionibus, Norimbergæ A. 1698 editis, & cum jam ille sui promissi memor fuerit, non ingrator Reipublicæ literariæ foret opera, si & quæ in Illustrum Virorum, *Ezech. Spinhemii* & *G. G. Leibnizii* bibliothecis, ac in *archivo* Electorali *Hannoverano* & Ducali *Cellensi*, nec non in Illustris *Weserbornii*, L. Baronis *de Ehrenquell*, museo latent, Boineburgii Epistolæ propediem in lucem protraherentur. Sane religioni semper erat Boineburgio, aliquid minus Latine, vel minus ornate ac intelligenter dixisse: unde, si quid etiam forte præter regulas & incomposite aliquando scripserit, id nec scriptum aut dictum se velle, Dietericum suum sæpius, & inter cetera Epist. IV, XII & XLVI, ipse serio admonet. Ea de re dictio harum quoque, quas jam recensere suscepimus, Epistolarum tersa satis est & fluida, concisa & subinde quoque sententiosæ, prout varium decus est epistolarum familiarium, nonnunquam tamen & copiosa admodum, ac tumultuaria; cum ipse Boineburgius, se nec ingenio suo interdum leges, nec descriptioni terminum dare posse, Ep. LXXXIV & XXVII non dissimulaverit. Deinde vero, quod maximum, rerum, quæ ad Historiam Literariam faciunt, sunt plenissimæ, adeo, ut nisi Contingii epistola, quam jussu Augusti, Ducis Brunsvicensis vere Augusti, de Bibliotheca Guelferbytana ad Boineburgium nostrum exaravit, & quæ jam publice extat, satis superque loqueretur, quantam rei literariæ curam cognitionemque habuerit Boineburgius, id ipsum vel

solæ hæ ejusdem ad Dietericum per scriptæ epistolæ, abunde id testari possent. Cujus rei ut exempla quædam demus ac testimonia, *Epistola XXVI, XXXI & XXXIII*, nec non *XIX*, magno numero & cumulo, præstantissimos & selectissimos omnis eruditionis scriptores recenset, ac qui vel in Historia ecclesiastica aut profana, & summorum per orbem Imperiorum notitia, vel in universa Philosophia, & Philologiæ, Critices, Chronologiæ, nec non literarum elegantiorum studiis, vel in Theologia, & Jurisprudentia, vel in alio quocunque eruditionis genere, legi possint, & ducum instar feligi, laudat atque commendat. Quo ipso Auctor, suavor & impulsor esse volebat Dieterico suo, ut non solum Bibliothecam suam Græcam, quam tum parabat, seu de Græcis scriptoribus opus, eo alacrius deproperaret, sed & desideratissimo dudum Verulamio, ac omnibus Eruditis, universæ Historiæ Literariæ operi, eo promptius, eoque felicius se accingeret, & cum neque Xenophon, qui primus dicitur Philosophorum vitas scripsisse, neque Socion, qui libros successivum elucubrasse fertur, amplius extet, de Viris doctrinâ præcellentibus, eorumque monumentis, ut & in universum de scientiarum incrementis & augmentis in eo ageret. Non minor propemodum est Auctorum selectorum apparatus, quem ut Hortleberi, cujus labores Saxonie ministris fructuosissimos esse censet, aliorumque Virorum in eo genere clarorum exemplis, Archivum Principum, seu quod vetustas Latiniore dixisset, *Memoriam Principum publicam*, Antiquarii recens munere auctus Dietericus suus, paulo accuratius in ordinata redigeret, & exornaret, *Ep. XLIII & XLIX* aliisque congestit. Et inde etiam *Ep. XLVII* honestissimam sibi laudem commoverisse scribit Dietericum, optimæ frugis libro suo, quo Breviarium, seu Historiam Reipublicæ Hebræorum, ac IV catholicorum per orbem imperiorum, quæ sub eulogio Monarchiarum inclaruerunt, summa per capita est complexus. In aliis epistolis, quo loco suæ futiq; Principis res sint, & quid rerum vel in Suecia, ubi tum Legati fungebatur munere, vel in Hassia agatur, perscribit: & in harum censum & prioribus quam plurimæ pertinent. In ceteris vero Boineburgius tum de Eruditorum operibus, olim vel recens edi-

tis & ineditis, tum de eorundem morte ac litigiis, tum quoque de omni re literaria differit, & quod ipse *Ep. LXVIII* præcipuum epistolarum familiarium decus esse censet, liberum suum subinde quoque de uno alterove viro erudito iudicium æque, ac jocos & sales immiscet. Sic *Epist. IV.* magni Viri, *H. Grotii*, Rostochii mortem, & *Ep. LXI* Hottingeri, Orientalium doctrinarum doctissimi, & Arabicarum præcipue literarum callentissimi interpretis, fata deplorat; at tamen & ipsum Hottingerum, & quot in Belgio floreant eidem pares, G.H. Velschius dudum submisisse, in suæ nostræque Germaniæ gloriam, simul addit. *Ep. LXII* Taboris dissertationem, seu potius conscribitionem hiulcam & mancaam de Legatis, sibi multis ait nominibus displicere, adeo, ut famuli opera eam constatam credat: cum tamen alioquin omnia hujus Viri soleant esse e meliore luto nata. *Ep. LIX* graviter Dieterico suo irascitur, quod non nisi fabulis ridiculis, & gerris totiens contritis, oppleturæ de Papissa Joanna disputationem conscripserit, quam tamen esse fabulam, ex ipsis Protestantibus, Blondellus, Reformatorum ille Varro & Photius, Conringius, Vossius, Grotius, P. Molinæus, Bochartus, Camero, Chamier, Curcellæus, Sarravius, Boxhornius, F. Lindenbrogius, Barlaeus & Isaacus Gruterus, ceu quoque *Ep. XV* restatur, abunde confirmaverint. Et ut ut Salmasius, pro sua in Catholicos vehementia & rabie, Blondellum se esse refutaturum, sapius minatus fuerit: postea tamen eum, sæpe ab hoc provocatum, nunquam vel mutire ausum fuisse, & sic morte præventum, veritatem ultra nequivisse stomachari. *Epist. XX* operis sui singularis, de usu errorum in Imperiis Rebusve publicis meminit, & Leonem Allatum, cum quo recte etiam *Ep. LI*, creberrimum alebat literarum commercium, in eruendis Græcis Antiquitatibus, Jo. Meursii diligentiam prope superare, existimat. *Ep. XXII* & *XXV* optat, ut negotium & lis cum Calixto mollius paulo leniusque ageretur, & multi laboris futurum suspicatur Calovio, Hülsemanno, Dannhaeuro, Dorscheo, Wellero, Scharfio & horum Archi-Theologorum congregibus, Calixtinam sententiam penitus convellere, diruere, tollere. *Ep. VI* & *L*, occasione libelli cujusdam Cat-

sellanorum Theologorum de religionis negotio recens editi, qui confutari mereatur, dummodo id sine importuno zelo fiat, ac solito moderatius, in eos in universum Theologos vehementer invehitur, qui nimio zelo adversarios suos tractare soleat. Nec enim genuinum frangendum esse, ubi res alia est, quam adparet forinfecus, neque anathema vel maranatha statim intorquendum adversus in divinis circa fundamenta tantum, non in fundamentis, divertum abs nobis sentientes. Secus qui faciant, & cum Zacharia Hogelio, in suo super Apocalypsi libro, ad Papæ caput conerendum bellum produci malint, quam pacem coire, illos demum veros esse, *Ep. XI* ait, litium incitatores & bellorum concitatores, eoque nomine non invalidis argumentis ab H. Grotio in Jure Belli & Pacis Lib. II Cap. XXII commate 15 exagitari. Et si enim contra ac sentiat cum Bellarmino Grotius, Romam adhuc semel interituram, eum H. Conringio, sub cujstutamine etiam aliquando de Germanorum Imperio Romano disceptaverit, ac Calixto credat: propterea tamen bellum protrahendum esse, nec semet, nec alium quempiam statuere, nisi cui cerebrum sit in calcaneo. *Ep. XXXII* unam gentem esse memorat Bemelbergiorum in Suevia, & Boineburgiorum in Fuldensi, Haslica, Franconica & Thuringica ditione, suosque istos in Suevia agnatos Barones de Bemelberg plerorumque Sueviæ Comitum, quin & Marchionum Badenium, Ducumque Mantuæ propinquitatibus eise innexos; ceu id quoque P. Bucelini Benedictini Genealogiæ nuper editæ testentur. *Ep. LXIII, LXVI & LXVII* sui, quod ipsemet patet, operis literarii de scriptoribus Bibliothecariis, & in quo etiam de Scriptoribus Epistolarum fise agat, meminuit. *Ep. LXXIX* Dietericum false & facete exagitat, quod in sua de amoris literarii excessu exercitatione, adeo in elegantias omnes & venustates Græcas, pro sua, qua plenus insolecat, petulantia invecus fuerit, ut Diabolorum & Furiarum excrementa ibi loqui videatur. *Ep. LXXXI* Schurzfleischiam, egregium tum ac magnæ spei juvenera collaudat, eumque post sua & Dieterici sui fata, magnum aliquando in literarum dignitate nomen tuiturum, fausto perquam omine auguratur. Addit quoque eadem epistola & Hankium,

tum

MENSIS FEBRUARII A. MDCCIV. 79

tum quoque adhuc juvenem, quem Dietetico per Klockium commendavit, eruditorum amorem mereri. Et quæ sunt reliqua.

Ceterum sicut ii, qui literas eruditorum Virorum amant, & reliquas Boineburgii Epistolas ad Grotium, Bœclerum, Conringium, G. H. Velschium, Freinshemium, Allatum, Lambecium, Hottingerum, aliosque ejusmodi per univèrsam Europam paulo doctiorem Viros celebres, cum quibus creberrimum literarum commercium aluit, scriptas avide quoque cum Meclsiuhæro expectant: ita & J. Ludolfum, J. C. Wagenfeilium, T. J. ab Almeloveen, J. Bernardum, J. Gulletium, F. Rostgaardum, Benzeltum Bibliothecarium hodie Upsaliensem, J. U. Meurerum, & qui sunt plures, Cl. Meclsiuhærus in præfatione sua his, quas iam recensuimus, Epistolis Boineburgicis præfixa, publice compellat, ut & aliorum Virorum clarorum, quas possident, Epistolas pro pedem luci publicæ dare ne morentur.

LE NOUVEAU TESTAMENT &c.

i. e.

NOVUM TESTAMENTUM JESU CHRISTI, JUX-
ta antiquam Editionem Latinam Gallice redditum,

Tomis IV.

Trevoltii, e typographia Supremi Dombarum Principis,

A. 1702, 8. Alph. 3. plag. 21.

Rich. Simonem, cujus celebrè est in Orbe literario nomen, parentem agnoscit hæc interpretatio, quæ ciendis in Gallia controversiis hæctenus perfructuosa fuit. Auctor admonitus ab aliis, ut interpretationem Gallicam totius S. Scripturæ, cum fontibus exquisite convenientem conficeret, ejus loco, ad normam Vulgatæ, quam vocant, præsentem Nôvi Testamenti translationem elaboravit. In præfatione sub initium Genebrardi sententiam approbat, qui Henrico III Regi ex eo sciscitanti, quantum temporis atque impensarum ad interpretationem Bibliorum per eam requiretur, respondit, triginta annos, totidem doctissimos viros, ac ducenta millia imperialium nummorum se posse, neque tamen omni reprehensione vacuum opus polliceri posse. Dehinc cum is in disceptationem venit, qui Vulgatam

fixta

juxta Ebræam Græcamque veritatem corrigi debere, inficias eunt, aliamque Concilio Tridentino mentem fuisse opinatur, quippe quod solennioris tantum in Ecclesia usus ac ordinis gratia, eandem authenticam declaraverit: quam in sententiam Richardum Radulphum, Hiberniæ olim Primatem, adducit. Invehitur præterea in eos, qui hæcenus, relicta omni sacra Critices cura, velut alteri Gnostici, solis notis mysticis in editione S. Litterarum operam dederint, quos in meras aliquando visiones sensum verbi divini convertutos ominatur. Vulgatam vero interpretationem sæpe ambigue loqui, ejusque sensum genuinum ex fontibus esse investigandum pronunciat, adductis in eam mentem aliquot exemplis, quibus præsertim recentiore Jesuitarum translationem Gallicam identidem sub censuram vocat, ac errorum arguit. Hinc digressionem factam, de particularum Biblicarum emphasi differit, multumque sibi tribuit, quod vexatum Rom. IX, 3 locum recens explicaverit de Paulo optante, ut non *a Christo*, sed *propter* Christi honorem, anathema fieret, ostenderitque, voculam *propter* hoc loco ideam significare ac *propter*. De vocibus Biblicis cautissime transferendis, multa etiam admonet, suamque translationem a perfectione adhuc abesse, ac tentaminis loco esse habendam, ingenue confitetur.

Ea vero non perfunctorie conscripta, sed singulari cum cura, ad correctissimum Vulgatæ exemplar, confecta est; interdum quoque, ubi fas erat, ab ea discedit, & Græcos fontes assequitur, nonnunquam uberius aut saltem cautius ea reddit, quæ in ista vix intelligi poterant; sæpius tamen mendas ejusdem studio retinet. Sic Tomo præsertim IV p. 44, ambiguitatem Vulgatæ in exprimendo loco Tit. II, 13 reprehendit, quam tamen immutare non est ausus. Consimiliter Matth. VI, 11 vocem *super substantiam* panis conservat, addita nihilominus observatione, rectius exponi panem ordinarium, quotidianum, Tomo I p. 16.

Præfixæ a Simone cuivis libello Biblico præfationes, non sane proletariæ sunt, sed recondita doctrina refertæ. In ea, quæ Marcum præcedit, refutatur Baronii de Latino Marci Evangelio sententia, observaturque, Petrum, & ejus assequam Marcum, Græco sermone usus, non Latino, quippe quem auditores eorum vix intel-

intellexissent. In Præfatione Epistolæ ad Romanos, Grotii sententiam circa fidem & justificationem amplectitur, & per istam, novam legem (quæ phrasis Simoni domestica est) pietatis, Christianis datam intelligit, solaque opera veteris legis excludi a justificatione putat. Digniora lectu sunt, quæ ad Epistolam ad Hebræos præfatur, deque diversa ejus in Ecclesia Orientali & Occidentali auctoritate disserit.

Præ cæteris vero perlegi merentur a sacra Critices studiosis observationes, quas singulis paginis Auctor subjecit, in quibus, multa cum industria, codices vetustissimos MStos & veteres translationes confert, additis etiam Patrum lectionibus variis; ut adeo parvorum Bibliorum Criticorum Novi Testamenti loco, hic liber esse possit. Utinam vero hanc diligentiam ad refellendam ordinariam Græcorum codicum lectionem, ac stabiliendos Vulgatæ interpretationis nexos, Auctor non usurpasset! Quotiescunque enim vel levissima occasio datur, Cantabrigiensis, Claromontani & San-Germanensis, codices pervetustos, velut cum Vulgata convenientes allegat, de quibus tamen & in Prolegomenis confitetur, male eos ab Ameloto Apostolicos appellari, passimque, cum primis Tom. I p. 110. 244. 280, & Tom. III p. 80 largitur, eos immutatos, atque emendatos esse. Quin ipsemet ingenue affirmat Tom. I p. 310, quosdam MStos codices Græcos ad normam Vulgatæ fabricatos esse.

Enotabimus nonnulla, quæ Lectori speciminis vice sint. Vestitum Joannis Baptistæ non ex cameli crinibus contextum, sed ex pellibus confutum fuisse, Tomo I pag. 10 tradit. Gehennam pag. 20 eleganter explicat de igne perpetuo in valle Hinnoim, conservato, quo excrementa atque cadavera comburebantur. Judæos metempsychosin docere, saltem subtiliorem, sive quod subtilissima pars animæ mortui in corpus hominis vivi transmeare possit, pag. 83 observat. Herodianos eos fuisse, qui dominatum gentis Judaicæ in Herodis familia servatum volebant, p. 114 observat. Difficile Christi verbum, Marc. IX, 48, de salura igne facta, interpretatur p. 214 de damnatorum corporibus in igne inferni conservandis. Censum Augusti, tempore nati Christi exactum, non primum in universo Imperio Romano, sed pri-

rum in Palæstina, & Cyrenium extraordinarium Syriæ Præsidentem fuisse, p. 286. annotat. Tomo II de Origenis fraude, qui Historiam adulteram, a Christo liberatam, e codicibus multis abstulerit, p. 54 tractat, nardumque Pistiam a Pista urbe dictam, p. 82 conjicit: novum vero præceptum Joh. XIII, 34, stylo Scripturæ idem esse, atque excellens, p. 94 tradit, & translationem LXX Interpretum ab Hellenistis recentioribus confectam, p. 168 pronunciat. Tomo III Erasmi Roterodami emendationem dicti Rom. IX, 5, Socinianis faventem, omni antiquitati contrariam p. 44 judicat, & Pauli verba 1. Cor. III, 13 de igne judicii extremi pag. 96 explicat, quæ Pontificii de purgatorio igne plerumque interpretantur. Peculiaris Simonis opinio est, quam p. 133 proponit, verba 1. Cor. XI, 20 seq. non de S. Coena, sed de convivio eandem comitante, esse intelligenda. Ita 2 Cor. XI, 5 per magnos Apostolos, non Petrum aut Jacobum, sed Pseudoapostolos indicari, noviter observat.

Non potuit non hæc res in Ecclesia Romana turbas excitare, quas recensio sequentium scriptorum Benevolo Lectori accuratius repræsentabit.

ORDONNANCE DE S. E. M. LE CARDINAL
de NOAILLES &c.

ic.

EDICTUM EMINENTISSIMI CARDINALIS
NOAILLII, Archiepiscopi Parisiensis, complectens condemnationem Versionis Novi Testamenti, Trevoltii A. 1702 editæ.

Parisii apud L. Joffe, 1707. 8. plag. 1.

Archiepiscopus, postquam de difficultate lectionis Biblicæ, ac Romanæ Ecclesiæ cura circa S. Scripturæ editiones atque translationes, disseruisset, decretis Conciliorum Gallicanorum, Parisiensis, Bituricensis & Narbonensis, cautum esse tradit, ne quis Biblia, in vernaculam linguam translata, sine Episcopi permissione publicaret. Itaque vel eo nomine condemnationem mereri translationem Trevoltii, sine permissione, & non expresso Auctoris, qui ob defensas aliquot opiniones religioni perniciosas, diu se suspectum reddiderit, nomine editam pronunciat. Esse vero eandem, etiam hæc seposueris, plenam erroribus ac temerariis opi-

MENSIS FEBRUARII A. MDCCIV. 83

opinionibus, mirumque videri, quod a duobus Theologis Sorboricis fuerit approbata. In Prolegomenis reprehenditur, quod de Vulgata dicatur, eam coniecisse interpretes quosdam in errorem, atque ordinis solum gratia in Concilio Tridentino authenticam pronunciatam esse; quod sua ipsius confessione, Auctor explanationem loci Rom. IX, 3. afferat, omnibus Patribus ignotam; quod loca Veteris Testamenti in Novo Testamento citata, in Deras Judaicum, sive sensum mysticum convertat. In ipsa autem translatione, id Auctori vitio vertitur, quod licentia intolerabili utatur, & verba institutionis S. Coenae transferat *C'est-là mon corps*, Hic est corpus meum, (quæ formula Lutheranis favere dicitur;) quod Joh. XV, 5, loco verborum *sine me nihil potestis facere*, habeat *separement de moi, seorsim a me*, (quod Pelagianis non adversum, sit;) quod phrasæ Scripturæ emolliat, & pro *odisse* Luc. XIV, 26, Rom. IX, 13, ponat *minus amare*; quod 1. Cor. I, 9. verba *responsum mortis habuimus*, sensu prorsus contrario reddat, *in animo nostro certi fuimus, nos non morituros*. In annotationibus culpatur, quod Auctor saepe rem in suspensio relinquat; dicta peccatum originale, prædestinationem, necessitatem gratiæ, justitiam inherentem, resurrectionem mortuorum, baptismum, extremam unctionem, efficaciam sacramenti confirmationis, & Divinitatem Christi probantia enervet; quod de coelibatu nimis abjecte loquatur, ejusque commoda in absentia turbarum consistere doceat; quod virginitatem Mariæ perpetuam dubiam reddat, in nota ad Luc. I, 34; quod per phrasin, *filius hominis*, Christum non perpetuo denotari affirmet; quod Calvinianis faveat, statuendo; Deum Judæos reprobare potuisse, etsi culpa vacui fuerint; quod locum 1. Joh. V, 7. iterum impugnet; quod denique sanctitatem verbi divini vilissimis formulis interdum profanet.

REMONSTRANCE A MONSEIGNEUR, &c.
i. e.

RESPONSIO AD CONDEMNATIONEM TRADITIONIS
Novi Testamenti Trevoltii editæ, publicatam
ab Archiepiscopo Parisiensis.

A. 1702, 8. plag. 2.

L 2

Nec

NEc reverentiæ versus Præsulem, nec causæ suæ in hac responsione deest Simon. Initio in memoriam Cardinali revocat, quod triginta abhinc annis in ejus notitiam venerit, binisque literis, nec non per amicum, placare ejus iram contra translationem hanc susceptam tentaverit. Monet, non suam, sed librarii, cui totum negotium traditum fuerat, culpam esse, quod sine Episcopi permissione ea sit edita, cum idem ab aliis bibliopoliis, Du Pinii Psalmos aliosque libros Biblicos edentibus, hætenus fuerit neglectum. Placuisse libros suos Antecessori Archiepiscopi, aliisque magnis viris. Vulgatam se magni facere, sequi & defendere, nec dixisse unquam, quod ipsa, sed quod ejus Latine loquendi ratio (*le Latin de la Vulgate*) in errorem quosdam conjecerit; & consentire secum ex Protestantibus Vorstium, affirmantem, quod translatio ista recte se habeat, dialectus vero ad genium barbari ævi accedat. Concilium Tridentinum non prohibuisse unquam novas Scripturæ explicationes, sed defensionem eorum dogmatum, quæ Patribus Conciliisque hæretica visa fuerint. In transferendis institutionis S. Coenæ verbis, recte se egisse Simon contendit; neque enim pronomen demonstrativum aliter reddi posse, ipsamque Vulgatam non pronunciare, *hoc est sanguis meus*, sed *hic est sanguis meus*, imo Græcum τῆτο Hebræorum *hinne*, ecce, omnino responderet Gallicos vero interpretes in transferendis his verbis variare; P. Mauduit consimili modo eadem reddidisse, nec non Jesuitam quempiam, imo illum peculiari libello hanc phrasin defendisse; Lucam etiam Brugensem & C. Jansenium manifeste secum sentire. Post hæc fatetur, citationes Veteris Testamenti in Novo Testamento, non semper juxta literalem, sed alium sæpe subtiliorem sive mysticum sensum, traditione tamen veterum nitentem, fieri; idque Hebræis suetum. Neque male se transtulisse Joh. XV, 5. *seorsum a me nihil potestis facere*, cum vis particulae *χωρίς* istud postulet, ac præterea Gagnæus Doctor Parisiensis, & Beza Calvinista, non aliter verba isthæc reddiderint. Quod pro *odisse*, *minus amare* quandoque substituerit, id se Estii, Toleti, Salmeronis aliorumque auctoritate fecisse; dictum vero 2 Cor. I, 9, cum Heinso recte se reddidisse, ipsa textus coherensione hoc postulante.

Acerbe porro conqueritur; annotationibus suis crimen negati

gati

gati peccati originis &c. cum primis vero Divinitatis Christi sublata, (nulla tamen addita probatione,) impingi, cum tamen postrema a se summo studio sit defensa, multis etiam locis ad eam confirmandam noviter a se allatis. De coelibitu idem se dixisse cum Paulo, plura autem addere & hic & alibi noluisse, cum annotationes non dogmaticas, sed criticas conscribere constituerit. Eadem ratione suspicionem vocatæ in dubium virginittis perpetuæ B. Virginis amolitur. Quod per filium hominis non ubique Christus intelligatur, Testatum se auctorem habere docet. Formulam, quod Deus repudiare Judæos etiam insontes potuerit, non de prædestinatione, sed de speciali quadam gratia, de qua Rom. IX agatur, intelligendam esse, eoque sensu illam a se usurpatam. Denique testimonium de Trinitate 1 Joh. V, 7 non se vocare in dubium, sed critico more profiteri, quod in MSstis codicibus plerisque non esset. Longe majori cum licentia Jesuitas nuper contra Clericum scripsisse, *se nihil quod moneant habere, si quis locum istum valde dubium, cum antecedentibus & consequentibus non coherentem, & Patribus ignotum dixerit.* Postremo phrasas a se liberius adhibitæ, nec tamen majestati sacrarum rerum adversas, excusat, utque de pietate & reverentia sua Præsul rectius sentiat, iterum iterumque rogat.

HERMANNI WITSII MELETEMATA

Leidens. L.

Lugd. Batav. apud Jordanum Luchtmans, 1703, in 4. Alph. 3.

Dum ad æternitatem magis magisque se componit Celeberrimus Witsius, monumenta præclarissimi sui ingenii, a quibus famam sibi posthumam certo polliceri potest, ab interitu vindicaturus, novam nunc eorum sistit syllogen, in qua primo loco comparent eruditæ *de vita Pauli Apostoli* prælectiones, accurate executientes, quicquid ad sancti hujus Viri memoriam spectat. Exorsus enim Autor a natalibus Pauli & vita in Judaismo, occasione profapix ejusdem inquitit, an ad ipsum pertineat Jacobi de Benjamine oraculum, Gen. XLIX, 17; quod quidem vero minus arbitratur consentaneum, & probabilius eo referendum judicat effatum Davidis, Psal. LXIIX, 28. Aversum ejus a Christianis animum inter alia exitu patere ait, quod Christianos in Synagogis fla-

gellari fecerit. Ubi nemini mirum videri debere autumat, in domino precibus ac religioni dicata, forensia judicia executioni mandata fuisse; flagellationem enim partem vocat disciplinæ, excommunicatione minorem atque honestiorem, unde eam in Synagoga suo quoque tempore receptam narret Epiphanius, & superiori seculo eandem in Synagoga Amstelodamensi passum se fuisse, flebiliter commemoret Uriel Acofta. Pergens ad vocationem Pauli ad Christianismum & Apostolatam, multa de Damasco, & quid juris Hebræorum Pontifici aut Senatui in Damascenos fuerit, disquirit. Jesum a Paulo visum censet oculis omnino corporeis, & si de loco quæras, in aëre forsan terræ viciniori, aut etiam in cælo ipso, ubi ordinariam esse Domini in cælis mansionem, fueta Reformatis loci Act. III, 21 interpretatione nixus, statuit. In tridua ejus cœcitate apparitionem Christi subsecuta, mysteria multa quærit, ejusque affinitatem ostendit cum cœcitate Regis Iberorum, a Theodoro memoriz prodita. Hinc, quinam Apostoli dicti sint Græcis, qui Hebræis, qui Christianis, indagat, & Apostolorum κατ' ἐξοχήν sic nuncupatorum prærogativas recenset. Tertiam vitæ Pauli periocham, a vocatione ad apostolatam, usque ad Synodum Hierosolymitanam protendit; atque hoc fere temporis intervallo, accidisse ipsi conjicit memorabilem in Paradisum raptum, quem uberiori commentario illustrat, & fureculum, infisum carni, ad retundendam superbiam, quæ ex supereminetia revelationum oritura fuisset, pro morbo aliquo dolorifico habet, quem, quoties recurrerit, Satan intendere allaborarit, sive colaphis proprie sic dictis, sive alio quocunque modo, qui symbolica dictione exprimitur. Acta Synodi Hierosolymitanæ, & quæ hanc proxime consecuta sunt Antiochiæ, in sectione quarta expendit, & post prolixam istius considerationem, Pauli cum Petro disceptationem, Antiochiæ factam, non arguere innuit contrarietatem in doctrina fidei, sed utrinque exhibere insigne viratum exemplar. Humanæ autem infirmitatis indicium facit παρασκευόν inter Paulum & Barnabam, in quo hic quidem naturali affectui erga cognationem carnalem plus, quam oportebat, tribuerit, ille vero vehementia quoque sua, extra æqui limites aliquantulum abreptus fuerit. Quintum locum impetrant res a Paulo in Macedonia gestæ,
& præ-

& præter cætera, illustrationem accipiunt profeuchæ, eo, quod Paulus, apud Philippenses commoratus, egressus legitur ad προσευχήν. Et Synagogas cæteræ profeuchas quoque dici potuisse, non dubitat; in narratione tamen Lucæ Act. XVI, 13 προσευχήν fortasse non tam ædificium aliquod notare dicit orationi sacratum, quam ipsum orandi actum, & verba, ἡ ἐνομιζέτο προσευχὴ εἶναι: sic vertit, *ubi recepto more erat, sive fiebat, oratio.* Gesta a Paulo Athenis perpendit in sectione sexta, & de convitio, quo Paulus dictus fuit σπερμολόγος, multa affert, conversionem quoque Dionysii Areopagitæ multis fabulis nobilitati declarat, Areopagitarumque officium & dignitatem pandit. Conversationem Pauli cum Coriathis in peculiari sectione, quæ septima est, excutit; inque hæc Gallionem, Judæos Paulum accusantes a tribunali suo abigentem, neque culpandum universim, neque in omnibus laudandum esse putat. Moderati sane animi argumentum videtis, quod ab una quidem parte liberam Judæis de religione sua arbitrandi facultatem permiserit, ab altera autem nihil inclementius in Paulum, sub religionis obtentu, statuendum existimaverit. Cæterum excusandum non esse, quod totum illud divini cultus negotium, tanquam levem quæstiunculam, gravioribus occupationibus indignam, tam superciliose ab inquisitione sua rejecerit. Cenchreis, qui portus Corinthi, non Paulum, sed Aquilam totondisse caput, & hunc, non illum, votum habuisse statuit. Octavo Ephesina Pauli acta contemplatur, quorum expositionem ab ejus collatione cum discipulis Johannis instituta orsus, nihil lucrari reputat: Anabaptistas hodiernos, etiam si illi rebaptizati fuisse perhibeantur; qua in re Vossii vestigia legit, qui etsi utrumque baptismum, tam Johannis, quam Christi, ratione ἁπλῆς recte unum baptismum vocari concedit; tamen, cum & inter utrumque discrimen sit, satiliquere putat, non, si concedamus, a Johanne baptizatos iterum fuisse baptizandos ab Apostolis, eo sequi, quod Christi baptismate baptizatos iterum immergi oporteat. Pauli pugnam adversus bestias metaphoricè, quam propriè, interpretari mavult. Incestuosum Corinthiacum Satanæ traditum censet, non speciali quadam potestate Apostolica, sed Ecclesiastica excommunicatione, eaque gravissima, quæ sub Apostolica directione fieri consueverit. In sp-

Etione nona, quæ negotiis a Paulo, dum novissimo itinere proficisceretur Hierosolymam, transactis est destinata, mox post initium, ubi scriptæ ad Romanos epistolæ mentionem facit, quæstionem movet: undenam repente Romæ tanta Judæorum & Christianorum multitudo emerferit, & unde, quod mirabilius, tam bene instituta, tam pulchre decorata Ecclesia nata sit? istamque felicitatem non Petro, sed aliis Romæ docentibus acceptam refert. Circa Pauli vincula in Judæa sectio decima occupatur, & undecima circa ejus navigationem versus Romam. Duodecima vero Romanam ejus captivitatem illustrat, & a varia carcerum Romanorum ratione auspiciam sunit. Aliis deinde interjectis, Onesimi historiam recenset. Porro Epistolæ ad Hebræos autorem Paulum ut agnoscamus, multa suadere ostendit. Ad extrema Pauli delatus, incertum esse observat, an ante capitis truncationem virgis casus fuerit. Neque pluris facit, quæ de velo Plautillæ, & de lacte ex venis Pauli fluente, & de sepulcro Pauli passim perhibentur. Sectione decima tertia Pauli prosopographiam exhibet, dotesque animi celebrat, ejus cohibatum statuminat; ac decima quarta denique de scriptis ei suppositis commentatur.

Hæc primam & primariam fere Meletematum præsentium partem constituunt, quam duodecim excipiunt Dissertationes selectæ, exque imprimis exegeticæ. Prima harum *seditionem & exitum Cora* respicit, & Coramæque, ac Dathanem & Abitani, a terra absorptum fuisse, contendit. Secunda inscriptionem gerit *de Jesu Nazareno*, locumque exequit Matth. II, 23. Jesum nempe habitasse censet Nazarethi, ut satisfaceret oraculis, prædicentibus, Messiam vocandum esse Nazarenum: quale quidem oraculum neque ex traditione, neque ex deperdito libro recerendum sit; videri autem probabile, Matthæum attendisse ad ea oracula, ubi Servator vocetur Notzer, quod vocabulum vel idem, vel ferme idem sit cum Nazareno. Tertia dictum Christi Joh. I, 51, 52 explanat, *calumque apertum* notare docet demonstrationem luculentam præsentis Dei, in effectu aliquo prodigioso, quod cum omnium subcœlestium causarum virtutem exsuperet, originem sui cœlo asserat, præsertim, si in locis mundi superioribus spectetur. Vidisse autem addit discipulos frequenter cœlum apertum, velut in mirabili illa transfiguratione Christi, atque

alias.

alias. *Ascensum & descensum Angelorum super Jesum*, notat ministerium, quod Christo præstitisse Angeli sæpius legantur, & propter Christum fidelibus, qui unum cum ipso corpus mysticum constituunt. Quarta *glorificationem Jesu in monte*, juxta circumstantias potiores declarat. Tres proxime sequentes *Exercitationes miracula Jesu*, ita exponunt, ut ex iis Evangelii probetur veritas, eademque contra Judæorum & Gentilium objectiones vindicentur, imo & argumentum, pro adstruenda Evangelii veritate inde petitur, a Gentilium & Judæorum exceptionibus liberetur. Octava *Dissertatio*, quomodo *Prophetia Jesaie cap. XLII, 1*, impleta sit in Jesu, ex *Matth. XII, 16*, manifestum reddit. Nona *locum Matth. VIII, 16. 17. cum Jesa. LIII, 4. confert*, & *Jesum portantem morbos, quos sanabat*, sistit. Decima *scum diris a Christo devotam* proponit. Undecima *anquisit*: *an Christus eodem quidem cum Judæis die, sed non eadem diei parte, ultimum suum Pascha manducaverit?* & eos, qui Christum die incipiente, Judæos autem die vergente ad finem, hoc egisse perhibeant, hypothesebus incertis aut falsis niti, evictum dare laborat. Duodecima *verborum Jacobi Cap. IV, 5. 6.* quæ *de Spiritu concupiscente ad invidiam* agunt, hanc esse mentem innuit: *Spiritus Sanctus, qui in fidelibus habitat, quo reguntur, ducuntur, aguntur, nequaquam Antiprosus, id est, vel ἐπιπρωσῶν, ingenti desiderio fertur, vel Antiprosus ωσις, facit ut ingenti desiderio ferantur ad invidiam; quo pravo profusque diabolico affectu optimo huic Spiritui nihil magis est contrarium.* Sed ex adverso, idem ille sanctissimus Spiritus majorem potius dat gratiam, efficitque, ut quisque fidelis non modo non invidet fratri ea, quæ possidet bona, iisque ipsum carere optet, sed majora etiam ac plura apprecetur, & si possit, reapse conciliet. Neque hoc tantum, sed & homini fideli, ita comparato, insignia gratiæ suæ augmenta confert, ut ista in proximum liberali propensione, non solum nihil ipsi decedat, sed vel ob eam ipsam rem divini gratiæ muneribus largiter loasupletetur.

Desinunt tandem hæc Meletemata *in Epistola Jude brevi quidem, sed & nervosa expositione*, e qua specimina nonnulla afferemus. Judam se Jacobi potius, quam Domini ipsius, fratrem dicere voluisse, notat Autor, ne videretur eo honore superbire, illo

potissimum tempore, quo nemo nunc amplius Christum cognoscere secundum carnem debet. Verba verius 6, *reliquerunt domicilium suum*, ad poenam æque ac ad culpam referri posse monet; quasi dixerit Judas: non contenti (Angeli mali) sua felicitate, & quasi peritæsi cœlestis beatitudinis, res novas moliti sunt, & sic gloriosam rerum suarum sedem inconsiderate reliquerunt, sed & iustissima Dei indignatione; gloriosa regia ista exturbati sunt, quippe quæ sua se rebellionē indignos fecerant. Ad vers. 7. dispicit, quæ mente Judas *æterni ignis poenam Sodoma ac Gomorra* attribuat, cum Deus earum urbium restitutionem in meliorem statum, haud obscure promittere videatur Ezech. XVI, 53. & observat, hæc non tam cogitandum esse de urbibus, quam de posteritate & reliquiis istarum urbium. Per *Michaëlem Archangelum*, cujus pugna cum Diabolo v. 9. sistitur, Filium Dei intelligit. Ad vers. 12. delatus, a Lightfooto discedit, qui per *agapas* intellexit exceptionem peregrinorum hospitem, sumtibus Ecclesiæ factam; quin ees potius dicit convivium fraternum Christianorum, tam pauperum, quam divitum, in publico conventus loco, ad conservationem atque excitationem mutua charitatis celebrata. Circa *Prophetiam Henochi* acquiescit in illa sententia, quæ conjicit, habuisse eam Judam ex nota & confessa illo tempore traditione, quam veram esse Spiritu magistro cognoverit, dignamque judicaverit, quam sua hac epistola æternitati consecraret.

GEORGII MELCHIORIS LUDOLPHI, CONSILIARII Ducalis Saxo-Isenacensis Aulici, de Introductione Juris Primogenitura Tractatus, Nomico-Politicus.

Jenæ, sumtibus Bielkianis anno 1703, in 4. st. alph.

Successiones in bona defunctorum, uti ex inevitabili moriendi lege invaluerunt, ac tam inter privatos, quam imperantes obtinent, ita non iisdem illas dirigi regulis, notius est, quam ut hic commemorari debeat. In primis successiones illas, a plebejis, discernere solet Jus Primogenituræ. Hoc, post varios aliorum, in præfatione laudatorum labores, dignum judicavit Consultissimus

Au-

Autor, cui curas suas impenderet, eo potissimum tractandi discrimine intercedente, ut, cum ceteri jus primogenituræ introducum præcipue spectaverint, ipse ad introducendum respicere, adeoque introductionis moralitatem, ex justitia pariter ac prudentiæ placitis, expediendam considerare velit. Tractationis suæ initium facturus doctissimus Autor, in parte generali censet, in statu integritatis, nulla seu imperia, seu rerum dominia extitisse; his vero post lapsum introductis, naturali rationi fuisse conveniens, ut jura, in rebus acquisita, inter homines, ab uno in alium, derivarentur. Hæ autem jurium acquiritorum translationes, uti naturaliter hominum consensu peraguntur, ita ex præsumpta etiam defunctorum voluntate, invalere successiones ab intestato, in quibus, juxta communem mortalium inclinationem, primâ causa est liberorum, inter quos etiam, deficiente alia dispositione, successio- nis æqualitas observatur. Neque tamen ista voluntatis conjectura adeo immota est, ut urgentibus circumstantiis, in aliam devenire, ac inter liberos inæqualitatem introducere & asserere non liceat. Ex quibus principiis, prima juris primogenituræ origo Nostro repetenda videtur. Hinc non est, ut cum Tiraquello, ex naturali erga primigenitos affectu id deducas, cum ex libera disponentium voluntate, utilitatis tamen rationibus suffulta, securisque deinde legibus, securius illud derivetur. His præsuppositis, in Principatu hæreditario, æqualitatem successio- nis inter liberos, naturæ civitatis adversam esse, ratione & moribus Gentium satis comprobari, Nobilissimus Autor existimat, ac ex eodem utilitatis principio, successio- nem forti nascendi esse committendam, ostendit, eumque Principatus nonnulli jure feudali hæreditario teneantur, eandem quoque successio- nis legem, in dubio in his esse servandam, amplius censet. Ad Germaniam si respiciamus, in antiquorum ejus populorum moribus, juris primogenituræ vestigia frustra queruntur, cum & in Regno Germaniæ, successio electiva potius, quam hæreditaria olim obtinuerit, & feuda regni, libera Regum collatione, non hæreditaria successio- ne, fuerint acquisita; etsi successu temporis, hæreditario & patrimoniali jure, ad liberos hæc devolvi coeperunt. Admissa ergo successio- ne, queritur, an juris primogenituræ usus in Germania statim coeperit? Quod

licet communius fere negent, ac pro divisione feudorum illustrium calculum ponant, Noster tamen, pro jure primogenituræ, rationibus non contemnendis pronunciat. Atque utinam (sic verbis Dn. Schilteri, sententiam suam Consultissimus Autor eloquitur) moribus feudorum prisca stetit & Alemanni & Saxones! Sed seculo potissimum XV, quò jus Romanum in Germaniam penetravit, perniciosus dividendi dignitatum feuda mos incrementa sumit: nec tamen adeo immemores propriæ salutis fuere illustres familiarum, ut consuetudinem dividendi territoria, perpetua observantia adamaverint, sed animadverso errore, successiones ad civilis prudentiæ regulas, magis magisque sunt institutæ, adeo ut hodie pauca recenseantur illustres familiarum, quæ jure primogenituræ non utantur. Ubi tamen æqualitas successiones hactenus fuit retenta, ad eandem a filiis jure provocatur; quanquam & hiis in casibus, dissectionem feudorum regalium minime licitam, sed eorum integritatem omni modo conservandam esse, censeat Autor doctissimus. An vero in familiis, in quibus æquales successiones hactenus fuerunt observatæ, introductionem juris primogenituræ fieri expediat? definire suum non putat: quid tamen in utramque partem afferri possit, facunde doctæque edisserit, ac nonneminis, inter neglectas status Cæsarei rationes, promissivam juris primogenituræ confirmationem referentis, argumentis responderet. Pars specialis, juris primogenituræ affectiones, ejusque introductionem, in consentaneis & dissentaneis, explicat. Post adductam igitur expositamque juris primogenituræ definitionem, ejus finem, illustrium scilicet familiarum conservationem, essentialia, substantialia, naturalia & accidentalia laudat Noster, ac commemoratis personis, ad acquirenda primogenituræ jura habilibus, objectum, rerum, puta, maxime immobilium universitates, a superiori imperio immunes, vel ei subjectas, recenset, cumque hæc vel nexu feudali adstrictæ sint, vel allodiorum conditione gaudeant, de utrisque nonnulla præiungit, ac in specie, feuda tam nova quam antiqua, a patre, cum domini consensu, in vitis filiis, valide posse alienari, contendit. Quibus præsuppositis, non tantum in allodio, sed & feudo, tam novo, quam antiquo, vasallum illustrem jus primogenituræ, inter descendentes suos, adhibito tantum consensu

sensu domini, introducere, jure feudorum communi posse, Consultissimus Autor pronunciat, nec vel personarum dignitatem, vel territoriorum qualitatem obstare, quo minus idem de familiis Germaniæ illustribus, earumque ditionibus asseratur, ulterius existimat. Alias in Principatibus liberis, jus primogenituræ introducitur lege publica, consuetudine, vel etiam dispositione summi Imperantis, si territorium est patrimoniale: in ditionibus vero, superiori imperio subjectis, laudati juris introductio, lege publica, vel pacto familiae, fieri solet. Hoc cum imprimis considerandum videatur Nostro, hinc ejus requisita, Betsio præcipue probata, idem expendit, ac constitutionem apanagii, Imperatorisque confirmationem, pro substantialibus habendas esse concludit, additis designatione sumtuum, pro confirmatione juris primogenituræ impendendorum, supplicationis exemplo, ac formulis, in memorati juris confirmatione adhiberi solitis. Inter cæteros constituendi modos, occurrit dispositio testamentaria, ejus illustre exemplum in Ducali domo Saxo-Isenacens. occurrit; de cætero illa, ad sui validitatem, eadem, quæ pactum vel statutum, requirit, præterea vix ex sententia Nostri valebit, si solennitates testamentariæ deficient, nisi confirmatio Imperatoria omnem solennitatis defectum suppleat. Solent etiam, inter modos introducendi jus primogenituræ, referre consuetudinem; sed illum modum suis laborare incommodis, & nullum etiam facile repertum iri exemplum, quod sola nitatur consuetudine, Noster admonet. Dissentanea juris primogenituræ post hæc expositurus Consultissimus Autor, de his summatim disquirat, (1) num impediri possit aliqua ratione successionis istius introductio, ita ut in familia illustri nullo unquam tempore habeat locum? (2) quem ad modum, ob defectum requisitorum, facta introductio rescindatur? (3) qua ratione ordo iste successorius, in familia constitutus, queat tolli, idque tum ratione personæ primogeniti, hujusque facti vel licito vel illicito, tum ipsius successionis modi, iterumque vel ex parte, vel ex toto? Ad hæc, pro instituti ratione, sufficienter discussis, subnectit appendix, in qua Ducum Mecklenburgicorum, Suerinensis & Stralitzensis, transactionem Gultrovicensem concernens, nec

non responsam Facultatis Juridicæ Jenensis, ad casum juris primogenituræ dubium, exhibentur,

BAPTISTÆ GUARINI, VERONENSIS, DE ORDINE docendi & studendi libellus, ex MSco emendatus, addita Prefatione de formandorum studiorum scriptoribus, cum BURCARDI GOTTHELFFII STRUVII.

Jenæ, sumptibus Henrici Christophori Kröckeri, 1704. 8.
plag. 7.

pag. 63.

Notum inter eruditos est nomen Guarinorum, quorum tres fuisse, Editor in præfatione memorat. Primus Grammaticus erat: tertius Ferrariensis Professor, insignis Poëta, cujus vitam descripsit Erythræus p. I. n. LI. Medius erat hic Guarinus, qui sub finem seculi decimi quinti claruit, qui præter alia scripta, quæ enumerat in Bibliotheca sua Gesnerus, hunc de ordine docendi & studendi libellum edidit. Hic Heidelbergæ primum excusus fuerat apud Jacobum Knoblocherum A. 1489, post ex ædibus Schürerianis Argentorati A. 1514. Cum vero rarus admodum liber esset, elegans tamen, Clarissimus Editor, collato cum Argentoratensi editione exemplati manuscripto, quod in instructissima bibliotheca Jenensi adservatur, eundem denuo recudi curavit. Manuscriptum autem commendat, quod nitidissime scriptum, auro atque coloribus distinctum, pars olim fuerit bibliothecæ Budensis Matthiæ Corvini; quod testentur insignia Regis, quæ in fine primæ paginæ adpareant, atque forsitan ipse codex Corvino ab auctore fuerit oblatus. Perbrevis autem Guarini est libellus, sed elegans, ad Maffæum Gambaram, Brixianum, adolescentem generosum, discipulum suum perscriptus, hoc potissimum fine, uti ipse Guarinus innuit, ut ex eo tam Græce quam Latine, & præceptoris in erudiendis adolescentibus, & ipsorum discipulorum in studendo, tum officium, tum ordinem perciperet. Hoc autem præ cæteris agit, ut quo ordine scriptores, tum Græci, tum Romani, profici & poëta, legendi sint, inculcet, idque multa oris venustate. Hinc etiam utriusque linguæ bene addiscendæ præcepta tradit, & quid quisque inter scriptores classicos, poëtas maxime, præcipuum ferat, demonstrat. Addit

MENSIS FEBRUARII A. MDCCIV. 95

dit Struvius præfationem, in qua de scriptoribus formandorum studiorum edisserit, ita ut ætatis ratione habita, de antiquioribus primum, post, prout sibi invicem tempore successerunt, de recentioribus quoque agat, additis etiam hinc inde censuris atque judicii.

Schau-Bühne der Welt x.

i. e.
THEATRUM MUNDI, SEU-DESCRIPTIO RE-
rum, toto terrarum orbe, seculo XVII gestarum.
Pars secunda.

Francofurti ad Mœnum, apud J. D. Zunnerum, 1701. fol.

Constat 10 Alphabetis & multis figuris æneis.

Splendidissimi operis hujus autorem esse Virum Illustrum *Dr. Johann Ludolphum*, in Actis nostris A. 1700, mense Februario, cum primum ejus tomum repræsentarem, significavimus, & quæ sit universi operis ratio, breviter tradidimus, vitam Autori celeberrimo, & animi corporisque vires, ad absolvendum tantum opus apprecati. Neque is ex illo tempore laborem hunc reliquit, quandoquidem abhinc triennio, alterum Theatri tomum vulgavit, in quo rerum, ab A. 1631 ad A. 1650, passim in Europa gestarum, seriem complexus est. Cumque eandem in eo, quam in priori tomò, rationem servet, non est, quod hic addamus, nisi forte ut moneamus Lectores, varios subinde Historicos, in adjectis notulis, ab Autore perspicacissimo castigari atque emendari. Sic ad A. 1633 p. 211, pacis leges, quas ab Electoribus, Saxone & Brandenburgico, subscriptas, & a Wallensteinio probatas, rursusque mox ex levi causa discussas tradunt, quasque Theatri Europæi tomò III p. 123 insertas legimus, multis argumentis supposititias esse arguit. Ad A. 1637 p. 549, falli ait scriptorem Italum, Victorem Siri, qui in *Mémoriais reconditis* Vol. VIII. p. 497, Rhætos scribit Oeniponte cum Marchione de Leganes, & Archiduce Leopoldo, socios inisse; cum ille Mediolani, quod vicaria potestate regebat, hæserit, hic vero jam tum A. 1631 e vivis exiisset. Rursus ad eundem annum p. 596, denunciationem belli, tomò III Theatri Eur. p. 766 insertam, ab homine rerum Turcicarum profus ignaro, absurde confictam esse censet. Refutat & Priolum ad A. 1639, p. 704, qui Bernardum

Du.

Ducem Vinariensem, non veneno, sed peste extinctum scripserat. Ad A. 1646, p. 137, Petrum Gazotti Italum carpit, qui Balthasarem Carolum, Philippi IV, Regis Hispaniarum, filium, mortem sibi nimia Venere conscivisse putat, cum variolis eum decessisse, abunde constat. Imprimis vero ad A. 1649, p. 166, acriter perstringit Victorem Siri, qui dum constantiam ipsos quoque gentiles, morti proximos, exhibuisse scribit, Caroli I Regis Angliæ laudi detrahere nititur. Præterea Illustris Autor ea etiam quandoque refert, quæ vel a viris fide dignis relata accepit, vel suis ipse oculis vidit, quod paginas 114, 321, 1437 evolventibus patefcet.

CHRISTIANI FRANCISCI PAULLINI DE CANDORE Liber singularis, variis Antiquitatibus, Memorabilibus & Curiositatibus illustratus.

Francofurti & Lipsiæ, impensis Joh. Christophori Stösselii Bibliop. Erfurtens. 1703. 8. plag. 18.

Philologum esse *πολυμάθετος* Clarissimum Paullinum, tum alia, quæ in vulgus hætenus prodire jussit, scripta, tum præsens testatur libellus, qui agit de Candore, non illo, qui in hoc ævo res inter mortua pene est, sed qui a candido colore nomen habet. Postquam enim in nomen & originem ejus inquisiverat, usum candoris sacrum exponit, qui potissimum in baptizatis, sacerdotibus, sacrificiis, Diis, precantibus, fidei imagine, Adamo, auspiciis & præfagiis fuit observatus. Pergit tum ad usum politicum, tam togatum, quam sagatum, & circa priorem regum, nobilium, senatorum, gratulantium, honores ambientium, lugentium, senum, virorum & servorum deprædicat candorem, nec nuptialem, convivalem, & natalitium oblitus; quemadmodum & quicquid in insignibus, judiciis, nummis, foederibus, funeribus, ludis, certaminibus, & infomniis, candoris deprehensum fuit, candide annotat: circa posteriorem vero de candore aquilæ Romanæ, vexillorum & armorum, anserino in servanda Roma, militum, victricis & triumphantium agit. Ad usum æconomicum aquæ, jecoris anserini, & campi candorem refert, & quicquid albedinis in prodigiis & memorabilibus historiæ annotant, insimul annectit. Sed nec Satanicum candoris usum reticet, ad quem columbæ Dodonæ, Muhamedicæ, & Pentecostalis, item Apidis, & fucatus candor spectat.

Sect. I.

Sect. II.

Sect. III.

Membr. 1.

Membr. 2.

Sect. IV.

Sect. V.

Sect. VI.

N. III. 97
A C T A
ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ
Calendis Martii, Anno M D C C IV.

COSMOGRAPHY IN FOUR BOOKS &c.

i. e.

COSMOGRAPHIA, QUATUOR LIBRIS CHORO-
graphiam & Historiam Orbis universi, præcipuorumque in eo re-
gnorum, provinciarum, marium & insularum complexa; au-
ctore PETRO HEYLYN Th. D. Emendata & ad hæc
usque tempora continuata ab EDMUNDO

BOHUN, Equite.

Londini, apud E. Brewster, R. Chiswel, B. Tooke, &c. 1703,
in fol. chartæ augustæ.

Constat II Alph. 3 plag. & 5 tab. æn.

A Modicis initus in vastam paulatim molem opus hoc ex-
crevit. Primum sub titulo *Microcosmi seu Brevi De-
scriptionis totius Orbis*, in forma, quam vocant, quar-
ta, Oxonii A. 1621, & iterum A. 1624, in lucem est edi-
tum, Regioque Magnæ Britannæ Principi Carolo, qui gratiose
etiam illud excepit, dedicatum. Sed parum adfuit, ut in infan-
tia fixus hic exstingueretur. Cum enim Rex Jacobus, dum li-
brum perlustraret, in locum forte incidisset, quo Heylynus Gal-
liarum Regem Anglo prætulisse videbatur, ea re offensus, magni
Sigilli Custodi jam mandaverat, ut supprimendum illum curaret.
Attamen intercedente Principe, & postquam Auctor peculiari scri-
pto Regi se purgasset, opus in publicum permissu Regis prodijt,
plurimumque meruit applausum. Certe tertium jam A. 1627 fuisse
editum, ex *Catalogo Bodlejano* discimus, neque succedente tem-

N

pore

pore locupletare illud magis magisque ac exornare Auctor desit, majoreque tandem forma (in folio vocant) sub *Cosmographie* titulo, A. 1652 divulgavit. Sed nec post Auctoris obitum neglectui fuit habitum, etsi similis argumenti librærum existimationi per libros recentiores derogari ut plurimum solet: quin recusum potius non semel fuit, novis accessionibus auctum, ut septima jam, quam hic representamus, operis hujus sit editio; reliquis vel eo nomine præferenda, quod continuatorem nacta est doctissimum Equitem, Edmundum Bohun, cujus *Charactèrem Regine Elisabethæ ejusque primariorum Status Ministrorum*, in his Actis mense Octobri A. 1694 recensuimus, & accuratiori, quam ulla priorum, omnium regnorum, provinciærum, ditionum, incolarum, populorum, urbium, montium, fluminum, marium, insularum, forestarum, portuum, promontiorum, sylvarum &c. totius Mundi, indice instructa. Atque hæc de opere ipso, multoties recodito, nostratibus vero, quod Anglice scriptum esset, parum hucusque cognito, commemorasse suffecerit. De auctore, *Petro Heylyno*, pauca nunc subjiciemus.

Natus is Barfordiæ fuit in agro Oxoniensi, d. 29 A. 1599. Postquam a pueritia bonis literis imbutus esset, Oxonii ætate jam maturior in Collegio Magdaleniensi studiorum fortunarumque sedem invenit; sed & invenit amulos, gravissimosque adversarios. Cum enim A. 1627, pro forma, ut loquuntur, in Theologia responsurus, theses duas, alteram, *quod Ecclesia nunquam fuerit invisibilis*, alteram, *quod Ecclesia errare non possit*, proposuisset, in contentionem haud leviem cum secus sentientibus; in primis vero cum *Josanne Prideaux*, Regio tunc Professore, incidit, in suspicionem haud alieni a Papisimo animi adductus, ejusque publice irsumulatus. Vicissim ipse *Guilermo Laudo*, Batho-Wellensium Episcopo, postremum Archiepiscopo Cantuariensi, totum se addidit, quo promotore A. 1629 in Aulam admissus est, Regi Carolo a sacris esse jussus, ac A. 1631 Præbendarius Westmonasteriensis gratia Regis factus, eodemque anno Ecclesiæ de Alresford in agro Hantonensi Rectoratum consecutus. Unde mirum non est, ut Ecclesiæ Anglicanæ, sic & Regis partibus devotum eum adeo

fuisse, ut inclinatis jam Regis Oxonii commorantis rebus, desertis omnibus, A. 1642 ad eum se contulerit, a Parlamento paulo post proscriptus, bonisque omnibus multatus. Nec ante dignitatibus muneribusque, quibus exciderat, restitutus est, quam Carolus II in Angliam revocatus, thronum Regium sibi vindicasset. Tum enim recepit omnia, iisque ad obitum usque gavisus est, ad altiora in Ecclesia surrecturus haud dubie, nisi aliquam multos ante mortem annos, ex morbo oculorum usum amisisset. Decessit Westmonasterii ad Superos, ipso Ascensionis die, A. 1662, & in ejusdem ecclesiae choro sepultus est. Plura de Viro doctissimo addere super sedemus, cum & Vita ejus, a *Georgio Veynone* (ut ex *Thomæ-Pope Blound Censura celebriorum Autorum* pag. 708 cognovimus; nobis enim non visam fatemur) Londini A. 1682 edita proset, & ampliora curiosis ex *Historia & Antiquitatibus Universitatis Oxoniensis*, ab Antonio a Wood compilatis p. 303 sqq. peti facili negotio possint. Idem Antonius prolixum & accuratum exhibet catalogum librorum, quos Heylynus (Anglice omnes, nisi quod Scoticam Liturgiam A. 1639 in Latinum vertit) elucubravit: quos inter, præter *Cosmographiam nostram; Historiam S. Georgii de Cappadocia; Historiam Sabbati; Expositionem Symboli; Historiam Episcopatus; Historiam Reformationis Ecclesie Anglicanae ab Henrico VIII ad Elisabetham; Vitam Guilielmi Laud Archiepiscopi Cantuariensis; & Historiam Presbyterianam* eminere, Thomas-Pope Blound existimat. Non possumus tamen, quin sub finem legendum hic sistamus Cenotaphium, quod ipsi a Coniuge in ecclesia Westmonasteriensi, extra chorum quidem, ad Aquilonarem parietem, erectum est, & ut Antonius a Wood l. c. conjicit, a *Joanne Earle*, ejusdem Ecclesie eo tempore Decano, compositum.

Hic jacet e propinquo Deposuit mortale Petri Heylyn S. T. D. hujus Ecclesie Præbendarii & Subdecani, Viri plane memorabilis, egregiis dotibus instructissimi, ingenio acri & facundo, judicio subacti, memoria ad prodigium tenaci, cui adjunxit incredibilem in studiis patientiam, qua cessantibus oculis non cessarunt. Scripsit varia & plurima, quæ jam manibus hominum teruntur, & argumentis non vulgaribus stylo non vulgari suffe-

cit. *Constans ubique Ecclesie & Majestatis Regie Assertor, nec florentis magis utriusque quam afflictæ; idem perduellium & Schismatica factionis Impugnator acerrimus, contemptor invidia, & animo infracto. Plura ejusmodi meditati mors indixit silentium; ut fileatur, efficere non potest. Obiit anno .Ætat. 63. Posuit hoc illi mæstissima conjux.*

GEOGRAPHIÆ VETERIS SCRIPTORES GRÆCI

Minores, cum Interpretatione Latina, Dissertationibus ac Annotationibus. Volumen II.

Oxoniz, e Theatro Sheldoniano, 1703, in 8. Alphab. 2.

Prostant Lipsiæ apud Jo. Frid. Gleditschium.

Quinquennium est, cum Vir Clarissimus Jo. Hudson volumen I hujus generis Minorum Geographiæ Scriptorum in lucem emisit, ingenio tam suo, quam eruditissimi viri Henrici Dodwelli, elegantissime illustratum. Comprehendebat illo volumine *Periplus* veteres Scriptores omnes, qui supersunt, & Orbis tum cogniti, aut partis majoris circumnavigationem, seu terrarum faciem in maritimis locis descripserant, videlicet Hannonem Afrum, Scylacem Caryandensem, Agatharchidem, Arrianum, Nearchum ex Arriano, Marcianum Heracleotam, & Anonymum de Ponto Euxino: quos omnes cum Latina versione, ac criticis aliisque Annotationibus ornatisimos, publici juris Vir laudatissimus fecerat. Nec contentus suo labore, quem his Scriptoribus adhibuerat singularem; ab Amico etiam Antiquitatum & Chronologiæ peritissimo *Henrico Dodwello* impetravit, ut singulis hisce Auctoribus copiosas & eruditas *Dissertationes* adjoiceret, quibus ille non solum de ætate cujuslibet istorum Scriptorum, quos volumen illud complectitur, quamquam hoc institutum ejus fuerat, erudite disseruit; verum etiam variarum gentium historias explanavit, aliorumque Scriptorum, quorum testimoniis usus est, ætatem controversam, dubiasque ac suspectas lectiones, ad certiorum modum ac firmitudinem perduxit, & undique congestis, quæ ad illustrandos hos Auctores Geographicos eximium aliquid conferrent. Mirum, quanto applausu exceptum hoc prius volu-

volumen fuerit ab omnibus, qui politioſam eruditionem amant & in pretio habent: quia non tantum optimos Auctores reſtitutos integritati, verum etiam, quod plurimum refert, controverſas de aetate illorum opiniones quaſtionesque alias ſcite diſcuſſas, dilucideque viderunt explicatas. Ex quo non difficile intellectu eſt, quam avide ac quibus votis hi ipſi volumen hoc II exſpectaverint, quod ad eundem modum ornatos expoſitosque Auctores alios Geographicos; & prioribus rarioreſ, exhibet: quos nunc ordine recensentis, & quid in quoque ſit praſtitum hac editione, breviter enarramus. Ita hoc autem perficiemus, ut in ſingulis Auctoribus, utriusque clariffimi Viri laborem atque ſtudium conjungamus, id eſt, Diſſertationes Dodwellianas, quas aequae hoc volumini, ut primum, praefixas uno complexu habet illuſtriſſimas, cum ſuo ſingulas Scriptore; quem explicant, componamus.

Agmen in ſecundo hoc volumine ducit *Dicaearchus*, cujus *ἀπογραφὴ τῆς ἰταλίας*; ex Italia allata per Matthaeum Budaeum, Guilelmi filium, primum in lucem emiſit Henricus Stephanus A. 1589, cum verſione, annotationibus, & auctario Dialogi, qui inſcribitur *Dicaearchi Sympraſtor*; Graeca autem in partes diſcripta ſuae explicationi ita immiſcuit, ut contextum deprehendere, haud cuivis ſane fuerit facile. Undecim poſt annis, A. 1600, *Dicaearchus* cum aliis minoribus Geographicis, Auguſtae Vindelicoſum, cura Davidis Hoeſchelii, Graece, ſine verſione prodiit, addita variante lectione ex codd. Hervuorti, Palatino & Gallicano. Et ex hac potiffimum clariffimus Hudſon ſuam editionem expreſſit, cui praeter novam Latinam, quam addidit, interpretationem, etiam varias obſervationes ad paginas ſingulas ſubjecit, non ſolum Stephani Hoeſcheliique jam laudatas, ſed ſuas etiam, & Variorum undique collectas; maxime vero Bonaventurae Vulcanii & Lucae Holſtenii conjecturas, quas ipſi noſter in his Eruditorum Actis colligendis ſocius ſolertiſſimus Godefridus Chriſtianus Goezius, vir elegantioribus non minus literis, quam juris peritia excellens, communicaverat. Accedit *Fragmentum Dicaearchi de monte Pelio*, nunquam antea vulgatum, quod ex Marquardi Gudii bibliotheca, vir clariffimus Jo. Albertus Fabricius deſcriptum nobiſſimo Editori noſtro, pro humanitate ſua & juvandi literarum ſtudii propenſione, miſerat. Fuit autem geminum Opus *Dicaear-*

chi, præter illud de Montibus; sed utriusque tantum fragmenta de Græcia supersunt, quanquam de aliis etiam Orbis partibus videntur aliquid continuisse, ut tamen copiosius de Græcia sua referrent. Ex his alterum est metricum, quod, uti ex reliquiis apparet, videtur explicatio Tabulæ Geographicæ, universalis forte, fuisse. Nam Cicerone teste lib. VI ad Attic. epist. II, & Agathemero lib. I cap. I, hujusmodi Tabulas Dicaearchus consecravit. Hoc opus *ἀναγχαφῆς*, Descriptionem prænotasse, vix dubitare licet, quia sub finem ejus adscriptum est, *Τέλος ἀναγχαφῆς ἀναγχαφῆς, Finis Descriptionis a Dicaearcho factæ.* Alterum opus soluta oratione compositum fuit, præscriptumque, *Βίος Ἑλλάδος, Vita Græciæ*, id est Mores ac vivendi ratio in Græcia: quod doctissimus Editor de *Statu Græciæ* Latine vertit, idque utriusque fragmento conjunctim præscripsit: quanquam Dodwellus, quem semper honoris causâ nominamus, male utriusque nomen servari sumi, Carmini, *ἀναγχαφῆς, Descriptionis*; Prosa, *Βίος Ἑλλάδος, Vita seu Status Græciæ.* Metricum, quantum restat, potiora Græciæ & insularum exponit: ex soluto tantum de Atticâ & Bœotia habemus reliquum. Aetatem Dicaearchi sic Dodwellus Dissertatione I indagavit: Dedicatum est primum opusculum, sive metricum, Theophrasto, Aristotelis in schola successori, in quo quod Thebas *μεγάλας, magnas* dixit, vero non absurdum est, post Cassandri instaurationem scriptum esse. Prosaicum autem est posterius, quia mentionem discipulorum Theophrasti, Posidippi & Philisci poetarum habet: quod etiam ex actione *βίαιων*, quam athletas quosdam intendisse ibi traditur, & ex nova servitute, cujus meminit Auctor, quæ sub Demetrio Poliorcete fuit, demonstratur. Et quoniam in fragmento de Pelio monte, distantia ejus ab urbe *Demetriade* notatur, argumento id est, de montibus opus fuisse illorum postremum, quia Demetriadem a Demetrio Poliorcete, non ante Olympiadem CXXI, conditam fuisse, temporum rationes docent. Ipsa autem permissio montium, longe antea regis auspiciis suscepta & peracta videtur, quia Plinius lib. II cap. LXV *Regum cura permissum montes Dicaearchum* dixit; quod clarissimus Dissertationis Auctor de Philippo Aridæo & Alexandro Roxanes filio interpretatur, qui simul regna-

regnarunt; antequam, sextum post annum, Aridaus ab Olympiade interficeretur: de quo tempore Diodorus etiam *Regum* plurali numero in Macedonia, ab Olympiadis CXIV anno secundo, mentionem fecit, cum ceteris temporibus singuli Reges imperaverint.

Secundus hujus voluminis Geographus est *Isidorus Characenus*, cujus *Σαδοὶ Πάρισιον* ab Hofschelio ex Palatino, ut videtur, codice primum fuerunt edita. Nunc paullo auctiores, & ex bibliotheca Parisiorum Regia suppletas, supra laudatus Fabricius, una cum Notis suis, clarissimo Editori exhibuit, cui is publico nomine gratias agit. Et in hunc quoque Auctorem accuratissimus Dodwellus Dissertationem scripsit, qua Vossum notavit, qui primum in incertae aetatis Historicis nostrum Isidorum posuerat: deinde secundis cogitationibus, ex Luciani Macrobius admonitus, Ptolemæis primis constituit aequalem, quia Luciano referente, de Artaxerxe Persarum Rege scripsit, qui ἐν τῷ παρθεῶν τῶν ἑαυτῶ πατρῶν *memoria*, a fratre Gosthra, nonagesimo tertio aetatis anno interfectus sit: quem Artaxerxemis Ochum fuisse existimat. Huic vero interpretationi Persarum historia repugnat, ideoque is Artaxerxes doctissimo Dodwello, non unus ex magnis Persarum Regibus, sed Regulus provinciae Persidis sub Parthorum imperio, fuisse videtur, quia multi Satrapæ illo tempore fuerint Reges appellati, & ipse Parthus propterea Rex Regum. Deinde ex ipso libello nostri Isidori constat, Auctorem florente Parthorum imperio, & Romani finitimo æmuloque, scripsisse; urbiumque meminit a Macedonibus conditarum, ut Seleuciae ad Tigrin, non tanquam recentium; etiam de veteri Artemida Babyloniae, quam Strabo, quoque ita nominavit, addit, *ἄρτι*, id est suo tempore; Chakalar vocari. Babyloniæ quoque dynastiam sive provinciam, secus ac Strabo & Plinius fecerunt, divisit Isidorus, & novam inde, quam Apolloniadem vocat, decerpit: quæ omnia posteriorem aetatem arguunt. Quod vero schoenæ metrum, Egyptiaca mensura, non parafangis Persarum, conicitur inde; Ptolemæum, Adulitanò monumento laudatum, & Isidorus in Orientem schoenorum modulum intulisse. Interea certum est, scripsisse Isidorum rebus Parthorum florentibus, antequam imperium ad Persas rediret; quia & Athenæus & Lucianus, qui circa Severi tempora fuerunt, illius usi sunt.

sunt testimoniis. Deinde nec illud dubitari potest facile, scripsisse illum; quo tempore tota Mesopotamia in Parthorum erat potestate; quia a Zeugmate ad Seleuciam ejusdem fines ac terminos deduxit. Parthi vero possessione illa a Lucio Vero exuti sunt, quam inde a primo Hadriani anno, qui cesserat, quasi jure suo tenuerant. Ex quo videtur confici, circa media Imperatoris Antonini Pii tempora, has Mansiones Parthicas ab Isidoro fuisse consignatas. Antiquior quidem omnino esset, si idem sit Plinii Isidorus; quem is in libri II Auctoribus etiam Characenum cognominat: qui vero, quod ex Marciano Heracleota patet, Periplum potius quam Περὶ Ἰσθμῶν, ut noster, videtur conscripsisse. Hæc ex Dissertatione Dodwelliana: doctissimus autem Hudson Isidorum hunc perinde, ut Dicæarchum; interpretatione Latina; & suis Annotationibus complentem reddidit.

Tertius hujus voluminis Geographus est *Scymnus Chius*, cujus Περὶ Ἰσθμῶν copiam primus Marco Velfero Isaacus Casaubonus fecit. Marciani autem Heracleotæ in codice Palatino nomen fert, verbis æque confusis ac permixtis, ut in Gallicano exemplari: quos ut Josephus Scaliger distinxerat; sub alieno nomine Marciani Heracleotæ, David Hæschelius in Geographorum Sylloge A. 1600 Augustæ Vindelicorum edidit. Longo post tempore eandem Periegesin, cum Latina versione & Notis, vir clarissimus Erasmus Vindingius emisit. Errorem de auctore, qui Marcianus falso credebatur, primus Lucas Holstenius detexit; non quidem ex manuscriptis libris, qualis forte nullus, præter memoratum Palatinum, repertus est; sed ex locis a Veteribus sub Scymni nomine allegatis, quod pluribus exemplis noster clarissimus Dissertator, contra Vindingii dubitationes, pag. 94 seq. confirmavit: quamquam nec Vindingius eundem Marcianum utriusque operis, ligati & profæci auctorem statuat; sed tempore admodum disjunctos. Fragmenta Scymni, quæ collegerat, & Latine interpretatus fuerat Lucas Holstenius, vir omnis antiquitatis, Geographicæ maxime, peritissimus; primus cum Holstenianis ad Stephanum Chorographum Annotationis V. CL. Theodorus Ryckius publicavit. Non autem hæc fragmenta ex anonymo Periplo Euxini Ponti desumpta esse, & in versuum ordinem ab Holstenio redacta, quod V. CL. Jacobus Gro-

Gronovius Dedicatione Scylacis & illius Anonymi putavit; sed ex MSto quodam codice, Dissertatione III a saepe laudato Dodwello demonstratum est. Holstenius enim Notis ad Porphyrii Vitam Pythagoræ, ex Jambico fragmento illo decem versus producens ita præfatus est: *De Scyrbis ultra Meotim pulchri versus sunt Scymni Chii, vetusti geographi, cum multis aliis hactenus non editi.* Quis credet autem, gravissimum virum ita scripsisse, si ipse Jambos illos ex anonymo Periplo confinxisset? Addit Dissertationis Auctor, quod partem postremam fragmenti a versu 162 aliquid frustra in Periplo anonymo quaesierit. Ipse vero liber Scymni, quantum superest, *περίηγησις, Orbis descriptio* prænotatus est, licet Europæ solius sit expositio. Nec vero dubitandum, quia cæteras quoque Orbis partes exposuerit, quia fragmentum, quod Septentrionem, qui supra Pontum est, explicat, tandem ex Europa etiam in Asiam progreditur, nec eam tantum, quæ itidem supra Pontum est, verum & in illam, quæ ad litus Ponti australe per Bithyniam, Paphlagoniam & regnum Ponti Mithridaticum procurrit. De ætate Scymni hoc habetur: Dedicavit Jambos suos Nicomedi, regi Bithyniæ, non Prusæ filio, parricidæ, quia sui Regis patrem quoque laudat vers. 57; sed vel hujus filio, Nicomedi Philopatori; vel, quod Dodwello est similis vero, fratri illius; Socrati Chresto, qui etiam Nicomedis nomen adsumsit, quia *μὲν οὖν χρηστότητα προσφίξει*, vers. 51, quo ad *Chresti* nomen videtur respexisse. Hunc Mithridates Philopatori, ab Romanis confirmato, opposuerat, sed ipse postea interfecit paullo ante, quam bellum contra Romanos susciperet, ut ex oratione ejus apud Justinum lib. XXXVIII, 5 est perspicuum. Historiam Appianus habet in Mithridatico, & Memnon in Photii codice CCXXIV, qui etiam Nicomedis nomen, quod deest Appiano, tanquam regium eidem tribuit, *τὸν χρηστὸν ἐπικληθέντα Νικομήδην*, *Chrestum cognominatum Nicomedem* appellans.

Succedit *Plinius de Fluviis*, a Gelenio primum Basileæ A. 1583 in lucem datus: postea Tolosæ A. 1615 a Maussaco emendatior cum nova versione & Notis uberrimis iteratus est. Hujus editionis textus nostro clarissimo Editori curæ fuit, ejusque Notas cum suis & aliorum ad inum cuiusque paginæ collocavit, longiores ad cal-

cem libri rejecit : interpretationem quoque Latinam ita retinuit, ut cum Turnebiana, & alia Natalis a Comitibus, diligentius conferret. Quod vero Mauffacus Plutarcho Charonenſi hunc libellum vindicare ſtudit, Dodwelliana quarta Diſſertatio fere tota in eo eſt, ut contra, quam clarus ille vir ſtatuerat, refutatis ejus argumentis, probatum det, ab alio quodam & multum recentiore Plutarcho hanc Fluviorum deſcriptionem eſſe. Nam habet nonnulla, quæ nemo Charonenſi Plutarcho, rerum omnium peritiſſimo, tribuat, v. gr. in Hydaspæ, hunc & Indum eundem eſſe : & Lugduni urbis originem, quam Planco, Ciceronis amico, deberi, nemo vel leviter Romanis historiis tinctus ignorare poteſt, refert ad fabulas mythologicas. Quin & Chriſtianiſmi non tam rigentis, quam declinantis obſervantur veſtigia, cujus generis eſt *δαίμων ζουερός*, malo ſpiritu agitatus, qui expellatur Nili quodam lapide : qualis ſuperſtitio in puriori eccleſia locum nullum habuit. Ex quibus tandem nobilis Diſſertator conjicit, circa decimum forte Chriſtianorum ſæculum, hunc de Fluviiſ libellum ſub Plutarchi nomine eſſe compoſitum.

Quinta pars hujus voluminis habet *Αγαθήμερι ἰστορικῶν γεωγραφίας ἐν ἑπτὰ τομῶν*, *Compendiarium Geographiæ expoſitionum Libro II*, quos doctiſſimus Godeſſedus Wendelinus olim edere conſtituerat, ſed fato præventus librum ſuum celeberrimo Chiſletio reliquit, a quo clariffimus vir Samuel Tenullius accepit, ediditque cum Latina verſione A. 1671 : repetiit cum Scylacæ clariffimus Jac. Gronovius A. 1697, cui editioni doctiſſimus Hudſonius laudem emendatioris verſionis dat, eamque ex maxima parte ſecutus eſt : ſed exiguam ſe gratiam ab illo iniſſe, præfatione conqueritur, cujus rei cauſa ſit, quod in nonnullis partibus a Gronovio, pro Eruditorum libertate, diſſentiat. Magis autem partem generalem Geographiæ Agathemerus, quam ſpecialiorem perſecutus eſt. Diſſertatio Dodwelliana de ætate Agathemerum cum illo, de quo diximus, Wendelino, qui editurus erat, contendit, quia is certam Auctoris ætatem ex certa Æquatoris & Tropici diſtantia (lib. I cap. VIII) collata cum Artemidori, qui ſub Auguſto vixit, rationibus, deſiniri poſſe putavit : quod negat ampliffimus Diſſertator, quia illorum ævo neque hypotheſes A-

stronomicæ, neque instrumenta tam accurata fuerint, ut in minorum differentia fides tuto per omnia haberi possit. Ipsum quoque Wendelinum in vera Artemidori ætate aberrasse demonstrat, cui rationes etiam tribuat; quæ neque Artemidori fuerint, neque ab Agathemero pro illius, sed Ptolemæi rationibus fuerint habitæ. Ut vero de ætate aliquid constituatur, alias rationes Noster ex ipso adfert Agathemero, videlicet posteriorem Ptolemæo esse, quem ipse nominatim laudat: deinde ex *Hispania* nomine, quod Latinis quidem pervetustum sit, non autem Græcis, qui *Ἰσθρίαν* vocarint: Ptolemæum autem & Appianum primos esse, qui etiam alterius nominis *Ἰσπανίας* rationem simul habuerint: Agathemerus autem lib. I cap. IV scripsit, *Ἰσθρία, ἢ νῦν Ἰσπανία*, *Iberia* quæ nunc *Hispania* vocatur; quod νῦν novitatem appellationis Græcæ arguit. Idem censet de nomine *Γαλλία*, *Gallia*, pro quo veteres Græci *Γαλατία* & *κελτικὴ* dixerunt. Agathemerus vero lib. II cap. IV, *τῶν Γαλλῶν, ἀς πρῶτον Γαλατίας ἔλεγον*, *Galliarum, quas prius Galatias appellaverunt*, meminit. Etiam ex vocabulo insulæ *Salica* lib. II cap. VIII argumentum petit, quæ prius *Simunda* dicta fuerit, ibidem cap. VII. Tandem ex *Dacia trans Danubium* descriptione, & silentio novæ, quam *Aurelianus* cisflumen constituit, de vera ætate iudicat, atque ex his conjunctim colligit, Agathemerum inter Severi & Gallieni scripsisse tempora.

Strabonis denique *Epitome* sive *Excerpta* locum sextum & ultimum in hoc volumine tenent, semel antea Basileæ A. 1533 impressa, quibus Hieronymi Gemusæi Latina translatio adjuncta est. Non *Epitomas*, sed *χρησμοθείας*, *Chrestomathias* Excerptor brevium suum præscripsit, de quo vocabulo mox in ætate auctoris dicitur. Sunt autem excerpta hæc in totidem libros, quot *Strabo* composuerat, XVII videlicet, distributa, & brevitate sua (nec vero nimia; quippe maximam voluminis partem explent) commendantur. Necessaria quoque sunt pro septimo *Strabonis* libro, quantum fieri ex epitomia potest, supplendo, cujus pars posterior in nobili de Græcia argumento, quæ temporum injuria est, intercidit. Clarissimi viri, Editor & Dissertationis Auctor, uterque suum, ut solent, egregis in hoc quoque Breviario præstiterunt, ille *Notulis*

eruditus; hic singulari de ætate Excerptoris disputatione. Latet ejus nomen, qui excerptit, & patria. Græcus tamen haud dubie fuit: qui ætatem suam obscuris signis produit, quæ Dodwellus ingenii sui luce declaravit. Posterior fuit Ptolemæo, & Arriano, quos ipse testes advocat: forte etiam Marciano, ut ex novo titulo *Ἐπιτομῶν* apparet, quo non priorem alium scimus usum esse, quam Proclum & Helladium Besantinoum, quorum ille quinto Christianorum sæculo vixit, hic sub Licinio & Maximiano, id est Constantini temporibus. Idem vero hac voce significatum voluerunt, quod alii per *Ἐπιτομὴν*, *epitomen* seu brevium. Non autem prope hos fuisse, quos laudavit, sed longe posteriorem, ex ejus libro VII. pag. 98 colligitur, quo *Σκύθας Σκλαβούς*, *Scythas Sclavos*, sub quibus etiam, Constantino Porphyrogenneto interprete, & Avars & Bulgari latebant, dicit *ἄρτι, nunc*, id est sua ætate, *ἔτι τὴν Ἐπίρου, & Ἡλλάδα προπε, ac Μακεδονίαν & Πελοπόννησον* possidere. Jam vero examinat Vir clarissimus Barbarorum inter Græcos historiam, nec nisi unum invenit Imperatorem, Basilium II, Romani junioris filium, Trimisæ successorem, sub quo tanta Barbarorum fuit possessio & potentia: quod ex Zonara & Cedreno demonstravit. Imperavit autem ille Basilius, quem Porphyrogennetum etiam cognominant, item Bulgaroctonum, sub finem decimi Christianorum sæculi.

Adjectus est volumini Index Geographicus satis copiosus & luculentus, in omnes sex recensitos auctores Geographos. Promisit etiam clarissimus Editor volumen tertium, quod ut colligere, & ad modum jam editorum possit illustrare ac publici juris facere, vitam ei ac otium & prosperitatem apprecamur.

COELII SEDVLII, POETÆ INTER CHRISTIANOS veteres elegantissimi, Mirabilium Divinorum libri, Paschale Cæmen dicti, & Hymni duo. CHRISTOPHORUS GELLARIUS ex manuscriptis codicibus recensit, & Annotationibus illustravit.

Hala Magdeburgica sumptibus Orphanotrophii, 1704, in 8. plag. 10.

Pergit clarissimus Editor de vetustis Christianorum Poëtis meriti: & postquam superiori anno Prudentium, suis curis illustra-

stratum, ediderat, quem tum mense Aprili recensuimus; nunc Coelium Sedulium eodem modo exornatum, & ex pluribus correctum manuscriptis, publicavit. Cujus sacra Carmina quanto in pretio Ecclesiae antiquae semper fuerint, ex laudibus, & testimoniis antiquis, quot vix alius ejusdem aetatis Scriptor habet, post praefationem, singulorum verbis propriis ostenditur. Laudatur enim ab aequali Turcio Rufio, consulari viro, qui primus collecta haec carmina in lucem dicitur edidisse: commendantur Ecclesiae a Papa Gelasio Distinct. XV cap. III: & iterum laudantur ab Aurelio Cassiodoro, Venantio Fortunato, Isidoro Hispalensi, Beda sacerdote, Placido Lactantio scholiaste, Theodulfo Aurelianensi: ut de posterioribus, Sigiberto, Trithemio & aliis taceamus. Nec silent de laudibus ejus recentes Poetarum censores, Caspar Barthius & Olavus Borrichius, quorum ille *Virgilianam phrasin comiter servasse* scripsit: hic *dictionem ejus facilem, ingeniosam, numerosam & perspicuam* vocat, & *in primis Christianae pietatis commendatricem*. Habet quidem novos prosodiacos, quales plerisque nec defunt veterum Ecclesiae Poetarum; quos celeberrimus Editor singulis locis in Notis suis indicat, & temporum vitio ac consuetudine excusat. Praefatione idem praedicat Anuicorum benevolentiam, a quibus vel ipsos MSS. codices acceperit, vel excerpta ex illis doctissimorum virorum manu atque studio. Sunt autem, quae laudat subsidia, haecce: Ex nostra Paulina codex integer, manu in Pergamena charta exaratus: alius membranaceus clarissimi Almeloveeri: liber, quem Barthius cum MS. contulit: alius collatus cum MSS. a Nic. Heinsio: iterum alius nuper admodum cum duobus MSS. Academiae Cantabrigiensis comparatus: quibus observationes amplissimi viri Gisberti Cuperi accedunt, quas sua manu scriptas, pro amicitia, quam cum Cellario colit, libens communicavit. Ut vero per seculum, quod nuper desit, ab hoc Auctore typographorum officinae cessaverunt, nisi quod in Patrum Bibliothecae vasto opere repetitus fuit; ita haec Cellariana editio plenior ornatioque est superioribus. Praemissam habet Sedulii ad Macedonium Epistolam, quae deest quibusdam, emendationem etiam, quam unquam prodierat. Ipsi autem quinque Carminis Paschalis libri, quorum primus miracula Veteris Testamen-

ti exponit; reliqui Historiam Evangelicam perspicue describunt, notis perspicuis sunt illustrati. Adjecti Hymni duo ejusdem Sedulii: alter Collatio Veteris Testamenti cum Novo: alter, Vita & Miraculorum Christi acrostichis per tetrastrapha Expositio. Ad-
dita etiam aliquot Epigrammata antiqua, quorum unum ipsius videtur Sedulii esse: tria de Sedulio ab aliis composita, unum in fronte libri, reliqua sub calcem. Claudit Index geminus, unus Rerum, alter Verborum.

JO. FRANCISCI BUDDEI P. P. ELEMENTA PHILOSOPHIAE Instrumentalis, Theoretica, & Practica.

seu

INSTITUTIONUM PHILOSOPHIAE ECLECTICAE

Tomus I. II. & III.

Halæ Saxonum, 1703, 8. typis & impensis orphanotrophii & apud Jo. Frid. Zeitlerum.

Constant Alph. 4. plag. 2.

Vix typis prelisque liberatum erat integrum hoc Philosophiæ universæ, excepta Mathesi, corpus, a celebri maxime ingenio & doctrina Viro, *Jo. Franc. Buddeo*, Professore in illustri Academia Fridericiana optime merito, adornatum, cum avide illico ab iis, qui ex Buddei ore pendent, aliisque qui Buddeana merito amant, coëmtum, magnum jam ubivis inter literatos adplausum nomenque consequeretur. Præterquam enim, quod illas Philosophiæ partes scite ac *ἡ συνόψις* Clarissimus Vir in eo est complexus: sane tum rerum selectus & coordinatio perquam elegans, tum methodi, qua summa rerum in Philosophia, eaque necessaria maxime capita pertractata sunt, genus selectum ac præstantia, tum quoque styli nativa quædam elegantia atque facilitas, tum denique liberum libinde & sobrium de recentiorum non minus ac antiquorum Philosophorum opinionibus ac libris judicium, Buddeanum hoc Philosophiæ Systema satis superque commendant. Nam quod methodum maxime attinet, Eclecticam ubivis & commendat & sequitur Buddeus philosophandi rationem, ita quidem, ut ipsam rerum naturam, in propriis aut aliunde contractis observationibus, primo semper loco contempletur; deinde per principia, ex his observationibus

MENSIS MARTII A. MDCCIV. III

bus eruta, omnia justo ordine & nexu deducat, atque demum ad hanc cynosuram, quicquid a veteribus & recentioribus dictum est, libere exigit. Hinc cum non ex aliorum verbis aut effatis, sed ex ipsis rebus sapere, hoc demum veri Philosophi esse Buddeti censeat, id, quod ab aliis dictum est, si cum veritate consentiat, assumere & amplecti, sin vero ab ea alienum esse videatur, suo loco relinquere, non dubitat. Præterea satis quoque hoc ipso opere Buddetus comprobavit, quod nihil sibi solennius, quam humani intellectus ubique imperfectionem agnoscere; nihil etiam prius sit aut antiquius, quam ab isto Dogmaticorum factu, qui ubique certitudinem & imo mathematicas quasdam demonstrationes crepant, sibi temperare. Ut vero hoc pacto quandoque Buddetus, dum diversis aliorum sententiis succincte prius enarratis, nihil certi in capitibus quibusdam controversis assumit aut asserit, a Scepticismo non longe abesse videri possit: neutiquam tamen se iniqua ejusmodi malevolorum judicia metuere, in alloquio ad lectorem, tomo statim primo præfixo, commonet; cum, ubi certitudo ac evidentia adesset, quam lubentissime eam amplexus fuerit; at verosimilia & incerta, dubia & obscura, pro certis, claris & evictis venditare, aut suas conjecturas pro demonstrationibus aliis obtrudere, hoc vero esse Scepticorum ludibrio se exponere, iisque occasionem dare, ut eo facilius cuncta in dubium vocent, semper crediderit. Denique id etiam per universum opus præstare quam diligentissime annisus est, ut superflua, & inutilia procul removeret, & tantum certo profutura traderet; quo Philosophiam susteret non vere tantum eclecticam, sed & a quisquiliis & inquinamentis Scholasticorum, & a vanis aliorum speculationibus prorsus repurgatam. Interim non perfectum & absolutum has Institutiones Philosophiæ systema, sed elementa solum esse, ut quisvis cogitet, etiam atque etiam rogat ac obsecrat.

Ut autem jam quoque specialius paulo, quo nexu & ordine singula in Institutionum suarum Philosophicarum tomis pertractaverit, adhuc enarremus: in *tomo primo*, cui titulum *Elementarum Philosophiæ Instrumentalis* fecit, ea, quæ ad hanc Philosophiæ partem spectant, exhibentur, ita quidem, ut succincta primam quædam Historiæ Philosophicæ delineatio, introductionis

In universum opus instar, præmittatur; deinceps ipsa Philosophia Instrumentalis, seu Logica, pertractetur; & demum Notitia terminorum Philosophicorum, Scholasticis Metaphysica, aliis vero rectius longe Ontologia dicta, subjungatur. In Historia Philosophica tum ejusque sigillatim sectæ Philosophicæ, antiquissimi, mediæ & recentioris ævi, in ortu & progressu suo facta, tum quoque ipsum Philosophiæ, cui secta quævis addicta fuit, systema scite & eleganter exponit, sine ullo tamen affectu; quo in ipso statim lumine exemplo præret suis, ne uni magistro dare nomina, sed ubique veritatem confectari discerent. Atque hæc ipsa Historiæ Philosophicæ delineatio, ideam etiam continet operis majoris & exoptatissimi, quod jam pridem in universam Historiam Philosophicam ac Literariam molitur, & cujus specimen jam in sua *ad Historiam Philosophiæ Ebraeorum Introductione*, mense Junio Actuum horum A. 1702 memorata, Orbi literario dedit. Philosophiam ipsam Instrumentalem, quæ ad Artem cogitandi seu Logicam pertinent, traduntur, quatuor absolvit partibus. Prima earum de ratione verum inveniendi, adeoque de intellectu humano, ejusque operationibus & facultatibus, vitiis & imbecillitatibus, sanitate & virtutibus, ut & mediis eum emendandi sanitatique restituendi agit. II. rationem veritatem ex aliorum scriptis eruendi, atque inde sermonis naturam & indolem, obscuritatem ejusque causas, sensum verum, hujusque criteria, & media itidem hermeneutica exponit. III. rationem veritatem cum aliis communicandi tractat, ac propterea & vitia & virtutes docentium innuit. IV. terminorum Philosophicorum, quorum ignoratio impedimentum aliquod in Philosophiæ aliarumque liberalioris doctrinæ partium studio afferre possit, Notitiam tradit. In ea Ontologiam, quam alii tanquam peculiarem Philosophiæ disciplinam tractant, evolvit, atque primum generatim de Ente ejusque attributis, dein de attributis entis simplicibus, de attributis entis disjunctis primariis & secundariis, ac de inferioribus entis agit. Cum vero in hac Notitia non tam magnifice, ac a quibusdam fieri solet, de Metaphysica sentiat: hoc si quis ægre ferat, eum facile præclarissimorum nostræ ætatis Philosophorum exempla conticescere jussura confidit, si quidem rationis adeo inops sit, ut per ipsam rei considerationem erroris sui convinci nequeat.

Alq

MENSIS MARTII A. M DCCIV. 113

*Altero tomo Elementa Philosophiæ Theoreticæ, sex partibus comprehensa tradit. Ut vero Philosophia Instrumentalis circa hominum cogitationes aut sermonem, & Philosophia Præctica circa eorum actiones versatur: ita hæc circa res ipsas, Deum nimirum, & quæ ab eo condita sunt atque producta, unice est occupata. Tractandi rationem in hoc tomo eandem, quam in priori, eoque quidem servat, ut quæ cognitu maxime necessaria ipsi visa fuere, succinctis & rite inter se connexis præceptionibus seu positionibus complectatur. Et Parte quidem I. auspicio a Physicæ natura, ejusque per varia inventa hodie incrementis facta, statim de homine, ejusque structura, statu & origine: II. de animalibus brutis, plantis & fossilibus: III. de terra, aqua, igne, aëre & meteoris: IV. de systemate hujus universi, corporibusque celestibus: V. de corporum naturalium proprietatibus, atque causis generatim: & VI. de spiritibus, tum creatis, tum increato, seu Deo agit. Ex quo partium recensu vel sua sponte patet, quod parte ultima Pneumaticam, quam alii partem Metaphysicæ alteram constituunt, alii sub peculiaris disciplinæ Philosophicæ forma considerant, simul sit complexus. Cæterum prima solum Physicæ rudimenta, & illis quidem tradere in his Institutionibus se fatetur, quibus non ex instituto se his literis consecrare, sed quantum ad feliciorum cæterarum Philosophiæ partium tractationem sufficit, inde haurire constitutum est. Nam qui se totos huic studiorum generi dare, & eidem se velut immergere constituerint, iis aliam longe viam ingrediendam, & præ cæteris *Friederici Hoffmanni*, Doctoris in Academia sua celeberrimi, in illustranda indies magis magisque, per experimenta curiosissima, Philosophiæ naturali, soletiam maxime exquisitam commendandam esse admonet. Præterea id quoque non dissimulat, se & in historia rerum naturalium describenda, & in Philosophorum principiis pro instituti ratione explorandis, præstantissimos ubique & recentissimos Viros, ac ex his maxime *Jac. Rohaultium, Jo. Christoph. Sturmium, Jo. Clericum*, aliosque, quos Orbis adhuc hodie veneratur, esse secutum. Qui cum maximam partem mechanicam philosophandi rationem sequantur, adjunxisse se addit eos, qui spiritum naturæ supponentes, Mollicæ Philosophiæ restauratores audiunt; idque ideo, quod post*

illam, hæc hodie maxime concelebratur. Imo in prima speciatim parte, quæ de hominè agit, ejusque structuram & naturam Physiologicè magis, quam hucusque in compendiis Physicis factum, exponit, maximo sibi usui fuisse non diffitetur Physiologiam Medicam *Jo. Gorbosfredi Bergeri*, Medicinæ in Academia Vitembergensi Professoris celeberrimi.

Tertius tomus Elementa Philosophiæ Practicæ complectitur. Inde, cum tres ejus sint partes, parte I. rationem perveniendi ad summam felicitatem, seu Ethicam pertractat: II. officia hominum gentiumque integrarum ad legem naturæ componenda, seu Jurisprudentiam naturalem & gentium edocet: III. actiones hominum singulorum & integrarum societatum, ad prudentiæ leges dirigendas, seu prudentiam civilem, in unoquoque statu, contemplatur & inculcat. Ediderat hæc Philosophiæ Practicæ Elementa jam aliquot abhinc annis, sub peculiaris codicis forma; at cum typis committenda ea essent denuo, induci facile se passus est, ut non solum reliquarum Philosophiæ partium rudimenta iis adjungeret, sed & memorata modo Philosophiæ Practicæ Elementa in quibusdam paulo immutata & correctæ, imo, quod præcipuum momentum trahebat, eadem, qua in enarratis antea Philosophiæ suæ eclecticæ partibus ususerat, methodo pertractata susteret. Ita enim melius omnia per universum opus conspirare, & cum veritate nihil prius sibi sit, nihilque antiquius, neutiquam vitio sibi verti posse confisus est Buddeus, si in quibusdam, iisque non adeo quidem magni momenti, sententiam suam, raro seculi nostri candore, corrigere non erubesceret. Inter cætera tamen in eo maxime a priori hæc editio differt, quod in illa jus gentium separatim a jure naturæ tradatur; in hac autem statim in ipsa juris naturalis tractatione, unicuique capiti, ubi quidem res ipsa hoc aut permittit aut exegit, applicatio ad integras gentes subjungatur. Hac enim ratione facilius obviam iturum se intellexisse ait errorum, qui nescio quod jus gentium a jure naturæ distinctum comminiscuntur; hoc ipso autem tantum omnia turbant, ac leges cum moribus, mœurs cum legibus, civilia cum naturalibus, inficete admodum confundunt. Omisit etiam in hac parte prioris editionis ultimam, seu commentationem de statu Imperii

perii Romano-Germanici; cum in ea delineatio potius fuerit quam iusta tam nobilis argumenti pertractatio. Rectius inde se forte facturum putasse comunonet, si aliquando seorsim ampliore de *statu civili & ecclesiastico Imperii Romano-Germanici* commentationem, in lucem emitteret. Præterea, nec in hac tertia Philosophiæ parte eclecticam, quam semel ingressus erat, philosophandi viam migrat, sed dum ad solius rationis præceptum se ubique componit, id cumprimis dat operam, ut ex evidentissimis principiis omnia iusto ordine deducantur, eademque suo etiam nexa apte inter se colligentur. Quo in negotio tantum abest, ut maximos & præstantissimos in hoc Philosophiæ genere Doctores usquam damnet aut prorsus aspernetur, ut potius, dum in Ethica summam hominis felicitatem in amore Numinis positam esse, cum Pythagora & Platone, ac doctissimis nostra ætate viris statuit, in juris prudentia, naturali maxime & gentium, summos simul viros, *Hugonem Grotium & Samuelem Pufendorffium*, & in prudentia civili *Bæclerum, Conringium* aliosque recentiores in plerisque sequatur. Attamen, ubi vel Grotium, vel Pufendorffium, vel alium prudentiæ naturalis aut civilis scriptorem, a recto tramite deflectere suspicatur, eo minus quoque in aliam sententiam ire religioni sibi ducit, quod in unius viri verba jurare, ejusque auctoritate forte se in maximos errores dare præcipitem, dudum viris cordatis & sapientioribus illepidum maxime visum fuerit ac prorsus illiberale.

*TRAITE' DE L' INDULT DU PARLEMENT
de Paris, &c.*

seu

TRACTATUS DE INDULTO CURIÆ PARISIENSIS, &c. Tomus I & II.

Parisius, apud Joh. & Michaelem Guignard, 1703, in 8.
Constat Alphab. 4. cum 19. plag.

Partem Juris Ecclesiastici Gallicani, quæ circa beneficia spiritualia membris Parlamenti Parisiensis conferenda occupatur, indagatam atque excussam hic dare voluit Vir Consultissimus Melchior

chior Cochet, Eques & Dominus S. Valerii ac Libellorum supplicium in prædicta Curia Præses gravissimus. Advertens namque, neminem hanc materiam pro dignitate satis explicuisse, neminem vel tetigisse hætenus, præter Regnaldinum & Pinsonum, quorum ille libellum parvæ admodum molis in eam commentatus sit, hic notas breviusculas solam in Pauli III & Clementis IX Pontificum Bullas exaraverit, honesta se æmulatione, atque officii sui dictamine permoveri passus est, ut rei parum cognitæ plenam lucem affunderet. Quo vero L. B. cognoscat statim, quid Indulti nomine significetur, posthabito tantisper Autoris ordine, e Cap. II descriptionem ejus, uti nunc est, depromemus. Dicit nimirum, quod sit genus gratiæ expectatiæ perpetuæ, regno Galliarum ab Eugenio IV Papa concessum, renovatum vero, confirmatum atque extensum a Paulo III & Clemente IX, rogatu Regum Christianissimorum Caroli VII, Francisci I, & Ludovici XIV, in gratiam Cancellarii Galliarum, Præsidum, Consiliariorum, aliorumque Officialium Curia Parisiensis, præsentium ac futurorum; eum videlicet in finem, ut iidem, modo habiles sint ad beneficia possidenda, semel, durante magistratu vel officio, se ipsos, aut in locum suum Clericos, Regi sistere queant, ut ab eodem Collatori euidam in Gallia denominentur, idque semel in vita Regis, vel durante prælatura Collatoris, quo a tali Collatore, aut eo nolente, ab Executore, virtute indulgentiæ Papalis Regiæque nominationis, proxime vacaturo beneficio, seu seculari, seu regulari, juxta conditionem ac summam requisitam, admoveri debeant. Hisce præmissis, intellectu faciliora arbitramur, quæ jam ex Autore delibabimus. Primum itaque antiquitatem privilegii hujus ostensurus, a quinque retro sæculis illud derivat, & in Cap. I varia Indulta ab Innocentio IV, Bonifacio VIII, quoad amicitiam coluit cum Galliarum Rege, Benedictis XI, XII & XIII, Clemente VII, Johanne XXIII, & Martino V, summis Pontificibus, profecta stricim persequitur; quibus tamen omnibus hocce temperamenti adhæsisse innuit, quod vel ad certum tempus, vel præfinitum personarum numerum, vel vitam duntaxat Pontificis tribuentis, aut Regis accipientis, restricta fuerint. Augustiore autem facie apparere cepisse hanc gratiam sub Eugenio IV, quippe qui hæud satis ducens, in favorem singulorum Pa-

lamenti

lamenti ministrorum, tam presentium quam futurorum, Indultum perpetuo valiturum A. 1431 promulgavisse, Aula Romana præterea arbitrio illud subtraxerit, Archi-Episcopo Turonensi executoris munere imposito, quod ipsam alia Bulla ampliaverit. Enim vero tam Successores alienos a gratiosa ista largitione reliquisse Eugenium, quam Parlamentum segne existerit, in conservanda ejus integritate, atque observantia, ita ut opus omnino habuerit, istius renovandæ ergo Paulum III adire, felici sane cum successu, donec Clementi IX novam nuper superaddere extensionem placuerit. Quæ tanquam concisus dicta, in Cap. II uberius illustrat, enarrans occasionem, quæ Eugenium IV ad simile Indultum tribuendum invitaverit, & qua de causa illud dilatandum censuerit; ubi dubia simul a Molino alisque excogitata, quibus veritatem hujus concessionis subleam reddere moliantur, masculè removet. De Bulla vero Pauli III A. 1538 d. 19 Jun. extra muros Nicenses data docet, duo singularia illam continuisse, alterum onerosum, quod mandatis Apostolicis muniti, præferri debeant Indultarius; alterum lucrosum, ne hi beneficia infra ducentas libras annuas accipere cogantur. Tandem Clementis IX Indultum de A. 1668 derogasse trito Canoni, *Regularia Regularibus*, ac injunxisse, ut Laicis quoque, sub certis tamen limitationibus, beneficia Regularia in Commendam assignari debeant; auxisse præterea summam Paulinam ad sexcentas usque libras, ac prohibuisse, ne Indultarius beneficia curam animarum exigentia imponere fas esset. Post hæc descriptionem Indulti supra adductam concinnat. Porro in Cap. III, pertractando notas characteristicas Indulti, differentiam ejus ab expectativis odiosis demonstrat, atque in rationes, quæ sanctam Sedem ad profundendam gratiam tam insignem stimulaverint, inquirat. Rejicit autem illorum opinionem, qui Pontifices hac ipsa Parliamentum inekare voluisse contendunt, ut Pragmaticæ Sanctioni renunciaret, aut ad Annatarum exactionem conduceret, aut denique Contordatis, cum Francisco I initis, eo libentius sese submitteret, adeoque illud conventionis genus, *De in Des*, hic se proderet existimant. Quin potius ex merito affectu atque honore erga Curiam Parisiensem, cujus auctoritatem atque præminentiam magnopere extollit, totum negotium promanasse

suadere conatur. Nec reticet, quod sit jus spirituale Contractibus atque hereditariae successione onere exemptum, nec permutari possit, bene tamen cumulationem aliorum jurium admittat. Postquam sic naturam hujus privilegii satis exhaustit Consultissimus Auctor, reliquum operis impendit instruendo Indultario; quomodo se gerere debeat a primo actu usque ad ultimum, qui eum in plenissima beneficii possessione collocet. Quod dum agit, recenset in Cap. IV. personas gaudentes Indulto, quales esse ait omnes de corpore ac gremio Parlamenti existentes; atque in causis audiendis ac decidendis intentas, speciatim vero Cancellarium Galliae & Custodem Sigilli; quod si duo haec munia ab uno exercentur, duplicis etiam juris effectum se exferere; tum censerit Praesides omnes ac Consiliarios, Magistros libellorum supplicum, Procuratorem atque Advocatos generales, Archigrammateos civilium & criminalium causarum ut & praesentationum; demum quatuor Notarios Secretarios, ac denique primum Janitorem. Addit insuper, Officiales hujusmodi integra servare jura Indulti, etiam depositis provinciis, modo emeritorum loco habeantur, atque literas honorarias, ceu vocant, a Rege obtinuerint. Minime vero in hunc numerum cooptandum venire Quaestorem Parlamenti; licet enim de corpore ejus habeatur, non tamen partes illius eminere ullas in justitia administranda: ex quo itidem fundamento Pares Galliae, Archi-Episcopum Parisinum, Abbatem Fani S. Dionysii, utcunque sessionis ac suffragii honore in praedicta Curia polleant, Indulti virtutem sibi nunquam applicare studuisse. Interim susque deque habita ista ratione, Supremum Consilium Regis pro Quaestore A. 1701 pronunciafle. Similiter abjudicat Indulti efficaciam Consiliariis honorariis Parlamenti, Praesidibus supremi Concilii, Janitoribus a primo reliquis, Exactori multarum, quin & viduis ac liberis ante memoratorum, Consiliariisque Reformatae Religioni addictis. Mox tempus praesentandi ac modum; quaeque circa hunc formalia sint observanda; sollicitè inculcat; ubi imprimis notat, neminem se posse praesentare Delphino, aut Regis Matri regenti; sed tantum Regi, qui Regno praest. Ulterius in Cap. V de Regia nominatione, quousque se extendat, ac quem sortiatur effectum; quibus praesice fiat, nam & foeminis

Pra-

Prælatuꝝ dignatione conspicuis, aut exteris, quibus jus est beneficia ecclesiastica in Gallis radicata conferendi, quas item mutationes ea admittat, ex professo agit. Dum autem exemptionis mentionem iniecit, hinc Caput VI totum destinat Cardinalium prærogativæ examinandæ, num & iidem subiaceant dispositioni Indulti. Equidem si Eugenii IV & Pauli III Bullis res decidenda foret, tum audacter affirmat, Cardinales Indulto parere oportere, quippe cum illæ neminem prorsus excludant. Verum post Clementis IX Bullam, quæ Cardinales disertis verbis exempt, distinguendum censet, utrum speciales a Rege desuper literas impetaverint, vel non. Illo casu adstrictos haud esse ad Indultum adimplendum; secus vero hoc, propter defectum Regalis privilegii: quæ doctrina Auctoris supereminens Regis arbitrium, in præjudicium autoritatis Papalis, abunde declarat. Quemadmodum nec Cardinales adhuc hodie Indulti vinculo expeditos pronunciat, si quis Indultariorum summa Paulinâ contentus esse velit, & Cardinali nominari effragitet; qua occasione bene multas alias questiones affines ventilat. Inde in Cap. VII unice satagit, ut invictis argumentis explanet, Britannia Minoris Ducatum pariter suppositum esse Indulto Parlamenti, tantaque animorum contentione defensam immunitatem, perquam siculneis protegi armis. Hisce in parenthesis velut excussis, progreditur in Cap. VIII ad significandæ nominationis Regiæ necessitatem, tempus, utilitatem exinde emanantem, modum, & quando illi obtemperatum credatur, inquit. Videlicet cum ante Bullam Paulinam, quodlibet beneficium, licet permodicum, ad Indultum explendum sufficeret, post Paulinam vero ducentas libras Turonicas æquare deberet; hodie Clementina Constitutione vigente, Indulto haud satisfactum intelligi; nisi præbenda valoris sit sexcentarum librarum, deductis singulis oneribus atque præstationibus. Cæterum, si esset litigiosa, aut curam animarum annexam haberet, non teneri Indultarium illam acceptare; sin vero absque justa hac causa eam accipere tergiversaretur, tum ejus recusationem subintrare locum repletionis, eidemque integrum haud relinqui aliud sibi exposcere beneficium. Interim non impediri ipsum, præbenda minoris pretii, verbi gratia quingentarum librarum, acquiescere, si pinguior et diutius

zius expectare, rebus suis non proficuum ducat. Deinde in Cap. IX pluribus agit de Executoribus Indulti, cum in finem statutis, si Collatores ordinarii nominationi factæ forte deferre nolint. Uiget autem hic maxime, non ad eundem esse Collatorum Superiores, Episcopos puta, Archi-Episcopos, &c. aut ipsum Pontificem: sed ex Paulinæ Constitutionis præcepto, Abbates S. Maglorii & S. Vigoris, quos repræsentat Archi-Episcopus Parisinus, & Cancellarium Ecclesiæ Cathedralis B. Virginis, quæ Lutetiæ est; in ampliata autem Clementina, decretos esse Abbatem S. Dionysii, quæ dignitas jam abolita, Abbatem S. Germani, qui hodie est Cardinalis Fürstenbergius, Archi-Diaconum Parisiensem, horumque Executorum Vicarios. Pluribus deinde persequitur, quænam sit eorum autoritas, quousque duret, quales provisiones Collatori tribuat, & quales in Dataria Aulæ Romanæ impetrare necesse sit, quænam item beneficia in Commendam dari possint, num & illa quæ Regulares proxime possidentur? ac denique de Consilio supremo Regis, tanquam Judice competente, controversiarum circa Indultum oborientium, loquitur, sic ut Indultarium manu quasi ducat ad plenissimam beneficii perceptionem. Ultimum Caput Bullas ipsas Summorum Pontificum, quibus integer hic tractatus innititur, Declarationes item Regum, Francisci I, Henrici II, & Ludovici XIV; aliæque publica instrumenta Lectori curioso apprime profutura exhibet. Et cum observaverit, seu oscitantia, seu imperitia Notariorum Apostolicorum, quibus literas Indulti conficiendi cura demandari solet, in non levia discrimina deduci Indultarios, formulas certas annectit, quarum normam tuto sequi liceat. Decem hisce Capitibus universi operis œconomia absolvitur, in quo tamen plurimum industriz ac iudicii approbaverit Amplissimus Autor, præ singulari tamen modestia, sagaciorum correctiones sibi exposcit, quandoquidem in materia adeo parum explorata, multa se latere potuisse, non dissimulet.

MEMOIRES POUR SERVIR A L'HISTOIRE ECCLESIASTIQUE des six premiers siecles, par Mr. TILLEMONT. T. XIII

MENSIS MARTII A. M DCCIV. III

i. e.

COMMENTARII COMPONENDÆ HISTORIÆ
*Ecclesiasticae inservituri, auctore NANO TILLEMONTIO. Tomus XIII, Vitam S. Augustini
complexus.*

Parisus apud C. Robustel, 1702, in 4. chartæ augustæ.
Constant 6 Alphab.

Decimus tertius huius operis elegantissimi, sapiusque a nobis laudati tomus, quod statim post septimum sequatur, nemo mirabitur, qui instituti huius intellexerit rationem. Pauci effluxerunt anni, cum Benedictini monachi, viri omnium confessione eruditissimi diligentissimique, postquam splendidissimam optimamque operum Augustini editionem curassent, ne quid deesset, Vitam quoque Augustini, ex scriptis ejus magno labore concinnatam, eisdem adjungerent, undecimoque tomo insererent; ut ipsimet Aetiorum A. 1701, mense Junio p. 251 indicavimus. Ea res deterrere tamen Tillemontium non potuit, quin & ipse, uti in reliquis historiæ ecclesiasticæ capitibus, ita & in vita Augustini describenda, operam studiumque suum collocaret. Accedebat, quod multi in votis haberent, ut Gallice quoque vita celeberrimi Hipponensis Præsulis accurate descripta extaret. Nonnulli itaque de transferenda in Gallicam linguam Augustini vita, a Benedictini ordinis monachis concinnata, susceperunt cogitationem, imo etiam manus operi admoverunt. Quæ si comparuisset versio, solam novitatis gratiam forte præreptura labori Tillemontiano fuisset. Hoc vero sibi non committendum fuisse existimarunt, qui edendorum Tillemontii operum curam gerunt, idque eo magis, quod rectius forte vita Augustini Gallica lingua scripta, quam ex Latino sermone in Gallicum translata, illorum aut commodis aut desideriis consulatur, qui in Gallica lingua eam legere cupiunt. Nec consilio eventus defuit, cum haud obscure innuatur, a suo destitisse instituto versionis ejus auctorem, quæ ut editor huius operis profiteretur, non equidem, si vel maxime produisset, quo minus & Tillemontii commentatio lucem adspiceret, potuisset impedire; hoc tamen attulisset incommodi, quod pro uno, duo libri eadem ratione

tione idem argumentum tractantes, publico fuissent obtrusi. Et enim non dubitetur editor, maximum, quod inter vitam Augustini Benedictinorum & Tillemontii intercedat, in hoc consistere discrimen, quod illi Latino sermone usi sint, hic Gallico. Eundem ordinem, eandem temporum rationem, easdem de rebus dubiis ac controversiis sententias, utrobique conspici. Arcissima quippe cum Patribus illis Benedictinis, conjunctum fuisse amicitia Tillemontium. Nihil hunc denegasse illis; omnia rursus illos, quæ ei usui esse possent, cum Tillemontio communicasse.

Nihil itaque aliud, quam historiam Augustini, decimus tertius hujus operis Tillemontiani tomus continet. Sed Augustini condere historiam non potuit, quin simul illustrem historiam ecclesiasticam partem attingeret, præsertim de Donatistarum quoque & Pelagianorum, qualia hoc tempore fuerunt, fatis exponeret. Mittere in compendium vitam Augustini, non minus difficile, pro nostri quidem instituti ratione, quam supervacaneum, in tanta scriptorum, qui Patrum vitas summatim exhibent, copia foret; præsertim cum ejus capita jam indicata sint, cum Benedictinorum vitam Augustini recenseremus. At ne nullum prorsus commodum ex hoc opere Lector capiat, hinc inde quædam decerpemus ac delibabimus. Juventutem Augustini, inter voluptatum & studiorum vicissitudines actam, dum accurate noster describit, inter alia docet, a magia tantum abhoruisse Augustinum, quantum contra astrologiam judicariam fuerit deditus. Ad magiam quod attinet, constat, cum aliquando in locum publicum se conferret, carmen recitaturus, deque palma concertaturus cum aliis, accessisse ad eum magum, qui pro certo pretio victoriam pollicebatur. Rejecit hominem Augustinus, vinci honestius putans, quam hac demum ratione vincere. Vicit tamen, Dæmonis licet præsidio destitutus. Hic ex Tillemontio discas, quis Vindicianus ille fuerit, certaminis præses, qui corona Augustinum cinxit. Medicus is erat summae existimationis, imo *Comes Archiatrorum*: idem simul Proconsul erat, & hinc demum potestate gaudebat, coronas victoribus in ejusmodi certaminibus imponendi. Ad maximas enim dignitates Comitibus archiatrorum patebat aditus, & ad Vindicianam quod attinet, extat Gratiani Imperatoris lex ad eum ceu

Vica-

MENSIS MARTII A. M DCCIV. 123

Vicarium directa, dataque die 15 Aug. A. 378, & alia die 14 Septembr. anni secuti, de privilegijs Archiatrorum. Ex quo colligit, si Proconsulis major quam Vicarii fuerit dignitas, quod contendit Gothofredus, anno demum 378 Vindicianum Proconsulem Africae factum. Sed de scriptis philosophicis Augustini hic aliquid occurrit, quod nobis non est praetermittendum. Haud exiguum splendorem capere ex eo Philosophorum ordo videtur, quod & Grammaticam, & Dialecticam, & Rhetoricam, & alios ejusdem generis libellos scripsit Augustinus. Sane Mediolani cum esset, scripsisse se Grammaticam ipse testatur, cujus ejusmodi sit initium: *Omnia nomina tredecim*. Extat etiam sub ejus nomine, quae sic incipit: *Grammatica pariter, ac Dialectica & Rhetorica*. Benedictini hosce libellos ceu spurios, & nomine Augustini indignos, in appendicem rejecerunt, quippe in quibus nec eruditio, nec ingenium Augustini, nec tractandi, qua uti soleat, ratio conspicitur. Addit hic & alias rationes Tillemontius. Vix verosimile esse putat, eo tempore, cum Augustinus se ad baptismum pararet, ejusmodi eum scripsisse libros, in quibus Christianismi nec vola nec vestigium compareat. Nec per dialogi modum eos esse scriptos, qua se usum methodo Augustinus profiteatur ipse. Qui & hoc addat, eo consilio se eos composuisse, ut mentem a corporeis rebus ad incorporeas transferret; cujusmodi quid frustra in his, qui hodie sub ejus nomine circumferuntur, queras. Si regeas, forte eos ad finem non perduxisse Augustinum; at hoc de Grammatica dici non posse instat, cui utique finem, ut ipse testetur, imposuerit. Nec obstare, idem Grammatices esse initium, quod a se scriptae fuisse significet; hoc enim facile imitari potuisse impostorem, quicumque etiam fuerit. Benedictini amplius addunt, se hoc initium in nullis codicibus manuscriptis, antiquis, aut recentioribus, invenisse. Quod merito mirum videtur Tillemontio, cum alibi iidem Benedictini asserant, se nullos codices manuscriptos hujus libri unquam vidisse. Id quod cum primis observatu dignum censemus. Quae porro hac de re Tillemontius disputat, legi merentur, sed nobis progrediendum est ad alia.

Nobilis quaestio est, an hymnus, *Te Deum laudamus*, Augustinus atque Ambrosium auctores habeat, qui divino afflatu perculti,

culsi, eum alternis vicibus, cum ab hoc ille baptizaretur, decantaverint? Observat Tillemontius eos, qui hoc asserunt, nisi præcipue auctoritate Dacii Episcopi Mediolanensis a S. Gregorio laudati, & mortui A. 551, in chronico. Sibi non constare ait, an istud chronicon impressum sit; ex Bollandi fere colligi, non esse impressum, adeoque non posse defini, num Dacium auctorem agnoscat, & quanta polleat hæc in re auctoritate. Menardum prorsus negare, a Dacio hoc esse profectum; tum quod stilus ætati Dacii non conveniat, tum quod de conversione Augustini talia narrentur, quæ & cum iis, quæ Augustinus ipse referat, pugnent e diametro, & viro gravi plane sint indigna. Menardo & Joannem Bonam aliosque subscribere: quanquam Tillemontius dubitet, an Menardus hoc chronicon unquam viderit. Certiora docuisse Mabillonium, contineri in hoc chronico historiam VIII & IX seculi; codicem manuscriptum sexcentis annis non esse antiquiorem; titulumque, qui Dacii nomen præfert, a recentiori manu esse adjectum, quæ rem prorsus conficiant. Nec posse certi quicquam de auctore hujus hymni statui, cum nonnulli codices eum tribuant S. Abondio, Episcopo sorte Comensi, tempore S. Leonis; alii nescio cui Sisibuto, alii Niceto cuidam. Unicum codicem manuscriptum 400 aut 500 annorum; Ambrosio eum vindicare, & Smaragdum, qui secundum Aubertum Miræum A. 980 scripserit, eum vocare hymnum Ambrosii. Nec deesse, qui Hilario Pictaviensi eum asserant. Nihil ergo posse defini. Sed revertamur ad ea tempora, cum adhuc in Manichæorum erroribus hæret Augustinus. In his dum versatur Tillemontius, Fausti quoque celeberrimi Manichæi injicit mentionem, cujus hic conspiciere imaginem a nostro delineatam, neminem forte pigebit. Erat ille patria Milevitanus, ex Numidia Africæ provincia. Patri res angusta domi erat: filius in Manichæorum secta magnum nomen adeptus, Episcopique inter eos titulo insignis, Romæ opibus assuebat. Virtutis speciem magno conatu consectabatur; saltem verbis ad fallendos incautos compositis. Dereliquisse se ajebat patrem, fratrem, uxorem, liberos, omnia, Evangelii causa, nec aurum sibi esse, nec argentum, necessaria vix in dies singulos suppeterere; nec se ulterius

quicquam adpetere; didicisse se esse pauperem, humilem, abjectum, purumque corde; sitire & esurire, & pro justitia cuncta perferri. Hæc tam splendide mentitum Faustum, vitam maximas inter delicias duxisse. Ad injurias, quas se perpestum jactabat, quod attinet, non equidem negat Tillemontius, raptum eum ab Orthodoxis, cum quibusdam ejusdem sectæ, ad tribunal Proconsulis Africani, cumque se Manichæum esse fateretur, ipsis accusatoribus intercedentibus, quam mitissime in eum animadversum esse, relegatione in insulam quandam, ex qua tamen mox revocatus sit, venia ab Imperatore omnibus concessa. Doctrinam in eo aut mediocrem, aut omnino nullam fuisse; at ingenio & eloquentia eum præstitisse omnibus. Verborum itaque lenociniis eum multos ad suas pertraxisse partes: indeque famam & auctoritatem summam apud suos eum consecutum. Mirifice eam ob causam sibi placebat, tantaque ei erat virium suarum fiducia, ut librum quoque contra Ecclesiam, multis in Deum ipsum obtreptionibus refertum, scriberet. Audacter in eo contra Deum legis auctorem disputabat, pariter ac contra divinos vates, Christumque carne indutum negabat, Scripturæ oracula, quæ sibi obstare videbantur, corrupta clamitabat. Et hunc quidem ipse, cum ad saniores mentem rediisset, refutavit Augustinus. Ast cum in Manichæorum adhuc persisteret erroribus, necdum vidisset Faustum, in Africa quippe constitutus, cum ille Romæ degeret, miro & incredibilem flagrabat desiderio coram intuendi illum hominem, cumque eo colloquendi, in quo laudando & in cœlum evehendo, reliqui eidem sectæ addicti nec finem, nec modum faciebant. Videbatur sibi Augustinus supra vota felix, cum ille tandem adventaret. Adspiciens hominem eo corporis habitu, quo facile cunctorum animos sibi conciliaret, & insigni sermonis ubertate verba facientem audiens, calculum suum adjiciebat illorum sermonibus, qui tantopere Faustum commendaverant; sed propius & cominus eum intrespiciens, in disceptationibus familiaribus, ubi eloquentiæ sibi co nullus locus, longe alium deprehendit, nudum inopemque solidioris doctrinæ; hoc tamen nomine laudandum, quod modestiæ ubique retineret speciem, nec ignorantiam disserteretur, cum dubiis Augustini solvendis se parem non intelligeret. Speraverat is

a tanto heroë exemptum sibi iri, quicquid in Manichæorum familia scrupulum movebat: ast hunc cum ita impeditum & involutum suis erroribus videret, ut ipse nullum inveniret exitum, dubia magis indies atque incerta Manichæorum doctrina illi visa est. Ita qui confirmare Augustinum vel maxime in Manichæorum sententia posse existimabatur, occasio extitit, ut incertior redditus, magis vacillaret, donec veritatis uberiori luce collustratus, eam prorsus desereret.

Qui ad Philosophiam Patrum attendunt, operæ faciunt pretium. Haud raro namque in ea causæ & origines singularium quarundam, quas fovent, sententiarum deprehenduntur. Multis doctissimis viris in votis fuit, ut saltem Platonismi Patrum (Platonis enim placita plerosque secutos fuisse, constat) accuratius evolverentur; quod tamen a nemine eo, quo par erat, studio factum. In Augustino, Platonice doctrinæ vestigia facile deprehendas. Ipse fatetur, ad Dei cognitionem se lectis quibusdam Platonis & Platoniorum libris, quos Victorinus, celebris Rhetorices apud Romanos professor, in linguam Latinam transtulerat, fuisse manuductum. Ex iis sese didicisse, nihil in Deo corporeum esse; cum cæterorum Philosophorum libri commentis & fallaciis scateant, solos Platonicos ad Deum mentem elevare, adque æternum Verbum. Fatetur, in Platoniorum se legisse libris, quæ de τῷ Λόγῳ Joannes, & Paulus de Patris Filiique æqualitate commentantur: didicisse se ex istis, æternum, æque ac Patrem, esse Filium, & ante omne tempus, & supra omne tempus, immutabili existentia extitisse; easque animas beatas esse, in quas suam Filius effundat gratiam, nec ad sapientiam venire quenquam, nisi qui æternæ sapientiæ fiat particeps. Hæc similiave ex Platonis sese dum hausisse Augustinus profitetur, palam est, in ea illum fuisse opinionem, in præcipuis religionis capitibus, de Deo Filiique dignitate, eadem prorsus & Christianos & Platonicos docuisse. Imo addit diserte, quod humano corpore indutus inter mortales comparuerit Servator, hoc ex Christianorum se accepisse disciplinam, cetera, quæ de τῷ Λόγῳ Christiani credunt, Platonice se debere doctrinæ. Tantum ergo cum Platoni tribuerit Augustinus, quid mirum, si & alia ejusdem philosophi placita retinuerit? Ab amico de reminiscentiâ quasi-

tus,

tus; num corpori, an menti hæc tribuenda, respondet, ad mentem tantum eam pertinere, cum nobis obversantur rerum incorporearum ideæ, ut æternitatis; corporearum contra rerum imagines, per sensus demum nobis offerri. Laudat hic maximopere reminiscenciam, quam Plato docebat, eamque nobile inventum appellat; imo si Tillemontio nostro credimus, haud procul ab ejus sententia abest, cognovisse jam quædam mentem nostram, cum nondum corpori esset unita. Nec tamen prætermittendum, quod idem addit, in prioribus suis scriptis quædam liberius asseruisse Augustinum, quæ in posterioribus emendaverit. Caterum ut magna apud Augustinum Platonis fuit auctoritas, ita contra Academicorum neutiquam illi se adprobabat *σκέψις*. Cum jam ad meliorem mentem rediisset, haud raro cum amicis de rebus gravissimis disputabat, conventusque eum in finem peculiare instituebat. In his quid dictum actumve esset, accurate consignabat literis, quæ aliquot scriptorum, hoc tempore ab Augustino editorum, fuit occasio. Is, quem contra Academicos scripsit, liber pro primo hujus instituti fructu reputandus. Ad eam enim vitam, quam sibi proposuerat, rationem, nihil æque necessarium esse putabat, quam scrupulis dubiisque omnibus procul remotis, ea seligere, in quibus mens tuto acquiesceret. Ostendit cum primis in hoc libro, ut Tillemontius observat, maximo se exponere periculo, imo crimine obstringere, qui in vita regenda tutum putent, probabilem sequi opinionem; ex quo colligas, quantopere ab illis distideat, qui probabilis opinionis usum, puppim ac proram doctrinæ suæ moralis esse volunt. Idem & de Academicis mitius sentit, quam vulgo fieri solet, negatque revera & ex animi sententia illos statuisse, veritatem neutiquam cognosci posse. De Philosophis etiam sui temporis ibidem docuit, omnes ad unam tandem reductos fuisse sectam, quæ doctrinam ex Platonica & Aristotelica compositam profitebatur. Enimvero hosce inter se conciliare, ne dissensus a Christianis objiceretur, Plotinus alique maximopere elaborarunt.

Addendum vero, ut nunc ad alia digrediamur, aliquid est, de vita moribusque Augustini, postquam jam Episcopi munere fungeretur. Namque: quæ ad dogmata, certamina, scripta, publicave negotia pertinent, accurate exponere solent, qui de docto-

nibus

bus ecclesiasticis agunt; cum tamen & vitæ eorum consuetudinem cognoscere, jucundum non minus quam salutare sit. Nec hanc nos ignorare Tillemontius voluit, qui omnia studiose collegit. Infirma fuisse eum valetudine, corporeque non adeo robusto ait. Ast in tenui corpore spiritus erat vegetus. Dolores corporis tam patienter tulit, ut de iis, quæ eos lenirent, sobrie utendis magis, quam de recuperanda sanitate sollicitus esset. Idem & nullos reformidans labores, nulla extimescens incommoda, boni pastoris strenue ubique functus est munere. In vestitu nec splendidus, nec sordidus, mundiciem potius, quam luxum amavit. Vestes tales sibi afferri (ut illorum temporum mores ferebant) voluit, quas induere & inferioris conditionis homines possent, siquidem, quod solenne illi admodum erat, eas aliis donaret. In victu, ad temperantiam & sobrietatem cuncta composita. Herbarum & legumina esurientem satiabant, nec alia in mensa fercula, nisi hospitum, & adversa valetudine laborantium, præsentia alia postularet. Hospites namque haud raro mensæ admovebat, etiam peregrinos & ignotos, satius esse dicens, vel impium convivio excipere, quam rejicere pium, intempestivo, ne improbos excipiamus, metu. Vinum semper aderat, ne cum Manichæis res a Deo conditas damnaret, utque doceret, per hominum demum cupiditates res fieri pravas. Pro bellariis, lectio aut de rebus salutaribus instituta sermocinatio erat: parum autem profutura, aut indecora loquentes non ferebat, acriter quandoque reprehendebat. Hæc aliaque, de vita moribusque Augustini, ex ejus scriptis Auctor accurate observavit.

Dogmata Augustini si indicare hic vellemus, rem haud dubio magnæ susciperemus molis. Nec Tillemontius in iis ex instituto versatur, qui vitam potius quam doctrinam optimi Præsulis exhibet. Ast quæ de origine sententiæ, quam de prædestinatione fovit, observat, commemorare juvat, cum saltem illis, qui non omnes excusserunt historię ecclesiasticę recessus, prodesse queat. Dubia quædam Augustino proponebat Simplicianus, & inter alia nonnulla super Epistolam ad Romanos. Accuratius ergo revocare sub examen, quæ in ea *divinita* videbantur, instituat, licet jam aliquid in eam Epistolam commentatus esset. Ad
hæc

hæc verba ergo: *quid habetis, quod non accepistis?* cum venisset, mutavit sententiam, cumque antea asseruisset, positam fidem esse in hominis potestate, auditoque verbo Dei penes eum stare, velint credere aut non credere, nunc tandem intellexit, fidem esse donum Dei. In hoc ipso itaque opere, quo Simpliciano respondet, gratiæ atque naturæ vires accurate inter se invicem confert atque contendit; cumque initio pro libero arbitrio, quicquid dici potest, dixisset, victoriam gratiæ concedit, & licet diserte prædestinationem non stabiliat, ejusmodi tamen, ut Tillemontius auctor est, fundamenta ponit, ex quibus haud difficili negotio deducatur. Hæc ergo si locum habeant, dici non potest, quod certamina cum Pelagio in hanc deduxerint sententiam Augustinum. Tillemontius autem non dubitat, quin Deus Augustino sententiam de prædestinatione inspiraverit; idque modestiæ suæ a Deo tulisse præmium Augustinum, quod ab initio profectus esset, cum iis viribus, quæ ad veritatem in tanti momenti dogmatibus perspicendam requirantur, instructus non sit, se tamen confidere, ob merita & preces Simpliciani, revelaturum sibi Deum rectam sententiam. Potuisse etiam ait huc aliquid conferre unctionem sacerdotalem, cum primus hicce Augustini factus sit, ex quo ad Episcopalem dignitatem erat evehctus. Tum enim singulari gratia ac lumine velut perfusum Augustinum, clarius hanc cæ perspexisse veritatem. Hæc mens Tillemontii est, de qua iudicium ferant, quorum interest; plenius talia discutere. Nobis unicum adhuc addendum, priusquam Tillemontium dimittamus. Etenim dum de concilio Africano A. 426 habito verba facit, simul in celebrem istam ingreditur disputationem, an in eo Episcopis appellationes, quas vocant, seu provocaciones ad Romanam Sedem sint prohibiti? Affirmat hoc intrepide cum Petro de Marca. Profitetur, se non de jure disceptare, sed de facto, quod historici proprium munus sit. Epistolam autem, quam Africani Patres in hoc concilio ad Cælestinum Papam dederunt, non alium admittere sensum; idque tum aliunde, tum ex hoc etiam manifestum esse, quod & generatim canones Africanæ Ecclesiæ provocaciones ultramarinas prohibeant, & speciatim in canone 28 innuitur, sapius jam ejusmodi provocaciones prohibitas fuisse. Ni-

hilo fecius Barónius in ea versatur sententia, Africanos Patres ne-
tquam rogare Pontificem, ne provocationem admittat, sed ut in
iis ad canonum ecclesiasticorum & justitiæ leges se componat. Sed
epistolam Patrum Africanorum adeo hanc interpretationem non
admittere, Auctor docet, ut & alii eam rejecerint, qui ceteroquin
cum Baronio appellationes tum non fuisse prohibitas, sibi persua-
deant. Perronium Cardinalem non abnuere, quin appellationi-
bus hæc epistola adverfetur, ast huc tandem se recipere, quod nul-
lus hac de re tum conditus sit canon. Quasi vero, inquit Tille-
montius, epistola synodalis non sit instar canonis? Schelstratenum
dicit de jure potius, quam de facto disputare. Ast omnium tur-
pissime se hac in re traduxisse Christianum Lupum, de quo & alibi
hæc ipsis in Actis a nobis dictum est. Huic non satis est, ut Tille-
montius monet, asserere, appellationes Africanorum Episcoporum
ad Sedem Romanam semper fuisse in usu, sed palam injurius est
in concilium Africanum, quod istas appellationes prohibuerit :
*respondeo, inquit, turbida hæc Africana synodi sensa jamdudum
proscripta atque damnata ab omni ecclesia &c.* Hæc verba licet
sua quoque fecerit Schelstratenus, non tamen Auctor dubitat, quin
Romæ & ubique a cordatioribus damnata sint, cum manifesto
quippe opprobrio in Augustinum, Alypium aliosque sanctissimos
Episcopos conjuncta. Nec potuit hic sibi temperare, quin adde-
ret, Christianum Lupum non adeo peritum fuisse historiæ eccle-
siasticæ Africanæ; id quod aliquot exemplis luculenter compro-
bet. Ad canonem vigesimum octavum, cujus supra injecimus
mentionem, quod attinet, in quo asseritur, sæpius jam ejusmodi pro-
vocationes prohibitas fuisse; Schelstratenus quidem, Baronius,
atque Perronius eum interpolatum, & verba ista de Episcoporum
appellationibus, a quodam Romanæ Ecclesiæ inimico, adjecta fu-
isse, contendunt. Petrus de Marca autem adjecta quidem hæc
verba concedit, sed ab ipso collectionis istorum canonum auctore.
Utrique sententiæ dubia gravissima erudite opponit Tillemontius,
ex quibus facile conficias, frustra esse, qui interpolatum istum cano-
nem clauitant. Sed & alia de eodem argumento hic disputat,
quæ legisse neminem poenitebit.

Et hæc quidem sunt, quæ de præclaro Tillemontii opere
dice-

dicere placuit, saltem ne nihil dixisse videremur. Etenim ipsam vitam Augustini si quis in compendium mitti a nobis potuisse putaverit, praterquam quod, ut diximus, hoc supervacaneum fuisset, nam! eum ignorare oportet, haud exiguam historiae ecclesiasticae partem, istius quidem seculi, speciatim notissima ista Ecclesiae cum Pelagianis atque Donatistis certamina, quae vel sola, etiam paucissimis descripta, integrum librum postulant, in vita Augustini una comprehendi. Selectum vero instituere oppido difficile, ubi ipsa rerum pulcherrimarum copia obruitur. Ad commendationem operis sufficit, a Tillemontio hoc scriptum esse, viro in historiis tam exquisitae industriae, ut vix verbum sine testimonio, quae praecipua historici laus est, proferat.

MECHANICAL ACCOUNT OF POISONS.

i. 6.

MECHANICA RELATIO DE VENENIS, IN ALI-
quot Exercitationibus exhibitae a RICHARDO
MEAD M. D.

Londini apud Rudolph. Schnuth, 1702, 8.

$\frac{1}{2}$ Alphab.

IN Tractatu hoc, quinque Exercitationibus circumscripto, cogitata sua, quae de Venenorum natura & modo operandi sovet, cum Orbe Literato communicare non dubitavit Author Clarissimus, in *I. de Vipera*, in *II. de Tarantula*, & *Cane rabioso*, in *III. de Mineralibus & Plantis Venenatis*, in *IV. de Opio*, in *V. de Exhalationibus ex Terra, Aere & Aquis venenatis* agens. De singulis pauca.

Etiamsi vipers in poenam hominum unice a divina Nemese productas esse crediderit antiquitas, tantum tamen abesse, ut liquor iste, qui sub morfu ab eis evomitur, ad hominum interfectionem destinatus sit, ut potius ad individui conservationem necessario requiratur, sibi persuasum habet Noster. Supponit enim, lacertas, ranas, bufones, forices, & talpas, vivos & integros ab animali hoc deglutiri, & partim in ventriculo, partim in oesophago ad aliquot dies asservari, donec a liquore dicto per gulam descen-

R 2

dente

dente, ne loco alimenti noxam afferant, interempti, sensum atque sensum in chylum transmutentur. In hoc liquore vitro excepto, per microscopia primum particulas salinas fluctuantes, paulo post in crystallos subtilissimas & acutissimas facessentes, quibus noduli quasi intertexti erant, conspexit; ita ut integra textura telam aranearum, sed maxime tenuem praesentaret. Factis cum eodem quibusdam experimentis, eum tincturam heliotropii in rubicundum, & syrupum violarum non exacte equidem in rubrum, certe non in viridem colorem mutasse vidit, atque exinde salia isthaec ad acidorum potius, quam alcalicorum classem esse referenda, judicat. Postquam igitur spicula haec salina in vulnus cum impetu fuerunt adacta, totidem stimulorum ad instar, ex Authoris mente, membranas vellicando & irritando, copiosiore excitant humorum affluxum, & tumorem, inflammationem, ac livorem parti adferunt; sanguini autem admista hujus particulas dissociant, & mixturam naturalem destruunt, ita ut ex varia globulorum cohaesione, tam differens a naturali fluiditas, & ad partes impulsus oriatur, totaque ejus natura alteretur. Contra quod venenum, praesentissimum pronunciat remedium axungiam viperinam, si scilicet haec mox a morsu vulneri applicetur; quatenus viscida ejus & simul penetrantes particulae spicula salina, ne in crystallos coeant, involvunt; interne autem sal volatile viperarum propinare jubet, a quo pariter, quemcumque caro earum praestare perhibetur, effectus dependet.

Tarantulae ex ore prominent bina jacula, instar forcipum hamatarum, vel chelarum cancrinarum, quae venenum in vulneratam cutem immittunt, quod sanguini ex climatis calore exaltato admistum, texturam atque crasum ejus alterat, & impetum ad partes auget, in specie fluidum nerveum in varios undulatorios motus cogit, similes illis, quos variae objectorum impressiones excitant: hinc modo laetabundi, modo tristes observantur aegri. Sub qua alteratione coagulatur certo modo sanguis; quemadmodum foeminae, quae in calida hac regione chlorosi, i. e. artiarum infarctu & circulatione sanguinis tardiore laborant, eadem patiuntur symptomata; eademque iterum ac tarantati methodo sanitati restituuntur. Musica praeterquam, quod voluptatem excitet,

&

& mentem disponat, ut copiosiores spiritus animales ad partes ablegat, hasque ad motus & saltus cogat; quibus per sudorem magna partium inflammabilium copia eliminatur; ex eo etiam capite a tarantula ictis opem fert, quod repetitæ aëris percussiones corporis membranas, imprimis aurium, afficiunt, & cerebri his continui membranæ & vasis communicant; unde cohesio partium sanguinis p. n. dissociatur, & coagulatio solvitur, ita ut, calore per sudores temperato, & coagulatione per fibrarum muscularium contractiones destructa, æger pristinae conditioni restituatur: ad quod tamen determinatus impulsus, & particularis modulatio, per harmoniam instrumentorum musicorum inducta, non parum tribuit. Quemadmodum enim in omnibus hominibus non eadem est membranarum tensio, ita non ad omnes singuli, sed determinatas afficiuntur modulationes, eodem modo, ac una chorda percussa non omnes, sed æque tensas ad undulationem perducit, & vitra non ad omnes, sed determinatas voces diffringuntur.

Rabies in canibus effectus est febris violentæ, quæ sub æstatis calore intensiore accenditur, & cum per sudores canes heterogeneitates eliminare nesciant, augetur, ita ut in glandulis copiosior lymphæ, eaque salinis & activis particulis referta, secerneatur; quæ si per morsum sanguini hominis affricetur, fermentorum instar se multiplicat, & effervescentias p. n. humorum, & spirituum animalium motus inordinatos concitat. Hinc quoniam eodem motu hi moventur ac in canibus, non mirum, quod canibus furiosis similes actiones; prout organorum constitutio id permittit, (morsus putæ, latratus &c.) exerant homines rabiosi. Prout igitur fermentum hoc communicatum plus minus debile, ægri constitutio valida vel tenera fuerit, aliæve infinitæ concurrant circumstantiæ, effectus ad tempus quandoque satis longum modo sopiti jacent, modo statim se exerunt. Ab hoc veneno producta hydrophobia oritur, paucos ante mortem dies, & quando ad *ἀντην* pervenit rabies, quoniam liquores tum hausti dolores immensos procreant, non solum quando sub deglutitione inflammatas membranas irritant, verum etiam, quando cum humore gastrico activis particulis imprægnato miscentur, & fermentando quasi nerveam ventriculi tunicam vellicant; cujus molestæ & vix tolerabilis sen-

salivationis memores, omne non abhorreere ægri fluidum non possunt. Præter interna remedia, quæ partim acidum absorbendo, partim urinam provocando operantur, certissima cura speranda est a frequentiore & tempestiva submersione ægrotum in aquam; quatenus per constrictionem fibrarum cutis & vasorum, urina provocatur, qui effectus eo citius expectabitur, si in aquam marinam, majore pressione pollentem, immergatur æger: quanquam & terrori sua energia non sit deneganda.

Ex mineralium venenatorum classe, mercurius sublimatus & arsenicum sub incudem vocantur. Etiam si enim sal & mercurius per se nullam corrosionem efficiant, mista tamen in mercurio sublimato eam præstant. Mercurius enim in subtilissimas licet sub sublimatione redactus particulas, has tamen ponderosas admodum obtinet, quæ se in poros insinuando, particularum salinarum has majore pondere armant, & quo minus statim ab humore gastrico solvantur, impediunt. Crystalli itaque inde paratæ, tanquam totidem cultelli, vulnerando teneras stomachi membranas, immensosque producendo dolores, cum mucis naturalis abrasione, & continuis vomitibus conjunctos, in vasis capillaribus hinc inde affiguntur, sicque sanguinis stagnationes, inflammationes, ulcera & gangrenas producant. Emetica vel purgans evadit medicina mercurius sublimatus, si mercurius vivus ei sub certa proportione addatur, & aliquoties sublimetur massa; sic enim sub frequentiori sublimatione, crystalli salinæ in magis minutas diffinguntur portiones, dum particule mercuriales, citius ascendendo, poros salinum relinquunt, atque alia partium combinatio succedit, ita ut spicula obtusa, licet vellicationes præsent, non tamen penitus penetrent, nec vulnerent. Sin autem mercurius iste dulcis, vel propter partium robur, vel alias ob causas, tales effectus non exerat, tum liberatæ particule mercuriales in primis viis a salinis ad massam sanguineam pergunt, humores viscidos in vasis capillaribus attenuant, & salivationis authores existunt. Arsenici vis itidem ex eodem dependet principio, quatenus regulus hujus mineralis pondus & impetum concedit particulis salinis; in eo tamen a priori differt, quod conjunctum habeat sulphur, quod non solum reliquas partes instar vinculi combinat, & sic robur auget, verum etiam

MENSIS MARTII A. MDCCIV. 135

etiam, cum consistat particulis igneis & calidis, inflammationes eo citius promovet. Quod arsenicum in peste a quibusdam circa cordis serobiculum gestari jubeatur, ex errore factum esse judicat Noster; siquidem veteres Arabes *Darfini*, i. e. cinamomum, amuleti instar ad pestem præcavendam commendarunt, quod vocabulum interpretes retinuerunt, & eorum successores, loco Darfini, arsenicum substituerunt. Mittimus plantas venenosas, ex quibus cicuta & aconitum examinatur, quæ cum particulis calidis, acris & corrosivis consistunt, rarefaciendo humores stomachi, hujusque membranam stimulando, sua producunt symptomata. Quod autem effectus, qui venena mineralia sequuntur, alii sint ab illis, quos vegetabilia exerunt, etiamsi utraque eadem habeant principia, causam eam esse putat Author Clarissimus, quod mineralium partes magis solidæ, membranas stomachi erodendo, statim gangrenam & mortificationem inducant; salia autem vegetabilium magis flexilia, exilem excoriationem, & superveniente dolore enormi, sensum mortem inferant: item quod mineralia primas vias nunquam, vegetabilia quandoque superent.

De opio ejusque effectibus multum commemorare, jam superfedimus, siquidem Authoris hypothesis eadem est cum illa, quam anno 1701, mense Octobri pag. 441, *Jonis* *Mysterium* *Opii* revelatum recensentes commendavimus, adeoque opium venenorum classi non adscribit Noster, cum, nisi in majori dosi assumatur, noxam nullam inferat.

Fumos malignos, & aërem malignum, imprægnatos esse mercurialibus, arsenicalibus vel similibus deleteriis miasmatis, negat, & in exemplum allegat famosam illam cryptam, la Grotte del cane Italis dictam, & a nobis in Actis anno 1696, tab. IX depictam. Interiunt enim hæc canes immisos, quoniam hi loco aëris fumos minerales, particulas ponderosas nactos, inspirant: unde tantum abest, ut circulatio sanguinis promoveatur, ut potius aër ex vesiculis pulmonum expellatur, unde istæ pondere hoc minus proportionato compressæ & relaxatæ subsidunt, atque circulationem sanguinis intercipiunt. Hasque particulas minerales vitriolicæ esse naturæ, ex viridescente muri colore quodammodo deducit. Atque exinde clarum evadere credit, quomodo ejusmodi altera

tio atmosphæræ, quæ mephitica redditur, i. e. non particulis mercurialibus, arsenicalibus &c. imprægnatur, sed quoad gravitatem augetur, & quoad elasticitatem imminuitur, (quod contingit, quando cum nimio æstu copiosæ particulæ aquæ aliæque grossiores ipsi admiscuntur) epidemicos morbos & febres malignas producere valeat. De aquis venenatis dum loquitur, etiamsi non neget, admisceri quandoque eisdem moleculas minerales venenatas, nihilominus tamen constanter asseverat, nocere quandoque aquas manifestis ejusmodi particulis venenosis expertes; dum enim e. g. ex aquis stagnantibus cerevisia coquitur, particulæ argillose, salibus metallicis onustæ, in corpore humano non digeruntur, concretiones calculosas, non modo in renibus, vesicæ, & juncturis producunt, & ut Hippocrates loquitur, magnos lienes efficiunt, sed etiam corrosiva sua virtute, ventriculum & intestina vellicandò, alimentorum digestionem obicem ponunt, imò massæ sanguinæ admixtæ, exiles insensibilis transpirationis canales obstruunt.

EXERCITATIONS CRITICAL ON SEVERAL
important places in the Writings of the Old and New
Testament &c.

i. e.

EXERCITATIONES CRITICÆ, HISTORICÆ,
Philosophicæ & Theologicæ in varia Scriptura V. ac N. Te-
stamenti loca, Autore JOH. EDUARDO, D.

Londini, apud J. Robinson, J. Lawrence, & J. Wyat,
1702, in 8.

Constat 1 Alph. 8 plag.

Quas benevolo Lectori ob oculos ponimus Exercitationes sacras, eidem acceptas serimus Reverendi & in his Actis sapius à nobis laudati Autoris instituto, quod in edendis, ante annos aliquot. duobus Criticarum in divinum utriusque Instrumenti codicem Observationum libris, quorum unum A. 1693 pag. 49, sqq. recensuimus, tenuit. Hi enim cum se mirifice erudico urbi approbassent, amicorum dare locum precibus, suamque in his adprægnandis dissertationibus operam, sepositis interim aliis, pone-

MENSIS MARTII A. MDCCIV. 137

re porro voluit. In quibus enarrandis ita nunc versabimur, ut primum Dissertationum omnium argumenta, quæque de singulis Autori mens sit, brevissimis exponamus: tum vero ex universis unam seligamus, cujus ex accuratiori recensione, quod de reliquis ferendum judicium sit, æstimare Lector queat.

Ex Veteri Testamento, cui Partem primam destinavit, IX oracula totidem excussit exercitationibus: quarum I. de prima rerum omnium origine, ex Gen. I, 1. instituit, istudque *beresebis* Mosaicæ narrationis, mundi item, nostræque professionis complecti auspici- p. 2.
 um; vocabulo *Elobim* ad S. Trinitatis mysterium digitum non intendi; inconditum porro ac informe illud, quod fingitur, Chaos nullum fuisse, docet: quibus varias de ætate mundi, annique, qua creatus fuerit, tempestate sententias subnectit. In II. diluvium ex p. 26.
 Gen. VII, 19. contemplatur, ejusque tum universalitatem probat, p. 44.
 tum causas & originem ad pelagum refert. In III. ad Ex. III, 22. nullam Ægyptiis intulisse Israelitas injuriam censet, cum spolia haud invitis eriperent. In IV. varia diabolicatum artium genera, p. 54.
 Deut. XVIII, 10. 11. commemorata, distincte ac ordine exponit. p. 71.
 In V. Samuelem a Pythonissa I. Sam. XXVIII, 8. 11. verum suscitatum negat, & Damonem quendam formatum a se corpus Samuelis induisse specie ac habitu, probat. In VI. idolum Baalzebub II. Reg. I, 2. vivocis, non muscarum Dominum, sed in appositionis statu, Dominum Muscam notare evincit. In VII. ex Esr. p. 81.
 II, 1. geminam Judaicæ gentis insigniorem captivitatem, quarum p. 90.
 altera tribus decem, altera mox reliquæ duæ, eaque septuplici migratione, patrium vertere solum coactæ fuerint, variosque inde & complures captivorum reditus fuisse, demonstrat. In VIII. ex p. 110.
 Eccl. III, 24 quid ab humana anima bruti differat spiritus, ostendit, & corporis primum, tum & humanæ mentis tradit naturam, tandemque creatos omnes spiritus in quatuor dispescit classes, angelorum scilicet, humanarum mentium, brutorum, & vegetabilium. In IX. sacramentorum novi Testamenti in veteri deprehendit p. 130.
 vestigia, præmissisque ante variis utriusque mysterii typis, maxime ex Cant. VII, 2. baptismum pariter ac cœnam Domini eruit & declarat.

Partem secundam Novo Testamento sacram esse voluit, ejusque

S

Exerc.

- Exerc. I. ex Mat. c. XIII, 35. sq. in opificium vitæque genus utriusque in terris Parentis Christi inquit; & quos fratrum sororumque appellatione dignatus Servator fuerit, confutatis in contrarium rationibus, exponit. In II. varia circa passionem Christi momenta alius expendit, & ex Matth. XXVII, vers. 32. Simonem in bajulanda cruce, non mutuam alternis, quod vulgo creditur, vicibus, sed sociam ferenti Christo operam præstitisse: ex v. 33. Calvaria montem, veterum monumentis, & ipso Adami, si fides autoribus constat, busto celebrem, haud alium a monte Morijah fuisse: versum 34. nihil pugnare cum Marc. XV, 23. duosque patienti Christo portectos a Judæis diversis temporibus poculos fuisse, contendit. Porro autem v. 37. inscriptionem cruci Domini præfixam sub censuram vocat, & observata prius inter *ἰπὺς αὐτῶν* & *τίτλον* differentia, cum in recensendis ejusdem verbis minus inter Evangelistas conveniat, unius Johannis genuinam ejus exhibere structuram & sententiam affirmat. Sic circa v. 46. Matthæum cum Marco componit; & ad v. 47. rationem reddit, qui tanta Judæos vernaculæ suæ ceperit oblivio, ut Jesum, cum Dei opem posceret, Etiam in partes vocasse criminarentur? Demum cur v. 48. hyssopum potioni miscuisse legantur Judæi, declarat. Exerci. III. Marc. XIII, 32. genuinam verborum sententiam indagat, & Grotium, horam latius sumpti temporis ambitum definitentem, refutat: tum & judicii horam Christum latuisse, ex Athanasio mente, de humana ejus interprete atur natura. In IV. ad Luc. III, 2. Annam atque Caipham eodem temporis tractu summo sanctos esse sacerdotio, negat; Annam ratus hoc titulo maclari, quod superiori anno hoc dignitatis fastigium tenuerit. In V. postquam triplici epulo paschalem consistisse coenam probasset, ex Luc. XXII, 21. prioribus duabus, non postremæ item, neque adeo Dominicæ Judæam interfuisse coenæ, demonstrat. In VI. Rom. VII, 14. sqq. non de gentili nec dum renato homine, sed de se ipso sermonem Paulo esse, quam ob rem ad regnitum & conversum quemque idem haud immerito trahatur, confirmat. In VII. dicti Apostolici I. Cor. III, 15. quod prius a variis, tum veterum tum recentiorum, depravationibus vindicat, hunc genuinum sensum tradit: quid sanam inter puramque, & corruptam inter sit doctrinam, ex facili

dignosci, si ad lucem utraque diemque proferatur, qui & cujusque conscientia sit, & splendor cum primis verbi divini; per quem tamen ipsum quilibet fervetur, qui missis, quæ ante superstruxerat, stipulis & lignis, ad meliorem redeat frugem. Exerc. VIII. in classico illo I. Tim. III, 16. vocem *Θεός* in originali textu legi, contra Socinianos & Grotium (cujus tamen annotationes in Epistolas alienum factum, falsoque Grotii præferre nomen, p. 350. statuit, & p. 368. repetit) probat; demonstratum Spiritu, non Evangelium, quod Grotius vult, sed Messiam, miraculis divina Spiritus Sancti virtute patris inclytum, explicat; indeque peccatum in Spiritum S. quod in præfracta collocat miraculorum abnegatione, derivat; vel potius demonstratum Spiritu Christum celebrari, cum in hominum mentibus approbatus legatur: qui ab Angelis visus, qui de Christo homine testimonium ipsi tulerunt, ac inter gentes evangelicæ prædicatione post mortem suam annunciat, ac a gentili orbe creditus, tandemque cum cælos conscenderet, receptus cum gloria fuerit. Exerc. IX. qui testes sint terreni I. Joh. V, 6. 7. 8. commemorati, exponit; rejectisque aliorum, quorum mentionem facit, interpretationibus, in literali sensu ad passionem Christi respici, & per spiritum, Servatoris animam in cruce corporis exsolutam vinculis, per aquam & sanguinem, utrumque ex transverberato lancea ipsius latere fluentem cruorem intelligi: mystice vero per spiritum, communicationem Spiritus Sancti, cujus credentes fiant participes; per aquam, sanctimoniæ in eorundem ac innocentiam, ipsiusque puritatem doctrinæ æque ac baptismum; per sanguinem, mortis eruentæ Christi fructum designari docet, piasque Patrum ac Theologorum, non ita multum ab hac abludentes explicationes subjungit. X. tandem, eaque exercitatione ultima, naturalem de serpentina calliditate commentarium struit, & occasione verborum Matth. X, 16. tum quoad nobis serpentes imitari integrum sit, tum quo pacto fuci omnis ac doli, columbarum ad instar, expertes nos esse conveniat, demonstrat.

Postquam ita brevem, rudique, quod ajunt, penicillo expressam totius operis delineationem dedimus; restat, ut unam paulo curatius lustremus exercitationem, quamque in reliquarum structura viam ingressus Autor fuerit ac presserit, exemplo monstre-

- mus. Prima omnium dissertatio, quam in Gen. I, 1. instituit, & argumenti dignitate, & ubertate rerum doctrinaque copia, locum, quem obtinet, suo merito tuetur. Quam dum auspiciaturus, in tanta incidit sententiarum divortia, ut recensendis us superfedere satius existimet, quam verbis per se claris caliginem inducere; ipse solummodo, quid sentiat, exponit, atque adeo vocem *breſebit* ad ordinem spectare censet ac seriem universæ, quam Moſes adorabat, historiæ, cujus de creatione narratio præcipua futura pars erat. Recte sane Cyrillum Alexandrinum observasse, quod in unius primi commatis compendium, de productione rerum historiæ miserit Moſes, cujus amplior fusiorque in reliquo capite recensio exhibeatur. Ad hæc vero voce ista originem mundi designari, qui non æternitatis ferat ætatem, sed principium agnoscat, teste Christo Matth. XIII, 19. Principem autem hunc fidei postæ, primumque professionis articulum esse, quo conditorem cæli terræque Deum confitemur. Quem circa audiendæ non sint variæ & male-sanæ Cabbalistarum conjecturæ; quarum in numero ac censuræ eam quoque habet sententiam, quæ ad venerabile S. Trinitatis mysterium vocabulum Elohim, cum verbo singulari positum, refert. Secus se reor habere, nec plures hæc voce notari personas, tum ex paribus constare, v. g. Adonim, Bialim, Behemoth (quod æque singularem agnoscat, cum singulari verbo neſtatur Job. XIV, 10.) tum ex S. Spiritus appellatione clarum evadere, qui cum אֱלֹהִים אֶחָד proximo versu audiat, trium personarum, sui-que adeo ipsius dici Spiritus nequeat. In plurali vero vocem Elohim poni, ut magnitudo Numinis, excellentia atque potestas indicetur; quæ cum pluralibus juncta, de iis quoque reperitur Gen. XX, 13. Jer. XXIII, 36. quæ natura Deus non sunt, satis id argumento esse, genium ita ferre linguæ Ebrææ, ut plurale nomen cum singulari verbo constituatur; haud secus ac Græci verba singularia nominibus pluralis numeri neutris jungere soleant. Creandi vocem genitiam in Scriptura significationem obtinere, dum & productionem ex nihilo absolutam designet, & magnum aliquid & admiratione dignum efficere, quodque tale sit, ut haud ab alia temere, quam divina potentia ortum trahere queat. Hinc nunquam hominibus, sed uni semper Deo eandem tribui. Quæquam vero neque Ebræum *בְּרֵאשִׁית*, nec Græcorum *ἐν ἀρχῇ* ex nihilo

productum notet : consequi tamen id inde necessum esse, quod in principio creata omnia, tempusque adeo fuisse dicatur, quod nondum essent ; unde planum sit, ex nihilo ea emerisse. Cœli terræque appellatione, qua rudem illam indigestamque denotari molem vulgo existimant, universam potius elementorum compagem, totamque mundi fabricam comprehendit. Alia enim, qua mundum proprie exprimant, voce cum destituantur Ebraei, hæc duo ipsos adhibere vocabula. Sic ubi Ps. XCVI universa mundi machina per partes recensenda veniat, prius v. ii. cœli terræque mentionem fieri, quam ad mare & campos deveniatur. Quod ut imitetur Petrus, futuræ sæculi descriptionem cœli terræque denominatione II. Ep. III, 13 comprehendisse. Quam late autem utraque vox patëat, eandem extendendam, ut non sublunarem solum sphaeram, sed & cœlestes orbis ambitu suo complectantur. Id quod eorum proffigat sententiam, qui Mosaicam creationem ad globum terræqueum restringunt, nec quicquam cum superiorum corporum formatione commune habere censent. Quam cum peculiari dissertatione haud ita pridem Vir doctissimus in Anglia, Gulielmus Whistonus, operi, quod *Novam Telluris Theoriam* inscripserat, (cujusque exactam prolixioremque recensionem anho 1697, mense Decembri, pag. 535. ut Actis nostris dedimus) præmissa incruflare ac defendere allaboravit, prolixam admodum in confutando eo operam posuit Autor, literam arguens, capitisque scopum, & fidem Mosis liberans, qui in condenda historia sua, captui erroribusque rudis populi se accommodasse, sine crimine dici nequeat. Ceterum cum creata omnia in cœlum terramque dispersiatur Moses, satis inde constare, haud minimam vel ignobilem terram totius universi esse partem. Quam cum sapientissimus rerum Gubernator nobilissimus destinavit usibus, hominisque cumprimis in ministerium ; mirari non esse, cur prolixius terræ, quam vastiorum longè corporum cœlestium creationi, divinus inhæreat scriptor. Demum vero in creationis tempus annunique inquitens Autor, multum hic discrepare Chronologos advertit, quod alii, Ebraeos sæculi fontes, 3940 annos, alii, 727 LXX inhærentes sententia, 3314 annos a mundo condito ad Abrahami usque numerent ætatem. Hinc tanta orta dissidia, ubi ætas mundi ad Christi us-

p. 7.

p. 8.

p. 9.

p. 10.

p. 13.

p. 14.

p. 15.

p. 16.

p. 17.

- que nativitate constituenda fuerit. Quæ cum paucis attingisset, calculum tandem ita ponit, ut mediam inter Cassendi & Usserii computationem teneat viam, annum vero profus esse incertum asserat, ut velut mundi finem, sic pariter initium nos latere, sapienti Deus consilio voluisse videatur. Nec forte magis exploratum haberi, qua anni tempestate mundus cœperit. In verum tempus conjiciunt Virgilius, Astronomi, Ebræorum Sapientes, & nonnulli Patrum, quin Lutherus quoque & Jul. Cæs. Scaliger: æstatem supponit Mercator: autumnum Libræque astrum Arabes præferunt & Ægyptii, Theodoretus item ac Beda; nec abluunt recentiores, Calvisius, Jos. Scaliger, Petavius ac Usserius, pro autumnali æquinoctio pugnantes: hiemem omnes rejiciunt, quasi tum per frigora ac gelu mundi haud facilis ortus fuisset. Futilem hanc ipse vanamque quæstionem Autor judicans, omnes simul anni vicissitudines assignare mavult, quam unam reliquis præferre. Quæ cum pro locorum distantia variant, impossibile esse, ut eadem per universum mundum, cum conderetur, obtinuerit. Quin potius quibusdam in regionibus veris florem, aliis rursus æstatis calores, hiemis demum frigora nivesque aliis deprehendere licuisse. At vero cum de ea præcisè terræ parte, quæ paradiso hominisque primi culturæ dicata erat, sermo sit, eam sibi a vero haud ita procul abesse sententiam videri, quæ in vernali æquinoctio ejus originem ponit. Adeo vero in hac quæstione ingenia quorundam luxurialle Autor advertit, ut mensẽ quoque scrutati fuerint ac diem, alii pro 25 Sept. Conitabricenses pro eodem, qui resurrectionis Christi fuerit, die, Eusebius pro 25. Mart. Beda pro 18. mensis ejusdem decertantes. Quæ tamen cum incerta omnia ac dubia sint, in medio relinquit, suamque interponere sententiam recusat.

FRIDERICI ADOLFI LAMPE DE CYMBALIS
Veterum Libri tres.

Trajecti ad Rhenum, apud Guil. a Poolsum, 1703, in 12,
Plag. 20.

Bernardum Bacchinum & Hieronymum Magium, quorum illis de Ægyptiorum *ssris*, hic de *stinnabulis* docta plurima lectuque

Atque admodum jucunda congestit, quæ ætatem ferunt, ausu non impari secutus doctissimus Lampadius, tres hosce de Cymbalis veterum libros cum erudito orbe communicare voluit, quorum *primus a nominibus & generibus cymbalorum* orditur. Exposita proinde voce cymbali Græco-Romana, *πολύσημον* eandem esse ostendit, cum & *ἀρδαια* seu olla, quas collocarint aqua plenas ante forēs mortuorum, cymbala Doribus nuncupatæ fuerint, & cymbalum in proverbium quoque abierit, unde quid cymbalum juventutis, cymbalum mundi, *κύμβαλον ἀλαλάζον*, aliaque ejusmodi locutiones indigent, declarat. Genera cymbalorum singula dum recenset, a *crota* initium sumit, quod, secus atque aliis ex antiquiorum pariter ac recentiorum classe videatur, tanquam calamum filium, atque ita, ut concussus manibus sonum ediderit, compositum delineat. Sed & narcissum antiquissimis *κρόταλον* dictum fuisse observat, idemque nomen apud Ægyptios ciconiam obtinuisse refert. Pergit hinc ad alias cymbalorum species, & sigillatim *κρέματα*, *πλαταγήν*, *πλαταγώνιον*, *ἐξύβαφα*, *κοτύλην*, *ρύμβρον*, *κρέμαλα*, *εακίδια*, *ρίπτρα*, *λεκανίδες*, *δόνακες*, *ερίμβρες*, & e Græcia in Latium transiens, *acetabula*, *testas*, *imbrices*, *crepitacula*, *navilia*, in medium adducit. E cymbalorum vero numero *καλύσαι*, *σητραί*, *scabilla*, *tympana* eliminat, nec *chrotas* & *nacarias* istis ut accenseas, permittit; cymbalum de cætero simpliciter describi posse autumans, quod sit *instrumentum musicum*, *semitrotundum*, *cavum*, *binum*, & *conflictu motum*; quæ singula *libro secundo* latius exequitur, in quo *materiam, formam atque historiam cymbalorum* edisserit. Extremam quidem eorum ætatem nescire se fatetur, antiquitate tamen quod inter multa alia instrumenta prævaleant, existimat. Idæos sane Dactylos eadem invenisse conjicit, hos autem Josuæ ætate vetustiores facit, quin & temporibus Bacchi atque Jovis Phrygii, quorum quidem posterior eum priori idem sit, & quorum historia eum rebus gestis Moïsi confundatur. Et quid multis? jam ante exodum Israhelitarum obtinuisse cymbala pronunciat. Familiaria eadem fuisse porro dicit coætaneis Idæorum Dactylorum Corybantibus, horumque, ut appellat, successoribus, Gallis. Judæos vero cymbalorum usum accepisse a Phœnicibus affirmat, a quibus & ad Hispanos transi-

isse illum statuit. Italiam eundem non a Baccho, verum a Cabiris, cymbala in Hetruriam transferentibus, obtinuisse censet; unde postmodum Romam confluerit, ubi cymbalorum motrices, cymbalistras vocare mos tulerit. Sicut autem delicatas atque amatrices puellas cymbala non infrequenter movisse innuit, ita cupas quoque genus constituit foeminarum, quæ cauponam exercentes corporis una sui copiam fecerint hospitibus, & organa quædam pulsare noverint. *Tertio* denique libro *ritum atque usum cymbalorum* exponit. Judæos eadem adhibuisse docet in veri Dei cultu, in deductione aræ, in encæniis murorum, in dedicatione templi, & singulis diebus in sacrificio jugi. In mediævi Ecclesia Christiana cymbala pulsari consuevisse, sed non æque in antiqua & puriore, admittit. Frequentissimum contra illorum usum in Genilium sacris, in honorem putæ Matris Deum, Junonis item, Isis, Bacchi, Jovis, aliorumque celebratis, observandum dat. Præterea in eclipsi Lunæ cymbala pulsata, apes iis modo fugatas, modo revocatas, in saltationibus non minus ac in ægrotorum oblectatione adhibita, in bello autem non apud Romanos quidem, apud Indos tamen, Arabesque & Pygmæos usurpata fuisse monet. De cymbalis pulsatis in nubibus, antequam Ægyptus in provinciæ formam redigeretur, deque tympanorum ac cymbalorum sonitu, die prælii Pharsalici, Pergamæ a fano Bacchi orto, totamque urbem peragrante, sigillatim disserit, ac cymbalorum quoque in Æthiopiæ vasta solitudine a Satyris pulsatorum meminit: ut alia taceamus, quæ in eruditissimo libello legi rectius, quam inde prolixius hæc allegari posse, nobis persuademus.

JO. VINCENTII GRAVINÆ DE ORTU ET PROGRESSU Juris Civilis Liber.

Lipsiæ apud Jo. Frid. Gleditschium, 1704, 8. Plag. 22.

Quod optavimus, cum utilissimum hunc libellum anno superioris, mense Septembri, pag. 383 sqq. recenseremus, ut nostratibus ille typis recusus omnium exponeretur usui, quod exemplaria Neapoli, ubi A. 1701 prodit, peti hoc tempore non possent: id factum est nuperrime, Gleditschio nostro seniore, Bibliopola solertissimo, curante. Id quod elegantiorum literarum cupidis, & Jurisprudentiæ in primis Romanæ cultoribus, indicandum duximus. Nec aliud addimus, cum de opere ipso prolixè satis loco citato dictum a nobis fuerit.

* * * *

ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Aprilis, Anno M D C C I V.

*A PARAPHRASE AND COMMENTARY ON THE
NEW TESTAMENT, &c.*

COMMENTARIUS ET PARAPHRASIS IN NOVUM TESTAMENTUM, duobus voluminibus constans, quorum primum quatuor Evangelia & Apostolorum Acta, secunda vero omnes Epistolas, nec non Dissertationem de Millennio complectitur. Additus est index Chronologicus cum tabula Geographica, & locorum, rerum, verborum atque phrasum syllabo. Autore DANIELE WHITBY, Theol. Doctore & Ecclesiæ Sarisburiensis Cantore.

Londini apud Ansham, & Jo. Churchil, 1703, in fol.

Constat Alph. 16, plagulis 17.

Volumen hujus Commentarii posterius, quod omnes Novi Testamenti Epistolas & Dissertationem de Millennio sistit, priusque editione antevertit, in Actis Tomo III. Supplement. Sect. IX. p. 412. sqq. jamjam exhibuimus, ubique Reverendi Autoris industriam, quam in ornandis sacrarum litterarum studiis adhibuit hactenus, merito commendavimus. Nunc, cum & prius, quo præter quatuor Evangelia, Apostolorum Acta erudite exponuntur, lucem adspexerit, & cum posteriori conjunctim fuerit editum, partium nostrarum esse arbitramur, ut etiam illius mentionem aliquam faciamus. Continet vero istud non modo in Christi pariter & Apostolorum res gestas Paraphrasin & Commentarium doctissimum, verum etiam, perinde uti alter tomus, varias præfationes elegantissimas, quas tum

in generaliores, tum in specialiores Auctori dispescere placuit. Illarum tres sunt numero, quarum prima de genealogia, quam Lucas c. III. consignavit, accurate agit, nomenque Cainanis, quod in illa reperitur, non in primis exemplaribus extitisse, sed ab aliis demum additum fuisse ostendit, & Lucam Josephi genealogiam a Nathane deductam conscripisse probat: secunda Divinam librorum Novi Testamenti auctoritatem, nec non fidei Christianae veritatem ac certitudinem confirmat: tertia denique quatuor Evangelia minus corrupte ad nos pervenisse, ac præter ea non alia recipienda esse docet, disquirens insuper, utrum Matthæi Evangelium in Hebraica, an vero in Græca primum lingua conscriptum fuerit. Quantum ad specialiores præfationes, quatuor earum numerantur. Priores duæ, Marci atque Lucæ Evangelii præmissæ, eorum auctoritatem adstruunt, eaque Divino instinctu scripta esse evincunt. Tertia Joannis Evangelio præfixa, hunc Apostolum verum ipsius auctorem esse adserit, & quo tempore id consignatum fuerit, exponit, probans præterea, quod Spiritus S. descensus in Servatorem nostrum, cujus Joh. I. 33. mentio fit, idem sit ac ille, qui circa ejus baptismum accidit; quod Christus privatum suum ministerium prædicando, baptizando, & miracula patrando, non diu ante baptismum suum adgressus fuerit; quod denique, durante ipsius ministerio, non nisi quatuor Paschatos festa Ecclesia Judaica celebraverit: in quibus singulis a Clarissimo Whistoni sententia Auctor discedit, qui in Harmonia sua contrarium defendit. Quarta tandem ex Apostolorum Actis, quibus præponitur, Christianæ religionis veritatem evidentissime demonstrari posse adfirmat.

Præter hæc enumeratas præfationes, novem quoque appendices occurrunt, in quibus res gravissimæ pertractantur. Prima earum, secundo Matthæi capiti annexa, de vero sensu pharæos, *ἡ πλῆθυσὴν*, disquiret, quæ non per accommodationem quandam, sed ex intentione Spiritus S. ad rem implendam referenda esse dicitur. Secunda, quinto capiti subjuncta, Christum legi morali iis in loco nihil addidisse, sed falsas modo Judæorum in eam interpretationes correxisse tradit. Tertia, sexto capiti addita, jejunium ad Christianorum officia omnino referendum, atque partem Divini cultus, non quidem quoad actum illius essentium sed impera-

tum tamen, dicendum esse statuit. Quarta, quæ duodecimum caput subsequitur, de peccato in Spiritum S. agit. Quinta ea, quæ Christus capite XXIV. Matthæi a versu 3. usque ad 34. disserit, urbis ac templi Hierosolymitani totiusque populi Judaici destructionem respicere, contra Grotium probat. Sexta, occasione capituli XXVI. Matthæi, Crellii cuidam contra Christi satisfactionem objectioni, qua negat hunc peccatorum nostrorum poenas tulisse, cum tantum temporale, non vero æternum supplicium perpeffus fuerit, diversa ratione respondet. Septima, quæ Marci c. XIV. postponitur, Christum cum discipulis suis non XIII. sed XIV. mensis Nisan, adeoque ordinario die comedisse pascha probat. Octavo discursum in c. VII. v. 47. 48. 49. continet, in quo ostenditur, Pontificios iisdem fere argumentis Protestantium doctrinam hodie impugnare, quibus ibi Pharisei contra Christum usi fuerint. Nona denique in locum Act. II. v. 26. 27. quid de descensu Christi ad inferos sit sentiendum, exponit, eumque vel per ipsam Servatoris mortem, vel per animæ ipsius ex paradiso in sepulchrum, ubi se cum corpore iterum conjunxit, descensum explicandum esse censet. Nos jam instituti nostri memores, ut ex multis Lectoris in gratiam pauca delibemus, & ex præfationibus & appendicibus quædam speciminis loco exhibere adgredimur. Ex præfationibus, & quidem generalioribus, ordine tertiam seligimus, in qua primùm quatuor Evangeliorum autoritatem firmissime fundatam, eaque ab illis, quorum nomen præfixum habent, composita esse ostenditur, prolatis præsertim hæc in rem testimoniis scriptorum ecclesiasticorum, qui primis Ecclesiæ temporibus floruerunt, Justin Martyris, Irenæi, Clementis Alexandrini, atque Tatiani. Et quamvis aliorum evangeliorum in historia ecclesiastica mentionem fieri, dissimulandum haut sit, tantum tamen abesse dicitur, ut ista horum, quæ in Novo Testamento extant, autoritatem infringant, ut potius eandem maxime confirmare videantur. Primum enim ea, Autoris nostri iudicio, demum a Patribus secundi ad finem vergentis, imò tertii ac quarti sæculi, adeoque eo tempore memorantur, quo genuina quatuor Evangelia jamdudum ab Ecclesia recepta fuerant. Deinde scriptores isti ita eorum mentionem faciunt, ut tanquam spuria rejicienda ea, neque ad canonem evangelicum re-

ferenda esse moneant. Ita enim Evangelium, quod sub Petri nomine circumfertur, ab hæreticis, Docetis nimirum atque Marcionitis, Eusebio teste, publicatum fuit: Evangelium juxta Thomam, non Apostolum, sed alium hujus nominis, Manichæorum hæresi addictum, conscripsisse Cyrillus refert: Evangelium Philippi ab iisdem hæreticis Leontio iudice, Epiphanio vero autore a Gnosticis provenit: Evangelium Matthiæ primam originem debere Basilidianis sive Carpocratianis, Clemens Alexandrinus testatur: Jacobi Proto-evangelium a Lucio quodam hæretico confectum est, & illud, quod a duodecim Apostolis denominatur, idem cum Evangelio secundum Hebræos esse, ab Hieronymo dicitur. Uti vero hæc omnia non alia de causa Autor noster in medium profert, quam ut quatuor Evangeliorum autoritatem confirmet, ita aliis præterea argumentis illud efficere conatur. Cum nimirum Christus & Propheta, & Regis, & Servatoris nomen tueatur, necessarium esse censet, ut tanquam Propheta monumenta quædam de voluntate Patris sui nobis reliquerit, tanquam Rex leges certas omnibus observandas præscriperit, & tanquam Servator eas publicaverit conditiones, sine quibus salutem a se partam obtinere non licet. Jam, nisi quatuor Evangelia, aliaque Novi Testamenti scripta monumenta, leges atque conditiones istas contineant, consequens esse ait, ut perierint, nosque adeo earum rerum, quæ ad salutem pertinent, expertes, bonorum a Christo acquisite spem nullam habeamus. Neque enim traditiones scriptorum monumentorum vicem hic supplere posse, addit. Cum nempe Judæi ea, quæ verbo Dei scripto nituntur, traditionibus suis maxime corruerint, multo magis futurum id fuisse Autor existimat, si absque certis litterarum monumentis ad posteros pervenissent. Multa præterea Christum & docuisse sine dubio, & fecisse monet, quæ, cum scriptis consignata non fuerint, traditio nobis non conservaverit: imo traditionibus haut nimium hac in re tribuendum esse, exinde probat, quod ipsa Ecclesia Catholica eam, quam a Paulo juxta 2. Thessal. II. v. 5. 6. acceperit, postea amiserit. Hinc doctrinam Christianam, seu revelationem, necessario scriptis quibusdam conservandam fuisse, ex ipsa Scriptura probare contendit, in qua modo Paulus Rom. XV. 15. II. Cor. I. 13. modo Petrus I. Ep. V. 12. II. Ep. III. 1. 2. modo Judas v. 3. modo Joannes c. XX, 31. id ipsum

ipsum confirmare videatur. Cum tandem probabile sit, primos Christianorum scripta illa non fuisse tanquam genuina recepturos, nisi ea Apostoli ipsi iis commendassent, ac vix concipi possit, quomodo Divina providentia, cujus Christianam religionem propagari multum intererat, falsa illius documenta supponi permittere potuerit, eo firmiori tunc quatuor Evangeliorum auctoritatem nititur, Noster arbitratur. Jam ut illa prætereamus, quæ circa eorundem integritatem, quam in præcipuis doctrinæ atque morum capitibus, incorruptam ad nos pervenisse docet, proferuntur, quomodo ad illam quæstionem respondeat: utrum Matthæi Evangelium Hebraica prius lingua, an Syriaca conscriptum, translatumque postea ab aliis in Græcam linguam fuerit? videbimus. Quamvis nimirum non neget, quod plures antiqui Patres, uti Papias, Irenæus, Origenes, Eusebius, Cyrillus Hierosolymitanus, Epiphanius, Hieronymus, Augustinus, Chrysostomus ac alii, eorum sententiæ accedant, qui ab Hebraicæ linguæ partibus stare solent, istiusmodi tamen testimonia, quæ singula perpendit, non tanta esse existimat, quin fidem ipsis derogare liceat. Ipsam quoque hanc traditionem in se maxime suspectam videri, multisque contradictionibus scateere ostendit; tandemque censet, uti libri Veteris Testamenti canonici Hebraice primum conscripti, postea cum Judæi distinguerentur in Hebræos, qui vernacula sua utebantur, & Hellenistas, qui Græcæ tantum linguæ gnari erant, in Chaldaicam & Græcam translati, quædam vero Novi Testamenti scripta, uti Joannis Evangelium, & Apostolorum Acta, Græce principio edita, in usum Judæorum pariter atque Gentilium, post Christi ascensionem, in mixtam Hebraicam conversa fuerint: ita quoque Matthæi Evangelium in Hebraicam linguam a quodam traductum fuisse, qui ex traditionibus quædam addere non dubitaverit. Quam versionem cum deinde recentes Christiani, Hebraicarum literarum ignari, vulgo circumferri cernerent, eam ab illis pro authentico scripto fuisse habitam, verosimile videri ait. Et quamvis hac ratione rem tot Patrum consensu adprobatam temere in dubium vocare, atque traditiones circa librorum sacrorum canonem aliasque res, a prima Ecclesiæ ætate ad nostra usque tempora propagatas, elevare quibusdam videri queat, attamen non modo se iis, in peculiaribus

dam tractatu de traditione conscripto, obviam ivisse respondet, verum etiam innuit, Judæorum fraude fuisse factum, ut multa nobis antiqui Patres tradiderint, quæ tamen cum veritate minus convenient; id quod traditionibus de cellulis, quibus septuaginta Interpretes inclusi fuisse vulgo dicuntur, de adparitione Eliæ Thisbitæ ante secundum Christi adventum, aliisque exemplis confirmat. Quodsi tamen huic sententiæ accedere quis renuat, non equidem se repugnare velle pronunciat, si existimet, Matthæum tum in Hebraica, tum in Græca lingua Evangelium suum conscripsisse, idque in illa Hebræis, in hac vero Græcis atque Gentilibus tradidisse. Ex appendicibus speciminis loco illam placet seligere, quæ capiti XII Matthæi additur, ac de natura peccati in Spiritum Sanctum agit, causamque ostendit, ob quam illud remissionem impetare nequeat. Rejicitur autem hic primo Grotii sententia, qui Christi circa peccatum istud essatum, absolute pronunciatum, comparate explicandum esse dicat, neque hoc plane non sed difficulter solum remitti adserat, contradicens adeo iis, quæ Servator Marci III. v. 29. expressè doceat. Multo minus vero Hammondii paraphrasin hunc in locum adprobendam esse, Autor censet, qui peccatum illud tum demum non remitti posse existimet, quando quis in specie illius poenitentiam non agat. Hæc enim cum in quovis peccato voluntario, si quidem remitti debeat, æque ac in illo, quod in Spiritum S. committitur, requiratur, consequens fore ait, nullum inter utrumque intercedere discrimen; quod tamen Servator non obscure innuere videatur. Quandoquidem vero idem peccati remissionem iis deneget, qui contra Spiritum S. loquantur, eundemque blasphemis proscindant, hinc Noster flagitium in Spiritum admissum, non tam in cogitationibus atque operibus, quam in verbis consistere colligit. Neque tamen omnem blasphemiam promiscue contra Spiritum prolatam, hic intelligendam esse observat, cum Pharisei per nefandam calumniam Christi miracula diabolicæ virtuti adscribentes peccatum in Filium hominis, quod remitti poterat, dicantur perpetrasse; quanquam, si res accuratius perpendatur, hoc ipso convitio Spiritum S. infectati fuerint, utpote cujus vi Servator diabolos eiecerit. Notandum ergo hic discrimen esse ait, quod Scriptura in-

ter Spiritus S. operationes extraordinarias, ad quas miracula pertineant, & illius dona seu *χαρισματα*, quibus intellectus illuminetur, & ad ea, quibus perficiendis natura non sufficit, idoneus reddatur, facere soleat, atque adeo peccatum in Spiritum S. non eas, sed hæc respicere, concludit. Quæ cum ita sint, certissimum esse porro existimat, quod crimen ejusmodi eo tempore, quo Christus in terris versabatur, ac, teste Joanne c. VII, 39. nondum venerat Spiritus S. nec perpetratum sit, nec committi potuerit. Et licet de eo cum Phariseis Christus colloquatur, non alia tamen de causa id factum fuisse docet, quam ut eos ab ulteriori Filii hominis blasphemia, cujus miracula convitiabantur, revocaret, ne magis magisque occæcati, tandem etiam Spiritus S. dona mox effundenda, contumelia adficerent, utpote quorum distributione ultima vice Deus ad pœnitentiam eos sit vocaturus. Hanc enim verborum Christi mentem esse, exinde Autor probat, quod & de re, quæ nondum facta fuerit, sed demum futura sit, loquantur, & ipse Servator Phariseis veniam precibus suis a Deo expetierit, gratiamque obtulerit; quod fieri haut potuisse censet, si quidem peccato in Spiritum S. sese contaminassent, omnique adeo remissionis spe excidissent. His ita expositis, discrimen inter hoc ipsum peccatum, & reliqua convitia, quæ in Christum inter homines agentem Judæi jactarunt, Noster ostendit, atque causas explicat, ob quas isti omnis remissio deægeatur, hæc vero veniam impetrare potuerint. Cum nimirum Judæi in Filium hominis peccantes, humillimum ipsius atque contentissimum vitæ genus, cum Messæ dignitate non bene convenire posse crederent, multisque adeo, iisque gravissimis, circa ejus personam atque doctrinam præjudiciis laborarent, connivisse quasi Servatorem optimum illorum incredulitati, eosque misericordia & indulgentia potius, quam celerrima vindicta dignos judicasse putat, usque dum per resurrectionem suam, atque Spiritus S. missionem, omnia, quæ fidei ipsorum obstare videbantur, removisset. Cum e contrario Spiritus S. effusio, donorumque illius distributio, efficacissimum fuerit medium, quo Deus homines ad pœnitentiam perducere voluerit, quoque rejecto eos gratia sua dignari amplius noluerit; prætereaque peccatores in Spiritum Sanctum ob pertinaciam, quæ evidentissima veritatis argu-

argumenta rejicere solent, credere omnino non possint, hinc fieri autumat, quod peccatum in Spiritum S. veniam impetrare nequeat.

*JOHANNIS NICOLAI, ANTIQ. PROF. ET CON-
tubern. Tubing. Rectoris Tractatus de Siglis
Veterum.*

Lugduni Batav. apud Abrahamum de Swart, 1703, in 4.
Alphab. 1. plag. 19.

Multum conferre ad antiquitatis studium Siglarum notitiam, non est, cur quisquam ambigat; quandoquidem sine harum cognitione, plurima in re litteraria ignorantur, neque legi satis possunt, nec intelligi. Erant autem siglae compendia literarum, cum una vel duae literae pro unica voce pluribus literis constante ponerentur. Earum igitur explanationem laudabili instituto in se suscepit doctissimus, alibique jam a nobis, ob scripta antiquitatis solidum scrutinium referentia, laudatus Auctor, remque omnem huc pertinentem accurate non minus atque diligenter excussit. Et morem quidem scribendi per siglas, ipsis Hebraeis familiarem facit, Graecisque ac Latinis eundem similiter arrisisse, mox ab initio ostendit. Usus vero earum varius fuisse innuit, spectatasque eas ante omnia in praenominibus, ut quando C. notavit Cajum, L. Lucium, AP. Appium, SP. Spurium; spectatas in legibus, quarum clausula vulgaris fuerit: S. Q. D. E. R. A. P. P. V. L. O. E. COSS. PRAET. TR. PL. Q. N. S. Q. E. V. A. P. P. V. F. hoc est: Si quid de ea re ad populum plebemve latum opus est, Consules, Praetores, Tribuni plebis qui nunc sunt, quod eis videbitur, ad populum plebemve ferant; spectatas etiam in plebiscitis, utpote cum S. C. designavit Senatusconsultum, P. S. Plebiscitum, D. C. S. de consilii sententia, & sic porro. Sed & in edictis atque actionibus easdem obvenisse monet, siglasque praecipuas Judicarias recenset, atque eas pariter, quas Jurisconsulti adhibuerint, quasque Medici frequenter usurparint. Nec Magicas retinet, & ad Philosophicas delatus, scilicet Arithmeticas, Grammaticas, Astronomicas & Musicas contemplatur. Siglas hinc in fastis Romanorum obvias exponit, & eas,

eas, quæ nostro adhuc ævo obtinent, commemorans, hisque una ponderum & mensurarum quoque notas adjungens. Post eas, quas servis & malitiosis hominibus inuri consuevisse dicit, militares excutit, qualesque tesserae ac sortes ostentant, ob oculos proponit. Ad loca delatus, templa, scholas, academias, vias publicas, pontes, portas, muros, arcus, carceres, sepulchra siglis notata sistit, & harum catalogum sat prolixum, ex variis inscriptionum olim lectarum libris solcite contextum superaddit. Siglas tamen sepulchrales Christianis usitatas seorsim contemplatur, & urnas ollasque, imo & aras sepulchrales iis insignitas allegat. Quis earundem usus fuerit in epistolis, quis in statuis publicis æque ac privatis? indagat. Quando eas aedes, musæa, pavimenta, vineæ, horti, vestes, calcei, supellex, retulerint, quid singulis notant veteres? insinuat. Sed & artifices opificesque eas adscivisse, & lucernas, annulis, clavibus, seris eas impressisse, docet. Cellas atque dolia iis minime caruisse, probat. Denique de siglis mercatorum, & de istis, quibus Judæi notentur, de literis alphabeticis monetæ Gallorum incisis, ac de siglis notisque pecudum pro instituto disserit.

*HISTOIRE, DE L' ACADEMIE ROYALE
des Sciences. Année 1699 & 1700.*

i. c.

*HISTORIA ACADEMIÆ REGIÆ SCIENTIARUM,
cum Commentariis Mathematicis atque Pbysicis, ex Regestis
illius Academiae depromptis.*

Annus 1699.

Parisiis apud J. Boudot, 1702, in 4. Alph. 2. pl. 7.

Annus 1700.

Ibidem, apud eundem, 1703, in 4. Alph. 2. pl. 15.

Cum multis figuris æneis.

Equidem quæ duorum horum annorum spatio peracta ab Illustrissima Scientiarum Academia Regia fuere, Historiæ suæ libro postremo complexus jam erat Vir Clarissimus, *Joannes Baptista Du Hamel*, Secretarius Academiæ emeritus: ex quo haud pauca etiam in Actis his nostris, anni superioris mense Junio, cum

U

Lecto-

Lectore benevolo communicavimus. Ast vero tanta rerum, quæ hoc biennio doctissimorum virorum ingenia excuerunt, copia fuit ac ubertas, ut denud, sed multo fusius, de iis agere, qui hodie Secretarii munere fungitur, celeberrimus Fontenellius non dubitaverit, documentum simul exhibiturus methodi, quæ annuatim deinceps Acta Societatis evulgabuntur. In duas nempe partes distinguetur volumina quodque, quarum prima nudam fere eorum, quæ in Societate, seu viva voce, seu calamo proponuntur, Historiam tradet, iis etiam, qui scientias mediocriter callent, profuturam: altera luculentiores Commentarios, ac in iis scripta integra, quæ e re fuerit in lucem edi, & per quæ & major lux recensitis in prima parte affundetur, & plenior conciliabitur fides, exhibebit. Nos prætermittam, ne prolixi nimis simus, Fontenellii doctissima præfatione, qua observationum ejusmodi & experimentorum utilitas vindicatur, ex utroque tomo hæc inde pauca quædam excerpimus, & ea quidem imprimis, quæ in recensu operis Hameliani intacta reliquimus.

Post Physica generalia, quæ primum locum occupant, (ut ab iis ordiamur, quæ anno 1699 fuere obvia) sequatur particularis Physicæ, quæ Anatomiam, Chimiæ & Botanicam comprehendit, observata. Hic inter Anatomica notari meretur controversia de motu sanguinis circulari in foetu, per foramen ovale, & canalem arteriosum communicationis. Tota quæstio coarctatur: *An sanguis, qui per foramen ovale transit, ex dextra cordis parte in sinistram, juxta communem sententiam; an vero ex sinistra cordis parte in dextram, juxta Dn. Mery opinionem, impellatur?* Dn. Du Verney antiquum systema probat, asseritque ad foramen ovale dari valvulam, quæ fluxum sanguinis a dextra in sinistram partem admittat, ex sinistra in dextram vero impediat. Dn. Mery negat non solum usum hujus valvule, sed & existentiam. Deducit quoque res est ad aliam subtilitatem Anatomicam: in adulto homine, cum tota massa sanguinis primo per arteriam pulmonariam in pulmones transeat, dein rediit per aortam expellatur, patet, hæc duo vasa, arteriam pulmonariam & aortam, cum æqualem recipere debeant quantitatem sanguinis, æqualia sibi fore; & res ita se habet. In foetu autem, juxta utrum-

que

que systema, inæqualis distribuitur per utraque hæc vasa quantitas sanguinis; cum juxta communem sententiam, foramen ovale portionem sanguinis arteriæ pulmonariæ detrahat, eam in venam pulmonariam infundendo; hinc plus sanguinis recipiet aorta, quam arteria pulmonum: juxta systema vero *Dn. Mery*, arteria pulmonaria non solum recipit omnem sanguinem per venam aliquam reductum, sed & per foramen ovale, ex venis pulmonariis aliquam portionem sanguinis naturaliter ad aortam destinati; plus itaque sanguinis arteria pulmonaria recipiet, quam aorta. Hinc ut veritas systematum sibi oppositorum indagetur, videndum est, quodnam ex his vasis, aorta an arteria pulmonaria, in foetu majoris sit capacitatis. *Dn. Mery* semper truncum arteriæ pulmonariæ dimidio majorem aorta invenit in foetu, quod ejus systemati sece omnes demere videtur scrupulos. Verum *Dn. Taurry* non solam contraria observatione, aortam in foetu majorem arteria pulmonaria monstravit, sed & præ tendit, etiamsi arteriam pulmonariam majorem observare liceat aorta, non tamen destructum iri systema antiquum, cum regurgitatione sanguinis, ob impeditum in pulmonibus circulum liberum, arteria pulmonaria extendatur, utpote ex membranis minus crassis validisque, quam aorta, constans; nato autem foetu, & per respirationem circulo sanguinis liberiore reddito, arteria pulmonaria, non amplius ita distenta, ad suam cum aorta æqualitatem redit. Sed cum in foetu truncus aortæ major est truncus arteriæ pulmonariæ, uti *Dn. Taurry* ostendit, necessario plus sanguinis per aortam transire debet, cum regurgitationi nullus ibi sit locus; quod opinio *Dn. Mery* omnem demit verisimilitudinem. Interim *Dn. Du Verney* cor testudinis terrestriæ, quod primam *Dn. Mery* occasionem dederat statuendi, idem in foetu fieri, exactissima diligentia examinavit, & in commentariis, scripto æneis figuris plurimis & insignibus ornato, illustravit, quo 1. *structuram* partium, 2. *eorum usum*, & 3. *judicium* exinde *de novo Dn. Mery* systemate formatum exhibet; quæ integra perlegantur, cum in paucas lineas coarctari nequeant, quæ tota sui extensione sunt cognoscenda. Universam *foetus historiam*, a prima ejus origine usque ad nativitatem, peculiari tractatu, quo systema ovarium defendit, complexus est *Dn. Taurry*, in quo nova solutione diffi-

cultati anatomicæ medetur circa liquorum vias, qui intra membranam foetus amnios dictam, & urinariam, quæ amnio intra chorium inferius adhæret, continentur. Supponit proin, primis statim formationis temporibus, repleti cavitatem amnii succo illo dulci & nutritio, cum foetus nullam adhuc urinam in interstitium illud emittit. Repleto vero amnio, & foetu crescente, urinaria incipit circumcirca repleti, & amnios nullum de novo succum nutritium attrahit, sed ex eo, quem hætenus recepit, foetui usque ad nativitatem alimenta subministrat; quod inde confirmatur, quia quo adultior est foetus, eo amnios minus, & urinaria magis repleta invenitur.

Inter Mathematica, ea quæ de infinitorum segmentorum in Cycloidis quadratura demonstravit *Clarissimus Dn. Bernoulli*, Gröning. Professor, notari merentur; sed cum illa adhuc certis conditionibus limitata sint, nec cujuscunque indifferenter sectionis spatium exhibeatur, nondum absoluta vel indefinita, sed solum partialis quadratura hæc æstimari poterit. Methodum porro generalissimam *Dn. Varignon* exhibuit inveniendi curvas, secundum quarum longitudinem grave decidens horizonti appropinquat in quacunque ratione, ita ut non necesse sit, progressionem Galilæi pro acceleratione supponere, sed quævis aliâ progressio imaginabilis hic admitti possit. Cum etiam linearum directionum, in corporibus cadentibus, semper supponantur sibi invicem parallelæ, quod in exiguis extensionibus & ad sensum, non autem in rigore mathematico verum est (in centro enim terræ omnes illæ concurrunt) hoc concursu supposito, solutio problematis est exhibita. Neque in respectu tantum ad horizontem, sed & ad punctum quodvis, non solum in axe curvæ, sed in alio quovis posito, in plano tamen curvæ situm, corporum lapsus æstimari poterit; unde non solum multæ novæ propositiones oriuntur, sed & ex principiis omnino novis veteres demonstrantur veritates, quales sunt *Dn. Leibniti*, *Bernoulliorumque fratrum*, de lineâ æqualis descensus, dudum in his Actis editæ meditationes, quæ in hoc scripto §. IV. brevi sequela ex priori calculo deducuntur. Idem *Dn. Varignon* æquationibus quoque secundi & tertii gradus resolvendis, facilem simplicemque methodum invenit, quæ commentariis pariter

riter est inserta. Curvam navibus construendis aptissimam, quo minima resistentia in liquido moveatur, determinavit *Illustrissimus Marchio Hospitalius*, simulque hoc calculo specimen exhibuit, exactam navis figuram, sine Geometria subtiliori & altiori, alias pro inuili habita, nunquam detectum iri. Vires musculorum per pondera elevata, (quod & olim *Borellus* in opere suo de motu animalium fecit) *Dn. de la Hire* æstimio accuratiori subjecit, scriptoque peculiari commentariis inserto, inventa complexus est. Generalissimum determinandi Geometricæ modum, circa clepsydram, exhibuit scripto *Dn. Varignon*, ubi quibuslibet vasis datis cum foramine aquam, juxta quamvis hypothesein celeritatis emittente, invenitur competens horarum distinctio; vel reliquis datis, inveniuntur vasa convenientis figuræ. Ubi cylindricis vasis, quæ spatio 12 horarum omnem aquam contentam emittunt, juxta hypothesein celeritatis Galilæanæ, compendiosam hanc præscripsit designationem: tota altitudo cylindri in 144 partes æquales dividitur, earum 23 notant horam primam, sequentes 21 secundam, 19 tertiam & juxta numeros impares descendendo, & tandem ultima una pars duodecimam. Pistrinum ealoris vi agitatum hic oculis subjicere proficuum fuerit, ut saltem aliquo modo applicatio ignis, quo per aeris expansionem aqua altius elevanda, & ita pondere suo rotam circa centrum motura statuitur, pateat, quam ingeniosa inventione, multis experimentis fultus calculoque adjunctus, certa proportionem partium inter se ordinavit inventor *Dn. Amontons*, cujus egregium scriptum hæc de re in commentariis hujus anni occurrit, nihilque videtur amplius desiderari, nisi ut difficultates tum in constructione rotæ, tum ipsa applicatione occursum tollantur, certamque theoriam facilis subsequatur praxis; quæ eo considerabilior est, quod hæc machina minimum 39 equis, vel 234 hominibus æquivalet, & cuilibet tempore locoque, æqualis sibi met permanens, conveniat. Sed en figuræ ipsius explicationem: Ignis in BB dilatat æcrem inclusum in A, & dum is per canalem HI propellitur, superficiem aquæ in I premit; hinc valvula 18 clauditur, valvula vero 7, 8, 9 apertuntur, quo per eas ascendat aqua versus Y. Hoc latere onusto, movetur rota circa cen-

TAB. II.
Fig. 1.

trum G, & succedit cellula B, cellula vero A immergitur in aquam, & , quo aer in ea contentus pristinum recuperet statum, demonstratum est, si diameter a Q ad 19 sit 8 pedum, a 20 ad 21 pedum 12, a 22 ad 1. ped. 18, & a 23 ad 24 ped. 30, profunditas vero 12 ped. calorque in BB æqualis aquæ ferventi, hanc machinam æquaturam vires 39 equorum.

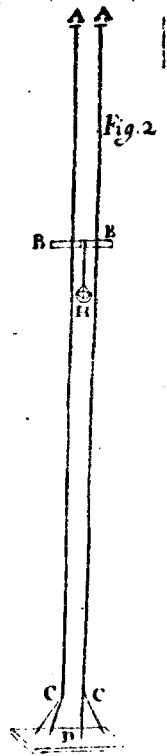
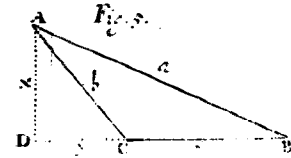
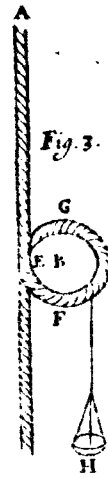
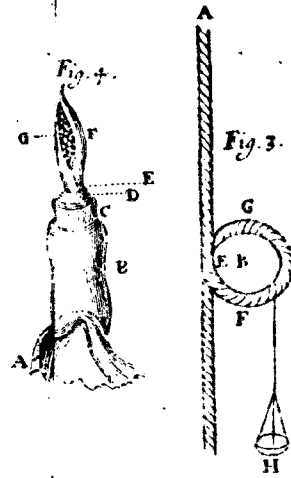
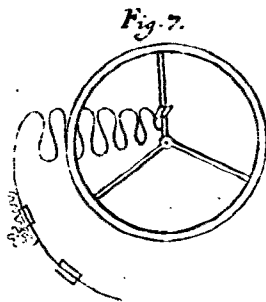
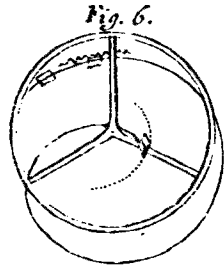
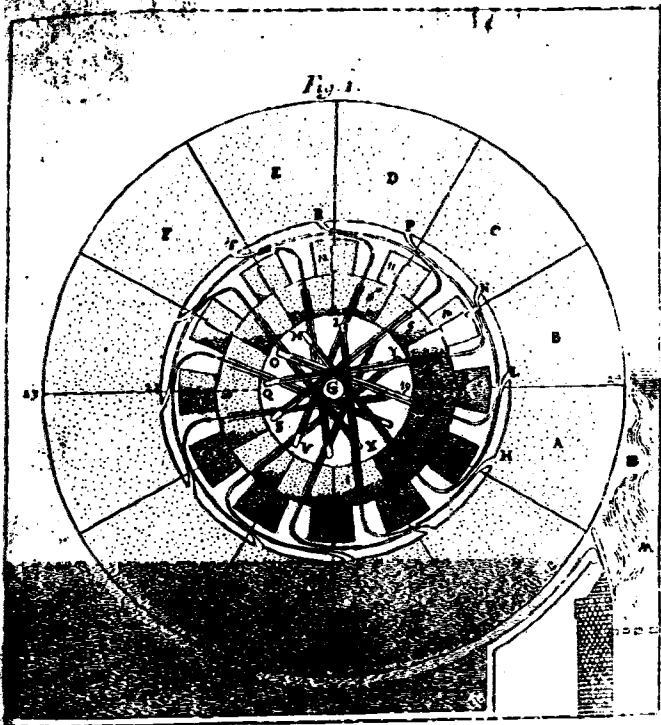
De affricu machinarum, ortoque inde grandi motus impedimento, jam pauca dedimus; meretur tamen res prolixiorẽ indagacionem, quam idem *Dn. Amontons* scripto complexus est, cui tabulas 5 subjecit, quibus rigiditatem funium diversæ crassitiei, a diversis ponderibus tractorum, computavit. Experimentum tale est: Firmiter annexis & ex sublimi dependentibus duobus funibus AA, ad distantiam 5 vel 6 pollicum (vid. fig. 2.) annectatur inferius in CC lanx D. Circa cylindrum BB uterque funium semel ex una eademque parte A EFG circumponatur (vid. fig. 3.) Jam in D ponitur pondus quodpiam notabile, & circa medium cylindri BB contrario funibus A EFG circuitu EGF, circumvolvitur funiculus admodum flexilis, qui dependentem exiguam habet aliam lancem H, cui impositum sufficiens pondus faciat descendere cylindrum BB, non obstante resistantia, quam rigiditas funium AC, AC producit. Hoc modo sequentia sunt observata:

TAB. II.
fig. 2.

fig. 3.

Pondera quibus duo funes sunt onerati	Resistentia funium circa cylindrum $\frac{5}{8}$ poll. diam,	Resistentia funium circa cylindrum 1 poll.	Resist.fun. circa cyl. $1\frac{1}{2}$ poll.	Crassities funium
60 lb	{ 135 uncia	114 unc.	90 unc.	3 lineæ.
	{ 90	76	60	2
	{ 45	38	30	1
40 lb	{ 90	76	60	3
	{ 60	50 $\frac{2}{3}$	40	2
	{ 30	25 $\frac{1}{3}$	20	1
20 lb	{ 45	38	30	3
	{ 30	25 $\frac{1}{3}$	20	2
	{ 15	12 $\frac{2}{3}$	10	1

TAB. II. ad A. 1704. M. April. p. 127. 599.

MENSIS APRILIS A. M DCCIV. 159

Ubi ergo sunt solum pondera diversa, resistentia augetur in ratione ponderum trahentium. Ubi sunt simul diverse crassi funes, resistentia erit in ratione composita ponderum & crassitierum. Ubi cylindrorum inæqualitas consideratur, resistentia crescit quidem pro diminutione diametri cylindrorum, sed non in eadem ratione. Hinc & in exemplum cakuli examinat eorum sententiam, quibus indifferens habetur, cylindros vel trochleas, parvæ aut magnæ diametri, usurpare. Sit onus 800 libr. elevandum, vel cum trochlea 24 pollicum in diametro, vel cum trochlea 3 poll. Cum ergo & axes earum & funes æqualis roboris, ob æquale pondus sustinendum, esse debeant, patet ex diversis rationibus affricus, requiri vim innoventem ultra 845 libr. in trochlea 24 pollic. sed in trochlea 3 poll. ex iisdem causis requiri vim 1236 $\frac{2}{3}$ libris superiorem, hoc est 391 $\frac{2}{3}$ lib. plus quam in priori motu.

Digna porro lectu sunt, quæ a *Dn. Couplet* de utilissimo libræ aquariæ seu chorobatis instrumento, tum parando, tum ad perfectionem debitam evehendo, accurate consignata & explicata inveniuntur: facilem enim & cuius commodam praxin rei alias inter plures, nec sine difficultatibus peragendæ monstrant. Quare licet aliorum jam curis hoc instrumentum perfectum fuerit redditum, (est enim a *Dn. de la Hire* in tractatu A. 1684 edito descriptum, & a nobis in Tom. I. Supplement. p. 96 exhibitum) rix tamen publico communicatum censei poterit, nisi cui promptus & cuius facilis parandi tractandique modus simul, uti hic factum, communicetur. Verum in compendium redigi recusant mōnita Autoris, quæ universa, nisi perfectioni instrumenti velis detractum, sunt observanda. Pareni necessitate, singulas quasque partes exacte inspicendi, in porta illa aquaria canalibus applicanda, ut & in instrumento, quod lapsus corporum proportionem indicat, deprehendent harum rerum curiosi, cum figuras æneas commentariis insertas cum explicatione contulerint. Quod autem maximum & præ aliis attendi meretur, est promissio, qua artium descriptionem exactissimam, secundum eum statum, quo nunc in Gallia florent, edere parata est Academia Scientiarum, unde non solum artificia, incognita hætenus, in lucem protrahentur, artesque ipsæ, facile alias perdendæ, conservabuntur, sed & aliis exteris suas artium
praxes

praxes cum Gallicis conferendi, & utrinque perfectionem earum procurandi dabitur occasio. Ars typographica ceteras omnes conservatura, initium fecit labori, & brevi specimen exhibebitur exactissimarum in literis figurarum, cum Historia Regis per numismata, quam Academia Inscriptionum elaboravit, his novis characteribus impressa publicabitur. Tandem Historia hæc Academicorum membrorum memoriam conservare studet, dum ultimum post fata honorem eis exhibet, mentionem faciendo brevem cujusque vitæ, studiorum & mortis, quod hic *Dn. Claudio Bourdelin* Medico obtigit, qui A. 1621 natus, A. 1699 fere octogenarius obiit, cum analysin chymicam plantarum plurimarum, oleorum, imo ad 2000 varii generis corporum, Academix ob oculos posuisset, & maximam partem operationum chymicarum, in hac Societate a 32 annis factarum, vel peregisset ipse, vel invenisset; successorem nactus *Dn. Lemery*, virum chymicis & laboribus & scriptis celeberrimum.

Sequitur pari contentorum ordine Annus alter 1700, qui totus refertus est elegantissimis observatis & reflexionibus, quorum omnium magis indicem, quam epitomen, in recensione Historix *Dn. du Hamel* dedimus. Hinc & hic pauca solum delibabimus, quamvis fatendum sit, eam esse & utilitatem & jucunditatem rerum, ut injuriosum in opus nobilissimum, & in semet nimum parcus videri queat, qui tantum per partes exiguas sumere velit, quod integrum offertur. Inter Physica notabilis est Phosphorus Barometricus, ubi ex agitatione Mercurius ultra æquilibrium altius & profundius debito rapitur, & in descensu tantum circa superficiem, lucem quandam emittere, sed non in omnibus Barometris, cernitur. Causam rei vide & in Historia, & in scripto *Dn. Bernoulli, Grön. Prof.* inquisitam. Egregia quoque est in Anatomicis observatio *Dn. Mery*, de circulatione aëris, qui inspiratus in pulmones, per venas pulmonarias sinistrum cordis ventriculum ingreditur, hinc distributus per arterias in universum corporis habitum, non egreditur per poros cutis cum sudore vel transpiratis vaporibus, sed remeat cum sanguine per venas usque in dextrum cordis ventriculum, & inde in pulmones per arteriam pulmonariam, ubi iterum expellitur cum multis heterogeneis particulis;

liquo-

liquoribus quidem transudationem consuetam esse per vasorum membranas, demonstrat *Dn. Mery*, quæ tamèn omnem aëri transitum inflatæ denegant. Quæ porro de formatione vocis in gutture per unicum rimulæ, quæ glottis dicitur, instrumentum, canali asperæ arteriæ nihil ad formationem ipsam contribuentem; exacta diligentia a *Dn. Dodart* perquiruntur, ut & de actione ventriculi in vomitionibus, prætereunda sunt, ne nimium excrescat nostrum indicium. Chymici quoque plurimas inveniunt observationes, non facile obvias. Ex Botanicis unicum mutuumur, observationem nempe *Dn. Dodart*, qua spicam frumenti, in primâ statim ex terra germinatione formatam plenarie, microscopio inspectam exhibet, in suo de multiplicatione corporum viventium scripto.

Germen grani frumentarij microscopio inspecti.

TAB. II.

Fig. 4.

- A. Pars radicis, unde tubus est abstractus.
- B. C. D. E. Tubus hujus cauliculi, cujus
- B. primum est internodium.
- C. secundum. D. tertium. E quartum. Quodlibet internodii-um folium secum portat, sed illa demta sunt, ut in illis foliis latens tecta que spica cerni possit.
- F. Ultimum folium, quod spicam satis apertam relinquit.
- G. Spica omnino formata in radio germinis.

Inter Mathematica *Dn. de la Hire* problemati: Datis tribus trianguli rectilinei lateribus, invenire superficiem; aliam dedit constructionem, cujus demonstrationem & simpliciore, & vulgari constructioni demonstrandæ simul aptam pronunciat. Sit Triangulum ABC, cujus tria latera a, b, c, sint cognita; dicit

Fig. 5.

$$\sqrt{\frac{1}{8} aabb + \frac{1}{8} aacc + \frac{1}{8} bbcc - \frac{1}{16} a^4 - \frac{1}{16} b^4 - \frac{1}{16} c^4}$$

= superficiem trianguli.

Demonstratio.

Prolongetur BC & ducatur AD perpendicularis, AD = x, CD = y; erit bb - yy = xx, & pariter aa - cc - 2cy - yy = xx hinc æquatio bb - yy = aa - cc - 2cy - yy, quæ reducitur ad hanc: 2cy = aa - bb - cc, & divid. utrinque per 2c

X

$$y = \frac{aa - bb - cc}{2c} \text{ Consequenter AD} = x \text{ erit} = \sqrt{bb + \frac{aa - bb - cc}{2c}}$$

quæ multiplic. per $\frac{1}{2}c$ dabit pro superficie trianguli radicem superius positam.

De viribus Centralibus seu Gravitationibus, quibus Planetæ orbis hactenus eis assignatos describunt, egit cum cura *Dn. Varignon*, ubi non solum Ellipsis veris, quas *Keplerus*, *Newton*, *Leibnitius*, ut & in nupero opere Astronomico *Dn. Gregorius*; sed etiam illis alterius speciei, quas *Dn. Casini* Planetis tribuit, (in quibus duarum ex focus ductarum non aggregatum, sed productum perpetuo æquale est,) vires convenientes calculo analytico inquisivit. Musici quoque inveniunt aliqua de soni fixi determinatione, quæ intimiorem sapiunt philosophiam.

Mechanica plura tum in Historia, tum in Commentariis occurrunt egregia; nominare saltem duo liceat, utraque *Dn. de la Hire* inventa. Primum est instrumentum universale ad jaciendas Bombas, quod *Dn. Blondelli* olim editum instrumentum, & simplicitate constructionis, & facilitate usus longe antecellit; sine intermixtis enim arithmeticis operationibus dirigit artifices. Describitur hoc ab Autore secundum omnes partes, peculiari schematis arte. Alterum est horologiorum portatilium minorum emendatio, quo magis ad æqualitatem motus reducuntur. Egit quidem simul de majoribus horologiis oscillatoriis, verum illa sunt sublimioris calculi; hæc autem & universaliore utilitate, & simplicitate se maxime commendant. Scilicet pinnula illa, quæ in spiralem lineam intorqueri, & regulandis motibus libramenti communiter ab artificibus affigi circumponique solet, non immediate axi libramenti annecti debet, sed radius libramenti quidam, ad quartam distantia suæ a centro partem, in ejus pinnulæ extremitatem bifurcam libere indendus est, ad modum, quem *fig. 6.* monstrat. Verum adhuc alio modo lamellulam illam chalybeam applicare docet, ut non in spiras, sed in undas formetur, & ad $\frac{1}{4}$ distantia a centro partem, furcula radii libramenti hinc inde conutabitur & diriget, uti in *fig. 7.* exactius videre licet. Finitur hujus anni Historia Elogio *Dn. Linnæi*, qui vivis & Societati huic illustri Regiæ sub-

TAB. II.

fig. 6.

fig. 7.

tra-

tractus est A. 1701, ætatis 31 $\frac{1}{2}$ annorum, anatomicus insignis & prudens; quod imprimis ex tractatu ipsius *de generatione & nutritione fatus*, A. 1700 edito, patet, in quem exactissime & inter reliquam praxin medicam elaborandum, forsan nimias vires, ad doctissimi adversarii objectiones solide diluendas, impendit. Successorem habet *Dn. Littré*.

ROGERI ASCHAMI EPISTOLARUM LIBRI IV°

Accessit JOHANNIS STURMII aliorumque ad Aschamum Angloique alijs Eruditos Epistolarum Liber unus.

Oxoniz, apud H. Clements, 1703, in 8. Plag. dimid. 53.

NON novus quidem est, quem recensendum Tibi L. B. hic sumsumus, libellus; sed Viri Clarissimi, literarumque humaniorum in Britannia restauratoris fere principis, Rogeri Aschami, aliorumque virorum eruditissimorum, quorum epistolas continet, fama & celebritate per universum, qua patet, eruditorum orbem, notus & dudum approbatus. Cum tamen Viri Clarissimo, Gulielmo Estlobio, post tres editiones Londinenses, quas annis 1576, 1578, 1590 Grantius divulgavit, postque duas Hanovienses A. 1602 ac 1610, & eam, quæ Coloniae Allobrogum A. 1611 prodit, novam hanc editionem adornare, insignique accessione ditare placuerit; nos etiam tam nitidam editionem utilissimi libelli publice hic commendandam existimavimus. In dedicatoria ad Robertum Hethæum Armigerum epistola, Estlobius Aschamum imprimis ob eruditissimam & prudentissimam Ciceronis in dicendo imitationem, amplissimo rerum usui conjunctam, laudat, illumque Chæcis, Smithis, Haddonis, Anglis; ac Sturmijis, Oseriis, Manutiisque merito comparat: ejus etiam familiam totiusque Aschamæ gentis historiam, post Grantium, cujus integra in laudes Aschami oratio exhibetur, luculentius declarare studet. Filium certe Rogeri *Ægidium Aschamum*, & ab humanioris eruditionis præstantia, & scribendarum epistolarum pari profus dexteritate commendat. Ultimum autem stirpis Aschamæ, Antonium, scriptis suis notum, & aliis jam celebratum fuisse, commemorat. Deinde libris quinque Aschami & amicorum ejus epistolæ, quotquot unquam aliis editionibus evulgatæ fuerunt, exhibentur. Hisce e MSS. quædam a

Strypæo aliisque amicis communicatæ adjiciuntur. *Primus* nimirum liber eas complectitur, quas ad Joh. Sturmium Aschamus scripsit: inter quas, cum elegantissimæ sint omnes, primum, quo posita est, locum facile tuetur, quæ *imitandi præstantissimam rationem* exponit. *Secundus* liber eas continet, quas cum Cantabrigiæ bonis literis felicissimam operam navaret, ad fautores suos, viros maximi inter Anglos nominis, Reginamque etiam Elisabetham dedit. *Tertius* eas comprehendit, quas & post abitum ex Gallia in Germaniam, & a reditu e Germania in Angliam, ad amicos scripsit. Tribus his libris, prima etiam editione excusis, Clarissimus Editor adjunxit *commendatiivarum, petitoriarum aliarumque hujus generis aliorum nomine ad alios conscriparum librum unum*: quæ quidem suavitate illam, qua Aschamus in scribendo usus est, prorsus redolent, ac inprimis eandem in duabus adhuc ineditis epistolis, altera nomine Philippi & Mariæ Angliæ Regum ad Paulum IV Pontificem, de Reginaldo Polo, Cardinale & Nuncio in Anglia Apostolico, Reginæ inprimis caro, Pontifici autem hæreseos suspecto, non revocando, p. 378: altera officiosa, nomine Elisabethæ (cujus *αὐτόγραφοι* adhuc in archivis bibliothecæ Bodlejanæ continentur) ad Regem Eduardum VI scripta, p. 380 declarant. His tandem additur *liber unus Epistolarum a Sturmio, Hier. Osorio, Brandisbæo, Nannio, Toxite, Sleidano, Leodio, Cisnero, Spithonio, Petro Ramo, Montio, Smitbo, Jo. Metello, Cirlero & alius ad Elisabetham, Aschamum & alios scriptarum, alibique jam editarum*. Quas comitantur, inde a p. 431 ad finem usque, aliquot virorum præstantissimorum adhuc ineditæ: inter quas & styli præstantia, & rerum gravitate, epistola *Eduardi Somerset ad Universitatem Cantabrigiensem*, qua Cancellarii Academiæ munus se suscepturum, & ex Universitatis commodo acturum promittit p. 431, & illa etiam *Buceri de sacris relligione instituendis* ad Jo. Checum p. 434, *Petrique Martyris de eadem materia ad M. Bucerum* p. 437, principem locum omnino merentur.

ELIÆ BENOIST, IN GALLICANA DEFENSI EC-
clesiæ V. D. Ministri, adversus Epistolam D. TACO HAJO
vanden HONERT de Stylo N. T. Amica Expositio
latio &c.

Del-

Delfis, apud H. Kronefeld, 1703, in^o 4. plag. 16.

Post Dissertationum Philologico-Theologicarum de Stylo Novi Testamenti Syntagma, a Clar. Rhenferdio compilatum, aliud etiam, quod de eodem argumento Vir Reverendus Taco Hajo vanden Honert collegerat, superiori anno p. 520 in his Actis exhibuimus. In quo posteriori, epistola etiam Collectoris ultimo loco recensita est, quam ille ad Virum Reverendum, Abrahamum Boddens, Pastorem apud Amstelodamenses Ecclesiae Gallo-Belgicae vigilantissimum dederat. Is enim ante ad Tacone[m] scripserat, ejusque de Stylo Novi Testamenti sententiam sibi exposcerat, quod a Dn. Jurieu & Dn. Benoist, occasione versionis Psalmorum Maroti & Bezæ, a Genevensibus Pastoribus repudiata, ejusmodi rationes adhibita[rum] essent, quæ S. Literarum majestati ipso iudice non convenirent. Si enim ideo repudiatam antiquam Psalmorum versionem volebant, quia obsoletas & ita barbaras voces ac *φράσεις* contineret, ut a nostri seculi hominibus Gallis intelligi vix posset, ac proinde vel Pauli iudicio, Ecclesia indigna esset. De quo quidem argumento sententiam suam proluxa satis epistola, a nobis tum in compendium redacta, Taco Hajo vanden Honert aperuerat. At enim vero in eadem quædam duriora a Tacone in se dicta, sententiam autem suam potius confirmatam quam confutatam putat Benoist: cum omnino tota controversia, non jam ad *λογωμαχίαν*, sed ad meram *συλλαβομαχίαν*, *κεραυμαχίαν*, ac denique *σκιαμαχίαν* abeat, resque omnis in extremis vocis Barbarismus syllabis hæreat. *Βάρβαρον* enim, *βαρβαρίφωνον*, aut *βαρβαρόλεξον* si dixisset Autor, facile tutum se fuisse a Taconis fulminibus credit; jam autem ipsum ad extremos vocis Barbarismus apices ita excanduisse perhibet, ut in solam istius vocis terminationem testimonia, argumenta, fulmina conferat, moliatur, conjiciat. Adversus hæc igitur ut aliqua sese ratione tueretur, ultimum hoc de ista controversia scriptum edere se voluisse, Autor affirmat. In quo quidem tria potissimum agit. Primum enim exponit, qua occasione commentariolum scripserit, e quo a Tacone abominandi erroris insimuletur. Brevi nimirum narratione controversiam in Synodo quadam Zutphaniensi, de nova Psalmorum versione conficienda, descripsisse p. 12. Id vero non publico nomine, nec eo

sine, ut publicaretur, sed ut, dum approbaretur ab aliis, domi la-
 teret, quorundam deinceps utilitatibus inservitura. In cujus scri-
 pti particula quadam, a Dn. Boddens male translata, cum Taconem
 Autoris de stylo Novi Testamenti sententia offenderit: *parte*
secunda eandem prolixius explicat, ejusque hanc summam
 p. 22. exhibet: Et res & verba a Spiritu S. suis amanuensis in-
 spirata esse, nec unquam eis, si quando ad loquendum aut scri-
 bendum de rebus divinis se accingerent, necessarium illius auxilium
 defuisse. Imo nec eos unquam loquendi aut scribendi consilium
 cepisse, quin interno Spiritus jussu ac motu, ad hoc officium voca-
 rentur. Tantam igitur Scripturæ S. sublimitatem, gravitatem,
 vim, efficaciam, ac majestatem, simulque tam ingenuam simpli-
 citatem inesse, ut ei nullus eloquentiæ humanæ conatus, aut æ-
 quari aut anteferi possit. Hanc suam de S. Scriptura sententi-
 am ubi multis explicuit Dn. Benoist, dissertationis hujus *partem*
tertiam addit, sequæ a Taconis criminationibus vindicare studet.
 Hic vero varie se omnino laesum, varie a Tacone peccatum esse, ex-
 istimat. Ac initio quidem comparationem styli Novi Testamenti
 cum stylo Maroti & Beza a se nusquam factam, sed ad Gene-
 vensium argumentum, qui versionem Psalmorum antiquam abro-
 gare ideo volebant, quod Paulus I. Cor. XIV, 11. barbaræ linguæ usum
 in Ecclesia interdixisset, responsum esse ait, Paulum per linguam
 barbaram non eam, quæ aliqua vocabula vel *Φεάσεις* barbaras
 habeat, sed universam orationem, quæ lingua auditoribus ignota,
 ideoque barbara habeatur, intelligere: alioquin ipsorum censuram
 in ipsum Pauli stylum recidere, in quo occurrant quædam haud
 minus ab usu τῶν εὐδαιμονέντων Ἑλλήνων remota, quam vetus
 Gallorum paraphrasis ab ævi hujus εὐδαιμονέντων Gallorum con-
 suetudine, p. 63. 64. Deinde etiam si ejusmodi comparationem in-
 stituerit, non propterea peccati alicujus vel impietatis argui se posse
 existimat p. 69, cum varie ab aliis Theologis & Philologis stylus
 sacer cum profano, scriptoresque sacri inter se comparentur, Mat-
 thæusque incultior, Lucas rûtidior, Joannes lenior, Paulus vehe-
 mentior ac elatior, styli ratione esse videantur, p. 70; id quod ex
 ipsis, quæ Taço adduxerat, Patrum testimoniis p. 75, 76, 77 decla-
 rat. Porro invidiam vocis *barbarissima* a se amoliturus, Taconem
 cum

cum maxime se in eo accuset, in jocularium errorem incidisse a-
 ite, non considerando, ipsum Benoist hominem Gallum Gallo-
 rum more per barbarismum nihil aliud, quam voces, *Φεδοσις*,
 earumque constructiones, ex aliena lingua desumptas, & nondum
τῶν ἰουδαίων suffragiis & consuetudine receptas, intelligere,
 p. 79, 80; ut frustra sit Taconi cum omni suo apparatu, quo e prisco-
 rum Grammaticorum usu, vocis *Barbarismus καλῶν* probare co-
 netur, cum sua sententia divinæ S. Literarum auctoritati plane
 non contrarietur. Explicata in hunc modum sententia sua, Autor
 nonnulla adhuc observat, extra ipsam quidem quæstionem posita,
 sed quæ ipsi minus forte consultè a Tacone scripta visâ fuerint.
 Primo enim minus accurate dictum esse, quod Strabonis judicio,
 schola Tarsensis Atheniensi & Alexandria non cesserit: cum i-
 dem Strabo dixerit, Tarsenses cives, pro ingenti scientiarum stu-
 dio, celebriores scholas adire, ut quaedam scientiarum perfectio-
 nem adipiscantur. Neque illud procul ab errore abesse videtur
 Dn. Benoist, quod Paulus a Tacone Græcè doctissimus appelletur,
 cum nec ex eo vera Pauli gloria manet, nec ab ipso Tacone negari
 possit, Philonem v. g. aliosve Paulo in literarum scientia facile
 antecelluisse. Imprimis cum ars Pauli textoria ostendat, ipsum
 non de fortunatis, sed de plebe Tarsensi fuisse, indeque ejus ser-
 monem plebejorum Cilicisimum redoluisse, necesse sit; ipsa etiam
 Tarsensis schola, si omnino Paulum literis ibi operam navasse con-
 cedatur, circa Apostolorum tempora, ita comparata fuerit, ut elo-
 quentiæ potius corruptio (omnibus enim Asiaticis scholis tumidum
 atque inflatum genus dicendi, a Cicerone, Quintiliano, aliisque
 tribuitur) quam perfectio ex ea manare potuerit, p. 102. 103. 104.
 105. Porro leviculum quendam Taconis errorem in eo deprehen-
 disse sibi videtur Dn. Benoist, quod is Strabonem Pauli *συγγε-
 γοῦ*, confertaneum etiam ejus appellet; cum Amasea, ubi Strabo
 natus est, a Tarso, Pauli patria, ducentis fere milliaribus distet. Ne-
 que illum inter graviores Taconis lapsus refert, quod p. 127. 128.
 tam dubia sit de Arnobii mente sententia, quam ipsi porro Dn. Be-
 noist inde a p. 106 ad 109 explicatiorem dare studet. Tandem de
 Clerico a Tacone refutando quædam assert; quæ ut nos quidem
 aliorum relicta judicio volumus, ita Dn. Benoist Max. Rev. Oka-
 siii

rii nostri sententiam de lingua Biblica (nunquam enim novam eam linguam facit, ut ait Benoist, sed ista voce singularem Novi Testamenti in dicendo characterem commodissime signari posse putat) p. 91 & 98 non omnino recte percepisse; de scriptoribus autem Germanicis p. 100 generatim invidius sensisse, arbitramur.

DISSERTATION SUR SAINT DENIS L'AREOPAGITE &c.

i. c.

DISSERTATIO DE S. DIONYSIO AREOPAGITA, qua ostenditur, Sanctum hunc auctorem esse eorum operum, quae nomen ejus preferunt.

Parisii, apud Petrum Debats, 1702, in 8. maj.

Constat 1 Alph. 9. Plag.

Mentio jam a nobis facta est praesentis scripti, cum mense superioris anni Septembri, Rev. P. Cozza Vindicias Aicopagiticis recensuissimus. Nec alia fere ratione Anonymus illius Auctor, seu in vindicandis S. Dionysio operibus, quae tribui illi solent, seu in refellendis Anti-Areopagitarum objectionibus, procedit, quam a Cozza factum: ut adeo repetere hoc loco, quae de universo argumento prolixè satis in recensione Cozziani operis dicta sunt, supervacaneum fuerit. Nihilominus de ipsa controversiae origine, quam tum intactam reliquimus, & in qua tamen momentum haud leve situm est, addere quaedam non gravabimur. Nimirum cum A. 533 Constantinopoli, in palatio Justiniani Imperatoris, collatio inter Catholicos & Severianos, finiendi dissidii studio, quod inter eos occasione Concilii Chalcedonensis exarserat, instituta esset, tum vero primum omnium Severiani, Haeretici nempe, pro tuenda sententia sua, ad testimonium S. Dionysii provocarunt. Certe ante sextum illud a nato Christo seculum, cuiquam quicquam de Dionysianis operibus innotuisse, idoneis argumentis comprobari non potest. Ex quo tantum etiam abest, ut in collatione illa Orthodoxi in auctoritate Dionysii acquieverint, ut testimonia ex ejus operibus allegata rejecerint potius.

Illæ testimonia, inquit Hypatius Archiepiscopus Ephesinus, suo ac Collegarum Catholicorum nomine, *quæ vos Dionysii Areopagite dicitis, unde potestis ostendere veræ esse, sicut suspicamini? Si enim ejus erant, non potuissent latere B. Cyrillum. Quid autem de B. Cyrillo dico? quando & B. Athanasius, si pro certo scisset ejus fuisse, ante omnia in Niceno Concilio de Consubstantiali Trinitate eadem testimonia protulisset adversus Arii diversa substantiæ blasphemias. Si autem nullus ex Antiquis recordatus est ea, unde potestis ostendere, quia illius sunt? nescio.* Unde Anti-Areopagite colligunt, cum ad S. Dionysii scripta tum primum provocatum fuerit, & quidem ab Hæreticis, eadem vero a Catholicis, velut spuria, fuerint repudiata, nec Antiquitati ea fuisse cognita, nec genuina esse, sed supposita. Nec deest tamen, quod respondeant adversarum partium patroni. Hypatium enim ajunt cum Collegis minime rejecisse S. Dionysii opera, sed illorum tantum testimoniorum, quæ a Severianis tanquam Dionysiana fuerant producta, fidem suspectam habuisse. Id quod Anonymus noster adeo confidenter asserit, ut ex eo, quod Hypatius S. Dionysii opera non rejecerit (de quo quidem adhuc sub judice lis est) inferre porro non dubitet, itaque Hypatium opera S. Dionysii agnovisse pro genuinis, eoque argumentum retorquere nitatur in adversarios. De quo alii viderint.

Duo supersunt, quæ obiter monemus. Primum est, quod Anonymus, dum speciatim Tillemontium, qui & ipse Tomo II Commentariorum Ecclesiasticorum, opera illa S. Dionysio abjudicaverat, refutare allaborat, duplicis erroris Virum doctissimum arguat; tum quod P. Sirmondum falso annumeraverit illis, qui scripta Areopagite impugnarunt; tum quod Dallæum secutus, iis quoque Feburium, Ludovici XIII quondam præceptorem accensuerit, cum Feburium quidem opusculum contra missionem S. Dionysii in Galliam, minime vero contra scripta hujus Sancti, composuisse constet. Alterum, quod Anonymus noster libro suo *Analysin seu Synopsin operum, quæ Areopagite vindicaverat, & Gallico quidem sermone, ut legi ab omnibus posset, etiam quibus opera ipsa nunquam visa sunt, subjunxerit, quam prudenter, de eo aliorum esto judicium, cum pauci forte futuri sint, qui in Ec-*

eclesiasticis antiquitatibus vel leviter versati, ubi libellum perlegerint, & candide animi sententiam exponere jubeantur, non agniti sint, quæ in eo proponuntur, Apostolico ævo, & illius temporis, quo Areopagita vixit, simplicitati minime convenire.

*JO. BALTHASARIS WERNHERI D. JURIS PROF.
Publ. Curia Provincialis, Scabinatus Electoralis Saxonici & Facultatis Juridicæ in Academia Vitembergensi Assessoris, Elementa
Juris Naturæ & Gentium, ex universali principio deducta,
nec non ad usum in Jure Civili passim accommodata.*

Vitembergæ, literis Jo. Gothofr. Meyeri, 1704, in 8.

Constant 1. alph. 8. plag.

EXcellentissimum Autorem, gravioribus licet numeribus in Illustri Academia Wittenbergensi admotum, literis, quibus semper, ac in primis, quod novimus, cum Lipsiæ viveret, impensè deditus & delectatus fuit, nondum desuescere, hæc, quæ jam exhibemus, Juris Naturæ & Gentium Elementa ostendunt. Quæ in re, cum fere in hæc studia affectum in Consultissimo Autore deprehendere licet, qualis quondam Celeberrimi Antecessoris Wittenbergensis B. Ziegleri fuit. Hunc enim quotidianus causarum forensium usus, crebræ actuatorum, tabulariorum, tabellionum, scribarum & aliorum ministrorum publicorum, tum & ipsorum litigantium interpellationes, impedire non potuerunt, quo minus doctissimas in opus Grotianum notas & animadversiones conficeret, ceu ex præmissa Præfatione colligere licet. E re autem Lectorum esse videtur, specialius non nihil præmonere, quis præcipuus horum Elementorum sit scopus. Nimirum animus Nobilissimi Autoris, mathematicis disciplinis ab ineunte ætate innutritus, illa, quæ imperio solius rationis ultimato subsunt, credere potius quam scire, et cuiquam veritati, nisi clare distincteque perceptæ, assentiri, servile liberoque ingenio indignum judicavit, atque adeo parem cum demonstrationibus mathematicis certitudinem, in rebus moralibus ubique requisivit. Hanc vero cum in multis libellis, qui talem demonstrandi modum præ se ferunt, frustra quaesivisset, eoque tempus & laborem nequicquam prodegisset Noster, pristinum ardorem sensim lan-

languescere, & animum tædio correptum, ad hæc studia prope-
 modum frigere sensit. Cum vero hoc ipsum, nihil certi in disci-
 plina juris naturalis dari, falsum esse, evidenter cognosceret, nec
 tamen, in quo pedem figere liceret, inveniret, nihil consilii reli-
 quum ipsi esse fuit visum, quam ut ex integro omnia ageret, ac,
 quid in ipsis fundamentis, quibus universa morum disciplina su-
 perstructa est, solidi subsit, accurate investigaret atque distincte per-
 ciperet, & si illa lubrica esse, & facile subruï posse intelligeret,
 novam veritatis indagandæ viam ingrederetur, aut saltem hoc
 ipsum, demonstrationibus in hoc genere locum nullum esse, certo
 cognosceret. Instituto ergo principiorum, quæ huic disciplinæ
 subterni solent, examine, facile perspexit Consultissimus Autor,
 ex cæteris ne quidem generalissima juris naturæ capita deduci
 posse, solam vero philosophandi rationem, quam Grotius & Pu-
 fendorhus sectati fuerunt, aliquid solidi in recessu habere videri; sed
 simul valde miratus est, quod uterque, in explicandis juris naturæ
 præceptis particularibus, principium a se præstructum deseruerit, ac
 ad solas æquitatis rationes, quæ sæpe pari pondere in utramque par-
 tem suppetunt, prolapsus sit, ut quoad speciales quaestiones, per-
 inde videatur, atque si nullo docendi principio illi usi sint: cujus
 rei rationem non aliam Nostro deprehendere licuit, quam quod
 Duumviri illi, ex recepta opinione, multa ad jus naturale retule-
 rint, quorum moralitatem ex substrato principio deduci non pos-
 se intellexerint; ea igitur illos quibuscunque rationibus, aliunde
 petitis, maluisse munire, quam tantam partem ex hac disciplina
 eliminare. Enim vero cum semel genuinum juris naturæ fun-
 damentum indagasset Autor, atque obfirmato animo, in perqui-
 rendis legibus naturalibus, ad illud unum recurrisset, in proclivi
 fuit deprehendere, eorum pleraque, de quibus Moralistæ tam a-
 cres & ambitiosas lites movent, plane ad objectum juris naturæ
 haut pertinere, & hinc de illis statuendi liberrimam facultatem
 cuius Legislatori relictam esse. Quo igitur de genuino hoc
 fundamento clarius constet, universam juris naturæ disciplinam
 delineare, quidve ad eandem proprie pertineat, & quid inter in-
 differentia reponendum sit, breviter indicare, Nostro visum fuit;
 qua in re ita luculenter se versatum putat, ut cuius sanæ mentis,

hac via ingresso, perfacile sit, omnia Juris naturalis præcepta, sine ullo negotio, cognoscere & demonstrare. Hic est adeo præcipuus horum Elementorum scopus, propriis fere Nostri verbis representatus, ex quo facile patet, quantum ei juris naturalis studium debeat. De cætero uti Grotii ac Pufendorffii lectioni se multum debere, Autor fatetur, ita eum Elementa hæc fere juxta ductum scriptorum Pufendorffianorum, ac in specie libri de *Officio Hominis & Civis secundum Legem Naturalem*, confecisse, satis liquet. Nam explicatis actionibus humanis earumque norma in genere, de legibus naturalibus disserit; postea religionem naturalem, ac officia erga se ipsum, cum jure & favore necessitatis, persequitur; inde ad officia socialitatis progressus, tam officia absoluta quam hypothetica recenset, in quem locum adeo officia paciscentium, fermocinantium, acquisitio domini, pacta & contractus, modi tollendi obligationem, ut & interpretatio, ab eodem referuntur. Quibus absolutis, ad officia ex diverso statu fluentia pergit, ac explicata civitatum origine & forma interna, initia & partes summæ potestatis, republicas mixtas, affectiones summi imperii, modos illud acquirendi, ejusque sanctitatem, summorum Imperantium officium, & potestatem Principis circa singulas imperii partes enarrat, ac explicatione modorum, conditionem civis ac civitatis tollentium, totum tractatum obfignat. Hoc igitur in genere notato, satis erit, si aliquo exemplo laborem Autoris illustremus. In capite quinto, de principio legum naturalium idem sollicitus, post relatas improbatasque aliorum sententias, duas propositiones fundamentales, quarum una præceptis, altera prohibitionibus naturalibus adæquate respondeat, inculcat. Prior hæc est: *Quicquid ita comparatum, ut, si ab omnibus hominibus omitteretur, generi humano pereundum esset, illud per legem naturæ a Deo præceptum.* Posterior huc redit: *Quicquid ita comparatum, ut, si ab omnibus hominibus fieret, generi humano pereundum esset, illud naturaliter a Deo prohibitum.* Et quamvis hæc principia tam clara & manifesta videantur, ut quævis cordatum eorum veritatem facile agniturum esse, speret Noster, attamen dubia præcipua, quæ contra illud moveri, & imperitis præsertim fucum

face-

facere possint, in capite sexto diluere, iisque discussis, in capite septimo principiorum laudatorum usum, in quaestionibus specialibus decidendis, non exiguum, aliquanto uberius ostendere voluit; ex qua tractatione aliqua exempla referemus. Sic controversi solet, an rei commodatae, quae casu perit, apud commodantem tamen peritura non fuisset, aestimationem commodatarius praestare debeat? In utramque partem ambiguis aequitatis rationibus pugnari solet, sed Noster ex suo principio rem facile absolvit. Cum enim manifestum sit (sunt verba ejus) neque positam commodatarii, ad praestandum tali casu rei pretium, obligationem nexum generis humani involvere, neque ejusdem negationem simpliciter illius ruinam maturare, inde fluit, de hujus quaestione objecto nihil jus naturale disponere. Pari compendio definit quaestionem: utrum in locatione, conductione, cui aliquid aleae subest, propter incertitudinem proventus & fructuum, qui ex bonis locatis sperantur, aliquid de pensione, ob improvisam, & casu aliquo rariore contingentem sterilitatem, a locatore remittendum sit, nec ne? Cum enim, neglecto inani rationum aequitatis, in utramque partem ab aliis afferri solitarum, consuetu, haec quoque materia, simplici & necessario nexu, cum natura humana non cohareat, inde eam intactam relinquere, atque in neutram partem pronunciare, lex naturae, Nostri iudicio, intelligitur. Corruit etiam difficultas quaestione: an peccent in legem naturalem, qui in summa penuria, in cibum forte ductos, aut eos, qui sortem respuunt, extra eam jugulant? Neque enim videt Noster, qui nexum generis humani haec, in ultimo necessitatis casu, data occidendi licentia tollat, maxime cum in genere ea solum occisio illicita censeri possit, quae contra jus & fas sit suscepta, de quo, ex lege naturali, non nisi per deprehensam necessariam cum conditione generis humani disconvenientiam, constet.

NICEPHORI GREGORAE BYZANTINA HISTORIA, Graece & Latine, ex recensione JO. BOIVINII.

Parisiis e typographia Regia, 1702, in fol. maj.

Promissi nostri memores, quo nuperime post eorum, quae ad ipsam hanc nitidissimam & auctiorem longe Historiae Byzantinae

tinæ editionem attinebant, in Actis his enarrationem, de *Vita Gregoræ*, a viro Clarissimo *Jo. Boivinio* operi huic præmissa, nos alibi dicturos sumus polliciti, jam seorsim potiora vitæ istius, auctius & ornatus, quam hucusque factum, conscriptæ momenta sistere adgredimur. Equidem non ignoravit Boivinius, *Martinum Hankium*, Virum, ipsius quoque judicio, doctum & in historiis Græcis Latinisque haud mediocriter versatum, vitam Gregoræ non ita pridem satis accurate enarratam vulgasse. At tamen cum is libros Gregoræ alios non viderit, quam undecim priores ab Hieronymo Wolfio editos; Boivinius autem integros duodequadraginta habuerit, nec non alia ejusdem Auctoris anecdota, ac in iis maxime Dialogum de Sapientia, qui & *Florentius* inscribitur: fieri inde non potuit, quin Vita Gregoræ, ex tot novis codicum MStorum & anecdotorum adjumentis, magnam partem auctior a Boivinio adornaretur.

Natus est *Nicephorus Gregoras* noster in Asia, circiter annum Christi 1295, imperante Andronico Seniore. Paphlagonem eum facit Patriarcha Philotheus in Antirrheticis: at ipse Gregoras in Dialogo de Sapientia vocat se Heracleotam. De parentibus aliisque ejus cognatis, præter avunculum Joannem, Heracleæ Metropolitanum, nihil memoriæ proditum esse, Boivinius commemorat. Præceptores autem eum tres habuisse maxime illustres memorat, Joannem avunculum, Glycyn Patriarcham Byzantinam, & Theodorum Metochitem Magnum Logothetam. Sub Antistite avunculo, suo, ut alicubi loquitur, *post Deum ab infantia curatore*, in urbe Heraclea, quæ Heraclea Ponti dicitur, & in finibus Paphlagoniæ sita est, prima puerilis doctrinæ rudimenta posuit. Inde translatus Byzantium, in Rhetoricis se in Patriarchæ, Joannis Glycoos, disertissimi apud illius ævi homines & Attici sermonis peritissimi Rhetoris, disciplinam tradidit. In Astronomicis vero ibi Magnum Logothetam magistrum sibi excellentem elegit. De hoc Magno Logotheta scitum est dictum Gregoræ, quo ab Andronico Seniore interrogatus, quo pacto Metochites, a tenuibus initiis profectus, summus Astronomus evasisset, *Nihil mirum*, respondit, *ex parva lampade magnam facem accendi*. A Logotheta Magno, jam annos 27 natus, in Imperatoris Andronici aulam,

omnis

omnis eo tempore honestatis & virtutis officinam, & literariæ eruditionis gymnasium, se contulit Gregoras. Ubi cum gravi inter cetera oratione, duas in Andronico virtutes, sapientiam & eloquentiam solenniter laudavisset, ultra quam speraverat, benevolam sibi Imperatorem expertus est, ita quidem, ut ei, acerbissima utut apud Græcos oratorum indignatione, Chartophylacis dignitatem in gratiæ pignus offerret: quem tamen honorem, in Ecclesia apud Græcos primum, Gregoras modeste repudiavit. Aliquanto post, A. C. circiter 1324, nobilis inter eruditos de Paschate orta est controversia. In qua cum & Gregoras suam, de Paschatis diei correctione, sententiam in palatio Andronici docte explicuisset, & Paschatis festum proxime ante diem Martii vigesimum instituentum esse demonstrasset: Imperator quidem illius consilium de Paschate corrigendo probavit, rem ipsam tamen, quod diem vigesimum secundum Martii, toto orbe receptum, vix aut difficulter aboleri posse prævideret, adgredi noluit; usque dum alii Astronomi & Chronologi, & in iis præcipue Isaac Argyrus, Gregoræ sententiam defenderunt, & seculo demum XVI, apud Latinos Calendarium ex auctoritate Gregorii XIII, eo fere modo, quem Gregoras designaverat, fuit reformatum. A. 1326, legatus missus est Gregoras ad Cræm, ut, quod etiam persuasionibus suis impetravit, Irenen, Theodori Metochitæ filiam, quæ mortuo conjugis Jo. Palæologo, ex Panhypersebasto Cæsare creato, ad Cræm genitum suum secesserat, ad patrem reduceret. Biennio post, cum Junior Andronicus Constantinopolin noctu per prodicionem esset ingressus, Gregoras bonis omnibus spoliatus, non tamen eodem cum Metochite, utpote Didymotichum relegato, infortunio in exilium missus fuit. Auxit eas calamitates mors avunculi Joannis, Heracleæ Archiepiscopi. Non multo post tamen in pristinum gratiæ & honoris locum est restitutus, cum Barlaamum, Calabrum, hominem elatum, qui se scire omnia fuerat gloriatus, in conflictu cum eo instituto, magno qui aderant applausu, ad silentium redigisset. Itaque ad publicam jam docendi provinciam redire jussus, magnum universo fere orbe sibi nomen fecit, & ut hodie in scholis Aristoteles, ita ipse tum per antonomasiam *Philosophus* vulgo dictus est. Neque enim vero imberbes solum adolescentes discipulos

pulos nactus, sed & consummata doctrinæ Philosophos, Astronomos, Rhetores, aliosque ætatis provecæ literatos, quos videlicet Gregoræ eruditio onungena, & suppellectili mathematica librariaque instructissimum musæum, undecunque excitos, alliciebat. Interea A. C. 1332 Senior Andronicus, & triginta diebus post, Magnus Logotheta decessit; cuius utriusque mortem Gregoras, hortatu cognatorum, monodia publice recitata est lamentatus. Post mortem Andronici Senioris A. C. 1333, oblatum a duobus Latinis Episcopis, Joannis XXII legatis, de componendis Ecclesiarum discordiis certamen, Gregoræ consilio a Græcis fuit declinatum. Ille enim longa apud Patriarcham, coram selectis Episcopis, oratione edisseruerat, non cuivis permittendum disputare cum Italis & Pontificis summi legatis; deinde fidei controversias, omnibus Ecclesiæ Præsulibus convocatis, oportere definiri; porro munus constituendi iudicis ad Græcos pertinere; & quæ sunt cetera. Nihilominus Barlaamus pro Græcorum dogmate multa tum scripsit, adversus Romani Pontificis legatos: quorum pauca typis expressa, pleraque tamen manuscripta in codicibus Regiis extare, Boivinius perhibet. Annis ex eo tempore septem elapsis, acres inter Barlaamum & Gregorium Palamam exortæ contentiones, magnas in Ecclesia Græca turbas excitarunt, ex quibus multæ postea in Gregoram molestiæ redundarunt. Palamas enim jam pridem a Gregora notatus, quod Divinam substantiam oculis corporeis a se visam jactasset, patrociniū suscipiebat Græcorum Monachorum, quibus Divinum lumen corporeis itidem oculis videri posse affirmantibus, & lumen, quod in monte Thabor discipulos Christi circumfulsisset, increatum simul & aspectabile fuisse dictitantibus, Barlaamus Massalianismum, & Omphalopsychorum errorem, acerrime objectabat. Itaque A. C. 1341, mense Junio, litis dirimendæ causâ, ab Imperatore concilio indicto, Byzantium lectissimi ac doctissimi in S. Sopiæ adem convenerunt. At Gregoram, ab Imperatore & Patriarcha peramanter & solícite invitatum, chronicus tum suus, isque vehementissimus capitis dolor, domi detinuit. Triduo vel quadriduo post habitam synodum, in qua quid actum sit, nihil certi constare ait Boivinius, Imperator, Andronicus Junior, vitam finivit: cuius mortem tertio luctus die Gregoras, do-

mus

mus Augustæ Principum hortatu, febili oratione profecutus est. Post hæc civili bello Byzantii distracti, & Ecclesia ipsa dogmaticis Palamitarum & Acindynianorum, rixis fuit perturbata. In iis turbis, maximis Theologis inter se altercantibus, Gregoras, cum in solitudinem ultro concessisset, unus siluit, quod tum pacifica sua consilia nihil apud quenquam valere animadvertisset. Ab Anna Augusta autem, post convocatam a Joanne Patriarcha circiter A. C. 1345 synodum, quæ Palamam ut hæreticum damnavit, in aulam iterum accitus, & ab Acindyno, ut silentium rumperet, stimulatus Palamam & Palamitas omnes, qua scripsit, qua dictis insectari cœpit, & perstitit in eo Gregoras, in exilium forte ea propter, minis Augustæ, Palamæ reconciliatæ, iturus, nisi Cantacuzenus Byzantium sub illud tempus, A. C. 1347, cepisset. Hic cum longe ante, quam ad supremam dignitatem evectus esset, Nicephorum Gregoram in intimis habuisset, veteris familiaritatis jus jam quoque integrum ei servavit, utut plus æquo in Palamitas propensus. Gregoras proinde de Imperatoris, *amici*, ut loquitur, salute sollicitus, omnibus modis, ut aberrantem in viam reduceret, annis est, atque demum quoque Irenæ, uxoris, in suas partes pertractæ suavis, multisque ultro citroque sermonibus habitis pervicit, ut Isidori Canones seu Hymnodia igne Byzantii delerentur, iique, quibus hucusque adempta erat, loquendi libertatem reciperent. Biennio fere, postquam hæc gesta sunt, sub exitum anni 1349, obiit Constantinopolitanorum iste Patriarcha Isidorus. Cantacuzenus Imperator, & Irene Augusta, Patriarchali dignitate oblata Gregoram jam flectere, & sibi mancipare conabantur. At Gregoras, aliis etiam jam artibus sæpe tentatus, ut sententiam mutaret, nec his pollicitationibus adduci potuit, sed honorem oblatum magno religionis zelo repudiavit. Itaque Monacho montis Atho, nomine Callisto, Patriarcha creato A. 1351 Cantacuzenus, ut Acindynianis silentium imponeret, synodum convocare constituit, at non œcumenicam. Gregoras ea re audita, privatim illico Cantacuzenum, ne Episcopis paucis, iisque maximam partem indoctis, iudicium in Ecclesia permetteret, graviter admonuit. Sed cum nihil aspera sua admonitione apud eum se profecisse vidisset, aulicæ vitæ penitus renuntiaturus, habitum monasticum,

citra ullam ceremoniam, unius sacerdotis religiosi interventu, induit. Ubi indictus synodi dies advenit, Gregoras tribus Pontificibus, multisque sociis ac discipulis comitatus, horam circiter diei secundam palatium ingressus, ab interioris aulae aditu per lictores initio exclusus fuit, & epulantibus interea apud Imperatorem Palamitis, diu in vestibulo manere adactus. Post prandium, Palamitis in Alexii triclinium hora ipsa meridiana introductis, tandem & Acindyniani impiantibus jussi sunt intrare. Ipsa Pseudo-Synodus quatuor intra quindecim dies sessionibus absoluta, totiusque in ea habitae disputationis exitus hic fuit. Confirmata Palamæ doctrina: in Barlaamum & Acindynum mortuos horrendi carminis anathema pronunciatum: Ephesi & Gani Metropolitibus, cum Gregora ingressis, adempta per vim dignitatis insignia: Gregoræ discipuli alii in custodias dati, alii omnem cum magistro consuetudinem coacti ejurare: ipse tamen Gregoras nullo dicto violatus, sed ei & aliis quibusdam permissum est, domum ut abirent. Paulo post, in festo Assumptionis, Cantacuzenus omni ornatu Imperatoris adyta templi ingressus, & *Tomum Synodicum* seu *Palamiticum* propriis manibus gestans, altari illum imposuit, Palamitis ob meritum istud finium Imperii propagationem spondentibus. Gregoras novo illo & inusitato *Tomum Synodicum* consecrandi ritu audito, *Immo*, inquit, *cum videritis abominationem desolationis stantem in loco sancto, cognoscite, quoniam appropinquavit desolatio Imperii Romani.* Quam ob prædictionem utut Gregoræ illico, cæterisque Orthodoxis, silentium fuit impositum: Nicephorus Gregoras tamen ne tum quidem linguam calamumve continuit, sed scriptis ad Trapezuntios & ad Cyprios amicos literis, Byzantinam Ecclesiam perversæ doctrinæ accusavit, & ab ea ut secederent, eos commonefecit; quin & ipsos ausus est Principes criminari. Itaque domus suæ parietibus inclusus; Monachorum custodiæ datus est, & cum interea nec missi a Cantacuzeno Senatores, nec Episcopi, nec ipse Patriarcha cum Cabasila movere eum potuissent, ut novis decretis subscriberet, e quibus illi voces suspectas & litigiosas sublatas affirmabant: durior inde illum, quam antea, vigiliam Monachorum custodia circumeludit. Inter quamplurima, quæ in isto carcere passus est Gregoras, incommoda hæc

hæc etiam Boivinius refert: cum frigus hyemis esset acutissimum, aquæ gelidæ pocula aliter tepescere non potuit, nisi Solis radiis per fenestram in cubiculum intromissis: Euchariæ sacramentum privatim sibi ipsi, cum aliter non liceret, Basilii M. aliorumque complurium virorum sanctorum exemplo, administravit: post sacre Scripturæ libri ipsi per vim adempti: demum a Principibus per varios emissarios, quos *αυθιμερινοϋς θεολόγοϋς* seu *unius dici Theologos* vocat, captiosis argumentationibus tentatus. Nihilominus tamen, in his carceris ærumnis, libros Historiæ Byzantinæ decem composuit, tanta quidem celeritate, ut vix dies quadraginta ei scriptioni impenderit; eosque librum decimum octavum & novem deinceps continuos esse, Boivinius commonet. A. C. 1354 a Matthæo, Cantacuzeni filio, in imperii socium a patre cooptato, denuo tentatus est Gregoras; sed ille in sententia sua immotus & inexorabilis persistit, severius inde quoque custoditus: donec anno eodem exeunte, cum Joannes Palæologus Byzantio potitus esset, libertatem recepit. Anno proximo insecuto, cum Legato Pontificis Romani, Paulo, quod putat Boivinius, Archiepiscopo Smyrnenſi, in aula Palæologi docte & mascule disputavit. Posthæc variis libellis a Palamitis, Cantacuzeni consilio, oppugnatus est & traductus, quorum unum MStum in bibliotheca Regia Parisiensi, alium in bibliotheca Ambrosiana Mediolani extare, Boivinius memorat. Tum quoque a Joasapho, quod Cantacuzeni monasticam disciplinam professi nomen est, aliisque viris Byzantinis, mendacii & maledicentiæ accusatus. Atque horum malis artibus quoque factum, ut libri Gregoræ magnam partem corrupti fuerint ac depravati, imo fortasse etiam quidam, ut plerisque auctoribus, suppositi; cujusmodi maxime esse existimat Boivinius *Somnium* illud Gregoræ *Propheticum*, a Philotheo Patriarcha productum & explosum. Mortis tempus & genus nondum sibi competum esse, Boivinius fatetur; nisi forte liceat conjecturare, Gregoram eo ipso anno, quo Historiam suam Byzantinam finit, anno nimirum 1359 decessisse. Caterum corpus ejus diu Palamitarum inhumanitate insepultum & ludibrio habitum, Boivinius adhuc commemorat, atque ultimo virtutes æque ac vitia tanti Scriptoris, comparatione simul cum Cantacuzeno instituta, subjungit.

THE ANCIENT *ψυχρολασία* REVIVED.

ANTIQUA ψυχρολασία REVIVISCENS, SEU EX-
ercitatio de Balnearum frigidorum usu aque tuto ac utili,
per JOHANNEM FLOYER, Equitem,
Med. D.

Londini apud Sam. Smith, & Benjam. Walford, 1702, 8.

Constat Alphab. 1.

Postquam Author Clarissimus in *Inquisitione in Usum & Ab-*
usum Balnearum Angliæ calidorum, frigidorum & impe-
ratorum, ante Iustrum edita, & a nobis Anno 1698 Mense Novem-
bri pag. 524 recensita, quosdam ex vulgo Medicorum castigave-
 rat, quod pro insensibili transpiratione conservanda & promo-
 vanda, ad thermas sine discrimine, neglectis frigidis balneis, agra-
 tos ablegent, situm nunc esse putavit; in quibusdam epistolis, ex
 quibus præsens tractatus conflat, modum frigida se aqua ab-
 luendi & salubrem & tutum esse, prolixius probare. Ad quod dum
 se accingit, antiquitatem *ψυχρολασίας* in prima Epistola com-
 mendat, & ad Patriarcharum Iustrationem respicit; quæ deinceps
 Egyptii, Judæi, Græci, Romani, & omnium terrarum, sive
 calidarum, sive frigidarum incolæ, non minus pro animæ quam cor-
 poris munditie recuperanda, imitati sint. Annectit in super quas-
 dam cautelas, circa balnearum usum observandas, ut scilicet V. S.
 & purgatio corporis præmittatur; pro diversa & morbi & ægri
 conditione; frigidam sub æstu corporis, sudoribus, ventriculo
 repleto, ne intrent ægri, nec diutius, quam vires permittere viden-
 tur, inibi permanceant; sed nonies vel decies, aut certe bis vel ter
 per septimanam, balnea repetant; ut post eorum usum, si fores pro-
 vocent; imprimis si paralyti, vel rachitide, aut alio morbo genus
 nervosum cum obstructionibus afficiente laborent, qui tamen in
 flatulentis affectibus, & quando balnea præservationis aut spiritua-
 rum corroborandorum gratia usurpantur, sint omittendi.

In Epistola secunda opinionem Hippocratis, circa naturam
 & utilitatem balnearum, ex ejus *de Veteri Medicina, de Dieta,*
 & *de Humoribus* libris commemorat, & exitu concludit, balnea

frigida nos calefacere, poros ocludendo, ac effluvia calida cum spiritibus aëreis conservando, sed calida frigefacere, poros aperiendo, spiritus dissipando, & vires prosternendo: subjectum, in quod utraque balnea operantur, esse cutem, quæ humectetur, & spiritus aëreos, intra humores contentos; quorum quantitas & elasticitas per frigida augeatur, per calida imminuatur: utraque balnea cacochymiam non tollere, sed mediante vel calore vel frigore, modo rarefacere, modo condensare: frigida balnea jejuno stomacho usurpata calefacere, post partum admissa exsiccare; & qui sunt alii effectus, quos utraque balnea, pro corporis & morbi conditione, præstare dicuntur.

In Epistola tertia Veterum immersionem infantium baptizandorum proponit, ac in specie hunc ritum in Anglia ad annum usque 1600 fuisse observatum dicit, atque exinde infert, quod cum Deus & Ecclesia immersionem in aquam frigidam, tanquam innocuam, per 16 secula commendaverit, hujus immersionis pariter, ac balneorum frigidorum, salubritas male in dubium fuerit vocata. Maxime autem salubre esse tale lavacrum & animæ & corpori, exinde porro evidens esse putat, quod genus nervosum maxime roboretur, spiritus animales augeantur & conserventur: quapropter veteres Sacerdotes se non tantum frigida ablutione ad sacra officia præparant, sed etiam proselytorum corpora aqua lavant, & hoc modo ad novam capiendam doctrinam disposuerint. Quinimo morbos hæreditarios in infantibus, per immersionem in frigidam aquam, quemadmodum curari, ita & præcaveri, exemplo rhachitidis, (quæ post illud demum tempus in Anglia orta sit, quo immersio baptizandorum fuit abrogata) calculorum, torminum, exanthematum, excoriationum & inflammationum probat.

In ultima Epistola varia allegantur exempla eorum, qui ex frigidorum balneorum usu, sanitati fuere restituti, ex quibus infert Noster, convenire has aquas non solum præ corrigendis humoribus sive biliosis, ut in scorbuto calido, sive flatulentis, ut in malo hypochondriaco & hysterico, sive salis, ut in renum affectibus & podagra, sive viscidis, ut in rheumatismis, sive putridis, ut in lepra, febribus &c. sed generi nervoso quoque magna se commendare utilitate, ut in paralyti, stupore, vigiliis, mania, epilepsia,

lepsia, convulsionibus, vertigine, inflammationibus nervosarum partium. Adjecta est hisce Epistolis Appendix proluxa, in qua, quæ ad dictorum illustrationem facere poterant, adduntur. in

**C. PLINII CÆCILII SECUNDI EPISTOLÆ ET
Panegyricus cum variis Lectionibus & Annotationibus.**

Oxonii, e Theatro Sheldoniano, 1703, 8. Alph. 2. plag. 8.
Venales prostant apud G. West.

Præsentem Plinii editionem debemus doctissimo Viro, Thomæ Hearne, qui nihil prætermisit eorum, quæ ad emendandum expoliendumque hunc auctorem, ullo pertinere modo videbantur. Neque enim textum solum ad Elzevirianæ editionis, omnium certe, uti adfirmat, emaculatissimæ fidem recognitum dedit, sed tres quoque MS. codices in auxilium vocavit, eosque, quantum fieri potuit, diligentissime contulit. Horum duos suppeditavit bibliotheca Bodlejana, membranaceum alterum, alterum chartaceum, a Laurentio Valla sua manu innumeris locis notatum; quem ad calcem testari ait, se nunquam plus laboris, quam in hoc auctore emendando exhaustisse. Tertii, itidem chartacei, in bibliotheca Collegii Lincolnienfis reconditi, copiam fecit Vir doctissimus J. P. (quibus literis, ni fallimur, denotatur eruditissimus & nobis quoque aliquoties jure meritoque laudatus Jo. Potter, ejusdem Collegii Socius. Non minus rationem habuit eorum, quæ ex codice Westmonasteriensi (qui non ita pridem cum aliis quam plurimis fatali incendio perierit) editor prior Oxoniensis, ex MS. quodam Rodolphi Agricolæ Sichardus, ex Palatino Gruterus, & Modius ex Neustetterianis, nobis conservarunt. Imo vero ne quicquam desideretur illorum, quæ ad adornandum hunc auctorem facere possint, adjecit conjecturas clarissimorum Virorum, Justi Lipsii, Joannis Livineji, Cunradi Rittershusii, Isaaci Casauboni, Fridrici Gronovii, Latini Latini, Casparis Barthii, Joannis Schefferi, Christophori Cellarii, aliorumque haud paucorum. Præterea ex impressis libris duos præcipue, qui ex Aldi nimirum ac Stephani officinis prodierunt, ob oculos habuit, eorumque discrepantias exhibuit, insimulque ea repræsentavit, quæ in marginibus edi-

tio.

tionis Stephanianæ, in bibliotheca Bodlejana, ad Orationem Panegyricam invenit, notata manu Josephi Scaligeri. Quæcunque autem in margine priores editores annotarunt, per notam hanc compendiarum (*vulg.*) designavit. Id vero monet maxime, in codicibus, quos adhibuerit, desiderari librum epistolarum octavum & decimum, nec non Panegyricum, neque plures quam octo libros Jo. Mansionario fuisse cognitos, & in codicibus Apollinari Sidonio coavis novem tantum libros comparuisse. Quin & decimum librum (quem non ipse Plinius, sed alius quispiam, isque fortasse Plinii libertus edidit) in codicibus, quibus primi epistolarum Plinianarum editores usi sunt, non inveniri, idque inde constare, quod Beroaldus, qui primus Plinium Bononiæ A. D. M CDXCVIII in lucem emisit, novem tantum libros agnoscat. Decimum tandem Plinii librum, a Petro Leandro e Gallia in Italiam allatum, vulgavisse Hieronymum Avantium Veronensem A. D. M DII; quem descripsisse videatur ex eodem illo codice Parisiensi, cujus copiam Aldo fecerit Aloisius Mocenicus. Liquere autem, hunc librum ab ipso Plinio scriptum esse, propterea quod illæ de Christianis epistolæ etiam ante Sidonium cognitæ fuerint, ut pote quarum Tertullianus, Orosius, Sulpitiusque Severus, Sidonio antiquiores meminerint. Plura de hac re, uti & de ordine epistolarum, disputaturum ait celeberrimum Dodwellum, in Annalibus Plinianis propediem divulgandis. Præfigendam porro curavit Plinii vitam, ordine chronologico a clarissimo Joanne Massonæ congestam, sibi que ab eo communicatam, in cujus fine pollicetur Massonæ, se, si Deus annuat, de Plinii secessu, operibus poeticis, epistolarum ordine & editione, prolixius aliquando acturum. Postremo præter testimonia de Plinio, & Græcarum, quæ in epistolis passim occurrunt, vocum ac sententiarum explicationem, tres indices adjecit, primum eorum, ad quos Plinius scripsit; alterum auctorum a Plinio laudatorum; tertium rerum & verborum maxime memorabilium.

LES ORIGINES DE LA VILLE DE CAEN, &c.

ORIGINES URBIS ET AGRICADOMENSIS,

R. 9.

Rothomagi, apud Maurium, 1702, in 8.

Constant 2 Alphab.

Qui immortalis nominis celebritatem patriæ, non incelebris Normannorum urbi Cadomo, eruditissimis scriptis conciliavit, Illustrissimus Abrincensium Episcopus, Petrus Daniel Huëtius (hunc enim auctorem libri esse, accepimus) Varronis Catonisque exempla secutus, natalis solures, valde confusas intricasque, libro præsentis in apricum posuit, maxima æque ac minima colligens, quæ illustrandis iisdem utcumque inservire possint. Itaque a Carolinorum ætate factis initio, popularis cujusdam sui, illustri loco positi, sententiam cap. I refellit, quæ *Olinguam Saxoniam*, cujus in Capitularibus Carolinis mentio fit, Cadomum esse tradit. Noster Olinguam istam, non vicum aut urbem, sed pagum, sive regiunculam fuisse docet, inter Bagisnum (*le Besin*) & Lexoviensem agrum positam; qua data occasione de *Corlisa* oppido in iisdem Capitularibus commemorato disceptat, illudque non Curlejum (*Crenly*) sed potius Crofillum (*Croiffles*) nostræ ætatis esse, defendit. Tum cap. II fabulosos Cadomensium originum expositores, Paulum Æmilium, a Cadmo, Cajo Casare, vel Cajo quodam Britannico; Fauchetum, a Quentovico Caroli Calvi, quod ex Atrebatibus inconsulto huc translocatur; Burgevillium, Cadomensium Historicum, a Cassiatono Ptolomæi easdem derivantes castigat. Suspiciatur vero, etsi certi se nihil habere profiteatur, ante Normannorum imperium, forte sub Saxonibus, eam Galliæ partem, quæ Saxonicum littus dicitur, occupantibus; urbem esse conditam, deque deperditis Cadomensium fabulis publicis conqueritur. Imo cap. III, ob commerciorum facilitatem Cadomum exstructam, non vero ex propinqua antiquiori quadam urbe, ut fabula fert, enatam; locum, qui *Vieux* dicitur, Cadomo vicinum, castris Romanorum, non urbi inservisse; Cadomum vero initio exiguo spatio comprehensam fuisse; duos denique amnes, qui urbem distinguunt (*l'Orne & l'Odon*) factis sub Ducibus Normanniæ divergiis, aliam faciem obtinuisse, cap. IV & V enarrat. Non minori industria arcem Cadomensis, a Guilielmo Notho, ut existimat, exstructam cap. VI, decem urbis turres antiquiores cap. VII, muros & propugnacula ejusdem, quorum aliquam partem sub Guili-

MENSIS APRILIS A. MDCCIV. 185

helmo Notho extitisse probat, cap. VIII, duodecim portas Cadomenses, nec non pontes cap. IX, plateas cap. X, palatia & loca illustriora cap. XI, fora cap. XII delineat. Curiosius agitur cap. XIII de collegiis dictæ urbis forensibus, deque origine Vice-Comitum & Prætorum (*des Bailifs*) quibus multa alia ad statum Gallie forensis pertinentia adduntur; tandemque de societatibus literariis Cadomensibus, quas Academias more Italo vocant, Philologica imprimis Brixi & Physica Grandorgæi agitur. Deinceps Vir eruditissimus de duabus Abbatibus apud Cadomenses illustrioribus, quarum altera a S. Stephano, altera a S. Trinitate nomen habet, cap. XIV, de Parochiis tredecim cap. XV, de Societatibus Religiosis, (quo loco etiam de Reformatorum Cadomensium rebus, motibus, atque exilio, p. 360 seqq. tractatur) cap. XVI, de arculis seu facellis cap. XVII, de Universitate Cadomi ab Henrico VI Angliæ Rege A. C. 1431 instituta, ejusque collegiis, cap. XVIII commentatur. Quo loco mentio fit peculiaris Cadomensium ritus, A. C. 1527 instituti, quem *Palinod* vocant, quando videlicet die festo conceptionis B. Mariæ, in ejus honorem Poetæ carminibus publice decertant.

Ex Historico studio in Philologicum se confert eruditissimus, atque in isto literarum genere apprime versatus Præsul. De appellatione Cadomi vocisque origine cap. XIX disserit, inque capitulis XX, XXI, XXII, & XXIII rationem in vocabulorum quoque aliorum in ora Normannica usitatorum, quæ partim a veteri Saxonum lingua, partim ab antiquo idiomate Gallico, partim a Romani sermonis reliquiis deducit, ac egregium specimen suppeditat, non solum Gallicas locorum familiarumque appellationes, verum etiam eas, quæ in aliis regionibus usu veniunt, ad veros fontes referendi. Specimini scribat una aut altera Illustris Huetii observatio. Ex veteri Germanica lingua vocem *Bricca* (ita enim pontem nominabant) allegat, quam alibi *Brigam*, *Brigam*, aut *Briam* pronunciari notat. Hanc in compositionem Hispanicorum nominum, nec non Gallicorum, v. gr. *Briquebec*, *Briqueville*, *Briovera* ingredi memorat. Alio loco ostendit, Fletionem & Flevum veterum a Saxonico *fleot*, *flot*, sive *flut*, quod fluendi notionem habet, esse dictum, indeque urbes Normannicas *Harsleur*,

p. 441.

p. 448. seq.

Honſieur &c. denominari, quæ in diplomatibus *Hareſot*, *Huneſot* nominentur. Ejusdem originis eſſe Belgicas voces in *Vliet* delinentes. Abrincatui, juxta Huçtium noſtrum, a veteri vocabulo Gallico *Aber*, ſive portu, denominantur, quod ad portum ſiti fuerint: quo loco *Ingenam*, Abrincatuorum urbem, eam eſſe, quæ hodie *Genes* audit, non ineleganter ſuſpicatur. Iſtud vero concharum genus, quod Porcellanam vocamus, a porca ſive porcella nomen ſortitum eſſe, noviter obſervat, eamque in rem Græcorum auctoritatem allegat, qui conchyliæ hujus generis *χοιγάδες*, porculas, vocent.

p. 467.

p. 485.

Multo diffuſiſſimum eſt caput XXIV, quo clari Cadomenſes recensentur, & ii quidem primo loco, qui in urbe, aut agro vicino nati ſunt, inter quos eminent Vitalis auctor Ordinis S. Trinitatis, qui A. 1119 deceſſit, Guilielmus Tolofanus Abbas Savinienſis, Guil. Acarinus, Nicolaus Orefmius, Jo. Soreth decimus quintus Car-melitarum Generalis, Jac. Dalechampius, Joannes & Wilhelmus Ruxellii, Carolus Burgevillius Dominus de Bras, Hiſtoriæ Cadomenſis ſcriptor, Nicolaus Michaël de Prez, Jo. Goſſelinus Caroli IX Bibliothecarius, qui in Bibliotheca incendio periit, Robertus Conſtantinus, Jacobus & Stephanus de Cahaignes, Franciſcus Malherbius, Georgius Fournierius, Jo. Franc. Sarraſinus, Jacobus & Andr. Grandorgæi, Franc. de Boisrobert, Jac. Savary, Jacobus & Julianus Palmerii de Grentemefnil, Tanaquil Faber, Petrus Halley, Ægid. Andreas de la Roque, Stephanus Le Moyne, Stephanus Morinus, Jo. Rainaldus de Segræis &c. Hos illi excipiunt, qui alio loco nati, Cadomum ſede ac munerum exaltatione illuſtravere, imprimis S. Lanfrancus primus Abbas S. Stephani apud Cadomenſes, Robertus Waicè Poëta, Margarinus de la Bigne, Antonius Rudolphus Cevallerius, Dominicus Baudius, Samuel Bochartus, Jo. Eudes, Petrus Galtruchius, Hyacinthus de Chaluet, Petrus Du Boſc, aliique. Ne ſolorum nominum jejuna nimis ſit recensio, quorundam vitam paucis ſpeciminis loco enarrabimus.

Jacobus Dalechampius, honeſta familia Cadomi licet natus, inque illa Academia A. 1560 Doctōris Medicinæ dignitate ornatus, Lugduni tamen maluit domicilium conſtituere, ibique Medicinam cum fructu exercuit, inſimulque Græcam linguam ſummo ſtudio

Audio excoluit. Doctissimum fuisse virum, tot edita ab ipso opera testantur, e quibus notæ illius in Athenæum, cui in Latinam linguam traducendo triginta annos impendit, & Plinium, in prius in bibliothecis doctorum virorum hodieque servantur. Pauli Æginetæ librum sextum de Medicina in Gallicam linguam transtulit, illustravitque eruditis commentariis, quibus omnem veterum recentiorumque Chirurgiam complexus est. Idem versionem Gallicam tractatus Galeni de usu partium composuisse creditur; Lugduni etiam librum de peste edidit. Præcipuum vero ipsius opus Historia Plantarum fuit, magno figurarum numero exornatum, cui tamen ultimam imponere manum non potuit: manuscriptum vero cum in potestatem Universitatis Cadomensis pervenisset, ipsa id Cancellario Seguiero, Cadomum A. 1640 ingresso, dono obtulit. Floruit Lugduni circa annum 1580, cumque doctissimis sui sæculi viris literarum commercium exercuit. Bibliothecam, quam collegerat, nepoti ex filio Andrea Johanni, rei tributariæ apud Cadomensis præfecto, legavit. Unde post Dalechampi obitum, Cadomum ea translata, & a Johanne vicissim filio suo, per speciem quandam fideicommissi, ut integra ad posteros transmitteretur, relicta fuit; inani quidem sollicitudine & cautione, cum dissipata nihilominus postea, ut fieri solet, fuerit.

Dalechampo intima amicitia intercessit cum *Roberto Constantino*, iisdem cum eo studiis innutrito. Nam & hic artem Medicinam sectatus est, Doctor illius in Universitate Cadomensi A. 1564 renunciatus, & Græcæ literas excoluit ornavitque. Primum in Germania pedem fixit, postquam universam Europam, ut viris doctis innotesceret, pervagatus esset. Inde in patriam revocatus, ut in Cadomensis Academia bonas literas profiteretur, eo munere aliquo tempore functus est; in Germaniam tamen postea, relicto Cadomo, reversus, seu ob pestem ac civiles motus in Gallia enatos, qui prætextus fuit; seu, ut Huetius nos edocet, quod textum Græcum Epistolarum S. Pauli publicis prælectionibus explicans, Protestantium, quam in Germania hauserat, religionis semina sparsisset, ideoque docendi provincia esset prohibitus. Diem obiit exeunte anno 1605, cum ætatis annum centesimum ac totum

tium ageret, nulla antea virium corporis animive decrementsa expertus. Ita enim de ætate ejus refert Thuanus; cui cum fidem denegandi causa nulla sit, patet, errasse Scaligeranorum collectorem, qui Constantinum nonnisi decem annis Josepho Scaligero, ex hujusmet ore, majorem facit: id enim si admittas, cum A. 1605 Scaliger 65 tantum annos natus esset, necesse foret, non 103, sed 75 solummodo annos Constantinum vivendo exegisse. Inter plura, quæ luci publicæ exposuit, opera Lexicon Græcum, Civitatis Cadomensis primæ & Jacobo Dalechampio dedicatum, facile eminet, de quo tam diversa hominum fuere judicia; ut a nonnullis ipsi Henrici Stephani Dictionario Græco prælatum fuerit, a Josepho Scaligero autem ultra modum contemptum habitumque despicatui. Quorum priores uti immerito sic sentire Huetius agnoscit, ita Scaligeri sinistram eam censuram nonnisi ex acerbissimo, quo Constantinum, velut fatuum, impudentem, asinum profectus fuerit, odio profectam monet, tantæque à Constantino alienationis causam & occasionem, Josepho in paternis forte ædibus subnatam conjicit. Fuerat enim Constantinus Julii Cæsaris Scaligeri aliquandiu domesticus, tantique ab eo ob eruditionem & integritatem æstimatus, ut ante obitum etiam librærum suorum *ἀντιδότων* committi ipsi editionem voluerit: quæ vel sola res, ad invidiam in filii Josephi animo accendendam, potuit sufficere.

Tanaquil Faber Cadomum natale solum nactus est A. 1615; & juvenis Clerum secutus, habitum Presbyteri jamjam usurpaverat. Literarum vero cupiditate ductus, Lutetiam abiit, & a Romano cœtu alienior factus, ad Reformatos accessit, qui illum Salmurii Professorem in tertia, quam vocant, classe constituerunt, salario non nimium pingui. Hinc paupertate pressus, ad Pontificios redire, ut Auctor refert, meditabatur, oblata ipsi eodem tempore in Academia Heidelbergensi Doctoris publici provincia. Anceps itaque & consilii inops, die 12 Sept. A. 1672 decessit, filio filiaque relictis. Apollodorum, Longinum, Ælianum, Lucretium aliosque auctores antiquos castigate edidit, sed conjecturas ejus criticas audaciam sapere ajunt nimiam.

Agidii Andrea de la Roque, qui & ipse Cadomeusis fuit,
vel

vel ideo mentionem injicimus, ut hac occasione mendum tollatur, quod in Acta hæc Eruditorum irrepfit. Primo enim eorum, i. e. 1682 anno, mense Martio pag. 85, ubi Auctoris hujus tractatus de origine nominum & cognominum indicatur, Wilhelmus Andreas vocatur, qui Ægidius Andreas dici debuerat. Occupatum cum imprimis studium habuit Genealogicum & Heraldicum, ad quod excolendum prodigiosa memoria instructus a natura erat. Præcipuum, quod reliquit, opus est Historia Domus Harcuria, præter quam & de primaria ac secundaria clientelæ Nobilitate armata (*Ban & Arriere-Ban*) de Origine nominum, de Ordine Equestris, de Antiquitatibus Cadomensibus, tractatus edidit. Vastum moliebatur opus, quo universam Nobilitatem Normannicam complecti constituerat; ad quod elaborandum, non minus judicium cum methodi cura, quam memoria, adferendum ipsi fuisset. Sacris in juventute initiatus, subdiaconatum susceperat, sed dispensatione obtenta, uxorem improvide duxit, non multo post dimissam, cui, dum viveret, alenda sumptus impendendi ipsi fuere. Hinc res angustâ domi; etsi opes comparare majores potuisset, si extraordinaria sua eruditione & scientia, ad amicos potius quam inimicos parandos, uti scivisset. Mortuus est A. 1686, cum vini portione nunquam usus, ætatis octogesimum octavum annum ageret.

Doctissimum Cadomensium omnium Præsul noster prædicat *Stephanum Le Moine*, A. 1624 in lucem editam. Hic cum Reformatæ religioni innutritus, Theologiæ se dedidisset, Antiquitates sacras cum primis sectatus est, ac profundam literarum Orientalium, Græcarumque & Latinarum, sacrarum æque ac profanarum notitiam sibi comparavit. Testari eam Huetius ait *Variæ* ejus *Sacræ*, de quibus in Actis A. 1686 pag. 70 sqq. & pag. 135 sq. prolixè diximus, idque præcipuum ejus & unicum fere, quod publicaverit, opus esse monet: neque nobis certe aliud præter illud innotuit, quam Epistola de Melanophoris ad Illustrissimum Gisbertum Cuperum scripta, ejusque Harpocrati subjuncta, & a nobis A. 1687 pag. 700 sq. recensita. Etsi enim a juventute operam haud levem ornando ac illustrando Josepho contulerit, nihil tamen meditationum ejus huc spectantium publice comparuit, forte quod abjecisset hunc laborem, postquam a Viro doctissimo E-

duardo Bernhardo fuisse occupatum, cognovisset; neque dissimulamus, aliquam ejus rei displicentiam in Moynio a quodam nostrorum, cum eum A. 1680 Lugduni Batavorum inviseret, fuisse animadversam. Rothomagi in Gallia longo tempore Ministrum egit Ecclesiae Reformatae, ubi & aliquando in carcerem conjectum Huetius perhibet, quod Senatoris cujusdam supremae Cuius filiae, religionem Reformatam paterno exemplo ejurare recusanti, fugamque in Angliam capessenti, adiutorem se bono animo (*innocement*) praebuisset. Accepta post a Sociis Ministerii quadam offensa, cum a Beuninghio in Hollandiam nomine Statuum invitaretur, conditionem amplexus est, ac Oxonii primum in Anglia Doctoris suscepto gradu, Lugduni Batavorum Professoris Theologi munere A. 1677 ornatus est, ibidemque A. 1689, die 3 April. anno aetatis sexagesimo quinto defunctus.

Hae sunt, & centum alia, quae Polyhistoris Huetii librum commendant, qui antecessoris sui in scribenda Cadomensis Historiae navos complures annotavit, atque ad minima patriae enarranda incredibilem diligentiam apportavit, in Protestantes aequae ac in Romano-Catholicos aequus.

LAPIS LYDIUS PHILOSOPHICO-PYROTECHNICUS, ad Ossium Fosfilium docimasam analytice demonstrandam adhibitus, & per multa experimenta Chymico-Physica in lucem publicam missus a JOANNE SAMUELE CARL, Licent. & Medic. Ordin. Oringensi.

Francofurti ad Moenum, apud Joh. Maximil. a Sande, 1703, 8.
Constat $\frac{1}{2}$ Alphab.

Problema Physicum, an ebur, unicornu, & varii generis ossifosilia, sint animalis vel mineralis prosapia? his annis, ob largum eorum in multis terrarum locis proventum, in medium equidem fuit productum; verum quoniam sententia illa, quae ejusmodi ossibus efficacia singularis panaceis aequiparanda, alexipharmaca contra quosvis morbos malignos, imo & venena actualia, item confortativa, & cardiaca fuit adscripta, ex hoc potissimum fonte dimanasse videtur, quod multi haec pro singulari marga ab
Archaeo

Archæo subterraneo artificiose ita fabricata, & in quibus vere mundi spiritus hospitetur, venditare non desierint; analysin chymicam talium fossilium & doctrina mixtionis suppeditare in præfenti tractatu sustinuit Noster. Quemadmodum autem tantum abesse putat, ut mineralium classi dicta ossa sint inferenda, ut potius non modo veram structuram, sed & veram mixtionem ossium animalium habeant: ita mixtionem hanc ex eo probat, quod 1) terram calcariam præcipue, & quoque vitrescentem, 2) pinguedinem ac oleositatem, & denique 3) aquositatem contineant. Quæ mixtionis principia exinde clarius deducit, quod dicta ossa eadem non solum producta, quæ recentia ossa pyrotechnia examinata offerunt, exhibeant, sal volatile, puta, fluidum, & solidum crystallinum, oleum empyreumaticum, sal alcali fixum, & vitrum lacteum, verum eadem etiam phænomena & experimenta præbeant. Scilicet 1) alterationem diversam in colorem nigrum & album, sub igne occluso & aperto, 2) imminutionem ponderis, & fumorum foetidorum exhalationem, 3) calcinationem a nitro, cum sequente hujus alcalisatione, 4) generationem ac mixtionem sulphuris mineralis, & 5) reductionem metallorum & metallicorum corporum e calcibus & crocis destructis. Ex quibus libero & æquo animo judicantem intelligere posse existimat, quorum supra commemorata elogia pertineant. In usum equidem vocari ossa fossilia poterunt, ubi acidi absorbendi, vias roborandi & adstringendi, excretionisque cohibendi indicatio adest; alexipharmacum vero seu bezoardicam efficaciam, vere & strictè talem, ab ejusmodi calcibus nemo expectabit ab experientia, nec deposcet, quicunque malignitatis naturam perdidit. Licet autem ossa fossilia e terra admodum macra, lapidoso-calcaria, marga dicta, eruantur, & cum eadem combinentur, allegata tamen phænomena huic an in acceptum referri debeant, Chymia peritus judicabit. Ossa igitur marga tali involuta insigniter quidem alterantur, sed non materialiter, quasi terræ particula in ossis poros se insinuando, hoc in sui substantiam convertant, verum formali solum physico-mechanico concursu; dum marga sub immediato contactu, per sui arditatem, ex ipsis ossibus superficialem humiditatem aqueam & oleosam imbibit & absorbet, ut nihil fere, maxime in superficie, nisi

calcaria terra remaneat. Quinimo humiditatem ab extra advenientem, solum successive magis compingendo & consolidando, ad ossa non admittit, sed in se recipit, ut ita motus corruptivi putredinosi instrumentum evadere nequeat. Coronidis loco Author Clarissimus experimenta de ossibus fossilibus aliisque mixtis; a Chymico sagacissimo *Jo. m. Daniele Ebelgero*, qui quondam Helmontio juniore, Boyleo, & Becchero socius ac amanuensis erat diligentissimus, facta, in tabella synoptica sistit, quam Chymiaæ cultoribus non parum profuturam credimus.

LIBRI NOVI.

Nummi antiqui Familiarum Romanarum, perpetuis interpretationibus illustrati per *Jo. Vaillant. Amstelædami, apud Huguetanos, 1703, fol.*

Gemma selecta antiquæ e museo Jacobi de Wilde. Amstelædami, sumptibus Autoris, 1703, 4.

Nicolai Henelii ab Hennesfeld Silesiographia renovata, necessariis Reverendissimi cujusdam in Silesia Præsulis scholiis & observationibus aucta. Vratislaviæ & Lipsiæ apud Christ. Bauhium, 1704, fol.

Christiani Johannis Langii Opera omnia Medica Theoretico-Præctica. Lipsiæ apud Jo. Ludov. Gleditschium, 1704, fol.

Il Consolato del Mare, nel quale si comprendono tutti gli Statuti & Ordini, disposti da gli Antichi per ogni cosa di Mercantia & di Navigare. Italice & Belgice. Lugduni Batav. apud Jo. de Vivie & Isaacum Severinum, 1704, 4.

Job. Jacobi Crameri Theologia Israël. Francofurti & Lipsiæ, apud Jo. Nic. Andrea, 1705, 4.

Reponse aux Questions d'un Provincial. A Rotterdam chez Reinier Leers, 1704, 12.

Recueil des Voyages qui ont servi à l' Etablissement de la Compagnie des Indes Orientales. Tome II. A Amsterdam, chez Et. Roger, 1703, 8.

Memoires de tout ce, qui s' est passé de plus considerable sur Mer, depuis l' A. 1688 jusqu' à la fin de 1697. Par Mr. Burchett. Traduit de l' Anglois. A Amsterdam, chez Es. Rocher, 1704, 12.

* * * *

ACTA ERUDITORUM,

*publicata Lipsiæ
Calendis Maji, Anno M D C C IV.*

*EZECHIELIS SPANHEMII, LIBERI BARONIS
& Legati Regii, ORBIS ROMANUS, seu ad Constitutionem
Antonini Imperatoris, de qua Ulpianus Leg. XVII Digestis de
Statu Hominum, Exercitationes duæ. Editio secunda, ab
Auctore recensita, & altera parte
auctior.*

Londini, apud A. & J. Churchil, 1703, in 4. Alphab. 3, plag. u.

Octo anni circumacti sunt, cum Vir summus & perillu-
stris, Auctor harum Exercitationum, *Juliani*, Ro-
mani Imperatoris, Opera, cum *Cyrilli* contra eun-
dem libris, & Variorum adnotamentis, in nostra Li-
psiensis civitate vulgaret, quæ eodem A. MDCXCVI
mense Novembri in Actis nostris recensuimus. Ut vero omnibus
ostenderet, quibus curis atque studio augustus ille scriptor tractari
debeat ac possit; in solam primam illius Orationem (nam per pu-
blica DOMINI sui negotia non licebat tum plura adjicere) copiosas
& omni doctrina refertas Observationes conscripsit. In quibus
cum *Juliani* verba, quæ pag. 5 leguntur, *omnes in Romano Im-
perio μετέχειν ἰδί τῆ πολιτεύματος, participes nunc civitatis
esse, & πολίτας, cives Romanos factos, ex Lege XVII Digest.
de Statu Hominum* crudite accurateque exposuisset; in idem post-
modo argumentum, ante a paucis obiter, a nemine cum cura &
ut docet, tractatum, cum plus otii esset, intentus, uberiores ejus
rei interpretationem, duabus Dissertationibus comprehensam, ad
amplissimum Virum **GISBERTUM CUPERUM** scripsit,

Bb

quam

quam *ὁ πρῶτος* GRAEVIUS illico Antiquitatum Romanarum Tomo XI inseruit, & primo ejus loco, ut dignissima erat, collocavit. Nec vero id industriae tanti Viri satis fuit; sed cum in Britanniam nuper a Potentissimo REGE Borussiae ad Augustam REGINAM legatus esset, denuo superiores Dissertationes ad limam revocavit; atque tantis auxit additamentis, ut altera parte majores, quam priori editione, essent. Summa autem totius Operis est interpretatio jam dictae Constitutionis Antonini, ab Ulpiano Lege XVII Dig. de Statu hominum memoratae, *Omnes in Orbe Romano qui sint, cives Romanos effectos esse.* In duas Exercitationes Opus distributum est; quarum prior de Civibus Romanis ab Urbis natali ad Antoninum Pium agit: eaque rursus in duas partes est divisa ita, ut prior ab Urbe condita ad Julium Caesarem XIII capitibus conditionem Civium exhibeat; posterior ab Julio ad Antoninum Pium per quinque capita reliqua idem argumentum producat. Altera Exercitatio ab Antonino primo usque ad verum Constitutionis auctorem & ultra, hanc de Romana Civitate materiam per XXV capita explanat.

Exercitationis primae parte priore de statu Civium sub Regibus Romanis disquiritur, qui quidem non optimus, tamen aliquis, nec poenitendus fuit; adscitis in Urbem pro incremento civitatis quibuscunque advenis, etiam hostibus devictis; & honoribus indigniores collatis, sacerdotii videlicet & consultationis de re publica. Exactis regibus ampliati sunt civium honores, plebejo magistratu inducto; qui sacra lege inviolabilis esset. Tum jura civitatis in publicum, suffragiorum & capessendorum honorum; ac privata, connubii, testamenti, hereditatum, patriae potestatis, & alia, divisa sunt. In modo autem amplificandae civitatis, beatiores Romani Graecis, Spartanis, Thebanis, Corinthiis censentur; quibus Dionysius Halicarnasensis lib. II pag. 89 etiam Athenienses adjunxit; sed in eo ab illustri Auctore nostro notatus, quia hi non solum inquinatos toleraverunt, sed cladibus attriti donarunt etiam civitate, immo peregrinis imperia aliquando dederunt, quod exemplis Phanosthenis Andrii, Apollodori Cyziceni, & Heraclidis Clazomenii, ex Athenaeo & Aliano demonstratur. Cetera vero majores Graeciae civitates; ut nobilitatem generis conservarent, omnes

omnes peregrinos rejecerunt, sed cum rerum suarum detrimento. Actum etiam Romæ aliquando est, ut peregrini usu urbis prohiberentur: nec vero id placuit Senatui, & Tullius lib. III Officiorum *inhumanum* dixit. Quin servos etiam, si meruissent, manumissos in civitatem receperunt, quod legibus publicis atque exemplis declaratur. Et hæc prioribus tribus capitibus disputantur: quarto & quinto de *ισοπολιτεία* Græcorum, qua unus homo diversarum civitatum potuit civis esse, disseritur: quod secus Romæ fuisse, Ciceronis testimoniis probatur, ubi amissa civitas, quam primum aliquis in aliam transcriberetur; quemadmodum neque recepti in Romam, illam unde profecti erant, retinuerunt. Deinde traditur, quibus modis amissa fuerit civitas, poenis quippe gravioribus utpote damnatorum in metalla, & ad ultimum supplicium, & ad bestias: item incensorum & deportatorum, nec non libertorum qui in patronos ingrati fuerant, Adduntur ex Cicerone & alii modi, quibus extra poenæ damnum amittatur civitas, postliminio nempe, & reiectione: quæ cuncta perspicue ibidem explicantur. Sexto capite ac sequentibus de Municipiis agitur, quorum duplex patria fuit, altera loci & originis; altera juris, videlicet Roma; & una in utraque civitas, quod ex Ciceronis lib. II de Legibus illustratur. Municipiorum autem initium in Latio factum esse, civitate donata integris populis, Hernicis, Lanuvinis, Aricinis, Nomentanis, Pervenatibus, Pedanis, Fundanis, Formianis, Anagninis, Arpinatibus: nec vero his omnibus jure æquo, sed quibusdam plene, aliis sine suffragio, copiosius demonstratur: deinde extra Latium Civitatem manasse, primo omnium Cæritibus concessam, dein Campanis aliisque, sed plerisque sine potestate suffragiorum.

Post hæc, capitibus VIII, IX & X, dilucidatur controversia, inexplicabilis ante multis visa, de Jure Latii seu Latinitate, de Latinis coloniis, de Libertis Latinis seu Junianis, & quo pacto Jus Latii ab Jure Italico, & utrumque ab Jure Quiritium, & hoc ab ipsa Civitate Romana differat: quæ omnia ita clare sunt exposita, etiam ab aliorum dissensu, Joannis Harduini maxime, egregie vindicata, ut dubitari amplius de illis non possit. Summa illorum hæc est: Jus Latii libertatem habuisse, non autem jus ullum civitatis; nec privatam neque publicam, utpote quæ propria fuerint

civium: per honores autem, in patria Latini juris gestos, patuisse ad civitatem aditum. Nec colonias Latinas beatiores fuisse, & si cives etiam in illas fuerint profecti (quod rejectionem civitatis dixerunt) diminutionem capitis mediam fuisse passos, id est amissa civitate solam libertatem tenuisse: colonias autem civium Romanorum privata tantum civitatis jura, id est, connubii, testamenti, patrium, & quæ alia erant, retinuisse; non æque jus suffragandi, & petendi honores, nisi per jus Latii, quo illis, qui magistratu inter suos functi fuerant, aditus ad honores in Urbe petendos patuit. Jus Italicum diversum a Latii fuisse jure, ac præcipue in immunitate, qualem Augustus toti Italiæ concesserat, versatum esse. Jus Quiritium non nunquam ipsum jus civitatis esse: aliquando ab illo distingui, quod utrumque exemplis & testimoniis probatur: nec priori notione omnia jura civium, sed privata tantum modo videtur habuisse. Latinos autem liberos, lege Junia sub Augusto inductos, dici ad similitudinem antiquæ Latinitatis, quæ in colonias missa fuerit: unde jurisconsulti illos Latinis colonariis exæquent, quamvis distincti per se sint & maneant.

A capite XI ad finem partis primæ in hac Exercitatione, Jus civitatis universæ concessum Italiæ describitur, idque qua occasione factum, recensetur, ut primum lege Julia, non Dictatoris Julii, sed antiquiore, Italis eundem hoc beneficium conferretur: deinde lege Plotia, sive M. Plautii Silvani, peregrinis, domicilium in Italia habentibus idem concederetur: Galliæ autem Cisalpinæ post Italiam, & Cispadanæ prius, quæ inde Togata dicta fuit: Transpadanæ primum jus Latii, deinde per Julium Cæsarem, ante civile bellum, jus quoque civitatis datum, ostenditur: ex quo tempore & ipsa in societatem Togatæ seu nominis communionem pervenerit. Postquam vero coloniæ per Italiam, confecto Sociali seu Italico bello, plenum jus civitatis adeptæ sunt, indiscriminatum modo colonias, modo municipia deinceps appellatas fuisse, Cicerone auctore demonstratur. Ab his ad quaestionem acceditur, an municipia eo ipso, quod jus civitatis Romanæ habent, jus suarum legum amiserint? quod Sigonius statuit. Cui respondetur, ut non unius conditionis municipia fuerint, verum alia cum suffragii pleno jure, alia sine illo, aut tantum cum jure legionis; sic
neutra

neutra suis legibus destituta fuisse, quod Gellius lib. XVI. cap. XIII. tradat, Municipēs esse cives Romanos ex municipiis legibus suis & suo jure utentes, muneris tantum cum populo Romano honorarii participes; a quo munere capessendo appellati videantur.

Altera parte Exercitationis primæ, quæ circa civitatem Romanam a Julii Cæsaris temporibus ad Antoninum Pium contigerunt, expenduntur: quorum capita hæc sunt; Julium Transpadanis civitatem dedisse, ut supra dictum; etiam Gaditanis universis, quod ratum populus habuerit, ut Dio lib. XLI refert. Antonium Siciliæ jus idem vendidisse ex falsis Julii commentariis. Augustum parcissime, ut Suetonius ait, dedisse civitatem; etiam modum munittendi terminasse: in Hispania tamen, quod ex marmoribus constat, municipia fecisse nova. Tarsum libertatem accepisse, non civitatem: nec plus memorare, qui Augusti in illam beneficia prædicant, quam immunitatem; de civitate silere, quam Pauli Apostoli majores singulari beneficio adeptos fuisse oporteat. Claudium multis indignis ademisse civitatem: multis etiam singulatim aut confertim sine discrimine largitum esse. Neronem Olympiæ victores & pyrriam saltantes donasse civitate; libertate Achajam. Othonem jus idem civitatis Lingonibus Gallis dedisse, secus ac vicarissimum Theod. Ryckius in Tacitum interpretatus est: Trapezuntis tribuisse Vitellium. Vespasianum Stobos Macedoniæ, quod ex nummo & Plinii testimonio liquet, municipium fecisse, Trajanum multis oppidis Hispaniæ idem contulisse beneficium. Omnia hæc ex antiquis monumentis, cum multis aliis, quæ interseruntur, erudite consummatissimus Vir hac altera Exercitationis primæ parte demonstravit.

Secunda Exercitatione ab Antonini Pii temporibus status civitatis declaratur; & in auctorem inquiritur, qui primus omnes in Romano imperio ingensos civitatis jure ornaverit. Ipsum quidem consilium ejus rei Mæcenæ Augusto apud Diorem lib. LII dedit, ut fideiiores socii essent, qui pari jure uterentur: sed tam irritum fuit, neque ab Augusto approbatum. Chrysostomus, in Acta Apost. cap. XXII, Hadriano constitutionem tribuit, qua omnes cives Romani facti: sed peritior legum & constitutionum Ulpianus expressis *Antonino Imperatori* adscriptis.

Cum vero plures Antonini fuerint, in quaestione versatur, quisnam illorum sit conditor tam liberalis constitutionis? Videri potest Antoninus Pius fuisse, cujus non modo beneficium cognomen id indicare possit, sed Pausaniae etiam in Arcad. testimonium, qui meruisse dicit, ut πατὴρ ἀνθρώπων, *pater humani generis* appellaretur. Addi nummus potest, dubius antea ex Golzii relatione; jam vero certissimus, postquam ejusdem typi alius aetate nostra in Ubiis ad Rhenum effusus est, & ab illustrissimo Auctore nostro inspectus & examinatus, qui Antonini Pii imaginem & nomen refert, in adversa parte inscriptus AMPLIATORI CIVIUM, quo titulo ad ipsum hoc universale beneficium videtur respici. Ponder addere huic sententiae Justiniani possit auctoritas, Novella LXXVIII cap. V *Antonino Pio cognominato* hanc constitutionem adferentis. Sed majus est Dionis Cassii, coevi scriptoris, testimonium, quod postea proferetur. Repugnat etiam, quod discrimen illud inter Romanos, Latinos, & peregrinos post Pium etiam valuit, idque ex Ulpiani fragmentis & inscriptione Tergestina confirmatur. Aurelius Victor in *Marco Antonino*, ab hoc *cunctis datam civitatem* ait. At hunc neque Graeci nec Latini absolute *Antoninum* vocavere, ut auctorem constitutionis Ulpianus nominavit: etiam ex Aristidis oratione in Romam, & ex Dionis Cassii lib. LXXI, ac ipsius Ulpiani fragmentis demonstratur, isto aeo discrimen civium & Latinae conditionis hominum nondum fuisse abolitum; qui status etiam sub Commodio, Nigro, & ipso Severo ostenditur fuisse. Haec per tria priora Exercitationis secundae capita claris firmisque rationibus sunt exposita.

Capite IV verus auctor constitutionis de universali civitate adferitur, qui *Antoninus Caracalla* est, saepe ab historicis & jurisconsultis *Antoninus* simpliciter dictus: cui aequalis scriptor Dio Cassius in Excerptis Valesianis pag. 745 aperte adscripsit, etiam causam, qua inductus tam liberalis fuerit, addidit minus honestam, & neque Pio, neque Marco convenientem, videlicet ut plus lucri ex vectigali decimarum, quas pro vicibus constituerat, & ex abolitis antecessorum benignis hereditatum aut manumissorum legibus acciperet. ἡ ἐνεκα Ρωμαίουσ πάντας τῆσ ἐν τῇ ἀρχῇ ἀπέδειξεν, *cujus rei causa omnes, qui sub imperio ejus erant,*

erant, Romanos cives declaravit, specie quidem, quod Dio addit, honorem eis tribuens, sed revera, ut fiscum suum auget, cum peregrini pleraque horum vectigalium non penderent. quam lex injusta decimarum a successore Macrino, eodem Dione teste, reductis vicefimis, abrogata fuit. Nihilominus Caracalla ab Jureconsultis in multis legibus, quæ pag. 210 allegantur, etiam in nummis quibusdam *Magnus* immerito suo appellatur. Illa autem de universali civitate constitutio de ingenuis solis intelligenda est: unde cap. V discrimen inter manumissos declaratur, quorum alii vindicta, testamento, aut censu missi, civitatem, non autem optimo jure, consecuti sunt: alii tantum liberti Latini seu Juniani facti. Adduntur manumissi in ecclesia ex Constantini constitutione, itidem justam & directam libertatem adepti: qui ritus ex Sozomeni lib. I cap. IX explicatur. Agitur etiam de fideicommissaria libertate, & de pœna in libertos ingratos: item de libertis Dedititiis. Capite VI traditur, Romam post Antonini constitutionem factam esse communem patriam: quem honorem licet quidam antea eidem detulerint, ut Seneca & Plinius; oratorie tamen illos locutos esse, non proprie, ut Jurisconsulti posteriores, censetur. Deinde de *Togæ* usu agitur, proprio civium Romanorum, ad ultima usque tempora servato: & tandem vox *Romanitas* Tertulliani, *Ρουανία* Epiphani, *Romania* Orosii explicatur. Cap. VII & sequentibus, usque ad XIX demonstratur, Antonini constitutione factum esse, ut leges Romanæ Orbe toto Romano valerent, ejusque rei causa, Legum scholæ Beryti, Athenis & alibi instituerentur, & Edictum Provinciale, quod ad exemplum Edicti Perpetui, sub Hadriano compositi, constitutum erat, cessaret: hic, illic tamen & gentes quædam integræ, & civitates aliquot, præsertim in Græcia & Asia, *ἀυτονομοι*, id est sui juris ac liberæ manerent, ut inter gentes erant Achaja, Thessalia, Lycia, Argivi: inter civitates Amisus, Anazarbus, Ancyra, Antiochia, Arethusa Syriæ, Byzantium, Cæsarea Palæstinæ, Capitosias, Corycus, Diocæsarea, Dora, Gadara, Gaza; Halicarnassus, Joppe, Lappa Cretæ, Mopsuestia, Moca Arabiæ, Methone, Nicomedia, Palmyra, Philadelphia, Rhodus, Sebaste Navarchis, Seleucia ad Calycadnum, Tarsus, Tyana, & si quæ aliæ sunt, quæ in historiis,

&

& maxime in nummis suis, *αὐτονομία* seu liberae appellantur. De his autem singulatim agitur, & de multis non semel, sed iterum iterumque, prout diversitas temporum conditionem etiam libertatis non nunquam immutavit. Data enim multis libertas, postea adempta, deinceps forsitan reddita, aut imminuta, ut sunt fata populorum atque urbium. Nec vero libertas immunitatem semper conjunctam habuit, sed in paucis tantummodo, idque ex singulari beneficio, quod rarius dabant Romani, ut facilius ab ipsis *αὐτονομία*, quam *ἀτέλεια* seu tributorum immunitas impetraretur. Nec libertas illa absoluta erat, sed Romano imperio subiecta, & ad nutum ejus adstricta, ut tamen civitates suis uterentur legibus, nec ad Romanas se componere necesse haberent.

Capitibus XIX, XX, XXI, docetur, quantæ mutationes hanc Antonini constitutionem secutæ sint. Sublatam illico Jus illud Latii, quo prius variaz gentes & civitates gaudebant, cessavitque discrimen inter Latinæ conditionis urbes ac municipia civium Romanorum: nec coloniarum discrimen, Romanarum & Latinarum, & quæ juris Italici apud jurisconsultos dicuntur, postea valuit; sed omnibus promiscue jus petendi honores & adipiscendi fuit concessum. Excurritur hinc in veterem suffragandi ritum, quem Tiberius mutavit; comitiis e Campo ad Patres translatis, idque ad speciem, revera ad ipsum Principem. Caligula tentavit populo reddere, non autem perfecit. Trajanus Senatui jus illud suffragiorum conservavit, qui mos & inter Principes posteriores obtinuit, ita tamen, ut Consulum creatio penes Principem esset, reliquorum Magistratum penes Senatum. Tandem Comitiorum status sub Caesaribus explicatur. Proditum utique in Campum Martium, non autem ut quidquam populi suffragiis conferretur, sed ut a Principe vel Senatu electi coram populo solenniter præconis voce pronuntiarentur: quod Dio Cassius de Tiberii ætate referens, addidit *καθ' ἄντη καὶ ὄν, quemadmodum & nunc*, hoc est Dionis ætate, fieri solet, qui sub Severo, Caracalla, Alexandro Mammææ floruit. Inde aliquot Syetonii loca in Galba, Vitellio, Vespasiano explicantur. Additur, post Antonini constitutionem etiam peregrinos in Fastis consularibus legi: etiam militares dignitates frequenter ad Barbaros translatas, & horum milites immixtos legionibus:

bus: quod contra disciplinam superiorum temporum fuit. Exempla ex Ammiano & Zosimo adferuntur. Capite XXII Con- nubiorum, quæ olim ad cives restricta erant, laxata jura descri- buntur; & quotuplex Peregrinitas fuerit, explicatur: post Anto- nini enim constitutionem novæ notiones accesserunt Juriscon- sultis posterioribus usitata, quarum erat præcipua, ut omnis pere- grinus diceretur, qui non Roma oriundus esset, ut ita non civi- bus, sed Romæ indigenis, peregrini opponerentur. Quæ super- sunt tria capita, de jure patrio, & testamenti factio, & cælio- ne honorum agunt, quatenus illa civibus vel servata fuerint vel amissa, præsertim in pœnis exilii aut deportationis: eaque occa- sione de pœnis ipsis earumque discrimine, & quæ abstulerint jus ci- vitatis, quæve id reliquerint, accurate copioseque pertractatum est. Hæc omnia egregie ex antiquis legibus, historiis, nummis, aliisque antiquitatis monumentis illustrata, & multa in præcis au- ctoribus emendata, explicata ita sunt, ut hic liber vere ORBIS ROMANUS nuncupetur, quia statum hominum sub universo Romanorum imperio; non tantum in libera Republica, ut fere Sigonius fecit, sed maxime sub Imperatoribus qui fuit, planissi- me absolutissimeque exponit ac interpretatur.

*ECCLESIASTICAL CASES RELATING TO THE DUTIES
and Rights of the Parochial Clergy &c.*

*CASUS ECCLESIASTICI, CONCERNENTES OFFICIUM
& jura Cleri Parochialis, formati ac decisi secundum principia
conscientiæ & legum, Autore EDWARDO STILLING-*

FLEET, Episcopo Wigorniensis.

Londini apud Henr. Mortlock 1702. 8.

Alphab. 1. plag. 3.

THE SECOND PART OF ECCLESIASTICAL CASES, &c.

*PARS SECUNDA CASUUM ECCLESIASTICORUM, CON-
cernentium exercitium Jurisdictionis Ecclesiastica, quoad per leges patet, Cui accesserunt due Orationes in Comitibus habita &c.*

Cc

nec

nec non Dissertatio de genuina Londini antiquitate, ejusque sub Romanorum Imperio facie, Autore EDW. STILLING-FLEET, Episcopo Wigorniensis.

Londini apud eundem, 1704. 8. Alph. 1. pl. 16.

- Q**ui & vitæ sanctimonia inter suos, & eruditionis fama apud exteros clarus, editis compluribus ingenii monumentis (quorum indicem proxima a præfatione pagina exhibet) bonos omnes in sui dudum admirationem rapuit Autor, hunc nec fastigio suo, nec ingenio indignum ratus est factum, quem publicæ daret luci. Qui ut originem suam, teste ad Clerum suæ dioceseos præfatione, sermonibus debet in Ecclesiarum visitatione exhibitis: sic in eo totus est, ut naturam juxta ac dignitatem sacri ordinis exponat, regulasque præscribat in obeundo munere observandas, & casus denique solvat dubios, ministrorum jura & officium concernentes. Quo quidem in argumento cum præclare multos, at paulo generalius, nulloque ad patriæ leges habito respectu, versatos fuisse; vicissim alios legum habuisse rationem, neglecto tamen conscientiæ vinculo, deprehenderet: id sibi datum negotii credit Autor, ut utriusque hæc in rem præcepta conferret; cum neutrum negligi debeat, ubi de administratione muneris sacri plena & accurata instituenda sit oratio. Quod antequam expeditum reddat, haud abs re fore censuit, si quæ de ministrorum dici muniis poterant, paulo altius repeteret, & ab ipsis inde orientis in Angliæ Christianismi incunabulis arcesseret: tum & eorundem assereret dignitatem, & ab Atheorum, vitam Clericorum criminantium, calumniis vindicaret. Hæc præfatus rem ipsam aggreditur, & sex veluti capitibus Partem I. absolvit. Cap. I. admonitionem exhibet Episcopalem, Clero suæ dioceseos in prima Episcopatus sui visitatione dictam, qua Episcoporum in Clerum potestatem exponit, & officii Pastores admonet, ac insigniora atro lapillo vitia notat. II. Muneris, ceu depositi Clericorum fidei concrediti, naturam expendit, & quid singulis ecclesiæ ministris, quo rite provinciam ornent, incumbat, ordine & sigillatim exponit. III. Quæ ministrorum partes sint, diligentissime considerat, geminumque illorum officium, quo & animarum curam

tam gerere, & actus obire sacros tam publicos & solennes, quam privatos tenentur, declarat. IV. De eorundem sustentatione agit, eamque primæ Ecclesiarum dotationi, oblationibus populi, & decimis, vi legum ecclesiasticarum, acceptam refert. V. De vinculo, quo ad observandos canones ecclesiasticos & constitutiones sacras obstringitur Clerus, dilserit, legumque tum vim & auctoritatem, tum quo pacto & in quantum obligent, demonstrat. VI. Sermonem subnectit prolixum, eumque peculiari, quæ occasionem disputationis & causas explicat, præfatione instructum, quo in resignationem beneficiorum ecclesiasticorum inquiri, & quam ab hac proclivis in Simoniam lapsus sit, commonstrat.

p. 160.

p. 227.

p. 277.

Pars II. quæ circa exercitium Jurisdictionis ecclesiasticæ versatur, tribus constat dissertationibus, quarum I. de natura ac indole hujus jurisdictionis, legumque pariter, quibus suffulta eadem innititur, agit. II. cui præmissa præfatio scopum & argumentum indicat, de jure Regis ecclesiastico, & quam late id pateat, quantumque in dispensatione legum valeat, tradit, remque omnem quatuor capitibus distincte complectitur. III. De jurisdictione pariter ac suffragio Episcoporum in regni Comitibus, quod ad causas capitales attinet, ferendo disputat, ac dignitatem sacri ordinis tueatur, & ab insultantium impetu vindicat ac defendit. His accesserunt sermones duo in comitiis dicti: ac prolixa demum de genuina metropolis Regni sui ætate exercitatio, qua simul, quæ Britannix urbisque in ea principis, florente Romanorum Republica, facies fuerit, ex vetustissimis ac fide dignis monumentis eruitur ac declaratur.

p. 4.

p. 62.

p. 227.

p. 411. 437.

Quæ singula qua dexteritate & industria executus Autor fuerit, exactiori dissertationis ejusdam recensione ostendendum est; quam in rem tractatum III. partis II. enarrabimus, quod in ejusmodi ille versetur argumento; cujus fusio rem expositionem non injucundam speramus futuram. Cum enim missa in lucem epistola jus Episcoporum, quod in ferendis circa causas capitales in Parlamento suffragiis obtinent, non impetere nemo ac subvertere, fidemque dictis & legum auctoritate conciliare, & exemplorum frequentia fuisset conatus; operæ se pretium facturum Autor existimavit, si ordinis sui dignitatem & jura sacra tecta servaret, tum & quæ

suæ sententiæ firmamenta substruxerat Adversarius, iret eversum. Quæstio itaque, in qua cardo rei vertitur; statim in limine Cap. I. ab Autore formata, ita habet: An Episcopis & præsentibus adesse liceat, & suffragia ferre, cum in Parlamento causæ capitales dijudicandæ veniunt: sive ipsi sententiam dicant, sive circumstantias examinent, viam tali iudicio sternentes? Quam antequam excutiat controversiam, quasdam utrinque concessas, magnique in formanda decisione momenti propositiones præmittit. Has iater primo loco refert, quod Episcopi, ex Baronali sua dignitate Parlamento interesse, Regemque consiliis juvare teneantur. Tum, quod eodem, quo ceteri Barones, Regio jussu, Episcopi in Parlamento locum teneant. Denique quod, ubi ad ferendas leges comitia procedunt, eadem, quæ cæteris reliquorum ordinum Proceribus est, Episcopis assidendi, suffragiaque ferendi competat potestas. Porro vero, cum autor epistolæ oblique, & velut aliud agens, varias gravesque in lectorum animos opiniones insinuare allaborarit; amoliri eas Noster & convitii arguere, hoc eodem capite operam dedit. Ubi ergo ille omnem Clericorum operam, quam in secularia negotia curamque Reipublicæ impendunt, talem esse pronunciat, quam a se alienam putarint Apostoli; Noster quid constituendam inter & constitutam ecclesiam intersit, docet, & inde ab Apostolorum temporibus, per universam fere Europam, ad publicæ concilia Episcopos fuisse admissos, maximeque in Anglia id per vetusto more inde a Saxonum tempore obtinuisse, demonstrat. Mox cum ille, Imperiales leges Clerum a seculi negotiis arcere; eamque in rem Honorii & Theodosii rescriptum, tum & decretum aliquod Justiniani facere urgèret: Noster nec vim legum Imperiales constitutiones in Anglia obtinere, nec omnem agendi in rebus secularibus facultatem Clero adimere, nec tales denique esse ostendit, quæ nullam patiantur exceptionem. Capite II. Adversarii in aciem producit argumenta; quæ cum in geminam veluti disposuerit phalangem, quarum altera legum præsidio, rerum usu altera, temporumque consuetudine se tutaretur, cum utraque sigillatim congregandum censuit Autor. Et legum quidem auctoritatem tantum abest ut defugiat Autor; ut Clarentinæ illius; quam in causæ præsidium Adversarius attulerat, constitutionis sententia stare se & cedere

p. 227.

p. 228.

p. 230.

p. 232.

p. 233.

p. 241.

p. 246.

dere paratum pronunciet; quæ tamen quam manifeste pro Episcoporum causa militet, ex ferendi eandem occasione, genuino verborum sensu, & valore, quem in sequenti Northantonensi Parlamento obtinuit, prolixè & ad oculum demonstrat. Illam vero Parlamenti sententiam, quæ Regio iussu omniumque Ordinum consensu hanc Episcoporum confirmavit protestationem, qua salvo jure suo seipsos ab irrogandis capiti alicujus supplicii excludunt, ita explicat, ut & rationes excutiat, quibus moti Patres Conscripti talibus eos judiciis legitime interesse posse negarunt; & studiose inquirat, num hæc protestationis confirmatio vim habeat legis; & sollicitè demum indaget, an, licet Episcopi, florente in Anglia Papatu, vi legis hujus ejusmodi se judiciis subtraxerint, idem inde a Reformationis tempore, in more positum habuerint, semperque observarint? Cap. III. ad exemplorum, quæ a partibus suis stare Adversarius opinatur, censuram pergit, eaque distinctè & ex temporum ordine disposita, partim sublesta fide niti, partim nihil prorsus pro Adversario facere, ostendit. Cujus ad calcem capitis, velut in tabula, & Adversarii pondera junctim repetit, & responsonum capita iisdem subnectit, unde judicare Lector queat, quanam propius ad veritatem momenta accedant. Cap. IV. dignitatem Episcoporum asserit, eosque Pares Regni esse evincit, discussis ac explosis, quæ in contrarium allata erant, argumentis; tum & eosdem locum atque suffragium suo merito in Parlamento tenere, nec tanti esse autoris epistolæ, graviter hoc impugnantis, rationes, quæ eos de sede sua deturbare queant, prolixè demonstrat.

p. 271.

p. 275.
p. 289.
p. 290.

p. 297.

p. 344.

p. 346.

p. 373.

GEORGII BEYERI, J. U. D. DELINEATIO JURIS
Civilis ad fundamenta sua revocari & ad seculi usum accommodati, positionibus succinctis inclusa secundum Pandectas. Accesserunt typo minori expressa capita juris non recepti vel mutati, & de studio juris ejusque subsidiis prolegomena, nec non index rerum uberrimus.

Lipsiæ apud Heredes Jo. Grossi, 1704, 8.

Constat alph. 2. plag. 19.

Cc 3

Sa

Satisfecit tandem Consultissimus Autor multorum desiderio, ac Positiones, ante aliquot annos inchoatas, ad finem perduxit. Præcipuus ejus scopus, nisi fallimur, est, artis hujus cultores ad solidam Juris Romani ac Germanici, antiqui pariter ac moderni, cognitionem manuducere; quo sine etiam, eruditis prolegomenis Jurisprudentiæ Studiosos, ac suos præcipue Auditores, prolixè satis intruxit, iisque elenchum eorum, quæ Positionibus suis addi, vel in iis mutari velit, subjecit. Rationem tractandi quod attinet, Doctissimus Autor, ad exemplum fere Huberi, sæpe Lectorem, ne actum agat, ad Positiones suas, juxta Institutionum seriem confectas, remittit, ac deinceps cætera, quæ præsentis instituti videbantur, addit. De ordine totius operis aliqua dicere, non attinet; nam juxta Pandectas Jus Civile hic esse delineatum, ex ipso titulo satis intelligitur. Nihil aliud igitur nobis agendum videtur, quam ut exemplis nonnullis Consultissimi Autoris doctrinam adumbremus: id quod dum, citra scrupulosi delectus curam, exequimur, eo ipso cæteris ipsiusmet meditationibus, quas silentio præterimus, nihil omnino volumus detractum. In *l. 1. tit. 2.* historiam juris Romani prolixè enarrat Noster, ejusque statum ante Justinianum, sub eo, & post eum, dilucide repræsentat; quæ tractatio multis institutis Romanis, ut Legislationi Prætoricæ, fictionibus, similibusque lucem eximie affundit. In *l. 2. tit. 2.* eos egregie falli censet, qui famosa tituli illius rubrica, *quod quisque juris in alterum statuerit, ut eodem ipse utatur*, generalem regulam de custodienda æqualitate cum proximo; *Matth. 7. v. 12.* a Christo repetitam, inculcari putant. Nam sermonem ibi solum esse de Magistratu, jus novum & iniquum contra aliquem dicente: potestatem enim legislativam aliquo modo Magistratibus Romanis competuisse. Hinc simul amplius patere arbitratur, titulum hunc ab usu fori recessisse, cum nostri Magistratus jus novum statuere nequeant; & quamvis vulgò putent, jus retorsionis civitatum erga civitates, in puncto gabellæ migrationis, albini &c. ex hoc titulo descendere, tamen Hahnium fateri, hodiernas retorsiones solum ex ratione generali æquitatis naturalis descendere, cujus origini hic titulus, tanquam exemplum, sit adscribendus. Fundamentum igitur unius decisionis, non in simili de-

decisione abrogata, sed generali potius utriusque ratione, quarendum esse, Noster concludit. *L. 3. iii. 1. de honorariis Advocatorum*, ex legis Cinciae, a Friderico Brunniero commentario donatae, sententia, duxerit Consultissimus Autor. Nimirum jam olim Romulus Patrocinium instituerat, ut quisque plebejus, quem vellet, ex Patribus sibi Patronum eligeret, a quo in Clientelam susceptus, in iudiciis alibique defenderetur, legumque scientia & commerciorum arte imbueretur, quæstumque inde capere Patribus turpe esset. Atque hoc Patroni & Clientum nomen, post Reges exactos, ad Oratores causarum, qui ex Patriciis & Senatoribus constabant, soloque virtutis & famæ meritorum præmio inducti, tenuiores defendebant, transferebatur. Clientes interim non voluntate sola, sed re ipsa Patronis gratitudinem testaturi, Natalibus, Calendis Januarii, Saturnalibus, natalitia, sternas, xenia sponte mittebant. Cum vero gratæ inentis significationes postea a Rabulis in debiti necessitatem transformarentur, ac grandiores summæ præscriberentur, ut Patriciis plebs stipendiaria esse cœperit, Cincius, Tribunus plebis, laudabilem & conciliandis civium animis aptissimam, sed fere collapsam consuetudinem restauraturus, plebiscitum rogavit, ejusque primo capite sanxit, ne quis, ob causam orandam, donum munusve capiat. Postea Augustus legem contemptu oppressam, sub quadrupli poena renovavit, sed mox abolitam Claudius temperavit, ne Oratores, ultra dena sestertia, seu decem mille nummos sestertios, h. e. centum aureos, vel nostræ monetæ 250 aureos Rhenanos, caperent: Nero autem Legem Cinciam pristino vigori restituit, sed mox Claudii constitutio renovata, ac a Trajano limitata est, ut peractis demum negotiis, pecuniam decem milium dare, tantum fas esset; verum limitatione illa mox iterum expirante, honorario sordidum mercedis nomen obveniebat, Advocatis illud non expectantibus, sed præcipientibus & paciscentibus. Ex illis hæc Autor noster amplius infert: titulum de Calumniatoribus, ex Augusti oratione enatum: nullum honorarium olim certa quantitate determinatum & promissum fuisse, sed in dignissimis etiam negotiis, accedente pacto, in mercedis nomen transiisse: consuetudinem de annuo salario, Advocato prænumerato, non repetendo, licet hic statim post anni initium de-

decedat; oriri ex strenis aliisque munusculis, citra conventionem solvi solitis; easque ipsas rationes (de honorario, ad proportionem laboris non determinando,) quæ rapacitatem Causidicorum inhibebant, in ejus adjumentum fuisse detortas: rationem *l. 1. §. 13. de exord. cognit.* falsam esse, sive munus postulandi consideretur tanquam contractus *do ut facias*, seu tanquam donatio sub modo, sive tanquam locatio, & ex facilitate Imperatoris, tolerando Legis Cincix neglectui, prætersam: Palmaria Advocatorum, in fraudem prohibitz redemptionis litis, pessimo exemplo fuisse admissa.

Quoad actionem ad exhibendum, hæc Nostri *l. 19. tit. 4.* est sententia: In foro Romano quotidianam hujus actionis fuisse utilitatem; cum enim vindicationes semper in re præsentî fierent, adigendum fuisse reum, ut rem exhiberet, i. e. ejus potestatem in Publico seu Jure faceret, ut vindicatione experiundi copia esset; id est, actor, re apprehensa, formulam suam recitare posset: *Ego hanc rem, ex jure Quiritum, meam esse ajo, &c.* eamque exhibitionis petitionem eousque se extendisse, ut reus rem vindicandam; à re sua, cui juncta erat, v. gr. genuam actoris ab annulo suo; separate debuerit, ne actor totum apprehendens illudque suum esse ajens, plus petiisse videretur. Cum vero hodie in rem præsentem amplius non agatur; adeoque primarius actionis exhibitionis usus corrumpat, ideo non amplius actionem, sed solum obligationem ad exhibendum hodie superesse, ejusque impletionem mediis magis compendiosis obtineri posse & solere, Noster ultorius censet. Circa dominii translationem legibus positivis multa caveri solent. Ita in Geldria immobilia non transferuntur, citra actum solennem in Jure & symbolicum, quem olim effectuationem vocabant, hodie *Oydracht* sive *Transport*; quod refert Noster *l. 19. tit. 1.* & quoad effectuationis explicationem, ad Huberi *Praelect. ad J. de R. D. n. 42.* lectorem remittit. *l. 28. tit. 1.* de usu testamentorum in Germania, in hanc fere sententiam disserit Autor noster: antequam Episcopi Germaniam infiderent, nullum testamentorum fuisse usum; ab iis vero sensim postea eum introductum, tum ad amplificanda bona, tum ad manumittendos servos, qui urbes redderent frequentiores; has enim

potissimas causas fuisse, ex formulis Marculi aliorumque, a Baluzio collectis, constare; accessisse opinionem injustitiæ legum, liberos naturales & filias etiam legitimas ab hæreditate excludentium, quam testamentis corrigebant. Ita vero, pergit Noster, in hac materia Jus Canonicum magis quam Civile observatum fuisse, rem ipsam ostendere. Antequam enim illud in Germaniam reciperetur, testamenta magis donationum nomine venisse, & proprietatem, retento usufructu, fuisse translata, stipulatione subnexa; dein Jus Canonicum magis invalescens, testamentorum regulam probabiliter factum esse, donec irrepente Jure Romano, primum ex privato Jctorum suafu, solennia testamentis adhiberi coepta, ac tandem publica lege confirmata sint. Interim multa loca Germaniæ Juris Canonici prius recepti simplicitatem retinuisse, ulterius Noster contendit. Hinc simpliciorum testandi modum, alicubi occurrentem, non singulari privilegio, ob rusticitatem, vel similes causas, forsitan indulto tribuendum, sed potius, ut in aliis, ita in hac etiam materia, reliquias juris patrii, in pagis, civitatibus aliquot liberis, & locis, a quibus remotiora sunt Jctorum Collegia, quærendas & agnoscendas esse, concludit. Inter alias Substitutionum species occurrit etiam Substitutio Cohæredum, quam Brevisloquam seu Reciprocam dicere solent: sed cui bono hæc Substitutio inventa, & in libros Justinianeos relata, cum cohæredes jam jure accrescendi, in vacantes cohæredum portiones admittantur? Respondet ex Balduino Noster *l. 28; tit. 6*, Legem Papiam Caducariam jus accrescendi infregisse; hinc testatores, substitutionibus adjectis, viam Legi Papiæ obstruxisse: cum verò hæc postea Justinianus penitus sustulerit, ideo substitutionis brevisloquæ nullum amplius esse effectum.

DE BIBLIOTHECIS NOVA ACCESSIO, COLLECTIONI Maderianæ adjuncta a JOHANNE ANDREA SCHMIDIO, D.

Helmstadii, apud G. W. Hammium, 1703, in 4.
Alphab. 2, plag. 3.

Dudum est, quod celeberrimus Maderus Virorum clarissimorum libellos & commentationes, de *Bibliothecis & Archivis*,

Dd cum

cum præfatione sua de *Scriptis & Bibliothecis Antediluvianis*, luci publicæ exposuit. Nec displicuisse institutum istud eruditis, ut exemplarium defectus mox secutus, ita & doctorum judicia atque desideria assatim monstrarunt. Utrisque ergo ut mederetur Helmstadiensis Bibliopola, adhibito in consilium Summe Reverendo Schmidio, fasciculum a Madero collectum superiori anno 1702 typis denuo excubiri curavit, adjecta tum Hermannii Coarctingii commentatione de *Bibliotheca Augusta, quæ in arce Guelpherbytana visitur*, ad quam Maderus in epilogo provocaverat. Sed & insuper Venerando, quem modo laudavimus, Schmidio interprete, pollicitus est, annis sequentibus singulis, de re Bibliothecaria volumen aliquod scriptorum, quæ vel non amplius in terris nostris apparent, vel exoticis conscripta linguis a paucis legi possunt, se rursus producturum, & Latina versione expressurum. Promissis itaque his prima jam vice stetit, & in Accessione præfati hunc ordinem, imposterum quoque servandum, tenuit, ut vel methodum instruendæ Bibliothecæ, vel generalem Bibliothecarum historiam scribentibus subjiciat illos, qui singularium Bibliothecarum designationem ediderunt, idque moderante iterum meritissimo de omni re literaria Schmidio, qui & peculiari præfatione opus integrum ornavit. Et primo quidem loco heic comparet *Philobiblion*, seu liber de *Amore Librorum & Bibliothecarum Institutione*, quem A. 1344 scripsit Richardus a Buri, cognomento Angemillius, sub Eduardo III Anglorum Rege, Episcopi in Ecclesia Dunelmensi, magnique in Aula Cancellarii & Thesaurarii munere defunctus. Sequitur Bessarionis, Cardinalis, Epistola ad Senatum Venetum de *Bibliotheca sua*, quam Venetiis, libris Græcis magno sumtu in Italiam transvectis, erexit, moriensque Reipublicæ Venetæ in æde S. Marci locandam dono dedit. Tertium locum obtinet Gabriel Naudæus, cujus hic consiliunt de *Bibliotheca instruenda*, ex lingua Gallica in Latinam conversum legitur. Huic jungitur Theophili Spizeli Dissertatio de *Bibliothecis*, Sacris Bibliothecarum illustrium Arcanis detectis præmissa, itemque Coronis de *Hebræorum erga rem Bibliothecariam studio* iisdem subjuncta. E numero illorum, qui singularium Bibliothecarum historiam scripserunt, primus se sistit Christophorus Heid-

Heidmannus, Eloquentiæ Professor Helmstadiensis, qui Serenissimo Principi, Friderico Ulrico, Brunsvicensium & Lüneburgensium Duci, *de Bibliotheca Julia*, in Aula Guelfica olim asservata & in Academiam Helmstadiensem post translata, decreto Senatus Academici, oratione peculiari publicas A. 1622 egit gratias. Sed longe illustrius Principalis liberalitatis monumentum haud ita pridem edidit Serenissimus Rudolphus Augustus, ante paucos hos menses in coelitem numerum cooptatus. Thesaurum ille literarium, longo annorum ambitu, in domesticos suos usus comparaverat, ac partim Hedwigsburgi in Tusculano, partim Brunsvigæ in Ducali sua Aula, ut ubique in oculis esset manibusque, apte collocaverat. Creverat ista, & diversis sedibus in eam molem surrexerat, ut spatium desset illi capiendæ, nec cessura tandem fuisset amplissimis Germaniæ Bibliothecis, nec ipsi Augustæ Wolfenbütteleusi, nisi subinde Princeps benignissimus ingentem ejus apparatus per varia sacra Collegia largissime dispersivisset. Verum omnem gratiæ abundantissimæ cumulum in Academiam postremo Helmstadiensem contulit, dum excellentem rei suæ librariæ reliquæ thesaurum, in usus ei publicos quam clementissime donavit. Hujus ergo *Rudolphæ novæ Helmstadiensis Bibliothecæ Memorabilia* in oratione peculiari, festo Academiae natalitio A. 1702 recitata, uberius exposuit insigne Academiae decus, Herman. von der Hardt, quæ Heidmannianæ gratiarum actioni merito heic comes additur, Hanc oratio excipit, quam Caspar Sagittarius aliquando habuit *de Bibliotheca Jenensi Academica*, antiqua æque ac nova, istiusque non minima portione, apparatu librorum Bosiano plane egregio. Cujus orationis dum Rev. Schmidius in præfatione meminit, ipsius quoque Sagittarii liberalitatem, qua per testamentum omnes suos libros, compactos & incompactos, laudatæ Bibliothecæ inserui voluit, dignam omnino censet solennem gratiarum actionem, ut posteris constet, quanta Vir ille boni publici causa pertulerit & fecerit. Volumen denique obsignat Julii Pflugk Epistola ad Illustreræ Seckendorffium, *de variis Bibliothecæ Budensis factis*, quæ simul librorum in ultima expugnatione reperorum catalogum subministrat.

ACTA ERUDITORUM
HISTORIA ANGLO-SCOTICA.

i. e.

VERA HISTORIA GESTARUM RERUM INTER
Reges & Regna Angliæ & Scotiæ, ab Wilhelmo Conquestore
usque ad Elisabetham Reginam &c. cum Dedicazione Præ-
liminari JACOBI DRAKE, M. D.

Londini apud Johannem Hartley, 1703, in 8.

Constat Alph. 1, plag. 5.

REM peropportunam, & quantivis in Historia momenti statuen-
dam, suscepit Nobilissimus Editor, dum præsentem libellum,
in schedis sibi oblatum, prælo describendum commisit. Quam-
plurimos enim reperias Lectores, qui causas atque progressus in-
ternecini dissidii, quod Angliam & Scotiam per tot retro secula
afflixit, unice cognituri, aliorum eventuum cuilibet regno proprio-
rum curam tantisper minime agunt. Utraque tamen ab Historia-
rum scriptoribus communiter misceri solere deprehendas; sic ut
memoriam legentis prolixa narrationum alterius generis, & a scopo
jam suo abludentium, farragine fatigari, ac summo sæpe cum
tædio obrui necesse sit. Istum igitur scopulum sollicitè evitaturus
hujus de rebus Anglo-Scoticis commentarii Autor, ea in nuce solum
collecta profert, quæ homagia, foedera, inducias, matrimonia,
violationes pacis incursiones, devastationes, prælia, obsidiones,
aliaque inter prædictas gentes individua connexionè tractata re-
spiciunt. Omittit autem, vel parcius delibat cætera, quæ alterutri
domestica videri possunt. Qua quidem methodo nihil compen-
diosius, aut temporè lucrando magis accommodatum, excogitare
licet, ut optandum omnino foret, adesse nobis, in tanto scriptu-
rientium agmine, qui Gallo-Hispanicas, aut Anglo-Gallicas, Da-
no-Suecicas, nec non Sueco-Polonicas, Polono-Russicas, Italo-
Germanicas, aliasque finitimarum mutuisque bellis sese lace-
sentium nationum historias, a primordiis earum, pari cum cura ac
brevitate componerent. Autorem vero hujus libri quod attinet,
de illo ne divinando quicquam certi sibi constare potuisse, in præ-
fatione Editor affirmat; id tantum se olfecisse e loco non uno, quod
ætas ejus in Caroli I Regis tempora inciderit, utpote quem data
subinde occasione Dominum suum Clementissimum appellitet.

Num

Num Jacobo Howelio, qui Bella Scoto - Anglica descripsisse dicitur, opusculum vindicari debeat, alii viderint. Caterum Historia ipsa cur in Maria Angliæ Regina desinat, Drakius rationem hanc suggerit, ne, si Elisabethæ avum complecti debuisset, de Mariæ Scotiæ Reginæ eade aliqua graviora dicenda fuissent, quam filii ejus ferre scivissent aures. Initium facit a Wilhelmo Conquatore, qui Malcolmum III Scotiæ R. Edgardo Attelingio Anglia ejecto refugium non modo præstantem, sed etiam sororie ejus Margarethæ matrimonio junctum, bello domavit, adque homagii necessitatem adegit. Hanc fidem datam cum Wilhelmo II regnante Malcolmus sefellisset, Angliæque infesta signa intulisset, & vitam atque opes perdidit. Interim successores, quos habuit, fere omnes regnum Scotiæ feudi titulo ab Angliæ Regibus impetrare oportuit, quæ subjectionis species, cum ambitiosioribus nonnullis, ut est natura hominum, nedum Regum, libertatis appetentissima, valde displiceret, gravissimas discordias identidem excitavit. Inde nata diuturna bella, modo Anglis, modo Scotis luctuosa, ita tamen, ut illi, si ab Edoardi II infelicibus præliis recesseris, frequentiora tropæa erexerint. Nobis jam non vacat, singulos casus memorandos operose hic persequi; quapropter intra sædus illud nuptiale, quod Jacobus IV Scotiæ Rex cum Margaretha Henrici VII Angliæ Regis filia iniit, cujusque intuitu ambo deinceps regna coaluerunt, hic subsistemus. Cum nempe famosus ille impostor Perkinus Warbeck, assumpta Richardi Ducis Eboracensis persona, Scotorum, quibus fucum fecerat, ope borealem Angliæ plagam devastasset, sed quod nullos inveniret amicos, re infesta discedere coactus esset, de induciis A. 1497 inter utrumque Regem ita convenit, ut Perkinus Scotia pelleretur. Hæc ipsa vero Halcyonia, quin sequenti statim anno sædarentur, parum abfuit. Accidit enim, ut nonnulli e juventute Scotica, castrum Norhamense paulo curiosius ac peulantius appropinquarent, suspicionemque hostilis machinationis præsidariis injicerent, qui responsis insuper injuriosis incensi, eruptione facta aliquot trucidarunt, reliquos vulneribus probe multatos in fugam verterunt. Istud tanquam indigne factum graviter ferre Jacobus, ac feciali missis bellum denunciare, nec rationibus ab Henrico allatis demulceri; jamque res ad arma

spectabat, nisi Episcopus Dunelmensis, cujus maxime intererat, tur-
 bas istas, utpote suorum precipitantia commotas, sopiri, n. ultis
 literis deprecatoriis ad Jacobum missis iram ejus lenivisset. Tanti
 quippe apud Regem valuit Viri prudentia atque pietas, ut eundem
 colloqui causa in Scotiam accerferet. Qui assensu Henrici impe-
 trato, iter illuc aggreditur, Regemque prius multa conquestum, de
 savitia erga suos prope Northamum exercita, optime cateroqui
 Henrico cupere, quin & Margaretham filiam ejus natu majorem
 in uxorem sibi exposcere, latus audit. De opera quoque sua in tanto
 negotio interponenda rogatus, eam Regi liberaliter spondet, sic-
 que ad Henricum rem totam deferens, eundem non alienum a
 tali foedere, ut erat pacis studiosissimus, apprehendit. Quod ubi
 rescivit Jacobus, legationem splendidissimam, cujus principes
 erant Archiepiscopus Glascoviensis & Bothwellæ Comes, peten-
 de Margarethæ in matrimonium causa, in Angliam mittit, quæ
 etiam honorificentissime fuit excepta. Cum vero Henricus rem
 ad Consilium sanctius referret, paucos approbatores e purpuratis
 habuit, causantes nimirum, inconueniens esse, ut corona Anglica
 ad Scotos devolveretur, propter posteritatem Margarethæ, si Hein-
 ricæ propago deficeret. Tum Regem dixisse ferunt: *Quid si fi-
 eret? Sane si vale quid contingat, quod Deus avertat, animo
 prouideo, regnum Angliæ nullum hoc pacto dispendium factu-
 rum, siquidem Angliæ non accedet Scotia, sed Scotia potius An-
 gliæ, utpote multum præstantiori totius Insule parti, quando-
 quidem illud quod minus est, semper in ornamentum ac decus
 majoris accrescere solet, ceu vidimus in Normannia, cum sub
 dominatione ac potestate Regum Angliæ majorum nostrorum
 flaret.* Hoc effatum, tanquam e tripode dictum, totum Consilium
 suscepit, decrevitque unanimi suffragio, Margaretham Jacobo in
 matrimonium collocari debere. Pax itaque primum sanciebatur
 inter utrumque Regem, ad dies vite permanens, qua ut stabilior
 redderetur, edictum, nemini subditorum alterutrius regni in po-
 sterum fas esse, absque commendatitiis Regis sui literis, limitibus
 patriæ suæ excedere. De dote ita Margarethæ prospiciebant, ut
 decem millia librarum Sterl. Marito afferret, qui dotalitii loco duo
 millia post mortem suam, in præfati vero mille ad ejus sustentatio-
 nem

nem e ditionibus certissimi reditus quotannis percipienda, vicissim promisit. Hanc dotem dum maximi Regis filia ista aetate suffecisse narrat Autor, ingemiscit simul moribus seculi sui, quo propter luxum ac prodigalitem foeminarum, ejusmodi dotem ac reciprocam provisionem nobiles non modo, verum etiam ignobiles aequent, imo superent. Res sic conclusa, Legati Scotici domum abeunt, mox Londinum reversuri, consummandorum solemnium causa, quae etiam d. 25 Jan. A. 1501 ita fuerunt peracta, ut Comes Bothwelliae, Jacobi nomine, virginem Regiam sibi publice desponderit. Memorat Autor, tantae hasce nuptias universo populo fuisse latitiae, ut mireris, inimicitias adeo recentes tam subito ex animis hominum deleri potuisse, imprimis cum cives Londinenses procul fuerint a calamitatibus bellicis; itaque praesagitioni alicui venturae felicitatis, divinitus immissa, istud adscribendum censet. Insequenti Junio mense, in Scotiam deducta sponsa Regia, cum annorum esset quatuordecim, atque a sponso, ad fines regni magno apparatu obviam procedente, Edinburgi in amplexus maritales accepta fuit. Sic Henrici R. Salomonis Anglici sapientia matrimonium hoc feliciter conciliavit, e quo genitus est Jacobus V Scotiae Rex, qui filiam Mariam Reginam, matrem Jacobi VI, primi Magnae Britanniae Regis, porro suscepit. Caterum, licet pax satis firma duraverit inter utrumque Regem, quoad in vivis esset Henricus VII, post ejus tamen obitum, & regnante Henrico VIII, cum is Gallico bello intentus Teroanna obsidionem urgeret, Jacobus IV, spreto arduissima affinitatis vinculo, & liberandi Ludovici XII Galliae Regis amore, Angliam valido cum exercitu intravit; quod prospere ipsi cecidit, eo quod obviam sibi habens Thomam Howardium Comitem Surriae, Locum tenentem Regis Angliae in plagis septentrionalibus, ingentem cladem accepit, unaque cum flore Nobilitatis mortem oppetiit. Contigit hoc d. 9 Septembr. anno 1513, eum trigessimum nonum aetatis annum ageret, filiumque tenellum septendecim tantum mensium haberet, qui tamen statim d. 21 Sept. Regium diadema consecutus, nomineque Jacobi V salutatus fuit. Reliqua deinde bella, in minore hujus aetate, auspicio Johannis Stuardi Albaniae Ducis, administrata, tum ea quoque, quae cum per aetatem regni habenas ipsemet moderaretur, molitus est, nec

non funesta illa dissidia, sub Maria Regina Scotiae, & Edoardo VI ejusque sorore Maria Angliæ Regibus exercita, benevolum Lectorem ex Autore ipso, quam nostro iudicio, percipere malimus.

JAC. PERIZONII Q. CURTIUS RUFUS RESTITUTUS in integrum, & vindicatus, per modum specimenis, a variis accusationibus & immodica atque acerba nimis crisi Viri celeberrimi Joannis Clerici.

Lugd. in Batavis, apud Henr. Teering, 1703, in 8. plag. 13.

Cum clarissimorum duumvirum, Perizonii & Clerici, ea fere propria gloria sit, ut post graviore disciplina, ingenium & operam ad humaniores literas juvandas & illustrandas conferant, cujus studii vel hæc Acta luculenta satis documenta dabunt; non adversum fore speramus Lectori benevolo, si quæ de Q. Curtii nitidissimi auctoris stylo ac historia isti, non ingrato eruditio studio, controversati inter se attulerint, brevibus hic & quasi in tabella exhibeamus. *Judicium* scilicet *de forma scribendi Q. Curtii* Arti Criticæ suæ, (quam in his Actis A. 1698 m. Jan. p. II recensimus) parte tertia addiderat Jo. Clericus. In illo autem hanc eruditio Curtii ideam adumbraverat: Illum, cum diuturnam & diligentem operam arti oratoriæ dedisset, imo forte eam alios docuisset, vidissetque neminem apud Latinos res gestas Alexandri M. pro argumenti dignitate scribere aggressum esse; hanc materiam elegisse, non tam ut accuratissime historiam Alexandri conderet, licet hoc quoque tentarit, quam ut eloquentiæ suæ specimen ederet. Eam in rem res ab Alexandro gestas, non ut curiosi singularum circumstantiarum historici solent, sed declamatoris more conscripsisse: itaque tot orationes non eo stylo, qui Mæcedones aut Scythas, rudes plerosque ac militaribus artibus deditos, sed qui otiosum rhetorem deceret, conscriptas invenisse: narrationem ipsam non nativa simplicitate descriptionumque *à piñeta* & fide, sed nitore & elegantia vocum, & totius styli ardore quodam ac sublimitate ornatam dedisse: occasiones describendorum fluviorum, itinerum aliarumque rerum avide nimis captasse, descriptiones autem ipsas stylo subinde hyperbo-

lico

lico & ab Historicis alieno elaborasse : adeoque declamatorem potius (elegantem istum quidem) quam historicum in toto isto opere egisse. Caterum Astronomiæ & Geographiæ plane ipsum imperitum, ac Chronologiæ incuriosum esse: fabulas subinde sequi & describere: repugnantia prodere: inutilibus narratis, necessaria omittente: laudatorem potius nimis Alexandri ambitionis esse, quam vituperatorem: quin & in stylo suo declamatorio nimias hyperbolas, ἀκυρολογίας, τερατολογίας &c. admittere: genuini vero historici requisita ubique fere desiderari.

Quod Clerici de Curtio iudicium cum acerbius paulo crederet CL. Perizonius; in nitidissima Eliani editione ab se adornata, & in his Actis A. 1701 p. 485 recensita, data occasione quædam monet, & libro quidem X, c. XXII, ubi Dioxippi, ob eximiam virtutem virium etiam a Curtio celebrati, mentio occurrit, censuram Φεάσιως virtus virium a Clerico ἀκυρολογίας rotata, examinat: libro autem XII, c. 37, Παροπισαδαρῶν sedes recte a Curtio libro VII, 3, contra Clerici observationem, constitutas & descriptas fuisse probat. Ad hæc Clericus in Prefatione C. Πεδοῦνις Αλβινου.νι, sub nomine Theodori Goralli A. 1703 ab se illustrati, & a nobis in his Actis eodem anno p. 494 sqq. exhibiti, quædam reposuit. Digna igitur causa videbatur CL. Perizonio, quæ accuratius paulo ageretur pro Curtio contra Clericum. Quare hunc, quem præ manibus habemus libellum, Curtium restitutum in integrum & ab accusationibus Clerici vindicatum per modum specimenis, edidit: in quo quidem Curtium, præsertim in Geographicis, humani quid aliquando passum, nequaquam diffitetur, styli etiam ornamentis magis forsan, quam gravem historicum decet, rhetora quippe, studuisse concedit: in reliquis autem CL. Clerici crismi immodicam & sæpe iniquam esse existimat; idque occasione potissimum duorum locorum, quæ in notis ad Elianum vindicare coeperat, ut declaret, nunc quidem videbimus. Primo enim loco, verbis Curtii l. IX c. VII, pugil nobilis & ob eximiam virtutem virium regi pernotus &c. Clericus ἀκυρολογίαν intolerabilem inesse dixerat. Quod cum ex ea ratione a Clerico factum putaret Perizonius, quod virtus ipsi solam animi præstantiam notare, nec ad corpus pertinere videretur, contrarium, & ex etymologia, & ex

usu hujus vocis, cum Plauto *virius forma*, Sallustio *historie virius*, Caesari *virius bestiae elephantis*, Ciceroni *virius* cujusque rei praestantia, Suetonio *virtutes corporis*, Graecis denique *ἀρετή* eodem modo dicatur, probare nifus erat Perizonius. Ad haec Clericus eandem *Φερίσις, virtus virium*, in aliis autoribus sibi ostendi postulaverat. Quod vero iniquissimum postulatum putat Perizonius: cum plurimae *Φερίσις* optima apud autores solitariae legantur, quae propterea non sint rejiciendae, quod non totidem verbis in aliis reperiuntur, cum analogiae linguae nihil contrarium habeant. Eadem ratione reliqua *ἀκρολογίας* exempla, a Clerico allata, excusat Perizonius. Paritatem vero styli, in omnibus Curtii orationibus conspicuam, & a Clerico taxatam, tum scopo Curtii, qui non *commentarios*, sed *historiam* ornate scribere voluerit, tum Livii, Sallustii aliorumque exemplis excusat; absurda exinde a Clerico deducta, a p. 96 ad 114 declinat; hyperbolicas autem dicendi rationes aliquot concedit, sed istas parum dignas fuisse, quae ita extra ordinem tanquam vitiosae notarentur, judicat. Altero loco, quem in Aeliano examinaverat Perizonius, Curtius VII, 3 *Paropamisadas gelidissimum Septentrionis axem ex magna parte spectare* dixerat, pluraque deinde ad describendum frigus & nivem istic repertam addiderat, quae Clericus omnem ineptiam superare, atque adeo Curtium, sub quo climate sita fuerint Paropamisadae, nescivisse existimat. Perizonius vero extra omnem hic culpam Curtium positum esse, ex eo ostendit, quod is nihil rerum de suo historiae veteri aspergere voluerit, nec debuerit, ut qui veterem jam tunc & Graecam valde illustrem historiam civibus suis vernaculo sermone exposuerit, interpretemque magis alienae, quam novae historiae scriptorem egerit, adeoque alios, v. g. Didorum Siculum, Aelianum, Strabonem; Eratosthenein &c. secutus sit, & ut ipse lib. IX, cap. 5, v. 21 dicit, plura transcripserit, quam crediderit, & nec affirmare, de quibus dubitarit, nec subducere quid de acceptis voluerit. Ad haec Clericus, non tam vanos a Curtio auctores sequendos, sed illorum errores *e mensuris itinerum Alexandri* emendandos fuisse, censet. Nullos autem tales in omni antiquitate esse, neque a Clerico, qui aliter Paropamisadarum regionem describant, affirmari posse, respondet Perizonius, adeoque

Cur-

Curtium, tot Græcorum auctoritatem secutum, etiam si in re ipsa errasset, excusat: quin & ulterius, nullum plane in ipsa re a Curtio descripta errorem esse, demonstrat. Quamvis enim Ptolemæus, quem unum sequatur Clericus, Paropamisadæ gradus altitudinis septentrionalis minus quadraginta, h. e. mollius cœlum tribuat; verum tamen omnino esse posse, quod veteres omnes de frigidibus & nivibus eorum tradiderint, cum ipsi undique altissimis montibus, frigoris ac nivium non minus quam Alpes feracibus, cincti fuerint, & Alexander, contra quam Clericus sentit, mense Novembri, adeoque in hyeme, iter per eorum regionem fecerit. Eodem modo Curtium, Hammonis oraculi situm describentem, a p. 144 seqq. tuetur, & si qua etiam erraverit, communi veterum, orbe terrarum nondum ita peragrato, & navibus quaqua patet investigato, ignorantia excusat: contradictionum vero imputationem, imprimis in descriptione curruum falcatorum, inde a p. 163 ab autore suo declinat, & p. 175 aliquam rotæ figuram æri incisam exhibet, quæ sine contradictionis metu, ex assè cum Curtii descriptione conveniat. Contra vero multos errores e Clerici Historia, Parrhasianis, Bibliotheca selecta &c. facile ostendi posse putat, quosdam etiam ostendit, & ipsum quoque Curtii censorem ab humanis erroribus non omnino liberum esse, declarare nititur. Quod quidem ut aliorum iudicio linquimus: ita nunc brevibus, quid ad has Curtii vindicias denuo attulerit Clericus, expendemus. Hoc enim agit Vir clarissimus in Bibliotheca sua selecta Tomo III p. 171 seqq. sub hoc titulo: *Jac. Perizonii Q. Curtius Rufus restitutus in integrum & vindicatus per modum speciminis a variis accusationibus, & immodica atque acerba nimis crisi Viri celeberrimi Joannis Clerici. A Leide, 1703. in 8. p. 193.* In quo quidem ostendit celeberrimus Clericus, in multis iisque præcipuis controversiæ hujus capitibus, convenire sibi cum Perizonio: quippe qui & ipse fateatur, Astronomiæ, Geographiæ & Chronologiæ non omnino peritissimum, Rhetoricæ contra & affectatæ styli elegantiam nimis fere studiosum fuisse Curtium. Agre autem forte tulisse Perizonium existimat, quod liberior paulo de variis autoribus, & præcipue criticis, Logices incuriosis, cœcisque antiquitatum admiratoribus, honorificentius autem de Anglis eruditis

senferit ac scripserit Clericus. Ad quæ quidem, prudentem iudicandi libertatem in republica eruditorum libera cuilibet permissam, & ab ipso Perizonio in alios sæpe usurpatam, criticorum erroribus non esse palpandum, nec Anglos magis quam alios meritis laudibus a quoquam fraudandos, respondet. In eo autem non probat Perizonii sententiam, quod is Curtium, ambitionem Alexandri laudantem, ea ratione excuset, quod *popularis sit historicus*, adeoque sensum populi expresserit. Nullus enim Clerico probatur historicus, qui non sit & philosophus, & e cuius lectione prudentiæ incrementa morumque emendatio non expectari possit. Quod ad *Ῥεασις virtus virium* attinet, nondum ejus bonitatem Clerico persuasit Perizonius, cum in loco Plautino *virtus forma* denotet efficaciam formæ, hic autem virtus virium significet roboris excellentiam; quem alium sensum esse, nec usquam alibi horum vocabulorum conjunctionem inveniri, Clericus existimat. Quamobrem hanc *Ῥεασις* & reliqua, quæ circa *Ῥεασις* improprietatem monuerat Perizonius, obiter transit, seque non tam de verbis Curtii controversiam cum illo habere, quam de rebus ab illo minus e persona historici tractatis, declarat; omnes autem dicendi improprietates & hyperbolas, orationumque fingendarum licentiam, ultro Curtio condonat; quamvis nostratæ CL. Cellarium multo de his, quam Perizonium, rectius iudicasse addat. Circa res ipsas autem, quanquam Perizonius satis tutum suum Curtium sub prætextu illo censeat, quod Græcam solum historiam vertit, non novam condiderit: quia tamen ipse Perizonius p. 117 addat, eatenus Græcos secutum esse Curtium, *quæ alienus non aperte falsa veroque absmilia tradiderint*, verbis suis victum Perizonium iudicat, cum Curtius aperta falsitate mare Caspium cum Ponto Euxino, vicinasque terras & aquas confuderit, autores, quos sequitur, non accurate examinarit, adeoque pro historia fabulas fere Romanenses lectori dederit. Descriptionem certe regionis Parapamisadarum, nullo modo probari sibi patitur Clericus, multoque hic rectius Cellarium ac Tellierium iudicasse existimat, confitentes Curtium a Diodoro seductum, hanc regionem, quasi sub ipso Septentrionum sidere posita esset, descripsisse: nec nives hyemales, ut Perizonio videatur, sufficere ad tanti frigoris descriptionem excusan-

cusandam, quale vix in ipsa concipi Laponia queat: cum inprimis Curtius plura etiam, quam Diodorus habet, (velut de die nocti simili, &c.) solum ut magis admirandam descriptionem redderet, addiderit, & tamen Sogdianorum regionem, propius adhuc ad Arctos positam, ut regionem calidam & æstuante sabulo ferventem descripserit. Rectiora certe Curtium e Strabone, qui *mensores itinerum Alexandri* citet, & Parapamisadarum situm satis clare indicet, discere potuisse. Non enim solam hic descriptionem facti, sed suæ regionis Parapamisadarum tempestatis ac conditionis esse, quæ gelidissimum Septentrionis axem spectet, i. e. juxta Diodorum, sub ipsa Arcto jaceat. Id enim denotari per *Ἐπείσω, spectare Septentrionis axem*, Clerico videtur, quia a Curtio additum sit vocabulum *gelidissimum*, quod omnino propinquitatem Septentrionis subindicare, non solam plagam notare, existimat: cum alias de calidissima Æthiopia dicere liceret, eam gelidissimum Septentrionis axem spectare. Rectissime igitur hic Cellarjum censere, qui hæc, *gelidissimum Septentrionis axem spectare, & ad Indicum mare vergere*, non coherere dicat. Pari ratione sedem oraculi Hammonis Jovis, a Curtio descriptam, veritati nequaquam esse consentaneam, cum cœli temperies ætuosissima, per arbores oraculi sedem cingentes adeo mitigari non potuerit, ut temperatissimo veri similis haberetur. Et quanquam antiquiores Græci rudes plerumque Geographiæ fuerint, Curtii tamen tempore satis jam excultam hanc disciplinam fuisse, ut facile inde emendare tam crassos errores potuisset. Ipsam denique rotarum formam, qualem curruum falcatorum ære exprimi curaverit Perizonius, satis ostendere, Clerico causas dignas fuisse, cur credere non potuerit, istiusmodi curribus aliquid mali in bello hostibus afferri potuisse. Cæterum errores sibi objectos ita diluere nititur Clericus, ut se quidem ab errandi periculo non omnino liberum profiteatur, iis tamen, qui allati a Perizonio hoc loco fuerint, vel alibi jam satisfactum esse, vel fieri saltem facile posse perhibeat, adeoque philologicam hanc controversiam solemni illo,

Veniam petimusque damusque vicissim,
digna viro docto moderatione usus, concludat.

M. CHRISTIANI STIEFFII, LIGNICENSIS SILESIÆ, de Urnis in Silesia Lignicensibus & Pilgramsdorfiensibus Epistola.

Lipsiæ apud Chr. Bauchiū, 1704, in 4
Constat plag. X, & V Tab. æneis.

Quum Reverendissimus atque Illustrissimus Dominus, MICHAEL JOSEPHUS FIBIGER, Sacri Ordinis Militaris Crucigerorum cum rubra stella supremus per Silesiam & Poloniam Magister, & ad D. Matthiæ apud Vratislavienses Prælatus, NICOLAI HENELII SILESIO-GRAPHIAM RENOVATAM, doctissimis scholiis a se auctam atque illustratam, prælo submitteret, & in tertii capitis ultimo commate Urnarum sepulchralium, quæ apud Silesios effodiuntur, mentio facta esset, nulla vero ibi Lignicensium ollarum memoria extaret, operæ pretium duxit. Vir juvenis noster Clarissimus, natione & ipse Silesius, hanc de Lignicensibus atque Pilgramsdorfiensibus Urnis epistolam, ad Illustrissimum Ordinis dicti Magistrum adornare, & in illa reliquias antiqui in patria funeris fufius illustrare. Quod ut curatius faceret, inter alia ipsum ocularis Urnarum inspectio, tum civium quorundam, (ex quibus sigillatim M. Davidem Schindlerum, Pastorem apud Lygios Marianum, & Georgium Antonium Volckmannum, Medicum Doctorem laudat,) institutum cum ipso litterarum commercium, maxime autem singularis laudatissimi Præsulis favor adjuvit, qui sumtus etiam, ut epistola typis exscriberetur, & iconismi ollarum æri inciderentur, liberaliter suppeditavit. Argumentum Auctor in XI quasi sectiones divisit, quarum *prima* Scriptoribus, qui de Urnis variarum gentium, *secunda* illis, qui de ollis in Silesia speciatim effollis egerunt, recensendis impenditur. In *tertia* Thebesium, Schindlerum & Volckmannum aliquid scriptiois de Lignicensibus in animo habuisse; illum tamen morte præreptum, ceteros autem gravioribus negotiis impeditos fuisse memorat. *Quarta* sectio inventarum ollarum historiam continet, qua dum jam Urnas sepulchrales passim ex agris casu quodam effollas, sed a rusticis semper neglectas, primas tandem anno 1680 a Schindlero in Figulorum monte diligentiore cura observatas, & annis 1697, 1698 plures ex eodem loco a D. Volckmanno extractas, atque ad

vivum delineatas ostendit. In quinta locum nobis describit, Montem nimirum *Figulorum*, quod suburbii fere Lignicensis nomen est: eumque non Figulorum, sed Ollarum potius montem appellandum esse putat, cum quod publicus olim funerum ibi locus fuerit, tum quod alius ejus generis prope Trebnicium n. onticulus, ab ollis, non a figulis cognomen acceperit. Addit deinde, quod Lignicentium alius situs sit a Pilgramsdorfiensibus; quod utraque valde differant a vasculis Romanorum, qui *Columbaria* habuerint, ex cocto lapide exstructa, duas aut quatuor ollas cinerarias complectentia: cujusmodi columbarii iconem ex Fabretti Inscriptionibus Romanis deliteatam adpinxit. Montis autem Figulorum occasione, ad ipsam urbem Lignicentem pedem promovet, quam civitatem fuisse quandam Lygiorum veterum narrat, dubius tamen, num Ariis aut Naharvalis (quae duae fuerunt praestantissimae gentis Lygiae nationes) tractus iste assignandus, & an Ptolemaei *Hegetmaria* civitas, pro Lignicio habenda sit: qua quidem in re ad Naharvalos inclinat, apud quos antiquae religionis lucum ostendi, & Sacra gentis sub *ALCIS* Numinis nomine floruisse; Tacitus memoria prodidit. Hos autem Naharvalos ad ripas Viadri, & praecipue ad Leubusienis monasterii districtum, altero fere ac tertio a Lignicio lapide, incoluisse concludit inde, quod seculo X, quo ad Christi fidem conversa fuit omnis Silesia & Polonia, celebratissimum Silesiorum gentium fanum illic stetit, Annales prodant: ubi simul illos taxat, qui Leubusienis aut Lubensis coenobii nomen a Julio Caesare derivant, exemplo inepti cujusdam versificatoris, cujus hos quatuor versus adducit:

Est locus iste LUBENS JULIO de Caesare dictus,

Sclyonifando loquens consuevit dicere vulgus.

LUBENS pro JULIUS, qui primus castra metatus

Isthic, & populus ejus phanium veneratus;

quum tamen nullo cordati scriptoris testimonio probari possit, Romanorum unquam Ducum, multo verominus Julii Caesaris aquilas eousque victorias suas extendisse. In sexta Urnas ipsas adgreditur, easque ostendit non esse a natura productas, sed manu fabricatas: differre quoad figuram a Romanis, sed con-

venire

venire cum Marchicis: materiam omnium argillaceam, sed argillæ sæpenumero sterile quoddam nitidum, sive particulas auri colorem mentientes admixtas deprehendi: colorem variare, sed lavorem ac polituram conspici; quod sane Lygios veteres usum rotæ, & encausti figulini calluisse probat: linearum ductus & strias pro certis characteribus non habendas, sed ornatus tantum gratia adjectas: radices arborum per molliores aliquas transiisse: majori urnæ multas semper minores adjunctas, quas utensilia defuncti & vascula ad inferias Manibus exsolvendas interpretatur, motus imprimis exemplo Prussorum, qui ad seculum usque decimum ac quintum post Christum natum, in media veritatis luce, vascula medone, vino, adusto, aut cerevisia plena, cum defunctis in loculo condiderint. Postea serum ac liquorem congelatum, in ollis aliquando repertum, pro lachrymis amicorum inibi adservatis non habendum, ejusque generis vascula neutiquam lachrymatoria esse dicenda demonstrat, quando Germanos in luctu moderatissimos a lachrymis abstinuisse, sed carminibus atque epulis funebribus memoriam Heroum celebrasse, & liquorem in vasculis obvium, cum balsamo, oleo, ac medone magis, quam cum lachrymis, convenire constat. *Septimam* reliquiis intra vel prope Urnas inventis conservat Auctor. Ex iis familiam ducunt *Styli, Acus, & Fibula Vestiaria*, lavore quodam & ærugine eleganter obductæ: *Annuli* deinde ex vario metallo, sed rariores ex ferro, cujus in tumulis Cimbricis & Lygiis magna raritas. Succedunt *Framea* a Tacito memoratæ, & armaturæ veteris quoddam genus, in agris Martisburgensibus nuper effossum, cujus ectypus adjicitur: *Jacula* etiam & *Culter* in Urna Lignicensi inventus: *Cos* item & *Lapides Fulminares*, quos a natura non productos, sed ex silice aut serpentino lapide castos tradit; qua in re $\sigma\mu\omega\psi\eta\phi\omega\varsigma$ habet Majorem, Mellenium; & Rhodium, cujus observationes in Actis Litterariis Maris Balthici leguntur. Mox arma in tumulis defunctorum olim cõdita; Viros Principes & Heroes cataphractos in sepulchrum illatos; hodiè autem vexilla, gladios & calcaria in monumentis suspendi, insignia vero, si postremus quisquam familiæ suæ obierit, simul tumulari, narrat. Equorum post sandapilam ætate nostra ductorum morem, a veteri consuetudine deducit, qua Ta-

citus

citus Germanos equum cum cadavere defuncti cremasse scribit. *Crines* porro docet, Urna Lignicensi superimpositos; eos tamen distinguendos esse à filis in fundo urnarum jacentibus; quæ fibrillæ sint radicum ex ossibus. *Lucernas Sepulchrales* nunquam in Silesia detectas, *Globulum* autem ligneum perforatum, quo mulieres ad fila ex colo ducenda utuntur, & *Crepitaculum* puellare figliri operis apud Lignicenses repertum memorat. Inter reliquias funebres *Numi* quoque sunt, quos *offera* sectione considerat. Tales in Silesia è terra quidem effodi, sed in olluariis raro inveniri dicit. Signati sunt ut plurimum imagine Romanorum Imp. Trajani maxime, Hadriani, Antonini & Faustinae, sed ex iis ingressum Romanorum militum in oras illas minime probari posse, contra civis cujusdam sui sententiam contendit. Disquirat deinde, an *Numi*, sive in urnis, sive in agris illic inventi, habendi sint pro thesauris sepulchralibus, aut pro navio Charontis? Et thesauros quidem sepulchrales apud Judæos, Romanos, Gothos, Francos, Suecos, Danos, & Prutenos in usu fuisse, apud Silesios tamen, rei pecuariae studiosos, minus frequentatos concedit; ceterum Charontis navium, quod Græcorum inventum est, uti aliis gentibus, ita Silesiis incognitum arbitratur: & quamvis apud antiquos Christianos SS. Eucharistia symbola, navis nomine, mortuis non tantum infusa, sed & cum iis consepulta legantur, (quod testimonio Theophili Raynaldi ex Heteroclitis Spiritualibus, libro apud Silesios rarissimo, confirmat,) Moscique hodie dum commendatitias ad D. Petrum literas defuncto in manus tradant; loca tamen ex Boko, Aringho & Chiffetio adducit, quibus Christianis & Martyribus veteribus consepultos fuisse numos Imperatorum, sub quibus aut martyrium passi aut mortui sunt, ipsisque adeo Gentilibus numos, ceu indices funeris temporarios, adjunctos probatur. Tres interim numulos ex argento; Schmigslji in Polonia ex agris prope urnas extractos, inter iconismos subjunxit; quorum illustrationem, quod serius cum ipso sunt communicati, & ad Lignicenses specialiter non pertinent, peculiari dissertationi servat. In *nona* Ulstrinam describit, quam prope humum paludosam, oppidanis de Bruch dictam, D. Volckmannus detexit. Ibi cremata sunt cadavera, ossium tamen respectu potiori habito quam cinerum.

Patresfamilias solos fuisse solemniter funere combustos, tenuioris autem conditionis homines, servos item, ancillas, mancipia, infantes, publicum funus non accepisse statuit, & occasioe dentium in ossis repertorum, de Romanorum dentibus aureis, vel auro incrustatis; quibus eum cadavera trahere ac sepelire Leges XII. Tab. permittunt, quaedam non injucunda observat. *Decima* in aetatem Urnarum Lignicensium inquirat, & ante XIII, XIV aut XV secula in terra fuisse defossas putat, quod aereae semper armorum reliquiae, nulli autem unquam gladii aut arma ferrea inveniuntur; quum tamen verosimile sit, altero post Christum natum & tertio seculo, tum ferri ad arma, tum gladiorum inter arma usum, apud Silesios veteres introductum fuisse. *Lygias* autem has Urnas esse, & ante Slavorum in Silesiam ingressum ibi conditas, inde arbitratur, quod Slavi Sarmatae, qui seculo VI medio Silesiam fere subjugarunt, cadavera non cremasse, sed humasse, a Dlugosso scriptore Polono scribantur; quamvis exempla nostro Auctori non desint; quae cremationem & humationem cadaverum eodem tempore, apud Germanos aliasque gentes, usitatam confirmant. *Undecima* tandem, quae ultima sectio est, epistolam concludit, ob intricabiles veteris Geographiae nodos, & antiquorum in Silesia eodictum penuriam, nihil certi definiendum statuit, pluraque hujus generis a se profert in medium potuisse, sed magnitudinem epistolae obstitisse fatetur: excusat simul errores fortean obvios, & cum voto pro maturanda Heneliana! Silesiographiae publicatione finit: quam etiam nundinis Lipsiensibus nuperrime praeterlapsis in lucem publicam emisit Reverendissimus Praeful FIBIGERUS, a nobis inter Acta Eruditorum proxime recensendam.

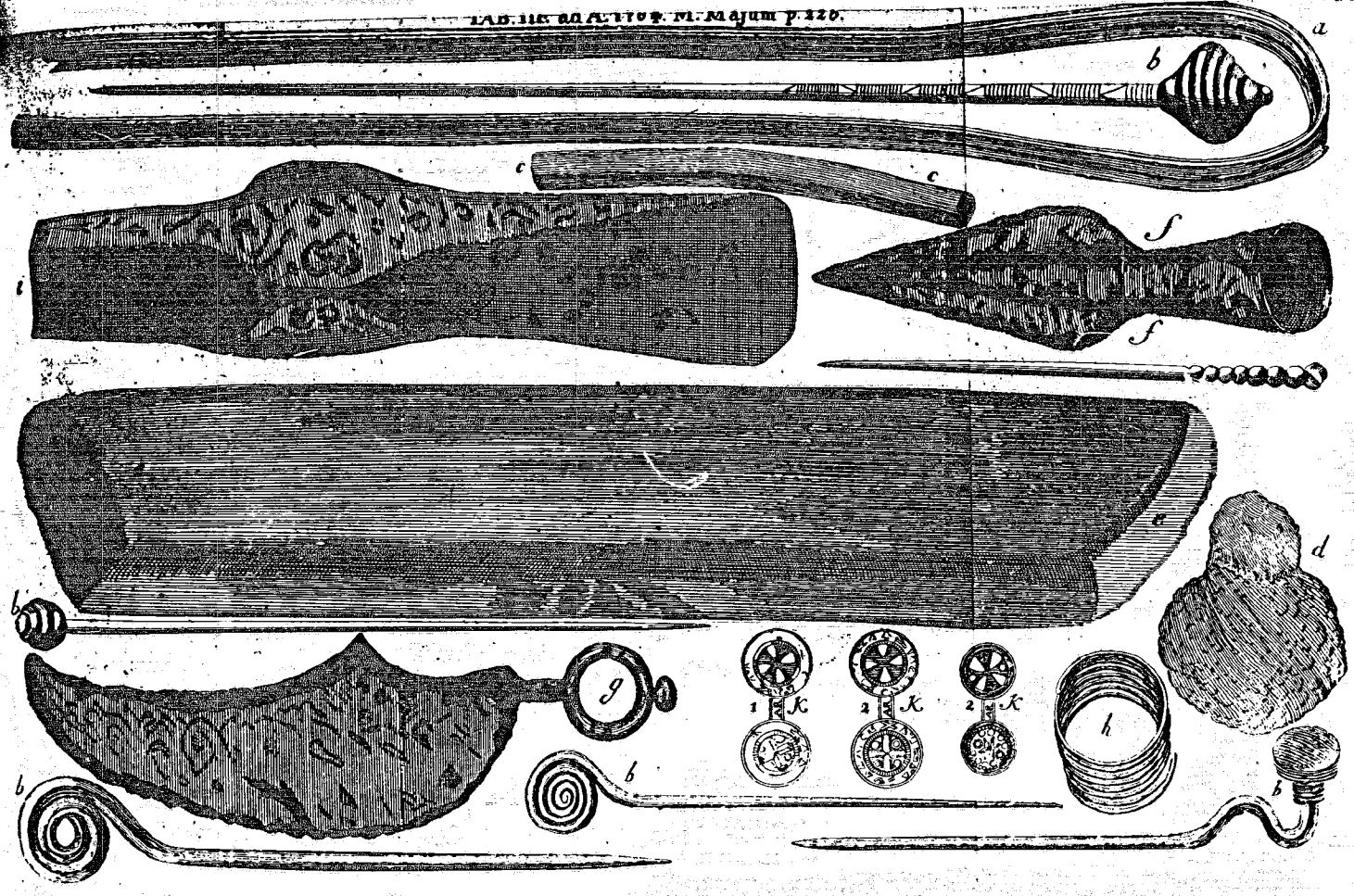
TAB. III.

Quod reliquum est, ex quinque tabulis, quarum prioribus quatuor Urnarum varia genera Auctor expressit, quintam lectori spectandam exhibemus. Et illa quidem representat

- a.) Ferrum bifurcatum, duorum cubitorum & quod excedit, cuius usus ignoratur.
- b.) Fibulas, Acus & Stylos numero sex. vid. pag. epistolae 28.
- c.) Fragmentum Annuli majoris ex metallo mixto.
- d.) Globum ex metallo mixto.
- e.) Cotem, de qua pag. 32. lin. 11.

f.) Fra.

PLATE III. ANTIQ. M. M. M. p. 120.

- f.) Fræmæam, de qua pag. 30. lin. 23.
- g.) Cultrum, de quo p. 32. lin. 2.
- h.) Circulum octuplum ex auro puro, duorum ducatorum pondus æquantem, ductilem, & ad crines colligendos vinciendosque fortasse adhibitum.
- i.) Instrumentum ex metallo mixto, in agris Martisburgensibus prope urnam inventum, cujus mentio facta p. 31.
- k.) Tres Numulos ex argento, Schmigeli Polonorum ex agris effossos.

GERARDI NOODT, JC. DIOCLETIANUS ET Maximianus, sive, de Transactione & Pactione criminum, Liber singularis.

Lugduni in Batavis, apud Frid. Haating, 1704, 4. plag. 14.

Quemadmodum Clarissimus Jæus, Gerardus Noodt, totus ac semper in eo occupatur, ut Jurisprudentia paulo castiore ad ingenii lumen procedat, ita argumentum libri hujus perelegantis est, communem destruerè sententiam illorum, qui sibi alisque persuadent, in L. 18. C. de Transact. dari affectui humanitatis, ad sui conservacionem egregie inclinanti, ut non tantum non prohibeatur transactio inter accusatorem & reum de admissis delictis que criminibus, poenam mortis naturalis ingerentibus, sed & inter eos optimo jure servetur. At Noster contra existimat, talem transactionem quandocunque factam de omittenda accusatione, Jure Civili non valere, nec legibus unquam approbari, vel peccato etiam vacare: sed humanitate Principum id solum assequi, ut non perinde in reo, atque in accusatore, puniatur. Monet autem ante omnia, in isto textu Imperatores proprie neque novam, neque generalem facere constitutionem, sed respondere libello aut epistolæ cujusdam hominis privati, Valentis, a quo de jure, etsi alioquin certo, fuerint consulti; quam distinctionem idem Imp. in L. 3. C. si minor se maj. dix. sequantur. Suadere hoc verba Rescripti: *prohibitum non est, & non licet*: quæ non novi, sed certi & pervulgati juris indicium præbeant. Id tamen cum parum sit hæcenus observatum, causam compluribus & gra-

c. 1.2

c. 2.

- c. 3. vibus dedisse erroribus. Monet porro, eosdem Imp̄p̄ in L. 15. C. de transact. & L. 3. C. de repud. vel abstin. heredit. distinguere transactionem a pacto, hic autem pro usdem accipere, & magis ad transactiones, quam ad gratuitas pactiones respicere; quod inde elicit, quia alias reus non posset incidere in accusationem falsi. Mentem igitur Imperatorum hanc esse: transactionem de criminibus qualemcunque legum severitate prohiberi, factamque improbari, amplius, pro peccato puniri; attamen, si de sanguine fiat, reo solum Principum lenitate remitti, eique ignosci, atque adeo eum a poena illius excusari; ipsam vero transactionem manere nihilominus nullam. Neque enim negare Imperatores, prohibitum esse transigere vel pacisci de capitalibus criminibus, (sic enim facerent constitutionem proprie dictam,) nec mutare quid ex recepto & solenni iure, sed potius ex usu juris certi rescribere. Neque quasivisse Valentem, ad quem rescriptum est, quae transactio de criminibus, nulla sit, aut valeat? sed quae evitet falsi accusationem, aut sub ea relinquatur? Et quanquam reus ab eo accusatore, cum quo transegit in publico & capitali crimine, non possit amplius accusari, id tamen non fieri exceptione pacti, quam Praetor promittit L. 7. §. 7. ff. de pact. (non enim transactionem esse, sed corruptionem,) quin potius in poenam accusatoris, & ob infamiam illius, qui citra veniam abolitionis legem prodidit turpi quaestu. Fluere hinc, reum post talem transactionem accusari posse ab alio, nec magistratum inquisitione prohiberi. Neque tamen accusatori perinde, ut reo, ignosci: non enim contineri in textu constitutionem generalem, ubi a latitudine verborum argumentum possit produci ad accusatorem. Et Valentem ne quasivisse quidem, utrum reo tantum, an etiam accusatori hoc liceat? sed, cum certum esset, tantum reo licere sine poena transigere, accusatori non licere, solum quasivisse, an reo aequè de publicis criminibus, quae infra mortis poenam consistant, ac de his, quae in eam cadunt, impune & citra poenam falsa transigere vel pacisci liceat? Rescribere Imperatores ad unam tantum questionem, circa genera criminum, alteram, quae potuerit ad personas paciscentium pertinere, non attingere. Nocere igitur accusatori transactionem etiam ante institutam accusationem, non

vero pactioem gratuitam : post institutam, nocere utramque, & vel ex SC. Turpiliano, vel officio iudicis puniri. Licere tamen accusatori transigere, si videatur in capitis periculum innocentia rei venire : sed jam jure rei id fieri, non jure accusatoris, & ut reum concussionem vexet. Ulpianum etiam in L. 1. §. 3. D. de calumniator. ita accipiendum, quod in causis, in quibus unicuique licet transigere, non sit interdictum transactionibus bona fide factis, sed sordidis concussionibus. Et recte legi in omnibus exemplaribus, uno excepto Florentino : *neque enim transactionibus licitis est interdictum.* Sicut in L. 16. D. de transact. *qui fidem licite transactionis rupit.* Ad illas autem non pertinere has nostras transactiones. Præterea voculam *Nam* in d. L. 1. §. 3. non habere vim causæ, sed vim incipiendi; denique sumi pro *ceterum* vel simili. *Vici*, inquit Clarissimus Autor, *difficultatem d. l. 1. §. 3. hactenus insuperabilem.* Adulterium porro in L. 18. C. de transact. non recte excipi a capitalibus criminibus, cum Diocletiani & Maximiani tempore non fuerit capitale crimen. Equidem adulteros, etiam ante eos, aliquando morte aut exilio punitos, apud Suetonium Octavio c. 5. Sed hunc non loqui de jure communi, verum de poena a Principe aut Senatu extra ordinem & contra leges illata, adductis Taciti Dionisque testimoniis. Interpolatum etiam esse textum Imp. Alexandri L. 9. C. ad L. Juliam de adulter. & stultissima adjectione deformatum. Sensum enim hunc emergere : convenire temporum suorum castitati, mulierem Lege Julia de pudicitia damnatam, perseverare si ve perdurare in poena mortis, ac, si hanc, postquam occisa est, quocunque modo evaserit, eamque sciens quis uxorem duxerit vel reduxerit, eadem hunc lege ex causa lenocinii puniri. Occisam autem non reviviscere, & nubere. Omittenda igitur verba : *si quocunque modo poenam capitale evaserit.* Hoc sensu : mulierem adulterii damnatam, non liberandam esse poenis, quæ ei Lege Julia sunt inflictæ, relegatione scilicet, inter alias, & amissione partis bonorum ac dotis, atque ut inupta sit : hinc eum, qui illam sciens duxerit, ex causa lenocinii puniri. Proculum enim, ad quem rescripsit Alexander, voluisse uxorem ducere mulierem Lege Julia de pudicitia damnatam, & quasivisse adeo jus connubii per indulgentiam Principis. Rescripsisse hunc,

c. 13.

c. 14.

c. 15.

c. 16.

- c. 17. eam non solvi poenis Legis Juliae, nec apparere, cur a poena lenocinii etiam recedendum sit. Pergit Noster, etiam post Alexandrum, non fuisse adulterium sub Valeriano & Gallieno capitale, & contrarium patere ex L. 17. C. ad L. Jul. de adult. Arnobium sane, qui floruerit sub Diocletiano & Maximiano, (quod Noster veluti certum atque perspicuum praesupponit) jam meminisse *penarum capitalium* lib. 4. advers. gentes, sed ambiguam esse vocabuli significationem: ac videri non mortem naturalem, imo ne civilem quidem, sed infamiam cum ceteris Legis Juliae poenis intelligere, favente contextu verborum sequentium. Poenam igitur gladii, seu novam, Constantino adscribi a Justiniano, Nov. 134. c. 10, atque ipsam Constantinum hoc docere L. 16. C. de poenis, & L. 1. C. Theod. eod. tit. Non videri tamen quaerendam hanc poenam in L. 30. §. 1. C. ad L. Jul. de adulteriis, quanquam Lex illa Constantini sit. Nam istam scriptam esse a nato Christo A. 326, cum d. L. 16. & d. l. 1. jam ante scripta sit anno 314. Profectam ergo poenam gladii ex alia Constantini lege, quae perierit injuria temporum, & circa initia imperii Constantini lata sit, atque ita transisse in d. L. 30. §. 1. Sic enim & alibi Tribonianum duas, etiam diversorum Imperatorum, constitutiones confundere, puta in L. 2. C. de infant. expos. Accedere locum Laetantii *de mortibus persecut.* c. 39. & 40. de rebus circa annum 312, cujus mentem edisserit Noster, concluditque, haec verba L. 18. C. de Transact. *exceptio adulterio*, esse aut Triboniani, aut alicujus veteris interpretis. Nam & Graecos ea agnoscere, quanquam ita, ut deinde Scholiastes diversum sentiat. Videri autem exceptionem illam adscriptam deinceps ex L. 16. C. ad L. Jul. de adult. in qua Alexander dicit, de crimine adulterii pacisci non licere; quia eo imperante nondum fuerit capitale, atque adeo ne rei quidem transactionem tunc reciperet. Postquam vero factum est capitale, itidem non debuisse in d. L. 18. a capitalibus criminibus excipi. Hodie enim, & post hanc novam poenam, humanitati convenire, transactionis veniam dari etiam adulterii reo, qui sanguinem suum qualiter qualiter redemptum voluerit, ob generalem rationem Principum. Manere tamen, quod nec in adulterio de jure transigi possit, nec transactio valeat. De accusatore vero ne hic quidem
- c. 18.
- c. 19.
- c. 20.

dem sermonem esse. Similiter in crimine raptus virginis, ignosci raptori, ceu reo, transigenti, ob eandem generalitatem; non item parentibus raptæ, quia accusatores sunt aut esse possunt, L. unic. §. 2. C. de raptu; nec delatori, in crimine perduellionis, L. 5. C. ad L. Jul. Maj. Ergo & hic reo. Hæc de publicis capitalibus. De publicis non capitalibus statuit Autor loqui ultima verba L. 18. C. de transact. non autem de privatis criminibus. Non, quod Impp. velint, aliud in his, aliud in illis obtinere; sed quod a Valente de publicis tantum, non etiam de privatis fuerint consulti. Ab istis autem non capitalibus noluisse Diocletianum & Maximianum excipere falsum, qui hic, & infinitis aliis locis, *citra* accipiunt pro *fine*. Neque ullibi in toto Jure Civili prodi exemplum criminis falsi, de quo impune facta sit a reo transactio, utpote cujus accusatio infra sanguinis poenam subsistat. Et L. 7. C. ad L. Corn. de falsis, non loqui de crimine falsi, sed de instrumento ante transactionem suspecto, post eam vero non amplius in dubium vocando. In accusationem igitur falsi incidere reum, transigentem super non capitalibus; quod omnis rei corruptio accipiat pro falso. Denique architectos nostri Juris perperam posuisse id caput Diocletiani & Maximiani sub titulo Codicis de Transactionibus: quum tituli hujus non sit, exponere, quando transactio de criminalibus falso locum faciat? sed quæ transactio de rebus privatis, nec dolo, nec adversus leges facta valeat? Debuisset igitur collocari, ubi agatur de criminibus eorumque poenis, aut de jure Fisci: quomodo in Pandectis fragmenta Veterum hujus argumenti, non sub titulo de pactis aut transactionibus, sed de calumniatoribus, de prævaricatione, & similibus deprehendantur.

c. 21.

c. 22

c. 23.

D. JOHANNIS BOHNII, PROFESSORIS LI-
psensis de Officio Medici duplici, Clinici nimirum ac Forensis;
hoc est, qua ratione ille se gerere debeat penes infirmos pa-
rtiter, ac in Foro, ut Medici eruditi, prudentis
ac ingenui nomen utrinque tueatur.

Lipsiæ apud Jo. Fridericum Gleditsch, 1704, in 4.
 Alph. 3. Plag. 21.

Cum

Cum Medici genuini officium a paucis adhuc rite pertractatum fuerit, Excellentissimus noster Autor, quemadmodum summam Medici munus ad amissum explendo, magnum inter Medicos dudum meruit nomen, ita occasionem curatius illud hic delineandi negligere noluit. Consensum vero suum iis ille denegans, qui officium Medici apud infirmos terminari autumant, quasi operam ipsius non sapientissime Magistratus requireret; utriusque officio distinctam in presenti tractatu dicere partemprehenditur. Nemo tamen Medicorum cum sine eruditione ac prudentia officio, sive clinico, sive forensi, rite queat fungi, Autor in parte prima veram Medici doctrinam, ab illius fortuna haud discrepantem, nec in Empiricis occurrentem, una cum ejusdem decoro atque moribus confidentiam aegrotis conciliantibus, exactius ante tradit, quam solide docere pergat, quomodo Medicus aegrorum curam suscepturus, primum in sciscitando sive morbo explorando, hinc in judicando seu praesagiendo, tandem in remediis convenientibus ope indicationum inveniendis, ac instrumentis eorum ex fonte diætetico, pharmaceutico aut chirurgico administrandis, recte sese debeat gerere. Ex multis, qui hinc inde perstringuntur atque corriguntur erroribus, sequentes delibasse sufficiat: Medicum, etiam non pestilentialem, teneri peste laborantes visitare, p. 100. In consultationibus Medicum ad secretorum revelationem haud adstringi, p. 125. In chronicorum morborum medela non lente semper esse procedendum, p. 192. Remedia prophylactica frequentius sine ratione assumi, p. 195. Experientiae etiam tunc oportere inniti, quando ratio deficiat aut repugnet, p. 202. In morbis curandis Astrologorum praecipua nihil valere, p. 209. Alterantium dosin hodie justo parciolem plerumque praescribi, p. 246. Venasectionem multa recenseri prohibentia, quae talia non sint, p. 256. Diureticis etiam a pastu licere uti, p. 305. Ex phaenomenis quibusdam particularibus male formari hypotheses universales, p. 355. Remedia spiritus verè roborantia & corrigentia dubia, p. 356. Membris inflammatis ab opiatis extrinsecis gangranam & sphacellum haud induci, p. 363. Panis repletionem non magis nocere ac aliorum ciborum, p. 389. Ordinem in assumendis cibis nullius esse momenti, nec eduliorum varietatem tantum nocumen-

cumentis affectis, ac communiter creditur, p. 393. Medicis licere pharmaca parare ac dispensare, p. 431. Medicinam prescriptivam periculosiorem esse dispensatoria, p. 444. Constitutionem medicamentorum internam, ex eorum principiis non semper dignosci, p. 453. Lapidum pretiosorum, margaritarum atque auri efficaciam majorem, neque experientia, neque ratione posse probari, p. 456. Instrumentorum in officinis chirurgicis alia deficere, alia haberi inepta, p. 488.

In altera autem parte, dum Forenses instruit Medicum, quo hic a Magistratu postulatus perite pariter atque fideliter queat respondere, non solummodo Medicina Forensis necessitatem, ac Medicorum, Chirurgorum & Obstetricum testificantium conditiones scite commemorat; sed & renunciationum instrumenta atque difficultates, cum renunciandi modo, accurate explanat. Integram tamen Medicinam Forenses, a multis multum desideratam, ut Excellentissimus Autor cum publico aliquando valeat communicare, vegetas ipsi vires a summo Numine apprecamur.

*ELOGIA ILLUSTRUM QUORUNDAM MATHE-
MATICORUM NUPEK DEFUNCTORUM.*

Nulli facile Eruditorum ordini magis funesta hactenus fata fuisse, quam Mathematicis, quorum principes quatuor, in Anglia *Joannes Wallisus*, in Gallia *Marchio Hospitalis*, *Johannes Christophorus Sturmus* in Germania, in Belgio *Joannes Huddeus*, intra sex fere mensium spatium, mortem cum vita commutarunt. Et *Joannes* quidem *Wallisus* superiori anno Oxonii, die 28 Octobris, diem obiit, cum aetatis annum ageret octogesimum septimum: ut adeo non tam deploranda sit mors ejus, quam gratia agenda Numini, quod Virum, perficienda Mathesi natum, tanto tempore terris indulgere voluerit. In Cantabrigiensi Academia bonis literis ac Mathematicis imprimis scientiis imbutus, cum in Oxoniensem inde digressus esset, jam A. 1649 Geometriae Professor Savilianus constitui meruit, illamque spartam ex eo tempore ad vitam usque finem ita ornavit, ut summi Mathematici nomen famamque per Europam omnem dudum fuerit consecutus. Nec minus ornamentum Illustrissimae Societatis Regiae Anglicanae

fuit, quam cum paucis aliis fundavit primitus, & per omnem postea vitam inventis ac observatis insignibus sustinuit. Sed de eo plura dicere non attinet, cum exasciatam Viri eruditionem amplissima luculentissimaque, quæ Orbi Erudito reliquit, opera, separatim olim, dein annis 1693, 1695, 1699 junctim edita, & tribus fassis in folio, ut vocant, voluminibus comprehensa, abunde testentur. Alterius vero ex quatuorviris nostris obitus, tanto acerbior Literato Orbi accidit, quod in ipso ætatis flore vivis fuerit ereptus; de quo pluscula dicenda nobis sunt, quod non æque, ac Wallisius, cunctis nostratium innotuerit. Est is Vir Illustrissimus, Marchio *Hospitalius*, Præses alter Academiæ Regiæ Scientiarum Gallicæ Eminentissimus, qui d. 2 Febr. anni currentis ad meliorem vitam transmigravit. Is jam per integrum Januarium mensē, e-languerat, febrī correptus, nullatenus quidem decretoria, sed quam pridie mortis diei apoplexia excepit, in paralyin totius lateris sinisteri desinens. Insequenti die, circa horam X matutinam, loquela desitui visus est, omniumque sensuum officio paulatim carere, usque ad VI vespertinam, qua spiritum reddidit, cum annos solum ultra quadraginta numeraret. De vita ejus, quam Viri cujusdam nobis amicissimi humanitati debemus; pauca adjicere lubet. Acceperat eam parentibus Anna II Hospitalio, Comite S. Mesnii &c. Primocerio Magistrorum Stabuli Gastonis Aurelianensium Ducis, & Elisabetha, Clelii Gobelinii Consiliarii Status ordinarii, Magistri libellorum supplicum ac Quæstoris in exercitu Regis filia. In pueritia sua duos habuit præceptores, quorum alter Mathematicis disciplinis operam locaturus, libros hujus generis nonnullos sibi comparaverat, quibus Nostro quoque ardentissima versus studia hæcce propensio obversat, ita ut mortuo illo non cessaret, assidua eos evolvere manu. Cujus instituti successus fuit tam insignis, ut alter præceptor, licet homo minime truncus, cum illis deliciis animum pariter appelleret, attingere ipsum haud valeret. Noster etenim, nullo præeunte Magistro, totam Mathematicarum campum feliciter emetebatur. Hinc accidit, ut, cum annos circiter XV natus, apud Ducem Rohanij forte esset, problema Pascalij de Rotula, (incertum quodnam) resolvendum aggrediretur, & cum applausu etiam expediret, mi-

antibus celeberrimo Arnaldo aliisque, qui juvenili temeritatem initio taxaverant. Ab eo tempore unice in pulvere Mathematico defudavit, & nec Aulae deliciis ac splendore, nec militariibus functionibus inde se avelli unquam passus est, sit & in tentorio suo curam ei inpendit. Capitanei munitus aliquandiu gessit, in cohorte equitum praetoria, quod tamen abdicavit, propter debilitatem oculorum, quia valde laborabat, ut vexillum videre, aut horantes ab altis coramipi parte ipsum salutantes discernere potius non vellet. Missis itaque castris, Mathematicas scientias noctes diesque tractare cepit, sed intemperantius, quam valetudo imbecillis permittebat. Fama siquidem est, eum fata sua hac vendi ratione precipitasse. Sane quanta fuerit ejus in hoc studio assiduitas, vel exinde dignoscere licet, quod, cum propter frequentiores capitis dolores atque insomnia, otium sibi imperare vellet, ultra quatrimum tamen nunquam a solitis lucubrationibus abstinerit. Id agendo ad summa penetravit, atque excellentissimis avi nostri Geometra consensu omnium evasit; prout apparet e felici tot problematum, tum in Actis nostris, tum alibi propositorum analysi, quibus enodandis pauci Mathematicorum vel primi ordinis sufficere. Quod non potro iudicii acumen, quare invidendum cognitionis thesaurum non prodidit liber ejus, de *Analysi infinite parvorum* vulgatus? In quo viam ad intimos Geometriae recessus monstravit, suppeditando singulis Geometris tot facillimas methodos, quot propositiones continet. Prae manibus habebat opus elaboratum, ad mentem Geometriae Cartesii, sed magis absolutum & vastioris argumenti, quod pene ad finem perductum, paucis ante excessum diebus affirmabat. Optandum igitur quam maxime foret, ut illud, quali quali demum facie ornatum, in publicam emitteretur lucem; siquidem & fragmentis Viri adeo illustris statuendum pretium. Uxorem duxerat Mariam Charlottam de Rommiley de la Chesnelaye, nunc viduam, e qua gnatam unicum & tres filias reliquit. Nomen vero & titulus ipsi erant: *Wilhelmus Franciscus Hospitarius, Eques, Marchio S. Mesinii & Montelieri, Comes Aubremontii, Dominus d' Ouques, la Chasse, le Beau aliorumque locorum.* Familiam ipsam quod attinet, fertur ea a Galluccionum in Neapolitano Regno stemmate

perquam nobili descendere, cujus propago fuerit Alphonfus quidam, qui a Dynastia Hospitalii, in Principatu ulteriori sita, cognomen sibi adsciverit, atque a Carolo II R. Neapol. A. 1308 gratiam mercatus octiduani ibidem instituendi impetraverit. Eius e filio Friderico, regia affinitate claro, nepos Johannes, in Gallia fortunarum sedem stabilivisse, atque Hospitalios, quotquot ibi jam degunt, prolesse dicitur. Ceterum Hospitalii dominium penes Moniales a S. Annunciatione nuncupatas, quæ Neapoli vivunt, jam residet. Succedat *Jo. Christophorus Sturmus*, Germaniæ nostræ decus ac ornamentum, qui annos octo & sexaginta natus, postquam primum Deiningæ Rhetorum, Pastoris Ecclesiæ munere per quinquennium functus esset; posteaque in Illustri Academia Altorfina per annos triginta quatuor, Eclecticam philosophandi rationem secutus, Mathematicas scientias & Physicam publice docuisset; anni proxime elapsi die 26 Decembris animam Deo reddidit. Eius eruditionem, & in Mathesi inprimis præclara merita, tot scripta loquuntur & schediasmata, quæ publici usus fecit, summo etiam ab exteris cum applausu excepta, ut longelateque famam nominis sui propagarit. Quæ quidem hic enumerare superfedemus, cum eorum pleraque in Actis hisce fuerint recensita, partim etiam integra exhibita. Jacturam vero tanti Viri eo æquiore serimus animo, quod Filium reliquit Leonhardum Christophorum, Mathematicis studiis a pueritia innutritum, eaque in Viadrina Illustri Academia publice hoc tempore profitentem, quem, quod in Patre amisimus, redditurum cum scœnore, nulli dubitamus. Superest *Joannes Huddenius*, Consul, dum viveret, Reipublicæ Amstelodamensis gravissimus, die proximo 16 Aprilis defunctus. Fuisse & illum insignem Mathematicum, & nisi maturius rebus gerendis ac administrandæ Reipublicæ admotus fuisset, præstare egregia potuisse, vel *Epistola* ejus de *Reductione Equationum & de Maximis ac Minimis*, jam A. 1658 conscriptæ, & a Francisco a Schoten suis in Cartesii Geometriam commentariis annexæ, abunde comprobant. Sed quid prohibet, quominus quatuor viris nostris Mathematicis, vel ob insignem plane ac inusitatam Chronologiæ, qua excelluit, peritiam, quintum adjungamus, Romanæ Ecclesiæ Cardi-

nalem Eminentissimum, *Henricum Norisum*, die 23 Februarii hujus anni, cum ætatis septuagesimum quartum ageret, extinctum? Ordini is Eremitarum S. Augustini addictus, & Serenissimi Magni Ducis Etruriæ Cosmi III Theologus, in Academia Pisana longo tempore S. Scripturæ & Historiæ Ecclesiasticæ Professore summo cum applausu egit, scriptis etiam profundam eruditionem spirantibus ingentem nominis famam consecutus. Ex quo factum, ut A. 1692, post Emanuelis a Schelstraten Bibliothecæ Vaticanæ Custodis obitum, Romanus Pontifex Innocentius XII non alium inveniret digniorem, quem Bibliothecæ præficeret, eundemque in Collegium Consultorum Romanæ Inquisitionis cooptaret, imo & A. 1695 Purpurato Cardinalium Ordini adscripserit. Præcipuum, quod scianus, operum, quæ edidit, *Pelagiana fuit Historia cum Vindiciis Augustinianis*; qui liber longe doctissimus, Patavii primum A. 1673 impressus, posteaque in Germania etiam & Belgio recusus, ut magnam statim celebritatem Auctori peperit, ita & conciliavit invidiam. Etsi enim supremæ Romanæ Inquisitionis decreto, antequam vulgaretur, probatus esset, non defuere tamen, & Societate Jesu imprimis, qui Jansenismi ex eo Norisum insinularent, ut secundum etiam, imo tertium, examini ac censuræ Romanæ Inquisitionis subjiciendus fuerit, indemnis licet, nec ulla Theologica nota perstrictus. A. 1674 Patavii *Censuram* edidit in *Notas Joannis Garnerii ad Inscriptiones Epistolarum Synodaliæ XC & XCII inter Augustinianas*: uti ibidem A. 1676 *Dissertationem de duobus Nummis Diocletiani & Licinii, cum Auctario Chronologica de Votis Decennialibus Imperatorum ac Cesarum*. Quæ postea prodire, & ad nostras manus pervenire, Norisiana scripta, justo studio in his Actis recensita Lector benevolus deprehendet: *Conscriptio Pisana Caji & Lucii Cesarum*, vastum opus variamque eruditionem complexum, A. 1683, pag. 113: *Epistolam Consularem* A. 1684, pag. 301: *Annum & Epochas Syro-Macedonum in vetustis urbium Syriæ nummis, præsertim Medicæis, expositas* A. 1690, pag. 425: *Dissertationes de Paschali Latinorum Cyclo annorum LXXXIV, & de Cyclo Paschali Ravennate annorum XCV*, A. 1692, pag. 187: *Historicam Dissertationem de Uno ex Trinitate carne passio, & Historia Pelagiana ab Anonymi*

serupulis Vindicias, A. 1696, pag. 508 seqq. Historia Donatistarum, quam dudum totiesque minatus est, num ad umbilicum perducta, & in lucem aliquando proditura sit, dies docebit.

NOVA LITERARIA ITALICA.

Antonius Gattus Berthonensis, Ictus clarissimus, absolvit jam Historiam & Vindicias Ticinensis Gymnasii, cujus ipse ornamentum exiit exirium. Opus hujusmodi titulo est inscriptura: *Gymnasii Ticinensis Historia & Vindicia a seculo V ad finem XV, & plura de ejusdem Urbis antiqua Nobilitate, Authore Antonio Gatto, in eodem Gymnasio Antecessore. Ad Excellentissimum Senatorem Mediolanensem, Mediolani, typis Josephi Pandolfi Malatestae, 1704. 8.* Romæ Jo. Vignolius, Vir doctissimus & in re imprimis nummaria exercitatissimus, ultimam manum imponit Dissertationi de Columna Imperatoris Antonini Pii, recessa Romæ detecta, cui accedunt Inscriptiones variae in agro Romano & alibi effossæ. Quod opus uti non poterit non acceptura esse rei antiquariæ amatoribus, ita dubium non est, quin eadem Columna plurimum excitatura sit industriam. Certe attigit & argumentum illud celeberrimus Blanchinus, in opere, quod prælo commissum jam dicitur, hoc titulo: *De Calendario ac Cyclo Cesaris, ac de Paschali Canone S. Hippolyti Martyris, Dissertationes duæ. Ad SS. D. Nostrum Clementem XI Pontificem Max. Quibus inferitur descriptio & explanatio basis, in Campo Martio nuper detectæ, sub Columna Antonino Pio olim dicatæ. His accessit Enarratio per Epistolam ad Amicum, de Nummo & Gnomone Clementino. Authore Francisco Blanchino Veronensi, Basilica S. Laurentii in Damaso de Urbe Canonico, S. D. N. ab Honore Sac. Cubicali, & a Secretis Sac. Congreg. Calendarii. Romæ, typis Aloysii & Francisci de Comitibus, in fol.* Ita vero Congregatio, quæ hodierni Pontificis Maximi auspiciis, pro emendando Calendario Gregoriano, instituta est, haud dubie plusculis scriptis occasionem præbebit. Jamque prodit sequens: *Dominici Quartaionii Responsiones ad nonnullas Assertiones pro Reformatione Calendarii Gregoriani de Paschate Anni 1700. Romæ ex Typographia R. Cam. Apost. 1703 in fol.* nec non aliud hoc ti-
tulo;

MENSIS MAJI A. M DCCIV. 29

tulo: *Responsio ad Literas ab Uranophilo ad Amicum datas, de erroribus Clavio objectis, in Expositione Romani Calendarii, a D. Jo. Dominico Cassini. Viadobona, 1704, typis Heredum Matthæi Cosmerovii, in 4.* Quod posterius tamen, etsi Viennæ nomen præferat, in Italia typis excusum accepimus. Prodierunt & in Italia libri alii superiore anno, qui ad nos, propter impedita per motus bellicos itinera, nondum pervenerunt; quos indicare tamen Lectori Benevolo consultum ducimus. *La Gerarchia Cardinalizia, di Carlo Bartholomeo Piazza. In Roma nella Stamperia del Bernabó, in sol. De Ecclesiastica Hierarchia Originibus Dissertatio, Autore D. Benedetto Bacchino, Monacho Benediktino Casnensi. Mutinae typis Antonii Capponi, in 4. De suspectis ab Hæresi Opus, Autore Anselmo Dandino Casenate, utriusque Signaturæ Referendario. Roma, in sol. Lettera Discorsiva di Apostolo Zeno, Nobile Cretese e Cittadino Originario Veneziano, al Signore Abate Giustino Fontanini, Bibliotecario di sua Eminenza il Signor Cardinale Giuseppe Renato Imperiale, intorno alla grand' Opera delle Meditazioni Filosofiche del Signor Bernardo Trivisano, Patrizio Veneziano: con la quale occasione si ragiona parimente della Origine e degli Homini Letterati della Famiglia Trivisana. In 8.* Ubi notandum, quod in calce hujus Epistolæ Apostolus Zenus catalogum exhibeat manuscriptorum codicum Bibliothecæ Bernardi Trivisani, & librorum, quos scripsit, sed nondum edidit Trivisanus, inter quos Collectio variarum Inscriptionum eminet. *Joan. Antoni Astori, JCI Vencii, Dissertatio de DIS Cahir. Venetiis apud Alexsimum Pavinum, in 8. Luca Tozzi Neapolitani in reliquos Hippocratis Aphorismos Commentaria. Ubi universæ Medicinæ, tum Theoreticæ, tum Practicæ, celebriores Quæstiones perpenduntur, atque nondum Recentiorum inventis, sed & genuinæ ejusdem Hippocratis menti congruentes, quam dilucide explicantur. Tomus IV. Cui accessit Appendix ad Commentarium Aphorismi III Libri I. Neapoli, ex typographia Caroli Porpora & Nicolai Abri, in 4. Nicolai Communi Papadopoli adversus hereticam Epistolam Jo. Holstoni Responsura. Adiecta est in calce Jo. Holstoni Epistola. Venetiis apud Godr. Polesi, in 8.* Subjicimus librum & recen-

tissimis, quem salivam moturum curiosioribus, non dubitamus, velexeo, quod imagines 161 laminis æreis insculptas complectitur: *Racolta di Statue antiche e moderne, data in luce sotto i Gloriosi Auspicii della Santità di N. S. Papa Clemente XI, da Domenico de Rossi, Illustrata colle sposizioni a ciascheduna immagine da Paolo-Alessandro Maffei, Patrizio Volterrano, Cavaliere dell' Ordine di S. Stefano e della Guardia Pontificia. In Roma, nella Stamperia alla Pace, A. 1704. in fol. max.*

LIBRI NOVI ALII.

JO. Fabricii *Consideratio variarum Controversiarum, qua nobis intercedunt cum Aræis, Gentilibus, Judeis, Mahomedanis, Socinianis, Anabaptistis, Pontificiis & Reformatis. Accesserunt quædam inedita Chr. Dreicri, Herm. Conringii, J. C. Dürrii, & Jo. Fabricii auctoris parentis. Helmstadii apud G. W. Hammium, 1704, 4.*

Ritualis Ecclesiastici Pars prior, Origines ac Causas Rituum, quos Ecclesia, Evangelica cumprimis, in Vita Ingressu, Progressu, Egressu frequentat, evolvens. Auctore Casparo Calvör. Jenæ, sumptibus Jo. Christoph. König, Bibliopole Goslariensis, 1704, 4.

Via ad Pacem Ecclesiasticam, seu Gulielmi Forbesii Considerationes controversiarum Pontificiarum principalium, & Nicolai a Zizwiz Compendium Regule Fidei Catholice Veroniana. Helmstadii, typis H. Hessi, 1704, 4. Prostat Lipsiæ apud J. F. Gleditsch.

Histoire de Hollande, depuis la Paix de Nimegue jusqu'à celle de Ryswyk. Ou Suite de l' Histoire de Hollande de Mr. De la Neuville. A Amsterdam, chez Adriaan Braackman, & Jaques Desbordes, 1704, 9.

Oeuvres Postumes du Chev. Temple, contenant 1. Un Essai sur les Mécontentemens Populaires. 2. Un Essai sur la Santé. 3. Une défense de l' Essai sur le Savoir des Anciens & des Modernes. A Utrecht, chez Gu. vande Water, 1704, 12.

Histoire du Regne de Louis XIII Roi de France & de Navarre. Tome VI. Par Mr. Michel le Vassör. A Amsterdam, chez Pierre Brunel, 1704, 12.

* * * *

A C T A ERUDITORUM,

publicata Lipsia

Calendis Junii, Anno M D C C I V.

FRIDERICI SPANHEMII, FRID. F. PROFES-
soris Batavi Primarii; Operum Tomus secundus
& tertius.

Lugduni Batavorum, apud Boutestein, Luchtman, du Vivie
& Severinum, 1703, fol. Alphab. 17.

Qui ante hoc triennium Opera sua seorsim ante edita
junctim evulgare coepit, Vir celeberrimus, Frid. Span-
hemius, ultra tomum primum, Geographiam, Chrono-
logiam & Historiam sacram atque ecclesiasticam u-
triusque Testamenti complexum, & a nobis in Actis
anni 1701, p. 325 sequ. delineatum, haud progressus est, placido quip-
pe decessu praepeditus, quo minus reliqua sua scripta, in duos ad-
huc tomos constipanda, dum imprimerentur denuo, recensere,
emendare, & eruditus additionibus locupletare potuerit. Suscepit
tamen eorundem curam lubens, rogatus etiam a vivo Autore,
pietissimus in Praeceptoris olim hujus & Collegae postea sui Ma-
nes, Joannes Marckius, & quaecunque sive antea inedita, sive du-
dum impressa, ad editionem hanc ille paraverat, ea, qua fieri po-
tuit, attentione collegit, ordinavit, & ut quam rectissime imprime-
rentur, sollicito prospexit.

Prior itaque tomus, qui operum omnium secundum con-
stituit, *Miscellanea ad Sacram Antiquitatem & Ecclesiae Histori-
am pertinentia*, eaque in decem libros distributa, exhibet, quo-
rum primus opusculum de *antiquitate & obscuris Historiae Jobi*,
stipatum Heidelbergensi de voto *Jephthae filiam suam immolantis*
dissertatione, suscit. Secundus tractatum repetit de *Autore Epi-*

Hh

stola

stola ad Hebræos, sub cuius calcem additur academica exercitatio de *Historia Evangelica scriptoribus*, & sigillatim de *M. rco Evangelista*, quis ille, & ubi scripserit? Tertius *res Apostolicas* tribus in dissertationibus illustrat, quarum prima de *Apostolis duodecim & Apostolorum stricte dicto*; secunda de *conversione Paulina epocha*, deque *Pauli historia & nomine*; tertia de *secunda professione Petri Apostoli in urbem Romam*, deque *non una traditionis origine* inscribitur: quibus tripartita annectitur disquisitione de *traditis antiquissimis conversionibus Lucii Britonum Regis, Juliae Mammæ Augustæ, & Philippi Imperatoris, Patris & Filii*. Quartus iterum tres dissectiones habet, quæ autoritati Romani Pontificis potissimum adversantur, primam de *sensu Canonis VI Concilii Nicani I*, deque *juribus veterum Metropoleon & Romani Patriarchatus*; secundam de *Ecclesia Græca & Orientalis a Romana & Papali in hunc usque diem perpetua dissensione*, adversus *Abrah. Ecchellensem, Petrum Arcudium, Leonem Allatum, & alios*; tertiam denique de *secunda collatione Imperii in Carolum M. per Leonem III. Rom. Pontificem*, contra *Baronium ejusque hyperaspistas*. Quintus disquisitionem de *Papa samina inter Leonem IV, & Benedictum III*; Sextus *restitutam Imaginum historiã* legendam dat. In septimo gemina comparet de *Christianorum quibusdam ritibus sacris Diatriba, Heidelbergensis una de ritu impositionis manuum in Ecclesia vetere, ac de genere ejus usus*; & *Lugdunensis altera, de ritibus quibusdam, præcipue Sacramentalibus, in Ecclesia vetere, ac præcætoris*, quæ ad prudentiam Christianam circa eorum in Protestantium Ecclesiis dissonantiam manuducit. Octavus atque nonus liber eritica quædam scripta servant, exarata puta A. 1676 epistolam de *novissimis circa res sacras in Belgio dissidiis*, aliamque de *presationis Frisæ accusationibus*, cum animadversionibus *Joanni van der Wayen* oppositis, adversus quem & *novis de Ecclesiarum Potius varia & libera*, deque *Anglicano Episcopatu* animadversionibus, *Spanhemius* se vindicat. Accedit hinc in libro nono *Judicium super dissidio Anglicano, & capitibus, quæ ad unionem seu comprehensionem faciunt*. Decimus denique variarum orationum, in *Academiis Heidelbergensibus & Lugdunensibus habitatum*, sylloge constat. Vi-

deas ibi Autorem disertissimum de *divina Scripturarum origine & auctoritate*, contra profanos, de *Doctore Theologo*, de *auditoris veterum*, de *disfidis Theologorum eorumque causis*, de *prudencia Theologi*, de *sacrarum antiquitatum prestantia*, de *Cometarum & nature totius admirabilis*, de *degenere Christianismo*, de *corruptis emendandisque studiis*, verba facere. Modo *excessum Elisabetha Palatina Electoris Matris Regia* deplorat, modo *Guilhelmum Regem una cum Maria Augusta* alloquitur, iisque pro imperii aeternitate & salute regnorum vota nuncupat; modo *Mariae Reginae obitum* tristi eloquio perpendendum proponit. Ut taceamus, quae de *erigena Begecuni* annis anno 1672, de *Belgica restituta admirantis* A. 1674, eodemque anno de *Bibliotheca Lugduno-Bavae novis auspiciis*, e cathedra dixit. Est & oratio, quae *Antonium Hulsum* funebri laudatione maectat. Haec facies prioris toni eorum, quos curavit Marckius, ex cujus praefatione nonnulla adhuc, circa eundem monenda, juvabit repetere. Disquisitionis scilicet de *testimonio Flavii Josephi Servatori nostro perhibito*, quod haec desideretur, mirum videri nemini debere ait. Ut ut enim ullam sapius promiserit Spanhemius, collectione tamen necessarii apparatus nondum finita, atque aliorum operum scriptio- ne potius absolvenda, impeditum, non ita eam adorasse refert, ut edi commode potuerit. De *Judicio super disfidio Anglicano*, quod in libro nono reperiri supra diximus, testatur, quod ex literis fide dignissimis intellexerit, illud haud parum a viris primae dignitatis in Ecclesia Anglicana, simulque a Presbyterianorum doctissimis fuisse laudatum, sub regno Guiljelmi & Mariae; ac licet reverentia externa facies magnopere nunc queat videri immutata, ab istiusmodi tamen iudicio magnum aliquando adhuc usum expectandum esse spondet. Addit praeterea Marckius duplex scriptum, quos Friderici nostri Spanhemii Patrem *quorundam* autorem agnoscit, *Epistolam puta ad Davidem Buchananum super Controversiis quibusdam, quae in Ecclesiis Anglicanis agitantur*, aut plus quam dimidium seculum scriptam, nec in omnium hodie manibus versantem, quam Autoris nostri *Judicio super disfidio Anglicano* non incongrue comitem dari posse credidit; & orationem secularem de *Geneva restituta per Reformationem Evangelicam*,

cui locum tribui inter orationes suas Filius meritissime voluerit, ne tam nitida & utilis rei hujus historia inter disjectas chartas facile periret. Quinimo & ad orationum Spanhemii nostri finem, annexit *Dedicationes & Inscriptiones* quasdam opusculorum, ab Autore olim positas antè alias antiquiores eorundem editiones, ut in hac operum omnium editione nihil antea editum desideraretur a quoquam, nec imposteriorum hæc quoque doctrinæ & eloquentiæ specimina delitescerent.

Alter porro tonus, operum omnium tertius qui est, Theologica continet, quæ ex argumento, quod tractant, textuali videlicet & magis systematico, in partes duas *Exegetico-Elenchticam*, & *Didactico-Elenchticam*, distribuuntur. Pars Exegetico-Elenchtica ultra sui dimidium occupatur in representandis tribus *Evangelicarum Vindictarum* libris, in quibus loca illustria ex Evangelii, ac præcipue illo Mathæi, a falsis τῶν ἀντιλεγόντων quorumvis interpretamentis, exceptionibus, instantiis vindicantur, varietateque illustrantur. Sequuntur duæ exercitationes Academicæ in loca duo Pauli illustria, *caput nempe septimum Epistolæ ad Romanos*, & in *I. Cor. XV, comma 29*, ubi de *Baptismo propter mortuos* agitur. Agmen claudunt *observationes in Leviticum historica, typica, & morales*, ad usus practicos accommodatæ; de quibus observat Marckius, quod prima nunc vice prodeant, cumque ab Auditoribus variis calamo exceptæ, atque eorum variante admodum manu exarata fuerint, aliquid forte tabis eas nonnunquam contraxisse, seu in argumento, seu in citatione textuum, seu in stylo, haud dissimulat; istud tamen nec Autori, nec sibi imputari cupit. Didactico-Elenchtica pars in fronte statim obvium facit notissimum *Elenchum Controversiarum de Religione cum dissensionibus hodie Christianis & Judæis*; quem excipit *Specimen Stridurarum ad libellum Episcopi Meldensis*, cui titulum hic fecit *Expositionis doctrinæ Catholicæ*; tertio loco sequitur exercitatio *de Prescriptione in rebus fidei*, adversus novos Methodistas Pontificios. Quod quartum locum occupat opusculum, inscribitur: *Xenia Romano-Catholicorum justo precio aestimata, & xenii Protestantium pari affectu relata*. Scriptum istud quondam dicit Marckius, in gratiam Hungarorum Protestantium, sub nomine

nomine *Timothei Philaleti*, & utilissimum vocat ad detegendas & retundendas fraudes Papistarum hodiernas. Hinc quinto inseritur epistola Gallica, quam occasione tristi, & Batavis suis fat nota scriptam fuisse notat Editor, pio sane Spanhemii, instituto, sed ab alijs quibusdam in livoris & injuriæ publicæ occasionem tum indecenter raptò. Ejus vero hæc est inscriptio: *Lettre à un Amy, sur les Motifs, qui ont porté un Reformé à se rendre de la Communion de Rome, ou l'on répond aux Illusions d'une nouvelle Methode.* Quam in operum indice notaverit Autor, dissertationem de voce *παράνομος*, & an Christus sub veteri Testamento consideratus fuerit ut expramissor? eam reperiri haud potuisse fatetur. Ejus itaque loco dedit disputationem Autoris inauguralem, de *Quinquarticulis Controversis, pridem in Belgio agitata*, idque eo se fecisse innuit lubentius, quo magis hanc speciali opusculo refutandam sibi sumserit anno 1658 Arnoldus Pœlenburg, Ecclesiastes tum Remonstrantium Hornanus, quem passim in Evangelicis Vindiciis suis solide perstrinxerit Autor, & scriptionis adeo suæ prioris valorem ostenderit. Septimo disputationum Heidelbergensium sequitur fasciculus, *Collegium asservans Theologicum, & octo Décades Theologicas, & de statu instituto primi hominis* unam, deque *actione Dei Lominem indurantis* quatuor dissertationes; quibus appendicis in vicem aliquot accedunt Lugdunenses, tres de *Personarum acceptione in Divinis*, & undecim de *fundamentalibus fidei articulis*. Undecima vero hæc ut inchoata modo est, sic quod univèrsæ ad finem suum & justum numerum perductæ non fuerint, impense dolet Marckius, nec inutile futurum fuisse judicat, si ex una majori disputatione Heidelbergensi, totius hujus tractationis lineas complexa, & a Walenburgis Fratibus impugata, qualicumque modo hic defectus fuisset suppletus. Verum hanc plane suppressam voluisse Autorem innuit, cujus voluntati merito obtemperandum judicavit. Tandem epistolæ responsoriæ duæ ad literas Melchioris Leydeckeri A. 1674 scriptas, de *fabula acceptionis* procedunt.

Sed unicum adhuc est, quod in commemoranda hac operum Spanhemii editione, praterendum minime videtur, vitæ

nimirum ab Autore tractatæ curriculum, quod in oratione comitissima, Lugduni Batavorum mense Junio A. 1701 dicta, prolixius exposuit Jacobus Triglandius, cujus summam heic delibare Benevoli Lectores haud pigrabuntur. Primum ergo lucem hanc aspexit Fridericus Spanhemius Genevæ A. 1632, ipsis Calendis Maji, genitorem nactus famigeratissimum Theologum, Fridericum Spanhemium, ibidem in utraque cathedra Doctorem eminentissimum. Ex materno genere avum salutavit Guil. Budæum, linguæ illum ac literaturæ Græcæ absque controversia principem, & omnis politionis eruditionis restitutorum. Primos infantia annos Genevæ exegit, sed Patre deinceps ad Professionem Theologiæ Lugdunum vocato, in illius comitatu decennis puer eodem delatus, in ludo literario omni alacritate studiis incubuit, pulcherrimam de eo spem concipiente Cornelio Schrevelio, qui & ad Academicas promovendo lectiones oratiunculam, de laudibus linguæ Græcæ, ipsa illa lingua habendam injunxit. Excusso scholæ pulvere, totum se gravioribus disciplinis tradidit, Philosophiæ nimirum, Historiarum cognitioni, linguisque eruditis. Et in Philosophia quidem, Hereboordio duce, tantum profecit, ut Philosophiæ Doctore gradum A. 1651 novendecim annorum adolescens publice reportarit. In Hebraicis Alardum Uchtmannum & Jo. Coccejum, in Arabicis Golium præceptores habuit, & in literarum studiis Boxhornium. Sed cum in his audiendis, inque legendis & convertendis in succum atque sanguinem castissimæ Latinitatis autoribus totus esset, mortuus est Pater. Veruntamen tristissimus ille casus a Lugdunensi eum Academia revocare non potuit, quin ad Theologiæ potius studium indefessa cura progressus, Jacobum Triglandium, Abrahamum Heydanum & Johannem Coccejum doctores nactus est; quibus obsecundatus istos fecit in Theologia profectus, ut post examen consuetum, classis Amstelodamensis sententia, summa cum laude, A. 1652 ad sacrum suggestum admissus fuerit. Publica ergo Ministerii tyrocinia deposuit in Zelandia, atque Ultrajecti per annum succenturiatus Minister egregia floruit facundia laude, Alexandro Moro, eloquentissimo istorum temporum Oratori sacro, non satis dissimulanter ferenda. Sed mox Palatinus Elector, Carolus Ludovicus, suam illu-
lustra-

Iustrare cupiens Heidelbergensem Academiam, prater Jo. Henricum Hottingerum Tiguro accersitum, ipsum viginti trium annorum juvenem ad Professionem Theologiae vocavit; qua occasione is Doctoris Theologiae honorem Lugduni Batavorum recepit. Sed non fuit relinquendus Palatinis. Nam dum in Heidelbergensi doceret Academia, plures ipsum exteri ad se vocarunt: nullis tamen obtemperavit, praterquam Lugdunensibus Batavis, ad quos occulto velut quodam fatorum ordine, A. 1670 retractus fuit. Qualem vero se quantumque in utraque Academia exhibuerit, non est, ut pluribus exponamus, cum opera haecenus recensita istud affatim loquantur. Uxores habuit tres, liberosque non unos, e quibus tamen unus superest Fridericus, qui Jurium studia secutus meruit, ut Curiae Judicialis Hollandiae publica Acta Hagae Comitum illi Actuario, & arcana Reipublicae tanquam Commissario Ratisbonae crederentur. Tandem post tot sudores atque tot vigilias, & post tam flagrans bene merendi studium, satur dierum & honorum, aliquot hebdomadam languore confectus, die Maji decimo octavo, A. 1701, anno aetatis labente septuagesimo, ad meliorem vitam transiit.

FLORENTII DE BRUIN, ECCLESIASTAE GORINCHEMENSIS, de Emendandis Temporibus Ebraeae Linguae Anomaliis Enallagisve, haecenus temere admisisse, Dissertatio Epistolaris.

Amstelredami excudit Gerardus Borstius, 1704, 12. Plag. 17.

IN Epistolari hac sua Dissertatione, quae ad D. Georgium de Mey Theologum Gaudanum seniore[m] directa est, illud statim supponit Clarissimus Autor, quod Temporibus Anomaliis & Permutationibus, non nisi ad quorundam Temporibus defectus supplendos, a Grammaticis excogitatae sint, sponteque adeo sequatur, ut, ubi ipsa Lingua haec in parte non deficiat, fictae ejusmodi Anomaliae prorsus respuendae, imo in exilium & ad orbem detrudendae sint. Sauctis hunc in finem septem observationibus, genuinum, eundemque sic satis amplum Temporibus & Modorum Linguae Ebraeae significatum aperit, & ordinis eundo demonstrat, quod nullius Tem-

Temporis, nisi Præsentis, apud Ebræos detur defectus, quem tamen per Benoni iidem etiam felicissime compensent. Male itaque cum Aben-Ezra facere Buxtorfium, quod vel ad Præteritum, vel ad Futurum, ut Præsentis lacuna suppleatur, semper recurrant, Imperativique pro Futuro, Præteriti itidem pro Futuro, & contra, Commutationem atque Enallagen admittant. Imperativi enim pro Futuro nullam proprie dari Enallagen, aliarum Linguarum naturam atque indolem suadere, cum ipsum Imperativum Futuri quoque nomine ibidem gaudeat. Præteritum porro cum *vau* conversivo per Plusquamperfectum, Futurum vero sub eodem statu per Imperfectum, non minus ἀναλόγως atque commode reddi posse, siquidem Imperfecta de natura Futurorum, cum Perfecti quid & Futuri insimul involvant, & ipsa quadantenus participant. Post observationes, quarum tamen septimam demum p. 88 inculcat, ulterius inquiri Clarissimus Autor, quænam sit exemplorum in Versionibus ad Temporum Permutationes comprobandas antiquitas, ut, an exinde autoritatis eadem aliquid nancisci queant, comperiretur. Dissertit hac occasione paucis de Paraphrasibus Chaldaicis, de septuaginta Interpretum, ut & Hieronymi, quæ Vulgata vulgo dicitur, Versionibus, & argumentis quibusdam in medium allatis, (qualia sunt, quod ipsa Targumim ab hominibus Judæis Prophetici sermonis & suæ ipsorum Linguæ parum gnaris, septuaginta item Seniorum Interpretamenta, Lightfooto docente, a Sanhedria in fraudem Gentium fuerint confecta,) in iis nihil esse præsidii, Lectori persuadere annititur. A Versionibus ad Grammaticorum de Temporum Permutationibus regulas pedem promovens, R. Davidem Kimchium, sæculi duodecimi scriptorem, qui ob summam industriam, & subtilitates, quibus studuit, Grammaticas, נאש חרקהקיי appellatur, examinandum sibi proponit. Cum vero סכלול אש copia, cujus prior pars חלק חרקהקיי inscribitur, Clarissimo Autori non fuerit, adiit Ebraicas Sanctis Pagnini Institutiones, ex dicta priore סכלול parte fere transcriptas; ubi circa duodecimum tertii libri caput, cui titulus *Temporum Permutatio*, maxime occupatus fuit. Ut vero Lector de Regulis Kimchio-Pagninianis, & suis ad easdem exhibitis stricturis, amota præjudicio-

rum

rum nube, ex æquo judicet, observationum supra traditarum applicationem ubivis ita instituit, ut demonstrare satagat, esse illam Temporum in SS. literis admittam hæcenus *εναλλαγή* maximam partem ne flocci quidem, & merum hominum, magna laborantium proprii idiomatis ignorantia & incertitudine, ad nos derivatam commentum. Ultima interim Pagnini regula, quæ Futurum aliquando vice Præteriti poni indicat, plusculum negotii Autori nostro facessit, adeo, ut præter Canticum Mosis ad Mare Algosum, (in quo *κῆ πόδας*, Interpretibus & Grammaticis in aliud sæpe abeuntibus, Temporum studet sequi analogiam) ductu aliquot versiculorum, integros quosdam Psalmos juxta hypothesein suam resolvat; imo ob locum ex Judicum c. 2. v. 1. a Pagnino allegatum, aliquid *ἀνομαλίας* Temporum tandem ferre concedat; quod omne tamen per specialem, quam p. 168 fabricat, Regulam, emollire, imo eludere allaborat. Coronidis loco ex Historiæ Regum Judæ & Israelis Harmonia, quam Reverendus Autor ex Samuelis, Regum & Chronicorum Libris in concentum coagmentavit, & integram jam tum confectam habuit, Psalmum decimum octavum, qualis apud Samuelem & in Psalmorum Libro compareret, in concentum digere, operisque adeo, ut loquitur, a nemine hæcenus tentati specimen, (ne frustra Regulam suam, quam apprime Psalmus hic utrinque collatus illustret, cudisse videatur) cum Erudito Orbe communicat. Ipsa Psalmi Analysis, quæ infra textum conspicitur, Celeberrimi Tillii est, Adnotationes vero lateri textus adjectæ, Hilleri, ob Libros de Arcano Keri & Ketib aliosque Clarissimi, Varietates sapiunt, quarum numerus in unico hoc Psalmo, iis, quas Autor adjecit, non attentis, ultra nonaginta ascendit. Cæterum, quid de hæc Autoris nostri hypothesei habendum sit, Lector judicet. Sufficit nobis, quod Reverenda Facultas Theologica Lugduno-Batava approbationem suam Dissertationi præfixam ita limitet, ut multiplicis doctrinæ apparatus, & pios conatus decus sacrarum literarum altius provehendi, debite quidem collaudet, hypothesein tamen, eruditi Scriptoris & omnes ejus interpretationes suas non faciat, sed palmam adhuc in medio esse positam, dum de causa nondum liqueat, aperte pronunciet.

GUILHELMI MUSGRAVE M. D. INCLEYTI MEDICORUM LONDINENSIS COLLEGIÏ & REGIÆ SOCIETATIS SOCIÏ, DISSECTATIO DE ARTHRITIDE SYMPTOMATICA.

Exoniæ, sumptibus Yeo & Bishop, Sostorum, 1703, 8.

Constat plag. 19.

Clarissimi hujus Viri mentionem aliquoties jam in Actis nostris fecimus; quando nempe curiosas ipsius observationes, Transactis Philosophicis Anglicis insertas, in nostra transtulimus. In præsentis tractatu systema Arthritidum symptomaticarum exhibet, non quas imaginatio peperit, aut opinio commenta est, vel Authores sunt elargiti, sed quæ ipsi usu & experimentis sese prodiderunt; siquidem; qui hæctenus Arthritidem explicuerunt Authores, exquisita illius, genuinæ, legitimæ & primariæ doctrinam excoluerunt, de larvata sive symptomatica parum vel minime solliciti. Arthritidi equidem symptomaticæ cum primigenia, si primas earum facies conferamus, in plerisque convenit; differre vero utrasque maximopere a se invicem, illi cognoscent; qui carum εἶδος καὶ ἦθος penitus scrutabuntur. Arthritis enim primigenia morbus est exquisitus, γνήσιος, sui ordinis princeps, & peculiarem sui generis conjunctam habet causam, proprio utique Marte agentem, per se vel procatartearum stimulo paroxysmos inducentem, a nullo vero affectu alio aut primitus acceptam, aut in operibus dependentem; e diverso symptomatica morbo alteri succrescens, vel materiam, (id est, causam continentem) vel ad minimum materiam in hujuscæ generis Arthritida μετεωρισμῶν illi primario, quo directe vel oblique ortus ejus promovetur, refert acceptum. Itaque tum morbi; unde fluxit, primarii, tum Arthritidis, quam æmulatur, exquisitæ de natura tanquam Hybrida pãticipat. Et usque adeo copiosæ occurrunt symptomaticæ, ut his affecti eos, qui ab exquisita torquentur Arthritide, numero videantur æquare, imo quidem vincere. Nec semper tamen una eademque facie se præsentant, siquidem aliæ εὐνοία, aliæ partu difficili, eduntur; aliæ a primigenio morbo ægrius, aliæ libentius decedunt; aliæ ad parentem cito regrédiuntur, aliæ vix unquam, ac ne vix quidem; aliæ frequentiores, rariores aliæ in se.

ferunt paroxysmos. Sed illa potissimum differentia inter Symptomaticas est advertenda, dum *alia improprie* & ex vulgi tantum opinione, *alia proprie* ita appellatur. Illa *rheumatismique* sequitur, nullos tamen ad arthriticam normam formatos compositosve habet paroxysmos, nec materiam ei, quæ est arthritica, ulla ex parte comparem. Quæ proprie symptomatica dicitur, iterum duplicis observatur esse generis. *Alteram enim generationem equivocam* procreatur, dum scilicet gravi quodam superato ac penitus subacto morbo, natura sui demum juris & vegetior facta, mixta arthriticum hæctenus occultum, sanguinem & quicquid intus virium est, depascens, (maxime vero, si pharmacia ea proritetur) ad τὰ ἔξωθεν pellit, itaque præter spem & expectationem omnem sæpe gignit arthritidem; atque talis est, *quæ supervenit chlorosi & hydropi*, secundaria potius quam symptomatica dicenda. *Alteram κρυπτὰς symptomaticam* vocanda eandem cum primario morbo & ab eo derivatam habet materiam, modo penitus, modo aliqua ex parte alteratam, modo integram, modo cum alio quodam mistam, sed quæ in aliam corporis regionem transvehitur, & alia ratione, i. e. arthritica operatur; cujus species sunt *arthritidis melancholica, scorbutica, quæ sui Venerea, asthmatis, febri, dolori colico, & morbis cutaneis*, achoribus puta, hæmorrhoidibus, atque ulceribus *supervenit*. De singulis breviter & ita distinctis in capitibus agit Noster, ut primum morbi primarii naturam explicet; tum ejus in arthritidem progressum; deinde secundarii jam facti, & in aditu maxime propinquo constituti, diagnosin qualemcunque; post a cognatis secundariis & arthritide exquisita illius differentiam; tum morbi ejusque symptomatum curationem persequatur, tandemque isthac illustrandi ergo historiam subnectat. Nec tamen disitetur, harum catalogum Posterorum industria auctum iri.

Gründliche Anleitung zur Deutschen accuraten Reim- und Dicht-Kunst.

L. C.

II 2

SOLL.

SOLIDA INTRODUCTIO AD POESIN GERMANICAM. Auctore MAGNO DANIELE OMEISIO, Comite Pal. Caf. Meml. Ontor. & Pöef. Prof. Publ. in Academia Altorfina, & Florigera ad Pegnesum Societatis Socio.

Norimbergæ, sumtibus Wolffg. Michahelles & Joh. Adolphi, 1704, in 8.

Constat Alphab. 2, plag. 3.

Intröductio hæc ad Pöësin Germanicam, iusta methodo, firmisque regulis & præceptis accuratis fundata, nec non brevibus aptissimisque exemplis illustrata, exhibet ab initio *præliminares* quasdam *Contemplationes*: quarum prima agit de ipsius Pöëseos origine; altera speciatim de Pöësi Germanica, hujusque prima ætate sive pueritia; tertia de ejus adolescentia; quarta de robusta quasi maturitate, sive virili, & ea, qua nunc floret, ætate: ubi non solum discribitur de Pöëtis Germanicis antiquioris, medii & junioris ævi, atque iis, quæ hoc de argumento Celeberrimus Morhofius proposuit, adduntur multo plura; sed & speciatim de *Florigera ad Pegnesum Societate*, hujus ortu ac propagatione ad hæc usque tempora, legum sanctionibus &c. sermo longius producitur. Sequitur dein *ipsa Introductio* ad Pöësin Germanicam accuratorem; quæ dispescitur in *Artem Metricam & Pöëmaticam*. Pars *prior*, sive *Ars Metrica*, continet (1) doctrinam de Quantitate Syllabarum, eamque breviter ac perspicue, absque regularum multarum adminiculis traditam; (2) de Pedibus, Versibus & variis Carminum Generibus, tam Simplicibus quam Mixtis; ubi, inter alia, evidenter demonstratur, *Anapesticum* Carminis Teutonici Genus perperam ita dici, idque *Amphibrachicum* multo rectius debere nuncupari; (3) de Rhythmis, Cæsura, & apta verborum (sive profana, uti Clarissimus Weisus loquitur) Constructione; (4) de diversis Carminibus, ratione formæ exterioris consideratis, (*von unterschiedlichen Reim-Schlüssen*) ut sunt: Disticha, Tetrasticha, Hexasticha, Octosticha &c. Ode tam sacrae quam profanae, Parodiae, Ode Pindaricae; Tesseladecasticha, Gallicis *Sonnetes* dicta, Madrigalen / Ital. *Madrigali*, Dithyrambi, Ringel-Lieder / Gall. *Rondeaux*, Echo &c. De quibus omnibus multo

multo curatiore agitur industria, quam in plerisque Profodiis Germanicis fieri vulgo solet. Sequitur Pars *posterior*, quæ doctrinam pandit de Inventione, Dispositione & Elocutione Poëtica; de Varietate Carminum Teutonicorum, ratione Materiæ seu Objecti consideratorum: nimirum de Genethliacis, Strenis Poëticis, Carminibus Panegyricis, variisque Gratulatoriis, Eucharisticis, Epiniciis, Epithalamiis, Epicediis, Soteriis, Propempticis &c. ubi singillatim Præcepta Inventionis ac Dispositionis non tantum fideliter proponuntur, sed & Exempla, ex Poëtarum Germanicorum optimis nostrorum temporum, citari & allegari solent; eo fere modo, quo in Latinæ Poëseos Cultorum gratiam & usum, usus est B. Morhofius in Hyle Invent. Poët. Pertractatur ulterius doctrina de minoribus quibusdam Poëmatibus Germanicis; nimirum de Epigrammatibus, Anagrammatibus, Logogriphis, Ænigmatibus, Rebus de Picardie, Symbolis Heroicis (Gallis *Devises* dictis) Emblematicis, Modernis, quæ vocant, Numismatibus, &c. amplius de Poëmatibus majoribus, ut sunt Epica seu Heroica; Fabulæ Romanenses, Bucolica sive Idyllia, Satyræ, Ludique Scenici. Quibus Ludis Comicis Tragicisque, ut & Arti Emblematicæ ac Numariæ, cum plurimum conducat Iconologia, de hac quoque fufe disseritur; ac dein sermo de Inscriptionibus Argutis, Germanico etiam idiomate concinnandis instituitur: nec non de Epistolis Metricis, lingua nostra vernacula pariter exarandis. Qua occasione a Clariss. Auctore inseritur *Paris Teutonicus*, prosa & ligata oratione delineatus; sive Amor admirabilis Comitis Alberti Altenburgensis, & Helenæ, Imperatoris Henrici Aucupis cognominati filix; quam dictus Comes raptam in nemora Bohemica secum abduxit A. C. 925. Finita *Introductione*, sequuntur præcepta de *Orthographia Germanica*, communi Societatis Fl-rigeræ ad Pegnecsum consensu studioque contexta, non eo quidem sine, ut alius opera hac præjudicetur, istaque scribendi ratio vel in vitis obtudatur; sed ut laudatæ Societatis membra in unum scribendi modum amice conspirent, nostrorumque tironum, & Poëseos Teutonicæ amatorum, commodis hac etiam parte consulatur.

Succedit jam altera Operis hujus Pars, videlicet *Mythologia Germanica*, qua Fabulæ Poëticæ, seu veterum fisiones de

Diis Deabusque & Heroibus Gentilium, non solum perspicue & strictim recensentur, sed & singularum sensus Theologicus, Moralís, Naturalis aut Historicus, ubique subjungitur, & in iis pleraque Moralís ac Naturalis Philosophiæ dogmata latitare, monstratur; contra quam agunt complures Mythologi, qui altiora fabularum sensa non inspiciunt, & externi tantum corticis mirabilitate irretiti, nihil divinius sub illo latere credunt. Præmittitur Mythologiæ huic Germanicæ, præfaminis instar, examen Quæstionis: An Christiano Poëtæ, Poëtarum Ethnicorum exemplo, nomina Deorum Dearumque profana in metris ac poëmatibus suis usurpare liceat? Corónidis vero loco luculenter ostenditur, pleraque Gentium Idola a Judæis ortum traxisse; adeoque plurimas fictionum illarum poëticarum ex libris Mosis, aliisque veteris Testamenti monumentis, derivari. Denique circa finem totius libri subnectuntur Carmina quædam Auctoris Clarissimi Germanica, Dogmatica & Funebria. *Homines enim quandoque melius edocentur exemplis; quæ imprimis hoc in se boni habent, quod approbant, quæ præcipiunt, fieri posse; prout scribit Plinius in Pænegyr. cap. 45.*

PETRI TEXELII PHOENIX VISUS

& Auditus.

Roterodami, apud Adrianum van Dyck, 1703. 4.

Alphab. 1, plag. 13.

A Viun omnium decantatissima fere est illa, cui Phœnicis nomen a longo jam decursu temporis fuisse inditum, nec vulgo ignoratur. De eadem vero quæ narrantur, insignia omnino & miranda plurima, pro fabulis reputarunt alii, alii inter incerta atque dubia rejecerunt, tandemque alii, prudentia quoque illi & multo rerum usu conspicui, pro indubitato prorsus adhæbuerunt argumento; quo nixi præcipuos Christianæ fidei articulos corroborare nulli dubitarunt.

Noster autem, qui Ecclesiasticis Brilani munere defungitur, Texelius, persuasum sibi totus semper habuit; omne Phœnicis negotium pro symbolico, ænigmatico & allegorico, variisque troporum & schematum involucris incluso atque tecto, venditan-

dum

dum venire, & ostentatoribus adeo, quos vocat, vaniloquis, eius videndi copiam sibi factam crepantibus, serio succenset, Joannem imprimis Mandevillum, Anglum, exhibilans, quod ante tria secula in Commentariis itinerum suorum de Phœnice comminisci non erubuerit; bis eum se vidisse sedentem, sed volantem sepius.

At nihiloscilicet & ipse, quem laudamus, Autor noster exquisitissimam Phœnicis formam coram aspexisse, & simul suavissimam illius vocem cominus audivisse se testatur, verum isto modo, quem posterioribus seculis, vel sagacissimis indagatoribus negatum deprehendi innuit. Nam sub ejus schemate latere censet certos quosdam homines, & quem *Ἰεσὺς ὁ θεὸς* veneramus, Jesum Christum. Ac ut citra ambages Lectoribus Benevolis mentem ejus exponamus, pro Phœnice agnoscit ante omnia *Jacobum* Patriarcham, utpote qui in Phœnicia seu Canaan natus, denatus in Ægypto Heliopoli, ibidemque aromatibus conditus, & a filiis in Canaan sepultus fuerit. Sed & præterea Phœnicem signare ait *populum Israëliticum*, in quo excelluerint Joseph, Moses, Aaron, Josua, illa Jacobi progenies, semper reviviscens in posteritate, quæ nulla vi, nulla fraude deleri potuerit, sed in periculo extremo superstes remanserit, & post revolutionem quorundam annorum redierit in terram patribus promissam; quod Moses pascens gregem in Arabia in monte Dei Horeb, ipsissimo Phœnicis adyto, cum Israël jam esset in extremis, suavissimo modulamine precando Deum exoraverit. Denique his supervenisse dicit *Christum*, unigenitum Patris, primogenitum ex mortuis, pignus gloriosæ nostræ resurrectionis.

Opinionem isthanc suam ulterius deducturus, a testimoniis auspiciatur antiquis, in quibus varia de Phœnice ave protulerunt olim ut Judæi, sic Ethnici etiam, ac omnium maxime Christiani, quæ quidem latius in *Libro primo* recensentur. *Secundus* dehinc Liber Phœnicem penicillo coloribusque tot scriptorum diversis ordine delineatum dat. Ac *tertius* denique singulas istius delineationis partes, ad inventionem mentemque propriam accommodat. Et maximum sane rei universæ momentum, in libro tertio

versari, quivis facile conjiciet. Qua igitur via Autor hic processerit, quibusdam in exemplis breviter demonstrabimus, de omnibus singulisque judicio Lectoribus relicto. Ipsum Phœnicis nomen ex Hebraica voce פנין *Canian* exortum fuisse, ut evincat, primum refecari cupit postremam literam ן , tresque reliquas legendas postulat, non more Hebræorum a dextra ad sinistram, sed inverso potius, & Occidentalibus solenni ordine. Loco פנין porro successisse arbitratur Græcorum ϕ , & literam ן , unde per inversionem fiat C, duplicatam fuisse in Græcorum Ξ , vel Latinarum X, ut adeo hinc emerferit $\phi\text{νινξ}$ & Phœnix. Quod veteres ab ave mutuo transfuserint Jacobi ejusque sobolis symbolum, non unam suasisse rationem innuit, & præter alias hanc etiam allegat, quod, sicut avis velocissime præ reliquis animantibus loco moveatur ac egrediatur, sæpe subito dispareat, iterumque inopinato adsit, ex longinquis quoque oris; sic peregrinus fuerit Israël in ipsa sua patria, multoque magis in Ægypto, ubi incolæ filios Jacob vocitarint hospites vagos. Phœnicem pro ave venditatum legi unice semper, peculiari atque singulari, id multos torquere notat Autores, si de ave quadam naturali sermonem accipias; sed si de Jacobo ejusque progenie Phœnicem interpreteris, omnia plana atque enodata futura spondet, quandoquidem Israël unice Deo dilectus fuerit. Dum Phœnix a Nonno Poëta $\sigma\phi\epsilon\varsigma$ appelletur $\delta\phi\upsilon\iota\varsigma$, symbolum hoc esse conjicit Sapientiæ, ex Jacobo posterisque ejus manifesto elucente. Phœnicem avium omnium Regem perhibere Hebræos, Arabes, Græcos, Romanos, Christianos; ac Reges quoque fuisse addit filios Israël, quos Deus elegerit in Regale Sacerdotium, Regem fuisse Josephum Dominatorem in terra Ægypti, Mosén Regis munus gessisse apud Israëlitas, & Regem imprimis vocandum venire Jesum Christum. Quando de Phœnice pronunciarit Ovidius, nec fruge eum, nec herbis, sed thuris lacrymis & succo amomi vivere, istud ad Manna Israëlitarum in deserto, & ad aquam e rupe profluentem trahit. Cantum Phœnici in extremo vitæ termino tributum, ad Mosén trahit scripta ultima, qualia fuerint liber, qui Jobi vulgo nuncupetur, sed Mosén autorem habeat, qui itidem Psalmum, in Psalterio Davidico qui nonagesimus est, cum proximo sequenti nonagesi

gesimo primo consignarit. Tacemus ejusmodi meditationes alias, cum ex his ipsis affatim jam Lectori pateat, quam in sententia sua probanda methodum adhibere Nostro placuerit:

Licet vero operis presentis titulus nonnisi Phoenicem visum & auditum insinuet, longe tamen plura; quæ sibi quis haud facile ex rubro hoc promitteret, in ipsa tractatione insuper accedunt, ad cognatas ubique materias calamo liberrime & prolixissime non raro excurrente. Huc pertinent judicia & narrationes de singulis, quorum testimonia Phoenicem commemorantia adducit Auctor, Scriptoribus, quos inter facta Clementis Romani mentio uberem suppeditavit materiam, de Roma Romanisque negotiis nonnullis disserendi, nummosque antiquos & figuras similes æri quoque incisas representandi. Phoenicis alæ occasionem præbuerunt discursui de aliis, non hominibus solum & Angelis, sed & brutis præter aves aliis, quin artificialibus quoque & inanimatis, passim tribui solitis; unde nova figurarum, alas representantium, emerit series. Psalmi nonagesimus & nonagesimus primus Mosi auctori vindicati, peculiarem in utrumque paraphrasin & commentarium peperunt; ut reliquas digressiones, tantum non singulis in paginis occurrentes, silentio prætereamus; quanquam eas librum evolventibus haud prorsus injucundas fore existimemus.

Curieuse Denck- und Ehren-Mahle/ &c.

h. c.

CURIOSA MONUMENTA ORATORIA, NOMINIBUS pariter ac Virtutibus Serenissimarum & Illustrissimarum Potestatum consecrata & dedicata in Illustri Rubeo, subductu atque auspicio M. GEORGII LUDOVICI

GOLDNERI, Recloris.

Lipsiæ, sumtibus hæredum Lanckisianorum, 1704, in 8.

Alph. 1. plag. 5.

EX quo lingua Germanorum majori, quam olim, studio excolta fuit, æmulari cœpit hæc natio, nulli alii genti ingenio & rebus præclare gestis secunda, Latinos Græcosque, qui olim

Kk

pri-

principatum eloquentiæ tenerunt; ac ediderunt jam ultra dimidium sæculi, certatim velut Viri eruditi ejus generis insignia monumenta, quæ dignitatem, gravitatemque ac elegantiam linguæ Teutonicæ satis superque comprobant. Hæc uti in præfatione sua prolixè adducit atque explicat Clarissimus Auctor, de Studio sua Juventute in Illustri, quod Geræ floret, Rutheneo literis operam navante, bene merentissimus: ita commonstrat etiam in ipso libro, se præcipuas muneris sui partes censere, cum Oratoria Latina conjungere perpetuo Teutonicam, atque ea libertate, qua fruuntur Eclectici, veterum perinde ac recentiorum præcepta Auditoribus suis instillare. Ex isto itaque instituto provenerunt hæc oratoria monumenta, quæ octo solennioribus Actibus Panegyricis, viginti sex orationes complectentibus, & unice honori ac memoriæ quorundam Serenissimorum, Illustrissimorumque capitum consecratis, absolvuntur. Elucet ubique curiosa inventio & exornatio, quam titulus promittit, & in quovis Actu usus locorum Dialecticorum in Arte Oratoria palam ostenditur. Et Actus quidem primus triplicem continet gratulationem ad *Josephum*, Serenissimum Romanorum Regem, de Landavio gloriose expugnato; de victorioso reditu in sedem Regiam; deque felici auspicio Anni 1703. Videas hic diversis in orationibus exponi vota Romanorum; ominosa item nomina, & inter hæc imprimis Josephi nomen; quod indicare probatur Deo consecratum, Deo dilectum, Deique gratia omni ex parte beatum Regem. Quin & idem nomen prudentiæ plenum, amorisque velut fontem esse, & fortem ac strenuum arguere animum evincitur, adhibita in subsidium nominis notatione ac metalepsi. Secundus Actus gratulationem exhibet ad Potentissimam Angliæ Reginam, *Annam*, de felicibus regni auspiciis; ubi affectum lætitiæ insignia Angliæ excitant & exornant. Tertius bona verba dicit Illustrissimis Nutritoribus Ruthenei de faustis Onomasteriis A. 1698 celebratis. Atque hic e tribus orationibus prima agit de felicitate subjectorum sub uno Imperantis nomine. Secunda explicat nomen Hedrici, quod significare ostenditur, domi, seu in se, ratione bonorum animi, divitem. Tertia ab initio curiosa quadam de nominum

fata-

fatalitate affert, ac deinde divitias virtutum in animis Comitum Ruthenorum, cum variis gemmis comparatas, ob oculos proponit. Actus quartus sacer est Jubilæo seculari, ante hos aliquot annos celebrato, inque eodem modo ritus ludorum secularium illustratur, modo curiosum numisma seculare Imperatoris Augusti Illustrissimis Comitibus Junioris Lineæ Ruthenis offertur, modo pietas Patronis & Inspectoribus Gymnasii Gerani, per decentem gratulationem de rara felicitate, notabilem adeo commutationem temporum videndi; approbatur. Quintus occasione repetitorum ab Illustrissimis patriæ Patribus Onomasteriorum, de consuetudine veterum mittendi Magistratui, Patronis atque Amicis, in Nataliis æque ac Onomasteriis varia munera, & inter hæc coronas etiam e floribus, nonnulla in medium affert. Deinde laudatissimis Comitibus sacram esse jubet coronam lauream, ornata[m] rosis, liliis, caryophyllis, tanquam symbolis amoris erga literas, justitiæ, pietatis & prudentiæ. Sextus institutus est in honorem & memoriam Illustrissimi Comitis ac Domini, Domini Henrici XXI Junioris Lineæ Rutheni, qui fortiter pugnans, A. 1702, die XIX Julii, gloriose obiit. Inventionem suppeditarunt Insignia Ruthenica, & Heros defunctus cum Leone comparatus est. Septimum sibi sacrum habuit Natalis Domini Henrici XI Rutheni, qui cum Jove Planeta comparatur, & quatuor ejus virtutes principes, subschemate quatuor Circumjovialium, adumbrantur. Actus denique octavus, denuo in Onomasteriis Henricianis institutus, præmissa Oratione, quæ continet in thesi comparationem inter Arborem ac Magistratum, dedicat quinque arbores miraculosas in Parnasso Ruthenico, quinque Illustrissimis Nutritiis, instituta iterum inter hos & illas comparatione in hypothese, & addita sub finem cujusvis Orationis Inscriptione. Caterum pleraque harum Orationum brevem simul exhibent Historiam Ruthenicam, genusque, nomen, insignia, vitam, studia & facta, togæ pariter ac sagi, Illustrissimorum Comitum Ruthenorum prædicant ac admirantur.

HUGONIS GROTII DE JURE BELLI AC PACIS LIBRI
Tres, cum Commentariis GUILIELMI VANDER MUELEN, Do-
mini d. Oude Brouckhuysen &c. Accedunt & Autoris Annotata, ex
postrema ejus ante obitum cura, & JOAN. FREDER.
GRONOVII Nota in totum Opus.

Amstelædami, apud Janssonio-Waesbergios & Wetste-
nios, 1704, in fol.

Constant Alph. 19, plag. 17.

Opus Grótianum, æternitati dicatum, & magno passim ab E-
ruditis exceptum est applausu; id quod tum frequens ejus in
Scholis usus, tum Virorum celeberrimorum commentarii in id
conscripti, abunde testantur. Nemo tamen illud impensius dili-
gentiusque coluisse videtur, quam Generosissimus ac Consultissi-
mus Dominus vander Muelen, dum Grotium luculento com-
mentario, cujus pars I jam A. 1696, II A. 1700, III hoc anno præ-
diere, donatum Orbi Erudito exhibuit. Cum vero ipsius Grotia-
ni operis indoles & series jam sit notissima, hinc nobis nihil ali-
ud nunc agendum videtur, quam ut Doctissimi Commentatoris
laborem, nonnullis, prout succurrerit, exemplis illustremus; id
quod propriis ipsius verbis potissimum præstabimus. In *Prole-
gomenis* §. 5, contra Carneadem, ex illimitata utilitate jus æsti-
mantem, atque ita revera omne jus naturale negantem, disputa-
turus, primo quidem, quam perniciosum generi humano illud
dogma sit, edisserit, cum eoque doctrinam Hobbesii, eo magis
horrendam, quo clariora e puriori fonte potuerit haurire juris
naturalis fundamenta, convenire ostendit. Ipsam vero sententi-
am, ex negata Divinitate profluere arbitratur, cum alioquin, po-
sito aliquo summo Enté vel Principio, a quo Cælum & Natura
dependeat, necessario sequatur, summum illud Ens esse etiam
causam illius Juris, quod Naturale dicitur; id quod ex ordine isto,
quo omnia, quæ producta sunt, ad finem suum tendunt ac fe-
runtur, abunde perspiciatur. Nam illa omnium individuorum
ad finem, ad quem singula ab Autore ordinata sunt, propensio
& inclinatio, ex sententia Nostri, revera jus naturæ est, omnibus
innatum rebus: unde unumquodque individuum, secundum jus
naturæ agere & operari dicitur, quoties ad finem, naturæ suæ
con-

congruum & convenientem, rapitur; ut non a vero aberrare is existimandus sit, qui per jus & institutum naturæ, intelligit regulas cujusque individui, secundum quas unumquodque determinatum concipitur, & ad certo modo existendum, & operandum, ex æterno decreto & inmutabili summi Entis voluntate profluentes. Cum igitur jus naturæ aliunde derivari nequeat, quam a summo aliquo Principio, quod omnium individuorum causa sit, hinc, existentia summi ejusmodi Entis probata, ipsum naturæ jus, quod necessario ex illius natura profluat, ac singulis individuis communicatum sit, eadem ratione probari, Noster amplius censet. Licet vero laudatum jus naturæ, ratione originis, omnibus individuis commune sit, ratione tamen cujusque subjecti, secundum innatam sibi naturam operantis, diversis modis ea, quæ juris naturæ esse dicuntur, in actum deducuntur & adimplentur; id quod inprimis exemplo brutorum & hominum, ulterius Doctissimus Autor declarat. Ex his porro liquere putat, eum, qui Carneadis, aliorumque illum sequentium, sententiam oppugnare velit, ante omnia de summo aliquo Ente sollicitum esse debere: hujus verò existentiam triplici potissimum argumento, a fabrica humani corporis, totius universi, & Gentilium testimoniis desumpto, idem demonstrat. Cum etiam summi illud Ens non aliter, quam summe perfectum, per rationem cognoscatur, hinc ex hac summa perfectione, proficisci censet Noster summam sanctitatem, quæ in eo consistat, ut necessario amet veritatem & virtutem, abhorreat autem a vitis, ita ut nihil velle possit, nisi quod bonum & sanctum est, id est, naturæ suæ conveniens; nihil vetare, nisi malum, scilicet quod sanctitati suæ contrarium est. Ex infinita illa sanctitate profluere summam justitiam, adeoque poenarum & præmiorum distributionem. Dei sanctitatem indicare legem & normam, ad quam rationales creaturæ vitam instituere teneantur; justitiam autem corrigere actus hominum, eam lædentes. Ex hac itaque Dei sanctitate, derivandum esse hominum jus naturale, Generosissimus Autor concludit, quod ex ipsa Divina natura profluens, versetur circa actus per se debitos vel illicitos, fluentes ex eadem sanctitate, adeoque moraliter bonos vel malos, ac optime definiatur per dictatum rectæ rationis, ex

convenientia vel disconvenientia cum natura rationali, id est, cum istis honestis nobis innatis principiis, ex Divina illa sanctitate & imagine, ad quam creati sumus, fluentibus, nobis indicans, quid bonum, quid justum, quid malum, quid injustum, & consequenter quid vetitum, quid præceptum sit.

In *lib. 1. c. 3. §. 8.* rejicit Grotius eorum opinionem, qui ubique & sine exceptione, summam potestatem esse volunt populi, ita ut ei Reges, quoties imperio suo male utantur, & coercere & punire liceat. Sed Doctissimo Commentatori status controversiæ nimis generaliter videtur formatus, cum neminem eo arrogantiam processisse putet, ut statueret, summam eo, quem modo retulimus, sensu potestatem esse populi. Hinc quaestionem ita potius proponendam censet: an liceat, quibusdam in casibus, populo Regem imperio suo, non ad tutelam & utilitatem civium, sed in eorum perniciem ac detrimentum, abutentem, solo deicere, vel alio quocunque modo punire ac coercere? Sic formatam quaestionem, contra Grotium deinde affirmat. Cum enim omne imperium humanum, voluntate hominum sit introductum, hinc illud ex fine coeuntium in civitatem, æstimandum erit: hic vero est propria conservatio & securitas. Quod si adeo Imperans, neglecto illo fine, in cives saeviat, tum imperio suo, ipso velut jure, excidit, ac non aliter, quam singulare Republicæ membrum, considerari posse videtur, eumque adeo, velut communis salutis hostem, civitas ea poena, quia ipse alias, vi summæ potestatis, civem delinquentem punire potuisset, afficere potest. Postea, subjectis nonnullis limitationibus vel cautionibus necessariis, Grotii argumentis respondet, docendo, ne uti quam subjectionem eo usque esse extendendam, ut Imperanti quidvis facere, aut quovis modo imperio concessio abuti liceat; in hoc enim subditos nec consensisse, nec consentire potuisse.

Celebris inter rerum moralium Scriptores quaestio est, an ob imminens accipiendæ alapæ periculum, inimicus etiam cum eade repelli queat? quam Grotius *l. 2. c. 1. §. 10.* proponit. Circa eam nostro Commentatori, post relatas aliorum sententias, distinguendum videtur inter injuriæ ejusmodi inferendæ propulsationem, ac illatæ vindicationem; deinde inter statum natu-

ralcm

ralem & civilem. Propulsionem igitur injuriæ, tam in foro poli, quam soli, quovis modo fieri posse censet. Cum enim non solum communi hominum opinione, summo semper in pretio habita fuerit famæ integritas, sed etiam a piis, Divino Spiritu afflatis viris; nobis commendata ejusdem conservatio, non videtur Christianis interdictum, famam intactam & illibatam conservare, depellendo injuriam & ignominiam, quam nobis invadere meditantur ac inachinantur homines improbi: & cum pro capite, pro vita liceat sui suscipere defensionem, quidni etiam pro fama, omnium rerum pretiosissima, atque etiam bono & honesto viro charissima? utpote quam eodem jure & titulo possidemus, quo cetera a Deo nobis concessa cum animi, tum fortunæ bona. Omnino igitur idem jus circa famæ defensionem asserendum videtur, quod circa vitæ aliorumque bonorum tutelam, nobis competit: si vero idem jus obtinet, eadem quoque media adhibendi facultas recte adstruetur. Accedit, quod, uti inimicus nullum in corpus vel vitam nostram jus habet, ita nec famam lædendi, ulla ei sit potestas: quamobrem & quævis ignominie arcendæ media adhibere, licitum nobis videtur, cum adversarius nullo jure munitus sit, quo minus extrema quæque patiatur. Idem tamen jus, in statu naturali, circa injuriæ illatæ vindicationem, læso non competit, sed lædens ei obligatur, ex suo maleficio, ad reparandum damnum, quod famæ ejus intulit, idque fit patiendo tantundem; cujusmodi poena optime proportionata videtur delicto. Et quoniam, in statu naturali, læsus ipse & iudex est & arbiter, atque etiam actor, cavendum ei est, ne plus reposcat, quam ratio ei deberi dicat, & ne tanquam iudex, graviores poenas in delinquentem statuatur, quam justitia distributiva exigat. Hæc tamen omnia locum habent, si inimico in potestatem redacto, penes læsum unice sit, mala imponenda moderari ac dirigere: nam si ab obstinato obduratoque adversario, illatæ injuriæ reparatio per vim sit exigenda, tum jus lædendi in infinitum perinde obtinet, ac circa injuriæ inferendæ propulsionem. In statu autem civili, uti læsionis illatæ vindicatio, sine dubio per Magistratum fieri debet, ita circa inferendæ propulsionem, eandem, quam in statu naturali asseruit, defendendi rationem, in civi-

civili quoque propugnare Noster non erubescit; cum non solum & hic corpus impetatur, a quo omnem vim & injuriam arcere permittant jura, sed & læsus versetur in terminis defensionis necessaria, cessantibus hoc in casu, judiciis, adeoque jus pristinum reviviscat, ac cuique se suaque; quovis modo, contra vim & injuriam imminentem, tuendi facultatem tribuat. Postea rationes contrarias Noster removet, ac inprimis a Grotio frustra legem Evangelicam hic opponi, censet.

Circa poenas humanas, uti non pauca occurrunt difficultates, ita inprimis etiam illud quæri solet, an delicta in Deum commissa, poenis humanis subsint? qua de re Grotius *l. 2. c. 20. §. 47. seqq.* suam proposuit sententiam. Circa quæ cum alia, tum in specie id annotat. Autor ad *d. §. 47.*, quod, cum nihil magis perniciosum societati humanæ, quam ejusmodi homines, qui vel summi alicujus Entis existentiam negant, vel ab eo res humanas curari, inficiantur, hi humani generis hostes existimandi sint; adeo ut cuique eos, in statu naturali, jure belli persequendi, in civili vero societate, summis Imperantibus, illos coercendi jus competat: cum unicuique, ac præcipue Imperantibus, cura incumbat avertendi a civibus non solum, sed & societate humana, illa, quæ maxime nocitura videntur; præterea quisque teneatur, Divinam Majestatem illæsam conservare, cum nati simus, ad Dei gloriam prædicandam & celebrandam, hæc vero non magis negligi posse videatur, quam si athei impuniti dimittantur; denique multæ gentes ac nationes funditus deletæ ac pessundatæ sint, ideo quod Divinæ Majestatis contemtores & gravissimorum delictorum autores, e medio non sustulerint. Alia tamen, quoad religionem Christianam, Nostro *ad d. c. 20. §. 48.* sedet sententia. Cum enim fides sit donum Dei, quod a mera gratia & Divina benevolentia dependet, non vi & armis propagari, sed per doctrinam & auditum, instillari hominum mentibus illa debet. Quonobrem nullum bellum inferendum, nec armis utendum, ut ad Christianam religionem amplectendam cogantur diversa sentientes, multo minus illi, qui eam profitentur quidem, sed non eadem fidei dogmata & fidei capita amplexi sunt; & licet veritas religionis Christianæ, multis egregiis testimoniis fulciatur,

tur, attamen cum ejusmodi mysteria humani ingenii & judicii vim superent, non tam facile ab his, qui in tenebris obambulant, in animum admitti possunt, nisi secretis Dei auxiliis accedentibus. Cujusmodi intellectus illustratio, non ab armis & vi, aut humana potestate nobis impertitur, sed a Divina solummodo gratia dependet: hinc mentibus vincula injicienda non sunt; voluntates ad studium veræ religionis allici & invitari debent, non cogi; persuaderi, non imperari oportet ea, quæ salutis animæ comparandæ inserviunt; non intruditur pietas, sed infillatur; non impingitur, sed infunditur.

In *l. 3. c. 1. §. 21. 22.* docuit Grotius, quod, quicquid alicui facere non licet, ad id eum impellere aut sollicitare non liceat, ex eoque amplius deduxit, quod, cum subdito Regem suum occidere non liceat, nec oppida sine consilio publico dedere, nec spoliare cives, ad hæc ille etiam permoveri non debeat; cum semper, qui alteri peccandi causam dat, & ipse peccet: aliud tamen esse amplius existimavit, si quis opera sponte, nec suo impulsu peccantis, ad rem sibi licitam utatur; hoc enim iniquum non esse, ipsius Dei exemplo se alibi probasse ait. In hac doctrina Consultissimus Commentator prius probat; sed circa alterum, quod scilicet opera sponte peccantis uti fas sit, vehementer dubitat, an illud Christi doctrinæ & charitatis regulæ conveniat, utpote quæ a nobis exigit, ut proximum in errorem lapsum in rectam viam reducamus, & avocemus a malitia & peccato; præterea peccati quodammodo fiat particeps, qui sponte peccantis opera utitur, cum ejus malitiam approbet, eidemque, in malo proposito perseverandi, occasionem præbeat. Eadem quæstio recurrit *l. 3. c. 4. §. 18.* ubi censet Grotius, immisilis percussoribus hostem occidere licere, si illi huic nulla teneantur fide: aliter vero dicendum esse de his percussoribus, quorum factio perfidia insit; nam eum hic, qui aliena utitur perfidia, non jus naturæ laesum, sed & gentium violare. Sed Noister iterum Grotio est rigidior, dum istum nocendi hostibus modum, penitus rejicit. Quamvis enim hostem interimere, non jura belli duntaxat, sed etiam jus naturale & divinum permittant, attamen turpitudinis & sceleris quid continet, inscium nec opinantem e medio tollere. Ne-

que vero turpitudine illa & scelus distinctione Grotii remouetur, quia immissio percussorum, per se & sua natura turpis Nostro videtur. Hinc etiam Gentium, ac in specie Romanorum, facinus ejusmodi approbantium, exempla ipsi non obsunt, cum non exemplis, sed rationibus, justitiam & honestatem metiri oporteat; ex quibus quoque concludit, deprehensos istiusmodi sicarios, non aliam ob causam exquisitis affici suppliciis, quam quod tale facinus juri Gentium repugnet, ac proinde iis, qui rationis dictamini obtemperant, exolum sit.

NICOLAI HENELII AB HENNENFELD, *Silesographia Renovata, necessariis scholiis, observationibus & indice aucta.*

Vratislaviae & Lipsiae, apud Chr. Bauchium, 1704, 4.
Constat alphab. 15.

Rari sunt ex Silesiis, qui res patriae suae literis consignare solent, & si Joachimum Cureum, Nicolaum Henelium, Jacobum Schickfusium, Fridericum Lucae & Martinum Hankium nominamus, paucissimi restant, qui Annales gentis nobilissimae in lucem protulerint. Maximum autem inter illos punctum tulit *Nicolaus Henelius ab Hennenfeld*, Sac. Caes. Maj. Consiliarius, Jctus & Syndicus olim Vratislaviensis, cujus *Silesographia* capitibus novem, & *Breslographia* capitibus sex delineata, Francofurti anno 1613, in 4 prodit. Quum enimvero non pauca animadverteret doctissimus Auctor, quae vel perperam a se dicta essent, vel melius dici potuissent, quam in illo festinationis calore dicta fuerant, ad secundas curas opus utrumque revocavit, correctumque ac multis in locis auctam, filio suo, velut orbam ac posthumam prolem, edendum reliquit: qui ipse quidem variis rationibus impeditus, praestare istud neutiquam potuit; praestitit autem nuperrime, & civium literatorum expectationi exasse satisfecit Reverendissimus atque Illustrissimus Dominus, *Michael Josephus Fibiger*, Sacri Ordinis Militaris Crucigerorum cum rubea stella Supremus per Silesiam & Poloniam Magister, & ad D. Matthiae apud Vratislavienses Praelatus, qui schedas Henelianas felici fato nactus, *Silesio-*

lesographiam Renovatam ante omnia sedulo discussit, accurate descriptam & doctissimis scholiis illustratam, Lipsiensibus typis hoc ipso anno, in forma, quam vocant, quarta exscribendam curavit. Ipse Henelianus labor, qui septem prius capitibus constabat, in duodecim posthac ab Auctore distributus est, quorum I. Silesiæ incolae, nomen & etymon; II. situm, populos fructuosos, & partitionem; III. ubertatem qua fructuum terra nascentium, qua mineralium; IV. animalia, volatilia, & rem pecuariam; V. flumina, lacus, piscinas, pisces & thermas; VI. ingenia, mores, corporum habitudinem, educationem, studia, scholas, rei familiaris curam, victus item vestitusque rationem, hospitalitatem, mercimonia & idioma; VII. urbes, arces, monasteria, pagos; VIII. hominum genera & ordines; IX. Magistratum superiorem; X. Magistratus subordinatos; XI. Judices ac jura; XII. Comitum & Curiam Fiscalem Silesiæ sistit. Sed quia brevior esset tractatio, & circa antiquum superioris seculi XXXIII aut XXXIV absoluta videretur, multa vero interim in statu publico immutata, Familiarumque Excelsissimæ quaedam lectio extinctæ, aliæ autem in earum locum substitutæ fuissent, Scholia superaddere necesse duxit Reverendissimus Præful, in quibus Henelium modo explicaret fufius, modo corrigeret accuratius, modo autem eventus rerum memorabiles ab Henelio vel omisos, vel post obitum ejus observatos compleret. *Primo* itaque statim *capite* Marcomanorum & Quadorum res gestas in scholiis suis (ad §. 2. & 13.) clarius diducit; systema Celtarum & Germanorum veterum (§. 23.) contexit; Quados & Lygios (§. 16. 17.) in Silesia habitasse, contra Cluverium, & Henelium ipsum, qui Cluverii partes sequitur, ostendit; & (§. 24.) Vandalos a Venedis sive Wendis omnino distinguendos, pagumque Silesiensem a Ditmaro memoratum; pro Silesia (§. 33.) habendum esse, docet. *Cap. II.* (§. 2.) controversiam nuperitiam Silesiorum cum Bohemis, de finibus in montibus Sudetis, anno 1700 & 1701 motam; (§. 7.) montium Silesiæ descriptionem, ex schedis Oehmbianis; (§. 13.) historiam, an fabulam, de latronibus, seu spectris potius in monte Sabotho, quibuscum Joannes Beerius, civis Suidnicensis, circa annum 1570 colloquutus fertur; (§. 18.) fabulam de spectro montis Riphaj, quod *Dischensahl*

adpellant, cordate examinatas; (§. 24.) Polonorum in Silesiam prætensiones egregie discussas; (§. 25. & 26.) Ducatum hodiernos dominos; (§. 34.) territorii Suibusiensis ad Brändeburgicum Electorem factam oppignorationem, & reuisionem; (§. 35.) Dynastiarum liberarum numerum, quarum antea quatuor fuerant, Bytomienfi Henkeliana in Superiore, & Bethanienfi Schoenaichiana in Silesia Inferiore auctum, in scholiis Fibigerianis legimus. *Cap. III.* boni patrisfamilias partes egregie sustinet Illustrissimus Scholiastes, & præter monita rei agrariæ inservientia, quæ in scholiis passim occurrunt, de agris puta lætandis, de satione facienda, de lignis cædendis, de lini cultura & usu: maxime notatu digna sunt, quæ (§. 38.) de aurifodinis Goldbergensibus; (§. 39.) de auro fluuiatili Silesiorum; (§. 41.) de dente aureo pueri Silesii, cuius gratia Jacobus Horstius, Joannes Ingelstetterus, Martinus Rulandus, Duncanus Liddelius, Valens Aëdalius, Laurentius Scholzius, integros tractatus vel epistolas ediderunt; (§. 42.) de metallifodinis hodie in Silesia exultis adduxit: quibus addimus non immerito carmen hexametrum Christophori Wintheri Saganensis, de Fabrilibus Silesiæ officinis & fodinis, valde alias rarum, sed scholiis (§. 43.) nunc insertum, & uberiores de Urnis Sepulchralibus notitiam, quæ ad §. 51 legitur: quo loco tacere non possumus, tanto Scholiasten nostrum erga patriæ suæ antiquitates studio flagrare, ut M. Christiani Stieffi de Urnis in Silesia Lignicensibus & Pilgramsdörffensibus, (quarum illo commate non meminerat) scriptam ad ipsum epistolam, suis sumptibus imprimendam curaverit. *Cap. IV.* laudem in scholiis meretur memoria Ordinis Venatorii, ab D. Georgio Wilhelmo, ultimo Pfasteorum Principe Lygio-Bregensi, anno 1672 d. 23 Aug. instituti; historia item cervæ cicuris (§. 2.) leporis bicorporis (p. 399.) tegulæ porro de curâ & hævis equorum, (§. 13.) de cura ovium, (§. 20.) parodia Catulliana Senstlebi de caseo ovillo, (§. 22.) & de volatilibus supplementa doctissima. Quo tamen loco præterire silentio non debemus narrationem ipsius Henelii (§. 35. p. 534. 535) de nobili quadam foemina in Ducatu Silesiæ Oppolienfi, in cujus naturam examini apum, incertum quo casu, sese immisit, quodque, cum missellam punctionibus, ut credibile est, tantum non enecaret, haud nisi

nisi rege extracto, inde expelli potuit. Addit Henelius, rem, quo magis miram, eo minus fidei habituram, nisi certissimis veritatis testimoniis niteretur, & ab eo ipse haberet auctore, cui fidem hic negare piaculum putaret. *Cap. V.* inter alia de Viadro sive Oderæ fluvio, qui antiquis Suevus & Guttalus dicebatur, egregia multa profert Henelius, quæque Silesius cum Francofurtensibus de libera in Viadro navigatione intercesserint controversiæ, fuse explicat: sed notat Scholiastes (ad §. 7) quod Jo. Christianus Riemannus Bartham quoque fluvium navigabilem se redditurum promiserit, ad quercus scilicet isthic locorum abunde crescentes, mediante hoc fluvio ad Oderam, & dehinc Hamburgum deportandas, qui tamen conatus certis de causis frustraneus fuerit; quod a fluvio Biela in Moraviæ confinibus, sagæ vocentur *Bielweissen* §. 3; quod Albis fontes omnino Silesiæ vindicandi sint, contra Bohemos §. 31; quod acidulæ plures hodie in Silesia dentur §. 47 & quod in Obra rivulo gamunari saporis amari capiantur, ob calamum nimirum aromatici sylvestris copiam, cujus radicibus avidescentur cancri, §. 58. *Cap. VI.* præter egregia multa, quæ Henelii curis debemus, non prolesariæ sunt Scholiastæ nostri observationes de onophagia Silesiæ objecta (§. 2); de genio Silesiorum, contra Scaligeri dicerium (§. 5); de scholis publicis, & Academia præsertim Societatis Jesu Leopoldina, anno M DCCII Vratislaviæ fundata (§. 16); de bibliothecis in Silesia celebrioribus ad §. 19, quas inter Logaviana quoque pag. 719 laudatur, nuperrime ab Illustrissimis hæredibus Serenissimo Duci Saxo-Vinariensi divendita; de cerevisiarum varietate & virtutibus (§. 27 sq); de Schepusio Vratislaviensium, (§. 31) quod genus cerevisiæ est, ab oppidanis *Schepß* adpellatum; de privilegio Vratislaviensibus ab Henrico VI Duce concessio, ut non solum esse illis ac vivere, sed bene esse, bene vivere liceat §. 17; de itineribus in Silesia tutis §. 55; & tandem de idiotismo linguæ Germanicæ Silesiaco; Silesiorumque gloria in poetica Germanica, nitore suo ab ipsis restituta. *Cap. VII.* paullo prolixius est, ob urbes, monasteria & arces ordine alphabetico ibi recensitas. Ex ingenti memorabilium copia id solum adnotamus, depictam esse in scholiis urbium ac oppidorum faciem, qualis post Henelii tempora, ad præsens usque seculum fuerit, singulisque lo-

eis non modo virorum eruditorum, qui ibi nati sunt, elogia ex ipsis *Silesia Togata Heneliana* schedis adjuncta, vel proprio Marte conscripta, sed Abbatum insuper & Prælatorum, qui Saganensi, Leubusienfi, Grifloviensi, Camenciensi, Henrichoviensi, Raudensi & Jemelnicensi monasteriis præfuerunt, vitas & seriem, ex ipsis cœnobiorum, quæ vocant, archiuis cum literatissimo Scholiaste Heneliano communicatas inveniri, & occasione Wartensis Divæ, cæterarum quoque in Silesia miraculosarum, quas credunt, Imaginum mentionem fieri. *Capit VIII* ut materiarum mole, sic dignitate omnium amplissimum est. Post enim quam Henelius populum dixisset dividi in Clericos & Laicos; provinciam anno 965 sub Miecislao ad Christum conversam; Episcopatum Vratislaviensem *avrum* vocari; S. Joannem Baptistam & Divam Hedwigen tutelares universæ Silesiæ haberi; Duces porro in Silesia olim plures, hodie pauciores numerari; Comitum & Dynastarum conditionem lautam esse; ac de Nobilium præsertim familiis, feudis, prærogativis, studiis, gloria sago æque ac toga parta, fuscè tractasset, nec opificum insuper, rusticorum, ac Judæorum, oblitus fuisset: hic quasi palestram eruditionis suæ naclus Reverendissimus Præsul, in scholiis suis telam ab Henelio cœptam continuavit: Episcoporum enim laudes, tum ex alijs Henelii schedis, tum PP. Soc. Jesu Elogiis recensuit; Ducum stirpes ordine chronologico descripsit, & in Georgio Wilhelmo, Lygio-Bregensi & Wolaviensi Principe, omnem masculinam sobolem Piasteorum, qui per annos fere nongentos, in Polonia & Silesia fasces tenuerunt, anno 1675 extinctam perorsus fuisse, in Ducatibus autem Crosnensi Electores Brandeburgicos, in Olsnensi primum Podiebradios, postea Württembergicos, in Saganensi Lobkowitzios, in Oppaviensi & Carnoviensi Lichtensteinijs, in Monsterbergensi Auerspergios Principes successisse demonstrat. Ad Comites, Dynastas, Barones & Nobiles digressus, non ordine solum alphabetico, quamvis haud absque ingenti labore, illos recenset, qui hodie in vivis sunt, sed insignia quoque familiarum addit, nec minus elogia plurimorum Heroum, stylo Heneliano in *Silesia Togata*, quod volumen adhuc MSC. servatur, consignata. *Cap. IX*, quo Magistratus in Silesia superior pens Regem Bohemiæ esse, & Principes Silesios se-

culo XIV, sub Joanne Lucemburgico & Carolo IV Regibus, Bohemix vasallos ac feudatarios fuisse factos dicitur, in scholiis causas transitus Silesiorum a Polonis ad Bohemos, verba item homagiorum, tenorem diplomatum, & alia ejus generis non proletaria discimus. *Cap. X.* controversia Bohemos inter & Silesios de summa Praefectura Silesiae, sub Ferdinando I acriter mota explicatur, Bohemorum tum causam D. Philippo Gundelio Patavino, Silesiorum autem Wolfgango a Bock, Equite Silesio & Cancellario Lignicensi, strenue agentibus. Subnectitur statim catalogus summorum Silesiae Capitaneorum, quos modo ex Ducibus, modo ex Episcopis delectos docemur, & alia plura, cum de jurisdictione, tum de Magistratum inferiorum officii; quibus, quod prolixo commentario non indigerent, ad calcem capitis Casparis Schifordegheri memoriales titulos de Jurisdictione, quae olim in Silesia fuit, Scholiastes subjunxit. In Judiciis & Juribus Silesiae, quae *Cap. XI.* ab Henelio accurate delineantur, breviora sunt Praefulis nostri scholia; operam tamen minus se perditurum duxit, si ad calcem capitis, Compactata Imperatoris Leopoldi I cum Rege Poloniae Joanne III, Dynastiae item Wartenbergensis, quae ad Burgavios Dohnenses spectat, certum quoddam privilegium de gradu appellatione, & imprimis Casparis Francisci, Equitis de Sannig, Annotationes ad Sanctionem Pragmaticam Caesareo-Regiam Leopoldinam, circa fatalia Appellationis in Ducatu utriusque Silesiae observanda, legerentur. Finem operi Heneliano imponit narratio de Comitibus & Curia Fiscali Silesiorum, quae *Cap. XII.* continetur, ad quam non modo, quae circa Comitibus Provincialia observentur, Scholiastes monuit, verum & hodiernam Silesiae confirmationem: & contribuendi modum describit, quidque in Comitibus generalibus ab anno 1337 ad annum usque 1703 actum, atque tributorum nomine conclusum ac persolutum fuerit, in conspectum exponit. Quum ergo Illustrissimus Ordinis sui Magister nihil reliquum esse voluerit, ac neque vigiliis ullis aut sumptibus pepercit, ut *Heneliana* haec *Silesiographia*, quae per annos fere sexaginta in schedis delituit, & tinearum supplicium aut cucullorum piperatorum opprobrium vix effugere potuit, decori suo restituta & *Renovata*, seu nova quasi veste induta prodiret, otium sane at-

que

que vires ipsi, uti alii litterarum & historiarum amantes, sic Silesii sigillatim cives, ad *Breslographiam Heuelianam* eadem ratione typis evulgandam, ex animo precantur.

DE ORIGINE MALI, AUTHORE GUILIELMO KING S. T. D. Episcopo Derensi.

Londini apud Benj. Tooke, 1702, 8. plag. 16. & Bremæ apud P. G. Sauerman, 1704, 8. plag. 20.

ORiginem mali, materiam inter maxime difficiles præcipuam, commode explicari abs se posse existimavit Illustris Auctor, si quædam de cognitione rerum externarum, & investigatione causæ primæ, ejusque natura præmitteret, atque deinceps natura & divisione mali experia, diductiori tractatione speciatim mali imperfectionis, naturalis, & moralis, rationem modumque persequeretur. Postquam ostendisset, conceptus rerum externarum, ad *motum, materiam & spatium* referri, neque ullum ex his naturæ necessitate æternum existere, deducit hinc, causam rerum primam, quæ vulgo Deus appellatur, concedendam omnino esse. Ubi commonet, rationes nostras de principio hoc activo primo, non aliter comparatas esse, quam cæci de lumine, cui per effectus nonnullos certum esse quidem possit, dari rem, quæ lumen dicitur, quod calefaciat, quod illustret, quod gressus dirigat; quid ipsa sit lux, haud æque cognitum sit, quoniam ejusdem sensum, quo alii lumen usurpant, non feriat. Malum dividit in *imperfectionis, naturalis, & moralis*. Per malum imperfectionis notatur absentia perfectionum aut commodorum, quæ aliis rebus adsunt; per naturale, dolores, molestiæ, incommoda; per morale, prævæ electiones, nobis aliisque noxiæ. Quomodo autem mala hæc cum Divina bonitate & justitia queant consistere, melius cognosci non posse arbitratur Auctor, quam si ostendatur ratio, quod mala non solum sapientiæ, bonitati & potentiæ Divinæ infinitæ congruant, sed & ex illis necessario oriuntur, ita ut illa infinita non fuissent, si mala non essent, aut esse potuissent. Omnia creata necessario malo *imperfectionis* obnoxia esse probat, quia perfectio absoluta soli Deo propria est; universa igitur creata, quoniam Deus non

non sunt, imperfecta sint oportet. Hinc probare nititur Auctor, mala *naturalia* tam necessario cum origine sua ex materia coherere, ut divelli a se invicem nequeant, ac proinde mundi materialis compagem aut non strui debuisse, aut ferenda hæc esse mala, sine Divinæ potentia aut bonitatis incusatione. Quod sigillatim circa generationem & corruptionem; animalium varietatem, mortem; animi passiones, famem, sitim, laborem, sobolis procreationem, pueritiam & senectutem, morbos, feras & venenata; errores humanos & ignorantiam, latius ex hypothesi Auctoris explicatur. Ut mali *moralia* natura & origo luculentius intelligi possit, sigillatim persequitur Auctor naturam electionum; felicitatem, quæ ex electione pendet; electiones, quæ perperam fiunt; quomodo in prævas electiones incidamus, & quâ ratione electiones istiusmodi cum Divina potentia atque bonitate concilientur. Propositis duabus sententiis de libertate humana, quarum una libertatem a coactione, non vero a necessitate; altera libertatem non minus a necessitate, quam coactione agnoscit: aliam diversamque ab his libertatis atque electionis notionem lectori exhibet, in quâ explicanda & probanda satis diducte versatur. Nimirum cum appetitus, facultates & potentia, ab objectis peculiaribus, illorumque convenientia & habitudine naturali, vulgo determinari tradantur, Noster diversam ab his voluntatis potentiam sibi concipit; quæ magis indifferens sit quoad objecta; circa quæ sese exercat; quæ neque a bonitate in objectis, nec a molestia, nec ab intellectu præcedente determinetur; cui non aliud præ alio natura conveniat, sed cui id maxime congruat, quod ipsa eligit: ut adeo non bonitas objecti præcedat actum electionis, sed electio bonitatem in objecto efficiat. Eiusmodi in Deo & homine potentiam dari, variis confirmatur rationibus. De Deo quidem inter alia, quoniam nullum extra eundem bonum, utpote nondum existens, ipsum ad condendum mundum determinare potuit, sed sola ipsius liberrimaque electio. Hominem vero quemlibet, cum conscius sibi sit, se veram actionum suarum esse causam, se posse agere sibi que placere appetitibus naturalibus, sensibus & rationi contraeundo, hanc liberrimam eligendi potentiam in se experiri, quæ nec ab appetitu, passionibus aut intellectu determinetur. Ex-

plicata felicitate hominis, quæ in electionibus reponitur, indicatisque causis, quomodo in electiones indebitas incidamus, conciliantur electiones indebitæ cum potentia & bonitate Divina. Merebantur quidem explicatius singula notari, sed cum brevitate habenda nobis ratio sit, ex iis aliqua tantum delibamus. Ad objectionem, cur Deus agentia libera condiderit? respondet, mundum sine istis meram fuisse machinam; Deo autem quod ipsi gratissimum est, defuturum fuisse, commercium scilicet cum operibus libertate donatis, & creaturis, quæ libertatis ope beneficia Divina cognoscendo quodammodo rependant; pejorem fore hominum statum, sublato arbitrio libero; sola agentia libera, perfecte felicia esse; neque commoda arbitrii liberi, sine potentia peccandi, haberi potuisse. Objectioni, cur Deus interpositu omnipotentia suæ, quoties opus sit, voluntatem ab electionibus pravis non coerceat? satisfacere nititur ostendendo, plura & graviora mala rerum universitati ex hac interpositione Divina obventura; naturæ rerum vim inferri; modum tractandi agentia libera hæc ratione inverti; tolli id, quod in electionibus maxime placet; hinc agentia libera posita esse veluti extra potentiam Divinam, ac proinde interpositionem talem, nec rerum universitati utilem, nec Deo gratam esse posse. Agitur deinde de efficacia orationum; de quaestione, cur Deus alio hominem non translulerit, ubi nihil ipsum ad malum, potuisset sollicitare? de paucitate felicium, & generali hominum corruptione. Denique argute objicienti Epicuro apud Lactantium; Deum aut mala non tollere velle, quod invidum alienæ felicitatis est, aut non posse, quod infirmi est, respondetur, Deum tollere mala nec velle, nec posse, sed negatur inde sequi, Deum esse invidum aut imbecillum. Contradictorium enim esse, rerum universitatem subsistere, mala tamen tolli; uti posito circulo repugnet, linearum e medio ad circumferentiam tendentium æqualitatem tollere. Deum proinde ex malis minimum eligere, ideoque nec invidum, nec impotentem dici posse. Universæ tractationi annectitur Appendix *de Legibus Divinis*, ubi natura & origo legum Divinarum, naturalium & positivarum, cum universalium tam particularium; præmiorum poenarumque Divinarum ratio; quaestiones, quomodo

poenæ impiis æternæ conveniant, quæ nec ipsis, nec aliis profunt? quomodo bonitati Divinæ eadem consonent, quæ omnia sic fabricavit, ne quem se creatum esse poeniteat? quomodo poenæ æternæ sine causa naturali perpetuæ esse queant? denique cur malis bene sit, & bonis male? explicantur. Atque hæc nobis, pro institutâ ratione, ex libro non grandi delibasse suffecerit. Sententiam enim ipsam, ut ubique, ita & hic examinandam aliis relinquimus.

CATECHISME OU INSTRUCTION DE LA
Religion Chrétienne.

i. c.

CATECHISMUS, SIVE INSTITUTIO RELIGIO-
nis Christiana, Auctore J. F. OSTERVOLD, Pastore
Ecclesie Neocomensis.

Amstelodami, apud Thomam Lombrail, 1704, 12.

pag. 20.

Qui benevolo lectori nunc sistitur libellus Catecheticus non ultimi commatis, inscriptus est Illustri Societati, quæ nuper in Angliâ *propaganda Christiana Religionis* causa coaluit, ad imitationem forsân laudatissimorum in hoc rerum genere conatum Roberti Boylei, immortalis memoriæ Physici, quos alio in his Actis loco dilaudatos recordamur. Docet vero nos in dedicatione libri Reverendus Ostervaldius noster, constare eandem Viris sacra ac civili dignitate exsplendentibus, atque sub majori isto Collegio, minora quam plurima contineri; institutas passim esse ab eadem Societate scholas, orphanis pauperumque liberis instituendis, vestiendis atque educandis; libros ad pium Dei cultum facientes, ejus ope in scholis, oppidis, pagis, classibus, exercitiis carceribusque gratis distribui; institui Bibliothecas publicas, Ministrorum Ecclesiæ, qui rusi habitant, gratia, imo in ipsa America, eaque orbis parte, *propagandæ religionis Christianæ* causa, multa a Sociis studio sumtibusque gravissimis curari; excitari ab iisdem Ecclesias exteras, ut, constituta inter se concordia, laudabili huic instituto adjutrices in manus præstent.

Auctor, præmissa compendiaria enarratione Historiæ Biblicæ, initio de religionis Christianæ ac S. Scripturæ veritate, per quæstiones ac responsiones, ut in toto hoc opusculo, non incōcinne agit, sed ex optimis potius, qui contra Atheos aliosque incredulos scripsere, auctoribus, argumenta potissima enarrat, objectionesque præcipuas refutat. Post hæc, facta religionis partitione in ea, quæ creditu, & quæ factu necessaria sunt; de fidei articulis juxta Symbolum Apostolicum agit, omnemque dat operam, ut, si quæ potiora sunt in rebus credendis dubia, ea passim interspergat, feliciterque solvat: omnia denique ad augendum sanctitatis studium diligenter accommodat; cui jam olim, edito de *fontibus corruptionis* libello, laudabilem industriam impendit. Dehinc ad faciendam se confert, & generatim de poenitentia vitæque emendandæ studio, partis II articulo I dicit; dehinc speciatim de nostro erga Deum, proximum & nos ipsos studio agit, interspersa decem præceptorum & Dominicæ orationis explicatione. Ultimo loco de sacramentis agit, ac formulas, quibus profelytus, vel puer & puella ad usum rationis perveniens, ac confirmationem petens, uti possint, ex more Neocomensium Ecclesiarum, apponit.

Inter alia pereleganter ab Ostervaldio nostro exposita est doctrina de iis, quæ ipsi nobis ex lege Divina debemus. Fundamenti loco illis subicitur, quod quilibet ad felicitatem propriam quarendam obstrictus sit, quæ in salute animæ consistat: quarendam igitur non solum media esse, sed removenda etiam obstacula. Quo præmonito ostenditur, animæ restitutionem potissimum impediri amore opum, honorum & voluptatis, ebrietate, Venere & curis. Sic p. 29 observatur, eas gentes, quæ rationi honestatique propiores fuerint, eo facilius Christiana sacra recepisse. De Symbolo Apostolico refertur p. 45, illud occasione formulæ baptismi a Christo præscriptæ exortum; quæ sitam enim a catechumenis, in nomine Patris, Filii & Spiritus S. baptizandis, confessionem, quid de Patre, Filio & Spiritu S. sentirent? Huic confessioni plura subinde accessisse, usque dum in præsentem formam iadolevisset. Sic p. 114 seq. doctrina de conscientia, ad captum vulgi, multa cum perspicuitate exponitur. Ad verum gratumque Dei cultum

cum, quatuor animi dispositiones, p. 159. requiruntur, zelus videlicet, attentio, humilitas & confidentia; Bella est observatio, quæ p. 162. occurrit, infelices nos futuros; si ita in fatis esset, ut omnia, quæ petimus, impetraremus; plerumque enim nos, quæ maxime noceant, optare. Longe nobiscum melius actum, quod sciamus, Deum, quæ salutaria nobis sunt, exauditorum; sed hæc speciminis loco. In reliquis, si quæ videantur a doctrina nostratum recedere, Theologorum examini relicta sunt.

FRIEDMANNI POSNERI DECISIONES DE CITATIONE REALI &c.

Lipsiæ, apud Nic. Foerster, 1704. in 4. Alphab. 1. pl. 17.

Cum citationes reales, quæ apprehensione personæ peraguntur, haud raro sine justa causa suscipiantur, aut certe suscipi videantur, placuit Auctori Clarissimo, Decisiones centum, quas ex fori plerasque observantia, hactenus collegerat, in usum eorum, qui practicis negotiis occupantur, prelo & publicæ Eruditorum censure subjicere. Dicendi genus forense, quod secutus est, ipse excusat Decisione 1. n. 2. sibi quæ propositum fuisse non scholarum ac theoriæ subtilitates sectari, sed fori usum potissimum respicere, Dec. 2. n. ult. profitetur. In quinque classes autem Decisiones suas distribuit, ac brevissimis ea, quæ circa definitionem, divisionem, justitiam & differentias citationum realium, moneri poterant, præmittit. Dein de personis, citationem realem suo aut alieno nomine impetrantibus, differit. Postea in quibus personis citatio hæc obtineat, ac tandem, quo tempore ac loco ea possit expediri, subjicit. Plerisque decisionibus, observationes ac cautelas practicas, responsa quoque & præjudicia Collegiorum Juridicorum haud paucis inseruit, ut negari nequeat, iis qui foro se causisque perorandis, aut processibus judicis dirigendis consecraverunt, utilissimum fore hoc opusculum. Exempli loco quædam exhibemus, ut, & satietati & desiderio legentium medeamur, ac studium reliquas perlustrandi incendamus, non extinguamus. Fœminas sine curatore citationes reales impetrare posse, monet Dec. 6. Ei qui jurisdictione bassa gaudet, jus hæc citatione utendi com-

petere, Dec. 13; militesque delinquentes à Magistratu non militari carceri tradi posse, Dec. 29 confirmat. Realem citationem carnifici ac lictoribus licite committi, Dec. 49 decedit; imo ex territorio alieno quoque delinquentem extrahere permittit Judici, quem in suo quis persequi coeperat, Dec. 49. Sed hæc speciminis loco sufficiant: nam qui ipsas Decisiones perlustrare ex re sua iudicabunt, facili negotio perspicient, industriam Clarissimi Autoris in conquirendis casibus practicis, Collegiorumque Juridicorum responsis ac sententiis, fuisse singularem.

THOMÆ CRENIÆ EXERCITIA SACRA, PRIORA

quædam Mosis israelitica.

Lipsiæ, apud hæredes Frid. Lanckisii, 1704, in 8.

Plag. 12½.

Post Animadversiones suas Philologico-Historicas, quarum partes undecim in Actis nostris hætenus recensuimus, & plures etiam impofterum expectamus, novum opus inchoat, qui eruditam diligentiam non nisi cum vita ipsa depositurus esse videtur, Clarissimus Crenius. Loca enim quædam Biblica, juxta Philologiam sacram, exequenda sibi sumit, & hæc vice duodecim capita Geneseos priora percurrit, dataque impofterum occasione; ad alios hujus libri textus non minus, ac ceteros libros Biblicos, est perrecturus. Sequemur eum more nostro fere *αὐτὴν πῶδα*, & flosculos nonnullos è scripto hoc eruditissimo excerptemus. Pag. 13 Johanni Sauberto, Theologo Altorfino, satisfacit, qui, ut delimitet Orthodoxorum, pluralitatem personarum in Deo e nomine Elohim probantium argumentum, ad locum Judic. XVII, 23. 24. pto. vocat, ubi Philistæi istam vocem ad idolum suum Dagon applicant, deque eodem tripudiando dicunt, *עָלַם אֱלֹהִים*, *dedit Deus noster Simson inimicum nostrum in manus nostras.* Respondet enim Crenius, quod, sicut Elohim eatachrestice idolo & Diis commentitiis tribuatur, utpote qui secundum hominum opinionem Dii sint, ita etiam eandem ob causam numero pluræli Elohim de idolo Dagon pronuncietur; e mala nimirum nominis hujus naturaque ejus indolis intelligentia, & applicatione ad rem nihili, quæ sum-

summum quendam Deastrum honorem, aut varias ejus virtutes proprietatesque pro fundamento agnoscat. Pag. 16. vocem *Chast* considerat; ac varias variorum, Gentilium maxime, de eadem sententias recenset. Circa locum Gen. II, 2, ubi Deus *omne opus suum die septimo complevisse* dicitur, Aben-Esra imprimis canonem p. 22. approbat; absolutionem videlicet vel terminum operis non pertinere ad ipsum opus, & vi hujus regulæ diei septimi in *כֹּסֶם וְזֵיתוֹן* mentionem fieri censet, non inclusive, sed tantum terminative. Gen. II, 18. 20. *וְהָיָה כְּנָגְרָךְ* idem esse p. 25. putat, ac si Moses dixisset *similem*, cum de uxore Adami agatur; Adamo simili. Pag. 27. inter Diaboli fallacias hanc semper præ cateris miratum se fuisse profitetur; quod serpentes; horribili procul dubio immanissimum facinoris; Gen. III commemorati; monumento, ab ipso eo usque dignitatis & majestatis provehî potuerint; ut Numinis loco haberentur; prout & plurima serpentum; Divino cultu affectorum, exempla in medium adducit. Pag. 36. f. Pontificiorum taxat audaciam; qua Gen. III, 15. verba, *& ipse conteret tibi caput*; mutato genere, ad Mariam Deiparam accommodare nulli verentur. Pag. 57. nomen Caini heminem fuisse deducturum credit a radice *קָנָן*; *possedit*, nisi hoc doceret ratio nominis ab Eva exposita, cum certe Grammaticis omnibus obstet in medio positum Jod; unde colligit, in nominibus propriis nimis magnas sæpe fieri solere mutationes, adeo ut quædam tantum originis indicia in literis remaneant, & nunquam perventuri fuisset ad originem veram, nisi rationem nominis in Scriptura invenissemus. Pag. 64. postquam Masoretharum de vocalibus *דָּן* & *דָּנָן* observationes adduxerat, mirum esse affirmat; quod tam multi Scriptores; interque hos & optimi Exegetæ, Masoræ parvam, imo nullam fere rationem suis in libris atque commentariis habeant. Pag. 82. f. de *Ambubajis* prolixè disserit, ista quidem occasione, quod Gen. IV, 21. vocem *אֲבֻבַיִם* adhibeat Targum. Pag. 89. f. *Tubalcainum*, pro Vuleano alias haberi suetum, paulo curiosius contempletur. Pag. 100. f. circa celebrem illum locum Gen. VI, 2. *de filiis Dei filiarum hominum forma captis*, diversas recenset sententias; atque iis accedit; qui per filios Dei, familiam Sethi, sed per filias hominum, familiam Caini intelligunt. Pag. 126. *Noachum*
Gen.

Gen. VI, 5. *perfectum* ideo vocari perhibet, quod Deo duce & comite, cutriculum fidei tenuerit in generationibus suis, id est, inter homines corruptissimos, seu corruptissimo mundi tempore. Pag. 123. s. varia de *Arca Noachi* lemmata deducit, utpote de causis, cur eam Deus fabricari iusserit? de eius collatione cum ecclesia; de genuina eius structura; de animalibus, quæ eandem ingressa non fuerint: quorum tria genera nominat, unum piscium, & eorum, quæ sunt ambigua vitæ, & amphibia vocantur; alterum eorum, quæ generantur e mixtura animalium diversæ speciei, quæ sunt mulus & mula; ac tertium denique eorum, quæ ex materia putrescente nascuntur. Pag. 150 de *montibus Ararat* disputationem instituit. Pag. 160. s. occasione Nimrodi, quem Scriptura Gen. IX, 9 *robustum* nuncupat *venatorem*, latronis atque venatoris famosiorem significatum notat. Pag. 163. loco Hebraici נִשְׁבִּין Gen. X, 10, non immerito, ad ductum Targum Hierosolymitani, Francicum Taylerum, Anglum, nominare *Nisbin* existimat. Pag. 168. s. vocabulum *Assur* non tres tantum, ut Benedicto quidem Pererio videatur, sed plures adhuc diversos significatus sustinere, probat. Pag. 170. s. de *Niniver* ædificatione agit. Quam ob causam *Ur*, urbs aut provincia; ab igne nomen indepta fuerit? p. 177. s. & p. 184 *lucus Mamre* an pro Gymnasio Abrahamo secuisse credendus sit? indagat. In loco autem Gen. XII, 16. colophonem operi imponit, & ex isto veteres Hebræos collegisse meminit, hominem semper debere esse sollicitum de honore uxori suæ exhibendo, cum nulla reperiatur in domo ejus benedictio, nisi propter uxorem. Caterum aliqua passim interspergit Auctor monita, quæ ex titulo primarioque instituto quis haud facile conjecerit, v. g. quando pag. 41. s. de adverbii *saltem* & *saltem* significatione & derivatione plurima accumulata; Pag. 75. in laudes *Commentarii a Lucifero in Genesin conscripti* latius excurrit. Pag. 111. *Andree Gerhardi Hyperii opuscula* valde commendat, eademque haud pluribus cognita ac æstimata esse dolet. De *notis*, quas libræ a se lectis alleverit, *Stephanus le Moyne*, ibidem nonnihil ex *avroſia* monet. Pag. 131 *Jacobi Martini Etymologicum* Trajecti anno 1697. denuo quidem, sed parum accurate, editum fuisse, inquit. Pag. 156 de *Benj. Tudelensi* judicia quædam affert.

affert. In *Josephi Aethiæ* Bibliis Hebraicis manifestum errorem ex literis Clarissimi Bierlingii notat, quando is videlicet Gen. IX, ult. pro וַיִּבְרַח posuerit וַיִּבְרַח . Pag. 174. de *Varenii Commentariis* judicat, eos, si tam perspicue scripti forent, quam eruditi sint, plures Lectores majore cum emolumento habituros. Ut alias ejusmodi observationes taceamus.

Heilige Beschreibung der Welt etc.

i. e.

GEOGRAPHIA SACRA ET ECCLESIASTICA.

Auctore HIERONYMO DICELIO, Matheseos Professore Publ. Extraordinario Lipsiensi & Collegii Ducalis Seniore.

Lipsiæ apud Hæredes Lanckisianos, 1704, 8.

Constat $4\frac{1}{2}$ Alphab.

Sicut in omni fere doctrinæ genere, librorum abundare copiam, non ignoravit Clarissimus Auctor: ita & eam in Geographia Sacra, quam præsentis opere illustrandam sumpsit, non potuit non agnoscere. Nec ideo tamen aut se, aut alios reprehendendos arbitratur, qui de argumento, ab aliis pluribus dudum occupato, novos edere commentarios sustinent. Hos enim Architectis peritis comparat, qui sive circa munimenta urbium, ad hostium insultus propulsandos jam ante exstructa, sive circa ædificia privatorum occupati sint, id sibi laboris sumunt, ut illa antiquitate forte ruinosa, aut novis expugnandarum urbium inventis imparia, quomodocunque reparent, redigantque in aliam firmioremque formam; obsoletas vero domus ornatiores non minus, quam usui commodiores efficiant. Idem certe in Geographia Sacra, seu Descriptione eorum locorum, quorum in Scriptura Sacra Veteris Novique Testamenti mentio injicitur, propositum sibi fuisse, Auctor noster profitetur. Neque enim dissimulat, fuisse jam olim plures, qui illustrandæ illi operam impenderint non contemnendam, quorum nomina ubique non sine honoris præfamine adducit; & in ipsa statim præfatione, ex veteribus *Jacobi Ziegleri* & *Wolfgangi Welfenburgii* Geographias Sacras nominat, & ex recentiori-

N u . bus

bus *Caroli a S. Paulo*, atque *Samuelis Bocharii* opera laudat. Ipse vero idem institutum ita prosequitur, ut novum quodammodo ordinem adhibeat; certe cum Geographia sacra Ecclesiasticam quoque Historiam per universum opus conjunxit, quod ante se qui præstiterit, se quidem nosse ait neminem. Methodo etiam utitur, qua memoriæ Lectorum optime consuli creditur, dum sub quaestionum & responsonum forma, cuncta proponit, tabella etiam Geographica, quam juxta artis regulas ex majori Sansonis in minorem se contraxisse formam monet, adjecta: ut adeo nihil omiserit Vir Clarissimus, quod ad argumentum propositum copiose pleneque & dilucide pertractandum pertinere videretur.

D. CHRISTIANI JOHANNIS LANGII OPERA
omnia Medica Theoretico-Practica, curante D. AUGUSTO QUIRINO RIVINO, Patbol. atque Botanic. P. P.

Lipsiæ, sumptibus Joh. Ludovici Gleditsch, 1704, in fol.
Alphab. 20. plagul. 4.

TRes effluerunt anni, cum *Experientissimus Autor*, quadragesimo sexto ætatis anno mortalitati valedicens, multum apud quam multos, præcipue ægrotos atque auditores, sui reliqueret desiderium. Cujus leniendi ergo hæud defuere plures, qui scripta ejus doctissima ab hæredibus divulgari eo usque efflagitarent, donec horum nutu ac rogatu *Excellentissimus noster Rivinus* Affinis quondam sui conjunctissimi, nec non primi in Medicina discipuli, ex Manuscriptis, quotquot offerebantur, recentiora seligeret, atque selecta, una cum Disputationibus, eo ordine typis excubenda traderet, quo hic, indice copiosissimo adjecto, Lectori benevolo exhibentur. In *prima* nempe *partium*, quibus *tribus* opera præsentia constant, doctrinæ medicæ omnes, quibus Medicum dogmaticum prius imbutum esse decet, quam specialem agrediatur praxin, i. e. *Historia* non solum *Medica* & *Physiologia*, tum quoad thesin declarata, quam quoad antithesin vindicata, sed *Materia* quoque *Medica*, *Chymia*, *Methodus præscribendi formulas*, *Pathologia*, *Semiotica*, atque *Praxis generalis*, convenienti.

enti serie sistuntur. In altera verò parte specialis medela cum internorum, tum externorum affectuum designatur; h. e. *Praxis Medica & Chirurgica* ita delineatur atque *Casibus* illustratur, ut Praxi non minus, atque Collegio prius Chymico, Annotationes nonnullæ deprehendantur subjunctæ. Tandem *ultima pars Disputationes quadraginta septem* complectitur, quarum tamen non nisi septem ab ipso Autore, vel respondente, vel præsidente, *Disputatio* videlicet *de Cephalalgia, de Circulatione Sanguinis, de Hemorrhagia, de Homo Aerometrum, de Remediis Vulnerariis, de Hydrope, ac de Palpitatione Cordis*, hic loci ventilatæ fuerunt. Specialiora ex singulis partibus commemorare, præter rem arbitramur, cum Arti Medicæ addicti vel faventes, ipsa *Opera Langiana* sine dubio evolendi desiderio flagraturi sint, ubi ex *Prefatione Riviniana* intellexerint, *in hoc unico volumine tanquam nucleo contineri, quicquid universa Medicina complectatur; ut nihil magis in opere desiderari possit amplius.*

THE LONDON-SPY.

id est,

EXPLORATOR LONDINENSIS.

Londini apud Jo. How, 1703, in 8.

Constat Alph. i. pl. 5.

PROPOSITUM fuit libri hujus Auctori, qui & antea edita satyra, *Excursus in Jamaicam insulam factus (A TRIP TO JAMAICA)* inscripta inclaruit, prava mores & vitia, quæ Londini invalere, satyrico sale perfricare. Itaque finxit, peregrinum quendam Londinum accessisse, & celebriora loca velut spectatum obambulasse; unde largam admodum ridendi ludendique materiam nactus Auctor, acerrimam subinde censuram adhibet, versiculis quoque passim non inelegantibus insertis. Et poteramus forsitan recensendo hoc libro superfedere, imprimis cum exemplo aliorum hujus generis scriptorum, obscœnitatem nonnunquam sapiat, nisi quæ in ultima parte (absolvitur autem partibus octodecim,) de splendidissimis Johannis Drydeni, summi Anglorum Poetæ, exsequiis procul omni satyra recensentur, gratissima Lectoribus futura crederemus, quod

& antea in Actis his anni 1700, p. 321, aliquam illarum mentionem, quantum scilicet ex publicis novellis nobis innotuit, iniecit. Nimirum clam erat effertendum in rheda funus, cum Vir quidam Nobilissimus, indignitate rei motus, suo sumtu humari Drydenium iussit, Russelio exsequiarum cura demandata. Itaque delatum primo funus in Collegium Medicorum Londinensium est, ut inde deduci ad tumulum commode posset. Dicta est solennitati dies 13 Maji, anni 1700. Eo post meridiem convenere Nobiles, qui tum in urbe erant, plerique. Auditi primum suavissimi concentus Musici, a præstantissimis in ea arte viris ita compositi, ut secreta velut vi auditorum animos afficerent, eorumque pauci a fletu cohibere se possent. Recitata postea a Viro eloquentissimo parentalis oratio Latina, ex eadem cathedra, qua Medici uti consueverunt, magno omnium plausu. Finita oratione ferli, curru imponitur funus, plumis circumquaque & dependentibus ex utroque latere majorum insignibus ornato. Præcedunt & famuli duo illius, quod diximus, Collegii, baculos more Anglico fasciis ornatos præ se ferentes, & servi minores alii, velut viam ceteris exsequiatoribus facientes. Hos excipiunt Musici excellentissimi, tibiis & buccinis triste canentes. Hinc Russelius, detecto capite, proximus ante currum feralem incedit, quem ad augendam pompam, sex equi generosi ducebant. Sequuntur exsequiatores, curribus, totidem equis ducentibus vecti, tanta magnificentia, ut nunquam Legatorum exterorum quisquam ea celebritate urbem creditur ingressus. Postquam itaque in templum Abbatia Westmonasteriensis ventum esset, cantatum est epicedium, & postrema a quodam ejus templi Sacerdote persoluta sunt, demumque funus, magna cum honoris significatione, medio loco inter Chaucerum & Coulaum, insignes Anglorum Poetas, Epicum alterum, alterum Lyricum, tumulatum est, quo in loco ut splendidum monumentum tantoque viro dignum erigatur, Nobiliores quidam Angli procurabant. Cæterum de mortis genere, quo decessit, quoniam singulare est, pariter ex Auctore dicamus paucis. Altius nempe carnis excrecentia invaserat digitum pedis, unde re neglecta orta est inflammatio, eaque mox, quod esset obeso corpore, ex fluxu quodam humorum aucta, nequicquam suadentibus chirurgis, ut digitum abscindi

pate-

pateretur, ne ad reliqua membra manaret morbus: Sic paulatim crure ipso infecto, cum nihilominus, ætate jam decrepita, membro mutilari nollet, exstinctus est.

MISCELLANEOUS WORKS, WRITTEN BY HIS
GRACE GEORGE, Late DUKE of BUCKINGHAM &c.

i. e.

GEORGII, DUCIS BUCKINGHAMII, OPERA VARIA,
nec non Drydeni aliorumque Pœmata, statum publicum, qualis
nuper admodum fuit, concernentia. Accessere Oratio-
nes notabiliores, in Regni Comitibus pronun-
ciata &c.

Londini, apud Jo. Nutt, 1704, in 8.

Constant. t. Alph. 4. pl.

GRave quidpiam & eximium expectabunt forte, qui hujus operis primam faciem intuentur, quandoquidem summi Viri, Georgii Buckinghamii, qui non minori apud Carolum II, quam pater ejus Georgius apud Jacobum I & Carolum I gratia floruit, nomen præfert. At non adeo multa sunt in hac collectione, quæ ad ipsum Buckinghamium spectant; accessere tamen non ignobilium quorundam Poetarum Anglorum pœmata, quorum pleraque Satyrica, quædam etiam in Wilhelmum III Regem injuriosa sunt; ut pateat, quanta sit publice defunctis Regibus insultandi apud Anglos licentia. Quæ subjunctæ ad finem sunt orationes, tempore Caroli I, Cromwelli, Caroli II & Wilhelmi III, in publicis Angliæ Comitibus magna cum parrhesia recitata, maximam partem ad confirmandam Anglorum libertatem pertinent. Reliquis inserta est celebris Thomæ Mercks, Episcopi Carleolensis, oratio, post abdicatum Richardum II, & susceptum Henricum IV, in publico consessu habita, in qua nec Richardum jure depositum esse, nec cuiquam alii Regum, qui jure successivo ad Regnum pervenerit, & coronatus rite ac inunctus fuerit, abrogari Regnum posse, accurate probat. Sed plura de Miscellaneis his dicere superfedemus, cum eorum tantum in gratiam collecta videantur, qui e pu-

blico Regni Senatu in domicilia sua revertuntur, ut haberent; quorum lectione in itinere delectarentur.

*A TRUE COLLECTION OF THE WRITINGS OF
The Author of THE TRUE BORN ENGLISH-MAN.*

id est,

*GENUINA COLLECTIO OPERUM EJUSDEM AUTHORIS,
qui satyræ ANGLUS BENE NATUS vulgavit.*

Londini apud præcipuos bibliopolas, 1703, 8.

Constat Alph. 1. pl. 9.

NON dissimilis hic liber est priori, nisi quod in satyris insertis Rex Wilhelmus III a calumniis, ut par est, defenditur, & vitia gentis Anglicanæ acrius perstringuntur. Auctor nomen suum in titulo non expressit, satis se notum esse satyri *Anglus benenatus* credens; attamen *Danielem de Foe* appellari, ex præfixa ejusdem iconæ cognoscitur. Genuinam hanc collectionem is deo vocat, quod spuria eodem fere titulo antea, se inficio & invito, prodierit. Fatetur autem ingenue, se nec de Aula favore multum sollicitum esse; nec itas Aulæ extimescere; justo tamen fervore tuendæ existimationis Regiæ incendi, quam impune nequissimus quisque & ingratus proscindat. Constat opus partim satyris ligato sermone scriptis, partim vero discursibus nonnullis politicis de iis rebus, quæ proximis his annis vel in Parliamentis disceptata, vel publice gesta sunt. In illis primum locum occupat satyra, quam diximus, *Anglus benenatus* (*The true born English-man*) inscripta, in qua, ut ostendat, Belgas aliasque gentes exteræ a nonnullis, qui se pro *ymos* Anglis venditant, familiæque splendorem extollunt, inepte contemni atque odio haberi, quibus gentibus orti sint Angli, & quid a quaque veneni hauserint, eleganter probat. In his tamen ad Saxonum præcipue laudem spectant, quæ, postquam aliarum gentium prævos mores revelasset, his verbis subjungit:

What Honesty they have, the Saxons gave them.

And that, now they grow old, begins to leave them.

id est:

Saxo dedit, si quid recti tenuere Britanni,

Hoc tamen & cœpit destituisse senes.

Inde

Inde bibacitatem, crudelitatem, perduellionem, ingratitudea & similia genti suæ exprobrat; quæ deinde paulo distinctius percenset in alia satyra, quam *Reformation of Manners*, i. e. *Morum Correctionem* vocavit. Nihil enim aliud ubique sibi propositum esse asserit; quam ut perversos hominum mores, qui satyræ finis esse debet, quantum in ipso sit, emendet. Sed satis etiam de hoc.

EXCERPTUM EX EPISTOLA R. P. LE LONG,
ex Congregatione Oratorii Parisiensis, ad Virum Illustræ
G. G. L. de nova Bibliotheca Scripturæ Sacræ
adornanda.

Duo sunt, quæ in hac Epistola R. P. Le Long agit: primum, ut institutum suum, de *Bibliotheca Sacra Scriptura* a se componenda, Illustri Viro indicet; alterum, ut commendari sibi roget doctum quendam in Germania Vigum, qui auxiliatrices sibi manus in hoc proposito adjungat. Nimirum molitur Clarissimus Epistolæ Auctor vastum Opus, quo Catalogum primo Chronologicum sistet editionum omnium Sacrorum Bibliorum, eorumque fragmentorum, cujuscunque linguæ aut ætatis, etiam ante 1500 annos: Auctores deinde omnes, qui unquam in Scripturam Sacram, aut partem ejus, Commentarios ediderunt, nomen cujuscunque proprium, cognomen, patriam, religionem, munus atque mortem indicaturus, exhibebit: denique & Dictionarium ac Grammaticarum linguarum Orientalium, quæ ad Scripturam S. probe intelligendam usui esse possint, Indicem subjiciet. Id consilium se suscepisse monet, quod opus simile tamque late diffusum, a nemine adhuc tentatum nosset; ea vero, quæ de hoc argumento prodierint hætenus, imperfecta deprehendisset, parumque accurata. Nec dissimulat, apparatus jam non contemnendum ad tantum opus se collegisse, & plusquam ter mille Bibliorum editiones ex diversis catalogis annotasse, quarum bis mille aut viderit ipse, aut pro indubitatis agnoscat; numerum quoque ingenem scriptorum cujuscunque idiomatis, seu manuscptorum, seu typis impressorum se coacervasse. Et nihominus, ne quicquam neglexisse videretur, quod consummatum magis opus illud

illud reddere possiet, suppetias se ex Anglia etiam quasituras ait, & in praesenti Epistola, ut ad alteram ejus partem deveniamus, ex Germania accessit. Rogat nimirum Virum Illustrum, ut peritum quendam harum rerum hominem sibi procuret, in Germanicis Bibliorum editionibus & Commentatoribus accurate exhibendis, sibi coadjutorem. Communicaturum se illi spondet, quicquid de iis jam ipse habeat cognitum, expectaturum vero ab eo supplementa, quibus & editiones Bibliorum Germanicorum, & Commentarii sibi nondum explorati indigentur, Scriptorumque paulo uberius notitia impertiatur: pollicitus, se non in partem gloriae solum admitturum, quicumque fuerit, sed gratitudinem etiam suam quacunque data occasione eidem testaturum, quin & in pecuniam eam in rem studium, pecuniae quadam summa, de qua inter eos convenit, remuneraturum.

LIBRI NOVI.

Gerard Brandts *Historie der Reformatie en andere Kerkelyke Geschiedenissen in en ontrent de Nederlanden. Het derde en vierde Deel. Te Rotterdam, by Barent Bos, 1704. 4.*

ΩΜΗΡΟΣ ΕΒΡΑΙΟΣ, sive *Historia Hebraeorum ab Homero conscripta in Odyssea & Iliade. Exposita a Gerardo Craso. Tomus I. Dordraci apud Did. Goris, 1704. 8.*

Histoire Critique des Dogmes & des Cultes bons & mauvais, qui ont été dans l'Eglise depuis Adam jusqu'à Jesus-Christ. Par Mr. Jurieu. A Amsterdam, chez François l'Honoré & Compagnie, 1704. 4.

De Nupero Schismate Anglicano Paranesis ad Exteros, qua jura Episcoporum vetera, eorundemque a Magistratu seculari independentia, omnibus afferenda commendantur, ab Henrico Dodwello. Londini apud Richardum Smith, 1704. 8.

Apologie pour les Protestans, qui croient qu'on ne doit baptiser que ceux qui sont venus à un âge de raison. Par Galenus Abrahamz. Amsterdam, chez Gerard Kuyper, 1704. 12.

*** **

A C T A ERUDITORUM,

*publicata Lipsiæ
Calendis Julii, Anno M D C C IV.*

*CONSILIORUM SIVE RESPONSORUM ALTDORF-
siorum Volumen II, adornatum a CHRISTIANO LE-
ONHARDO LEUCHTIO, Reipublicæ
Noribergensis Consiliario.*

Noribergæ sumtibus Wolffgangi Michaelis, & Johannis
Adolphi, 1704, in fol. Constat 7. alph. 6. plag.

Consultissimus Auctor, ante aliquot annos, Consilia sive
Responsa celeberrimi Jcti, Conradi Rittershusii, Ante-
cessoris quondam in Academiâ Altdorsina, una cum Su-
plemento Consiliorum Dinnerianorum, sub titulo Pri-
mi Consiliorum Altdorsinorum Voluminis, in publi-
cum emisit. Nunc exhibet Volumen Secundum, in quo B. Hen-
rici Linckens, Jcti famigeratissimi, Sereniss. Ducis Palatin. Solisbæc.
nec non inclytæ Reipublicæ Noribergensis quondam Consiliarii, &
Pandectarum in Alma Altdorsina Professoris Publici, centum Con-
silia sive Responsa, a Facultate Juridica approbata, præcipuasque
Juris, tam Ecclesiastici, quam Civilis & Feudalis, controversi quæsti-
ones atque casus difficiles, ex textibus & receptissimis Interpretum
placitis, tractantia ac decidentia, continentur; quod quidem dili-
gentissimus Editor ea ratione adornavit, ut non tantum argumen-
ta summariaque singulis Consiliis præmitteret, sed & Consiliorum
elenchum ac rerum verborumque indices locupletissimos adjiceret.
Nostrum est, speciminis loco, nonnulla Responsa in compendio
exhibere. In primo duplex occurrit quæstio, (1) an in Capitulis
Protestantibus, Exemptio a Residentia in loco Beneficii, a Principe
concessa, sit valida? & (2) an Canonicus, salva conscientia, possit illa

uti? Ultraque affirmatur. Licet enim, quoad primam, ex jure Canonico certum sit, quod omnes Beneficiati ad Residentiam personalem, in loco Beneficii, teneantur; attamen ob justam causam, etiam juxta laudati illius juris præscriptum, obligatio illa ab Episcopo remitti potest. Cum igitur Jura Episcopalia in terris Protestantium sint penes territoriorum Dominos, præterea officium Canonici, non præcise in Residentia personali, sed vita potius pie honesteque exigenda consistat, adeoque per ejusmodi exemptionem Canonici officium haut destruat, nec abusus pravaque consecraria inde metuenda sint, denique Dominus Territorialis, in proposita facti specie, sub specie Consiliariatus a latere, juxta Juris Canonici permissionem, privilegium non-residendi concesserit, ac Privilegiatus opera pietatis & charitatis, etiam extra Residentiæ locum, exercere, & insuper utilitatem Ecclesiæ suæ, conventus Capituli generales visitando, promovere queat; hinc utique consequitur, privilegium exemptionis a Residentia in loco Beneficii, Canonico, ad prædicationem Verbi Divini & Sacramentorum administrationem non constituto, licite valideque concedi. Atque ex his etiam secundæ quæstionis decisio affirmativa ultro fluit. Cum enim, juxta Canonistas, consuetudo, quæ talem Residentiam remittit, valida sit; præterea Residentia ad partes officii Canonici accidentales solum pertineat, neque exemptio ab ea Canonicum a requisitis officii sui essentialibus liberet, jurive Divino & bonis moribus contraria sit; non minus quoque jurata promissio de facienda Residentia, in casu absentia, ob servitia Ecclesiæ, secundum jus Canonicum remitti queat; denique Pontificiis nonnullis haut concedi debeat, quod Ecclesiasticæ leges, cultum Divinum concernentes, obligent in conscientiam obstringant, attamen vinculum illud dispensatio Superioris penitus iterum sustulit: concludendum omnino erit, quod Exemptus privilegio suo illæsa conscientia uti queat, modo alias pie honesteque vivat, ac gregem Christi, juxta Veterum paroemiam, si non sermone doctrinæ, attamen exemplo vitæ & subsidio temporali pascat. Responsum XIX. exhibet controversiam, inter Medicum & Chirursum, ob male ab hoc applicata medicamenta, exortam. Denunciaverat scilicet Medicus factum Chirur-

rurgi Magistratui, postea vero in scripto quodam, ad eundem Magistratum directo, inter alia dixerat, Chirurgum, si artis medendi non fuerit peritus, ut conscientiam expertem, temerarium ac levem idiotam egisse, quod ægrotum in exitium præcipitaverit, ejusque mortem sua imprudentia acceleraverit. Cum vero Chirurgus ista in Medicum retorqueret, hic edoceri hæc petiit, (1) annon Chirurgus, qui contra expressam Magistratus prohibitionem, medicamenta ægrotis exhibet, suæque imprudentia iis damnum affert, titulis illis merito excipiat? (2) Medicus, qui noxios illos errores scientiam Magistratus insinuat, ab hoc contra injurias sit defendendus? (3) Chirurgus artem medendi omittere debeat, isque propter injurias atroces, sub retorsionis specie illatas, carceri includendus, ac instituto processu criminali, condigna poena sit afficiendus? Ad primam quæstionem negative respondetur. Licet enim tam Medici, quam Chirurghi, graviter peccent, si imperitia sua ægrotis noceant, ac propterea quis, in primis vero Medici recte agant, si ejusmodi delicta Magistratui indicent, quo instituta inquisitione, delinquentibus poenam imponat; attamen ista delatio verbis injuriosis fieri non debet, multo minus, denunciatione jam facta, ceu in casu præfenti acciderat, criminis exprobratio, terminis contumeliosis, ac privatum excandescentiæ fervorem indicantibus suscepta, excusari potest, sed in injuriam incidit. Secunda quæstio affirmative deciditur, modo Medicus in terminis legitime denunciationis subsistat: hos vero si transgrediatur, actio injuriarum, aliaque remedia, perinde contra eum, ac quemvis alium injuriantem, locum inveniunt; cum personæ delinquentis dignitas ab hæc qualitas non tam minuat, quam augeat potius delictum, præterea, dicente Baldo, ubi de simplici justitia quæritur, non sint curanda merita personarum. Tertia quæstio, quoad primam partem, quoque affirmatur. Sicut enim in Republica non permittendum est, ut opificia confundantur, unusque artifex alterius utatur artificio, ita multo minus concedendum, ut quis limites suæ transcendat artis, aut per imperitiam nocivis utatur medicamentis. Sed quoad alteram partem, illa negatur. Cum enim Medicus injuriæ illatæ reus omnino sit, Chirurgus retorsionem licite fuit usus: quia tamen hic, testantibus Actis, non in continenti injurias ac-

ceptas retorserat, adeoque in modo retorquendi excesserat, hinc ipse quidem actionem injuriarum, retorsione illegitime instituta amisit, Medicus vero, ob eam, actione injuriarum experiri potest, sed solum civiliter, non ad recantationem, sed deprecationem Christianam, restitutionem expensarum, & poenam pecuniariam: inquisitio autem locum non habet, cum solum retorquendi modum non recte observaverit Chirurgus, & alias certo constet, mitius eum puniendum esse, qui provocatus deliquit; cum difficile sit, justum animi dolorem compescere, imo, in dubio, provocatus praesumatur id, quod facit, suscipere defensionis, non ultionis gratia. In Responsio XXXVIII, Mevius Caji, ex germana sorore nepotis, relictam viduam Cæciliam, uxorem ducturus proponitur: cum vero Magistratus, in concedenda dispensatione, difficilera se præberet, quaesitum est, an (1) in hoc secundo affinitatis lineæ inaequalis gradu, silentibus statutis localibus, dispensatione opus sit? (2) hoc posito, salva conscientia, illa concedi queat, aut (3) ea a Magistratu negata, alio modo licito matrimonium iniri possit? Circa primam quaestionem, dispensatio quidem haut necessaria esse dicitur, si ad sola illa statuta localia respiciamus; at si, prout par est, legum quoque Divinarum habeamus rationem, de ejus necessitate omnino quaerendum esse, amplius asseritur. Imo eam omnino intervenire non posse, circa secundam quaestionem pronuntiatur: leges enim Divinas universales, licet non verbis disertis, attamen rationis paritate, matrimonium illud vetare, cum alias personas, in eodem affinitatis gradu constitutas, conjungi prohibeant, ac insuper, in nostro casu, inter personas nupturientes, sit respectus parentum & liberorum. Ex quibus etiam tertiæ quaestionis decisio negativã ultro fluit: licet enim matrimonia ejusmodi contracta, ac hierologia Sacerdotali confirmata, ex sententiã nonnullorum, toleranda sint; attamen nec illa opinio est satis tuta, nec a contractis ad contrahenda matrimonia inferre licet, sed hæc potius omnibus modis impedienda sunt.

Teutscher Regierungs- und Ehren-
Spiegel x.

i. e.

GERMANICI REGIMINIS ET GLORIÆ SPECULUM, quo Imperii Germanici ejusque Status origo, progressus, splendor, jura ac libertas, nec non Illustrissimarum Familiarum, imprimis Hohenzollernæ, Genealogia representatur.

*Auctore JO. ULRICO PREGITZER O. D. Consiliario
Ducali Württembergico e superioribus, & Judicii
Aulici Assessore.*

Berolini, apud Jo. Mich. Rüdigerum, 1703. in fol.
Constat Alph. 2, plag. 15, & iconibus elegantissimis æri incisis 35.

Duo sunt, quæ præsentis opere complecti Celeberrimus Auctor voluit, alterum *Historia Universalis Pragmatica Germaniæ*, alterum *Historia Genealogica Celsissima Domus Hohenzollernæ*. In priore status primum Germaniæ, & in ea diversorum imprimis Nobilitatis graduum proponitur, qualis fuit, antequam in unum Reipublicæ corpus Germania omnis coaluit; enarranturque adeo bella, quæ Germani, illo temporis intervallo, cum Romanis primum, inde cum Francis, aut inter semet, vario Marte gesserunt: dein Germaniæ, postquam Francorum Regno sub Carolo M. juncta esset, nec non postquam a Francia Occidentali sejuncta, peculiare Regnum, axioma Romani Imperii sub Ottone M. decoratum, constituisset, adeoque a Carolo M. ætate, usque ad hæc nostra tempora, conditio representatur. Integram ergo hic Germaniæ Historiam exhiberi videas, juxta Regum Imperatorumque seriem ita adornatam, ut ubique imprimis Illustrissimarum Germaniæ Domuum fata, variorumque Principatuum origines ac vicissitudines annotentur. De qua quidem operis parte plura non dicimus, sed eam perlegendam Studiosis Juris Publici Germanici relinquimus & commendamus. Ex altera vero parte, qua speciatim Familiæ Zollernæ, seu Hohenzollernæ, ortus atque incrementa uberius illustrantur, pluscula delibari, ut brevitatis tamen rationem ex instituti nostri lege habeamus, e re omnino fuerit.

Nimirum, quod ad originem Illustrissimæ Gentis attinet, duas de ea Scriptorum opiniones præcipuas sub examen Auctor

O O 3

Nobi-

Nobilissimus revocat, dum alii a Columnensibus, celebri ac florentissima hodieque inter Italiæ Principes familia, alii a Guelfis derivare eam annuntur. De priori sic judicat, ut agnationem quidem inter Columnas & Zolleranos lubens meritoque agnoscat; persuasum vero habeat, Columnas, qui originem Germanicam ultro præferunt & gloriæ sibi ducunt, potius a Zolleranis, quam a Columnis Zolleranos descendisse. De altera ita censet, ut Zolleranos non tam a Guelfis prognatos, quam cum Guelfis a communi parente ortos existimet, Isenbardo nempe, ex Merovinga Regum Francorum stirpe profecto, a cujus filio altero Thassilone Zollerani, altero Guelfo Guelfi originem traxerint. Certe ab hoc Thassilone Consultissimus Auctor Zolleranam Domum derivat, quæ cum ultra quatuor secula Comitum auctoritate floruisse, Noribergensis Burggraviatus præterea existimatione, a Rudolpho Habsburgico Imperatore fuit decorata. Cum enim Germaniæ Principum præcipui, Francofurti ad Moenum, A. 1273 Rudolphum hunc Imperatorem designassent, primumque ejus rei nuntium Rudolpho affini suo, in castris tum ad Basileam confidenti, & alia omnia expectanti, Eitel-Fridericus Comes Zolleranus attulisset; hanc ab eo gratiam retulit, ut Burggraviatum Noribergensem consequeretur, Domuique suæ tanquam feudum hæreditarium vindicaret. Nam antea quidem, ex eadem Gente Zollerana, nonnulli Burggraviatu illo functi deprehenduntur, quod nec diffitetur Auctor noster, ut adeo munus illud ambulatorium hæcenus fuisse, & ab Imperatoribus pro arbitrio nunc huic, nunc alii collatum, verosimile sit. Ast cessit illud Eitel-Friderico jure hæreditario, quod paulo post, solennibus investituræ literis, quibus idem Imperator Friderico Zollerano (sive is Eitel-Friderici filius fuit, ut cum plerisque antiquiorum Auctor noster arbitratur, sive non fuit, quod recentiores quidam statuunt, sive etiam, quod conjicere forte non plane fuerit absurdum, Eitel-Fridericus ipse) Burggraviatum, seu quæ ipsarum literarum verba sunt, *Comitiæ Burggraviæ in Nurnberg*, cum annexis possessionibus & juribus in feudum contulit, eo extensum est, ut deficiente prole mascula, ad filias etiam devolveretur. Divisa vero ea occasione Zollerana Domus in duas lineas fuit, quarum utraque hodiernum per Dei gratiam superstes est,

est, *Eurgravorum Noribergensium & Comitum Zolleranorum*, seu Hohenzolleranorum. Et de illa quidem, quam & in Franconia paulatim accessione aliarum ditionum ad ampliorem potentiam emeruisse, & extra eam Marchia & Electoratu Brandenburgico, Ducatibusque & Principatibus aliis luculentissimis potitam, Regium denique in Borussia fastigium conscendisse, nemo ignorat, pluribus non agit Auctor: hanc autem uberius persequitur, ejusque Historiam & Genealogiam, juxta Comitum posteaque Principum seriem, ad hæc usque tempora pertexit. Nobis annotasse ex ea suffecerit, Zolleranam hanc Comitum Familiam, in duas iterum Lineas, *Hechingensem* & *Sigmaringensem*, seculo decimo sexto divisam fuisse, quarum illa ab Eitel-Friderico VI, Caroli I A. 1576 defuncti filio natu majore, hæc a Carolo II natu minore, originem sortita est; utraque vero etiamnum florentissima, Principum Imperii dignitate hoc tempore explendescit. Et quod *Hechingensem* quidem Lineam concernit, nemo rerum Germaniæ paulo peritior ignorat, *Joannem Georgium* Eitel-Friderici VI filium, a Ferdinando II Imperatore, in classem Principum A. 1623 eVectum sic fuisse, ut idem decus ad Primogenitos semper Familiæ & Principatus Hohenzollerani regentes devolveretur. Extat diploma Cæsareum apud Linnæum Tomo IV Addit. ad l. 5. c. 9. pag. 878 sequ. quo Zollerana Domus ex Regio Stemmata orta celebratur, agnosciturque, eam jam olim Principali dignatione censam fuisse, quod nonnulli titulo *Hochgebohren*, & in tabulis publicis formula *Dei gratia* usi deprehendantur. Sed porro publice etiam cognitum est, quod hodiernus Imperator noster Augustissimus Leopoldus, *Friderico Wilhelmo*, Ioannis Georgii, primi Principis nepoti, Capiti Hechingensis hoc tempore Lineæ & Principi regenti Serenissimo, gratiam uberiores contulerit. Cum enim olim a Ferdinando II Principatus honor Celsissimæ Familiæ concessus, aut restitutus potius esset, ad Primogenitos restrictus ille fuerat, exclusis cæteris utriusque sexus descendentibus: Leopoldi contra diplomate, A. 1692. d. 9 Julii dato, cautum gratiosissime, ut sublata ad Primogenituram restrictione, prærogativa illa Principalis axiomatis ad Friderici Wilhelmi liberos ac posteros universos, sine ætatis aut sexus discrimine, extenderetur. Quod vero ad Lineam *Sigmarin-*

gensam attinet, & eam Principum dignitate frui, extra dubium est, & confidenter commemorat Auctor Consultissimus, ad diploma Cæsareum provocans, anno itidem 1623, a Ferdinando II in Ioannem, Caroli II filium, Ioannis Georgii patrualem, idem decus fuisse collatum. Num vero & illi Lineæ concessum jus fuerit, axioma illud ad posteros promiscue, non primogenitos solum, propagandi, ignorare nos fatemur, neque id ab Auctore nostro edocemur. Est id dissimulandum non est, & pactum gentilitium unionemque hæreditariam, cum Serenissima Domo Brandenburgica ante annos aliquot initam, & titulum *S. R. Imp. Camerarii Hæreditarii*, ad utramque Lineam pertinere.

GEMMÆ ANTIQUÆ SELECTÆ E MUSEO JACOBI DE WILDE.

Amstelædami, sumtibus Auctoris, 1703. 4.
Constat Alph. 2, & 50 tabulis æneis.

Notissimus erudito orbi, limatique ingenii monumentis in primis nobilitatus est Spectatissimus Vir, *Jacobus de Wilde*, Rei Maritimæ, quæ Amstelædami curatur, a rationibus. Nam præter *Numismata Selecta*, quæ non inutiles, quod exitus docuit, consilio, cum literato orbe anno 1692 communicavit, *Signa* quoque *Antiqua* edidit, in quibus delineandis tyrocinium suum posuit filia ejus Maria, cui præ acu & colo, studia placuerunt alterius Minervæ. De Numismatibus Selectis in Actis anno 1693, p. 122. diximus; neque prætereundum censuimus Doctissimi Viri in hæc eruditionis partem, summum amorem ac incredibile studium, cum Adriani Relandi de numorum quorundam inscriptione commentationem, superiori anno in Actis recensereimus. Signa vero antiqua, ad manus nostras, quod serio dolemus, non pervenerunt. Proinde eo libentius de selectis Gemmis, quæ curante ipso & explanante prodierunt, nunc verba faciemus, eoque declarabimus, non nostra culpa, sed injuria temporum, librorumque multitudine fieri, ut optimis sæpe scriptis locus in his Actis concedi nequeat. Absolvuntur vero Gemmæ hæc Selectæ quinquaginta tabulis, in quarum singularum medium Numinis alicujus antiqui effigies inserta est. Id quod tum demum Nobilissimo Viro

in mentem venit, quando Gemmæ dimidiam fere partem in æpta fuerunt. Hinc factum, ut & Gemmæ ipsæ nullo sint ordine collocatæ, & Dii Dæque melius atque ordinatius proferrî potuissent, si id ab initio fuisset observatum. Conspiciuntur ergo hic imagines *Cybeles, Isis, Jovis, Jovis Ammonis, Serapidis, Leda, Jani, Saturni, Junonis, Junonis Sospita, Neptuni, Neptuni Tridentigeri, Veneris Pelagia, Veneris, Cupidinis, Psyche, Plutonis, Proserpine, Solis, Apollinis, Apollinis Nomii, Diana Venatrix, Diana Ephesina, Diana Trivia, Cereris, Martis, Palladis, Mercurii, Mercurii Paciferi, Hermanubis, Canopi, Harpocratis, Priapi, Phæbi, Æsculapii, Salutis seu Hygeiæ, Telesphori, Bacchi, Hercules & Eurysthei, Panis, Marsyæ, Genii, Fortunæ, Romuli, Romæ, Victoriæ, Pacis.* Unumquodque Numen brevi explanatione illustratur, allatisque scriptis Poëtarum . . . sententiis exponitur. Eandem porus rationem in exponendis Gemmis sequitur, quarum conjecturas, uti loquitur, ac divinationes totas suas esse, nihil ab ullo emendicatum, nihil alienam industriam contulisse, ingrati cujusdam hominis iniquitate commotus adfirmat, fidenterque cum Cyro illo minore dicit: *ego ista omnia sum dimensus, mei sunt ordines, mea descriptio.* Ad ipsas Gemmas, quarum CLXXXVII hic comparent, quod attinet, ex ad priscas religiones eo plenius intelligendas faciunt, & ad historiam moresque, ac instituta priorum seculorum pernoscenda, non parum momenti habent. Licet hic intueri *Virginis Vestalis caput, templum Vestæ, Sacra Vestalium, earumque preces ac pœnam, Matrem Deum, Apollinem Lyram pulsantem, ante quem Cupido hircum domans, caput Herculis laureatum, Jovis laureatum, Libera hederæ cinctum, Serapidis, Isis, Palladis armiferae galeatum, Cleopatra cum geminis anguibus in collo, Pietatis vitratum & vitæ coma ornatum, capita jugata Herculis & Dianæ, Prolemæi & Arsenoes, caput Platonis, Homeri, capita laureata Julii Cesaris, Caligule, Neronis, iridentes Neptuni, duos equites Castorem & Pollucem stelliferos, templum Delphici Apollinis, Latonam rusticam in ranas mantentem, Dianæ Ephesæ multimammis statuam, & multo plura alia, ex quibus huc nonnulla cum conjecturis Wildianis transferemus, ut harum rerum cupidi, quod paulo accuratius intueantur,*

TAB. IV.
Fig. I.

tur, habeant. Gemma IV exhibet aram accensam inter pugionem & clypeum, cum inscriptione: NERO VIC SACR. Quæ verba interpretatur: NERONI VICTORI SACRUM, existimatque, forsitan ob victoriam Corbulonis eam Armenia id factam esse, qui Tiridatem coegit Armenia regnum a Nerone accipere. Hinc Janus clusus. Allegat ideo Suetonium Jo. Georg. Grævii in Nerone cap. 13, p. 507, & speciatim de ara & armis Ovid. Fast. Lib. I, v. 13.

Cæsaris arma canant alii; nos *Cæsaris aras*:

Et quoscunque *Sacris* addidit ille dies.

- Fig. 2. De Gemma XIII, qua Capricornus, supra navem rostratam, apposta palma conspicitur, conjicit, procul dubio in memoriam victoriæ navalis Augusti, qui sub signo Capricorni natus erat, consecratam esse. Gemma XX representatur aquila sceptro insistentis & alas expandens, quibus insistent duxæ Victoriæ, caput Serapidis coronantes. Forsitan, censente Wildio, quod aquila Romana victorias suas ad Ægyptum usque extenderit. Spectant huc, quæ citat, verba e Lucano Suppl. I. 2. pag. 551 deprompta:

Cum *Nilo Tiberis* tibi serviet, & tua regna
Defendent *Aquile* nostræ *Romanaque signas*,
Dum reges inter famulos *Cleopatra* superbos,
Et sceptris subjecta suis nova sceptra videbit.

- Fig. 4. Non minus notatu digna est Gemma XXV, M. Curtium sese in specum præcipitantem sistens, de quo Tit. Livius Dec. I, lib. VII, & de Curtio lacu Ovid. Fast. VI, v. 403. Idem Curtius armatus, & exornato equo, manus nunc in cælum, nunc in patentes terræ hiatus, ad Deos Manes porrigens (adstante muliere, manus suas pariter attollente) & se in specum immittens, Gemma XLIX comparet. Quæ sexagesima septima est, ita ab eo explicatur, ut existimet, exhiberi ea Regem Parthorum fellæ insidentem, & Senatorem stantem, supra posita Luna crescente. Illustrat hæc verbis Martialis, Lib. 10, Epigr. 72, v. 5.

Fig. 5.
Fig. 6.

Ad *Parthos* proculite pileatos,
Et turpes humilesque, supplicesque,
Pictorum *sola* basiate regum,
Non est hic dominus, sed imperator,
Sed, *justissimus* omnium senator.

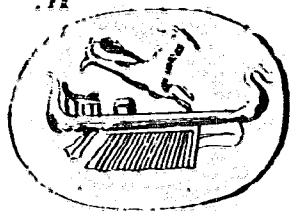
- Fig. 7. In septuagesima intueri licet rotam orbi impositam, inter gubernaculum

TAB. IV. ad A. 1707. M. Julium. p. 297.

Fig. I

II

III

IV

V

VI

VII

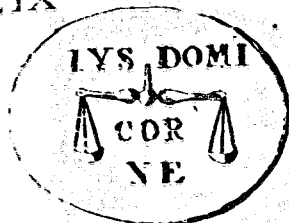
VIII

X

IX

XI

XII

naaculum & aristam, additis signis Jovis & Mercurii, cum inscriptione FORTUNÆ AUGUSTI XXIII, in memoriam, quod Wildio probabile videtur, victoriæ navalis, per quam Augustus frumenti abundantiam obtinuit. Contra in memoriam Annæ Imperatoris Hadriani Consulatu tertio; gemma LXXIII consecram hauriatur, qua spicæ colligatæ cum inscriptione COS III exhibentur. Gemma LXXVI comparat libra cum inscriptione, IUS DOMICORNE hoc est, conjiciente Wildio, IUSTITIA DOMITIANI in CORNELIAM, virginem Vestalium maximam, ex familia Collorum, captam in locum Læliæ defunctæ, Nerone imperante, olim absolutam, ac multo post repetita accusatione convictam, quam Domitianus vivam defodi jussit, teste Eusebio. Vid. Plin. ep. 4, II. Gemmam LXXIV, in qua pavo orbi insistentem cum inscriptione AETERNITAS C. S. F. (Consensu Senatus Factum) memoriam consecrationis Augustæ cujusdam conservare opinatur. Gemma CXXXVII continetur Christi monogrammon inter alpha & omega, cum inscriptione SAL DON ALEX FIL MA LUCE, hoc est, interpretante Wildio: Salus Donata Alexandro Filio Mammææ Luce id est Christi. Quasi hac genuina monstretur, Alexandrum & Mammæam Christianæ religioni fuisse. Gemma CLXIII, ex Auctoris sententia, sistit Imolium judicem inter Apollinem & Marsyam lyra & tybiis decertantes, hinc citat Ovid. Met. II, vs. 153. f. Addit denique Clarissimum Begerum similem gemmam in Thesaurio Brandenburgico exhibere pag. 190, ubi Bacchus ΑΙΣΤΜΝΗΤΗΣ vocetur, sed credit, Virum doctum non satis bene observasse istam gemmam, forte huic similem. Solet quippe Wildius noster diligenter adnotare, si quid alicubi simile extet, aut habeatur unde lux accendi queat. Spectat huc Gemma V, Tityum saxo apud inferos districtum, & jecinore vulturem pascentem exhibens: Gemma CV Mutium Scævola coram Porcenna manum suam flammis consumentem, & a victoria coronatum sistens: CLXI Dædalum sibi & Icaro alas fabricantem representans, de quibus nonnulla in Jacobi Gronovii Græcarum Antiquitatum Thesaurio inveneris. Ejus Dactylithecæ Part. I, 148 lucem affundit gemma XXXVI, ubi puella admiratur abundantiam in cornu quod portat. Gemmæ XXIII, qua duo equites, forsitan

Fig. 8.

Fig. 9.

Fig. 10.

Fig. 11.

Fig. 12.

Nero & Drusus, decurrentes conspiciuntur, similem habet Patinus Imp. fol. 88. Geminum CVII Gemmæ numum Corinthiorum in Coloniis tom. 2. p. 10, & alium ad Gemmam CLXXXIV proxime accedentem c. l. tom. I. p. 306. & tom. 2. p. 12, habet Vailantius. Tacemus numum Macrini, Gemmæ CXLVII respondentem, de quo idem in Coloniis p. 92. Macarii Abraxas Gemmis CXXXIV, CXXXVI, CXLIX, CL, declarari magisque perspicuus reddi potest. Adjectus rerum index est, cum designatione auctorum, qui in hoc libro citantur.

RELIQUIÆ BODLEJANÆ: OR SOME GENUINE Remains of Sir THOMAS BODLEY.

id est,

THOMÆ BODLEJI GENUINA QUÆDAM SCRIPTA posthuma, Vitam ejus, primas item statutorum publicorum Bibliotheca Oxoniensis lineas, & syllogen Epistolarum ad THOMAM Jamesum complexa.

Londini apud Johannem Hartley, 1703. in 8.

Const. 1 Alph. 2 pl.

Scilicet non uno monumento dignus erat celeberrimus Thomas Bodlejus, cujus in instauranda nobilissima Bibliotheca studium & liberalitas, nunquam commendari satis potest. Neque alia fuit Editori anonymo vulgandi libelli hujus causa, quam ut de immenso Bodleji in colligendo omnis generis librorum apparatu labore, ex ipsius maxime epistolis & scriptis aliis constaret, & plures adeo ad parem liberalitatem excitarentur, hac imprimis ætate, qua decreti olim de libris a bibliopolis Londinensibus Oxoniensi Bibliothecæ gratis inferendis, publico Procerum consensu facti, vis amplius sit nulla. Complectuntur autem hæc *Reliquia* ea, quæ ipsius Bodleji manu scripta, in Bibliothecæ Oxoniensi reperta sunt, vitam nempe propriam, quam usque ad anni 1609 finem deduxit, tum prima quædam lineamenta statutorum Bibliothecæ Bodlejanæ, nec non Bodleji epistolas, quæ exceptis duabus, quæ ad Fr. Baconum cognatum, & una, quæ ad Universitatem Oxoniensem dirigitur, ad Thomam Jamesum, primum Bibliothecarium, scriptæ sunt omnes. Verum his recensendis facile superfedemus, cum & epistolæ ad Jamesum tantum non omnes, de novo Bibliothecæ latere exstruendo, de

dispo.

disponendis repositoriis, novisque libris, de quibus rarissime iudicia insperguntur, inferendis, aut conservandis eorum, qui pecunie aut librariae suppellectilis aliquid Bibliotheca donaverant, nominibus conscriptæ sint: & de vita ipsa Bodleji non tantum anno 1702, mense Julio, cum *Johannis Prince Dammionios Orientales Illustres* recenseremus, ubi eadem plane, quæ de vita sua reliquit Bodlejus, inserta deprehenduntur; verum & jam tum anno 1699, mense Majo, ex his, quæ *Catalogo Manuscriptorum Angliæ & Hiberniæ* præmissa sunt, abunde in Actis his dictum sit. Paucis tamen eruditam præfationem perlustrabimus. Omnis, inquit Editor, eruditio a Judæis derivanda est, quandoquidem & Platonem & Pythagoram Judæorum scripta assidue volutasse, testes sunt non contemnendi. Litteris paulatim magis efflorescentibus, bibliothecarum quoque usus, privatarum primo, deinde publicarum invaluit. Inter Ægyptios primus Olymanduas, exstructa bibliotheca, & ΨΥΧΗΣ ΙΑΤΡΕΙΟΝ inscripta, inclaruit; cujus exemplum secutos plures fuisse; vel ex eo patet, quod Neocrates, Homerum Iliada pariter & Odysseam, e celebri quadam Ægypti bibliotheca, plagio abstulisse existimavit, ut habet Eustathius in præfatione ad Odysseam. Eminent tamen inter Ægyptiacas ea, quam Ptolemæus Philadelphus exemplo, ut videtur, Aristotelis collegit, Bibliotheca, septingentis millibus voluminibus constans; qua occasione observat doctissimus Editor, in Isidoro, pro *septuaginta*, legendum esse *septingenta*. Hinc contra Wottonum insert, veteres nequaquam nostris hominibus, quoad litterarum studia, postponendos esse, cum ea omnia volumina fuerint prototypa, publicoque iudicio probata, & nihilominus e nostris bibliothecis, computatis licet variis editionibus & iis libris, qui parum sæpe exquisiti sunt, nulla tantum numerum complectatur. Atque hic obiter notat Editor, Plinium Juniores, qui *lassam & effratam naturam nihil jam laudabile parere* negat L. VI. Ep. 21, Aristotelis sententiæ addictum fuisse, qui primus, post Ocellum Lucanum, mundum statuerit æternum, quam impugnarint contra Stoici & Epicurei, speciatim Lucretius. Non minus & apud Græcos celebrantur bibliotheca, ut Pergamena, quam Eumenes Attali filius erexit. Noti & Polycrates, Pisistratus, Euclides, Nicocrates, Euripides, Aristoteles, quibus ob-

collectæ bibliothecæ gloriâ Laurentium suum æquiparat Athenæus. Porro inter Romanos primus bibliothecam Asinius Pollio collegit, statuitque in atrio libertatis; sequentibus vero temporibus Octaviana, Palatina, Tiberiana, Capitolina aliæque florere. Hinc ad Anglos transit Editor, & quanquam a Romanis potissimum propagatas in Angliam litteras fuisse, non neget, attamen jam tum ante adventum Julii Cæsaris, liberalium artium omnium doctrinâ exultas illic fuisse, ex ipsius Cæsaris Commentariis de Bello Gallico probat, speciatim e libro VI, ubi de doctrina Druidum disserit. E quo porro evincere studet, non absimilem tum, ut hodie in Academiis, studiorum rationem obtinuisse, cum frequentes, e vicinâ Gallia aliisque regionibus, juvenes studiorum gratia in Angliam evolverent. Cumque militiæ vacationem & tributorum immanitatem haberint, & nonnulli annos vicenos in disciplina permanserint, hinc jura quoque & privilegia quædam Academica obtinuisse, & celebratas fuisse promotiones publicas, verosimile putat Noster. Atque hæc Druidum instituta a Phoeniciis potius, quam Græcis arcessit, quod illi primi credantur arti nauticæ operam dedisse, & commèrcia cum Britannis, asportandi ex insula stanni causa, instituisse. Bibliothecas tamen Druidas nullas habuisse, ex eo facile intelligitur, quod disciplinam litteris mandare, nefas ducerent. Cum deinde de Academiis Anglicanis agit Editor, haud dubie rejicienda putat, quæ Galfridus Monumetensis (quem alias non prorsus fide indignum esse credit,) de instituta a Baldudo Rege Academia Stanfordinensi fabulatur; Oxoniensem vero non nisi restauratam ab Ælfrædo Rege fuisse, Asserii Menevensis coævi scriptoris testimonio probat, additque, si vel maxime ab eodem Ælfrædo institutam demum eam Academiam fuisse concedatur, frustra tamen antiquitatem jactare Cantabrigienses, quorum Academiam anno demum 1109, qui decimus fuit regni Henrici I, natales suos accepisse, diserte tradat Petrus Blefensis. Tametsi vero & ipse Ælfrædus bibliothecas quasdam instituerit, celebrior tamen præ aliis est, quam Richardus de Bury, alias Angervyll, Episcopus Dunelmensis, Academiæ consecravit anno 1295, quamque ipse descripsit in libro *Philobiblos, sive de amore librorum & institutione Bibliothecæ*, Parisiis A. 1500 & Oxoniæ 1599 edito.

Hoc

Hoc exemplum licet alii secuti essent, temporum tamen injuria, pleraque periere; donec tandem inventus est, qui publicam Bibliothecam magna cum laude restauraret, Thomas Bodlejus, vulgo alter Ptolemæus dictus, quod opus inchoavit A. 1597 & perfecit A. 1599. Quantus vero hic librorum impressorum apparatus contineatur, e Catalogo a Thoma Hyde vulgato patet, cujus Supplementum, quod ad minimum æque magnæ molis volumen complebit, prelo paratum est, neque minus de manuscriptis ex impresso Catalogo constat, cui pariter Appendix accedet; numeratum vero, quæ in Bibliotheca asservantur, Catalogum mox prelo subjiciendum esse, nuper publico scripto significatum est.

RITUALE ECCLESIASTICUM. PARS PRIOR.

Auctore CASPARE CALVOERIO.

Jenæ, sumptibus J. C. Kœnigii, Bibliopolæ Goslar. 1765. 4.
 Constat Alph. 6.

Quartus in orbem annus volvitur, ex quo Reverendi maxime Viri *Casparis Calvarii*, Ecclesiarum Zellerfeldensium in Brunsvico-Luneburgico tractu Superintendentis, *FISSURAS SIONIS*, seu de Schismatibus ac Controversiis, quæ Ecclesiam Domini, ab ascensu ejus ad decursum sæculi XVII usque agitarunt, Tractatum Theologico-Historicum, in Actis his *Mens. Nov. 1700. p. 504. seq.* recensuimus. Quo in opere, a Theodoro Jornande quoad primas lineas suas cœpto, sicut controversiarum Ecclesiasticarum historiam æque, ac elenchum, juxta seculorum seriem succincte tradere allaboravit Calvoerius: ita in præsentis novo industriae suæ sætu **RITUALE ECCLESIASTICUM** adornare, & in eo maxime origines ac causas rituum, quos Ecclesia, eaque *Evangelica* comprimis, in vitæ ingressu, progressu, & egressu hodie servat, subnexo ubique ritus cujusvis usus & abusus, evolvere est auspiciatus. Equidem sunt hodie, qui ritus in Ecclesia omnes cum ipsis templis sublatis penitus mullent, quam eosdem ex Christi Apostolorumque instituto, in verâ fidei & libertatis Christianæ documentum, factos tectosque conservari. Ast quemadmodum eos cum abusu merito damnando usum ipsam male rejicere, tum jam ex re ipsa constat, tum etiam ex Apologia rei ritualis in uni-

versum, luculentius constabit, quam ad calcem operis hujus adjecturum se promissit Calvoerius: hic eorum etiam, ex vulgo maxime, graviter coercenda est superstitio, qui in alterum contra extremum prolapsi, quascunque indiscriminatim consuetudines Ecclesiasticas religiose nimis colunt, ac pro iis tanquam pro aris & focis pugnant; utut nec veræ sint, nec antiquæ, sed solum cum Gabeonitarum scissis calceamentis, panibusque macidis, vetustatis aut sanctitatis cujusdam habitum mentiantur. Utrisque horum tacite atque sensim recta mediaque in hoc Rituali via ostensa est, eo, quod Calvoerius non Historicum nude agat, sed in enarratione cujuslibet ritus Ecclesiastici, ortum ac causas istius solerter ex antiqua Ecclesiæ historia eruat, ac demum verum illius vel usum vel abusum prudenter subjungat. Atque hoc institutum eo felicius quoque cessit, quo magis simul tum de ætate rituum investiganda sollicitus, annos Conciliorum, Pontificum & Imperatorum margini hinc inde adjecit, ipsosque præterea ritus ex Ebræorum passim, Græcorum, Ægyptiorum, Romanorum, aliarumque gentium consuetudinibus illustravit; tum quo concinniori ordini ipsum opus, quoad priorem partem, cui vero quoque posterior propediem, ceu speramus, succedet, ab Auctore fuit superstructum.

Nam dum secundum vitæ humanæ ingressum, progressum, & egressum, priorem hanc Ritualis sui Ecclesiastici partem tribus libris absolvit: inde *Libro primo* ritus Ecclesiasticos, in vitæ ingressu observari suetos, duabus sectionibus expositurus, ritus primi, qui nuptias spectant, dein ritus Ecclesiarum Evangelicarum baptismales evolvit. Cum enim conjugium, Nazianzeni effato, humani generis radix sit, & ex nuptiis, dicente Imperatore, liberi omnique familiæ series proveniat: suo idcirco jure, a ritibus nuptialibus auspiciatur, de sponsalibus, consensu parentum, aris sponsalitiis, annulo pronubo, osculo sponsalitiis, proxenetis, proclamatione, convivio nuptiali, ut et de gradibus prohibitis, de connubio imparis religionis, de nuptiis nobilis cum nobili, aliisque, quæ circa nuptias conjugiumque occurrunt, consuetudinibus, sectione prima agit. In altera libri hujus sectione baptismalia contemplaturus, circa exorcizationem, circa trinam aspersionem, circa vestimenta baptismalia, circa tempus & ipsum baptismationis actum, maxime occupatur.

Ab his ritibus *Libro secundo* ad ritus in vitæ progressu seu ante & in S. Eucharistiæ usu observari solitos progreditur. Atque quidem sectione prima catechizationem, confirmationem, confessionem, absolutionem, omnesque huc spectantes ritus, v. g. confitentium genuflexionem, sellam confessionariam, communicantium jejunium, & quæ sunt cetera, perlustrat. Sectione autem secunda ipsam Eucharistiam, Missam vulgo dictam, ejusque ritus specialius paulo exequitur, ibique simul de precibus ac hymnis Ecclesiasticis, de lectione aut cantu Epistolarum ac Evangeliorum, de concionibus earumque ordine ac partibus, de collectione eleemosynarum, de oratione Dominica et precibus pro infirmis, de diebus liturgicis, aliaque scitu maxime necessaria capita haud proleterie pertactat.

Tandem *Libro tertio* ritus in vitæ egressu observari solitos exhibiturus, sectione prima ritus funerum præparatorios, v. g. oculorum compressionem, manuum complicationem, vestitum & locum sepulcralem, indictionem funeris &c. sectione secunda funeris deductionem; sectione tertia funeris humationem; & sectione quarta humationis concomitantes & consequentes ritus, v. g. concionem funebrem, sermonem parentalem, epulum funebre, eleemosynarum post exequias distributionem, enarrat.

Nos in tanta rerum farragine dubii, quid sigillatim speciatim inde loco exhibeamus, vel tria saltem, de nummo confessionario, de cereis ad Eucharistiam accensis, item de communicantibus gladiatis, ex eo commemorabimus. Scilicet de *nummo confessionario* L. II. *Secl. I. c. 17. p. 35.* observat Calvoerius, cum ex sacrificiis veterum ortum trahere. Nam antiqui fœderis sacerdotes partem suam, uti ex sacrificiis plerisque, ita & ex *ἱλαστικοῖς* & expiatoriis cum primis, nec non ex sacrificiis dæpalibus ac frumentaceis, vini ut plurimum libamento auctis, sumebant. Imitabatur hunc morem primitiva Ecclesia, ubi pars *δάρων ἁγίων*, sanctarumque panis & vini in sacrificii celebrationem factarum oblationum, confectioni Eucharistiæ, pars sacerdotibus, pauperibusque, in usum præsertim Agaparum, cedebat. Abrogatis autem Agapis, panis & vini missiones in argenti oblationem, ceu prioribus commodiorem, commutabantur; quin jam ante illa tempora auri ac ar-

genti oblationem non inusitatam fuisse, colligit Calværius ex Cypriani increpatoria ob corbonam a divite femina neglectam, & ex Ammiani Marcellini ethnici invidia, qua in Concilio Laodicensi indignatus est, Clerum Romanum sacrificiis præcipue ad regiam ferine opulentiam ditatum. Recentioribus temporibus, Petrum Damiani, Gregorium Turonensem & Cardinalem Bonam, pecuniam, panis & vini loco sacerdotibus oblata, meminisse, & Petrum Damiani quidem maxime testari, quod sibi Missarum mysteria celebranti, ab uxoribus Principum *Byzantæi*, seu, quod erant, nummi aurei *Byzantæi*, oblati fuerint. Quod autem prompta adeo antiquis temporibus doni hujus sacri solutio fuerit, has subesse causas Noster existimat: quod agape sive elemosyna peccatorum remissionem ac redemptionem procurare credebatur: quod jam olim fideles, pro redemptione animæ ac capitis, siclum solverant: porro, quod, quum vice quotidianæ communionis, tribus præcipuis festivitibus, more Synagogæ, ad Mysteria celebranda aris advolverentur, mirum haud est, vacuos eosdem non accessisse. Post hæc nec prætereundam hoc loco Calværius commonet, tum manumissionem in Ecclesia, qua servus ab Episcopo libertate, offerente eum in finem domino libellum, donabatur; tum manumissionem per denarium, apud Francos ac Trans-Rhenanos lege Salica usitatam, qua servi denario jactato in libertatem vindicabantur. Facili enim hinc negotio, uti denarium S. Petri in Angliam, aliasque regiones, ita & sanctum denarium in Franciam reliquasque Germaniæ terras, quando videlicet manumissio ac libertas peccatorum poenitentiaque vinculis ac servitute sollicitabatur, introduci potuisse. Affines certe esse huic per denarium manumissioni indulgentias, quæ pretio secundum taxam curiæ Romanæ soluto concedebantur. Quod quum in Germania potissimum, paulo ante reformationem, licentius ac amplissime, J. A. Thuano teste, fieret, Germanos absque dubio illi rei assuetos, ac post illos alios, pio gratoque animo consuetudinem, post tributam a sacerdote peccatorum solutionem, vicissim summum confessionarium in ministrorum ecclesiæ sustentationem solvendi, retinuisse; imprimis quum jam tum in Ecclesia Romana, apud nobiliores præcipue, mos ad altare offerendi obsolevisset. Sed de his conjecturis penes alios

mauult

mauult esse Caluœrius sententiam, quam eas suas facere. Deinde ex Dedekeno Responsum aliquod Facultatis Theologicæ Lipsiensis recenset, in quo innocuus nummi confessionarii usus, uno alterove argumento pie adstruitur, & qui sedulo vitandus sit, ejusdem abusus declaratur. Cui Responso, ex alio quodam Facultatis Wittebergensis, duas circa usum nummi confessionarii cautelas subjungit: unam, informandum esse crebro populum, nummo confessionario nequitiam absolutionem vendi aut coëmi, sed esse illum duntaxat donum & signum grati animi, quod tamen salva conscientia dari & non dari possit: alterum, si scandalum aliquod ex hoc ritu alicubi metuendum sit, admonendos esse auditores, ut alio potius tempore locove suam erga ministrum beneficentiam & εὐσπυρίαν declarent. Id quod consilium salutare ut ad rem modo hodie deducatur, eoque multis sæpenumero nundinationibus, pleonexiæ, adulationibus, inuidiæ ac contentionibus intersymmyctas, aliisque scandalosis opprobriamentis obviam eatur, serio Auctor noster suadet atque exoptat. Imo jam quoque addit, a variis vario circa ritum hunc in ecclesia ræale medicinam fuisse quasitam, dum vel plane abrogaverint nummum confessionarium; vel commutaverint eum in spontaneam oblationem, quæ vel ante confessionem in ædes parochiales mittatur, aut post confessionem super altare, sive etiam post percepta mysteria, illic super aram, alibi in patellam reponatur, quam sacram dein collectam æqualiter ministri inter se invicem partiantur. Aliis in locis alia demum subjungit ratione prospiciendarum animarum curatoribus, unde cum suis possint vivere. Interea tamen usum manere, abusum autem tolli, satius esse existimat, si alio modo causæ consuli non possit.

De cereis ad Eucharistiam accensis, ostenso prius prolixè ignis sacri apud gentes propemodum omnes ortu & usu, L. II. sect. II. cap. 92 p. 739. observat, primigenios Christianos non tam cereis, quam lampadibus aut lucernis, vel in mensa S. Mysteriorum positis, vel super eam Judæorum ritu suspensis, in nocturnis suis conventibus, quibus sacrum celebrabant, esse usos. Adhibitos quoque ab iisdem fuisse cereos, vel potius lucernas, primum ad ipsam fidelium Missam seu epuli Dominici celebrationem; post-

modum etiam ad Evangelii lectionem fuisse accensas; at paulo post per universam Missam fulsisse. Inde de seculo, quo diurnæ ad S. Cœnam lucernæ vel cerei, abolitis sensim nocturnis, in ecclesia inoleverint, sollicitus, Hieronymi ævo multijugum jam luminum ad S. Cœnæ celebrationem usum fuisse, valde dubitat; quum Hieronymus cereos a Christianis non clara luce accendi, sed ut noctis tenebras hoc solatio temperarent, strenue adversus Vigilantium asserat; & jam ante Hieronymum, Lactantius paganis exprobrarit, quod de die Deo, luminis auctori & datori, velut in tenebris agenti, lumina accendant, qui aliud longe a nobis lumen exigat, idque non fumidum, sed liquidum & clarum, id est, mentis. Unde seculum demum V præcipuum diurnarum lucernarum, tum in memoriam Cœnæ sacratissimæ a Christo noctu institutæ, tum ex religione in martyres accensarum, natalem fuisse, Calvoerius suspicatur. Postmodum, num lychnis sive lampadibus, an vero candelis primitus Christiani usi fuerint, speciatim disceptaturus, olei usum candelis utique longe antiquiorem, & veteres Christianos lucernis potius, quam candelis usos esse, vel ex *lucernariorum precum* nomine conjecturari posse, commonet. Id quod ulterius ex eo comprobatur, quod de Narcisso referat Eusebius, eum aliquando, cum oleum, in vigiliis Paschæ, conservandis ecclesiæ luminibus deesset, aquam iussisse lucernis infundi. Quin & canonem Apostolorum edicere, ne liceat aliud aliquid ad altare offerre, præter *ἔλαιον εἰς τὴν λυχνίαν*, oleum in lampadem. At quamvis Chrysostomus etiam lucernas de argenteis catenis suspensas alicubi memoret: nihilominus tamen ipsum Chrysostomum cereos in nocturnis antiphonis instituisse. Præterea tum jam Eliberini Concilii ævo cereorum usum fuisse introductum, ex canone XXXIV, & Constantini ætate tam lampadum quam cereorum usum promiscue viguisse, ex Eusebio constare. Cur vero duo hodie factem ad Missam cerei accendi soleant, id ex Romanæ Ecclesiæ ritu fieri respondet Calvoerius, atque hoc tum ob proportionem, tum ob periculum, ne si una forsitan extingueretur, sine omni luce aut igne, quod in lucernariis ac nocturnis cum primis officiis absque summo incommodo haud factum fuisset, S. Mysterium foret celebrandum. In universum autem luminaria

minaria idcirco ad Missam lucere affirmat, quo sub typo corporalis luminis admoneamur, ut lucernas ardentes, instar Virginum sapientum, in manibus habentes, illud lumen in Sacramento quæramus, quod omnem hominem illuminat, & sine quo etiam in meridie, perinde ac in nocte, palpamus.

A cereis ad *communicantes gladiatos* convertimur. Irrepsisse scilicet L. II. Sect. II. cap. 72. de communicantibus gladiatis p. 691. queritur Calvoerius, inter nonnullos hodie, umbræ propriae adoratores, in ecclesia nostra morem novum, quo haud vereantur, uti ad baptismatis & confessionis, ita & ad tremenda divinæ cœnæ mysteria gladiati prorumpere. Nescium se esse dicit, an exemplo Israelitarum, qui armati arcam foederis comitantes circuibant, Hierochuntem urbem expugnaturi, id faciant; an vero Chaldaeorum aliorumve Barbarorum, quos Sophocles ita loquentes introducat :

*Erasmus autem parati, & ferrum tollere manibus,
Et ignem dividere, & Deos adjurare.*

Equidem ex Christophori Arnoldi libro de Idolis Saxonum, aliisque scriptoribus certum esse, Allemannos olim, Christianos factos, armatos ad S. Mysteria accessisse; usque dum Carolus M. pia prudentia armis sacra tractare interdixit. Ast utut nihilominus ipse Carolus M. cataphracta deaurata cinctus, solitus fuerit, præcipue bellum aditurus, Canonicorum laudes Numinis decantantium choris se miscere: attamen gladiata sacra cultui Divino & primævo Christianismo neutiquam esse conformia. Saulum certe, quoties se Prophetarum choris jungeret, vestes suas, Regias nimirum, aut ceu alii exponunt, militares exuisse, nudatumque vestimentis istis se in terram projecisse. Similiter Regem David, linteo Ephod indutum, extrema demissione arcam foederis esse comitatum. Neque Regem Ninive erubuisse, poenitentiam acturum de throno descendere, purpuraque posita, sacco indutum cineri advolvi. Adhæc Chrysostrum de sui temporis Christianorum Regibus testari, eos lumen Ecclesiæ ingredientibus deposuisse coronam, et crucem Christi in frontibus depinxisse. *Foris*, inde enim dicitur, *arma, hic mysteria: foris scuta, hic sacramentorum celebratio- nem.* Quem Chrysostrum locum ex celeberrimo Guiljelmo Caveo

Noster ulterius illustrat. Jungit his argumentis, quod antiquo olim ritu omnes, secus ac in veteri paschali agno fiebat, statim ac Diaconus Evangelium prælegere incipiebat; baculos deposuerint, secundum illud Hildeberti:

Plebs baculos ponit, stat, retegique caput.

Sic etiam Consules Romanos persuasos fuisse, secures remove, fascisque, in sacris cumprimis, deponere, prudentis esse modestiæ. Præterea ipso jure Divino arma a sacris locis eorumque aris videri proscripta, adeo ut si cædes voluntaria patrata, & cornua altaris arrepta fuerint, non solum inter Isæelitas facinorosi ab iisdem prius extra tabernaculum protrahi, ibidemque necari debuerint; sed & apud ipsos Ethnicos aræ supplicum semper asyla permanserint ac perfugia. Denique quod maximum, veterum Christianorum simplicitatem ne pictas quidem vestes, nec coronas militares, multo minus enses ac gladios in sacris tolerasse. Quapropter serio Calvoerius noster communicaturos gladiatos admonet, ne armis accincti, ceu bellum cum Cyclopibus cælo illaturi, aut instar ferocium victorum fastuosum triumphum acturi, ad sanctissimum Domini adytum prorumpant, sed deposito omni armorum ac ferociæ strepitu, ad pedes summi Regis prosternantur, ad instar publicani per peccata depressi, omnem Pharisei tumorem penitus ejurantes.

Sed quam in his aliisque subinde capitibus moderationem & circumspectionem, quoad ritus alicujus Ecclesiastici usum vel retinendum, vel ab usum sensim ac sensim abolendum, Calvoerius urget & præcipit: eam vel in *Absolutione* maxime necessariam esse, proprio quodam exemplo; quod ultimo adhuc loco adjicere liceat, perdocet. Optaverat modo sub finem *cap. X. Lib. II. sect. 1. p. 382.* ut ne adeo festinarent plurimi ad absolutionem tum petendam, tum dandam; sed ut vetus salutaris disciplinæ medicina, secundum Chemnitii aliorumque virorum Dei vota, Ecclesiæ restitueretur. Ac dum hæc scribit, avocari se hac ipsa hora memorat, ad Empæctam veteranum, quo ultimo viatico eundem instrueret. Is ipse a Calvoerio idem viaticum petierat tribus ab eo tempore hebdomadibus; hydrope enim affligebatur. Enimvero cum in corrigendo homine per aliquot annos operam perdidisset, veritus ne in judicium, roborationemque securitatis, quod jam ante

lecerat,

fecerat, sibi escam vitæ sumeret, renuisse se primum viaticum dare, dicit Calvoerius: nec enim ultima adesse judicasse. Injunxisse se tamen addit viro certa poenitentiae exercitia, quotidie peragenda, inspicientibus ac denunciandis id domesticis. Subegisse demum etiam eadem, Spiritus S. gratia, cor lapideum, eoque quidem successu, ut quum extrema hominem urgere nunciatum esset, ac ipse denuo vocaretur, lacrymas & voces contriti cordis nuncias, cum anhelata gratia siti, ingressus ad eum observavit, quibus denique etiam impulsus fuerit, ut cum viatico hominem dimitteret. Non igitur contemnenda esse, inde colligit Calvoerius, restituendae disciplinae desideria; est tamen & cavendum, ne forte cum Novatianis nimia severitate misericordiae hostes, poenitentiaeque interfectores facti, tandem aliquando, nec ovem sauciam nos curasse, & propter unam sauciam, multas integras perdidisse judicemur.

SPECIMEN METHODI GENERALIS DETERMINANDI Figurarum Quadraturas. Autore JO. CRAIG.

Depromptum ex Actis Philosophicis Anglicanis No. 284. Mens. Mart. et April. 16703, pag. 1346. 599.

SECTIO I.

SIT $z^m + ay^n = bz^c y^r$ aequatio exprimens relationem inter ordinatam z & abscissam y ; in qua Exponentes m, n, c, r , denotant quoslibet Numeros, Integros vel Fractos, Affirmativos vel Negativos, Ponatur $r - n = c$. Erit

$$\text{AREA} = \frac{m}{m+n} zy + \frac{mc + ne}{a} \frac{b^{\frac{c+1}{a}} z^{\frac{c+1}{a}} y^{\frac{c+1}{a}}}{m \times m + n \times c + 1 + n \times m + n \times c + 1} + \frac{m - ex + 1 + r \times c + 1}{a} \frac{b^{\frac{2c+1}{a}} z^{\frac{2c+1}{a}} y^{\frac{2c+1}{a}}}{m \times 2c + 1 + n \times 2c + 1}$$

$$\frac{m - e x_{2c+1} + r x_{2e+1}}{a} + \frac{bC}{z} \frac{3e+1}{y} \frac{3c+1}{y} +$$

$$m x_{3c+1} + n x_{3e+1}$$

$$\frac{m - e x_{3c+1} + r x_{3e+1}}{a} + \frac{bD}{z} \frac{4e+1}{y} \frac{4c+1}{y} +$$

$$m x_{4c+1} + n x_{4e+1}$$

$$\frac{m - e x_{4c+1} + r x_{4e+1}}{a} + \frac{bE}{z} \frac{5e+1}{y} \frac{5c+1}{y} + \&c.$$

$$m x_{5c+1} + n x_{5e+1}$$

De hac Serie hæc sunt notanda : (1.) Quod literæ majusculæ B, C, D, &c. designent coefficientes terminorum ipsis immediate præcedentium : (2.) Quod exhibeat Quadraturas omnium Figurarum Quadrabilium, quarum Curvæ per æquationem trium terminorum definiuntur : (3.) Et quod semper sint

Quadrabiles, quando $\frac{m x r - r}{m n - r m - e n}$ est numerus integer & affirmativus, quem vocemus l. (4.) Speciatim $l = 1$ dat numerum Terminorum (ab initio sumptorum) Seriei Aream quæsitam constituentium : (5.) Quod si ponatur $e = 0$, mutabitur hæc Series in celebre Theorema Newtonianum pro Binomio communi; & proinde hoc Theorema est hujus Seriei casus specialis & simplex : (6.) Cum fit Applicatio hujus Seriei ad Figuram particularem, hæc regulæ sunt observandæ. 1^a Reducatur æquatio Curvæ datam definiens ad formam generalem, & ex comparatione particularis cum generali inveniuntur coefficientes a, b; ut & exponentes m, n, e, r. Secunda, si exponentes sic determinati non faciant l numerum integrum & affirmativum, (juxta conditionem in Not. 3. assignatam,) tum alius terminus æquationis particularis

a quan-

MENSIS JULII A. MDCCIV. 313

a quantitate z liberetur: & si nunc exponentibus denūo determinatis non competat illa Quadrabilitatis conditio, tūm reliquis terminis a quantitate z liberetur: Nam nullo labore quilibet ex tribus terminis æquationem datam constituentibus a quantitate z liberari potest. Tertia; si æquationi per Regulam præcedentem tractatæ non conveniat prædicta Quadrabilitatis conditio, tum per Seriem queratur Area complementum s: y d z: quæ cognito statim habetur Area quæsitæ; nam, ut omnibus notum, $zy - f: y d z = f: z d y$. Et ut sine confusione Complementum per Seriem obtineatur; in æquatione data Curvam particularem definiens pro z scribatur Y, & pro y scribatur Z: Factaque hac mutatione Ordinata in Abscissam, & Abscissæ in Ordinatam, tractetur æquatio juxta præcepta regulæ secundæ; donec illi conveniat Quadrabilitatis conditio, vel eandem ipsi non posse convenire pateat.

Exemplum 1. Sit $z^3 + y^3 = b z y$. Quia hic $m = 3, n = 3, e = 1, r = 1, a = 1$; ideo $l = 1$, adeoque $l + 1 = 2$. Et proinde (juxta Not. 4.) duo primi Seriei termini dant Aream $= \frac{1}{2} z y - \frac{1}{6} b z^2 y^{1/2}$.

Exemp. 2. Sit $z^7 + a y^3 = b z y^2$, ubi $m = 7, n = 3, e = 1, r = 2$; qui faciunt $l = 2$; ideo (juxta Not. 4.) tres primi Seriei termini dabunt quæsitam

$$\text{AREAM} = \frac{7}{10} z y - \frac{b}{15 a} z^2 y - \frac{2 b^2}{15 a^2} z^3 y^{1/2}$$

Exemp. 3. Sit $z^5 + k y^5 = h z^{1/2} y^{11}$; ubi $m = 5, n = 5, e = 2, r = 11$; at quia hi non faciunt l numerum integrum & affirmativum; ideo (per Regulam secundam) libero terminum $h z^{1/2} y^{11}$ a quantitate z; & sic æquatio fit $z^5 = h y^{11} - k z^2 y^5$; ubi $a = -h, b = -k$; & $m = 5, n = 11, e = 2, r = 5$; qui faciunt $l = 1$: Unde

$$\text{AREA} = \frac{5}{16} z y - \frac{k}{16 h} z^2 y^{11/5}$$

Re *Exemp.*

Exemp. 4. Sit $z^2 - hy^2 = -kz^2y^2$; ubi $m = 2, n = 2, e = 2, r = 2$; qui non faciunt l numerum integrum & affirmativum; ideo libero terminum $-kz^2y^2$, a quantitate z ; & tum $z^0 + ky^2 = bz^2y^2$; ubi $a = k, = bh$; & $m = 0, n = 2, e = 2, r = 2$, qui faciunt $l = 1$, ideo

$$\text{AREA} = \frac{h}{k} z y$$

Exemp. 5. Sit $z^2 - \frac{4g^2}{h}y^6 = -\frac{g}{h}z^6y^4$; ubi $m = 2,$

$n = 6, e = 2, r = 4$; qui non faciunt l numerum integrum & affirmativum; idemque contingit liberato (a quantitate z) utrobet ex reliquis: Ideo juxta regulam Tertiam quero Complementum; quare (ut jam praemonui) pono $z = Y; y = Z$; unde aequatio data erit

$$Y^2 - \frac{4g^2}{h} Z^6 = -\frac{g}{h} Z^4 Y^2;$$

quae (juxta Reg. 1.) reducta ad formam generalem erit hujus modi $Z^6 - \frac{h}{4g^2} Y^2 = \frac{1}{4g} Z^4 Y^2$ ubi $m = 6,$

$n = 2, e = 4, r = 2$; qui non faciunt l numerum integrum & affirmativum; ideo (juxta Reg. 2.) libero terminum ultimum a Z ;

unde $Z^2 - \frac{1}{4g} Y^2 = \frac{h}{4g^2} Z^4 Y^2$; ubi $m = 2,$

$n = 2, e = 4, r = 2$; unde $l = 1$; & $a = \frac{1}{4g}, b = \frac{h}{4g^2}$;

Unde Areae quaesitae complementum est

$$= \frac{1}{2} ZY - \frac{h}{2g} Z^3 Y \text{ seu } \frac{1}{2} zy - \frac{h}{2g} zy^3;$$

Ergo etiam Area quaesita f: $z dy = \frac{1}{2} zy + \frac{h}{2g} zy^3$

SECTIO II

SIT $z^m + ay = bz^ny + fz^ey$ aequatio exprimens Relationem inter Ordinatam z & Abscissam y. Erit

$$\begin{aligned} \text{AREA} &= Az^y + Bz^{\frac{e+1}{y}} + Cz^{\frac{2e+1}{y}} + \\ Dz^{\frac{3e+1}{y}} + Ez^{\frac{4e+1}{y}} + \\ Fz^{\frac{5e+1}{y}}, \text{ \&c.} \end{aligned}$$

Ubi (positis $2e+n=c, c+n=s$) $A = \frac{m}{m+n};$

$$B = \frac{m-e+sx\Lambda + e-m}{mxc+1+nx e+1} \frac{f}{x}$$

$$C = \frac{m-2e+rx\Lambda + m-exc+1+rx e-1xfB + 2eb-mb}{max2c+1+nax2e-1}$$

$$D = \frac{m-2exc+1+rx e-1xbB + m-ex2c+1+sx2e-1xfC}{max3c+1+nax3e+1}$$

Rr 2

E =

$$E = \frac{m - 2ex2c + 1 + rx2e + 1xbC + m - ex3c + 1 + sx3e + 1xfD}{\dots}$$

$$F = \frac{max4c + 1 + nax4e + 1}{m - 2cx3c + 1 + fx3e + 1xbD + m - ex4c + 1 + sx4e + 1xfF}$$

De hac Serie (cujus progressio primo fere intuitu est manifesta, hæc sunt notanda. (1.) Quod figuræ (quarum Curvæ prædicta æquatione definiuntur) sunt Quadrabiles, quando Numeri exponentiales m, n, e, c ; & coefficientes a, b, f , habent relationes mdo assignandas;

scil: quando $\frac{2c + mxn - 2e}{cm - cn}$ est numerus integer & affirmativus, quem vocemus I. & (cum I est major quam 2) quando Coefficientium relatio est hæc

$$BU = \frac{m - 2exlc - c + 1 + rxlc - e + 1}{e - mxlc + 1 - sxlc + 1}$$

$$BP = \frac{m - 2exlc - 2c + 1 + rxlc - 2e + 1}{m \times lc + 1 + n \times lc + 1}$$

$$FU = \frac{m - exlc - c + 1 + rxlc - e + 1}{m \times lc + 1 + n \times lc + 1}$$

Ubi U & P denotant Coefficientes Terminorum duorum, qui immediate præcedunt ultimo Aræ quæstæ Termino; scil: U est

est coefficientis termini ad ultimum prioris, P coefficientis termini ab ultimo remotioris: ut si $Fz = \dots y$ esset ultimus Areae quaesitae terminus, tum U denotaret E, & P denotaret D. (2) Ultimus ille Areae quaesitae terminus ex valore numeri I cognoscitur; nam hic etiam $1+z$ dat numerum terminorum (ab initio sumptorum) Seriei, qui Areae quaesitam constituunt. (3) Si fuerit $I=1$, tum coefficientium relatio debet esse haec

$$\frac{ze - mx1 - A + rA}{e - mx + 1 - sx + 1} = \frac{b}{f} = \frac{ze - mx1 - A + sA}{e - mx + 1 - nx + 1} = \frac{f}{a}$$

Si $I=2$; relatio debet esse haec

$$\frac{m - 2ex + 1 + rze + 1}{e - mx + 1 - sx + 1} = \frac{bB}{f} = \frac{ze - mx1 - A + rA}{e - mx + 1 - nx + 1} = \frac{fB}{a}$$

SECTIO III.

SIT $z = ay + bz + y + fz + y + \dots$
 Rr 3

$3e$ $3c+n$ $4e$ $4c+n$ &c. æquatio exprimens relationem inter ordinatam z & abscissam y ; & constans terminis quotcunque. Erit

$$\text{Area} = Azy^{l+1} - Bz^{\frac{e+l-1}{2}} y^{\frac{c+l-1}{2}} + Cz^{\frac{2e+l-1}{2}} y^{\frac{2c+l-1}{2}} - Dz^{\frac{3e+l-1}{2}} y^{\frac{3c+l-1}{2}} + Ez^{\frac{4e+l-1}{2}} y^{\frac{4c+l-1}{2}} \text{ \&c.}$$

Quod, ni fallor, est Theorema non contemnendum. Calculo perfacili inveniuntur A, B, C, D, E , &c. ut & Quadrabilitatis conditiones, & quot termini seriei Aream quæsitam constituent. Crescit quidem numerus harum conditionum pro multitudine terminorum, ex quibus constat æquatio relationem inter z & y definiens. Et speciatim si illa terminorum multitudo vocetur N ; tum $N-2$ est numerus conditionum Quadrabilitatis; quarum una Exponentium m, n, e, c relationem respicit, estque hæc; ut

$$Nc - 2c + 2e - N\bar{e} + m + n \\ \text{---} \\ - cm = en$$

est numerus (quem vocemus l) Integer & affirmativus. Reliquæ vero conditiones coefficientium a, b, f, g, h , &c. respiciunt. Ac denique $l+1$ dat numerum terminorum (ab initio sumptorum) seriei, qui Aream quæsitam constituunt.

Corol. Ex hac Serie generali deduci potest Series, quæ exhibeat Quadraturas Figurarum, quarum Curvæ definiuntur per æquationem constantem terminis quibusvis, qui æquationem Sectionis tertiæ generalem constituent. Nam ad hanc obtinendam opus tantum est Seriem computare pro æquatione constante tot terminis (ab initio sumptis) æquationis generalis, quot includet Terminos æquatio Curvæ definiens. Tum ex valoribus quantitatium A, B, C, D , &c. eliminantur illæ coefficientes b, f, g , &c. quæ

quæ ad æquationem propositam non spectant; reliquæ dabunt
 aream quæsitam. Exemplo res patebit.

SECTIO IV.

SIT $z = ay + bz y + gz y$

æquatio exprimens relationem inter Z & Y. Jam quia

$z = ay + bz y + fz y + gz y$

est illa pars æquationis quæ (sumptis terminis in ordine a principio) includit æquationem datam; quam deinceps (brevitatis causa) æquationem completam vocabo; ideo Figurarum (quarum Curvæ definiuntur per æquationem completam)

Area $= Az y + Bz y + Cz y +$

$Dz y + Ez y + Fz y + \dots$

& a, b, f, g, ingredientur valores quantitatum B, C, D, E, F &c. Si ergo in his valoribus ponatur ubique $f = 0$ (quia $z = ay + bz y$ æquationem datam non ingreditur) habebis valores

quantitatum A, B, C, D, E, &c. qui in Serie substituti dabunt Areas quæsitas. Et Calculo inito inveni.

$$A = \frac{m}{m+n} \cdot B = \frac{e-m-c-n}{mxc+1+nxe+1} \cdot A + \frac{m-e}{a} \cdot \frac{b}{x}$$

$$C = \frac{c-nxc+1+m-ecx+1}{mxc+1+nxe+1} \cdot B$$

D =

$$m - 3ex_1 - A + 3c + nx \rightarrow A \cdot g$$

D

$$+ \max 3c + 1$$

$$+ m - ex_2c + 1 + c + nx_2e + ix - bC$$

$$+ \max 3e + 1$$

$$m - 3ex_3c + 1 + 3c + nx_3e + ix$$

E

$$+ \max 4c + 1$$

$$\rightarrow gB + m - ex_3c + 1 + c + nx_3e + ix - bD$$

$$+ \max 4e + 1$$

$$m - 3ex_4c + 1 + 3c + nx_4e + ix$$

F

$$+ \max 5c + 1$$

$$\rightarrow gC + m - ex_4c + 1 + c + nx_4e + ix - bE$$

$$+ \max 5e + 1$$

$$m - 3ex_5c + 1 + 3c + nx_5e + ix$$

G

$$+ \max 6c + 1$$

$$\frac{gD + m - c + n}{c + n} = \frac{c + n}{c + n} + \frac{c + n}{c + n} + \frac{c + n}{c + n} + \dots$$

Ex his patet progressio reliquorum in infinitum. Et sic habetur Series exhibens Quadraturas omnium Figurarum, quarum Curvæ definiuntur per hanc æquationem quatuor terminorum

$$z^m = ay + bz y^c + gz y^{3c+n} \quad \text{Et notandum quod}$$

conditiones Quadrabilitatis & numerus terminorum Seriei, Aream quamlibet quæsitam constituentium, eadem sunt cum conditionibus Quadrabilitatis, & numero Terminorum, quæ conveniunt Figuris, quarum Curvæ per æquationes completas definiuntur.

Corol. Præter has duas series in §. 2. & 4. propter Figuras quatuor terminorum, possunt eodem modo infinitæ aliæ series computari pro cæteris casibus Figurarum, quatuor terminorum. Quod etiam intelligendum est de omnibus aliis Figuris, quarum Curvæ per æquationes quolibet terminorum numero constantes definiuntur.

Non jam vacat ipsam Methodum minutiatim describere, per quam ad hujusmodi Series pervenio; brevem tamen ejus rationem exponere forte non ingratum erit. Assumo Seriem ex z pariter ac y compositam, sc: $Az^p + Bz^q y^h + Cz^s y^l + Dz^k y^m + \dots$ Cujus singuli termini (præter primum) habeant Exponentes incognitos. Tum æquationem instituo inter duos valores quantitatis dz , quorum alter ex hac serie, alter ex æquatione relationem inter z & y definiente per Methodum Calculi Differentialis directam facile invenitur. Ex terminis hujus æquationis rite reductæ primo determino exponentes incognitos p, q, h, l, k &c. Et dein coefficientes A, B, C , &c. Et si plures sint comparationes, quam quæ determinandis his coefficientibus sufficiunt, tum ex reliquis deduco Quadrabilitatis conditiones. Si recta incatur via, Calculus est longe facillimus; multasque habeo Re-

gulas huc spectantes, quas alias forsitan tradam; ut & usum huius Methodi in inveniendis Quadraturis irrationalibus finitis, quando rationales non dantur: res enim omnino in potestate est.

A PRESERVATIVE AGAINST SOCINIANISM.

The fourth and last Part &c.

ANTIDOTON CONTRA SOCINIANISMUM, COM-
monstrans falsitatem & impietatem perniciosissima sententia a
Socino ejusque sequacibus propagata, quod ratio canon fit fidei,
& supremis revelate religionis iudex. Auctore JONATHANE E-
DUARDO Th. D. & Regina M. Britanica a concionibus &
sacris Pars quarta & ultima.

Oxonii apud H. Clementem, 1703. in 4. Constat r. alph.
 & plag. 7.

Annus hic labitur decimus, ex quo Vir Reverendus & Clarissimus contra Socinianos in arenam descendens, Partem I Antidoti feliciter & magno omnium veritatis amantium cum plausu stetit. Haud ita multo post, redintegrato certamine, Partem II eventu haud minus felici iisdem opposuit; quam III anno 1697 Pars ex cepit, infidelitati hareticæ, æque ac superiores, feralis & exitiosa. Ultimo demum loco Parte IV superiori anno eodem aggressus, & animo veritatis conscientia securo, & victoria gloria superior discessit. Partem ergo I, simul ac in manus nostras devenit, A, M DC XCVII mense Decembre Actis nostris inseruimus: secunda vero et tertia cum eo usque conspectum nostrum fugerint, donec novitatem utraque dudum exuisset, earum paulo alienior ab instituto nostro visa fuit recensio; quod tamen nihil prohibet, quo minus Partem IV hic subiciamus, quo ex capite operis & calce habeat Lector, unde de totius corporis structura iudicium ferat.

p. 1.

In Socinianorum, quibus Christianam religionem eversum haecenus iverunt, principis duo cumprimis eminent, quibus haud equidem aperta fronte, indignis tamen modis veritatem ejus ac certitudinem adoriuntur: alterum, quod omnis religio in pietatis exercitio et vitæ sanctimonia sit sita; quod si obtineant,

id

id inde epolumentis se consecuturos sperant, fore ut & ceteri mortales vel pedibus in ipsorum de Divinitate sententiam eant, parum quippe solliciti de sublimibus istis, & ad pietatem, ut isti quidem criminantur; nihil facientibus doctrinis, vel excusatos habeant, ceu leves ac exiguos, quos ipsi forte ac tumentur, errores: alterum, quod rationem supra revelationem evchant, eamque canonem æque ac judicem omnium religionis dogmatum constituent. Prius quid monstri alat, Parte III ostensum est: posteriori vero (quod paulo prolixius excutiendum hic est) temeritati & insolentiæ humanæ mentis, ad libidinem in rebus fidei pro arbitrio statuendi pronæ, gratificantur. Quam statuendi licentiam jus primogenituræ & patrimonium suum jactant, ac subinde fundamētale, inalienatum, omnia busque commune hominibus jus solvant. Contra eā vero, quanquam Christus suo nos adventu in libertatem asseruit, ne quis nostræ domine tur fidei, ipse tamen mentium Dominus, suum ut in conscientias nostras firmaret dominium, plantandæ religionis auspiciū a doctrina de sui cepit abnegatione, cui postmodum, ceu fundamento, regnum suum in discipulorum animis superstrueret. Atque hæc quidem invidiosa corruptæ naturæ vox est, jugum Christi excutere sæpe conantis: hinc & voluntas difficulter admodum virtutis & sanctimonie repagulis coercetur, quin ubi semel delata in præceptis fuerit, & rationis excutiat imperium, & Dei vocem aspernetur; & intellectus, quo constringitur magis, eo sibi indulget liberius, maximeque Scripturæ impatiens, ejus vel in dubium auctoritatem vocat, vel in sententiam suam verba torquet. Unde factum, ut alii suppositivos Scripturæ libros cuderent, & Apostolorum nomine falso insignirent; alii variis sacram paginam contaminarent corruptelis; alii rursus *παρασκευασε* innumeris mentem ejus perverterent. Quod postremum Sociniani solenne est, rationem revelationi submittere recusantibus, idque omne rejicientibus, quod ad rationis, corruptæ sane ac errantis, non congruit amissim. Quare cum Paganorum veterumque vestigiis Hæreticorum insistant, iisdem hi armis gradu nobis deiciendi sunt, quibus SS. Patres illos feliciter debellarunt. Fidem scilicet Christianam criminabantur Pagani demonstratione destitui, eamque vel unam ob causam

p. 2.

p. 3.

p. 4.

p. 5.

p. 6.

- P. 7. nomen Christo dare recusabant: nec in diversum ab his abeunt Sociniani; vitiligantes, par esse, ut ratione, qua sola nos superiores brutis Deus voluerit; ceu privilegio utamur naturæ: nec enim sufficere auctoritatem ad extorquendum nobis assensum, qui solum in rei evidentia, mentisque nostræ convictione acquiescat; quam si in veritatis indagazione negligamus, adversus Deum nos ingratos, ac in nos ipsos injurios esse. Verum dum illorum quidem calumniam graviter & operose S. Patres retuderunt, eadem simul opera horum quoque apinas levesque protriverunt fricas. Id enim vel maxime dicebant religionis Christianæ proprium esse ac peculiare, in veritatem dogmatum, divinamque mysteriorum originem inquirere, nec bruto humanam amplecti obsequio auctoritatem. Hinc fidem definebant *ἐξ ἰσχυροῦς ἀποδείξειν, ἐκ δόξιοι συγκατάθεσι, ἐκ δόξιοι πρόλεψιν*: eandemque cum scientia una copulabant, *πίστιν ἀλογον* uno omnes ore repudiantes. At enim vero ubi in Gnosticos ac Valentinianos, maxime in Aetium & Eunonium, omnem Numinis ambitum se mente complexos tenere jactantes, esset perorandum; tum studiose a scientia fidem distinguebant; nec evidentium illam, sed invisibilem dicebant assensum, Ebr. XI, 1. Hinc Basilium videas fidem *ἀποδείξειν*, & Chrysostomium eandem *λογισμῶ* opponere. Quæ utut videantur invicem adversa concurrere fronte; rite tamen explicata nihil incommodi habent, quin potius, quod caput rei est, mirifice illustrent; & quoad rationi sociam fidei præstare operam liceat, rursumque ubi penitus a fide excludatur, manifesto commonstrant. Quod enim ad primam religionis attinet principia; illorum omni ævo ab Ecclesiæ doctoribus evidens suppeditata fuit probatio. Sic nec Salvator noster *ἀνύπευθύνως* ac velut pro imperio ab auditoribus suis fidem postulabat; & ipsius Apostoli tum oraculorum V. T. auctoritate; tum copia miraculorum suis fidem dictis conciliabant. Nec in hunc diem rerum deficiunt pondera, quibus principiorum religionis evinci veritas queat; quæ si quis in dubium vocare ausit, is omnem annalium memoriam; omnem hominum fidem e medio tollat. Hoc itaque pacto postquam generatim de veritate religionis; divinaque Scripturæ auctoritate confiterit, nulli sigillatim ejus parti; quantumvis licet sublimis illa

fit & incomprehensibilis, assensus est denegandus. Et harum quidem partium seu doctrinarum respectu, demonstrationi fidem opposuere Patres, cum intellectum superent, & nisi e Scripturæ testimoniis, nequeant probari. Inde consequitur, assensum religionis dogmatibus non ante præbendum, quam indubiis ea Scripturæ niti testimoniis, compertum sit. Quorum ut genuinus indagetur sensus, amplissimus rationi aperitur campus, in quem examinando, conferendo, arguendo excurrat; caste tamen, ac ut in divinis par est. Ultra vero progredi, non datur. Postquam enim de revelationis convictus veritate, ac genuinam ejus mentem assecutus fueris, tum frena rationi ponere, divinæque assensum veritati præbere teneris; secus si facias, impius sis ac absurdus. Nam cum quævis disciplina suis gaudeat postulatis, sive principiis primo-cognitis probarique nesciis; quin & præter hæc propria, communi suppent, quæ primo-prima vel transcendentalia barbaro vocabulo audiunt, quibus, licet probatio desit, per se fides habenda; nullum vero Metaphysicum vel Geometricum clarior ac evidentius sit axioma, hoc religionis principio, quod quæ Deus affirmat, non possint non veritate niti: tum si rite instituta prius investigatione constiterit, dogma aliquod e divinis erutum ac extructum oraculis esse, id vi axiomatis istius citra vel ambages, vel dubitationem, est amplectendum. Porro vero secundarium, quod subordinatum Philosophi vocant, in divinis principium ita habet: quæ sacris literis traduntur, mentem Numinis ac voluntatem exhibet. Cum itaque quaritur: an doctrinæ, quæ nos inter ac adversariis in disceptationem veniunt, divinitus revelata ac in Scripturis sint tradita? affirmamus quasitum, & ex plano, naturali, primumque obvio verborum Scripturæ sensu probamus. Ad hæc illi, dum a negantium partibus stantés, literalem causantur vocum significationem sensum Scripturæ præbere ejusmodi, qui componi hæud facile cum ratione queat; quem si cogantur admittere, contra rationem se credituros, nec habituros facile, quo spei ac fidei suæ (I. Petr. III, 15) rationem poscenti satisfaciant: in promptu responsio est, imo habituros maxime, revelationem scilicet divinam. Sin pergant: aut mente comprehendi non posse dogma v.g. Incarnationis, Trinitatis; ambabus id manibus largimur, nec id tamen

p. 16.

p. 17.

p. 18.

p. 20.

p. 21. quicquam nostræ officit fidei, quæ non mysteriorum cum ratione convenientia, sed divinæ nititur revelationis auctoritate. Satis hæc dicta poterant videri, unde quam inepta sit adversariorum, de religionis cum ratione pugna, sententia pateret; quia tamen in his vel maxime triumphant, & piis quoque mentibus sæpissime imponunt, paulo ea curatius sunt lustranda.

Primo itaque, dum magna animorum contentione propugnant, nihil admittendum in religione, quod rationis nostræ captum excedit; duplici argumento robur dicto conciliare satagunt.

p. 22. Alterum a fine pectunt revelationis, dum revelatum quicquam mysteriosum esse negant, quod revelatio mysteriorum sit patefactio, & cæcus videns, ac mysterium revelatum, pari passu ambulent;

p. 23. alterum a natura fidei, quæ in assensu consistit, quem cum sequatur iudicium, qui actus est intellectus humani, palam esse, quod fides actus mentis sit, eaque videamur comprehendere, quæ fide tenemus.

p. 24. Sed ludunt in re seria, nugasque agunt sophistæ: quos, ut e latibulis protrahantur, interrogare liceat, num Numen aliquod credant? affirmant haud dubie, ac atheismi deprecantur calumniam. Pergo: numi itaque perfecte quoque Deum comprehendant, planaque ipsis omnia & expedita sint circa naturam Numinis?

p. 25. Idem cum Actio & Eunomio affirmant necesse est, si thesin tueri cupiant. Porro edisserant, an Deum credant vere, secundum naturam ac perfectiones suas, esse infinitum? Ergone finitus quoque ipsorum intellectus comprehendat infinitum?

Hic aqua hæsit Vorstio, Crellio veterumque reliquis, qui ut sibi constarent, eo impietatis progressi sunt, ut infinitum esse Deum negarent;

recentiores vero, quo se recipere, invenerunt refugium, excipientes (1) nihil ob stare, quo minus intellectualis finitæ mentis comprehensio, certo respectu infinita esse queat;

cum quod finitum est respectu extensionis partium suarum, id infinitum respectu potentiarum esse possit, velut intellectus humanus ratione capacitatis suæ.

p. 27. Verum si ita nugari libet, pari modo concludam, finitum corpus infinitam habere extensionem, manumque hominis, finitam licet partibus, infinitam tamen posse capacitatis esse, sic ut universas complecti ac

includere Oceani aquas valeat. Licet vero darem, recte se habere, quæ dicunt; sane hæc infinita humani intellectus capacitas longe erit angustior, quam quæ omnes naturæ, finitas licet, proprietates ac virtutes comprehendat; tantum abest, ut divinis complectendis par sit. Hic ad incitas redacti adversarii, ne plane obmutescant ad (2) se recipiunt *κρησφύετες*, nostræ criminantes fidei articulos non tantum rationem excedere, verum impugnare quoque, planeque destruere, adeoque fide recipi non posse. Quod ut diluatur jactum in religionem crimen, duo nobis hic expedienda sunt, (a) num articuli fidei vere cura ratione pugnent? (b) si pugnent invicem, num isthæc tanti sit oppositio, ut rejiciantur merito eo nomine fidei articuli, qui in mysteriorum numero censuque habentur? Ad *primum* quod attinet, quid rationis sibi velint vocabulo, dispiciendum. Quæ si ipsis lumen illud ac scientiam cujusvis notat, privatasque singulorum ideas, quæ se probant aliis, aliis minus: tum haud morose inficias ibimus, pugnare religionem cum ratione, infidelium scilicet, Judæorum ac Mohammedanorum, quorum a nostris in omnia alia religionis abeunt instituta. Sed communes fortè notiones ac generalia principia rationis voce designant, cui mysteria repugnare contendunt: sic Syncretismo veniam faciunt, credendique licentiæ causam perorant. Unde haud frequentior alia in ipsorum libris oratio, quam quia criminis notam ab hæreticis depellunt, nemini causaantes non integrum esse, de religionis mysteriis judicium ferre, idque pro rationis captu, quæ scubi in errorem prolapsa fuerit, impune in eo, quia inevitabili, mentis vitio versetur. Verum si serio remagunt, dum communia omnibus principia rationis vocabulo se denotare fatentur, propria cadunt vineta, Scripturæ oracula privatis singulorum ideis anteponentes. Quid enim de ipsorum fiet fratribus, Gnosticis, Valentiniæ, Manichæis, Scripturæ effata in suam detorquentibus mentem? Et sibi quomodo constabunt ipsis, quibus alias in more positum est, clarissima S. Literarum verba ideo rejicere, quod privata ipsorum sententiæ haud usquequaque conveniant, licet communibus principiis minime contradicant? Quod circa immaterialitatem & infinitatem Dei, circa resurrectionem numero ejusdem corporis, ac aternitatem tormentorum infec-

p. 28

p. 29

p. 30

p. 31

p. 32

p. 33

p. 34

p. 36

p. 37

- p. 40. infernalium ipsos facere, ad oculum patet. Unde constat, ipsos, cum rationem dicunt, privatas intelligere ideas, propriosque singulorum conceptus. Interim ad saniozem non redeunt mentem, sed fidei momenta calumniari pergunt, maxime in Triunitatis & Incarnationis mysterium injurii ac blasphemi.
- p. 41. sqq. Quorum quid reponendum sit ad *Φλυασις*, solide & copiose Autor suppeditat. Jam ad *posterius* ut progrediamur, id quod in quaestione est, Sociniani affirmant, negantemque sententiam tyrannidem proclamant, summamque injuriam. Sed salva res est, si attendere animos ad ea velint, quae consequuntur. Ubi nempe plena suppetit sufficiensque veritatis cujusdam probatio, claris nixa ac evidentibus argumentis, fidem tenemur habere. Quod ubi factum, dubitationi amplius relictus locus non est, nec objectiones ullae, quamcunque speciosae licet ac insolubiles illae videantur, tanti esse debent, ut mentem commoveant, nostrumque deturbent assensum, aut a priori nos sententia deducant. Quod ut eo pateat clarius, probe considerandum, veritatem unam alterius vere destructivam esse non posse: nihil quod vere cum ratione, defaecata scilicet, sincera ac errorum vacua pugnat, verum esse in religione posse: factu haud esse difficile, ut ob nostrae imbecillitatem mentis veritas, idoneis probata argumentis, cum aliarum rerum natura falso videatur pugnare; quod si usu veniat, argumentis cedendum, non apparenti contradictioni, quia naturae nos proprietates latent, vim autem argumentorum cognitam habemus atque perspectam. Talia vero argumenta trium praecipue sunt generum: α) a propria cujusque experientia, β) ab evidenti demonstratione, γ) a testimonio ejusmodi, cui fidem derogare nefas est. Humanum autem ubi fidem meretur testimonium, merebitur multo magis divinum. Frustra itaque objectant adversarii, fidem sibi *ἀλογον* injungi, quando secundum revelationem, h. e. juxta testimonium divinum, credere jubentur. Quamquam enim revelata quaedam dogmata, contrariari videantur rationi; ipsa tamen rursus monet ratio, Deo affirmanti fidem habendam, quam ne gravis quidem ac sapientis Viri testimonio denegare audeat, licet non desinat, quae in contrarium afferri queant. Opponatur testimonii evidencia latenti in natura rerum obscuritati, & apparebit plus satis, cui debeatur assensus.
- Hiñc

Hinc itaque conspicitur, quam absurda ac temeraria Socinianorum sententia sit, fidem Θεοπιστεύων habere testimonio ideo recusantium, quod haud satis commode cum falsis ipsorum opinionibus componi possit. Ne tamen, dum Scripturæ hoc pacto fidem labefactant, atheismi suspensionem incurrant, verbis clarissimis Scripturam profitentur doctrinæ canonem ac fundamentum: parum licet sibi constantes, dum mox in pristinum relabuntur errorem, & rationem S. Codicis anteferunt auctoritati.

Postquam ita demonstratum fuit, quam irrationabilis hæc ac εἰ φιλόσοφος Socinianorum sit sententia, restat ut ejusdem doceatur impietas, quam dum demonstrare satagit Autor, per tria se veluti capita diffundit, quorum α) de perfectione agit ac auctoritate Scripturæ, β) de Christi Salvatoris nostri ac Apostolorum, autorumque ejus ordinis reliquorum, dignitate ac fide, γ) de veritate ac certitudine Christianæ religionis: quæ omnia postquam periculose sane ac nefarie Socinianorum fraudibus peti demonstrasset, colophonem operi imponit. Quæ ne prosequamur latius, operis prohibet prolixitas, rerumque, quæ in medium affert, pondera, quæ sine obscuritate vix mitti in compendium posse censemus, hoc interim Catone contenti.

APOLOGIE POUR LES PROTESTANS, &c.

i. e.

APOLOGIA PROTESTANTIUM, QUI CREDUNT, eos solum baptizandos esse, quibus rationis usus superest, conscripta a GALENO ABRAHAMSZ.

Amstelodami apud Gerard. Kuyper, 1704. 8. plag. 15.

Inter eos, qui Mennonis Simonis castra sequuntur, Anabaptistas inclaruere libris editis nostra ætate Jac. Offens, Minister Roterodamensis, Guilelmus Davidsson Redoeb, Minister Groningensis, Adrianus Eegbem, Engel Arendsson van Dooregeest, &c præ ceteris, quem nunc scribentem contemplabimur, Galenus Abrahamides, Medicinæ Doctor, ac simul Minister Amstelodamensis, cui peculiarem Galenistarum sectam nonnulli adscribunt. Nuper ille Apologiam hæc pro grege suo lingua Belgica conscripsit,

T t

quæ

p. 60. seq.

p. 63.

p. 65. seq.

p. 67.

p. 70.

p. 108.

p. 165.

p. 122.

quæ Gallico mox induta habitu ad nos etiam pervenit. Equidem si ipsa inscriptionis verba sequimur, Apologia hæc ad omnes spectare Anabaptistas videri possit, sed re ipsa ad Mennonis asseclas solum referenda est.

Initio opusculi Auctor in nimiam libtorum copiam invecus, scriptionis suæ duas præsertim enarrat causas. Primam hanc citat: multa A. C. 1694 & sequentibus passos esse fratres, qui in Comitatu Riedensi, sub Serenissimo Electore Palatino vivebant. In hos tracta esse Edicta Casarea, quæ in Monasterienses olim similesque turbones publicata sint, eo quod ab iisdem orti crederentur, hinc raptos in carcerem, exutos bonis, indignisque tractatos modis, donec Potentissimi Britannorum Monarchæ, Guilielmi III, interventu liberarentur, cujus binas ad Electorem Palatinum literas hanc in rem scriptas, p. 30 & 32 in medium affert. Altera ipsi ratio est, quod Fridericus Spanhemius junior in Elenicho Controversiarum, Mennonis asseclas fanaticos appellasset, atque cum Joanne Leidensi, Davide Georgio & similibus, uno habuisset loco, monitusque a doctore quodam Mennonianæ sectæ, ut rectius sentiret de hominibus; inter quos ipse viveret, ac penes quos fanatici nihil unquam observasset; nihil omnino immutasset.

Ratus igitur, gravem suis injuriam fieri Abramides noster, originem Mennoniani cœtus ab ovo, quod ajunt, exponere orditur. Præfatus nempe nonnulla de corruptione Ecclesiæ Christianæ, quam a quarto usque sæculo derivat, semper quosdam, eosque maxime probos, residuos mansisse ait, qui cum suis doctrina moribusque conspiraverint. In his præsertim Valdenses memorat, quos Mennonitis simillimos Limborchii auctoritate pronunciat. Valdensium quosdam venisse in Flandriam, ipsoque jam jam sæculo XII, quod infantium baptismum respuerent, necatos affirmat, adducto tractatus cujusdam Historici A. 1591 Antverpiæ editi testimonio, cujus nec auctorem, nec titulum allegavit. A Valdensibus istis Flandris exortos fuisse putat Anabaptistas Batavos & Frisios, qui Mennonitæ coeperint dici, ex quo Menno Simonis ad illos accesserit. Posthæc Erasmi Roterodami, Francisci Ridderi & Adriani Poelenburgii auctoritatibus probatum it, suos modeste semper & extra turbas vixisse. Mennonem quoque eum suis
mul-

multum abfuisse a Monasteriensium Anabaptistarum seditiosis molitionibus; ut evincat, non solum Mennonis dicta quaedam allegat, sed Georgii Cassandri cunprimis; eoque loco in Spanhemium peracerbe insurgit.

Post ea aliam aggreditur messem, ostensurus, ea quæ Mennonianis propria sint dogmata, nunquam non ab optimis sapientissimisque scriptoribus approbata esse. Et doctrinam quidem de lege per Christum aucta & emendata, inque perfectiorem perducta statum, firmare allaborat consensu Maldonati, ad Patres præcipuos provocantis, & H. Grotii; doctrinam de repudiato infantum baptismo, auctoritate Tertulliani, Erasmi Roterodami, Lud. Vivis, H. Grotii, S. Episcopi, Claudii Salmasii & Curcellæi; non omittit Bellarmini, aliorumque Romanæ factionis hominum confessionibus, qui pædobaptismum ex S. Literis probari non posse dixerant. Porro dogma de jurejurando quovis abrogando, firmatum à Erasmi & Grotii sententiâ; pro dogmate vero de prohibito omni armorum usu, Patres præcipuos citat, ac insuper Episcopium, Salmasium, Grotium, Rigaltium. Denique pauca esse creditu necessaria, Tertulliano, Jacobo I. alisque, quos magno numero allegat, auctoribus contendit, vocabula scholastica omnia, præsertim in doctrina de S. Triade rejicit, fidemque defensionis imponit.

Accessit opusculo syllabus articulorum, quos Mennoniani cœtus profitentur, quorum CII numero ab illo recensentur, eo circiter ordine, quo a nostratibus collocari solent. Ut aliquem instituti hujus gustum demus, enarrabimus, qua ratione doctrinam de Divinitate Christi & Baptismo exponat. De priori sic habet: Postquam nec de unitate (*solum enim Deum, non unum* Art. XVIII & XXII appellat) nec de Trinitate quicquam isto loco monuit, Articulo XXVIII Jesum vere filium Dei esse pronunciat, additque Artic. XXIX sufficere hoc, neque opus esse; ut de persona Christi; de præexistentia ejus & naturarum unione separatim quid statuamus; neque enim plura desiderasse Christum; cum in terris viveret. Fatetur tamen Art. XXX, Filium hunc Dei ante conditum mundum visibilem extitisse, & per eundem creata esse omnia; nec plura addit. Spiritum S. vero, de quo inter subsidia salutis nostræ demum agit Artic. LXXIV, virtutem a Deo procedentem

nominat, quam Filius credentibus confert. De sacra Scriptura vero & Angelis malis rectius forsan, quam Menno ipse sentit. De Baptismo Art. LII & LIII tradit, signum eundem esse Christianorum recens receptorum, ad infantes vero non pertinere, cum illi ea conditione non sint, ut ad Deum convertere se possint; quæ ratio ad cognoscendam Anabaptistarum mentem intimam permultum facit.

Inter notatu digna, quæ hic occurrunt, sequentia delibanda duximus. Pedum lotionem, quam Anabaptistæ quidam Baptismo & S. Coenæ, ut necessarium ritum addunt, Noster Art. LVII eo loco non habet, sed officia Christiani amoris eadem indicari credit. Panem *ἐπιύσιον* in quarta precationis Domini periodo, de terrestri æque corporis, ac cœlesti animæ cibo, Art. L interpretatur. De Excommunicatione censet Art. LXV, plura nobis post Apostolorum excessum non licere, quam ut impios consortio nostro Christiano privemus. Dona Spiritus S. distribuit Art. LXXXV seq. in gloriosa, quæ Apostolorum fuerint, sanctificantiâ, quæ omnium sint Christianorum, & analogâ gloriosorum, quæ paucis hodiernum post varia sata conferantur. In prima classe ponit *πολυλωττίαν* Apostolorum, in secunda illuminationem mentis, in tertia sanctos amoris raptus, eamque, quæ sensibilis dicitur, gratiam. Iterum vero iterumque fatetur, esse inter gregales suos, qui ab ipso dissentiant, neque hos se damnatos velle. Verum hæc de re in univèrsum censeant, quibus hæc cura tradita est atque commissa.

M. TROGILLI ARNKIELII ANTIQUITATES

Cimbricæ.

Hamburgi, apud Tho. Wieringium, 1703; 4.

Constant Alphab. 7. cum fig. plur.

Inter eos, qui terrarum ad Septentriones sitarum Antiquitates Orbis exposuerunt, quorum in Suecia Daniaque Collegia fuisse instituta cognovimus, suo quoque merito referendus est M. Trogillus Arnkilius, Præpositus & Pastor Apenradensis in Ducatu Slesuicensi Holsatæ, cujus *quatuor de Antiquitatibus Cimbricis*

Tracta.

Tractatus, lingua Germanica concinnati, conjunctim Hamburgi prodierunt. *Primus* sacra nobis & ritus describit, quibus Cimbri & que ac Saxones, Gothi, Venedi & Frisones, antiquissimis temporibus fuerunt dediti, quorum formulas & superstitiones cum aliarum gentium ritibus inter se componit, atque in ejus rei gratiam non tantum Canopi, Apis, Molochi, Dagonis, Jovis, Veneris, Plutonis, Tritonis, Sirenum, Satyrorum, Centaurorum, Genii, Deumi, Vislipousli, sed etiam Othini, Thori, Freya, Froi, Mittohini, Vagnofi, Fosta, Weda, Ridegasti, Proni, Siwa, Swan-teyithi, Flinsu, Tuisconis, Wodani, Sateri, Ermensulae, Hertha, Sacerdotis dein victimam humanam mactantis, atque altarium ex vegrandibus saxis in montium cacuminibus erectorum icones exhibet. *Altero* tractatu famosissimo *Cornu Tunderense* aureum adgreditur, quod Anno MDCXXXIX, mense Julio, in pago *Galhus* prope Tunderam (quae Ducatus Slesuicensis civitas est) a Catharina Schweria, rustici Osterbiensis filia, inventum atque ex luto extractum, in manus Christiani quinti, Regii Danorum Principis, eo tempore cum Parente Augustissimo Glückstadii commorati pervenit, qui scemellam Regio munere a se mactatam dimisit, & cornu ad compositionem adaptavit, ac ad osculum ejus obtegendum, operculo ex purissimo auro (sed quod nitore tamen illi, ex quo cornu ipsum constat, multum cedit) confecto instructum, inter cimelia rariora servari iussit. Multos id cornu Tunderense (ab altero, quod *Oldenburgicum* appellatur, valde diversum) admiratores & panegyristas habuit, ex quibus primus observationes suas anno 1641 publici juris fecit celeberrimus Hafniensium literator Olavius Wormius, qui tubam bellicam, & icunculas inibi expressas Danica fuisse hieroglyphica interpretatus est. Anno 1642 Paulus Egardus, Norddorkiensis in Holsatia Pastor, libellum publicavit, *Theologias in Cornu Tunderense Anis ad- versiones* continentem, quibus imagunculas ex ipsis doctrina Christiana symbolis explicare conatur. *Altero*, qui successit, anno D. Petrus Winstrupius, Londinensis in Scania Antistes, *Cornu in Danicum*, hoc est, *Carmen de auro cornu* vulgavit, in quo quidem ad Wormii ductum cornu istud tubam fuisse bellicam credit, libertate autem poetica nimis audacter uti videtur, quando per-

hieroglyphicas ejus notulas, calamitates belli Suecici, anno 1643, Gustavo Hornio Suecorum duce, in Scania gesti, indigitari sibi pariter ac alius persuadere satagit. Triumviris illis quartus mox interpres anno 1644 accessit, Enwaldus scilicet Nicolaus Randulfus, Pastor & Canonicus in Seelandia Roschildiensis, qui in *Tuba sua Danica*, sive *Dissertatione Theologica de aureo cornu in Cimbria invento*, ex ipsis Christianismi inter Danos recepti temporibus originem ejus deducit, & icuncularum sensum ex principis Theologiae Christianae ostendit. Quum ergo Wormio Philosophicam, Egardo & Randulfo Theologicam, Winstrupio autem Poeticam cornu Danici interpretationem debeamus, operam minus se perditurum duxit Clarissimus Arkielius, si & ipse suam, hoc est, Historicam ejus explicationem daret, quam duobus libris complexus est, quorum priore de cornu istius inventionem, figuris, usu, aetate, & causis, ob quas per tot secula in terra delituerit, agit; altero autem de symbolorum & icuncularum ibi expressarum figuris ac significatione, ex veteri Septentrionalium Theologia perquam docte disserit. *Tertia* Cimbricarum Antiquitatum pars libris quatuor absolvitur, in quibus funebres veterum Cimbrorum ritus, tumulos, urnas, & inscriptiones pertractat, ac patrias superstitiones, adductis aliarum gentium exemplis, pro more suo, diligenter illustrat, adjunctis numerorum ex terra erutorum, hastarum insuper, gladiatorum, fibularum, annulorum, tumulorum etiam, ollarum & lapidum sepulchralium, aliarumque ex antiquitate reliquiarum schematismis atque monumentis, maxime autem inscriptionibus Runicis, in quarum dilucidatione *Verelii Runographia*, & *Wormii de Litteratura Runica* opus, magno esse subsidio istarum rerum cultoribus perhibentur. *Postremam tractatum partem* historiae Cimbrorum, ab idolorum secta ad Christianorum instituta conversorum, impendit Arkielius, eamque iterum in sex quasi libros distinguit, quorum primo de conversione majorum generalius, de Viris item Apostolicis & religiosis, qui Evangelium in Germania inferiore & Septentrionalibus plagis praedicarunt, disputat, altero autem Frisonum, tertio Saxonum, quarto Jutiorum & Danorum in

Cimbria degentium, quinto Venedorum (quos vulgus minus recte *Vandalos* vocat) in Cimbria sedes quasdam habentium, sexto tandem Scandiorum in Suecia & Norvagia, illorum etiam, qui Islandiam & Groenlandiam incolunt, ad verum Deiculturum & novi foederis, quod Christianismum adpellamus, gratiam reductorum fata moresque curate delineat. Vires itaque ac otium doctissimo Auctori adprecamur, ut alium quendam laborem, quem *de Templis, Sacellis, Monasteriis, & Scholis Cimbrorum*, Lib. I. partis hujus quartæ, Cap. X fol. 55 promisit, ad umbilicum deducere, & cum orbe literato communicare quantocyus possit.

JOH. SCHILTERI AD GEORGII ADAMI STRUVII
VII. Syntagma Juris Feudalis Nota. Adjecta sunt nonnulla
Responsa & Consilia Juris Feudalis in
edita.

Argentorati, apud Th. Lersæ, 1704, 4. Constat I alph. 27. pl.

NON desinit de Jurisprudencia egregie mereri Illustris atque Excellentissimus Schilterus, sed sicuti omnes quæ patet Jurisprudencia Naturalis, Civilis Publicæ, ac Ecclesiasticæ partes dudum præclaris ac immortalitate dignissimis operibus excoluit, ita Jus Feudale potissimum summo studio illustrat. Sicuti enim orbis eruditi applausum Codex Juris Alemannici Feudalis, ac Institutiones Juris Feudalis Germanici & Longobardici, ubique imperarunt: ita quæ nunc accedunt, Annotationes ad Celebrerrimi Struvii Syntagma Juris Feudalis, materia & rerum gravitate ac copia, & dicendi elegantia abunde Lectori satisfaciens, opus ceterè Struvianum passim illustrant, explicant ac exornant. Nosstrum erit speciminis loco quædam subicere, ex quibus de operis integri præstantia judicium ferri queat, quanquam plerosque vel sola Schilteriani nominis fama de excellentia hujus laboris haud patiatur dubitare. Occasione igitur capitis primi Syntagmatis Struviani, de legibus Feudalibus disserit, & controversias feudales ex Jure potissimum Alemannico, ac in subsidium ex Jure Longobardico judicat esse decidendas: si nihil istis legibus dispositum invenitur, non ad subtilitatem Juris Romani, sed ad natura-

naturalem rationem recurrendum esse, contra communem Feudistarum sententiam, contendit pag. 5. Jus Censiticum duplex esse observat, aliud quod sine investitura, aliud quod ea intercedente constituitur, atque in hoc dominium tantum utile in possessorem transferri, in illo pleno jure fundum ad possessorem pertinere, pag. 13. De Ambtsassius & Schriffassius p. 21; de superioritate Principum Imperii territoriali, pag. 25; de jure eorum circa sacra; de jure Postarum pag. 82, aliisque materiis ad Jurisprudentiam Publicam pertinentibus, passim præclare disserit. Imprimis autem ex observantia & stylo Curiarum Feudalium plurima congestit, quæ in vulgaribus Feudorum Interpretibus frustra quaeruntur, quo pertinent, quæ de Vasallorum titulis & appellationibus in rescriptis ad Vasallos, pro diversitate feudi regularis, fœminini aut rustici, p. 16. 21, 28. annotavit. Modum tenere instituti ratio nos jubet, alias prolixè possent commemorari, quæ de jure Capituli sede vacante, p. 37; de fundo dotali in feudum dando, pag. 43; de contractu feudali, pag. 64; de juramento in animam Vasallæ præstando, pag. 68; de jure representationis in successione Feudali pag. 78 &c. non ubivis obvia aut vulgaria tradidit. Superest, ut de Responsis & Consiliis Juris Feudalis, quorum in rubro facta est mentio, non nihil adjiciamus. Non enim tantum Annotationibus suis Celebrissimus Schilterus Præjudicia ac Responsa Collegiorum Juridicorum quamplurima inseruit, sed & circa calcem operis quinque Consilia Juridica hætenus inedita Johannis Wolfgangi Pfeili & Justi Meieri Ictorum Clarissimorum addidit, ac denique Marci Ottonis Reip. Argentoratensis Consiliani & quorundam aliorum Relationes rem feudalem concernentes subjecit, quæ & facti ubique speciem exhibent, & casuum dubiorum rationes in utramque partem recensent, una cum sententiis ac præjudiciis Collegiorum Juridicorum.

ERRATA.

In Actis 1702. pag. 377. l. 16. 17. lege: *infelicissimus nepotis cognominis ex Arnoldi Messenii filii casus &c.* pag. 382. l. 32. lege *Bestreifning um Provincien.* Ibidem lin. 33. pro *Pallas* lege *Rallas.* Pag. 384. l. 13. 14. pro *uch Serallinge Land* lege *och Skallingaland.* In Actis anni præsentis pag. 237. l. 9. pro *Innocentius XII*, lege *Innocentius XI.*

* * * * *

A C T A ERUDITORUM,

publicata Lipsia
Calendis Augusti, Anno M. D. C. C. IV.

Rort berettelse af the maerkwaerdigste Saer / som
for the fraemmande aere att besee och soetnimma
uti Upsala Stad / och naest omgraensan-
de Orter ic.

*BREVIS NARRATIO RERUM MEMORABILI-
um, quae a peregrinis aestimari solent Upsaliae & in vicinia ejus-
dem; auctore JOHANNENBERGIO, Philosophiae Moralis
in Universitate Upsalensi Professore Publico & Regio. Addita sunt
icones necessariae, ut & de nupero funesto incendio
urbis Upsalensis relatio.*

Upsaliae apud Wernerum, 1704. 12i

Constat plagulis 16.

Cap. I. disquirat opusculi hujus Clarissimus Auctor
de etymo vocis Upsala, & varia illius secundum ca-
sus inflexione, veteris ac novae Upsalarum situ, & di-
versis utriusque antiquitus nominibus. Cap. 2. Histori-
am pertexit templi cathedralis Upsalae novae, quod sub Rege
Waldemaro fundatum, tandem sub Erico XIII perfectum, & tri-
bus patronis Sueciae, S. Erico Regi & Martyri, S. Laurentio Mar-
tyri, & S. Olavo Norvegiae Regi consecratum tradit. Dat quoque
omni modam templi mensuram, recenset varias ejus deflagratio-
nes; occasione ornamentorum, vitas S. Erici, S. Olavi, & S.
Henrici Fennonum Episcopi & Apostoli, breviter describit, ac de
vetustissimo Sueciae insigni, tribus coronis, & aliis non paucis
agit.

agit. Cap. 3. templi S. Trinitatis, quod nunc rusticorum appellatur, Historiam exhibet. Putat ipsum vel a Rege Olavo Skaut-
 uo, vel saltem ab ejus successoribus proximis esse extru-
 cum; idcirco in eo circumventum fuisse S. Ericum ab Henrico
 Skatelero Dano. Post reformatam religionem neglectum fuisse,
 postmodum autem a rusticis illius parociae frequentari coeptum.
 Cap. 4. Historiam sacelli S. Erici enarrat, quod extructum pu-
 tat anno 1271, ibique reliquias ejus Sancti asservatas ab eo tem-
 pore, sed solempni processione Upsalas veteres, ubi primum se-
 pulchrum erat, deductis ipso die emortuati, & in fastis nomine ipsius
 sacro, d. 18. Maji. Post reformationis tempora, & hanc ad rem fuisse
 desertam & incendio perditam, iterum ante annos non ita mul-
 tos in usum exercitorum Theologicorum reparatam fuisse, ve-
 rum post nuperrimum incendium proflus solo aequatam, rude-
 raque reparationi templi cathedralis data. Dicit alia plura in hac
 urbe floruisse templa, sacella, coenobia, quorum nomina, quin
 & rudera nonnulla, etiamnum supersint. Cap. 5. Historiam Aca-
 demiae Upsalensis persequitur, dicendo primum Scholam Upsa-
 lis fuisse institutam ab Erico Balbo Rege, sed Stenone Sturio &
 Archi-Episcopo Jacobo Ulphonis urgentibus, a Sixto IV, circa an-
 num 1476, Academiae jura & privilegia Upsalia concessa esse, &
 quidem cum Bononiensi paria. Post tempora reformationis, &
 imprimis sub motibus Liturgicis sub Johanne III, damnum non
 exiguum cepisse, sed a Gustavo Adolpho gloriosae memoriae ma-
 gnificis sumptibus restauratam, dotatam, & nova splendidissima
 aede decoratam, quae nunc Academia Gustaviana audiat, &
 nova, ad veterem comparata, in qua celebratum sit consilium
 Upsalense: illi Auditorium anatomicum superstructum est A. 1662.
 Cap. 6. Bibliothecam Academicam describit, quam Gustavus Adol-
 phus, ministerio Dn. Johannis Skytte, Senatoris Regii, primi
 Academiae Cancellarii ex illustrium quidem ordine, fundavit A.
 1610, quam & ipse & successores insigniter auxere. Cum vero
 vetus aedificium non caperet libros, ideo a Carolo XI aliud no-
 vum, spatiosissimumque & splendidum, extructum est super audi-
 toria Gustaviana anno 1691. Meminit illius in carmine seculari,
 ad festum Jubileum Upsalis celebratum anno 1693; Nicolaus
 Stiern-

Stiernbergias tunc Bibliothecarius, Regis Augusti valido favore, Arcibus summis prope comparanda Bibliotheca. In ea jam extare ait 30009 voluminum, & in his magnam vim codicum manuscriptorum. Illorum tamen suo merito præcipuum esse Ulphilam, sive ejus translationem Gothicam quatuor Evangeliorum, cujus codicis historiam dat, & vetustiorē fere facit translatione B. Hieronymi, disseritque de indole linguæ ejus, & confert eam cum linguæ Islandicæ & Dalecarlicæ hodiernæ. Mox addit specimen literaturæ, tum vulgaris Runicæ, tum Helsingicæ, nec non ipsius Ulphilanicæ. Mentionem etiam facit Gazophylacii præfatus eximii, a civitate Augusta Vindellicorum quondam donati Gustavo Adolpho; tandem munificentia Augustissimæ Reginæ Ulricæ Eleonoræ huic Bibliothecæ legati. Cap. 8. de horto Botanico, Academiæ, loquitur, cujus instaurator fuerit. Olavus Rudbeckius pater circa annum 1657. Cap. 9. quæ fuerint initia, incrementa & fata arcis Regiæ Upsalensis, paucis proponit. Cap. 10. Rudbeckiorum, patris & filii, monumenta antiqua naturæ curiosa, & quod præcipuum, eximia beati Rudbeckii patris, inventa Mathematica & Mechanica memorat, sed quæ novissimum incendium prorsus consumpserit. Cap. 11. versus Upsalæ veteres excurnit, atque ibi sanum illud paganicum, cultum quoque & sacra Deorum gentiliū, urbem præfata, regiam, colles sepulcrales, describit; ubi non pauca historiam antiquam illustrantia inserit. Cap. 12. scorsim explicat historiam trium Numinum, Thoronis, Odhini & Friggæ, ubi ostendit varias rationes interpretandi genealogias Deorum. Cap. 13. ad campos Morenses dispartit, dividiō milliari Suetico distantes Upsalæ, ubi antiquitus legibus ætati constitutus fuit locus eligendi novum Regem. Superfunt adhuc lapides, super quibus & Reges, ipsi, & Electores sive deputati provinciarum, sub suis legiferis provincialibus, eminentes stabant; qua occasione de variis succedendi modis in imperio Sueogothico, de prærogativa Regis Upsalensis, tum præ Regibus Sueogothicis, tum præ Daniæ & Norvegicæ Regibus disserit; ostendit etiam, quomodo, & quando ius

hereditarium post Regem Gustavum I. reductum sit. Cap. 14. regiam Biörnönis cuiusdam Haugiensem adit, ubi rüdera regie & templi cuiusdam rimatur, colles quoque sepulcrales, imprimis ipsius Biörnönis; mox inquirat in personam; & ætatem existimans, si modo fuerit Rex Sueciæ Upsalensis, fuisse ejus nominis quartum, atque incidisse in confinia seculorum 8 & 9. Cap. 15. Appendicem facit operis dissertationibus quibusdam antiquariis, & primo quidem recenset varia Sueogothiæ nomina atque rationes, quibus evincatur, esse veteram veterum Atlanticam. Inde pro ultima antiquitate gentium Hyperborearum, decem omnino argumentorum potiorum classes recenset. Prima ducitur ex naturali conditione orbis Hyperborei. 2. Ex antiquissima temporum computatione, & cyclis Solari & Lunari. 3. Ex antiquissima Hyperboreorum literatura. 4. Ex novo illo invento comparandi altitudinem crustæ sive terræ pinguioris in collibus sepulcralibus & locis post diluvium nunquam tactis. 5. Ex antiquissima Hyperboreorum celebritate apud reliquos vetustissimos populos. 6. Ex consensu vetustissimorum scriptorum, tam exterorum quam indigenarum. 7. Ex antiquissima politia, religione, reque militari. 8. Ex simplicitate veteris linguæ Schyticæ, ejusque cum antiquissimis linguis congruentia. 9. Ex antiquissimis Hyperboreorum emigrationibus. 10. Ex communi consensu scriptorum de pervetusta & immemoriali antiquitate gentis hyperboreæ. Tandem & de situ veterum Upsalarum disserit, & fuisse ibi illas, ubi nunc rustica est, & vetus Upsala appellatur, octo rationibus, ex opere potissimum Atlantico Amplissimi Rudbeckii desumptis, evincere studet, 1. quia situs templi egregie respondet descriptioni Platonice. 2. quia ibi defossa repuntur ossa suum, equorum, &c. testimonia sacrificiorum ibi peractorum. 3. quia ibi veræ antiquitates, colles Regum sepulcrales, Regia etiam Kunquegärden sive villa regia dicta, carbones & clavi in muro templi reperti, quibus aurum aliaque metallorum particula adherent. Accedit insueta ratio architecturæ in templis quotquot extant Christianis. 4. quia longe amplior districtus veteris quam novæ Upsalæ. 5. Secus sentientes ait seductos esse ab Erico Ola. 6. Probat ad testimonia Regis Waldemari, Regni item Senatus & universi Cleri in literis Alexandri Papæ IV. 7. ad testimonium Caroli Episcopi Arosiensis in excerptis suis 8. In historiis istorum temporum distin-

ctam

MENSIS AUGUSTI A. M DCCIV. 341

etiam fieri monet mentio Upsalæ & Ostra aaröos &c. Cap. 16. Statum Academia Upsalensis persequitur. Recenset enim Cancellarios illustres, Archi-Episcopos, qui simul Academiae Procancellarii perpetui, Rectores illustres, Professores quoque a primis ad hæc tempora, seorsum quoque Professores Schyttianos, ut & Academiae Bibliothecarios & Quæstores. Cap. 17. Numerum in Academiae juventutis, tam ex nobilium ordine quam reliquorum. Exurgit summa ad 1300 circiter. Cap. 18. Enumerat promotiones, quæ in Academia Upsalensi contigerunt in Facultatibus singulis. Colophonem opusculo imponit, observationes quasdam & additamenta subjiciendo; finit tandem in descriptione insignium & sigillorum, quibus tum Academia, tum civitas ipsa Upsalensis utuntur, quorum figuras & succinctas explicationes exhibet.

Huic opusculo annexa quoque est enarratio idonea funesti incendii, quo Civitas Upsalensis ad tres quartas partes miserum in modum devastata est, die 16. mensis Maji anno 1702, in quo tamen, Divino beneficio, Academia Gustaviana & illi superstructa Bibliotheca servata sunt.

BIBLIA, thet æer all then Heliga Skrift pao Swenssko efter Konung Carl den tolfstes befallning / med förriga Editioner jämsförd / Summarier och Marginalier öfverfædde / Concordantier, och ånmärkningar för öfverfædde; Nya register / och Biblisk Tyderæfning inrættade; med mera Som förætalet nærmare utskrifas.

BIBLIA, SIVE TOTASCRIPURA SACRA SUE-
tice, jussu Regis Caroli XII, cum editionibus prioribus collata,
summaris, & marginalibus revisis, concordantiis & annotatio-
nibus auctis, aliisque, qua prefatio prolixius docet, additis
Stöckholmia, ex typographia beati H. Keyfers, 1703 in fol. Reg.
Constant alphabetis 6. cum mappis Geographicis, delineatione tem-
pli Hierosolymitani, aliisque tabulis æri nitidissime incisiss.

De variis translationibus Bibliorum sacrorum tam in Asiatici Orbis, quam Europæi linguas, & earundem diversis editionibus multi prolixius egerunt, de Suecana pauci, idque perfunctorie. Gratiâ itaque orbis eruditi nos merituros speramus, si hac occasione brevem dederimus historiam versionis Bibliorum in linguam Suecanam, & recensionem variarum editionum, idque ductu præfationis huic editioni præmissæ, cujus auctorem, etsi nomen suum suppresserit, esse constat Reverendissimum Archi-Episcopum Upsaliensem, Ericum Benzeliûm. Primum itaque docet, iis temporibus, quibus sub jugo Papatus genuit Ecclesia Suecana, & lectio Scripturæ sacræ in lingua notiori minus permixta erat; non defuisse tamen piorum studia in transferendis variis libris Bibliæ, & aliis asceticis; easdemque versiones manuscriptorum etiamnum adfervari in archivis Collegii antiquitatis. Præsertim autem observatione dignum esse, quod inclita illa S. Brigitta, Princeps Nericiæ, sæculo XIV. injunxerit confessori suo Mathiæ, Canonico pariter Lincopiensi, ut integrâ Biblia in linguam transferret vernaculam. Quod ad ascetica, anno 1493; in Suecanam traductus est ab Erico Nicolai, Canonico Upsaliensi, liber Johannis Gersonis de tentationibus Diaboli, & biennio post editus Stockholmiæ, per Johannem Fabrum typographum. Eiusdem Gersonis de arte moriendi tractatus, translatus jussu Jacobi Ulphonis Archi-Episcopi Upsaliensis, editus est Upsaliæ per Paulum Gris A. 1514. Annis subsequentibus, quam primum per beatum Doctorem Lutherum in Germania religionis reformandæ fundamenta jacta sunt, & Suecia pariter Divina hæc beneficia venerari coepit, anno 1523 Novum Testamentum, secundum versionem Lutheri, in Suecanum idioma transtulit Laurentius Andreæ, Presbyter tunc Stregnensis, mox Archidiaconus Upsaliensis, & tandem Cancellarius Gustavi I, quæ versio typis descripta est Stockholmiæ A. 1526 in folio, aliis postmodum formis repetita. Johanni Magni, Archi-Episcopo Upsaliensi, tunc pariter ab piissimo Rege in mandatis datum est, ut totius sacræ Scripturæ translationem in linguam vernaculam procuraret; verum is, ex quo rem totam commendasset diversis Canonicorum collegiis, Novi Testamenti libros inter ipsa partitus, maluit clanculum a patria aufugere, quam pium adeo ac necessarium negotium promovere.

Hinc

Hinc pro eo, quo in Religionem reformatam fervebat zelo, Rex Augustissimus eandem rem iterum injunxit ambobus fratribus, Olavo Petri & Laurentio Petri, Nericii. Quorum hic, dum brevi post Archi-Episcopus Upsalensis constitutus esset, omni sollicitudine, quod sui erat muneris, exsecutus est, & integra Biblia Suecice in lucem dedit Stockholmiae A. 1541, in fol. B. Lutheri editionem priorum, anni scilicet 1534, praecipue sequutus. Hae autem quum posterioribus curis B. Auctoris passim immutaretur, idem Laurentius Petri, qui per 40 annos muneri suo Archi-Episcopali laudatissime praefuit, varios sacrorum Bibliorum libros, ad posteriorem Lutheri editionem conformatos separatim, & in forma minori edidit, in quibus Jobum, Psalterium, Proverbia Salomonis, Ecclesiasten, Canticum Canticorum, Esaiam, Librum Sapientiae, & Ecclesiasticum. Priori tamen editioni sua perpetuo erat auctoritas & in sacris publicis usus.

In Concilio Upsalensi A. 1593, & alias semel iterumque nova editio desiderata est, quae proxime accederet ad posteriorem B. Lutheri; verum nihil effectum est, donec initio seculi superioris, regnante Carolo IX, Jonae Petri Stregnensi Episcopo aliisque viris doctis injunctum est, ut collatis ambabus editionibus, eas, quae majoris momenti ipsis viderentur, discrepantias annotarent, qui labores postmodum nuncupati sunt *Observationes Stregnenses*.

Anno 1662 in Comitibus Stockholmiae celebratis decretum est, ut eadem mutationes in novam, quae tunc parabatur, editionem reciperentur, sed variis de causis & ipsa dilata est ad annum 1615, & quamvis nonnullorum consilia essent, ut novae revisionis curam plures dioeceses inter se partirentur, tamen venit Rex Augustissimus, Gustavus Adolphus, ne qua differentia hinc oriretur, duobus viris doctissimis, Joh. Rudbeckio & Joh. Lenao, totius rei cura demandata est. Prodiit editio ita adornata Stockholmiae A. 1618. in fol. per Olavum Olavi. Illud hic praecipue notandum, quod consultum duxerint viri modo laudati, primae editionis textum retinere, ut & titulus pollicetur, & prolixius testantur in literis ad Clericum Regni Orebrogiae congregatum anno 1617. Ipsa autem editio insignem in modum ab erroribus typographicis emendata est,

& au-

& aucta integrorum versuum additione, qui prius omitti fuerant, summaris singulorum capitum, locis parallelis, annotationibus ad unaquaque capita, & indicibus necessariis, mappis item geographicis &c. Monet Reverendissimus Auctor præfationis, causas non leves fuisse iisdem viris gravissimis, cur *Observationes* illas *Stregneses* in textum non reciperent, rationem habendam illorum temporum, & neququam iis obijciendam vel inscitiam linguarum originalium, vel incuriam promovendi boni publici. Easdem observationes ex posteriori editione B. Lutheri hausas, sua laude non defraudandas sed quæ interdum priori minus felix fuerit, idque & ab aliis observatum esse. Immo heic locum habere illud Augustini ad Januarium: *ipsa mutatio consuetudinis etiam qua utilitate adjuvat, novitate perturbat.*

Hanc editionem Gustav-Adolphinam, tanquam exemplar, aliæ postmodum sequutæ sunt, annis, & formis (ut loquuntur) diversis, & quidem prima anno 1622 Lubecæ, apud Samuelem Juchen, sed quæ innumeris scatet erroribus typographicis & transpositionibus, quamobrem etiam Gustavus Adolphus diplomate suo Regio eandem prohibuit: Post interjectos annos haud paucos Lugduni Batavorum prodit alia in 8vo A. 1634 apud Jacobum Marci, iterumque anno 1635 & 1636: imò alia ibidem A. 1637, ut nonnulli volunt, sed cujus omnia exemplaria in naufragio perierint. Jusserat paulo ante gloriosam mortem suam, forma hac portatili sacrum codicem typis prodire Gustavus Adolphus, quo & domi civibus, & in castris præcipue militibus usui foret, qua de re videndus Laur. Paulinus Hist. Arct. pag. 364, Interim dolendum, quod hæ ipsæ editiones multis scateant erroribus typhothetarum.

Anno 1646, regnante Christina Regina, alia editio procurata est in folio Stockholmiæ, apud Henricum Keyser seniore; ut & A. 1650. Stregnesiæ in 4to, apud Zachariam Brockerium, curante Johanne Mathiæ illius Dioceseos tunc Episcopo; quæ editio, etsi præ reliquis hisce minoribus palmam obtineat, interdum tamen operarum oscitantia integros versus omisit. A. 1655, sub Carolo Gustavo, nova prodit Stockholmiæ editio per Ignatium Meurer in fol. cum præfatione Consistorii Stockholmiensis. Nonnulla hujus exemplaria annum præferunt 1666, sed male: ad calcem enim

nim

sunt tam Vet. quam Novi Testamenti, verus annus agnoscitur. Secunda sunt editiones A. 1657, per Henricum Keyser seniore, 2do Stockholmia, quae reliquis suo jure praefenda, ab erroribus tamen non immunis: A. 1672, sub glorioso Rege Carolo XI, apud Henricum Keyser juniorem, 2do Stockholmia: item A. 1674 in 8vo Stockholmia apud Nicolaum Wankyt, quae perquam emendata: A. 1688 Amstelodami in 8vo apud Henricum Keyser juniorem, prioribus omnibus longe peior: A. 1684 apud Nicolaum Wankyt, cum priori non comparanda. Omnes harum editionum tituli pollicentur, retineri textum communi Ecclesiae consensu adprobatum, scilicet quem exprimit editio Gustavo-Adolphina A. 1618: multas nihilominus admissas esse variationes, diligentiori collatione & examine evinci potest. Hinc deficientibus commodis & emendatis S. Codicis editionibus, paucis ante beatam mortem suam Carolus XI de nova in 8vo cogitare coepit, sed ea variis de causis dilata fuit, & typis, qui in eum finem comparati erant, alii libri Ecclesiastici emendatissime & nitidissime vulgati. Mox autem Potentissimus Monarcha hodiernus, Carolus XII, cum Regium & a vitum Thronum conscendisset, sacrum illud opus certis commendavit viris, quorum labor & industria non defuit, in exornandis illis partibus, quas Regiae literae illis injunxerant. Juva-bit nunc audire Reverendissimum Auctorem praefationis ipsummet explicantem, quid in nova hac editione praestitum. I. textus ait semel recepti variationes perexiguas admissas esse; ubi vero quaedam in prioribus occurrerent, illas retentas esse, quae cum textu originali, & recepta in sacris Ecclesiae Suecanae publicis versione Lutheri convenirent: versus nonnullos, qui in prioribus omitti fuerant, nunc additos: voces, si quae praeter textus originarios irrepperant, exclusas: mutationes, quae non ita pridem publico Cleri consensu in libris Ecclesiasticis, sc. in in pericopis Evangeliorum & Epistolarum receptae fuerant, nunc iterum retentas. Porro docet, accuratiorem versionis Suecanae collationem cum textu originali reservatam esse aliis temporibus, si quae ipsam necessariam duxerint, & longiores moras permiserint. II. Capitum summaria & divisiones ita nunc adornatas esse, ut textus coherentiam magis illustrent. III. Loca parallela magno numero addita esse, & huic

editioni adplicata. IV. Capita & versus secundum textus originarios divisa. V. Annotationes breviores, ad singula capita, ex editione Gustavo-Adolphina huc revocatas, sed passim auctas, immo ubi res id requirebat, mutatas esse. Ordinem librorum Biblicorum semel receptum servatum esse, nisi quod in Novo Test. Epistola Pauli ad Ebræos reliquis Paulinis immediate subjiciatur. Porro B. Lutheri Prologos in Epistolam ad Ebræos, Jacobi, Judæ, Syracidem eliminatos esse, ob causas non leves. VI. Veterem & gravissimam dictionem Succanam retentam esse, eas vero voces, quæ duorum circiter horum seculorum intervallo, alias induere significaciones, peculiari indice explicatas esse. Porro nunc accessisse indices copiosissimos, doctrinalem & dogmaticum, etymologico-historicum aliosque, item chronologicum, & collationem mensurarum, ponderum & numerorum S. Scripturæ cum hodiernis Sneticis nostris, tabulas item geographicas terræ sanctæ, itineris filiorum Israël in deserto, peregrinationis Paulinæ &c.

NOUVEAU SYSTEME SUR LA CONSTRUCTION & les Mouvements du Monde, avec une Dissertation sur la Ligne de Niveau par M. GOBERT, cydevant Intendant des Bastimens de sa Majesté.

i. e.

NOVUM SYSTEMA CONSTRUCTIONIS ET Motus Mundi, cum Dissertatione de Linea, quam Mathematici vocant, Horizontali.

Parisius apud Jo. Baptistam Delespine, 1703. 8.

Constant plag. 5. cum figuris.

In præfatione ad lectorem Autor partim occasionem sui systematis, partim diversorum systematum hypotheses recenset, partim quomodo hoc scribendi argumentum suæ conditioni conveniat, ostendit. In ipso tractatu observat, quod pro uno systemate Ptolemaico infinita sint enata, prout quisque ordinem Universi ingeniosius sibi conceperit; quorum hypotheses sæpe inter se contrarias, probabilibus tamen argumentis utrinque esse munitas arbitratur. Rejicit vero hypothesin illam, quæ Solem in centro

tro universi defigit, eique præfert eam, quæ globo terreno medium in mundo locum assignat. Neque tamen admittere potest eorum opinionem, qui diversos plane contrariosque motus Soli tribuunt, primum, secundum, declinationisque ad alterutrum polum. Substituit ergo hanc suam, quam putat simplicissimam & maxime naturalem. Nempe statuit Solem perpetuo sub Æquatore ab oriente versus occasum intra 24 horas ita moveri, ut Sol tantum 359 circiter gradus conficiat, deficiens autem gradus trecentessimus sexagesimus quotidie faciat Solem quasi retrogredi. Præterea vero terræ, quæ libere aëri innatat, ob varias rationes annuam tribuit axis inclinationem, ex qua Solis ad nos accessum, & a nobis discessum concipi posse judicat. Ne quis vero nimis acceleratam corporis tam vasti, ut Sol est, circumrotationem objiciat, partim ei obviam procedit omnipotentia Divina meditatione, cui termini nulli poni possint, partim experimento. Supponit enim rotam, cujus ambitus sit unius leucæ seu 2500 perticarum. Si hæc circumagatur, per chordam minori cylindro, unius duntaxat perticæ, circumvolutam, una sui circumactione 2500 vicibus minorem illum cylindrum in orbem agat; & hac ratione globum illi affixum, unius minuti secundi spatio, 2500 leucas absolvere colligit. Dein instituta hujus summæ multiplicatione successiva, primo per minuta secunda ut & prima, tandemque per 24 horas, numerum hunc 216000000 leucarum producit, quem æqualem esse putat celeritati motus Solaris. Huic meditationi inter alia etiam illud inspersit, gentem Laponicam nec diem nec noctem habere sex mensium, ut communiter asseritur; potius illam singulis annis duabus vicibus per quinque fere menses Solem videre, quando is scilicet inter æquinoctia versatur, in ipsis autem æquinoctiis eundem circiter mensis spatio illis abesse, non tamen sine crepusculis. Dabuntur ergo per hoc systema in Lapponia duæ æstates quinque mensium, & duæ hyemes unius.

In Dissertatione *de linea horizontali* refutat tractatum quendam, in quo asseritur, lineam horizontalem, *la ligne de Niveau*, imitari rotunditatem terræ, & ejus puncta æqualiter elongata esse a terræ centro. Examinatis hujus sententiæ fundamentis, lineam illam curvam, quæ rotunditatem terræ sequatur, non realem,

sed imaginariam esse concludit, dum interea ipse lineam horizontalem rectam statuit, fretus quibusdam rationibus & observationibus, quas peculiari machina, a se inventa, diversis in casibus instituit.

JOANNIS CONRADI BARCHUSEN ACROAMATA, in quibus complura ad Iatro-Chemiam atque Physicam Spectantia, jucunda rerum varietate explicantur.

Trajecti Batavorum, impensis Joannis Vischii, 1703. 8.

Constant Alphab. 1. plag. 3½.

Chemiae cultoribus Clarissimi Authoris nomen ignotum esse non potest, siquidem is variis jam tractatibus, quanta in hac arte polleat peritia, aliosque juvandi flagret cupiditate, abunde docuit, a nobis hinc aliquoties commendatus. Quae ipse industria Amplissimis Reipublicae Trajectinae Consulibus, Academiae Nutritiis, usque adeo probabatur, ut ex illorum autoritate Medicinae Doctor & Professor Publicus esse sex abhinc annis jubere-
tur. Quam spartam ut rite ornaret Noster, in Praelectionibus publicis Res Medicas pariter ac Chemicas & Physicas explicandas sibi sumit, hosque labores in praesentia collegit Acroamata, (tanquam Pyrosophiae suae supplementa) non tam dicendi venustatem, quam rei veritatem ubique sectatus. De quibus pro more nostro pauca.

Postquam igitur primum locum Orationi de Antiquitate & Utilitate Chemiae, cum provinciam Chemiam docendi susciperet; dictae vindicaverat, in *Dissertatione II & III* principia Chemicæ defendit adversus Peripateticos & Mathematicos; in illa quidem Erasistrati atque Fontani argumenta recensens & rejiciens, in hac Boylei tractatum de producibilitate principiorum Chemicorum, & Pitcarnii in Iatro-Chemicos animadversionem refutans. In *IV & V Diff.* spiritus nitro-aerei, a Mayow multis elogiis commendati, existentiam & effectum in dubium vocat. In *Diff. VI & VII* de Panacea agit. Cum autem hanc, ceu medicamentum, quod praesidium sit praesentaneum morbis ab interna quadam causa ortis, dari, & Archeum sedando operari, Raymundus

dus Lullius, Helmontius, alique statuerint, negat Noster hunc spiritum seu Archeum solitarium esse sanitatis & morbi auctorem, adeoque cum pars solida & organica saepenumero sit vitata, huic, non spiritibus, medicinam parandam esse; imo cum unicuique corporis parti sua peculiaris sit constitutio, non quod uni, id alteri etiam convenire, docet; imprimis cum Hippocrates per Archei notionem non impetum faciens, sed aërem intellexerit. In *Diss. VIII* quasdam Chemicorum fabulas explicat, inter quas Basilii Valentini locum de auri depuratione ope antimonii, & aurum ac argentum volatilisandi rationem, & aquam regis parandi modum anigmatische propositum clarius describit. Quemadmodum & Majeri processum depurandi aurum exponit, & quamquam hic rerum a se pictarum sensum ipsemet quandoque non satis intellexisse dicatur, verba tamen ejus: *Fac ex mare & facmina circulum, inde quadrangulum, hinc triangulum, fac circulum, & habebis lapidem Philosophorum*, ut intelligenda sint, Noster explicat. Sic & Emblemata, quod talem gerit inscriptionem, *Hic leo, quas plumas non habet, alter habet*, resolvit. Nec tamen est, cur quis putet, solis Adeptis processus suos fabulis & anigmatibus adumbrare; in delitiis fuisse; siquidem Iatrochemicos plurimos idem fecisse, exemplo Rhenani in Croco Solis, & Quercetani in Mercurio dulci & Turpetho Minerali describendo, probat Author. Quin imo talem etiam Veteribus, medicamenta ex plantis paranda obscuris verbis adumbrantibus, inolevisse morem, ex Antidoto Philonis patet, cujus preparandi rationem Galenus clarius exhibuit. Sed pergit in obscurorum vocabulorum explicatione Noster, & quid vel Poëtae; vel Physici, vel Mythologi, vel Alchemistae, per Hyles, Chaos, & Materiae primae notionem intellexerint, in *Dissertatione IX* tradit. Sistunt se tunc Elementa Chémica, inter quae Sal in *Dissert. X & XI* sub examen vocatur, ubi, sal alkali non productum ignis esse, sed in simplicibus praexistere, probaturus Author, jubet Mercurio ab acido corrosivo & sub forma transparente cuivis liquori innatanti decoctum betonicae vel alterius herbae vulnerariae addere, hinc Mercurium, non nisi a muriatico vel alcalico sale praecipitabilem, sub forma pulveris ad fundum vasis praecipitem delapsurum videbis; item spiritum nitri

cornu cervi vel rasuræ eboris affundit, & misturam inspissat, tum verum nitrum, i. e. de acido & alcali participans, generari dicit. In *Dissert. XII & XIII* Sulphur ac Oleum aggreditur, & Veterum de utroque sententiam postquam exposuerat, & in Senectum, rem aliquam non ob ariditatem, nec aëris, sed olei copiam inflammari, contra Erastum disputantem commentatus fuerat, particulas oleum componentes posse quidem attenuari, & a terrestrioribus segregari, neutiquam tamen in aliud principium transformari docet. In *Dissert. XIV & XV*, ubi de Igne disserit, existimat *tabulam felicitis materia*, quæ extincto igne Vestali a Pontifice ad novum eliciendum ignem, attestante Festo Pomponio, terebrari solebat, ex oliva vel lauro paratam fuisse auguratur. Describit tum ignem per rapidam olei & aëris sibi intermixtorum ab externis varii generis causis factam commotionem, & insuper, cur acervus graminis non rite exsiccati incaleseat, & flammam concipiat, item quomodo ignis ex collisione chalybis & silicis producatur, explicat; ut taceamus, quæ de fulguris, fulminis & tonitru phænomenis curiosa profert. Ad Aquam pergimus, cujus doctrinam in *Dissert. XVI, XVII, & XIX* proponit, quam solitarii principium naturale haud esse, contra Helmontium disputat, & potius in Hippocratis de aëre, aquis & locis Librum commentatur, atque putat, aquam alendi gaudere facultate, quoniam unaquæque corporis viventis pars ejus aliquanta portione gaudet. Et quoniam ut plurimum aquæ frigidæ vis refrigerandi tribuitur, in *Dissert. XIX* de Refrigeratione agit, & frigus non esse aliquid privativum, contra Peripateticos, ejusque essentiam formalem non semper in partium quiete consistere, contra Cartesianos demonstrat, verum adesse ut plurimum rei refrigeratæ partium coarctationem statuit. Persectis sic tribus Chemicorum principiis, quartum nunc, Terra, in *Dissert. XX* examinatur, quam immutabilem dicit, quocunque etiam modo invertatur; imo tantum abesse, ut nullum præstet in corporibus usum, ut potius terrestre quoddam ubique locorum offendatur. Quæ sequuntur *Dissertationes XXI, XXII, XXIII, XXIV, XXV* de Fermentatione & fermentis agunt, in quibus, fermentationis natura enucleata, an chylicatio, sanguificatio, & reliquæ in œconomia animalium

mali functiones mediante fermentatione peragantur, disquiritur, hocque de priori affirmatur & prolixius probatur, de reliquis vero negatur. Quoniam autem Authori nostro fermentum audit, quicquid exigua in quantitate aliam a se diversam rem, ad aliquam sui indolem transmutandi vim obtinet, duplex tale statuitur, acidum alterum, alterum alcalicum, illudque in febris, lue Venerea, variolis, morbillis peccare accusatur, hujus vero, (quod austificum etiam vocatur) duas dari species perhibetur, quarum altera violento modo, morsu puta, percussu, ictu venenato tam animalium, quam armorum &c. altera vero insensibiliter magis, ut in morbis contagiosis, peste, dysenteria maligna &c. communicatur. In *Dissert. XXVI & XXVII* de rerum Acidarum productione dum agit, inquit ante omnia in modum, quo res corrodingi vi praeclata in apricum deducuntur, talisque dicitur consistere partim in mutatione mixtorum in acetum, partim in destillatione; idque non quasi particulae salinae transmutentur, sed potius quatenus acidae particulae a reliquis, quibus irretitae fuerant, segregantur. Inde ad Volatilia transit, in *Dissert. XXIX & XXX*, quae parandi quinque modos injungit 1) triturationem, 2) fermentationem, 3) putrefactionem, 4) destillationem, & 5) sublimationem. Fixae vero redduntur res, (de quo in *Dissert. XXX*) partim per additionem rerum crassarum & ponderosarum, e. g. in lapidis infernalis praeparatione, item quando alcalia cum terrestribus combinantur, ut in vitrificatione, aut acida cum alcalibus miscentur, ut in tartaro vitriolato, aut salia urinosa volatilia spiritibus acidis maritantur, ut in salibus fixatis; partim per ablationem unius alteriusve mixtum constituentis principii, ut in bezoardico minerali; partim per particularum inversionem, quemadmodum rerum metallicarum periti, venas auro & argento divites praeparare seu fixare, i. e. invertere jubent. Praecipitatio quemadmodum Authori in *Dissert. XXXI* audit, quando in liquido quaedam particulae solidae extra poros in fundum additione alicujus rei dejiciuntur; ita ad classem hanc non spectat illa praecipitatio, quando vel per menstrui evaporationem aliqualem, aut per congelationem, quaedam particulae ab aliis separantur. Putredo in *Dissert. XXXII* dicitur principiorum mixtum constituentium sub-

subversio, ab eisdem humoris cum cæteris & aëreis particulis jugi motione producta, & quandoque cum tetro sapore & putri odore conjuncta. Quemadmodum igitur vix verosimile videtur, omnes illos morbos, qui a Medicis communiter a putredine orti dicuntur, tales revera esse; ita non negat Noster, in corpore humano putredinem concipi posse, si humor quidam in vase aliquo obstructo immotus persisterit, sicque particulae salino-volatile oleosa potissimum, motum intestinum suum intendant. *Ultima dissertatio* de Mutabilitate Medicinæ agit, ubi in morborum, remediorum & Medicorum nostro ævo maxime copiosorum causam inquirat, tyronesque Medicinæ admonet Author Clarissimus, ut medicamentorum naturam & compositionem probe addiscant, eos hac ratione praxin non modo feliciter exercituros, sed & œconomia animalis operationes melius intellecturos, spem faciens.

Tandem appendicis loco phaenomena annectit Noster, quæ se in foliorum buxi, pampinorum, ligni sancti, abietini, cornu cervi, bilis, pituitæ, seu mucis ex ore & naribus excreti, salivæ, carnis bubulæ, aselli minoris, sanguinis ovilli, tendinis vaccini, capillorum humanorum, cartilaginis, lactis vaccini, urinæ, medullæ, axungia, fevi, & unguarum equinarum destillatione exhibuerunt.

DESIDERII ERASMI ROTERODAMI OPERA omnia emendatiora & auctiora, ad optimas editiones, præcipue quis ipse Erasmus postremo curavit, summâ fide exactâ, doctorumque Virorum notis illustrata, in decem Tomos distincta. Tomi I. II. IV.

Lugduni Batavorum, apud Petrum Vander Aa, 1703, in fol.
 Tomus I. constat Alphab. 7. plag. 16½
 II. Alphab. 6. plag. 17.
 IV. Alphab. 4. plag. 7.

Quamvis haud injusta minimeque improbanda sit Eruditorum plurium querela, quod præstantissimorum hominum, qui proxime præteritis seculis floruerunt, eximia opera e manibus studiosorum literarum plerumque hodie excutiantur, vel sola raritate,

ritate, & quod non nisi ægre ac ingenti pretio comparari possint; cum jejuna interim recentiorum volumina in lucem magna quotidie copia protrudantur, solaque fere emenda prostent: sunt tamen nihilo secius inter Bibliopolas; & Belgas præcipue, non uni, qui aliam tenentes sententiam, monumenta prisca solerter ab interitu vindicare allaborant. Horum non postremus censendus est Lugdunensis Bibliopola, Petrus Vander Aa, qui ut Antiquitatibus Græcis & Romanis; aliisque veterum ac recentiorum scriptis editis, non est incelebris, ita bene imprimis mereri gessit de scriptis summi illius Hollandiæ ornamenti, Erasmi Roterodami, in quo eruditionem alii philologicam; alii sublimiorem rerum divinarum cognitionem; alii victoriam seculi, quo vixit, descriptionem neque fucatam, neque scribentis vitio exaggeratam, alii denique singularem amoenitatem ac libertatem ingenii, cum insigni probitate morum sociatam, maximopere venerantur atque admittantur.

Hujus opera, quæ sigillatim olim, nec semel antea conjuncta prodierunt, nunc ille sistit de novo, eaque in decem tomos distributa, e quibus verò hæc vice non nisi duo priores, una cum quarto, in scenam prodeunt. Singulis præfationem anteposuit generalem Vir eruditissimus, qui nomen suum dissimulare, quara illustri nomini Erasmiano ad lætus apponere maluit. Multus hic est in delineando Erasmi ingenio, inque scribendi ratione ac instituto latius exponendo, & post alia, statuae quoque æneæ meminit, quam Magistratus Roterdamiensis civi isti suo in celeberrimo urbis foro erexit. Hanc enim ære expressam & ad vivum delineatam, una cum effigie Erasmi, manu dexterrimi Holbenii accuratissime sculpta, cum Bibliopola curiosi Lectoris oculis mox ab initio subjectant voluerit; inscriptiones simul, quibus ea exornata undique conspicitur, iste recenset, ac versiculos insuper antea ædes, in quibus Erasmus natus fuit, legendos repetit. Sed tantum abest, ut opera hæc Præfatione solum sua exornare voluerit Vir doctus, (sive Clericus is est, sive alius fortasse aliquis,) ut passim potius sedulam in us, quacunque ratione alia exponendis, manuum adhibuerit. Sequuntur autem se fuisse dicit editionem Frobenianam anni MDXL, nec quicquam detraxisse, aut in vo-

luminum ordine, quem observandum ipse censuerat Erasmus, nonavisse se testatur, ac, tametsi difficile esset, nancisci exemplar non mutilum aut partim deletum, qualia in plerisque Bibliothecis conspiciantur, operam tamen cum Bibliopola haud frustraneam, ut integrum invenirent, se dedisse innuit. Primum itaque exemplar, quod nactus fuerat, recensuit, multa que menda typothetarum inter legendum sustulit; pravam scribendi rationem, quæ ista tempestate obtinebat, ut cum *Vergilius* scriberetur pro *Vargilius*, *edere* pro *edere*, & talia emendavit; innumera, quæ per compendiaras literarum notas exprimi solebant, plenis vocibus excudi fecit; discrimen characterum, ut loca citata distinguantur a verbis Erasmi, solícite adhibuit; per totum denique opus notulas infimæ oræ adjecit, de quibus scire Lectorem cupit, in iis se minime aggressum fuisse Erasmum interpretari, sed tantummodo quædam monere, quæ non ingrata nec inutilia legentibus fore putaverit. Illustrare se interdum Erasmum, citatis accuratius locis, ad quæ is respiciat, aut aliis additis; interdum, quæ habeat, se confirmare, aut Lectorem amandare ad eos, qui rem accuratius aut feliciter tractarint; interdum etiam ostendere, eum esse hallucinatum, sed absque acerbitate.

In primo volumine, quod continet, quæ ad institutionem literarum spectant, præter vitam Erasmi a Beato Rhenano conscriptam, addidit eam, quam ediderat Petrus Scriverius ante epistolas ineditas, deinde præfixam Epistolarum operi in editione Londinensi. Sed nec prætermittenda censuit judicia selectiorum virorum doctorum de Erasmo, quin etiam epitaphia multo plurimum adjecit, seorsim ante edita, & rariora interim reddita. Præter notulas libris ipsius Erasmi substratas, potuisse se multa annotare dicit, ad libros e priscis scriptoribus conversos, ut exiguo in specimine ad Libanii Declamatiunculas p. 349. seqq. ostenderit. Sed nihil esse opus hæc augere reputavit, cum pleræque illæ Erasmi versiones sint cum archetypis editæ, interpolatæ, aut castigatæ in doctorum Virorum notis, quod vel ex Luciani editione Amstelodamensi satis pateat. Colloquiis vero multo uberiores notas annexit, rejectis tamen atque inductis insulis, falsis, puerilibus aut inutilibus multis adfumentis, quibus a nescio quo con-

farc-

facinatore Erasmus deonestatus fuerit. Libro de Pronunciatione præfixit monitum necessarium ex Ger. Joanne Vossio.

Tomus *secundus Adagia* complectitur, quibus Editor subdidit notas, quas Henricus Stephanus olim in Adagia Erasmi scripsit, & quæ, perincommodo ordine, ad calcem in ejus editione aliisque deinde erant amandata. Neminem enim futurum credit, qui legens ordine adagia, aut ea, occasione data, consulens, a se impetraturus sit, ut clauso volumine ad finem confugiat, & ibi quærat, num quid sit ad id, quod legit, annotatum? aut qui annotationes, quæ sine contextu intelligi nequeunt, scorsim legat. Notulis præterea suis, Pauli quoque Leopardi animadversiones in consortium datas fuisse, significat.

Sequitur, reservato adhuc tertio, *quartus* Tomus, ea exhibens, quæ ad morum institutionem pertinent, & inter alia Erasmi *Aprophetemata*, quibus pauculas heic illic notas allevit, ex Pauli ejusdem Leopardi emendationum libris depromptas, e quibus liquere censet, deceptum illum vitiosis codicibus; interdum argutias dictorum non esse assecutum. In *Encomio stultitiæ* edendo, prævium se habuisse dicit exemplar Parisiense anni 1675, cui additæ sint rotæ Gerardi Listerii, & figuræ Johannis Holbenii, præstantissimi pictoris & Erasmi amici, qui oculis representare voluerit, quæ Erasmus animo descripserat, ut cum eò veluti penicillo suo certaret. Eas igitur figuras omnes, æri eleganter incisas, heic spectandas sistit, non prætermissa etiam ipsius Holbenii effigie, quam geminam, alteram ex Bibliotheca Academiæ Basileensis, alteramque ex museo Feschiano, uno in folio contemplandam offert.

EURIPIDIS TRAGOEDIÆ, MEDÆ ET PHOENISSÆ, Græco-Latina, cum Scholiis Græcis integris, nonnullis nunc primum editis. Quarum prior ex collatione H. STEPHANI, posterior HUGONIS GROTII & MS. codicibus Cantabrigiensibus; cum Commentario, variis Lectionibus atque Indice locupletissimo. Accessit ejusdem Vita jam denuo conscripta.

Studio & opera WILH. PIERS Colleg. Erasman. Socii.

Cantabrigiæ, typis Academicis, impensis Sam. Smith & Benj. Walford, 1703. in 8. Alph. 1. pl. 4.

Cum in re literaria id agendum sit, ut non Heroum solum laudibus ac memoria, splendide adornatis illorum monumentis consulatur, sed & literarum studiosis præsidia studiorum necessaria parentur: non magis illorum nobis commendanda industria videtur, qui integra Virorum doctorum opera, lucubrationibus suis illustrata, Eruditorum deliciis consecrarunt, quam qui excerptas ex optimorum Oratorum, Philosophorum ac Poetarum libris, selectiores partes tyronum usibus ita accommodarunt, ut hi facilius ac felicius in solidæ eruditionis adyta penetrare queant. Providam hic admodum Anglorum ac Batavorum curam agnoscimus, ejusque frequentissima in his Eruditorum Actis documenta dedimus: quo etiam, quem nunc recensemus, libellum referendum esse existimamus. Dux hic Euripidis Tragoediæ, Medææ & Phœniæ, Græcarum literarum exhibentur cultoribus. At quanti Poëtæ, quam excellentes Tragoediæ? Quarum alteram H. Stephanus ob elegantiam memoriter recitavit, & inde fundamenta mirabilis istius in Græcis literaturæ duxit, ipseque adeo Cicero olim jamjam interficiendus manibus trivit: alteram vero magnus Grotius, in carcerem coniectus, dulce levamentum suorum malorum ratus, interpretatione metrica, quæ quidem huic editioni non addita est, donavit. Nota est splendidissima omnium Euripidis Tragoediarum, & fragmentorum etiam, a Viro Reverendo, Josua Barnes, adornata Cantabrigiensis editio. Sed nec ignavam, ut hæc dux denuo hic resplenderent, operam dedit editor clarissimus, Wilhelmus Piers. Typorum quidem certe singularis comparet elegantia, Illustrissimi Principis Caroli, Ducis Sommersetensium, Cantabrigiensis Academiæ Cancellarii, typographeo debita, Castigatissimam etiam hanc editionem pollicentur summorum Virorum, H. Stephani & Hug. Grotii, in has Tragoedias collatæ operæ, MScum item fabulæ Phœniarum, e bibliotheca Collegii Corporis Christi diligentissimo Editori communicatum, & exemplar Grotianum Parisiis A. 1630 editum, & cum plurimis MScis codicibus collatum. Scholia eadem, quæ in Barnesii editione habentur, his quoque

quoque Tragœdiis adjecta videas; nisi quod in Phœnissis perpauca quædam scholia Græca adhuc e prædicto MSC. suppleta, ultimæque paginarum oræ extra ordinem adjecta sunt. Variæ lectiones aliquot una pagella 382, e codd. MSCC. & Grotiano exhibentur. Quas notæ quædam in Medæam & Phœnissas a p. 376 ad 381 antecedunt. E quibus vel duas attulisse sufficiat. Ad Medæam scil. v. 422, ubi Musæ dicuntur τὰν ἀπισσοῦναν ὕμνεῦσαι, observat, Eustathium in Iliad. ζ̄ hæc καὶ ἀνίφρασιν dici existimare: recte vero in eo moneri ab H. Stephano, vocem ὕμνος & ὑμνεῖν potius ad media esse referendam; cum a Sophocle & Æschylo in utramque partem usurpata inveniantur. In Phœnissis v. 219 retinet Editor receptam a MSC. Scholiastæ & Grotio lectionem Σικελίας. Miratur autem, quomodo Zephyro flante navigare ex partibus Phœnicæ circa Tyrum in Græciam, h. e. ab Oriente in Occidentem potuerint. Quare cum Scholiastæ explanationem, per Siciliam aliam hujus nominis insulam, inter Chalcidem & Aulidem positam, & a majori hac Sicilia diversam, intelligentis rejecisset; Strabonis potius autoritate hunc nodum solvit, qui Lib. XIV, p. 665, ed. Par. inquit: οἱ ποιηταὶ δὲ, μάλιστα οἱ τραγικοὶ συγχέοντες τὰ ἔθνη. Nescimus tamen, an non felicior Thomæ Stanleji a Barnesio in h. l. adducta sit emendatio, qui pro Σικελίας, Κιλικίας legendum, quamvis vetus error ipsum Scholiasten deceperit, in aureo suo ad Æschylum commentario p. 754 prolixè probat. In fronte libri Vita Euripidis denuo, ut Autor inquit, conscripta, & ex omnibus, quotquot uspiam de Tragœdo hoc ejusque scriptis digniora occurrebant, collecta comparat. In qua tamen, quantum e diligentè vitæ Euripidis a Barnesio confectæ, ac hujus recentioris, collatione perspicere potuimus, nihil plane occurrit, quod non fere luculentius a Barnesio descriptum fuerit. Quare ut aliqua solum ex ea delibemus, brevibus nunc ea, quæ occasione miseræ Euripidis mortis, quippe qui a canibus regis prope Bormiscum oppidum est laceratus, de infelicibus Eruditorum fati a Barnesio afferuntur, adjungemus. Præter Euripidem enim ipsum, & Sotades, qui acerba Euripidis & aliorum fata elegantè carmine; quod & hic legitur, deploraverat, memoratur, qui, quod Ptolemæo Philadelpho matrimonium cum so-

rore exprobrasset, in carcerem ab eo coniectus, Plutarcho *πρωτὸς Παιδαγ.* fol. XI. teste, contabuit. Ita Heraclitus ὁ ἑρμηνεύς, ipse quoque canibus laceratus perit, Theocritus suspendio, Orpheus disceptus interit, Empedocles flammis Ætnæ consumtus. Hesiodus ab inimicis gladio cæsus, Ibycus & Archilochus a prædonibus, & Lycophron sagitta, ut Cornelius Gallus suo gladio transfixus est. Anacreon uvæ acino, Cratinus & Terentius maris haustu, Seneca & Lucanus a Nerone venas secti, periere; Ovidius ab Augusto in exilium actus, ut & Propertius a nonnullis dicitur. Denique Lucretius philtro furia ipse sibi manus conscivit. Inter recentiores Caspar Barlaeus puteo suffocatus, Hieronymus Savanarola igne extinctus, Zuinglius prælio, Petrus Ramus Ianiensis Parisiensis, Jo. Funccius Chronologus capite plexus, Brissonius Jct. tempore Ligæ Parisiensis a seditiosis suspendio necatus, Jo. Henricus Hottingerus in Lignagi trajectu undis merfus, interierunt. Denique magnum Bataviæ Iurien H. Grotius, & nobile pat Stephanicæ domus, æterna typographorum decora, Robertus & Henricus, patria profugi, & tantum non ultima passi dicuntur.

DESCRIPTIO ET MODUS UTENDI NUPER INVENTIS constructionibus microscopicis parvis, confectis per JACOBUM WILSON, quæ cum magna commoditate applicantur ad inspectionem opacorum, transparentium & liquidorum objectorum, uti sunt, farina florum in plantis, circulatio sanguinis, animalcula in semine &c.

Excerptum ex Transact. Philos. Angl. Mens. Sept. & Octob. 1702. Num. 281.

Nuperas vitrorum augmentium emendationes non tam eorum confectio- ni compositionique, quam methodis applicandi objecta commode luci, deberi asserit, eaque in re instrumentum sequens nulli alii inferius repertum iri confidit ejus Inventor. Cumque tam experientia quam Excellentissimi Viri D. Hookii auctoritas certos nos faciat, quod microscopia unica lente constantia præferri mereantur iis, quæ ex duabus aut pluribus lentibus componantur, hinc novum hoc microscopia applicandi genus, unico

unico solum vitro augente objecta contemplatur. Horum vitrorum octo, differentis foci virtutisque huc pertinent. Septem eorum duobus instrumentis diversis imponi possunt, quo melius variis applicentur objectis. Primum Instrumentum representatur Fig. I. AAAA. Confectum id est ex ebore, habetque 3 tenues lamellas orichalceas EE, cum elatere tali H. Una harum tenuium lamellarum affigitur ligno suberino F, concavitate G tam in lamella quam ligno facta. Una extremitas hujus instrumenti constat longiuscula cochlea D, vitro C tecta; altera extremitas excavatam habet cochleam oo, cui inferi possunt singula vitrorum augmentium, cujuscunque usus requiratur. Omnia hæc 8 vitra inter se differentia, ebóri sunt indita, septem quidem ad modum fig. IV n. 4. expressum; quorum maxime augens notatur in ebore num. I, proximum n. 2. & sic porro usque ad n. 7; octavum vero non notatur, sed imponitur exiguæ pyxidi eburneæ rotundæ ut in fig. II. Tabella eburnea ee (quarum 8 vel plures pro lubitu parari possunt) excisa est 3 foraminibus fff, quibus inditi possunt 3 vel plura objecta, inclusa duobus tenuibus planis ex vitro, vel vitro Moscovitico, quando maxime augmentibus lentibus illa sunt applicanda.

Alterum Instrumentum fig. III ex ære factum est, habetque juncturas PPPP, quibus commode quaquaversus verti possit volsella GG, quæ in punctis k ope cochlearum H aperitur pro assumendis objectis. Alteri extremitati volsellæ rotundum frustulum eburneum H affigitur, ex uno latere album pro objectis opacis & nigricantibus, ex altero nigrum pro objectis albi coloris. Super apice A hujus instrumenti omnia 8 vitra affigi possunt, uti patet ex fig. IV. n. 4. Eo sine foramen est in ebore, cui apex immittitur, & ex altera parte pinnula ærea B, ad firmiter retinendum vitrum annectitur. Objecto itaque quodam inter puncta forficulæ k recepto, vel in altera extremitate H posito, facile poterit ope juncturarum PPPP cochleæ C, & rotulæ D, ad exactam in centro distantiam applicari, elatere E motum dirigente.

Usus prioris instrumenti Fig. I. AAAA talis est. Sumitur una ex tabellis ee, inditurque inter duas tenues lamellas æreas EE structuræ microscopice, ita ut objectum perlustrandum exacte sit in medio, & oculo proximum. Tunc lens num. 3, 4,

TAB. V.
Fig. 1.

Fig. 2.

Fig. 3.

Fig. 4.

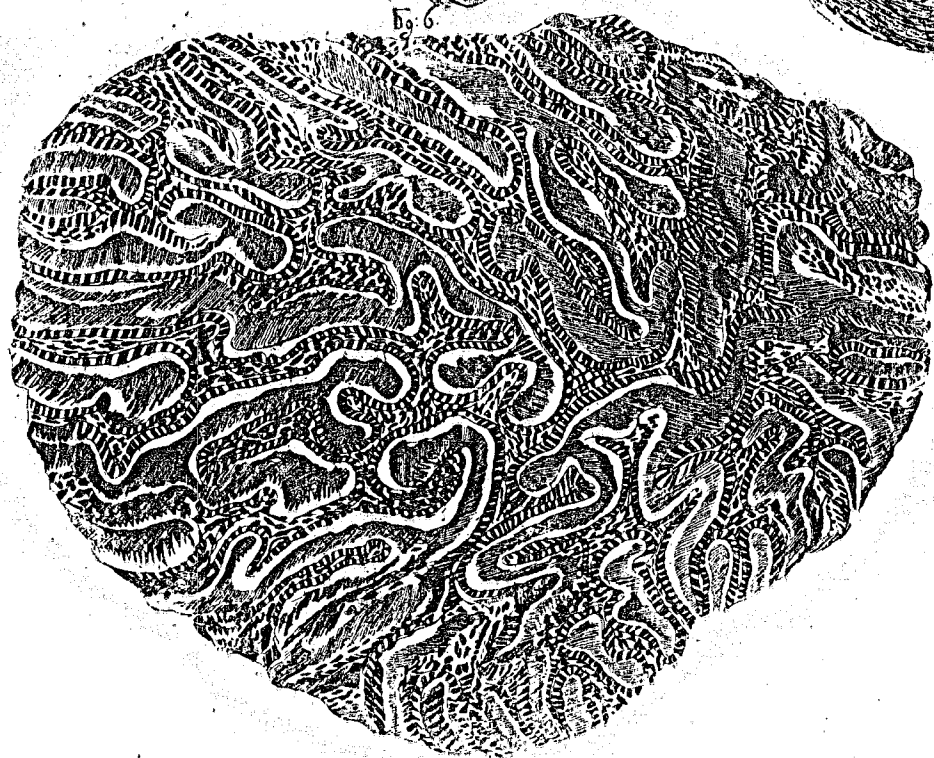
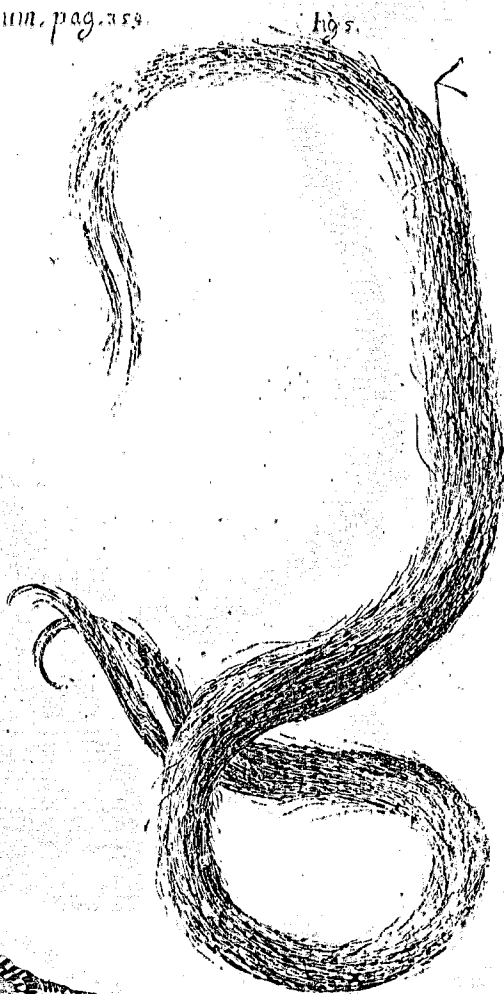
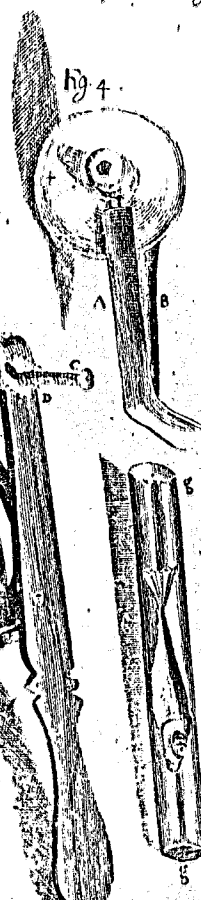
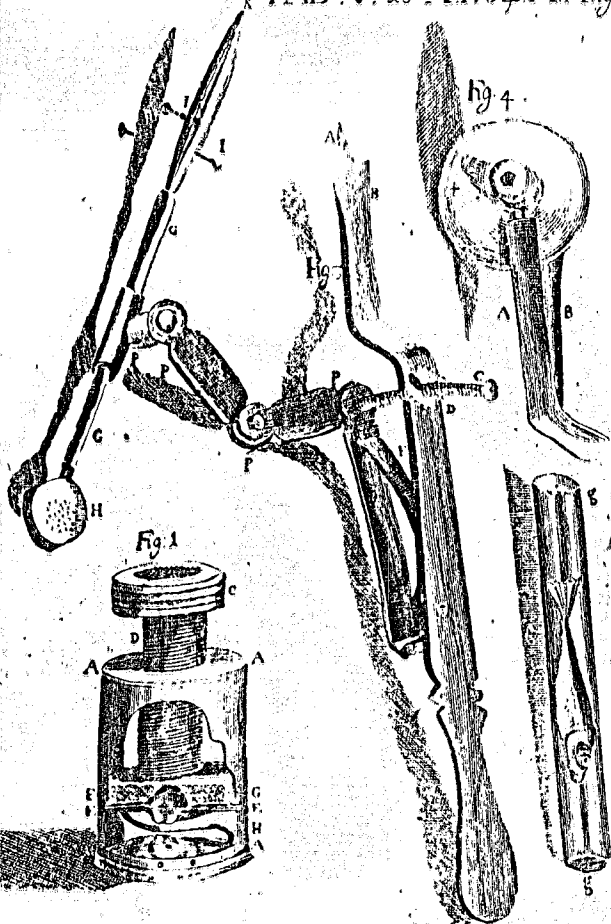
5, 6, vel 7, immittatur in matricem oo spiraliter excavatam, dumque per lentem oculus objectum inspicit, cochlea D in altera extremitate propius vel remotius gyratione sua objectum sistet, donec in vera legitimaque distantia, clare distincteque videri queat. Verum cum per magis aurgentia vitra, minima pars objecti videatur, poterit (manu apprehendendo extremitatem tabellæ ee, suaviterque eam movendo,) totum objectum successive, vel pars quæcunque pro lubitu perlustrari, debitum situm, forsân mutatum, cochlea D semper restituendo.

Hoc modo cerni possunt omnia transparentia objecta, pulveres, liquida, crystalli salium, exigua insecta, qualia sunt pulices, vermiculi &c. Si insecta viva sint abitura, poterunt ea inter duo tenuia vitra in foraminibus ff concludi, annulo, qui vitra continet, exento, rursusque superindito; si vero inspiciantur pulveres vel liquida, parum liquoris vel pulveris in exteriori latere vitri ff illitum, inspersumque & rite applicatum, commode satis videbitur.

Lentibus vero sub num 1. & 2. conveniunt solum tenuissima folia vitrea in foraminibus ff ponenda; crassities enim vitri impediret objectorum approximationem debitam. Hoc tamen probe notandum est, ne dum tabellæ e e vel induntur, aut eximuntur, aut hinc inde moventur inter laminas EE, impedimentum sentiant, sed aliquali remissione cochleæ D ipsis spatium concedatur.

Ad videndam sanguinis circulationem, in extremitatibus arteriarum & venarum in transparentibus piscium partibus, duo requiruntur tubi vitrei, unus amplior, alter gracilior gg. Cum gracilior tubus usui est, cochlea D revolvenda est, usque dum tubus gg facile in exiguam cavitatem G laminæ, quæ suberi F affixa est, sub reliquis duabus lamellis æreis EE ingredi queat, cumque cauda piscis expansa tubo vitreo adjacet, ea lenti opponenda est, & rotatione cochleæ D facile ad veram distantiam adducetur, ubi circulatio sanguinis magna cum delectatione conspicietur.

Quando verò amplior tubus vitreus majori cum pisce vel rana applicandus est, tunc æream laminam G F suberi affixam eximere oportet, quod deprimendo reliquas duas lamellas EE cum elatere H versus B, lamellam autem cum subere G F lateraliter movendo

mōvendo facile fieri potest, tunc grandior tubus inferi poterit intra machinam microscopieam, & applicari prouti minor. Est autem eligenda rana, quæ exacte tubum repleat, cujus pes posterior expandi, & arcte tubo apprimi debet, nulla alia parte corporis lumen impediēte, tunc in membrana tenui, quæ inter pedis digitos intercedit, in numerosissimis vasculis sanguis circulari videbitur; idque lentibus inventoris sub num. 3 & 4, quæ lentibus num 1 & 2, ob crassitiem tubi pisces ranasque includentis, & approximationem ideo impediētis, commode cerni nequit. Vitrum octavum pyxidi fig II. inclusum unice Instrumento alteri fig. III. imponitur (aut saltem manu tenetur,) ad conspicienda majora objecta, uti sunt muscæ, communia insecta &c. Foramen a in latere Pyxididis inservit insigendo apici A Instrumenti ænei, extremitate b proximè versus oculum, altera versus objectum posita; apprehenso igitur forficula apicibus k quocunque insecto, aut opaco quopiam jacente in altera extremitate C, facile verà distantia juncturis cochleæque procurabitur.

In ipsa contemplatione objectorum exactè attendendum est, ne manū, capillamento, aliisque rebus lucis appulsus ad objectum impediatur: optima enim lente nihil cernetur, nisi in debita distantia, & sufficienti cum lumine.

Optima illuminatio provenit vel a claro diei lumine, aut a Solis splendore super album quodpiam recepto, aut a reflexione speculari lucis. Lux candelæ pariter proba est ad observationem circulationis sanguinis, & exiguorum insectorum; solum difficilius est ejus directio nondum satis exercitatis in applicatione microscopiorum, sed usus plura docebit.

Si delineationem observationis microscopice facere quispiam velit, inventor quoque fulcrum stabiliendis duobus instrumentis adaptavit, potestque tabulæ cuicumque imponi. Quando igitur lux objecto affulgens fuerit accommodata, poterit sine lucis inveniendæ difficultate, quisvis observator objecta commode contemplari.

HET VIERDE ANATOMISCH CABINET VAN
FREDERIC RUYSCH.

i. c.

Z1

FRE-

FREDERICI RUYSCII, ANATOMIÆ ET BOTANICÆ PROFESSORIS, THESAURUS ANATOMICUS QUARTUS.

Amstelodami apud Joannem Wolters, 1704. 4.

Constat plag. 7. cum figurarum ænearum tabulis III.

NON desistit Author Clarissimus, pauillum illud temporis, quod praxeos uberrimæ & lectionum publicarum labores concatenati concedunt, partibus animalium condiendis & præparandis, illisque per scripta publica cum Orbe literato communicandis impendere. Eam vero ob causam tantis sumptibus tantoque labore conservat tot conclavia, Anatomicis rebus instructa, ut ne quis diceret, (verba sunt Authoris in quarto hoc, quem jam exhibemus, Thesauri pag. 25.) *figuras publice editas male esse confectas; nam si quis de ea re dubitet, dabitur semper occasio, domi expiscandi, an cum natura conveniant, nec ne; & si omnes ita fecissent, aut ita facere coacti fuissent, non obrussissent nobis tot figuras scilicet, aut ex aliis auctoribus desumptas.* Nos pauca ex hoc quoque pro more delibabimus.

- p. 5. Tunicam cerebri arachnoideam monstrat, supra dorsum pie matris fluctuantem, vasisque sanguineis destitutam, quibus
- p. 12. tamen hæc refertissima est, hinc rubicunda maxime apparet. Viri adulti mammam exhibet cum papilla, in qua ductus lactiferi post pinguedinis consumptionem contracti, incrassati, & in se convoluti sunt, ut ipsa papilla mamme molem superet; atque eodem modo vetule mammas macilentæ constitutas esse docet. Licet enim ductus lactiferi tempore graviditatis & lactationis in magnam molem extendantur, contrahuntur tamen iidem post ablactationem, cum otiosi sint; quemadmodum & in vesica urinaria hominis sani, post redditam urinam, fibræ usque adeo contrahuntur, ut nucis juglandis molem ista haud superet. Inversam porro infantis recens nati vesicam urinariam sinit, in cuius fundo mediante seta foramen detegitur, quod urachi osculum cœcum dici posset, quia hic vesica inflata, ultra digiti minimi transversam altitudinem, ærem non admittit. Cavitates hinc notabiles, a nullis hæctenus demonstratas, in interstitiis corporum vertebrarum commemorat, quæ in corpore vivo & recens dena-
- to lim-

to, limido & tenaciori humore repletae sunt, quemadmodum in ceteris juncturis; eademque corpora, praeter exteriora & satis nota, internis quoque brevissimis sibi invicem adstantibus numerosis gaudere ligamentis, monet. Haec autem circulariter sita culmi crassitiem longitudine non aequant, & si cultello transversim inter juncturas incidantur, & separentur vertebrae, instar cepae transversim incisae & lamellatim dispositae, oculis se offerunt dicta ligamenta. Tandem & portionem maxillae humanae servat Noster, in qua inter processum condiliformem, & ejus locum insertionis, membrana dura intercedit; eam forsitan in finem formata, ne masti- cando sonitum, auditui officientem, ederet junctura.

Ex figuris, quas Author Clarissimus huic Thesauro addi curavit, Figuram III. Tabulae I. hic Lectori curioso sistimus, quae Plicam Polonicam veram exhibet.

p. 28.

p. 30.

TAB. V.
Fig. 5.

MUSEUM MUSEORUM D. MICHAELIS BERNHARDI VALENTINI Phys. & Med. in Acad. Giessena Prof. Publ. Ord. S. R. I. Academiae Nat. Curios. Adjuncti & Recuperatorum in Italia Collegae.

Francofurti ad Moenum apud Joh. David. Zünnerum, 1704. in fol.

Constat Alphab. 8. cum figuris aeneis.

Simplicium notitia; quae ex triplici Naturae regno petita, vel in usum Medicum impendunt pharmacopola, vel mercatores, artifices, aut quisvis alii operarii tractant, per aliquot haecenus secula promota quam maxime fuit. Proprius enim oculis talia non solum in Principum aequae ac privatorum hominum Museis usurpare licet, verum etiam quibus haec adire non concessum est, tot Historiae, Descriptiones, & Delineationes Simplicium literis consignatae ac aeri incisa curiose satisfacere possunt abunde. Publice eum in finem prostant Museum Societatis Regiae Anglicanae, Museum Regium Danicum; Wormianum, Calceolarianum, Septalianum, Historia Naturalis Ferdinandi Imperati, Historia Simplicium a Blegny & Pomet exhibitae; ut infinita alia taceamus scripta. Quoniam autem haec omnia vel manca sunt, vel erroribus referta, imprimis autem circa Simplicium originem & naturam falsas quandoque nobis obtrudere solent hypotheses, de

Republica Literaria æque ac Civili bene meriturum se sperabat Clarissimus Valentini, cujus frequentius mentionem his in Actis fecimus, si vernacula lingua perfectum firmisque fundamentis superstructum publici juris faceret Museum. Quæcunque igitur in aliis Museis, Itinerariis, Ephemeridibus annotata, a rei Physicæ æque ac Medicæ peritis relata, & propria experientia confirmata observabat, selegit & in hoc Museum Museorum congesit. Ea autem methodo Simplicia illa exotica, quæcunque ex Regno Minerali, Vegetabili & Animali, vel in medicum, vel quemvis alium in usum cedere solent, explicat, ut neglectis synonymiis, eorum descriptionem, notam bonitatis, atque usum brevissime suppeditet. Omisit interim illa, quæ in aliis equidem Museis commemorata, nullo tamen se usu commendant, sed facili negotio, si visum fuerit, in Tomum II horum Operum congerenda. Imo Armamentarium Naturæ meditatatur Vir Clarissimus, quod Tomum III constituat, & machinas, ac instrumenta, quibus Physicam scientiam profitentes in Collegiis suis curiosis experimentalibus uti solent, exhibeat & describat. Ex figuris, quarum non exilis est numerus, Massam Coralloidem albicantem porosam, maris fluctuationem egregie præsentantem, hic communicamus. De cætero, huic operi Tractatus D. Majoris, quondam jam impressus, est additus, cujus titulus: *Unvorgreiffliches Bedencken von Kunst- und Naturalien Kammern insgemein.* Imo Epistolæ a D. Clayero, Rumphio, Herberto Lagero, ten Rhyne, qui Indiam Orientalem olim petierant, lingua Belgica scriptæ, sed in Germanicam translata, ut & Relationes de plantis, herbis & gemmis rarioribus sunt adjunctæ.

Tab. V.
Fig. 6.

THE HISTORY OF KING WILLIAM III.

HISTORIA WILHELMI III, REGIS MAGNÆ

Britanniæ. Tomi tres.

Londini apud A. Roper & F. Coggan, 1702. 8.

Constat 3. Alph.

Histo.

Historia hujus, quam Angli maximo hadenus plausu ex-
 pere, auctorem esse *Boyerum*, natione Gallum, editoque
 Londini A. 1699 Dictionario Regio Gallico Anglico (*The Royal
 French and English Dictionary*) aliisque scriptis celeberrimum,
 & aliunde) & imprimis ex Historia rei litterariae (*The History of
 the Works of the Learned*) qua Londini per mensium intervalla
 prodit, mense Septembri anni 1702 constat; ubi illud praeipuo
 honori cedere Auctori dicitur, quod & Oxonienses, & Cantabri-
 gienses, hanc scetum Chetwoodo primum, Viro eximie docto,
 adscriperint, forte quod plura ad Chetwoodum spectantia tomo
 II p. 246 ff. & tomo III p. 399 inserta deprehendissent. Etsi vero
 Boyerus tribus partibus absolvere haec Wilhelmi III. Vitam ini-
 tio constituisset, quarum prima ea complecteretur, qua a nati-
 vitate Wilhelmi, seu potius ab A. 1572, quo ejus primum virtus
 inclaruit, usque ad annum 1684, Caroli II. Regis mortualem;
 altera, qua & imperante Jacobo II, & tempore Interregni; ac
 tertia, qua Wilhelmo III ad Regnum erecto, ad ejus usque
 mortem gesta sunt; attamen obrutus demum materiarum ubertate;
 partem ultimam in duos tomos dissecere opus habuit, quo-
 rum alterum ad mortem usque Mariae Reginae, A. 1694 defun-
 ctae, continuatum brevi post reliquas partes vulgavit Auctor, alte-
 rum, qui usque ad mortem Wilhelmi continuandus erat, frustra
 hadenus, ut opus integrum simul representaremus, expectavimus.
 Quantum ad fontes, e quibus sua hausit Noster, in prima qui-
 dem parte libris nonnullis impressis; ut Maurerii Commentariis
 rerum Belgicarum, Templii item, Arlingtoni & aliorum opu-
 sculis, in reliquis Actis Parliamenti; tum prelo vulgatis; tum
 manuscriptis, aliisque monumentis secretioribus usus est. Nos
 obiter quadam ex eleganti opere, qua ad res imprimis Belgicas;
 tum a Jacobo II, nec non Wilhelmo & Maria in Anglia gestas
 spectant; delibabimus.

Memorabilia sunt, qua circa Wilhelmi cum Maria con-
 nubium gesta sunt. His nuptiis cum tandem assensum praebisset
 Carolus II, ejusque rei nuntium Wilhelmo attulisset Templius, eum
 inter suavissimos amplexus allocutus ita fecit: *tu me mortalium
 omnium felicissimum reddidisti.* Sed alienissimus ab hoc conjugio
 erat Jacobus Regis frater, pater sponsae, quod jam tum acriter

ci 9

ii 7

iii 1

iv 1

v 1

T. I.

p. 97.

p. 100.

- in publico Regni Senatu; de excludendo a successione Jacobo, & Maria communibus suffragiis Regno destinanda, disputaretur.
- p. 10. Quæ consilia non omnino sibi improbari, eo significavit Wilhelmus, quod Berclæo e Senatu Regni adventanti, cum de re nova quaesitus, quantopere fido publicum Exclusionis decretum (*the Bill of Exclusion*) oppugnaverit, enarraret, paucis, & *quomobrem ita fecisti? (and why did you so?)* respondit. Itaque & prorogatum mox a Carolo Parliamentum, indigne ferebat Wilhelmus, & hoc cum nova Sponsa in Belgium redeunte, hoc magis gaudebat Carolus; quo major per ejus presentiam simultas Regem inter & subditos videbatur metuenda. Tametsi vero Auctor fateatur passim; singulates Jacobo II. virtutes fuisse, attamen nec tacet crudelitatis exempla, post debellatum imprimis Ducem Monumethensem ejus jussu edita. Certe Thonoduni tantum & Wellæ, quingentos fuisse morti condemnatos scribit, e quibus ducenti triginta novem e patibulo suspensi fuerint; corporibus post in quatuor partes sectis; reliqui paulo ditiores ingentes pecuniæ summas, quidam nempe quatuordecim millia nummorum aureorum (*Guinees*) judici, Jeffreys dicto, pependerit, qui gloriatus sit; se plures homines suspendio enecasse, quam iudices alios omnes inde a temporibus Wilhelmi Conquistatoris. Quin ipsas quoque virgines Thonodunenses; quæ Ducem illum fascis seu ligulis colore tinctis pro more Anglico in signum amoris donaverant, pecunia multatas fuisse. Quæ deinde propius magnæ rerum sub Jacobo conversionis causâs & seriem concernunt, pluribus possent hic referri; nisi in Actis nostris A. 1697. mense Octobri; & A. 1703. mense Julio; abunde jam de his actum esset. Inter cæteras causas forte hæc quoque non minima fuit; quod Episcopos nonnullos carceri mancipari jussit Jacobus; qui orto de Wilhelmi conatibus rumore; liberi postea dimissi sunt, communi populi & militum plausu. Attamen plurimum fiduciæ Rex habebat in exercitu; quoque magis fidem probaret militum; offerri illis iussit libellum subscribendum, quo pro viribus allaboraturos se promitterent; ut poenales leges & notæ juramenti illius formula; quam *Test* Angli appellant; abrogarentur. Et primum quidem unicæ legioni indictum est, ut qui mandato Regis parere nollent; arma depo-

nerent; at confestim omnes, exceptis paucis Pontificiæ religioni deditis, abjecerunt arma. Quæ re magnopere attonitus Jacobus, jussit tamen arma recipere milites, additis verbis: *nequaquam dignos vos putabo deinceps, quos consulam.* Neque minus a Papatu abhorruere, qui in classiq; erant; parum enim abetat, ut Missam in ea celebrantes in mare præcipites darentur. Inter eos, qui Wilhelmum clam evocarunt, memorantur Whartonus, Sidnizus, nec non Comes, hodie Dux Devonix; quippe privato odio provocatus, quod ob inflictam non nemini in ipso cubiculo Regio alapam, triginta millibus librarum fuisset a Rege multatus. At plurimum eam ad rem momenti attulere Hamdenus uterque, pater & filius; & Sunderlandia, formina singularis & exquisitæ prudentiæ. Quo magis autem augebatur indies de adventu Wilhelmi rumor, eo magis Jacobus de mitigandis Anglorum animis erat sollicitus, eoque & querelis Archiepiscopi Cantuariensis aures præbebatur, & mederi malis diligentè studebat: ex quo factum, ut intra duodecim dierum spatium, quæcunq; quatuor antehac annis in gratiam Pontificiorum facta & decreta fuerant, rescinderentur omnia. Interèa adversa tempestate rejecta Wilhelmi classis erat, quam obrem Pontificii immensum latabantur, & ipsi Amstelodamenses pariter atque Harlemenses, quo magis securum Jacobum redderent, in publicis relationibus multo veris majora damna finxerant. Ast reflecta intra octiduum classe, Wilhelmus A. 1688 die 5 Novembris, qui ob detectam olim conspirationem pulverariam Anglis celebratur, vento secundo vectus, feliciter in Angliam appulit, observatumque est, postea quam classis in portum se recepisset, conversum illico in aliam plagam ventum esse. Hinc, ut cetera mittamus, A. 1689 die 28 Jan. decretum est in publico Regni Senatu: *Jacobum II Regni constitutiones, originalem, qui inter Regem & populum intercedit, contractum violando, subvertere conantem, & e Regno egressum, abdicasse ipso facto imperium, eoque sedem vacare.* Mox statutum amplius, Pontificiam religionem Angliæ constitutionibus repugnare, & qui ei dediti essent, eos a Regia dignitate excludi, nec licere posthac Regibus Angliæ uxores ducere Pontificias. Post longas deinde disceptationes, die 6 Februarii,

p. 186.

p. 188

p. 206.

p. 209.

p. 228.

p. 236.

p. 326.

p. 327

- P. III.
p. 34? arii, Wilhelmo & Mariae Regia dignitas decernitur. Adveniunt deinde a Scotia Legati utrumque Regem salutantes; vicissim hi, Argathelae Comite verba praegente, juramentum praestant, sublatis in caelum more Scotico dextris. Quo in actu id fuit memorabile; quod, cum ad ea iurandi verba ventum esset: *haereticos extirpare curabimus (We shall be carefull to root out Hereticks)* Wilhelmus dixerit, *se. hanc existimare impostam se. bi verbis his persecutionis necessitatem (that he did not mean by those Words, that he was under any Obligation to become a Persecutor)* quo auditore responderunt Legati, nec juramenti hunc sensum esse; nec leges Scotiae persecutores ferre. Quod ad Irlandiam, ea quidem partes Jacobi tuebatur, solaque urbs Londonderry renuebat obsequium, cumque saepius de ditionem facere praestidiam vellent, rerum omnium inopia paulatim victi; prevaluit tamen Georgii Walkeri virtus, qui cum esset in inhospitali oppido scholae Rector, & singulari tamen defendendae religionis zelo incessus, legionem, quam suis sumptibus contraxerat, adduxit, & militum suffragiis urbi praefectus; sermonibus gravibus & suggestu Ecclesiastico recitatis, eo rem perduxit, ut obsidionem die 10 Aprilis coeptam, ultimo Julii die solvere hostes cogententur; postquam commeatu obsessi; quemadmodum a Walkero e suggestu praedictum fuerat, recepti fuissent. Quo facto & Wilhelmo Regi pro praestito auxilio gratias egit Walkerus, & pro merito remuneratus; in celebri ad Boandum praelio anno sequenti occubuit. Cum veigente anno 1689 denuo congregatus esset Regni Senatus, eleganti oratione praesentes allocutus est Wilhelmus, quam ipse, sicut Noster scribit, Gallico idioma composuerat, & Consiliariis Anglice transferendam dederat. Hoc enim modo se correcturum censuit antecessorum errorem, qui cum a ministris elaboratas adlocutiones recitare satis habuissent, privatorum affectibus obsecuti visi sunt. Nec defuit tamen querelarum eo in Senatu materia. Inter ceteros Hamdenus filius, quanquam capitis discrimen adiisset sub Jacobo, & cum patre recentem rerum conversionem procurasset, magnopere conquebatur, eosdem Wilhelmi ministerio adhiberi viros, qui & olim Jacobo adhaeserant, atque in contrarium adducebat Wilhelmi I, Principis
- p. 58.
p. 68.
p. 86.
p. 146.
p. 163.
- Arau-

Araùsionensis & Henrici IV Gallia Regis exempla, quorum ille Ducis Albani, hic Mayenii ministris fidem habuissent nunquam. Anno 1690 descendit in Irlandiam Wilhelmus, bellum totis viribus profecturus, cumque lenta quorundam consilia cognovisset, *nequaquam se dixit eo venisse, ut gramen crescere sub pedibus pateretur*, admiratusque paulo post regionis praestantiam, *dignum est exclamavit, pro quo depugnemus, Regnum.* Quis expeditionis eventus fuerit, & quae secuta sunt alia, notiora sunt, quam ut iis enartandis immoremur. De Regina Maria die 28 Dec. A. 1694 defuncta, in cujus caractere exprimendo prolixus Auctor est, hoc loco non est omittendum, quod de Historicis tulit iudicium. Cum enim nonnulli labem quandoque ab Historicis adspergi summis in Republica viris praesente Maria conquerebantur, dixisse fertur: *siquidem hi tales revera fuerint, quales ab Historicis representantur, digni sunt ea laude, quam ut esugiant Viri Principes, recte vitam instituunt oportet: quippe veritas celari nequaquam potest.* Caterum quicquid illa temporis a publicis negotiis vacuum habuit, legendis S. Litteris & libris Theologicis, tum & Historicis & Poeticis dedit, sed a Comodia, qualis apud Anglos est, licentia admodum abhoruit. Nulla denique re alia praeterquam Architectura & re hortensi delectata est, quod quicquid est vanitatis, condonandum sibi duxit, cum pluribus alendis inferviat.

Plura etiam in hoc libroprehendas, quae ad rem litterariam spectant. Exhibetur hic solennis disputationis series, quae A. 1687 inter Tennisonum scholae S. Martini illo tempore Rectorem, summumque hodie Praesulem Cantuariensem, Virum longe eruditissimum & nobis, quod sine jactantia dictum cupimus, faventissimum, atque Pultonum Jesuitam fuit instituta, quam ex ipso libro cognosci par est. Quaequam & antea A. 1686 inter Stillingsfleetum & Jane, Protestantes ab una, & duos monachos Benedictinos ab altera parte, in gratiam imprimis Comitis Rossensis, (qui si vincerentur Protestantes, paratum se proferebatur ad amplectendam religionem Pontificiam) acris fuit de regula fidei & iudicio controversiarum disputatio, qua qui discesserint victores, facile ex eo patet, quod & Comes ille supremi Thesaurarii

p. 180.

p. 403.

p. 405.

Tom. II.
p. 96.

p. 86.

- rarium munus, quam religionem pristinam deserere mallet, & ipse Jacobus auditor diceret, se malam causam nunquam melius, nec bonam pejus defensam antea audivisse. De Edmundo Ludlovio, qui una cum aliis morti damnaverat Carolum I, eoque decreto Parliamenti A. 1661 facto Caroli II gratia exclusus erat, refertur, quod spe bellici muneris obtinendi lactatus in Angliam redierit A. 1689. At non passi sunt Angli parricidam impune in Anglia versari, & a Wilhelmo Rege, ut de apprehendendo Ludlovio mandatum promulgaret, petierunt. Quod postquam eum secure in Belgium transfretasse compertum esset, demum Rex edidit. Hinc in ignobili Helvetiæ oppido vitam reliquam traduxit, scripsitque Commentarios, de quibus in Actis his anni 1699, mense Aprili diximus. Prodiit anno 1691 libellus, *Mercurius reformatus* dictus, auctore Welwodo Medicinæ Doctore, in quo acerbius perstringebantur Parliamenti adversus Wilhelmum conatus. Tamen si vero Auctor fuisset aliquandiu iussu Parliamenti carcere detentus, mox tamen inter Archiatros Wilhelmi receptus est. Duriora fata experti sunt A. 1693 libelli duo alii. Cum enim prodidisset schediasma sub titulo *King William and Queen Mary Conquerors*, quo & Wilhelmo & Mariæ Conquestoris titulus fuerat vindicatus, illud decreto Parliamenti igni damnatum est, & supplicatum Regi, ut Edmundus Bohun, qui imprimendi licentiam fecerat, officio moveretur, cumque simile quidpiam antea a Gilberto Burneto, Episcopo, in Epistola quadam, quam *A Pastoral Letter* inscripserat, assertum fuisse nonnulli prædicarent, eadem publice cremata est. Statutum etiam eodem anno, ut liber blasphemus, inscriptus *A Dialogue concerning the Deity, and a brief but clear Confutation of the Doctrine of the Trinity*, hoc est, *Dialogus de Deitate, & brevis ac perspicua doctrina de Trinitate confutatio*, igne publice aboleretur, & diligens in auctorem, bibliopolam item & typographum fieret inquisitio. De eruditis quoque viris passim aliqua immiscet Auctor, eorumque annos æmortuales designat. Nam ut nihil dicamus de Roberto Boyle, cujus mors incidit in annum 1692, plura sunt, quæ de Wilhelmo Sancrofto & Joanne Tillotsono, Archiepiscopis Cantuariensibus, Auctor refert, quorum illi A. 1693, die 24 Novembris,

bris, hic A. 1694, die 22 Novembris decessit. Sanctoſtum tradit virum & prudentem & ſincерum fuiſſe, artiumque, quibus aulici ad lucrandum Principum favorem uti ſolent, ignariſſimum, præterea conſcientiæ tenerrimæ; quare Archiepiſcopatum deſerere, quam fidem Jacobo II promiſſam ſolvere, maluit. Itaque Tillotſonus jam tum A. 1691 in ejus ſucceſſit locum dignitatemque, qui omni vita id optime expreſſiſſe dicitur, quod alios e publico ſuggeſtu docuit, quique tantæ eloquentiæ laude excelluit, ut ejus ſermones inſtar quoddam præbeant Anglicanæ elegantia.

Cæterum in univerſum obſervamus, ea imprimis accurate ab Auctore recenseri, quæ in publico Regni Senatu geſta ſunt, quod ex mente Evremontii, qui Angliæ hiftoriam ſcribere velint, hiftoriam Parliamentorum ſcribere debeant. Illud vero haud ſatis probandum videtur, quod paſſim propria nomina, eorum maxime, qui hodieque in vivis ſunt, literis tantum initialibus, invidiæ forte vitandæ cauſa, deſignet; unde exteris quædam videri poterunt obſcuriora.

HISTOIRE DE GUILLAUME III.

HISTORIA WILHELMI III, MAGNÆ BRITANNIÆ Regis. Tomi duo.

Amſtelodami apud Petrum Brunel, 1703 in 12. Conſtat Alph. 2.

Præter Anglicam, quam memoravimus, vitæ Wilhelmi III deſcriptionem, tres quoque in Belgio anno proxime elapſo prodire libri, vitam ejusdem Regis complexi Gallicoque idioma conſcripti. Ex his, ut Samſonium, cujus factum Anglica etiam civitate donatum accepimus, atque alterum Anonymum, Amſtelodami ex officina Mortierii vulgatum, in aliud tempus reſervemus, producimus hic Biographum hæud inſacundum, ſed qui nomen ſuum ignorari voluit. Univerſam vero Wilhelmi vitam inde ab anno 1650, uſque ad annum ejus emortualem 1702 deſcripſit, in eaque ita verſatus eſt, ut ſecretioribus rerum cauſis, ne divinando nugæ vendere videretur, parum curioſe inve-

Aaa 2

P. 385.

P. 399.

T. III.
praef.

stigatis, simplex ubique veritas, & summa imprimis Wilhelmi virtutes vasaque Gallorum artes apparent. Et hic quoque nobis cursim librum perlegendibus, quaedam visa sunt notatu digniora.

- T. I.
p. 11. Memorat Auctor, Wilhelmum admodum puerum, cum alter ejus praeceptor (duobus enim usus est,) in scholis Geographicis Angliam illi velut totius orbis compendium representasset, dixisse: *utinam forem tantilli orbis dominus!* rogatumque: *ecquid cum orbe illo acturus esset?* addidisse: *fac saltem mihi concedatur, & apparebit, quid acturus sim.* Sed ut irgens animus, ita & ingenii acumen mature patuit. Cum enim Ferdinandus Tellez, Legatus Lusitanicus, instituto Hagæ (quo tempore armis Hispani cum Lusitanis collidebantur,) cum Hispanico Legato Stephano de Gamara nefando commercio, per aliquot menses ei Lusitanorum conatus omnes prodidisset, & re postea detecta Bruxellas fuga evasisset, quo loco non nisi noctu prodire foras ausus est; factum est forte, ut puer Wilhelmus in fabulis Æsopiciis legens in eam inciderit, quæ de noctua ob desertam foede pugnam nocturnæ vitæ damnata agit, qua simul lecta exclamavit: *en noctuam Legatum Lusitanicum!* Cum de bello agit Noster, quod Galli Anglique A. 1672 intulere Belgis, mirando cum successu, fortunam victorum ex eo statim tempore inclinasse, observat Auctor, cum frustra anno dicto mense Junio parvum oppidum Ardenburgum aliquot Gallorum millia obsedissent. Postquam enim paucissimi præsidarii obsidentium prope sexcentos cepissent, & multos etiam nullo e suorum numero desiderato occidissent, dici non potest, quantum ea re erecti Belgarum animi fuerint. In illo bello, quantum intersit consilia recondere, ostendit Wilhelmus, & refertur quidem, quod Ducem quendam bellicum, de voluntate ejus curiosus aliquando percontantem, interrogaverit: *num nemini consilium, si sciverit, revelaturus sit?* cumque ille respondisset, *nemini;* adjecerit: *& mihi istud donum supremum concessit Numen, ut possim celare secreta.*
- p. 13.
p. 37.
p. 44.
p. 56.
p. 93.
p. 130. Ad magnanimitatem ejus spectat, quod supremum Geldriæ & Zutphanæ dominium A. 1675, cum iter illae faceret, oblatum, consulto Hollandiæ & Zeelandiæ Senatu, repudiavit. Sed quod jam

jam facta A. 1678 cum Gallis pace, Ducem Luxemburgicum inopinantem aggressus est, secus nonnulli interpretati sunt. At Noster sero allatas Fagelii ad Wilhelmum litteras, quibus pacis legibus subscriptum esse nuntiabatur, vel exinde probat, quod littera illa die 13 Augusti data Hagæ, & prope Montes Hannoniæ pugnatum die 14 ejusdem mensis fuerit, ut afferri eodem die neutiquam potuerint. Magno tamen in eo conflictu discrimini ab Ouykerkio exemptus est Wilhelmus, quippe is Gallorum, qui recto impetu in Wilhelmum ferebantur, ducem glande trajecit. Unde a Statibus & sclopets minoribus & ense auro distinctis, ob servatum Principem, donatus est. Cum de Jacobo II agit Auditor, ait, eum multos e Protestantium principibus velut Monmouthio faventes supplicio affecisse, ejusque, ut creditum, jussu nummum publice comparuisse, cujus in uno laterè facies Jacobi Regis, in altero leo coronatus orbem urgue tenens cum epigraphe: *nemo me impune lacesset*, fuerit spectatus. Gravior fuit inscriptio, quæ in vexillis navium, quibus in Angliam trajecit Wilhelmus, visa est, insigni ejus juncta: *Pour la Religion & la liberté*, & paulo infra: *Je maintiendray*, quod est Arausionensium Principum emblemata. Et memoratū dignus quoque numus, qui finitis coronationis Wilhelmi & Mariæ ceremoniis, quas prolixè Noster describit, in vulgus sparsus est. Ex altera parte Regum facies, ex altera Phaethon a Jove fulmine tactus representabatur, additis circum verbis: *Ne totus absumatur orbis*. Inde res in Irlanda gestas fuscè persequitur Noster, & quibus se periculis in victoria ad Boandum A. 1690 obtenta Wilhelmus objecerit, enarrat. Ortum vero exinde rûmorem fuisse dicit de casu in pugna Regis Wilhelmi, qui cum Parisios quoque sub mediam noctem allatus esset, miræ lætitiæ, quanquam vanæ, præbuit materiam. Pulsatæ continuo civium fores, annuntiatum evangelium, inflatæ buccinæ, displosa ex arce tormenta, sonantibus per aliquot dies campanis, & populo ita extra se raptò, ut constructas per festinationem Wilhelmi & Mariæ imagines publice cremaret. Sparsus mox rûmor est in universam Galliam, mandatumque provinciarum præfectis, ut festivos ignes, gaudii signa accenderent, quin etiam Aureliæ cantatus est, jussu Superiorum, hymnus *Te Deum laudamus*, cui solem-

p. 133.

p. 131

p. 134.

p. 171.

p. 210

p. 277.

p. 370.

371.

- p. 295. ritati Parlamento assessores rubris induti tunicis interfuere. De Georgio Walkero supra e Boyero diximus, quem Noster ob navatam in Irlandia egregiam operam, viginti millibus Joachimicis a Rege donatum fuisse refert. Sed minus notus est *Vander Poel*, sacris Godereæ, (*Goeree*) quæ insula est prope Hollandiæ littora sita, functus, cujus hic singularis pro Wilhelmo cura extollitur. Nimirum inunte anno 1691, mari se commiserat Wilhelmus, in Belgium trajecturus; cum vero jactatæ diu contrariis ventis naves bellicæ ad incerta glacieque obsessa littora appellere non auderent, naviculam cum paucis conscenderat Wilhelmus moræ impatiens, qua cum per horas octodecim fuisset jactatus, accidit, ut Minister ille nondum dispulsis tenebris noctis, littus maris peteret cum servulo facem præferente, quasi cœlitus de periculo Regis admonitus. Ubi dum sclopetum aliquoties explosisset, observant signum nautæ, & cursum eo dirigentes primo mane proxime ad littus accedunt: quo viso Poelius per objectam glaciem ad naviculam Regiam contendit, Regemque & comites salvos deducit in insulam, ac pro facultatibus suis victu parabili recreat, oblata vero vicissim a Regiis ministris dona generoso animo respuit. Celebris est Landensis pugna A. 1693 commissa, qua vel cedendo laudem singularem consecutus est Wilhelmus. Est enim dignum memoratû, quod de illa tulit Rex Galliæ, judicium, Luxemburgicum instar Principis Condæ oppugnasse hostes, Wilhelmum vero instar Tutennii e pugna excessisse. Sed nihil æque Wilhelmi gloriæ auxit, quam Namurci expugnatio, quam urbem tot munimentis instruxerant Galli, ut cederent prorsus inexpugnabilem, quippe inscriptis portæ alicui verbis: *Place à rendre, mais non pas à prendre*, hoc est, *reddenda, sed non capienda*. Detestandæ conjurationis contra Wilhelmum A. 1696 factæ, utut negarunt pertinaciter conjurati, auctorem præcipuum fuisse Jacobum, partim e mandati ejus verbis, partim ex eo probat, quod Caleti eodem tempore commemoratus fuerit, ut paratus esset ad invadendam cum expedita classe Angliam, unde re detecta redierit Lutetiam; tum quod redux factus nummos plurimos, in quibus cædes Wilhelmi repræsen-

taba.

tabatur, colliquari curaverit, exemplaribus etiam libelli in Anglia spargendi omnibus igne combuitis. Cum nonnulli in Senatu Regni A. 1698 eo adigendos censerent Judaeos, ut eundem cum Christianis diem Dominicum festum haberent, Rex ab ea lege fuit alienissimus, addiditque, *eos Principes, qui dominari velint conscientis, si non caecos, certe ambitiosos esse, qui pallio religionis involvantur quo supersticiosos facilius fallant; at Principem nulla re aequam persecutionis charactere deformari.* A splendore quoque magnopere abhorruit; quare non minus pia vox ejus circumfertur, *Majestatem Regiam nullis indigere ornamentis.* Denique nec tacenda est summa ejus pietas, quae tunc imprimis, cum morti vicinus esset, enituit. Postquam enim mortem praesentens cum Anna Principe per duas horas colloquutus esset de rebus arduis, a re mundana cogitationem omnem ad futuram vitam transtulit, jussisque adstantibus, ne magnificas sibi exsequias instruerent, suis ipse manibus oculos reclusit, sicque die 19 Martii A. 1701 pie exspiravit.

p. 320.

p. 321.

p. 513.

JOH. BERNOULLI PERFECTIO REGULAE SUAE
edita in Libro Gall. Analyse des infiniment petits art. 163. pro determinando valore fractionis, cujus Numerator & Denominator certo casu evanescent.

EX nulla re magis elucescit methodi alicujus utilitas, quam si inexpectatum praestat auxilium in enodandis quaestionibus, quae per alias vias, per quas tamen solas solvi posse videntur, infelici plerumque successu tractantur et irresolutae manent. Hujus inexpectati auxilii exemplum luculentissimum habemus in nostro Calculo differentiali circa praesentem materiam. Cum enim antehos decem circiter annos incidissem in considerationem curvarum quarundam algebraicarum, quarum ordinatum applicatae exprimitur per fractiones habentes numeratorem & denominatorem uno in casu nihilo aequalem, dum interim ipsius fractionis valor aliquid reale existit, qui prima fronte determinatu non adeo facilis, sed tanto difficilior, quanto plurimum diversorum laterum complicatione fractio composita habetur. Haec quicquid erat, proble-

matiss

matris loco proposui tum temporis Illustrissimo Marchioni Hospitalio, cuius nunc supremam fata lugemus, & nonnullis aliis Galliarum praesertim mathematicis, & in specie quidem hoc exemplum

$$y = \frac{\sqrt{2ax^3 - x^4} - a\sqrt{ax}}{a - \sqrt{ax^3}}$$

ut nempe mihi definirent verum valorem ipsius y , quando x sumitur $= a$, siquidem ex nuda sub-

stitutione aliud nihil emergat quam $y = \frac{a^0}{a^0}$, ex quo utique nihil concludi possit.

Illi re acrius perpensa, dignam satis iudicarunt questionem, cui se applicarent, sed varias tentantibus vias per analysin ordinariam, insuperabiles difficultates sese obtulerunt, neque ipsis vel somnians in mentem venisset, calculum differentialem, in quo errant veratissimi, hic aliquid praesidium afferre posse: tota quippe questio cum mere esset algebraica, eam etiam non nisi algebraice resolvablem censebant. Sed cum ex hoc fonte omnia adhibuissent, quae aliquid ad scopum conferre videbantur, solutiones vero suas diversis modis tentatas sibi contradicere perspexissent, modo hoc, modo illud, nunc $y = a$, nunc $y = 2a$ pro quaesito valore exhibentes, incerti utrum eligerent, agnoverunt tandem se multum abesse a vera solutione, quam a me lubenter edoceri cuperent.

Respondi ego, si ex analysi ordinaria petere vellent modum aliquem solvendi, debere prius fractionem propositam ipsi y aequatam reduci ad aequationem terminis pure rationalibus constantem, eamque postea (quod semper fieri possit) dividi per $x - a$, & tandem in ea, quae oritur, tantum substituendum esse a loco x , ut ita habeatur valor ipsius y .

Verum simul subdidi, hoc quidem succedere in exemplis, ubi non magna sit complicatio signorum lateralium, ut in hoc

$$y = \frac{-x^2 + a\sqrt{ax}}{a - \sqrt{ax}}$$

sublatis enim asymmetricis provenire hanc

hanc æquationem $x^4 + 2ayx - a^2x - 2aayx - ayyx + aayy = 0$, qua divisa per $x - a$, oriri hanc $x^3 + axx + aax + 2ayx - ayy = 0$, ubi posito a pro x , haberi $3a^3 + 2aay - ayy = 0$, adeoque resolvendo æquationem hanc obtineri $y = 3a$

pro quæsito valore fractionis $\frac{-xx + a\sqrt{ax}}{a - \sqrt{ax}}$ in casu quo $x = a$.

Quando autem exempla sint talia, quæ plura eaque diversa signa

lateralia involvant, ut in nostro $y = \frac{\sqrt{2a^2x - x^4} - a\sqrt{aax}}{a - \sqrt{ax^3}}$,

ubi tria diversa sunt signa, nullum tunc hac via successum sperandum esse, ob immensum nimis laborem, qui suscipiendus sit in sublatione irrationalitatum, & qui illam tantum non impossibilem reddat.

Dixi itaque aliam mihi præsto esse methodum, quam nulla quantacunque etiam signorum involutio irritam reddat, sese porrigentem ad exempla complicatissima eadem facilitate, qua ad simplicissima. Verum enim vero prælaudati illi Viri ad quæstionem mere algebraicam aliquid utilitatis, ut iam dixi, ex calculo differentialium afferri posse non suspicantes, scire gestierunt, ubinam ergo latiret mysterium, quod ut illorum indagandi industriam excitarem, non statim aperui, usque dum impensius flagitantibus in eo consistere tandem ostendi, quod fractionis propositæ numerator & denominator considerari possint, tanquam exprimentes naturas duarum curvarum super communi axe descriptarum & in aliquo ejus puncto concurrentium; in eo scilicet, quod ab initio abscissarum distat quantitate a , qua substituta loco x , fractionis termini in nihilum abeunt; atque adeo cum duæ illarum duarum curvarum applicatæ in illo puncto evanescentes degenerent in suas differentiales, quod oporteat loco numeratoris & denominatoris substitui eorum differentiales, ut nova habeatur fractio ejusdem valoris cum priore in casu singulari $x = a$; quod itaque hæc nova fractio post surrogatum a pro x , statim data sit citra ullam aliam operationem quæsitum valorem, & quidem pro

superiori exemplo $y = \frac{\sqrt[3]{2a^3x - x^4} - a\sqrt[3]{aax}}{a - \sqrt[3]{ax^3}}$, facillime

hunc $y = \frac{16}{9} a$.

Inexpectata hac facilitate percussus Illustris Hospitalius regulam istam juxta alia mea inferuit postea *Analyse Infinite Parvorum*, quam inde citans doctiss. Saurinus in *Ephemer. Paris. 3. Aug. An. 1702*, nescius a quo fuerit inventa, generaliore non nihil deprædicat eam quam par est: sed veritatis amore non est dissimulandus regulæ illius defectus aliquis, quem neuter animadvertit; hunc igitur ut detegam tollamque, & ita regulam meam ad perfectionis colophonem perducam, notandum est, aliquando accidere posse, ut nova fractio orta ex differentiatione terminorum fractionis propositæ, eadem adhuc laboret difficultate, id est, ut novos acquirat terminos itidem in nihilum abeuntes in casu $x = a$; id quod tunc necessario contingit, quando differentiales ipsæ terminorum in eo casu respectu reliquarum vel infinite magnæ vel infinite parvæ evadunt, seu quando curvæ illæ duæ super eodem axe descriptæ non obliquum, sed vel rectum vel nullum angulum faciunt cum axe in puncto concursus: Exempli

loco proponatur hæc fractio $\frac{\sqrt[3]{4a^3 + 4x^3} - ax - aa}{\sqrt[3]{2aa + 2xx} - x - a}$, quæ

ritur ejus valor existente $x = a$; Jam vero, si differentientur ex regulæ præscripto termini fractionis, prodibit pro novo numeratore

$\frac{axx dx \sqrt[3]{4}}{\sqrt[3]{a^6 + 2a^3x^3 + x^6}} - adx$, & pro novo denominatore

$\frac{xdx \sqrt[3]{2}}{\sqrt[3]{aa^3 - xx^3}} - dx$, quorum ille in casu proposito est $adx - adx$

seu

seu $o dx$, & hic $dx - dx$ seu $o dx$; ideoque & ipsa nova fractio degenerat in $\frac{o dx}{o dx}$ seu $\frac{o a}{o}$, quæ valorem determinatum nullum habet, & ita per regulam nihil hactenus proficeretur.

Huic inconvienti ut medelam afferamus, duas novas oportet ut consideremus curvas super communi axe descriptas, quarum applicatæ eandem habeant rationem, quam habent priorum differentiales, & si hæc iterum in communi puncto concursus angulum cum axe facerent vel rectum vel nullum, aliæ adhuc duæ curvæ considerandæ forent, quarum applicatæ haberent cum proximè præcedentium differentialibus eandem rationem: idque toties faciendum, donec perveniretur ad duas curvas axem oblique secantes in puncto concursus, ad tales enim tandem necessario pervenietur, nisi fractio proposita habeat valorem vel nullum vel infinite magnum, quo casu una tantum curva secabit axem oblique, altera tanget aut normaliter secabit eum.

Hoc intellectu facile est videre, si post primam differentiationem terminorum fractionis datæ, alii prodeant termini, qui substituto a loco x abeant in nihilum, hos iterum esse differentandos, ut & ex his novos prodeuntes, si in casu $x = a$ denuo evanescant, & sic porro, usque dum habeatur fractio constans terminis in eo casu non evanescentibus.

Ratio hujus processus est evidens ex eo, quod differentia applicatarum in curvis duabus primis possint esse vel comparabiles in puncto concursus axis cum reliquis applicatarum differentiis, quo casu una tantum differentiatione opus est, ut in exemplo

$$\text{priori } y = \frac{\sqrt{2a^3 x - x^4} - a^3 \sqrt{aax}}{a - \sqrt{ax^3}}; \text{ vel quod differentia il-$$

la possint esse simpliciter infinite parvæ vel magnæ respectu reliquarum differentiarum, quo casu secunda differentiatio est institu-

$$\text{enda, ut in exemplo altero } y = \frac{a\sqrt{4a^3 + 4x^3} - ax - aa}{\sqrt{2aa + 2xx - x - a}}$$

si enim termini ex prima differentiatione orti $\frac{a x x d x \sqrt[3]{4}}{\sqrt[3]{4 a^6 + 2 a^4 x^2 + x^6}}$

— $a d x$ & $\frac{x d x \sqrt{2}}{\sqrt{4 a + x x}} — d x$, id est (diviso utroque per $d x$)

$\frac{a x x \sqrt[3]{4}}{\sqrt[3]{4 a^6 + 2 a^4 x^2 + x^6}} — a$ & $\frac{x \sqrt{2}}{\sqrt{4 a + x x}} — 1$, denuo diffe-

rentientur, prodibunt $a^3 + x^3 — \frac{2}{3} \cdot 2 a^4 x d x \sqrt[3]{4}$, & $a a + x x — \frac{2}{3}$.

$a a d x \sqrt{2}$, quibus postis in formam fractionis & substituto a loco x , habebitur $2 a$ pro valore quaesito fractionis propositae

$\frac{a^3 \sqrt[3]{4 a^3 + 4 x^3} — a x — a a}{\sqrt[3]{2 a a + 2 x x} — x — a}$: Vel quod differentiae illae pos-

sint esse infinites infinite parvae vel magnae respectu reliquarum differentiarum, quo casu differentiatio adhibenda est: & ita pro gradu infinitatis illius multitudo differentiationum augebitur. Plura hunc in finem exempla, quae in promptu essent, hic cumulare velle, res esset supervacanea & tardii plena.

Ceterum vero, quando supra dixi, terminos fractionis propositae habentes differentiales (in casu $x = a$) respectu reliquarum infinite magnas, per sui differentiationem producere novos terminos in eo casu iterum in nihilum abeuntes; hoc ita intellectum velim, quod post peractam reductionem demum in nihilum abeant, alias certe novi termini prodeuntes, ut quilibet attendens facile videt, infiniti potius evadunt, ita ut numerator sit

$\frac{m}{e}$ & denominator $\frac{n}{o}$, uterque scilicet infinitus; sed per redu-

ctionem habeatur $\frac{m}{o} : \frac{n}{o} = \frac{om}{on}$, cujus nunc termini utique ex infinitis fiunt evanescentes.

JOH.

JOH. JACOBI CRAMERI D. ET P. יהוה ואלוהיו,
sive THEOLOGIA ISRAELIS, qua Goëlis officium ac mysteri-
um ad confirmandam Jesu Christi Deitatem & officium ex He-
braeorum potissimum scriptis proponitur.

Francof. & Lipsiæ, apud Jo. Nicol. Andrea, 1704. in 4. Alphab. 5.

Brevis equidem vita fuit, sed memoria inter Eruditos longa e-
rit Jo. Jacobi Crameri, cujus notitiam ab oblivione vindica-
vit doctissima Oratione, in qua vitam ejus accurate & copiose e-
narratam dedit, *Job. Henricus Schramm*, Professor Publicus &
Pædagogiarcha Herbörnensis. Natus videlicet Cramerus est Ti-
guri anno seculi superioris tertio & septuagesimo, IX Kalendas Fe-
bruarias, patrem nactus cognominem, Pastorem & Camerarium,
ceu vocant, Tigurinum Elgovianum, cujus cura studiis mature
admotus, discendi ardore tam incredibili incaluit, ut freno opus ha-
buerit, non stimulis. In schola publica manuductionem imprimis
Jo. Jacobi Huldrici, Gymnasiarchæ Tigurini, proficuum sibi quam
maxime sensit, & hinc in Academicam lucem bene præparato, ex-
asciato, lavigatoque ingenio produit. Singularem vero a prima
adolescencia Linguis Orientalibus & Philologia sacrae operam
prout impendit; sic & in Academia eandem strenue continuavit,
ope usus & consilio celeberrimorum Philologorum, Jo. Henrici
Suiceri, & Jo. Henr. Hottingeri, optimi Parentis non minoris
Filii. Neque Philosophiam, quam inter & Philologiam dulce
statuit esse conjugium, neglexit, viam ipsi monstrantibus Suicero
jam laudato, Lavatero item, Ottio, & Salomone Hottingero.
Theologiam vero hausit ex institutione Jo. Henrici Heideggeri,
Casparis Wolphi & Antonii Klingleri. Omnem autem diligen-
tiam suam sola in patria exercere nolens, ad externos proficisci
instituit, mensæque adeo Aprili A. 1695 Academiam salutavit Al-
tdorfianam, ubi a Wagenseilio quam humanissime in ædes & quoti-
dianum convictum receptus, & a reliquis non minus Professoribus
clarissimis magni æstimatus est, & præter res Talmudicas, scientiis
quoque Mathematicis sub doctore suo, Jo. Christophoro Sturmio,
sedulo incubuit. Kalendis Septembris in terram excur-
rit Batavam, ac sedem suam primo Ultrajecti fixit, sed hinc eum
mox retraxit infaustus de præpropero exoptatissimi Parentis ex-

cessu nuncius, ad quem domum ut reverteretur, paternum sepulchrum adiret, ac cineres lacrymis perfunderet, matrisque dolori intercederet, inevitabilem sibi necessitatem injunctam agnovit. Sed non diu ibi hæsit, quin Altdorfum potius repetiit, ibique per annum integrum commoratus, cum quibusdam magnorum parentum filiis, civibus suis, novum iter ingressus Ratisbonam primo, dehinc Viennam contendit. Inde in Pannoniam excurrit, post per Austriam, Moraviam & Bohemiam, Pragam petiit. Saxoniam porro cum superiorem, tum inferiorem peragravit, Lipsiæ, Wittebergæ, Helmstadii, Guelferbyti, Hannoveræ, Lubecæ, Hamburgi, Berolini, Bremæ, Viros fama florentissimos salutans. Post Groeningam, Franequeram, & tandem Amstelodamum concessit, & hinc iterum discedens, Lugdunensis in Batavis Academiæ civis factus est, ubi sexies & decies, quatuor intra mensium spatium, sub Friderici Spanhemii, Jacobi Triglandii, & Johannis Marckii præsidio dissertationes publicas defendit. Belgio relicto in Angliam trajecit, instructissimas Oxonienses & Cantabrigienses Bibliothecas sedulo excussit, inque Tillotsonii, Burneti, Mori, Stillingtonii, Allixii, Hydei, Wallisii, Smithi, aliorumque notitiam pervenit. Sed & in Galliam profectus est, & Parisiis in Bibliotheca Regia catalogum librorum Hebræorum, aliorum imperitia deformatum, pristinae integritati restituit, rogatu Bibliothecariorum, quorum hoc ipso favorem & insignem meruit benevolentiam. Linguam insuper Arabicam beneficio Abbatis de Longuerue familiarem sibi reddidit, & hoc proxeneta amicitias expertus est Huetii, Malebranchii, Simonii, Montfauconii, Baluzii, & aliorum. In patriam redux cum factus esset, splendidis cum conditionibus ad Professionem Philologicam & Philosophicam, in Magnæ Britannia Regis Gymnasio ornandam, evocarunt Lingenses, sed patriæ inservire suæ maluit, ac assignatam sibi Tiguri Professionem Linguarum Orientalium & Antiquitatum sacrarum promte suscepit, spartamque hanc publice & privatim quam dexterrime ornavit. Sed anno nonagesimo octavo Serenissimi Nassaviæ Principes ad triplicem illum Professionem, Theologicam, Linguarum Orientalium & Ecclesiasticæ Historiæ, in urbem Herbörnensem evocarunt. Quam vocationem sequi haud recusavit. Antequam
vero

verò illuc se conferret, cum vix annum superasset vigesimum sextum, in Rauracorum Academia Doctor Theologiæ renunciatus est. Nondum per biennium juventutis Academicæ commodis Herbornæ inservierat, cum iterata vice ad Regium Lyceum, quod Lingæ est, nomine Potentissimi Magnæ Britannia Regis, Guilielmi, ab Illustrissimo Comite de Portland, per celeberrimum Leidensis Academicæ Professore, Jacobum Triglandium, citari se deprehendit, ut Theologiam ibi doceret; sed vincula a Serenissimis Principibus sibi injecta excutere noluit, & Herbornæ iubens substitit. Sed fata noluerunt, ut diutius & illic hæeret; committere. Phthisi namque correptus, in patriam, ut nativo aëre gauderet, & depositis publicarum functionum fascibus, apud domesticos suos, dulcissimam matrem, & suavissimos amicos, vitam tranquille ægeret, se contulit, ubi malo ingravescente V Iduum Februarii A. 1702 supremum diem obiit.

Quanta vero & quam felici cum industria vitam universam transegerit, ex laboribus ipsius Philologicis, quos affectos reliquit, plurimis abunde patet, quales sunt *Translationes locorum illustrium ex Gemara Berachot, Massechet Peab; Excerpta ex Mass. Sabbath, Mass. Jevammot, Mass. Negaim, Mass. Para; & Samaritana quadam, ad numeros præcipue Samaritanos spectantia.* Amplo in *Massechet Succa, Misnam & Gemaram Commentario* immortalis est, prout & ineditum in *Epistolam ad Philippenses & alia Scriptura Sacra capita illustriora Commentarium* reliquit. Edidit vero, præter Orationem *de Scholarum perpetuo in Ecclesia Dei usu*, Dissertationem *de Theologia naturalis existentia*, Tractatum *de ara exteriori Templi Secundi* perelegantem, & demorsos unguis sapientem, quem in Academia Lugdunensi Batava publice defenderat.

Sed hæc, quam sistimus, *Theologia Israël*, post mortem demum ejus prodit, & hæc ipsa eo magis se Lectoribus commendabit, quo diligentius Noster eximiam studioque indefesso acquisitam eruditionem suam, ad principes illas fidei nostræ de persona & officio Messia veritates, adversus Socinianos & Judæos præcipue illustrandas transtulit. Hunc sane in finem, veram veteris Goëlis rationem, ex S. Scriptura & potioribus Judæorum Scriptoribus expo-

nendam sibi sumit. Et partibus quidem duabus, atque in priori tribus libris, negotium hoc executus est. Montrato namque duplici Goëlis apud veteres officio, seu principalioribus ejusdem partibus, alteram, qua proximum ipsiusque bona in libertatem, & priori possessori Goël restituit redemitque, *Libro primo* comprehendit. Cujus partis mysterium, ostensa typica Goëlis significatione, *Liber secundus* prolixius exhibet, officiumque Christi Mediatorium eleganter ex typo depingit, atque integrum ob oculos proponit. Altera typici Goëlis officii pars, qua sanguinem proximi nefarie trucidati vindicavit, homicidam ad asylum fugere compulit, atque ad Pontificis Maximi obitum exulare coëgit, *Libro tertio* breviter summamque, quoniam de rebus huc referendis prolixi alii sunt Auctores, conspicienda traditur, & Messiam cum genere humano conjunctio & consanguinitas, qua nos a Diabolo circumventos & occisos vindicavit, mortisque ejus, ut summi Pontificis, pretium valorque, cujus vi pristinae felicitati redditi sumus patriæque, declaratur & evidenter comprobatur. Tribus his libris prior operis pars absolvitur. *Posterior* sex Dissertationes continet, quæ officium Messiam Mediatorium probant ac illustrent, Deitatem insuper Messiam vindicant, deque ea veteribus Patriarchis & fidelibus fuisse persuasissimum, & priscis eam Rabbini non ignotam deprehendi, manifestis argumentis evincunt. Prima ergo Dissertatio *Custodem Israelis*, Exod. XXIII, 20-23. Secunda *Deum Israelis* Cap. XXIV, 9. 10. 11. Tertia *Servatorem Israelis*, Jcf. LXIII, 8. 9. Quarta *Ducem Israelis*, Exod. XXX, 1-6. & v. 12. ad fin. Cap. XXXIV, 5-10. Quinta *Regem Israelis*, Num. XXIV, 15-19. Sexta *Doctorem Israelis*, Jcf. XXX, 20. 21. Dei Filium, Deumque æternum esse, ex Judæorum consensu ostendit ac demonstrat.

In interim in hoc opere edendo & perficiendo occupatum, inque ætatis flore constitutum, immatura mors abripuit. Ubi enim librum primum & secundum Goëlis, & priores quatuor Dissertationes ad prelum paravit, atque ei magnam partem subjecit, tertium Goëlis librum, & postremas duas Dissertationes inchoatas reliquit, quas adeo, ne justis harum æquisque æstimatoribus subtraherentur, perfici & absolvi necesse fuit a defuncti Fratris, Jo. Rudolpho Cramero, lingue Sanctæ in Schola Tigurina Professore Publico, qui vel ex Constitutionibus de primis R. Moysi F. Maimonis, cum versione Latina & notis Philologicis A. 1702. editis, Erudito Orbi satis jam tum innotuit.

* * * * *

A C T A ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Septembris, Anno M D C C I V.

THESAURUS ANTIQUITATUM ET HISTORIARUM Italiae, mari Ligustico & Alpibus vicina, quo continentur optimi quique Scriptores, qui Ligurum & Insubrum, seu Genuensium & Mediolanensium, consiniumque Populorum & Civitatum res antiquas, aliasque vario tempore gestas, memoria prodiderunt: collectus cura & studio JOANNIS GEORGII GRÆVII. Tomi tres, partes sex.

Lugd. Bat. apud Petrum Van der Aa, 1704, in fol.
Constat Alph. 28. cum figuris nitidissimis.

CUm post vulgatum magnificentum *Romanarum Antiquitatum Thesaurum*, proximum esset, ut aliarum quoque Italiae urbium Antiquitates & Historiæ non ubivis obvix pari industria colligerentur, collectæque orbi erudito communicarentur, omni opera id egit Illustris Grævius, ut Genuensium in primis & Mediolanensium historias undique conquireret, & obsecundante bibliopola nostri ævi solertissimo, uno opere vulgaret. Etsi enim aliqui scriptores huc spectantes etiam in *Italia Illustrata*, quæ Francofurti A. 1600 in fol. prodiit, contineantur: attamen qui eos collegit, Andreas Schottus, non optimas ubique editiones fuit secutus. Contra nec ad conquirenda undique optima librorum exemplaria, sumtibus ullis pepercit Petrus Van der Aa, & quia Italiae officinæ, si ab Venetis, Florentinis, Romanis discesseris, corruptissimos plerumque edidere libros, & ipsi scriptores, si quid ex antiquis auctoribus proferebant, loca eorum raro
Ccc aut

aut vix unquam adscipere, idcirco per industrium & doctum Juvenem Joannem Fayum, celeberrimi Theologi Antonii Fayi nepotem, recognosci diligenter libros, manifesta ex iis expungi vitia, denique singula loca priscorum, quorum verba in his citantur, paginis suis subijci curavit. Ordinem tamen scriptorum jam constituerat ipse Grævius, & opus ferme ad umbilicum pervenerat, cum rebus humanis omnium mœrore ereptus est, eoque præfationis provincia demandata celeberrimo viro Jacobo Perizonio, Grævio olim conjunctissimo. Hinc opus integrum Mariæ Annæ Ludovicæ, Potentissimi hodie Electoris Palatini Joannis Wilhelmi Conjugi, & Cosmæ III Magni Etruriæ Ducis Filiæ, Feminæ ob summum bonarum artium, Latinarumque literarum non amorem modo, sed & peritiam admirabilem celebratissimæ, dedicavit amplissimus Grævii gener, Matthias de Roy, qui Palatino a consiliis Camerae est, & suo merito in Grævianæ laudis partem venit. Ipsum opus in tomos tres divisum, quorum quisque in duas iterum partes, sed una paginarum serie connexas dispescitur, non antiquitatum modo, sed & historiarum medii ac posterioris ævi scriptores exhibet, ne antiqua scilicet a novis plane separentur, aut alterutra neglectim habeantur. Tametsi vero sint in his nonnulli, qui, dum ipsam historiarum seriem exponunt, antiquitates quoque pro more seculi & gentis fabulosas immiscuere: attemen ees ex Thesâuro hoc exesse sollicitè curavit perspicacissimus Grævius, qui solas antiquitates, easque prorsus fabulosas sectantur, quorum in censum refert Perizonius *Salvatoris Vitalis Theatrum Triumphale Magualium Mediolani*, quo libro inèptiorem stultiorumque ipse Sol nunquam viderit, licet maximo in auctionibus venire soleat pretio, cum revera sit nullius: tum & *Bernardinum Corium* & *Paulum Morigiam*, qui in Historiis Mediolanensium Italico sermone conditis, præter aniles quasdam fabulas nihil adferant, quod ab aliis, qui recepti erant maximo suo merito, jam traditum non fuisset. Frustra quoque in hoc Thesâuro libros nimium pervulgatos quasi veris, qualis est *Erycii Puteani Historia Insularum*, quanquam minime rejicula, aut ab hoc instituto aliena. Itaque cum raritatis potissima haberetur ratio, factum est, ut cum *Historiis Uberti Folietæ* elegantissime scriptis, etiam alia quædam illius

illius opuscula, licet ad Ligures nihil pertinerent, fuerint conjuncta. Verum singula scripta eo ordine, quo exhibentur, recensere operæ pretium est, non prætermittis, si quæ Perizonius de nonnullis scriptoribus (omnes autem recensere e re non putavit) in præfatione observavit. Subjecta statim præfationi sunt, quæ *Gabriel Barrius de Laudibus Italiae* reliquit, cujus scriptoris de *Antiquitate & situ Calabriae* libri V in *Italia Illustrata* p. 991 seq. exhibentur, ut taceamus scripta ejus alia, quæ *pro lingua Latina & de Aeternitate Urbis Romæ* edidit. Tum inter I Tomi scriptores primo loco existat *Petri Leonis Caselle de primis Italiae Colonis* liber, qui una cum ejusdem libello *de Tuscorum origine*, tum & *elogiis illustrium Artificum & Epigrammatibus ac Inscriptionibus* Lugd. 1606 in 8 prodierat. Succedit pag. 54 seq. *Jacobi Præcellii Orae Ligusticae descriptio* brevissima, ejusdemque *de claris Genuensibus* libellus, qui olim una cum his, quæ de bello Hispaniensi commentatus est, Romæ A. 1573 in 4. prodierat: uterque liber continetur etiam in *Italia Illustrata* p. 637 & 641 seq. Prolixiora sunt & profus ad emendatæ dictionis regulam accommodata, quæ *de Gallorum Cisalpinorum antiquitate ac origine*, auctore *Gaudentio Merula*, p. 64 seq. traduntur, cujus additur p. 154 *Querela Apologetica*, qua respondetur malevolis quibusdam librum suum *carpentibus*: quod utrumque scriptum in *Italia Illustrata* p. 251 & 340 habetur. Sequitur & apud Schottum p. 347, & in Græyiana hac collectione p. 160, *Bonaventurae Castillonis de Gallorum Insubrum antiquis sedibus* liber, cujus auctor, ut fuit *Gaudentio Merula* peramicus, ita pari quoque styli puritate usus est. Porro *Uberti Folietæ*, cujus laudes Hier. Gbilini in *Theatro Eruditorum Italico* P. I, p. 175, & alii plenis buccinis decantant, pleraque scripta hic comparent, quæ frustra in *Italia Illustrata* quæsiveris, exceptis paucis, quæ de *Laudibus Urbis Neapolitanae* p. 765 seq. inseruntur. Nimirum existant hæc ejus *Historiæ Genuensium* p. 101, tum *clarorum Ligurum Elogia* partis II initio, *Conjuratio Joannis Ludovici Elisci* p. 876, *Tumultus Neapolitani* p. 901, & *Cedes Petri Ludovici Farnesii* p. 929, *de sacro fœdere in Selimum* libri IV, nec non *varie expeditiones in Africam cum obsidione Melitæ* p. 936 seq. opuscula item alia *de vita & studiorum ratione hominis sacris initiati* p. 1183 seq. *de ratione scri-*

scribenda historia p. 1190 seq. *de causis magnitudinis Turcarum Imperii* p. 1207 seq. *Tyburinum Hippolyti Estii* p. 1218 seq. *Brunnans, sive de laudibus urbis Neapolis* p. 1225 seq. *de similitudine Norme Polybiane* p. 1241 seq. Quantum ad *Historias Genuensium*, quas primo loco nominavimus, eas cum primum frater Uberti, Paulus Folietta, anno 1585 Genue in fol. vulgavit; addidit etiam anno 1528 gesta (nam Ubertus non nisi ad a. 1527 historiae filum produxerat, morte quippe interceptus) ab alio Auctore descripta; quem ignorare se fallus ipse est. At observavit doctissimus Perizonius, supplementum illud prorsus convenire cum iis, quae Jacobus Bonfadius, qui Folietam continuaturus *Annales Genuensium ab anno fere 1528 recuperata libertatis usque ad a. 1550* conscripsit, hic quoque p. 1323 insertos, libro primo persecutus est. Nempe Annales illos addit, publica licet auctoritate scriptos, latuisse tamen, forte propter publicum Bonfadii, cum adolescentes corrupisset, supplicium in scriniis privatorum hominum, nec produsse in lucem typis expressos, nisi Papiæ proximo post editum Folietam anno, h. e. 1586, sumtus praebente Julio Pallavicino. Quod eo videtur verosimilius, quod ipse Ghilini l. c. p. 70 eam accusationem per subornatos testes ab his confictam fuisse diserte scribit, quorum propinquos paulo nimis, quam historicum deceret, mordaci dente invaserat Bonfadius; unde facile fuit, auctore ipso rogo a. 1551 imposito, factum ejus aliquandiu publicae luci, subtrahere. Videntur tamen scripta Bonfadii exemplaria multis vitiis fuisse adspersa, unde factum, ut varia etiamnum, alia in ipsius libro primo, alia in supplemento illo Folietae addito reperias, quae tamen comparando utrumque emendare facile possis, quod pluribus exemplis probavit Perizonius. Interponuntur Folietam inter & Bonfadium p. 1261 *Jacobi Bracellii de bello, quod inter Hispanos & Genuenses seculo suo gestum*, libri V, quibus accessit mirae antiquitatis tabellae in agro Genuensi repertae diploma. Concludunt primum tomum opuscula politicum *Genuae statum concernentia, nempe Hieronymi de Marinis Genuae, sive domini, gubernationis, potentiae, dignitatis Serenissima Reip. Genuensis compendiosa descriptio* p. 1411, & *Petri Bizari perbrevis*

breviſſiſſa diſſertatio de univerſo Reip. Genuenſis ſtatu & adminiſtratione p. 1451, tum & Reip. Genuenſis Legeſ Novæ, a Legatis ſummi Pontificis, Caſaris & Regis Catholici, in quos per Rempubli-
cã tollata fuerat auctoritas, condita & Genuæ die 17 Martii 1576
publicata; ac in lucem edita ab eodem Bizaro, p. 1467. In tomo
II, primum locum occupant *Andrea Alciati*, Jcti celeberrimi, *Re-
rum Patriæ, ſeu Hiſtoria Mediolanenſis* libri IV, quos diu laten-
tes e MSS. bibliothecæ Ambroſianæ Mediolani 1625 in 8 in lucem
edidit Jo. Bapt. Bidellius. Eſſi vero Alciatus, pro more Itatorum,
nec ipſe a fabuloſis originibus abſtineat, Inſubres quippe a Subre
quodam Jani per filium nepote, qui Janus fuerit ipſe Noachi
nepos, acceſſens: attamen antiquitates Mediolanenſium haut
parum illuſtrat paſſim. Sequuntur *Triſtanus Calchus* & *Joſe-
phus Ripamontius*, quorum ille Georgii Merulæ hiſtorias non
continuavit, ſed potius retractavit, ut loquitur Perizonius, ſatu-
rus tamen & illud, ſi longior ei ſuppetiſſet vita; hic ceptam ab
ipſo Calcho telam quodam modo pertexit. Nimirum Calchi
Mediolanenſis Hiſtoriographi *Hiſtorie Patriæ*, h. e. Mediolanen-
ſis, libri XX olim Mediolani a. 1494; iterumque 1628 in fol. edi-
ti, una cum notis Jo. Guilielmi Calaveroni p. 81 ſeq. inferuntur,
qui deſinunt in anno 1313. Subjiciuntur illis merito p. 441 ejus-
dem Calchi *Reſidua*, anno demum 1644 a Jo. Petro Puricello e
privata Lucii Hadriani Cottæ Bibliotheca Mediolani vulgata,
quæ & Hiſtoriam Patriæ libros XXI & XXII, reliquorum anno-
rum geſta uſque ad a. 1323 complexos, & nuptiarum Joannis
Galeacii cum Iſabella Arragona; Ludovici item Mariæ cum Bed-
trice; viciffimque Alphoſi cum Anna Ludovici nepte; nec non
Maximiliani Imp. cum Blanca Joannis Galeacii ſorore celebra-
rum deſcriptiones exhibent. Hinc itaque *Ripamonti Chronica*,
ut vocatur; urbis Mediolani, cui hæc *Reſidua* apud privatum
latentia viſa non fuere; *Hiſtoria Patriæ* Mediol. 1648 in fol.
aliquot partibus edita; & hic p. 537 recuſa; ab a. 1313, in quo
ſinitur Calchi liber vigefimus, inchoatur, & uſque ad annum Ca-
ſoli V. emortualem pertexitur libris X; quibus deinde in colle-
ctionis hujus parte II p. 766 ſubjiciuntur ſub eodem *Hiſtoria Pa-
triæ* titulo libri VII; qui maxime ad Eccleſiaſticas Mediolanen-
ſium

sum res spectant, tum porro eodem titulo libri VI, Federici Borromæi, Cardinalis, Archiepiscopi Mediolanensis, vitam continentes p. 925 seq. ac denique p. 1089 *Historia Patrie Continuatio comprehensa octo libris, in quibus res, quas gessit Philippus II. tam Mediolani, cum in ejus ditionem redigeretur, quam alibi, exponuntur.* Adduntur his ultimo loco p. 1247 Galeatii Capelle de bello Mediolanensi, seu de rebus in Italia gestis pro restitutione Francisci Sfortia II, Mediolanensium Ducis, ab a. 1521. usque ad 1530 libri IIX, qui a. 1533 in 8. & passim prodire, & a Schardio quoque Tomo II p. 176 recusi sunt inter Scriptores Rerum Germanicarum. Tertius tomus sistit initio Georgii Merule *Antiquitatis Vice-Comitum* libros X, Mediolani 1629 vulgatos, quos auctor jussu Ludovici Sfortia conscripsit elegantissime, eoque ab eodem aureo poculo aureis oppleto donatus est. Deducit is historiam ad idem usque tempus, ad quod Tristanus Calchus, ejus in scribenda historia successor, i. e. ad mortem usque Henrici VII Imp. & Matthæi Vice-Comitis. At utriusque fidem in rebus imprimis politicis non raro vacillare, Perizonius ex eo probat, quod Ottonis III tempore institutum fuisse Septemvirorum in Germania collegium, confidenter adserunt. Excipiunt has antiquitates p. 241 notæ alioquin *Pauli Jovii Vita XII Vice-Comitum Mediolani Principum*, ex ejusdem Operibus depromtæ, & imaginibus elegantissimis illustratæ, quibus adnexum est *argumentum de voluta hereditatis Mediolanensis ad Aurelianorû Principum domum, brevissima narratione ex historiis explicatum.* Non infimo apud antiquarios in pretio sunt, quæ sequuntur p. 337 *Jo. Antonii Castellionæ Mediolanensis Antiquitates*, quæ & Mediol. 1625 variis tabulis ichnographicis ornatæ prodierunt. Tanta vero cura Auctor non modo Christianas & Ecclesiasticas, verum & vetustioris temporis, Romanique Imperii antiquitates collegit, ut ne mutilos quidem lapidum titulos neglexerit, in quibus quia bona fide obscuras, ut erant, exhibuit literarum formas, factum inde, ut in hac editione artifices in dubiis illis literarum vestigiis aliquando aberraverint: quod nec diffitetur Perizonius, eaque occasione ipsum Castellionæum, de Artia gente minus accurate loquentem, pulere emendat. Pari modo emendatione dignus

MENSIS SEPTEMBRIS A. MDCCLIV. 391

dignis illi visus est, qui proximo loco p. 577 sequitur, *Bernardus Saccus*. Is enim in *Historia Ticinensi* seorsum olim Papiæ 1565 impressa & Italia Illustrata p. 415 seq. inserta, in qua & Ticini & totius fere Gallia Cisalpina Antiquitates & Historias, sacras & profanas, ad tempora usque Caroli M. tradit, variam quidem eruditionem, iudice Perizonio, verum exiguam Romanarum rerum peritiam monstravit. Excipit hunc *Jo. Chrysofomi Zanchi* disputatio de *Orobiorum, Cenomanorum ac Bergomi origine*, ad Petrum Bembum scripta, p. 776, quæ & ipsa in Ital. Illustrata p. 113 exhibetur. Hic Auctor dum Italicis & Gallicis in nominibus fontes Hebraicos sectatur, in rebus vero ipsis Metastheni aliisque Annianis nugis, ut Perizonius testatur, præcipuam habet fidem, sæpe se orbi literato deridendum præbuit. Subjungitur p. 841 *Jo. Baptiste Villanovæ Laudis Pompeje, sive Laudæ (nunc Lodi) Historia*, quam Italico idiomate circa a. 1657 editam Latine transtulit Alexander Dukerus, utriusque linguæ optime gnarus. Inde parte II *Othonis* primum & *Acerbi Morenarum* patris & filii, *Rerum Laudensium tempore Federici Acerbi Casaris Historiæ*, cum doctissimis notis & emendationibus Felicis Ofii exhibetur, in qua & Laudensium res, & ipsius Federici gesta copiose exponuntur. Proxima est p. 1137 *Erycii Puteani Historia Cisalpina*, Lovanii quoque a. 1614 in 4 edita, quæ res potissimum circa Lacum Larium a Jo. Jacobo Mediceo gestas complectitur. Ei varia subjunguntur, nimirum *Alexandri Dukeri Comi urbis brevis Historia* p. 1197, *Camilli Ghilini*, cujus elogium vide apud Hier. Ghilini l. c. P. I. p. 35, *Tellinæ Vallis & Larii Lacus descriptio* p. 1203, a Frehero etiam tomò III Script. Rec. Germ. inserta, *Pauli Jovii Larii Lacus* (hodie Comensis) *descriptio* p. 1209, tum *Galcanii Capelle de Bello Mustiano* liber p. 1225, qui & ejus libris de *Bello Mediolanensi* apud Schardium l. c. additur, & a Puteano adoptatus est in *Historia Cisalpina*. Post opuscula hæc sequuntur prolixi *Ludovici Cavitelli Annales Cremonenses*, olim Cremonæ 1588 in 4 cum multis mendis, sive auctoris, sive typographi culpa, vulgati, & stylo inculto atque horrido conscripti, quibus res ab origine Cremonæ usque ad a. 1583 gestæ ordine recensentur. In his etiam styli salebras ipse agnoscat

noscat Editor, & infinita insint, quæ Oedipode indigeant, ut, cum per *Bucsolenses, Rugienses, Dordoncienses, Teveremondanos, Curtacenses, Ducreatios, Arilimenses, Devavabregenses, Bruxellenses, Brugenses, Dordracenses, Teneramondanos, Contracenses, Duacenos, Harlemenses, Daventrienses* intelligere videtur: attamen hæc quodammodo veritatis studio pensantur. Ut vero huic historiæ ornatus aliquis accederet, ex Antonio Campo, Italico Historiæ Cremonensis scriptore, varia illustrium civium elogia, a laudato Juvone, Jo. Fayo, excerpta, & Cavitello idoneis locis sunt inserta. Postremo p. 1683 comparat *Umberti Locati de Placentinæ urbis origine, successu & laudibus seriosa Narratio*, per modum dialogi facta, & antehac Cremonæ a. 1554 in 4 edita, in qua Auctor, quæ de origine prima habet, e fabulis Ricobaldicis hausit: majoris tamen momenti est, quo tetum pene opus consumitur, Chronicon Placentinum, usque ad a. 1563, cui additur nobilitatis, dignitatis, gloriæ singulorum civium, tum Universitatis, privilegiorum, operumque publicorum descriptio. Hi sunt libri, quos partim raritas, partim ex. mius in hoc opere ornatus commendant. Optamus vero, hoc institutum similibus Thesauris separatim per majores quasque regiones deductis, sic ut constituerat ipse Grævius, continuari, & sic totam consummari Italiam, cujus rei, ubi desavierit bellum, perficiendæ spem nobis facit Bibliopola.

סדר טהרות

SIVE, LEGUM MISCHNICARUM LIBER QUI inscribitur Ordo Puritatum, cum Maimonidis & Barienora Commentariis integris. Latinitate donavit & No. 4 illa præavit GUILH. SURENHUSIUS. Pars Vi.

Amstelædami, apud Børstios, 1703. fol. Alph. 6. pl. 3.

Quæ omnes rei litterariæ bene cupientes, harumque rerum periti, nuncupabant vota, cum difficilimum longe, maximeque arduum opus Guilielmus Surenhusius adgrederetur, ut perficere illud ei liceret coronidemque imponere, ea rata fuisse Numini intelligimus, & non sine singulari latitia significamus, cum ultimam præclari hujus operis partem Lectorum oculis exhibemus.

hibemus. Etenim cum unum alterumve codicem Latinitate donatum edidisse, eximium prorsus atque magnificentum olim esset, quæ tandem nostri temporis censenda est felicitas, ubi integrum istud Juris Ebraei corpus, tot spinis & sentibus obsitum & circumseptum, ut paucis admodum ad intimos ejus recessus aditus pateret, omnium ita expositum est oculis, ut nunc vel mediocri diligentia in hæc se penetrare arcana, & juris omnis antiquitatumque Ebraearum fontes introspicere liceat. Sane quod Auctor doctissimus in præfatione ab omnibus petit, ut hunc foetum, quem *tenuem* vocat, *ignobilibusque majoribus ortum*, favore suo excipiant, tam æquum est, ut nihil unquam iniquius alicui aut denegatum esse, aut denegari potuisse existimemus. Rationes quoque, quas idem addit, hoc prorsus evincunt. Nam, inquit, si matrem ipsius Hebraicam diu in obscuro loco degentem, si sobolem illius plerisque gentibus parum gratam, si molem illius ratione ætatis meæ satis magnam, si minusculos typos & vilem commentarii Maimonidis ornatum, si innumerabilia sphalmata typographica, si peregrinum & improprium Abenis Tibonius stylum & vel ipsis Judæis non adeo facilem, si denique tetrum illud & tædiosum vertendi studium (cum enim integrum corpus Mischnicum centum & viginti sex codicibus, capitibus verò quingentis ac viginti quatuor constet, ex his quidem viginti sex capita a variis, reliqua vero a Surenhusio ex Hebræo sermone Latine versa sunt) quod per plures annos non sine oculorum ægritudine & labore improbo erat continuandum, tecum recte perpenderis, nullus dabit, quin pro hujusce rei natura æquissimum feras judicium, sicubi in versione Latina enormia & vitiosa quædam inveneris. Tantum enim abest, ut in versione Auctor sibi ipsi ubique satisfaciat, ut contra profiteatur aperte, si nova versio Mischnica sibi nunc adornanda esset, se procul dubio plurima commutatis verbis ac sententiis redditurum, idque toties, inquit, quoties certamen esset repetendum.

Ceterum in ultimo hocce Legum Mischnicarum libro, sive Ordine Puritatum, primo loco comparet מִסְכַּת כְּלִיָּם *tractatus de Vasis*. Summam ipse Surenhusius in præfatione accurate edisse-

rit. Nos saltem quo pacto doctores Ebraeorum ex *Levit. XI, 32.* 33. præcipia juris sui capita derivent, paucis indicabimus. Verba legis sunt: *Et res omnis super quam aliquid eorum post mortem suam ceciderit, immunda erit, ex quocunque instrumento quolibet eorum, quibus fit aliquod opus, in aquam inferetur, & immundum erit usque ad vespertinam, deinde vero mundum erit. In quocunque autem vas testaceum, si aliquid eorum incidit, tum quicquid intra ipsum fuerit, immundum erit, ipsum vero frangitote.* Quando ergo dicitur: *Et quicquid ceciderit de iis post mortem;* ex iis colligunt, reptilia non polluerentur dum vivunt, sed postquam obierint. Præterea ex iisdem verbis efficiunt, illa reptilium genera, quæ hic indicantur, esse patres immunditiei (ita enim loqui amant) quæ vasa, vestes, & instrumenta polluant tactu. Ex eo quod dicitur: *si in vas testaceum aliquid eorum incidit, tum quicquid intra ipsum fuerit, pollutum est;* efficiunt, quod si vel copia lentis de cadavere alicujus reptilis in aëre sive concavo vasis suspensa sit, omnia quæ in vase fuerint, polluta sint. Additur in lege: *ipsum frangitote.* Ratio, inquirunt, est, quod vasa testacea, nec igne purificari, nec aqua ablui possint, quia immunditiam attrahant, ut eam nunquam amittant. Per saccos intelligunt saccos e pilis confectos, tam e tenuibus, quam crassis: per vestes, eas quæ e lino, serico, gossypio similibusque, si a pilis discesseris, conficiuntur. Et ita reliquæ se habent, uberius a Surenhusio explicata.

Sequitur *חילין תבואה tractatus de tentoriis*, quia in isto agitur de cadaverum humanorum immunditie, quæ in tentoriis, ceu priscorum domiciliis contrahi solet; & quoniam hæc omnium impuritatium gravissima censetur. Hunc vero excipit *תבואה דעין tractatus de plaga lepra*, quia leprosus introitu suo tentorium polluit; præterquam quod in mortui & leprosi immunditiam contrahendi modo, magna sit convenientia. Et Moses quidem, divinus vir, de lepra ita ait: Et allocutus est Dominus Moysen atque Aaronem dicendo; *si in cute carnis alicujus sit tumor, vel abscessus, vel papula, & in cute carnis illius aliquid ad plagam lepra pergat, tum adducatur ad Abaronem sacerdotem,*

tem, vel ad unum e filiis sacerdotibus. Hinc de variis juris istius circa lepra infectos capitibus Ebraeorum magistri ita differunt: Moſen & Aharonem allocutus est Dominus, quod hic in lepræ signis dignoscendis peritus erat; ideoque & ei filiisque ejus sacerdotibus totum lepræ negotium commisit. Et quia artis erat, lepram ex constitutione corporis admodum depravata ortam dijudicare, ideo aliquot signorum meminit, *si in alicujus carne sit tumor &c.* Etenim signa pellis inspicienda erant, & postea de carnis conditione judicandum, quia per pellis mucorem, si his credimus, aër inficitur & homines adstantes polluuntur. Quam rationem etiam esse putant, cur lex tam prolixa & accurata sit in lepræ signis describendis, secus ac in reliquis infirmitatibus fieri solet. Inſpectio autem lepræ, ut ex horum mente porro Surenhusius tradit, non ideo sacerdotibus demandata fuit, quod ceu medici illius causas & remedia soli intelligerent, sed quod illorum esset, leproso mundo aut immundo declarato, admonere hæc ratione alios, ne & illi ejus contactu polluerentur. Ad singula dum descendit, notat Abrahamum Aben-Ezra, vocem **תור** tumoris a **שרר** ardere dictam putantem eo, quod vehementer ardeat: quam sententiam refellit, suffragaturque Abarbaneli, docenti, voce ista eminentiam carnis designari, propter abundantiam humorum inter cutem & pellem natorum, quasi **יתר שנת** dixeris. Conf. *Gen. XLIX, 3.* Pari ratione de vocibus **ספרת ספרת** & reliquis differit. In lege autem porro dicitur: *& ad sacerdotem adducetur*: unde doctores colligunt, quod si leprosus sponte ad sacerdotem accedere nolit, cogendus sit, donec venerit. Rursus quando dicitur: *Ad Aharonem aut ad unum ex filiis ejus sacerdotibus*, sensum esse ajunt, quod ad Aharonem accedere præstet, utpote ad quempiam **סברק** peritum; si vero quis secus fecerit, tamen rem bene se habere. Sed hinc cujusmodi reliqua sint, facile intelligitur. Quare de lepra vestium solum aliquid addimus. Negotium sibi hic facessunt Ebraeorum doctores, dum quarunt, quomodo lepra in vestimentis & suppellectilibus locum habere possit; quæ nullo sensu feruntur, quia lex tam de lepra vestium, quam hominum dicat **צרעת סמרת** lepra dolorifica & pungens instar spine, cum tamen vestes nullo dolore afficiantur?

R. Levi Gersonides existimat, ab humoribus quibusdam adulterinis hanc lepræ speciem oriri, quæ si in homine deprehendatur, spem tamen superesse purgato sanguine eum sanitati restitui posse, quod tamen in inanimatis non procedat; hinc præcepisse Deum, ut comburentur, ne amplius cuiquam essent usui, quibus abusi essent homines impuri. Moses Nachmonides vero statuit, lepræ vestium nullas causas naturales afferri posse, sed rem omnem a vindicta divina procedere, ideoque observat, Israelitas, quamdiu divinæ voluntati obtemperaverint, non fuisse obnoxios lepræ. Ulterius hoc edisserit Maimonides, lepræ plagam propter Israelitarum detrectationes & calumnias primum invasisse eorum domicilia, inde recessuram, si ad meliorem mentem redissent: sin minus, ulterius se in suppellectilia diffudisse, & si ne tunc quidem mores emendaverint, eam in vestimenta & ex iis denique in ipsum corpus prorepisse, ne ulla spes evadendi blasphemio superesset. Quærit porro Nachmonides, quare lex plagam lepræ potius in domiciliis, vestibus laneis & lineis, stamine & subtegmine, atque in omni instrumento pelliceo ponat, & non etiam in aliis? Ad quod respondet Abarbanel, legem harum rerum potissimum meminisse, quia maximum hominibus usum præstent proximæque illis sint, ut quam contraxerunt impuritatem, facile in ipsum diffundere corpus queant. Ita vero expositis omnibus plagarum lepræ generibus, de purgationibus quoque earum accurate & sollicitè disquirunt; sed ne tædium diutius, quam par est, hiscè immorando lectori creemus, ad alia progredimur. Nimirum offert se nobis ordine, *פרה פרה* *tractatus de vacca rufa*. De ea lex divina ita sancit: *Et allocutus est Dominus Moysen atque Aaronem dicendo: hoc est statutum legis, quod Dominus præcepit dicendo: dicitur filius Israelis, ut ad te adducant vaccam rufam, integram, in qua non est aliquod vitium, cui jugum nunquam impositum fuit: Et dabis eam Eleazari sacerdoti, qui eam extra castra educi jubebit, ut quis jugulet coram ipso: Tunc accipiet Eleazar de sanguine ejus digito suo, & adsperset versus anteriorem partem tentorii conventus de sanguine illius septies: Et jubebit comburi illam vaccam ante oculos suos: ejus pellem, & carnem, & sanguinem cum fimo ejus comburet: Assumensque*
sacer.

sacerdos lignum cedrinum, hyssopum & dibaphum coccineum, projiciet ea in rogam vacca istius: Deinde lotis vestimentis suis sacerdos abluet carnem suam aqua, ac deinceps veniet ad castra: sacerdos vero usque ad vesperam immundus erit: Tum colliget quispiam mundus cinerem istius vacca, & relinquet extra castra in loco munda, ut catui filiorum Israelis afferretur in aquam separationis; Sacrificium pro peccato est: Postea is, qui collegit cinerem vacca, vestimenta sua lavabit, & usque ad vesperam immundus erit: hoc erit filiis Israelis & peregrino peregrinanti inter eos in statutum perpetuum. Num. XIX. Observant hic Ebraeorum Magistri, Mosén ipsum primam vaccam parasit (idque ex constanti se tenere traditione) dum is in Sacrario Pontificis maximi fungeretur munere, ut cinere isto purgaretur, quisquis humano cadavere pollutus fuisset, ne immundus sacrarium intraret, idque profanaret: at cum transeundum Israelitis in terram Canaanam esset, pugnaeque ibi & caedes illis instarent, nec forte mactatae vaccae cineres tot pollutis purgandis sufficerent, idcirco in antecessum hic constitutum fuisse, quo pacto cineres isti, combusta vacca, conficiendi atque preparandi essent. Et hanc causam esse, cur in hac lege non subjiciatur, ut in ceteris, quod Israelitae ac Eleazar fecerint, sicuti Moses praeceperat. Eandemque ob rationem quoque dici: *hoc est statutum legis*; ac si dominus dixisset: quod Moses olim fecit ratione vaccae, id rite fecit, idcirco hoc vobis statutum perpetuum sit, ut si vacca denuo sit eum in finem comburenda, hoc eo modo fiat, quo id fecit Moses. Quando autem filii Israelis jubentur vaccam adducere, inde eliciunt, vaccam venire e bonis totius coetus Israelitici, & pro ipso comburi, & quia ipsa femine generis fuit, hinc coetum Israeliticum vaccae rebellis *ערה סוררה* assimilari. Color ruber ex eorum mente designat populi peccata, uti ex Esaiae capite primo colligunt; & sic porro. Quod vero Eleazari sacerdoti tradenda fuerit, id Gersonides ideo factum putat, quod comburenda fuerit per sacerdotem vestibus albis indutum, non autem ab eo, qui aureis indutus erat, ut adeo excluderetur Aaron. Sed refellitur ab Abarbanele, qui existimat, vaccam Eleazari potius tradendam fuisse, quod eo tempore, in quod vacca parabatur, ille futurus esset pontifex.

tifex. Extra castra vacca maclabatur, nec introducebatur in sacrarium, sicuti juvenis sacrificii pro peccato, eo quod vacca rufa representaret totius gentis Israeliticae statum commaculatum, ut ea praeter immunditiae suae sacrarium ingredi non posset. Adpersio sanguinis illius fiebat versus anteriorem tentoriae conventus partem, e regione propitiatorii, quia extra castra Israelitarum jugulata erat, ut Israelitis propter immunditiam ab ecclesia Domini elongatis, denuo introeundi facultatem adferret. Pellis, caro, sanguis, simus, simul comburebantur, quod symbolum erat, si Ebraeos audias, totius coctus Israelitici, in quo erant ingenui & servi, nobiles atque ignobiles, sicuti unum corporis membrum altero praestantius, & hi omnes cujuscunque conditionis vel ordinis sient, propter peccata sua instar hujus vaccae se comburio dignos esse judicare debebant. Adjectione ligni cedrini, coccinei dibaphi, & hyssopi, alludebatur ad omnes Israelitas, tam pauperes, quam divites, tam viles quam spectatos, quod cedrus inter omnes arbores altissima sit, humilissima hyssopus. Tot velut ambagibus opus erat, ut immundities a contactu cadaveris humani contracta tolleretur. Cur vero ita? Nimirum uti homo omnium animalium longe est praestantissimum, quamdiu quod homine dignum est agit, nec in conditionem inferiorem vitis suis se conjicit: ita contra homine improbo nihil turpius, nihil foedius, nihil infelicius. Ita hac de re philosophantur Ebraei. Satuunt iidem, cinerem vaccae in tres partes fuisse distributum, quarum prima in monte Mischa posita fuerit, pontifici ad alias vaccas consecrandas inservitura; altera omnibus sacerdotum vigiliis distributa, ut ea ab immunditie purgarentur urbani & alii, quicumque purgandi erant, unde extra templi atrium ea fuerit asservata: tertia in *הר* antemurali asservata fuerit, de qua adeo dictum, *Et erit filia Israel למסרת in asservationem.* Rationem autem, quare cinis extra castra Israelitarum, & postea extra atrium templi asservata fuit, hanc reddunt, quod eo se referre poterant, qui mortuis polluti erant, ut tertio & septimo die purgarentur, & deinceps cum expiatorio suo accederent ad castra vel ad atrium: nam si quis pollutus ad tabernaculum vel ad templum accessisset, priusquam aquis separationis adpersus fuisset, is poenam excidii meritus

tus erat, quamvis se aquis immerfisset, & vestimenta sua lavisset.

Quemadmodum vero hunc in modum in explicandis legibus istis ritualibus versantur Ebraeorum Magistri, ita de reliquis, quæ dubia esse possunt, in ipsa rituum horum administratione, ad minutias usque disputant. Admiranda utique ingenii humani in his disputationibus conspicitur agilitas, omnia moventis & cunctos recessus excutientis, dum multa & proponunt & solvunt dubia, quæ, priusquam legeris, merito dubites, an ulli tenere in mentem venire potuerint. Et hanc rationem in singulis codicibus Mischnicis tenuerunt, ad quos rectius intelligendos ea omnia faciunt, quæ summatim clarissimus Surenhusius de sensu legum divinarum, quibus isti tractatus inniuntur, ex mente veterum Ebraeorum disputat, & ex quibus nonnulla, quæ speciminis instar essent, asserre, ab instituto nostro haud alienum esse duximus. Reliqui vero codices, qui in ultima hac Mischnæ parte comparent, sunt: טהרות טככת *tractatus de puritatibus*, טככת טככוח *tractatus de lavacris*, טככת נרה *tractatus de profusio menstruo*, טככת טכשירי *tractatus de liquidis ad pollutionem disponentibus*, טככת זבום *tractatus de gonorrhœa*, טככת ורים *tractatus de lotione diurna*, טככת טככח *tractatus de lotione manuum*, & denique טככת עוקצ'ם *tractatus de petiolis fructuum*, qui non tantum hujus Ordinis, sed & reliquorum omnium tractatum Mischnicorum agmen claudit, idque ob eam potissimum rationem, quia in ipso agitur de impuritatibus levissimis, videlicet quomodo fructus & legumina polluantur manuum inquinatarum contactu & apprehensione; tum etiam, quia hicæ codex totus ex institutis sapientum & scribarum profectus est, qui illius jura variis argumentandi rationibus ex aliis legibus elicerunt.

Ita finem tandem operi huic splendidissimo, minime tamen industriæ suæ imponit eruditissimus Surenhusius. Etenim magnam laborum, in posterum adhuc exantlandorum, hic proponit seriem. Controversias nimirum omnes Mischnicas percuriet, doctorumque sententiis examinatis adponet decisionem: phrasæologias tum & yim vocum enucleabit, & sicubi a se aut ab aliis aber-

aberratum fuerit, fideliter indicabit. Hinc ad antiquissima in Mischnam commentaria evolvenda se conferet, uti sunt Tohaphta, Bereschit Rabba, Siphra, Siphre, Mecilta, Pesikta, Tanchuma & reliqua. Sequentur reliqui præstantissimi rituum & antiquitatum Ebraicarum Scriptores, quibuscum postquam Græcorum & Romanorum leges contulerit, ex Mischnicis, quicquid Novo Testamento lucem ullam affundere poterit, solemter depromet. Nos vero, uti merito doctissimo Viro maximoque harum literarum restauratori, publica velut eruditi orbis voce (namque non temere fore quemquam, qui nobis suffragaturus non sit, plane credimus) ob tantum opus, quod majorum nostrorum spes & vota superat, feliciter ad finem perductum, gratulamur: ita vires animi corporisque & prosperam valetudinem adprecamur, ut quæ sibi met ipse constituit, literarum stadia feliciter & ex animi sententia decurrat.

HISTOIRE DE HOLLANDE &c.

i. e.

HISTORIA HOLLANDIÆ, RES MEMORATU

maxime dignas post pacem Neomagensem usque ad Rysvicensem in Belgio alibique gestas complexa.

Amstelodami apud A. Braakman & J. Desbordes, 1704. 8.

Alph. 1, pl. 12.

EXhibuimus anno superiore, mensè Aprili, Neovillii Historiam Hollandiæ ab Induciis A. 1609, usque ad Pacem Neomagensem A. 1678. Nunc novum indicamus Historiographum, qui suppresso nomine Historiam illam continuare, & a pace Neomagensi A. 1678, usque ad Rysvicensem, quæ A. 1697 coaluit, pertexere sustinuit. Eo temporis intervallo quæ gesta in Europa fuerint, imprimis in magna illa rerum in Anglia conversione, & secuto inde inter Regem Christianissimum, ejusque Confœderatos Adversarios bello, nemo est, qui non recenti memoria teneat: ut supervacaneum fuerit, admoneri benevolum Lectorem de iis, quæ in hoc libello enarrantur. Quemadmodum vero in recensione Neovilliani operis non dissimulavimus, Auctorem illius plusculum dedisse passim & religioni suæ, quam Romano-Catholi-

tholicam sectabatur, & in Regem Galliae, quam patriam haustus erat, studio: ita contra ex praesentis libelli lectione nemo non animadvertet, Auctorem illius Reformatae addictum esse religioni, & Foederati Belgii studiosum. Quod nec ipse in praefatione diffitetur, sic tamen, ut asseveret, praecipuam nihilominus ubique veritatis curam sibi fuisse.

A PREFATORY DISCOURSE TO AN EXAMINATION of a late Book, entitled: An Exposition of the XXXIX Articles &c.

i. e.

DISSERTATIO PRAELIMINARIS, EXAMINI praemissa libri, qui Expositio XXXIX Articulorum Ecclesiae Anglicanae inscribitur, a Gilberto Episcopo Saluburiensi editi. Appendicis loco Examen accessit quorundam in praefatione Expositionis locorum. Autore Presbytero Ecclesiae Anglicanae.

Londini apud Robertum Clavell, 1702, in 4. Plag. 14.

Qui tot amplissimis ingenii monumentis, ac singulari rerum gerendarum peritia, de sua non minus Ecclesia, quam universo, qua, literis ac artibus colitur, Orbe praeclare dudum meritus est, Vir Illustris & Summe Reverendus, Gilbertus Burnet, tantum abest, ut missa in lucem Articulorum XXXIX Expositione (cujus A. 1700, mense Augusto, p. 354 in Actis nostris recensionem dedimus) a popularibus suis gratiam inierit, ut omnium fere potius, rigidiorum maxime, Theologorum in se odia concitarit. Qui cum suarum esse partium intelligerent, providere sedulo, ne quid Ecclesia detrimenti caperet; neque vero non hanc Expositionem, tanta approbationis publicae opinione nixam, eo spectare crederent, ut quidvis sentiendi obtineretur licentia, & quod in Articulorum subscriptione, contra Adversariorum fraudes Ecclesia collocaverat praesidium, eluderetur id jam cum primis dandum esse operam existimarunt, ut Articulorum facta testata habeatur auctoritas, nec publica Divinioris doctrinae formula cujuslibet interpretandi libidini pateat. Qua re moti, qui inferiorem Cleri classem constituunt, collatis consiliis, perpensisque aliquot altioris momenti locis, summa suffragiorum consensione e re esse statuerunt, ut

E e e

causam

p. 4. sq.

p. 6.

causam omnem ad Archi-Episcopum deferrent, ejusque in anticipata deliberatione sententiam rogarent. Ubi, ut brevitatis haberetur ratio, ad tria cum primis capita querimonia summam revocarent; ostendentes *α*) eo librum tendere, ut sententiarum obtineat libertas, eaque opinionum introducat diversitas, ad quam devitandam compositi articuli atque conscripti fuerint. *β*) multa in Expositione loca occurrere, quae cum articulorum sensu, fideique analogia, adversa concurrere fronte videantur. *γ*) varia ex ibi dictis consequi, quae & de Anglicanae autoritate Ecclesiae, & de honore derogent Reformationis. Qua in re ne quid amori dedisse vel odio viderentur, singulorum firmare fidem conati sunt; haud equidem omnia, quae vitium habeant, Expositionis loca in medium proferentes, verum ea solum delibantes momenta, quae justam conquerendi Clero causam fuisse docerent.

p. 8.

Primum ut expediatur, ad duo advertendus animus est: tum ad Articulorum, tum ad Expositionis scopum; quo utrumque consilio, qua mente conscriptum opus fuerit, & num alterum alterius ratio evetat? De Articulorum fine eorundem testatur inscriptio; ad tollendam opinionum dissensionem, & consensum in vera religione firmandum; compositos fuisse; nec tam ut exteris doctrinae suae rationem redderent Ecclesiae, quam ut pacem domi firmarent. Fac itaque in iis contineri, quae ambigue dicta in utramque explicari posse sententiam videantur, haec certe ambiguitas non intentioni Ecclesiae, quam in omnia alia abire paulo ante testabatur inscriptio; sed diversis locorum ingenijs & τῆ τῶν

p. 11.

ἀξίῳ ἀποδείξια accepta erit ferenda. Quid? quod tanta doctissimorum interpretum copia, & constans per tot annos, nec interrupta Ecclesiae expositio, nullam articulorum vocem in dubio relinquat, quin eruat sollicite, & quo quaque sensu singulis temporibus accepta & explicata fuerit; declaret? Qui possit ergo ea eum articulis componi opinionum licentia, quam ut cane pejus ac angue vitarent Articulorum auctores, tum literis ipsos consignarunt, tum clarissimorum virosum commentariis illustrarunt? Contra vero ea Expositionis Auctori qua sedeat sententia, disertis ipse verbis edidit; cum p. 8. Introductionis nihil ob stare affirmat, quominus articulo, qui ambiguis conscriptus verbis duos, licet pu-

p. 13.

p. 14.

p. 15.

gnantibus

gnantes invicem sibi que adversos sensus gignat, utriusque sententia defensores salva conscientia, & absque amphibolias periculo, nomen dare queant. Quod ut evidentius pateat, exemplo illustrat. Articulus, qui de Christi ad inferos descensu agit, in ordine tertius, vel de averno ac malignorum Spirituum carcere, vel de sepulchro, vel de animarum corporis exsolutarum vinculis habitaculo, intelligi ac explicari potest. Quem vero cunque ex his sensum elegeris, literalem habebis (ex mente Episcopi) & grammaticum, quem amplexus, salva conscientia subscribere articulo queas. Sic & in ceteris, si dandum nomen fuerit, pari libertate utendum. Quæ si ratio valeat, nulla pactis firmitas, nulla hominibus fides constabit: lubrica omnia erunt, dubia, incerta. Ipsa Scripturæ periclitabitur autoritas, si ad hanc interpretandi regulam Articulum 6 torqueas: nec sua Symbolis dignitas constabit, si ex hoc fonte Articuli 8 petas explanationem. Sic qui hunc proxime excipiunt, Articuli decem ad deo disputando dubii redduntur, ut quo demum pedem figas, nescias. Ecclesiæ porro tum natura evertitur & ratio, tum elevatur autoritas, si ad Artic. 19 & 20 Episcopi audias expositionem. Nulla nos amplius Conciliorum cura tanget; nulla sacri ordinis requiretur consecratio, si ex eisdem sententia Articulos 21 & 23 interpretemur. Hæc illa scilicet via est, quam ingressus quondam Christophorus Davenport monachus Franciscanus, articulos nostros Pontificia proloqui dogmata cogebat. Neque vero est, quod suas Episcopus in partes moderationem vocet Ecclesiæ, quæ tanta scilicet in conscribendis fuerit articulis, ut in quæstionibus bene multis libertati opinionum reliquerit locum. Quæ enim tum Ecclesiæ fuit moderatio, Pontificiorum ea quidem coactionem sustulit, privatæ Laicorum libertati indulgit, ab anathematum sibi temperavit rigore, ad pauca admodum capita fidei revocavit confessionem; quin a dubiorum sæpe articulorum abstinuit decisione; tam vero late non patet, ut cuiusque sentiendi inserviat libidini, limitesque tollat, quos intra honestas & religio se continere censentur. Secundum querimoniam caput duobus absolvitur membris, quibus neque cum articulis ipsis, nec cum receptis Ecclesiæ dogmatibus, fideique analogia satis Expositori convenire docetur. Nam

p. 16.

p. 17.

p. 18.

p. 19.

p. 21.

p. 22.

p. 23.

p. 24.

p. 28.

p. 30.

p. 38.

p. 39. sp.

p. 41.

- ad Art. 3 de Symbolorum, Nicæni cum primis & Athanasiani, antiquitate & fide satis disputat ambigüe, quam tamen factam rectam Articulus voluit servari. Ubi decem istos, qui de nostræ negotio salutis agunt, a 9 ad 19; Articulos explicat, diu multumque in spinosis istis de efficacia gratiæ, de genuina Augustini sententiâ, de Sub- & Supra-lapsariis &c. quæstionibus versatur; quas tamen omnes procul habent Articuli, simplicissima Scripturæ phrasi contenti. Articulo autem 18 plane vim infert, qui cum anathema dicat salvari extra Christum volentibus, distinctione inter salvari in lege & salvari per legem, prorsus eluditur. Porro Artic. 23, qui Episcopalem ordinationem in Ecclesiæ ministro requirit, ita exponit, ut Presbyterianismo & Independentismo veniam faciat. Sic pædobaptismum ullo novi Fœderis præcepto niti vel testimonio negat, quem tamen cum institutione Christi optime congruere, Artic. 27 diserte affirmat. S. Cœnam, cujus substantiam & fructum Art. 28 docet, mysterio carere omni dicit; nec adeo claris, quam quæ jactentur vulgo, S. Codicis testimoniis declarari. Quæ Art. 33 de excommunicatione satis asseruntur perspicue, ita exponit, ut privata solum inde redeat admonitio; ligandi autem solvendi que potestatem in concessa Apostolis facultate collocat, qua mundo Evangelium prædicare, legumque Mosaicarum tollere obligationem, novasque Ecclesiæ ferre, integrum ipsis fuerit. Et ut dicendorum faciamus compendium, cum articulorum plurimi Pontificiis maxime; tum & reliquis adversariis oppositi fuerint, diverso longe consilio Episcopus in Expositione, ni plane in quibusdam Pontificiorum causam egit, conciliatoris certe nos inter & adversarios obiit vices, & Socinianis quoque, Zwanglianis ac Anabaptistis gratificatus est.
- Tertio demum loco conquerebatur Clerus, ea in Expositione dici, ex quibus varia & in Ecclesiam Anglicanam injuria, & Reformatione ejus consequantur indigna. Primo enim periculo non caret, quod id sibi Vir sumit privatus, ut publicis Ecclesiæ tabulis sensum pro lubitu injungat. Maxime verò, quod tantam Expositio publicæ approbationis præ se speciem ferat; neque tamen non omnem subscriptionis Articulorum vim atque usum e medio tollat. Tum autem prorsus in Ecclesiam est iniquus, qui

schismatum ipsam postulat, Theologos ad Regem criminatur, typis exscripta Articulorum exemplaria saepe multumque ab originali & authentico in diversum abire commonstrat. Sed nec suum Reformationi Anglicanae Ecclesiae intactum relinquit decus, dum in Historia sua (tantae molis opere) plurima ad dignitatem ejus pertinentia, vel sicco praeterit pede, vel leviter tangit, vel non pro eo, ac par erat, tradit.

Mantillae denique ac superpondii in vicem, examen accedit trium cum primis ex praefatione Expositionis locorum, qui vel infamiae quandam Theologis notam inurere, vel in Ecclesiae vergeret dedecus videbantur. Dum enim causas memorat, qui factum, ut nulla haecenus Articulorum lucem aspexerit expositio, Theologorum causatur dissensum, circa Augustini de decretorum divinorum ordine, de efficacia gratiae &c. placita Articulis inserta. Porro vero cum tanto conatu persuadere allaborat Lectori, se hanc conscribendae Expositionis provinciam non ultro in se suscepisse, verum tot expetitam votis, tot a se flagitatam precibus, ab Archi-Episcono Tillotsono sibi passum fuisse imponi; mirari subit, unde venerit, ut multo ante, quam manum operi admoveret, apparatus triginta annorum industria congestum praedicare erga amicos & ostendere potuerit, ni longe prius ipse id animo voluisset opus? Sub finem tandem praefationis, ubi in infelicitium Ecclesiae Anglicanae schismatum causas inquirendum erat, eo delabi videtur, ut nimium Ecclesiae in mediis & nullius momenti rebus accuset rigorem, quo communionem maximo cum scandalo infirmis fratribus negare, quam charitati locum relinquere, & non nihil de jure suo, vel ritibus adiaphoris concedere malit: quae ejus vox odii in Ecclesiam plena, & Episcopo indigna prorsus videtur. Atque haec sunt quae ex praesenti Dissertatione excerpenda duximus, sed more nostros i. e. procul partium studio, ac judicio omni Lectoribus relicto integro.

NUMMI ANTIQUI FAMILIARUM ROMANARUM, perpetuis interpretationibus illustrati, per JO. VAILLANT Bellovacum, D. M. & S. Ducis Cenom. Antiquarium.

Amstelodami apud G. Gallet, Præfectum typographiæ Huguetanorum, 1703. fol. Volumina duo, quorum primum alphabetis 3. tabulis æneis 77, alterum vero alphab. 3 $\frac{1}{2}$ & tab. 75. constat.

Inter Antiquarios ævi nostri, quorum natales Gallia sibi vindicat, magnum nomen est *JO. VAILLANTII* Bellovacensis, qui præter artem medicam, cujus Doctor renunciatus fuit, animum ad elegantiores Musas sua sponte quasi currentem, studio rei numismaticæ ita exornavit, ut ob descripta veteris Romæ & Græcarum civitatum aliæque numismata, multas ipsi grates litteratus Orbis debeat. Dedimus in his Actis nostris A. 1682. p. 121, A. 1695. p. 185. 187, A. 1701. p. 1. 113. & T. I. Suppl. p. 472. ejus diligentia specimen: hoc autem, quod præ manu jam habemus, doctissimi Auctoris opus inprimis meretur, ut antiquariæ suppellectilis amatoribus istud prælibemus. Post enim quam in dedicatōria ad Franciscum I, Parmæ ac Placentiæ Serenissimum Principem, epistola causas nuncupationis suæ, & prolixum Gentiæ Farnesiæ adversus litteras, literarumque ac numorum præsertim veterum cultores favorem prædicasset, mox in præfatione operi præmissa, instituti sui rationes exponit, quæ ipsam permoverint, ut post Hubertum Goltziū, Fulvium Ursinum & Carolū Patinum, qui triumviri numismata Familiarum Romanarum, maximo labore a se conquesta ac delineata, in lucem protulerunt, manus simili conatui admoverit, & eximio spicilegio numos ab illis prætermittos non tantum adnotarit, sed omnes ac singulos ordine concinno digestos, & suis quosque Familiis assignatos, historica explanatione, quantum quidem sedula inquisitione adsequi valuerit, illustraverit. Quod ut factu facilius esset, tria potissimum in singulis numis explicanda sibi proposuit, *quis; quid; cur?* id est, nomen Familiæ, cujus est numus, typum anticæ & posticæ partis, ac causam denique seu occasionem talis cudendi typi, talibus cum insignibus. Notat autem, eidem numo plura sæpe diversarum Familiarum inscripta esse nomina, atque adeo liberum se aliis reliquisse, ut qui plures consimiles possident, eundem singulis in Familiis iterato ordine collocent. Quas de cætero cruces Antiquariis figant, aut molestias creent averisæ numorum partes? quis fructus

MENSIS SEPTEMBRIS A. MDCCIV. 467.

fructus e Consularibus colligi queat? quo tempore ærei, argentei atq̃ aurei numi apud Romanos cusi sint? quibus modulis numismata inter se distinguantur? quinam denarii pro rarioribus habendi? quo ordine, alphabeticone familiarum, an historico rerum, disponendi sint ejus generis numi? fusius in memorata præfatione indigitat. Ad ipsum opus quod attinet, probe observandum est, id præcipue litteratissimum Vaillantium egisse, ut uno quasi conspectu omnes Familiarum Romanarum numos, quotquot vel apud Goltzium, Ursinum, Patinum, vel aliunde ipsius cura haberi poterunt, nobis repræsentaret, ordine familiarum alphabetico dispositos, atque ex historia Romanæ monumentis sat luculenter descriptos. Quum autem Patini labor in eo maximam partem vereretur, ut Familiarum Romanarum numismata olim ab Ursino edita, ob defectum vero exemplarium rariora facta; & novis accessionibus a se locupletata, eruditorum oculis sisteret, fieri omnino aliter haud potuit, quin Vaillantius, qui Goltzium quoque ad partes vocavit, multarum gentium numos adduxerit, de quibus apud Patinum altum est silentium. Tales sunt Albix, Alfinix, Anicix, Arruntix, Atteix, Aufidix, Autronix, Cædicix, Calvisix, Canidix, Carvilix, Cicereix, Critonix, Duilix, Fabricix, Furnix, Gabinix, Haterix, Helvix, Hortensix, Laliix, Latorix, Livix, Lollix, Mænix seu Mainix, (quam tamen Patinus Majaniam vocat pag. 163) Manilix, Mummix, Octavix, Pedix, Perperna, Pontinix, Popilix, Poppæ, Pupix, Rupilix, Sextix, Sosix, Suillix, Tariix, Trebonix, Valgix, Variix, Vatinix, Villix, Visellix, Vitellix, Ummidix, Volcatix, Volusix, Familiarum numi, quos partim ex Goltzio, partim ex suis scriniis supplevit Vaillantius. Per autem mirum nobis videtur, qui fiat, ut idem Litterator noster aliquot familiarum oblitus sit, quarum tamen Patinus meminit. Tales sunt gens *Bellia*, cujus unicum numum Patinus adpingit fol. 48, *Helia* Tiberonis, cujus numus extat fol. 120, *Minea* fol. 178, *Vergilia* fol. 287.

Ut enim vero aliquod operis specimien Lector habeat, quamvis magnus sit illorum numismatum, quæ cum Patino, vel etiam post ipsum, in Familiarum Romanarum ab ipso etiam Patino memoratarum serie, apud Vaillantium spectantur, nolumus tamen

in eorum

TAB. VI.

Fig. 1.

eorum recensione diu morari, sed ad illarum tantum numos revertimur, quos Patino haud dum visos fuisse eo tempore, quo Fulvii Ursini opus a se adauctum publicavit, ocularis inspectio docet, illorumque ectypos aliquot cum Lectore curioso communicamus. Talis est desumptus ex Goltzio Alfiniae gentis denarius argenteus, cujus adversa pars caput Herculis laureatum, dextro humero exuvias & clayam gestans, averfa vero templum rotundum quatuor columnis insigne habet, cum inscriptione: *P. ALFINIUS P. F. VARUS III VIR*. Numus isto vel ideo notari meretur, quod gens Alfinia plebeja, Publius autem Alfinius (alias etiam Alfenius & Alphenus scribitur) P. F. Varus, sutor primum fuerit, qui abjecta sutrina, quam in municipio suo Cremonensi exercuerat, Romam venit, magistroque usus Servio Sulpitio Icto, ad tantam pervenit scientiam, ut beneficio artis huius & latum clayum sumeret, & cum P. Vinicio A. V. C. 754 Consulatum adipisceretur, Digestorum Libros XL a Paulo in epitomen redactos relinqueret, & mortuus publico funere efferretur; quod ex Horatio, Gellio, Dione ac Sigonio prolixius ostendunt Bertrandus & Henelius in suis de Ictis Vett. lucubrationibus, alique Hunc autem denarium Alfinius non cudit tanquam Consul (uti putavit Goltzius) sed antequam Consulatum obtinisset, nempe quando fuit Triumvir, uti numus indicat: non autem Triumvir monetalis, verum adibus sacris incendio consumtis restituendis. Caeterum quia tot Romae Hercules aedes erant, nesciremus adhuc, quae illa fuerit flammis absumata & quae ab Alfinio curante reparata sit, nisi Hercules laurea coronatus indicaret, Herculis Victoris aedem fuisse, & quidem non illam ad portam trigeminam, sed alteram in foro Boario; quam P. Victor in VIII regione sitam, rotundam ac parvam fuisse narrat, uti ejus in numo icon manifestat. Alfiniano argenteo aureum Arruntianum denarium adjungimus, qui priori latere caput Jovis laurea coronatum, verbis *L. ARRUNTI. L. F. II VIR*; averso vero caput tauri mitrati sive ad sacrificium ornati sistit, addita inscriptione, *IVL. ANTON. M. F. Q. MAX. AFRICAN.* Occasionem numo huic stando sacra dedisse putat Vaillantius, quae illo die, quo Consules magistratum inierunt, in Capitolio Jovi facta sunt. Lucius

Fig. 2.

TAB. VI ad A 1704 M Septemb. p. 408.

MENSIS SEPTEMBRIS A. MDCCIV 409

cuius autem Arruntius ut Duumvir sacris inquirendis, de quibus loquitur Livius Lib. 25, huic sacro praefuit, in cuius memoriam caput Jovis & caput tauri, cum nominibus Consulum, (Juli scilicet Antonii, M. F. & Q. Maximi Africani) ac titulo dignitatis suae, in denario percussit. Tertius esto argenteus Aufidianus, in cuius antica facie caput Romae galeatum, pone quod numerus XVI ante RUS, i. e. RUSTICUS; in averfa autem Jupiter in quadrigis, dextra fulmen, sinistra hastam & habenas equorum habens, sub quadrigis literae M. AVE. in imo autem ROMA conspiciuntur. Primam hujus denarii notitiam Vaillantio debemus, qui neminem dubitare scribit, quin M. Aufidius eum euderit, ac notae numerales XVI, quae illum pro XVI assibus permutari nos docent, quum bello secundo Punico pecuniae penuria ad eam monetam auctorem egisset Rempublicam Romanam, illo durante signatum esse demonstrant: ea autem coepit A. V. C. 535, & pax cum Carthaginiensibus iniata est A. 552, sicque annos XVI duravit, ita ut paullo post moneta ad pretium solitum videatur reducta. Quartus erit gentis Carviliae aereus, ex Thesuro Regio a Vaillantio depromptus, qui caput Jani bifrontis barbatum, in averfa vero parte Navem cum verbis CAR. OGVL. VER habet. Numus ille est, de quo loquitur Clar. Perizonius, cum simplice & vulgari antiquissimorum symbolo Jani bifrontis, quem ad alterutrum Cn. vel Q. Ogulnios Tribunos plebis, anno 458 cum Sp. Carvilio Q. F. Triumviros monetales revocat: sed putat Vaillantius, Perizonium forsitan non vidisse numum, qui uncialis est, & pro semi sextantario mutabatur, quum sit percussus primo bello Punico ab anno 488 incoepo, postquam impensis Reipublicae non sufficientibus, asses librales imminui coepere, & sextantario pondere cudi, quod convenit Sp. Carvilio Sp. F. Q. Ogulnio, & L. Vergilio, Triumviris monetibus hoc tempore institutis, nempe ab anno 519 ad 528 vel paullo plus aut minus. Quintus gentis Fabriciae, qui in tabella per medium numi posita L. FABRICI & in vertice PR. ex postico autem latere serpentem in gyrum circumvolutum, erecto capite, cum verbo PATERNUS ostendit. Aereus hic numus est, a Vaillantio primum adductus, a L. Fabricio Praetore, non Romae, sed in Achaia, (quod serpens Epidaurius

fol. 157.
TAB. VI.
Fig. 3.

fol. 237.
Fig. 4.

fol. 431.
Fig. 5.

- TAB. VI.
Fig. 6. *aurius Achaia symbolum indigitat) cufus. Sexto loco ponimus Hateria gentis numum arcum, ex Goltzio defumatum, & a Vaillantio adpictum quidem fol. 480; sed in explicatione reliquorum, nescio quo casu, plane omiffum atque neglectum. Septimum inter rariore locum habeat ille, qui inter Livia familia octo numos apud Vaillantium secundus est. Ibi caput Romae galeatum cum verbo ROMA & signo X ex una parte, ex altera vero Castor & Pollux equites cum hastis decurrentes, astris insigniti, ac subscriptione C. DRUSI. C. F. pinguntur. Aereus iste denarius a Cajo Livio Druso, qui e Claudia Pulchrorum familia in Liviam gentem adoptatus est, cufus fuisse videtur A. V. C. 623 quo Quasturam Provinciale munit, cum solito eorum typo, nempe Castoris & Pollucis fratrum, ad designandam suam cum fratre M. Livio concordiam. Octavo, nono ac decimo nominamus tres posteriores gentis Pupia aereos, ab Aulo Pupio Rufo Bithynia Provincia Quastore cufos, & Graecis inscriptionibus insignes, quorum prior caput Lysimachi Regis diadematum cum cornu arietino (quod divinitatis in Regibus signum esse voluerunt veteres) alter caput Jovis Ammonisitidem cornutum, uterque in averfa facie Sellam Curulem inter fasces cum securibus; tertius vero arietem & duo fulmenta ligni, pro igne cum clathro ferreo transverso, nobis sistunt. Undecima inter icones nostras ad gentem Variam spectat, quem numum arcum Patinus in Quintilia gente minus recte inseruisse scribitur a Vaillantio, qui eum Variam familiae restituit; licet illa haudquaquam illustris fuerit. Videmus in eo expressum caput Augusti cum verbis AVGVSTVS DIVI F. in altero latere instrumenta Pontificalia, simpulum, aspergillum, fecespitam & apicem, cum inscriptione C. VAR. RUF. SEX. IUL. POL. II VIR. Q. qui Duumviri Quinquenniales in memoriam Sacerdotum, quod Augustus post M. Lepidi Triumviri & Pontificis Maximi obitum susceperat, cudi fecerunt. Duodecimus numus est Ventidiana, cujus ex latere exhibet caput M. Antonii, cum lituo & verbis M. ANT. IMP. ex averfa parte figuram nudam stantem, quae dextra hastam, sinistra pateram tenet, additis verbis P. VENTID. PON. IMP. Observat in explicatione argentei huius numi Vaillantius, P. Ventidium, e Piceno ortum, cum*
- Fig. 7.
Tom. II.
fol. 50.
- Fig. 8. 9. 10.
fol. 316. 322.
- Fig. 11.
fol. 523.
- Fig. 12.
fol. 526.
- matre

MENSIS SEPTEMBRIS: A. MDCCIV. 411

matre captiva olim in triumpho a Pompejo ductum, deinde equis meritoris & vehiculis conducendis victum quassivisse, & in ea arte cognitum Caesari Dictatori, cum eo in Gallias profectum. Ibi ob res satis gnayiter ac strenue gestas, in amicitiam Caesaris, & hujus ope ad Magistratus ac Senatoriam dignitatem pervenisse; post eadem Caesaris, quum Antonii partibus faveret, Pontificem ab eo, & tandem Consulem Romae factum, populo illud ita intoleranter ferente, ut Gellio teste (Lib. 15. cap. 4.) vulgo per vias urbis versiculi proscriberentur:

Concurrunt omnes augures, aruspices,
Portentum inusitatum constat est recens,
Nam mulos qui fricabat, Consul factus est.

Tandem vero cum Antonii Triumviri Legatus esset constitutus, & in bello Parthico T. Labieum ad Taurum montem cum Parthis delevisset, Imperatorem appellatum, hunc denarium cudisse, in cujus anteriore parte M. Antonii caput expresserit cum lituo, quod nimirum Augur hic esset, hujus autem Sacerdotii symbolum lituus haberetur. Figura nuda ipse M. Antonius videtur esse, sub Jovis imagine, dextra gerens hastam, velut insigne divinitatis, & pateram lava, quasi huic Deo sacra essent peragenda. Agmen claudit numus Volusianus aereus primae magnitudinis, in quo caput Jovis laureatum, ex postica vero facie Genius Antiochiae turritus & velatus, rupibus insidens, dextra palmae ramum gestans, pro pedibus autem ejus Orontes fluvius emergens, brachiis extensis natantium more exprimitur, cum Graeca inscriptione: ΕΠΙ ΣΑΤΟΥΡΝΕΙΝΟΤ ΟΤΟΛΟ ΑΝΤΙΟΧΕΩΝ. Varia hoc de numo Antiquariorum sunt sententiae, quae qua ratione inter se conciliari possint, ex Vaillantio ipso cognosci malimus: sicut etiam sphalma, seu a chalcographo in numo ipso, seu in explicatione ejus a typotheta, hic admissum emendare, nobis integrum non est.

Atque hi quidem numi sunt, quos in lectione doctissimi operis speciminis loco observatu dignos existimavimus. Restat eorum, qui aequae rari sunt, maxima adhuc seges, & potuissimus Sextianos duos, ex Goltzio depromptos, a Vaillantio autem egregie illustratos, vel ideo adducere, quod *genis Sextia plebeja nullam esse in denariis mentionem* Patinus operis sui fol. 262 satis

Fff 2

auda-

TAB. VI.

Fig. 13.

fol. 575.

audacter, sed, uti jam videmus, falso scribat: verum brevitatis habenda est ratio, & mereantur hæc volumina, quæ vel ob numerum adparatum amplissimum, & selectum ordinis, atque diligentiam in iis explicandis exercitam, curiosis antiquitatum Romanarum scrutatoribus sint commendatissima.

DISSERTATIONS SUR DIVERS SUJETS &c.

i. e.

DISSERTATIONES DE VARIIS MATERIIS

*Moralibus & Theologicis, Autore JOANNE LAPLACETTE,
Pastore Ecclesie Gallicae Hafniensis.*

Amstelodami, apud Petr. Brunel, 1704. 8.

Constant 17 plag.

Non vulgarem editis hæctenus moralis argumenti libris famam commeritus est Clarissimus Auctor, quibus ea, quæ tractare suscepit, ex ultimis plerumque recessibus peraccurate exposuit. Præsens libellus tres sistit Dissertationes, quarum *prima* de amore Dei & nostri ipsius, occasione controversiæ Fenelonianæ agit, ubi Auctor ea, quæ Tomo II Tentam. Moralium hæc de se disseruerat, emendatius aliquantum ex posterioribus curis tradere allaborat. Ejus mentem fere hæc esse intelleximus:

Omnis amor vel est benevolentia, quando ea, quæ personæ amata bona sunt, volumus atque optamus, adeoque versus personam tendimus; vel concupiscentiæ, quando rem aliquam desideramus, adeoque versus eandem ferimur. Duæ hæc amoris species affines conjunctæque sunt, prior tamen fons atque causa posterioris est; neque enim res ulla amatur, nisi quia nobis, aut aliis, quibus bene volumus, bona est. Inter ea, quæ amamus, honestum potissimo loco esse debet; quo nomine id intelligitur, quod fundamentum laudis ac approbationis est, quippe quod præter eommodum delectationemque, quibus nos afficit, interna bonitate ac nobilitate gaudet, reliquisque bonis omnibus merito est præferendum. Benevolentia, quam versus nos ipsos gerimus, quamque amorem nostri vocamus, naturalis & necessaria est, perpetuoque motu gaudet; similis gravitati, corpora versus centrum

trum sine intermissione moventi. Revera enim omnium actio-
 num; etiam amoris versus alios; principium est. Hic vero amor,
 si recte se habet, non solum in bonum utile & jucundum, verum
 etiam in honestum fertur, & cum inter honesta præcipuum sit,
 Deum amore benevolentiaæ prosequi, in illud etiam, quando a
 S. Spiritu regitur, fideque illustratur, tendit. Licet igitur Deum
 utroque amore & concupiscentiaæ & benevolentiaæ prosequi; hu-
 jus vero fundamenta præcipua non sunt perfectiones Dei absolu-
 taæ, quod Scholasticis & Fenelonio est visum, sed relativa potius,
 nempe benignitas ejus & misericordia, attamen absolute potius,
 quam respectu nostri considerata. Amor concupiscentiaæ versus
 Deum, quo desideramus frui illo, ita comparatus esse debet,
 ne confectaria fruitionis divinaæ, nempe gloriam & gaudium æ-
 ternum, sine Deo amemus. Uterque amor in suo genere domi-
 nari debet, ita ut per amorem benevolentiaæ Dei gloriam omni-
 bus rebus anteponamus, per amorem concupiscentiaæ vero ejus
 possessionem supremo loco habeamus. Reipia tamen prior no-
 bilior posteriori est, quod Auctor Apologiaæ Amoris contra Fene-
 lonium negatum ivit. Qui vero amorem concupiscentiaæ aiori
 benevolentiaæ prorsus subordinatum volunt, perfectionemque in-
 terpretantur, si quis Deum possessionis fruitionisque & vitaæ æter-
 naæ gratia plane non amet, quod Fenelonius docuit, & impossi-
 bilia suadent, quia amor nostri natura in scriptus est, & vana, cum
 in ipso innocentiaæ statu metus poenæ, adeoque desiderium posselli-
 onis divinaæ habeat locum, imo Christus, infinitis modis San-
 ctos Mysticos superans; indifferentia tali, qualem illi jactant,
 præditus non fuerit. Danda vero opera est, ne per concupi-
 scentiaæ amorem Deum ut merum medium felicitatis nostraæ,
 nos vero ipsos tanquam ultimum finem consideremus, quod es-
 set insignem idololatriam committere; quin potius & hoc intui-
 tu Deus ultimus *finis qui*, sive *realis* esse debet, homo ipse vero
 ultimus *finis cui*, sive *personalis*; diligenterque elaborandum est,
 ut cum amore benevolentiaæ amor iste semper sit conjunctissimus.
 Non audiendi igitur Mystici sunt, qui talem sibi statum fingunt,
 quo pii a Deo ipso in sententiam eam perducti, ut æternum se
 damnandos credant, necesse habent; salutem suam repudiare,

damnationemque desiderare; quippe cum in errorem istum Deus neminem inducere queat, aut id a nobis poscere, ut vel æternum ipsius odium, vel poenas immeritas appetamus, quæ sunt damnationis æternæ partes. Moses vero, cum e libro vitæ deleri, Paulus, cum anathema a Christo esse optaret, non æternum exitium, sed ille quidem mortem corporis, hic excommunicationis gradum supremum intelligebat. Hæc XVI capitibus tradita sunt.

Secunda Dissertatio controversiam de *Attritione*, quæ inter Romanæ Ecclesiæ Doctores agitur, XXIII capitibus expendit, ea quidem occasione, quod Bossuetus alique nostros, qui Romanam Ecclesiam ista de attritione doctrina amorem divinum enervare affirmant, convitiatorum loco habeant. Noster id se quidem molestius urgere nolle fatetur, quod Azorius, Vasquez, Tamburinus docuerint, non peccare eos, qui Deum pro suis non ament, ipsamque obligationem amandi Deum tollant, cum error iste, etsi post diuturnam dissimulationem, tandem A. 1690 ab Alexandro VIII sit condemnatus. Id vero pro certo habet, plerosque Romanæ Ecclesiæ Doctores, dum attritionem ad salutem æternam sine amore Dei sufficere docent, amoris huic *necessitatem presentie* denegare, etsi *necessitatem præcepti* forsitan concedant: dissentire quidem, & attritionem insufficientem existimare Jansenium, Morinum, Contensonium, Lupum, Episcopum Castoriensem & Bossuetum; sed exiguum horum esse numerum, & si cum adversariis contendatur, ferme nullum. Hos non solum tolerare Romanam Ecclesiam, etsi periculosissime errantes, sed Alexandrum VII etiam decreto soleani prohibuisse, ne quis eos erroris insimularet, Alexandrum VIII iisdem favisse & contrariæ partis fulcra præcipua decreto alio sustulisse, Concilium denique Tridentinum ad eosdem proxime accedere; quo loco Jansenianorum artes invertendi sancita Concilii & enervandi expendit. Refellit etiam eorum subtilitates, qui admissa etiam doctrinâ de attritionis sufficientia, tamen necessitati amoris divini adhuc consultum putant, si dicant, habitum ejusdem, non actum a salvandis requiri. Bossuetum vero cum primis carpit, quod sophistica confusione necessitatis præcepti & presentie, sive medii, Romanam Ecclesiam excusare, nostrisque imputare calumniam non sit veritas;

ritus; quod in Evangelicos Lutheranos criminationem istam retor-
queat, eos, dum fide sola justificari hominem doceant, necessita-
tem amoris omnino evertere. Auctor injuriam fieri nostris ait,
eosque, etsi durius loquantur, & a *necessarii* voce abhorreant,
re ipsa tamen rectius sentire, & amorem divinum ab omni sal-
vando requirere, adducta etiam *Jo. Brunsmanni, Theologi Haf-
niensis, Apologia Ecclesie Lutheranae contra Bossueti de amore Dei
in salvandis non necessario calumnias*, Hafniæ A. 1694 edita. Tan-
dem, re omni abundantius exaggerata, & Papæ, & Episcopis to-
lerantiam attritionis graviter exprobrat, consensum Romanensium
& fidei, quam vocant, unitatem nullam ipsis esse, nec solvi ex
ipsorum principiis hanc litem posse, pronunciat.

Dissertatio *tertia de Sabbatho* disquirat, eo quidem mo-
do, ut Auctor præceptum de Sabbatho ex morali & ceremonia-
li mixtum putet, naturam legis moralis peculiariter exponat,
consecrationem septimæ partis nostri temporis ad cultum divinum,
atque cessationem a laboribus, quatenus sacra publica privata-
que impediunt, pro moralibus habeat. Hic inter alia p. 327. ob-
servat, leges forenses ac ceremoniales peculiari Dei consilio in
librum, Decalogum vero in lapidem fuisse inscriptum, ut appa-
ret, istas caducas esse & mutabiles, hunc constantem & mutatio-
ni non obnoxium. Addit, diei Dominicæ determinationem ab
Apostolis factam, dum quilibet eorum iis, quas instituebat, Ec-
clesiis formam cultus præscriberet; Ecclesiam immutare hoc in-
stitutum non posse; non sufficere paucas istas, quas publico cúl-
tui divino per diem Dominicam impendimus, horas, sed omne,
quicquid a somno, cibo & necessaria mentis recreatione superest
temporis, privatæ Numinis venerationi esse impendendum; ludos
vero, maxime scenicos, & convivia die ista omnino intermitten-
da esse. Hæc XIV capitibus Vir diligentissimus explicavit.

*SAMUELIS STRYKII IC. CONTINUATIO U-
sua moderni Pandectarum, a Libro VI usque ad XII, in Aca-
demia Fridericiana publicis disputationibus
proposita.*

Halæ Magdeburgicæ in Bibliopolio Orphanotrophii, 1704. in 4to.

Constat 2 Alph. 19 plag.

Cum vastum nimis sit Juris studium, utilissima eorum merito cenferi debet opera, qui, quid in tanto legum variarum apparatu, usus probet vel repudiet, solerti cura indagant. Tendet eo Illustris Strykii labor, eo magis æstimandus, quo magis, in hoc literarum genere, Virum Summum exquisito judicio uti, longaque suffultum esse experientia, constat. Primum utilissimi laboris specimen anno 1690 lucem aspexit, ac a nobis *Supplement. Tomo II. Sect. 5. p. 252.* recensitum est, cujus Continuatione dubio procul statim secuta esset, si solis Lectorum votis res ista potuisset confici. Verum Celeberrimi Autoris variæ vicissitudines locorumque mutationes, quæ Dei nutu, Regisque sui longe Clementissimi arbitrio, ei subeundæ fuerunt, nec non concatenati labores, quibus ex functionis suæ ratione, humeros submittere tenetur, aliter voluerunt. Nam uti hæc moram satis longam hæcenus peperere, ita nondum etiam permittunt, ut vel de cæteris partibus, vel totius operis complemento, spes ratæ esse queant. Cum autem hujus Continuationis tam intentio, quam series, vel ex sola rubrica satis intelligatur, ideo nostrarum partium solum esse videtur, ut ex novo hoc specimine nonnulla specimina, operis tamen præstantiam haut assecutura, Lectoribus exhibeamus. In *Lib. VI. tit. 2.* de usu actionis Publicianæ sollicitus Autor Consultissimus, putat actionis frequentiore esse in foro usum, quam ipsius vocis, cum ubivis fere invaluerit, ut, si quis rei vindicatione experiri velit, non simpliciter se in dominio fundet, sed eidem particulam *quasi* adjiciat, e. gr. *weil nun Kläger dieſes Haus jure domini vel quasi justehet* / quæ formula tamen uti ex jure Canonico originem habere, ita ad demonstrandam actionem Publicianam, Nostro vix sufficere videtur, cum eadem utile etiam dominium designetur, ac e. gr. *Vasallus, in vindicatione feudi, recte etiam dicat, weil mir nun dieſes Gut jure domini vel quasi justehet.* Advocatum igitur consultius acturum existimat Vir summus, si factum in libello ita proponat, ut & hoc Publicianæ actioni applicari possit: tum enim, subjecta consueta illa formula, de cumulatione rei vindicationis & Publicianæ,

na;

nã, amplius dubitandum non esse. Quod si porro Publiciana
 separatim quis in foro experiri velit, tum eadem requisita, quæ
 jure civili præscripta sunt, nempe traditionem & bonam fidem,
 hodie quoque in libello exprimenda esse, ulterius Noster docet,
 adjiciens, in foro etiam Saxonico, in quo ad transferendum re-
 rum immobilium dominium, resignatio judicialis necessaria esse
 creditur, ad fundandam Publicianam, sufficere traditionem, ma-
 xime si supponas, quod ex nullo Juris Saxonici communis textu
 resignationis memoratæ necessitas demonstrari queat; quod contra
 Carpzovium prolixè Franskius probasse Nostro videtur. Trita
 Juris Romani doctrina est, quod servitutum indoles in eo posita
 sit, ut dominus prædii servientis aliquid pati vel non facere te-
 neatur, adeoque servitus in faciendo consistere non possit. Mori-
 bus tamen nostris servitutem in faciendo constitui, ac v. gr. a vi-
 cino promitti posse, quod in usum alterius prædii, lignum quoti-
 annis equis suis advehere velit, Manzius existimavit, sed Nostro
l. 8. tit. 1. ista sententia non simpliciter probatur, ratio, valere
 quidem tale pactum, ratione stipulantis & successorum, cum ho-
 die etiam tertio stipulari liceat, non vero ratione promissoris, eo
 scilicet effectu, ut ejus vis in quemvis successorem singularem
 porrigatur; pactum enim non rem, sed personam afficere, adeo-
 que promissorem sua promissione tertium obstringere non posse.
 Alia ratio, ex doctrina Viri Illustris, est jurium illorum bannario-
 rum, quibus vicini compelli possunt, ad faciendum aliquid in
 mei prædii utilitatem, e. gr. si habeam molendinum, furnum aut
 cauponam bannariam; tum in vicinis nascitur obligatio ad faci-
 endum, scilicet ad molendum in molendino, ad pacem coquenda-
 dum in furno meo, & ad petendam ex caupona mea cerevisiam.
 Horum enim jurium intuitu cum pacta non cum personis singu-
 laribus, sed integra universitate ineantur, daß sie die ganze
 Dorfschaft zu einer gewissen Mühle verbinden, istiusmo-
 di vero conventiones etiam futura universitatis membra stringant,
 cum universitas non moriatur, sed semper per novos successores
 redintegretur, ideo, quin in effectu jura illa bannaria cum servitu-
 tibus conveniant, dubitandum non esse censet. Nec dissimilis ra-
 tio est, eæ amplius idem docet, operarum rusticarum, quæ no-

stro prædio a vicinis debentur; licet enim & hæ facti præstationem contineant, revera tamen hic prædium prædio servit, hinc quisque possessor illius prædii, mihi ad has operas obligatur; et si ego prædium meum tertio vendiderim, ille jus exigendi eadem operas consequitur: operæ enim rusticorum prædio debentur ex prædio, non personæ a personâ; unde vulgatum illud, *das Gut ist dienstpflichtig / oder es hatten viel dienste auf dem Gute.* Ut adeo multum interfit, an quis ad operas simpliciter se obliget, ubi personalis promissio est; an vero operæ rebus inhæreant, quo casu posteriori, moribus Germaniæ, in effectu ad servitutes reales referri possunt. Jus Via, ex Romanorum doctrina, etiam involvit jus ferendi hastam erectam; quid vero hoc nomine intelligatur, non satis expeditum est. Celeberrimo Autori *l. 8. tit. 3.* processiones Catholicorum, in quibus erectis vexillis incedere solent, non rectè a Manzio huc referri videntur; quemadmodum etiam jus ducendi exercitum, *oder piqueniver durch solchen Weg zuführen / illustrando dogmati Romano, minus apposite allegaveris.* Hinc sententia Gotofredi propius ad veritatem videtur accedere, existimantis, viam modum non tantum in rectum & flexum, sed & versus cœlum, æstimandum esse, ita ut non tantum ad latus nullum obsit obstaculum, sed & adversus cœlum pateat: id quod ita Nostro efferendum videtur, *daß er piquen hoch raum habe / ita ut, si pretium operæ fuerit, vel hastam erectam ferre, vel ad hastæ altitudinem onerare vehicula, per illam viam ducendâ, & remotis ramis sibi obstantibus, impedimenta tollere possit, modo arboribus frugiferis parcatur, daß er daselbst mit Heu / Korn oder Wolle hochbeladenen Wagen ohne Hindernis fahren könne.* In *lib. XI. tit. 5.* de ludis eorumque moralitate fatagit Illustis Autor. Notato maximo ludorum abusu, sanctionem juris Romani, contra aleam, adducit laudatque, ac remissiora jura Germanica, quæ pecuniæ in ludo perditæ exactionem quidem haut admittunt, solutæ tamen repetitionem quoque inhibere videntur, adjungit, eademque ex jure Romano commode suppleri posse, contendit. Hinc, licet hodie pravi mores bonas leges in suam potestatem traxisse videantur, attamen cum illi mores nondum universales, ac insuper aulici

magis, quam forenses sint, iudicem, si rigori juris civilis, donec consuetudo contraria legitime probetur, insistat, ac secundum illud pronunciet, iuste esse facturum, amplius existimat. Quod si lusores ea utantur cautela, ut in creditum eant, & instrumentum obligationis, quasi tantam pecuniam alteri mutuo dedissent, sibi dari curent, tum, ex doctrina Nostri, iis ex instrumento hoc gaurentigato agentibus, exceptio non numerata, sed ludo perditæ pecuniæ, in Saxonia, opponi non potest, nisi hæc pariter sit liquida; bene vero in Ducatu Magdeburgico, in quo, etiam contra instrumentum liquidum, delatio juramenti admittitur. Si vero literæ cambiales accesserint, tum exceptio memorata plane cessat; id quod recenti quodam Facultatis Juridicæ Hallensis responso confirmatur, salva nihilominus reo reconventione. Si denique de pecunia ludo perditæ transactum sit, tum illa valde, vel processu executivo, vel ordinario, prout indoles instrumenti, eo nomine confecti, admiserit, exigi potest, cessante & exceptione & reconventione; cujus sententiæ, alio præjudicio illustrata, ea præcipue est ratio, quod, cum super dolo commissio, aliisque delictis, tam publicis quam privatis, transigere liceat, debitum ex ludo ortum transactione quoque confirmari possit. Uti autem pecunia lusori credita, collusori non est restituenda, ita nec cauponem aut lusorum receptatorem, nec tertium pecuniam datum repetere posse, amplius docet Consultissimus Autor, adjiciens contra Wissenbachium, *παράδοξον & παράνομον* non esse, quod Jure Romano lusorum receptatori, ob injuriam vel damnum a lusoribus illatum, actio non detur, cum Magistratus ludentium petulantiam ex officio punire possit. Cæterum hæc tenus dicta ad ludos fortunæ & mixtos, qui alex nomine comprehenduntur, pertinent; Alia ratio est ludorum virtutis, quibus ad utilitatem Reipublicæ arte vel Marte conferendam, juvenes præparantur. Hos uti licitos laudandosque censet Illustris Autor, ita ad eos ludum Schachorum & saltandi exercitium non recte referri arbitratur, cum illi, velut rei inutili, pessime tempus impendatur, hoc vero lascivos & effæminatos, non fortes reddat juvenes. Postea explicat ludos in *l. 1. & fin. C. de aleator.* relatos. Ex hoc genere est *μυέβαλον* i. e. exercitium saxa seu lapides ja-

ctandi, cum eoque habet aliquam convenientiam exercitium illud, die Handgranaten zu werffen / nec non jactatio lapidum funda, mit der Schleuder / facta. Succedit κοντρομόβολον, sive ludus conti jaciendi, seu hastæ jaculandæ. Hunc excipit ludus Quintanæ, quo contus seu pèrtica, a corrente equite, in hominem ligneum figitur, sic dictus a Quintana via, quæ in castris Romanis in quintanam portam exibat, ubi milites, arte ferendi sudem exercebantur, quamvis Imperator ipse ab homine quodam Quinto, hunc lusum denominatum dicat. Quartus ludus est περιχύτης sive Colluctatio, eoque refertur das Ringen oder das Lancken-Brechen und Fuß-Turnieren / nec non ars pugillatoria, a cujus tamen favore excludendos censet Autor Celebrimus opifices, palæstram gladiatoriam exercentes, die Marcks-Brüder / qui Francofurti, & Federsechter / qui Pragæ creantur; cum cruenta sæpius edant spectacula, præcipuaque ars in variis corporum gestibus, quos Aufshebels vocant, tantum consistat. Ultimus denique ludus, a Justiniano permissus, est ιππιη, cum duo equi, docente Pancirollo, birotæ adjurati currunt, & uni insidens, in alium, cum opus est, transit. Hodie eo non male refertur das Wette-und Ringelrennen zu Pferd. His generale monitum, quod ea, quæ de permissis fortunæ ludis, ac retentione lucri naturaliter licita, dicta sint, ad forum exterius tantum; non autem ad conscientiam pertineant; cum nunquam ad ludum se conferant lutores sine animo lucrandi, hoc autem appetitu, omnino contra Decalogum peccent, Vir Illustris subjungit, ac sponiones & ollam fortunæ, magis rejiciendas, quam probandas esse existimat.

GUL. FORBESII CONSIDERATIONES MODESTE & Pacificæ Controversiarum de Justificatione, Purgatorio, Invocatione sanctorum, Christo mediatore, & Eucharistia. Cum Compendio Regule fidei Catholica VERONIANÆ, ad ostendendum, quæ sint, quæque non sint de fide catholica. Altera editio, prioribus multo emendatior.

Helm

MENSIS SEPTEMBRIS A. MDCCIV, 421

Helmstädt. A. 1704. in 8. Alphab. 2. cum dimidio.

Prostat Lipsiæ apud Joh. Frid. Gleditsch.

Bina hæc scripta edidit multa cura & studio *Job. Fabricius*, S. Theol. D. ejusque in Acad. Julia Prof. primarius, Abbas Regiæ Luteræ, & Sereniss. Duc. Brunsvic. & Luneb. Consiliarius Ecclesiasticus, iisque *notas* addidit ac tres *Indices*. Præmisit etiam *præfationem*, in qua docet, obligatum esse Theologum Academicum, ut judicet, quænam sint genuinæ adversæ partis sententiæ, ne quid forte *alieni* ei tribuatur, neve confundatur *doctrina Ecclesiæ alienius* cum particularium placitis Doctorum, aut *credenda* cum quæstionibus problematicis, neque etiam *ex censuris & approbationibus librorum* concludendum esse, omne id, quod illi proponunt, esse de fide. Hinc celebrat Forbesium, quod in hoc tractatu prudentem & gravem disputatorem, & fideliter ac candide adversariorum sententias proposuerit, ac modeste de iis judicavit, etiam suorum errores, si qui sunt, non præteriens. Denique ait, plurimas & gravissimas *mendas*, quæ in priorerant editione, ut tollerent, nulli se labori, nulli operæ pepercisse, atque hunc in finem dicta S. Scripturæ, Patrum Ecclesiæ, & aliorum auctorum, quorum potuit habere copiam, evoluisse, & num recte se haberent citationes, inquisivisse. Neque melius cognosci potest, quid in nova hac editione præstitum sit, & quantum illa antecellat priorem, nisi hæc cum nova conferatur. In eo quoque lectori commodum exhibere voluit, quod numeros paginarum veteris editionis retinuerit, ne illi, qui ex veteri editione vel allegassent, vel in locos suos communes retulissent, operam suam perderent. Juvat autem ex Elencho vitæ Forbesii, itidem præmissio, cognoscere, quis ille vir fuerit. Nimirum natus Aberdoniæ ex illustri familia, patre Thoma Forbesio, & matre Janeta Cargilla, medicinæ Doctoris celeberrimi filia, post comparatam linguæ Latinæ & Græcæ magnam notitiam, philosophicis studiis operam dedit, & ad *Magistri* gradum evehctus, *Professionem Logicæ* in collegio Marefchallano, in quo didicerat, summa cum laude administravit. Deinde vero *peregre abivit*, seque contulit in Prussiam & Poloniam, atque in Germania & Belgio Fœderato in Academiis celebriores, Juliam, Heidelbergensem & Lugdunensem, & ex quin-

quenniali itinere in Angliam reversus, a Præsulibus Academiæ Oxoniensis ad *Professionem lingue Hebrææ*, in qua plane excellens erat, liberali pretio invitatus est, sed ob adversam valetudinem, non diu ibi potuit subsistere. Reduci in patriam Consul & Senatus Aberdoniensis, honoris ergo, jus municipale contulerunt. Inde constitutus fuit *Minister Ecclesiæ Aifordensis*, mox Aberdoniensis Ecclesiæ. Porro, impetratis *Theologiæ Doctoris* ornamentis ac privilegiis, *Professione Theologiæ*, nec non *Collegii Marescallani Præsectura*, item *Decanatu* Facultatis Theologiæ, & dignitate *Rectoris Magnifici* functus est, & literarum studiis partam famam ædificiorum structura reddidit illustriorem: nam & *Collegii ædificium*, quod olim Franciscani tenuerant, & *sanum Francisci* pristino nitore restituit, atque illud insigni bibliotheca, cui sedem suam ædificaverat, exornavit. Certabant inter se illustres Scotia civitates, Aberdonia & Edenburgum, utra Forbesium sibi retineret: nam sicut *Edenburgenses* non destiterunt, donec eum ad se traherent, & provinciani ei Pastoralem imponerent, ita gratulati sibi sunt *Aberdonienses* de lætissimo ejusdem reditu, & iterata apud se officii sacri sparta. Sed non diu duravit hæc eorum felicitas. Nam cum Jacobus VI Rex, Edenburgum delatus, insignem desideraret audire concionatorem, & commendatum sibi audivisset Forbesium, tanto ejus captus fuit amore, ut primum eum benignissime juberet esse *Edenburgensium Episcopum*; sed quam inconstans sit mortalium conditio, suo Episcopus exemplo monstravit; quandoquidem dignitate n istam non tenuit ultra tres menses, animam exhalans A. 1634, cum vixisset annos 49. Pauca scripsit, (scire enim malebat, quam scribere, & scripturienti cuidam, magnosque, ut putabat, labores ostentanti, lepide vereque dixit: *lege plura, & scribe pauciora.* Sicut & hoc dictorium ei frequens erat: *si plures fuissent Caspandri & Wicelii, non opus fuisset Luthero & Calvino*) imo hunc unicum controversiarum libellum: nam annotationes ejus ad Bellarmini tomos, & schedæ aliæ eruditissimæ, quibus Theologiæ controversiæ haud parum possent illustrari, hæctenus nescio ubi delitescunt. Fuit episcopus Forbesius, ut ait auctor ejus vitæ, vir vere apostolicus, antiquitatis catholicæ callentissimus, qui nulli priorum ab avo apostolico doctrina, sanctitate, humilitate, temperan-

perantia, modestia, gravitate, orationis & jejunii publici & privati frequentia, bonorum operum praxi, industria pauperum cura, clinicorum crebra visitatione & consolatione, & omni varia virtute Christiana, erat secundus. Scopus auctoris & primi editoris unus plane idemque fuit, nempe ut veritas in controversiis, de quibus hic agitur, viris doctis & præjudicio liberis clarius patefieret; deinde ut via hinc ad reconciliandos Christianos facilius se aperiret. Dum autem moderatum de nonnullis Pontificiorum controversiis ferebat judicium, & dignitatem episcopalem tuebatur, factum est, ut quidam eum Pontificiis favere, & ad eorum partes transire calumniarentur: quam tamen injuriam doctrina, statio, & mors auctoris abunde confutavit. Sed ut constet, quidnam in libro tractetur, capita ejus breviter recensēbimus. Nimirum in eo agitur de communi fidei distinctione in 4 species: de natura fidei *justificantis*: an fides sola justificet? de causa formali justificationis: de imputatione justitiæ Christi: de justitia Dei nobis infusa: de certitudine gratiæ & justitiæ: de certitudine prædestinationis & finalis perseverantiæ, nec non amissione fidei & justitiæ: de inæqualitate justitiæ fidelium: de *bonorum operum* necessitate: De Christo legislatore: de possibilitate observandi legem: an omnia justorum opera, quantumvis bona, sint peccati labe aliqua maculata? de justificatione secunda, ex loco Jacobi cap. 2, 24: de *merito* bonorum operum: de fiducia in meritis, & intuitu mercedis aternæ in bene operando: de conditionibus meriti vitæ aternæ: de merito bonorum operum ex condigno: de *purgatorii* probatione ex sacra Scriptura, & ex Patribus: de orationibus pro defunctis: de *Angelorum & Sanctorum intercessione*: de Angelis custodibus: de Sanctorum intercessione: de Angelorum & Sanctorum invocatione: de religiosa invocatione Sanctorum: de compellatione Sanctorum: de abusibus invocationis Sanctorum: de *Christo mediatore*: an Christus sibi ipsi aliquid meruerit? de reali Christi præsentia in *S. Cana*: de *transsubstantiationis* possibilitate: transsubstantiationem de fide non esse, imò cum Scripturis & Patribus vetustioribus pugnare: nec transsubstantiationem, nec consubstantiationem (sic falso appellat sententiam nostram de præsentia corporis Christi) hæresin esse: de orali

man-

manducatione, etiam indignorum: de communione sub una, vel utraque: de consecratione, reservatione, & adoratione eucharistiae: de circumgestatione panis eucharistici, & festo corporis Domini: de sacrificio missae: an missa sit propitiatorium & impetratorium sacrificium, & quibus prosit? Quaeque autem non omnia, quae Auctor affert, probari queant, magnam tamen ille multis controversiis lucem fœneratur, atque ad insigniores scriptores lectorem ducit. Cum primis memorabilis est ejus sententia de S. Coena, quam p. 374 hisce verbis exprimit: *Tutissima & rellisissima videtur illorum Protestantium aliorumque sententia, qui corpus & sanguinem Christi vere, realiter & substantialiter in eucharistia adesse & sumi existimant, imo firmissime credunt, sed modo humano ingenio incomprehensibili, ac multo magis ineffabili, soli Deo noto, & in Scripturis nobis non revelato, non quidem corporali, & per oralem sumtionem, (vide pag. eandem, ut & 376. 377. 378. 420.) sed neque etiam solo intellectu ac pura pura fide, sed alia ratione, soli Deo, ut dictum est, cognita, illiusque omnipotentia relinquenda.* Ac praeterea docet, male doceri a multis Protestantibus, *praesentiam & communicationem hanc Christi, per fidem effici; haud aliter communicantes in eucharistia comedere, quam Patres V. T. qui crediderunt in Christum; non aliter in sacramento esse Christi corpus, quam in verbi explicatione & auditu, atque res easdem esse, Christum in baptismo induere, & ipse carnem ac sanguinem in cana sumere; & Christum non esse realiter in eucharistia, quia sit in caelo, loco circumscriptus &c.* Huic libro adjunxit Editor Reverendissimus Compendium Regulae fidei catholicae Veroniana, propterea, quia in eo ostendatur, quae sint, quaeque non sint de fide Catholico-Romana; quo observato, multae controversiae cessare possint; quicquid enim non proponitur credendum, e. g. *bona opera esse meritoria de condigno*, id in utramque partem disputari, adeoque vel affirmari, vel negari posse. Concinnavit autem hoc Compendium Praesul quidam Ecclesiae Romanae, ex Regula fidei Catholicae Francisci Veronii, non Constantini, qui fuit regicidii defensor, sed Parisiensis, ordinis Jesuitici, approbata a toto Clero Gallicano, imo & tacite a tota Ecclesia Romana, quia auctor non sui cerebri placita affert, sed

Con-

MENSIS SEPTEMBRIS A. MDCCIV. 425

Concilium Tridentinum pro norma habet, idque presse sequitur, atque adeo non agnoscit pro articulo fidei, quod ab illo pro tali non proponitur. Quod ipsa libelli contenta spectat, agitur in eo, post regulam fidei generalem, de meritis gratiæ & gloriæ, justificatione, satisfactione, indulgentiis, purgatorio & suffragiis pro defunctis, legum ecclesiasticarum obligatione in conscientia, invocatione sanctorum, imaginibus, reliquiis Sanctorum & earum veneratione, cultu & honore Sanctorum, Christi præsentia in eucharistia, transubstantiatione, adoratione eucharistiæ, sacrificio missæ, communionis sub una vel utraque specie, Papa ejusque primatu & auctoritate, & judice controversiarum. Hisce Epitoma- tor addidit quædam, appendicis instar, ex Walenburchiis, de verbo Dei, verbo Dei scripto, consequentiis ex Scriptura deductis, verbo Dei non scripto, Ecclesia verbum Dei proponente, fide fidelium ante & post Concilium Tridentinum, propositione Ecclesiæ, articulis morum ab Ecclesia Catholica propositis, articulis credendorum necessariis, numero præceptorum fidei, assensu catholico & resolutione fidei, requisitis ad probandum articulum fidei, & fide implicita. Inprimis notabile est, quod p. 11 & 44 dicitur de immaculata conceptione B. Mariæ virginis, & lectione Bibliorum in vulgari idiomate; illam nempe non esse articulum fidei, & hujus prohibitionem non obstringere nisi eos, qui regulam Pontificis, in qua de lectione illa sermo est, receperunt.

IOANNIS BROEN MED. DOCT. & IN ACAD.
Lugd. Prælectoris Publici Opera Medica.

Roterodami apud Bernard. Bos, 1703. 4. Constat Alphab. 2.
plag. 6.

Sub Authoris hujus nomine duo hæctenus circumlati sunt *Tractatus*, de *duplici Bile Veterum*, puta, atque *Animadversiones Theoretico-Præctica in Henrici Regii Praxin Medicam*. Cujus post mortem tria adhuc scripta propria manu nitidissime consignata repererunt hæredes, *Medicinam scilicet Theoreticam, seu Oeconomiam Hominis, Exercitationes Theoretico-Præcticas de Operationibus medicamentorum, & Compendium Chymicum*.

H h h

cum,

enim, eaque in præfens congesserunt opus, laborem ejus, quem in vivis susceperat, post mortem forsitan profuturum sperantes.

In *Medicina* igitur *Theoretica* postquam Author Medicinam definiverat, quod sit scientia eorum, quæ in homine sano sunt aut fiunt, nec non ægroto esse aut fieri possunt, atque uberius dilucidaverat, cur eandem contra commune Doctorum dogma non artem, sed scientiam, imo non conjecturalem opinionem, sed certitudine evidenti subnixam esse statuerit, quatuor Medicinæ partes in definitione exhaustiri docet, 1) scilicet Anatomiam sensualem, seu crassiorem, 2) Anatomiam Philosophicam seu insensualem, 3) Chirurgiam, & 4) Praxin, sub qua Chymia & Pharmacia comprehenditur. Dum itaque œconomiam hominis in specie tradit, docet insimul p. 16, dati omnino tubulos ventriculi lacteos, & p. 25 vasa lactea non omnia ad receptaculum commune tendere, sed alias plures in omnem dimensionem habere expansiones. Sanguinem vero cum chylo & lymphâ in corde rareferi, saltemque non effervescere, p. 27 adstruit. Glandulam pinealem sensorium commune vocare, p. 52 nullus dubitat. Dum visionem p. 63 explicat, primarias colorum differentias a duplici generali motus globulorum cœlestium determinatione, nempe motu per lineam rectam & curvam derivat, ab illo colorem album, ab hoc rubrum exoriri putans. Copiosam denique urinam intra breve temporis spatium secerni, tam propter poros vesicæ vapores recipientes, quam propter glandulas vesicæ, urinam itidem scernentes, imo propter canaliculos ex ventriculo immediate ad renes & vesicam abeuntes, p. 98 credit; qua occasione pariter quædam de urinæ inspectionis certitudine, & incertitudine ac fallacia commemorat.

In *Exercitationibus Theoretico-Præcticis de operationibus Medicamentorum* primum de alimento, medicamento, veneno & alimento medicamentoso in genere dum agit, omnia & alimenta & medicamenta & venena, non tantum ad hoc illudve animantium genus, verum etiam ad hanc illamve personam in specie, semper esse consideranda ut talia, id est, non generaliter, sed relative ad hæc esse respiciendum docet. Effectuum enim diversitas, quos simplicia præstant, deducenda est partim à diversitate constitutionis partium fluidarum & solidarum, in diversis ho-

MENSIS SEPTEMBRIS A. MDCCIV 427

minibus, vel a primordiis generationis, vel a consuetudine producta, partim a varia motus particularum determinatione, ex quibus simplicia constant. Per alimentum igitur omne illud intelligendum est, quod motum sanguinis & humorum, certis hominibus consuetum seu naturalem, notabiliter nec auget, nec minuit, sed idoneum est, quod staminibus partium solidarum apponatur, humoresque excretos sufficienti quantitate restauret. Medicamentum vero illud omne est vocandum, quod motum sanguinis & humorum, certis hominibus inconsuetum seu p. n. & morbosum, ad pristinum statum reducit, & impedimenta tollit, propter quæ vel distributiones sanguinis & humorum vel secretiones & excretiones male peragebantur. Veneni nomine indigitatur omne illud, quod vel motum sanguinis humorumque consuetum, secundum varios gradus, admodum auget vel imminuit, obstructionsque multas & pertinaces in partibus solidis gignit, vel fibrillas, vasaque partium erodit, inflammat, & gangrena vel sphacelo afficit, unde cicculatio fluidorum vehementer impeditur, aut profus tollitur. Denique medicamentum alimentosum illud est, quod certo tempore motum sanguinis humorumque inconsuetum seu p. n. pristino restituit statui, & quod simul alia occasione staminibus appropriari, sufficientemque humorum copiam in locum deperditorum suppeditare potest. Ex quibus patet, nullam dari Panaceam, sed specifica omnino admittenda esse medicamenta, quæ quidem non ita accipienda sunt, quasi aliis partibus vel prodesse vel nocere non possint eadem, quam quibus sanandis commoda esse censentur, sed potius quatenus nonnullæ eorum particulæ præ cæteris huic vel alteri parti magis vel minus conducunt vel nocent. Quod autem specifica sic dicta in pauca dosi stupendos edant effectus, dependet partim a particularum subtilitate, earumque motus vivacitate & determinatione, partim a constantia & rigiditate particularum integrantium, vehementer æthere circumfluente pressarum & motarum. Adeoque monendi sunt Medici, ne tam facile deflectant a compositione specificorum, veteribus usitatorum, etiamsi videantur sæpenumero ingredientia sibi contraria, cum tamen inde resultet tertium quid, cujus usus est incomparabilis, secundum tritum illud:

Et quæ non possunt singula, juncta valent.

Ad rerum interiora & medicamentorum vires perscrutandas, non opus est ad principia sive Aristotelis, sive Galeni, sive Paracelsi, sive Helmontii refugere, quin observare potius deceat diversas particularum (ex quibus omnia sunt composita) magnitudines, figuras, rigiditates, flexibilitates, irregularitates, cohesiones, adeoque varias determinationes motus: hinc enim facile explicabitur, quomodo peragatur vel divisio, seu attenuatio, vel condensatio, seu incrasatio, vel emollitio, dilutio, dilatatio &c. Qua similiter methodo singulas medicamentorum facultates seorsim examinat Noster, & explicat, materiam medicam insimul suppeditando, atque animadversiones in usum remediorum una cum formulis adjungendo. Denique in *Compendio Chymico* præcipua Chymicæ capita enucleat, & elegantiores simul ac utiliores processus communit.

LUCE ANTONII PORTII OPUSCULA ET FRAGMENTA VARIA. *Excellentissimo viro CAROLO CARAFEO Belvederii Principi &c. dicata.*

Neapoli, ex officina Bulifoniana, 1701. in 12.

plag. 19.

Cujus præclara in Philosophicis juxta & Medicis studiis apud Neapolitanos florent ac vigent merita, Viri Clarissimi, *Luce Antonii Portii*, opuscula & fragmenta optimo instituto typis jam evulgare, operæ duxit pretium *Antonius Bulifonius*. Fragmenta sunt, ut titulus indicat, ex lucubrationibus cathedræ publicæ dicatis, maximam partem nata. Unde etiam nullum in editione eorundem ordinem observare voluit, sed ea, qua publicata sunt serie, eadem nobiscum communicavit laudatus jam *Bulifonius*. Auspiciam facit a dissertatione *de Tumoribus*: ubi diversitatem eorum non solum a variis corporis nostri humoribus, sed partibus solidis etiam, non exceptis minimis fibrillis, imo & æris corpora nostra ambientis vitio, dependere existimat. In specie autem, quomodo fibrillarum vitio tumor generari queat, canceri occulti exemplo eleganter explicat: cujus initium parvam aliquam in fibris glandularum partium regionem, non tumidam,

MENSIS SEPTEMBRIS A. MDCCIV. 419

dam; sed depressam potius atque induratum, cutique tenaciter adhaerentem fuisse, observavit ipse, quale leve quidem initium, longo tempore post, circumpositarum partium excipere solet tumor atque corruptio. Non minus ab ejusmodi nodis in fibris partium p. n. ortis tumores, quos Cysticos appellare consuevimus, nasci persuasus est, ita quidem, ut nisi nodi & radices solvantur, vel quocunque modo corrumpantur, iterum ac brevi quidem repullulare, atque in majorem succrescere molem ejusmodi tumores, ferro licet excisi, soleant. Et cum aëris atherisque non minus, atque humorum & partium solidarum vitio, tumores generari docuerit, exempli loco erysipelas atque ambusta proponit. Scilicet, cum in erysipelate partis affecta robur ut plurimum extirguatur ad tempus, a mali vehementia, talem fere machinam, uti loquitur, ab aëre in hoc affectu induci. Partibus laesis existimat, qualem in ellychnio flamma, qua mediante, quicquid olei in lucerna est, dissipatur tandem atque absimitur. Paradoxum autem videbitur Practicis nostratibus, commendari hac occasione pro remedio experto vitrioli solutionem, utpote quam in erysipelate non minus, atque in ambustis, egregie convenire, expertus asserit Cl. Auctor. De cætero in cura tumorum, vias expedire; ampliata restringere, adstricta ampliare; vitia quaecunque per specificam corrigere, hæc si non sufficiant, ferro & igne malum extirpare; nodos solvere; ubi aëris vitium facessat negotium, mutatione facta, novam particularum organizationem inducere, necessarium esse existimat. Alterum hujus libri opusculum, cui *Agritudinum specimina quadam* titulus, discursus pathologicus est ad hypothesein Auctoris concinnatus. Occurrunt in hoc non pauca notatu digna, præsertim, ubi de morbis animi vel mentis, corruptaque phantasia disserit, s. g. de muliere quadam valetudinaria, quæ post feliciter enixum puerulum, alterum adhuc in utero se gestare credidit, persuasa hoc ex ventre tenso ac duro, in quo rotundum quid, infantis capiti simile, percipiebat etiam. Cum hac animi sui sententia vixit 14 menses, tandem fato cessit; dissecto cadavere repertum est hepar tumidum ac durum usque ad sinistrum latus excrevisse; lien erat etiam immanis magnitudinis, rotundus, & parte quadam hepatis lobo co-

litas. Alius graphice locum designavit in ventre, ubi viventem ranam se habere constanter affirmavit, cujus vocem aliquando sentiret, quamve in aquis, si quas potasset, natare, alio debilitari & conquiescere, atque in vomendi conatu ad gulam fere ascendere perciperet: post duos annos, mortuo homine tabe confecto, pro rana repertus est scirchus varicibus insignitus pyloro adnatus, quam regionem vivens ostendebat, cum de hospite rana philosophabatur querulus. Quæ sequuntur fragmenta *Lectiorum in concursu ad cathedram*, duæque ad *D. Didacum Vincentium a Vidania Epistole*, sunt commentationes atque interpretationes in Galeni textus, ubi e. g. ventilatur, *quid Putredo, quid Pests Galeno sit; qui principes, qui minores Calores eidem &c.* quorum contenta prolixius huc referre non attinet. Sufficiat Cl. Auctoris de Galeno judicium compendiose hic annotasse: *ejus voluminibus bibliothecam contineri omnigena eruditione refertam, in qua tamen multa sint inania prorsus atque inutilia: de cætero ejus industria nos habere fere omnia, quæ ab antiquioribus de re Medica cognita fuerunt.*

De Confectione ciborum in ventriculo, eorundemque ulteriori in intestinis elaboratione, magis libere, missis veterum interpretationibus, philosophatur Cl. Auctor, ita ut clara ratione demonstrat, cibos in ventriculo non calore, aliave nuda qualitate comminui, neque acido duntaxat succo dissolvi, sed plura ac varia in diversis officinis, maximo naturæ studio elaborata, concurrere quæ ciborum confectioni prodesse possint: salivam fermento similem, æthereamque respiratione admissam substantiam, primo loco in hac functione ponit, deinde ad ipsam ventriculi constructionem, eique proxima viscera, quorum compressione & fotu ciborum confectionem juvari egregie certum est, provocat. Et ad hunc modum comminui, subigi, attenuari, solvi, atque in partem substantiasque functionibus vitæ utiles converti alimenta stomacho ingesta, docet. Elapsum a ventriculo chylum in duodeno non solum bile & succo pancreatico dilui, & liquidiorum fieri; verum etiam, modo hæc nullo laborent vitio, leni effervescencia attenuari, utileque ab inutili separari, novique aliquid concipi, asserit. Præterea verisimile ipsi videtur, a glandulis mesenterii

sententia ac ventris inferioris alios ductus ad intestina derivari, liquorem quendam in cavitatem eorum eructantes. Et mucositas illa, qua intrinsecus intestina laxa sunt & lubrica, ad mentem *Nostri*, ab ipsa intestinorum substantia, per poros & meatus hucusque incognitos, effunditur. Cumque cutis vapores & sudores saepe fundat copiosissimos, ab intestinis etiam vapores & sudori simile quid in eorundem cavitatem instillari non dubitat. De *Causis*, quibus *cibus & potus male consciuntur*, iisque *cognoscendis ac distinguendis* agens, in generalibus solum subsistit Cl. Auctor. Agit posthac *de iis, quae cibi & potus abstinentiam*, item, *quae immodicam ex cibo potuque repletionem consequuntur: quae convenient ebris, & illis, qui malis fungis, vel pingui canosa anguilla, aut mugili e lacubus passi sunt.* Ex fragmentis illis *de Abscessu & mala ciborum confectione salivae vitio*, quae ultimo Libri loco inveniuntur, nihil attinet huc referre, cum ab his, quae supra de Tumoribus & ciborum confectione dicta sunt, parum differant.

IL CORPO-UMANO &c.

i. e.

CORPUS HUMANUM, VEL BREVIS HISTORIA, in qua, nova & succineta metodo, omnia ejus organa & functiones principales describuntur. Auctore ALEXANDRO PASCOLI, Perusino, in Univerfitate patria Medicinae Professore & Lectore Publico.

Perusiae, typis Constantini, anno Jubilaeo 1700, in 4.
Constat alph. 2, & 20 tab. aeneis.

HUmani corporis Anatomem qui alias tradere solent Auctores, tali fere procedunt methodo, ut cultri Anatomici vestigia legentes, a peripheria corporis ad interiora usque penetrantes, sigillatim explicent partes illas omnes, quae successive inter secandum, se manifestare solent. Cum autem, observato ejusmodi ordine, non parum difficultatis emergat tyroni, qui hac ratione, ab ignotis ad notiora ducitur, dum e. g. in descriptione cutis, nervorum, arteriarum, venarum, in aliis partibus, tendinis,

men-

membranæ, ligamenti &c. offendit nomina: maxime laudabili instituto Clarissimus præsentis Systematis Anatomici Auctor, *Dn. Alexander Pascoli*, eo ordine corporis nostri describit organa, ut abstrusioribus & magis compositis notionibus præmittat simpliciores & in vulgum notas.

Totum igitur tractatum in duos dispescit libros, quorum primus succincte proponit ipsa organa, alter vero omnes eorum functiones.

Explicando in priori, ut dictum, machinæ hujus animatæ organa, notitiam eorundem præmittit generalem; quo facto in specie Osteologiam proponit, atque hinc progreditur ad singulorum viscerum corporis humani descriptionem, cordis, cerebri, stomachi cæterorumque, usque dum ultimo loco organa generationi & sensibus dicata examinat. In explicatione functionum, quod secundi libri objectum est, de motu fluidorum primo tractat, hinc pergit ad explicationem sensuum; atque alterationum ab objectis sensibilibus in organis sensitivis excitarum; hanc excipit de generatione viviparorum historia, atque in fine adjectæ sunt annotationes antecedentia de functionibus organorum illustrantes. Et cum Myologia studium ut plurimum valde tædiosum esse soleat incipientibus, sufficienti organorum & functionum notitia haud instructis, appendicis & ultimo loco hanc Anatomies partem ponere ratus est, nihil in ea prætermittens, quod ad perfectam musculorum notitiam requiritur. In toto autem opere hoc Anatomico præstantissimorum Auctorum legit vestigia, atque in specie, uti ipse in præfatione fatetur, *Th. Bartholini, Isbrandi Diemerbroeck, Stephani Blancardi, Raymundi Vieussens* &c. ex quibus etiam figuras, pro majori illustratione operi huic adjectas, maximam partem mutuatus est. Quas de functionibus partium, sensibus & generationis negotio fovet hypotheses, ad mentem excellentissimorum Philosophorum, *Borrelli puta, Redi, Marci Malpighii & Bellini* concinnatæ sunt.

* * * * *

A C T A ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Octobris, Anno M DCCIV.

REPONSE AUX QUESTIONS, D'UN PRO-
VINCIAL.

h. c.

RESPONSIO AD QUÆSITA CUJUSDAM PRO-
VINCIALIS.

Roterodami apud Reinerium Leers, 1704. in 12.

Constat Alphab. 1. plag. 5.

HAud facilius ex ungue leonem agnoveris, quam ex hoc elegantissimo libello Autorem ejus πολυμαθιστην Celeberrimum Belgii Varronem Bælium. Sive enim jucundam optimarum rerum varietatem, sive solidissimarum probationum delectum, sive denique ingenuam ratiocinandi artem, & interspersos liberaliter sales paululum respicias, idem certe se prodiderit opifex, qui Dictionarium Historico-Criticum, adplaudente universo literatorum orbe, in lucem emisit. Manipulus autem hęc responsonum, quas ad amici cujusdam procul ab urbano strepitu degentis quæsitæ & dubiæ maturasse fingit, sexaginta septem capitibus absolvitur. Ex iis dum notabilia quædam excerpere statuimus, idem nobis evenit, quod in Magnorum Principum Cimeliarchia admissis accidere solet, ut circumfusi nimio præcellentium rerum agmine hæreant, quid primo, quidve secundo aut tertio contemplari oporteat. Jacienda tamen erit alea, & B. L. desiderium quali quali opella nostra vel leniendum, vel incitandum. Postquam igitur in duobus capitibus urbanæ vitæ pretium suum adjudicavit Nobiliss. Autor, Pseu-

Cap. III.

donymum scriptorē Cornelium Callidiū Chrysolopolitanum inducit, qui inclinante seculo XVI vixit, verumque nomen Cornelii Lōos, patriam vero Goudam, (quod *aurum* lingua Belgica sonat, uti *Loos* vasrum atque callidum denotat,) Hollandiæ urbem præcipuam habuit, Canonicatu ibidem fruens, cujus ingruente bello jacturam facere, solumque mutare coactus fuit. De ingenio ejus scriptisque obiter solum, atque ad Gesneri Bibliothecam subinde se referens loquitur; amplior est circa librum, de vera & falsâ Magia inscriptum, quem Loosius irritor incantationum, pactorum Diabolicorum, & quæ de choreis sagarum nocturnis vulgo circumferuntur, congesserat, & jam Coloniensi Bibliopœ ejus imprimendi curam demandaverat. Rescivisse scilicet istud Nuncium Apostolicum, qui Loosium in Monasterio S. Maximi prope Treviros prehensum, in custodia tam diu detinuit, donec d. 15 Mart. A. 1592 errores suos solenniter ac diris sub imprecationibus recantaret. Instrumentum hujus palinodiæ conservavit Martini del Rio sollicitudo, qui veritus, ne tandem caco-dæmon aliquis Loosii librum in publicam prostraheret auram, illud Disquisitionum Magicarum Tomo II inseruit, ut antidoti loco esset. Pulsus sic miser Treviris, Bruxellas pervenit, ubi Vicarii munus in Ecclesia B. Virginis sustinuit; at superioris denuo hæresis postulatus, in diuturnos carceris incidit squalores, quos equidem evasit, tertiam tamen accusationem sibi imminere sensit, cum circa A. 1597 vitæ stationem relinqueret. In Cap. V prædictiones a Joh. Carione in Chronico suo L. III adductas, tum ipsius quoque Carionis epilogum, de proxime instante mundi interitu, temeritatis redarguit, simulque recentiores nonnullas hujus farinae imposturas allegat. De fide Hæreticis non servanda, num ul-
 C. VIII. & IX. lum Concilium quicquam definiverit, ambiguum esse ait. Inter Pontificios quidem Doctores plures, maximam partem Jureconsultos, eam fovisse sententiam, Theologos e contra illam repudiasse, ceu ex Rosweido & Schultesio peculiaribus libris hanc quæstionem ventilantibus patefceret. Cæterum advertere jubet eos, qui Principi aut Magistratui fas non esse contendunt, ut Hæreticis liberum Religionis usum indulgeat, eundemque secus facientem maledictionem atque iram Dei sibi suisque accelerare volunt, ne indi-

indirecto monstruosam opinionem adstructum eant, quam directis verbis amplecti reformidabant. Sub nomine Fabricii Campolini, Autoris discursus Gallici, de animorum dissensione inter quasdam nationes, præsertim Gallicam & Hispanicam, Mothæum Vayerium latitare innuit, qui tamen scrinia compilaverit Caroli Garfæ Hispani, cujus libellus ejusdem fere argumenti, tempore matrimonii, inter Ludovicum XIII atque Infantem Hispanicam contracti apparuit, quem sane æquiores deprehendas erga Gallos, quam Vayerium erga Hispanos. Porro amicum suum instruit Nosser de genuino sensu verborum Bailleti, qui Martinum del Rio, post plurima scripta vulgata, post summos magistratus honores obitos, Jesuitarum scholas frequentasse, ac rudimenta scientiarum inaudito humilitatis exemplo didicisse affirmavit. Nimirum non existimandum fore, ac si incunabula literarum demum imbiberit, sed quod Superiorum jussu, Cursum Philosophicum denovo inchoare, ejusque absolvendi causa, triennium integrum, una cum aliis adolescentibus, in publico ludo versari debuerit, quo Jesuitarum scholis majore cum successu præfici posset. Explevisse quoque eum Doctoris partes Duaci, Leodii, Lovanii, Salmantice, Gracii, ex Alegambio & Valerio Andrea testatur, animam vero exhalasse d. 19 Oct. 1608, vitæque suæ scriptorem sortitum Nicolaum Surium Flandrum. Inde tractatus ejus duos posthumos & pseudonymos indicat, quorum alter titulo gaudet: *Peniculus foriarum elenchi Scaligeriani pro Societate Jesu, Maldonato, Delrio. Auctore Liberio Sanga Verino Cantabro ad Carolum Bonarscium Belgam.* Alter vero inscriptionem præ se fert: *Commentarius rerum in Belgio gestarum a Petro Henriquez Camite Fontano, addito Tractatu de Tumultibus Belgicis, auctore Rolando Miriteo Onatino.* E tot vero Delrii operibus, hederam tantum suspendit Adversariis ejus in Senecæ Tragoedias, quæ anno ætatis XIX concinnavit, idque propter eruditionem inibi collectam; Disquisitiones autem Magicas commendat ob multifarias variationes, quæ de fascino & strigarum præstigiis unquam innotuerunt. Ridet imprudentiam cujusdam Anonymi, qui Montes Hannoniæ A. 1691 ideo a Rege Galliarum obsessos atque expugnatos, edito scripto asseravit, quod Novum Testamen-

C. XIV.

G. XVI.

C. XIX.

- tum, lingua vulgari donatum, ibidem sub prelo macuerit, cum tamen satis constet, Parisiensium typis illud fuisse descriptum.
- C. XXVI. Autorem libri: *Meditations sur la Metaphysique, par Guillaume Wauver*, Parisiis A. 1678 impressi, venditat Abbatem de Lanion, Academiae Regiae Scientiarum Socium. Lectu non ingrata sunt; quae de Abbate Cotino, foeminis primi ordinis in Aula Gallica olim charo affert, quem ingeniosa Molierii satyra de summa estimatione ad sibilos ludibriaque omnium relegavit. Hinc Philippum II Galliae Regem Augusti cognomen, non in vita sua, nec a Paulo Aemilio, sed post obitum demum, a Rigordo tamen ac Gulielmo de Nangis, Historicis perquam celebribus, jam tulisse declarat. Francisco Ramos del Mansano, Jurisconsulto Hispaniae excellentissimo, plurimas tribuit laudes, eumque anno aetatis XVIII in Salmanticensi Academia Professionem Juridicam non modo obtinuisse, verum etiam ad splendidissima Consiliorum Regionum munia brevi adscendisse perhibet. Illum ipsum quoque esse, qui tractatibus Pacis Pyrenaeae ante Batevillum subscripserit, & Praetensionem Mariae Theresiae Galliarum Reginae in Brabantiam calamo fortiter retuderit. Filium habuit Johannem Franciscum, quem nonnemo *paterna eruditionis spirantem* appellat *imaginem*. Longius jam immorari videas Nostri argumentum de Magia, quippe quod duodecim capitibus eleganter pertexit. Primo autem loco exempla nonnulla foeminarum in medium profert, quae a Cacodamone se obsessas aliquandiu mentitae, poenas tandem detecta fraude luerunt; ubi Bodini supinam credulitatem reprehendit, qui in Damonomania pag. 164 non verecundatus est, pro vera obtrudere historiam Romanam, cujus tamen falsitas diu ante librum ejus excusum omnibus innotuit. Interea non promiscue fidem narrationibus hujusmodi derogandam monet, cum Sacra pagina Diabolicam obsessionem in dubium amplius vocare haud sinat. Ipsemet vero persuasissimus est, solius depravatae imaginationis morbo effici posse imaginarios obsessos, ita ut subornatione aliqua aut malitia minime sit opus. Sic contingere sane posse, ut foeminae timidioris forte pectoris, vel praesudicio laborantes, de sagarum atque incantatorum potestate, statim ut viderunt, illos in conspectu suo ne-

scio quid verborum murmurasse, aliaque glaucomata adhibuisse, se malo Spiritu occupari serio credant, prorumpant in varias actiones & gestus familiares ejusmodi personis, ululent, saltent, & sic porro. Mysticis etiam contemplationibus nimis affixas, & Moniales, quæ libris de tentationibus atque apparitionibus conscriptis multum temporis impendunt, obnoxias fieri posse huic malo, ceu exemplo Angelæ de Foligno, cujus mentio apud Martinum del Rio l. 2. Disquis. Magic. planissime commonstrat. Fac autem, supervenire aliquem autoritate præstantem, qui facundia sua imaginationem domare sciat, videbis profecto, eas ad sanam mentem sensim reduci. Quod ut clarius pateat, maritos aliquot in scenam præducit, qui fascino impotentes se redditos persuasi, non valuerunt diu debitum conjugale exsolvere, donec ejusdem imaginationis virtute, nulloque alio remedio intercedente, masculum receperunt vigorem. Amico vero sciscitanti, quam poena multare oporteat, qui incantationibus ita dictis in perniciem aliorum utantur, distinctius respondet, ita ut sceleratos ejusmodi in tres classes compingat. Esse videlicet alios veros magos, alios imaginarios solum, alios nihil fidei præstigiis istis adjicere. Quod veros magos attinet, quique expresso se pacto Satanae tradiderunt, ut ejus auxilio pessimi desiderii sui fiant compotes, illos ipso facto ultimum incurrisse supplicium pronunciat, cum omnes malitiæ numeros expleant, qui abnegato Deo, cui tanquam Creatori rerum omnium & corpus & animam se debere sciunt, Satanam ejus & generis humani hostem vesano impetu sectantur. Illos vero, qui nullum contractum cum Diabolo iniere, cum eo tamen pacisci, inque militiam ejus transire conati sunt, ut licet delusi a quodam panurgo, falsa alantur opinione, se adstitisse sacris nocturnis, jam sibi integrum esse nocere hominibus, bestiis &c. nihilominus poenam mereri capitalem, cum furia agitentur nefanda, ac detestabili operi proxime se accingant. Si regeas, hujusmodi farina homines, qui lamiarum tripudiis se interruisse garrunt, dementium censu habendos, atque ad Medicorum sudatoria potius, quam ad tribunalia ablegandos esse: tum ita sentit Noster, ut judicio ægrotautes, maniaci aut visionarii carcere includantur, donec resipiscant; qui vero recto rationis usu nequicquam absimiles sunt aliis

C. XXXV.

mortalibus, creduntque firmiter, se commercium cum Satana exercere, quin & in votis habent illud longius continuare, vel ut desertores & blasphematores divini Numinis puniantur. Accedere enim, quod tales ad demerendam Orci gratiam nihil melius sibi proficere autument, quam si veneno pascua inficiant, amicus toxica propinent, infantum abortus procurent, morbos ac contagia immittant, milleque alia hujus generis atrociam perpetrent. Cum ergo publico vivant terrori, referre sane tranquillitatis civilis, ut carcinomata illa quantocyus extirpentur. Urgenti forte: ineptias communiter adhiberi in veneficiis istis, resque nullius efficaciam; replicat Noster: sufficere utique, si imaginarii isti præstigiatores opinentur, posse taliummodi quisquiliis mortem vel damnum inferri, quin & e quotidiana sciant experientia, qualia secum mala imbecillitas atque error popularis ferre soleat. Quod denique illos concernit, qui magiam quidem fabulis accensent, earminibus autem & fascinis aliorum interitum moliuntur, neque eos a crimine vacare ostendit. Nihil enim interesse, sive ferro aut veneno alterum perimas, sive rebus callis te armes, ea sub intentione, ut alteri vitam extorqueas. Quodsi ergo scelestum propositum tristem post se trahat operationem, homicidii reatum nullo subterfugio declinaveris. Aliud dicendum putat, si quis jocandi animo alteri, quem confidentiorem existimavit, quam ut verbis se moveri patiatur, fascinum minatus sit; ubi si præter spem adversi quid eveniret, inconsiderantiam solummodo nota tali impingi posset. Quare verbis tantopere se jam olim adstrinxerint venefici, in Cap. XXXVI explicat, causam accersens a solemnibus carimoniis, ad sacrificia peragenda apud Gentiles excogitatis, siquidem testante Plinio Lib. XXVIII C. 2. Histor. Nat. in hostiis feriendis scrupulose iis satis advertere moris erat; ne in precationibus quid verborum præteriretur, aut præposterum diceretur; secus nihil plane actum esse arbitrabantur. Cum itaque Magi infernalium Deorum auxilio opus quam maxime haberent; verbis etiam stas & conceptis eos sibi propitiare studebant. Multus est in enarranda antiquitate & progressu Magiæ, quem in finem innumera fere exempla e probatis Autoribus conquirunt, unde patere queat, Magiam non fuisse prohibitam, aut a sece populi

C. XXXVII
& XXXVIII.

puli solum deamatam, sed Magistratum, Principum ac Philosophorum suffragio & cultura munitam. Quin nec succedente Christianismo, qui tamen Oraculis silentium imposuit, Magiam detrimenti quicquam sensisse, sed profundiores radices egisse; alias ignorarentur tot legum plaustra incantatores stringentium, ignorarentur choreæ illæ nocturnæ Ethnicis incognitæ, in quibus abominandum spurcitiei genus committi passim creditur. Nulli autem augustiorem sedem stabilivisse Magiam, quam in Norvagia, Lapponia, Islandia, aliisque regionibus Borealibus. Si verum, quod Autor vitæ Doctoris Fausti refert, Cracovia Poloniæ insignem olim scholam Magicam aluit, haud secus ac Saraceni suo ævo Hispali, Toleti ac Salmanticæ Dardanas artes publice docuerunt. Circa processum contra sagas formandum, Malebranchii sententiam amplecti videtur, qui illas non indistinctim poena affici, sed contemptu excipi debere monet, quandoquidem ista methodus omnium sit commodissima, ad restituendum sanæ menti tot imaginarias veneficas, dum commenta sua explodi cernent, ac meticulousorum numerum decrescere. Provocat hac occasione ad Hollandiam, in qua neminem incantationibus fidem præbere, neminem quoque magiæ suspitione onerari invenias, cum e contra in iis provinciis, ubi lamiarum supplicia frequentantur, & rogi crebrius fumant, strigarum examen multiplicetur. Ad minimum perquam caute in inquisitione progrediendum esse suadet, probationes fallaces eliminandas, abrogandas insimul confiscationes bonorum, quibus interdum tum delatores tum iudices inhiare solent. Hujus rei intuitu, Congregationem de propaganda incredulitate perutilem fore jocatur in Germania, ut Missionariis probis & sagacibus judiciorum defectus corrigerentur. Porro Magiam apud Ethnicos nulla poena coercitam fuisse, nisi quatenus noxam intulisset hominibus aut bestiis, pluribus demonstrat. Difficillime etiam tunc temporis actum magicum ab actu religioso primæ frontæ discreveris, uti e sacrificio Dæ Tacitæ apud Ovid. Lib. 2. Fastor. conijcere licet. E scopo tantum solemnitas illa dijudicari debuisse, cumque detexerint magistratus, celebrari nonnulla sacra, quæ animalibus, plantis, imo & hominibus exitium accelerarent, quæ ad nefarias impellerent libidines,

C. XXXIX.

C. XL.

aut

aut mentem plane averterent, supplicio illa expianda sanxerunt. Quæ vero terras fertilitate, milites animo ac robore, aerem salubritate, Remque publicam alio emolumento donare potuerunt, illa sine dubio permissa, nullique poenæ subiecta fuisse dixeris. Testis vicem præstet L. 4. C. de Malef. & Mathemat. in qua Imperator Constantinus quantumvis Christianus diserte edicit: *nulla criminibus implicanda esse remedia humanis quæsitâ corporibus, aut in agrestibus locis innocenter adhibita suffragia, ne maturis vindemiis metuerentur imbres, aut ventis grandinisque agitatione quaterentur, quibus non cujusquam salus aut æstimatio lederetur, sed quorum proficerent actus, ne divina mûnera & labores hominum sternerentur.* Sagarum proinde nomen licet Romani in opprobrio habuerint, mulierculas tamen sagarum characterè insignes idcirco non punire, nisi quousque a malis inferendis sibi non temperarent. Hinc Martinam, quæ a Tacito Annal. l. 3. c. 7 ut veneficiis famosa notatur, propter venenum Germanico propinatam & susurris magicis infectum, supplicio destinatam fuisse legimus; quemadmodum jam A. U. 422 centum & septuaginta foeminae ob magicam scientiam & venena mixta, narante Livio l. VIII, capitalem sententiam subierunt. Pergit deinde ad objectiones aliquot formandas ab amico, quasi apud Aegyptios & Græcos magia equidem crimini fuerit habita, ne siquam verò apud Romanos, dubiaque ita resolvit, ut discrimen statuât inter magiam vulgarem seu perniciosam, & sublimem illam quæ futura rimatur, hominumque utilitatem promovet; hanc nullo modo impietati apud prædictas gentes cessisse, bene tamen alteram. De cætero Poëtarum licentiam increpat, qui Deos Deasque ad magicos actus atque incantationes confugisse, & Lucinam crurum ac digitorum junctioe Alcmeæ partum septem dies continuos impedivisse, Meleagri fata e stipite in ignem coniecto pependisse, Junonem mutuato Veneris cingulo sui amorem in marito Jovè resuscitasse, aliaque hujus generis indecora fabulari non erubuerunt. De imagunculis cereis, quarum mentio extat apud Ovidium in Epistola Hypsipyles ad Jasonem, dum incidenter agit Celeberrimus Autor, audacissimum Ligistarum facinus in Gallia tempore Henrici III R. susceptum simul com-

me-

C. XLI.

C. XLII.

MENSIS OCTOBRIS A. MDCCIV. 44

memorat, qui simulacra Regem referentia e cera effinxerunt, eademque inter XL Missarum solemnia, quae per totidem horas Lutetiae in Ecclesiis parochialibus cantari fecerant, altaribus imponentes, acu pupugerunt, & quidem in quadragesima Missa in regione cordis, sperantes Regem sic enecari posse.

Ad alia jam conversus Noster, ex indicio amici cujusdam, Apotheosin Octaviae Melchiori viduae Recinetensis describit, quam Dominicani istius urbis Monachi A. 1700 d. 17 Oct. propter legatum septem mille thalerorum sibi relictum, ritu plane singulari consecrarunt, imaginem ejus ante altare magnum in mensa collocantes, & suffitu thuribuli, cereisque accensis honorantes.

Minime vulgaria aestimanda sunt, quae occasione Mercurii Gallici adducit. Constat scilicet hunc librum XXV tomis, & incipere A. 1605, desinere autem in A. 1644. Primum ejus compilatorem fuisse Johannem Richerium bibliopolam, cui tamen inventi tituli laudem non debeas, eo quod sub exitum seculi XVI, duo Mercurii Gallo-Belgici prodierint, quorum alter D. M. Jansonium, Doccomensem Frisium, alter Gotardum Artusium parentem habeat. Interim non inficiatur, post Richerii Mercurium plures alios, nimirum Mercurium Jesuiticum autore Jacobo Godofredo A. 1631, Mercurium Helveticum autore Friderico Spanhemio A. 1634, Mercurium Lusitanicum autore Dn. de Grenallie A. 1643, lucem adspexisse. Bailletum certe affirmare, Mercurium Gallicum triginta fere alios sibi similes peperisse. Missa hic facimus, quae de Mercuriorum & Novellarum auctoritate probandi, & num. ab Historico gravi in testimonium advocari mereatur, distincte satis edisserit, concludens melius esse, ut Lectori consulatur libro ubivis obvio citato, quam vanitati Scriptoris ad libros rariore & MStae tantum provocantis. Tum paucis interjectis, panem fermentatum, quem Protestantes in pago Bernensi ad celebrationem Sacrae Coenae jam adhibent, primitus fuisse receptum docet A. 1606, die Nativitatis Christi, cum antea pane azymo inter duas laminas ferreas cocto uterentur. Amicum deinde, qui prava versione Sanderi Historiae de Schismate Anglicano, a Maucroix quodam adornata, seductus Harpsfeldii librum *Corpus* inscriptum in tabernis librariis frustra quaesierat, in viam reducit, de origine erroris cum penitus instruens. Sanderus

C. XLV.

C. XLVI.

C. XLII.

C. L.

C. LII.

etenim scripserat, Nicolaum Harpessfeldum in carcere egregium opus contra Magdeburgenses *Copi* nomine editum publicasse; quod Maucroix ita vertit: *Nicolas Harpessfeld etant en prison composee contre les Centuriateurs de Magdebourg un excellent livre intitule Corpus*. Jam autem satis constare, quod modo dictus Nicolaus Harpessfeld, Archi-Diaconus Cantuariensis, Suprematui Elisabethæ Reginae subscribere nolens, carceri fuerit traditus A. 1566, ibidemque sex Dialogos contra summi Pontificatus, Monasticæ vitæ, Sanctorum, sacrarum imaginum oppugnatores & pseudomartyres &c. elaboraverit, quos ne rebus suis noceret, ad amicum suum Alanum Copum in Belgio degentem evulgandos curavit. Hic equidem nomen suum titulo adposuit, in calce vero libri majores hæc literas addidit: A. H. L. N. H. E. V. E. A. C. quarum significatio: *Auctor hujus libri Nicolaus Harpessfeldus: edidit vero eum*

C. LIII. *Alanus Copus*. Nec minus Clarissimi Dupinii hallucinationem in Biblioth. Eccles. T. IX p. 200 edit. Belg. observat, Harmenopoli Dictionarium Juris Civilis, quod Joh. Mercerus Latino ornatu donasset, attribuentis, cum tamen Prochiron seu Manuale legum nominare debuisset. Etiam si enim tale Harmenopoli Dictionarium, teste Lambecio, in Vindobonensi Bibliotheca adhuc delitesceret, id excusare Dupinium haud posse, utpote quod nunquam excusum, multo minus in Latinam linguam translatum apparuerit. Vix etiam accuratioris Chronologiæ regulis eum satisfacere, quando Harmenopulum eo tempore, quo Bogomilorum secta innovit, floruisse tradit; siquidem certum sit, istam hæresin sub Alexio Comneno, A. 1080 summam rerum adepti, se exferere cœpisse.

C. LIV. Jam magicarum narrationum filam recipit Eruditissimus Auctor, & prudentiæ Catharinæ Medicæ parum convenire autumat fabulam, quam Anonymus in libello: *L'Art d'assassiner les Rois enseigné par les Jesuites* &c. primus divulgavit, quod scilicet memorata Regina numisma arcum oblongum, chalybea inclusum arcula; Mefmio familiari suo, sub jurata silentii fidæ asservandum dederit, in quo ipsa supplicis habitu, mediæque inter tres filios Carolum, Henricam atque Alensonii Ducem, Diabolo terribili specie exsculpto ac throno infidenti genibus advoluta conspiceretur, cum inscriptione Gallica: *Soit, pourveu que je regnè,*
h. e.

MENSIS OCTOBRIS A. MDCCIV. 443

h. e. *Sit ita, modo ego regnem.* Itam, inquam, recensionem calculo suo adprobare renuit, non quasi pietati Catharina, superstitionibus magicis efflicta dedita, repugnet, aut quasi factum sit nimis abominandum vel plane impossibile, sed quod credere nequeat, Mediceam tam socordis fuisse animi, ut post Mesmii excessum, qui A. 1569 contigit, pyxidem illam ab heredibus ejus sibi reddi non postulaverit, cum tamen ipsa A. 1589 demum viveret finem fecerit. Mezeraium in Compend. Chronol. T. V p. 185 taxat propterea, quod Eschellium, presbyterum magum, ad capitale supplicium raptum fuisse asseruit. Neque enim presbyteri dignitatem ipsi, nec nomen, quod fuit Troisfchelles, competere, neque etiam mortis sententiam eum subisse adfirmat. Bodinum pariter titubanti valde gradu in Demonomania incedere, & magi istius accusationem, modo ad tempus R. Caroli IX, modo Heinrichi III referre, modo tria centena millia magorum, modo centum millia solum, juxta effatum ejus, in Gallia admittere ostendit. Arrepta sic occasione, velut in parenthesis incipit, quod licet Julii III Pontificis ætate, quadraginta millia meretricum tributum annuum pendentium, Romæ numerata fuerint, proximo tamen anno Jubilari, e 14690 incolis Urbis, meretricum numerus ad quingentastriginta duas solum excreverit, haud obscuro indicio, ut lepide colligit, mundum non in omnibus, ceu in proverbio est, in deteriora mutari. Sub finem horum discursuum varia adhuc, Cap. LVIII. quæ Antonius de la Sale, Vigenarius, del Rio, Leander Alberti, Palingenius, Aneasque Sylvius, de Sibylla famosa, specum infinitæ altitudinis in Nursinis montibus inhabitante, advenasque Magiam docente consignarunt, curiose annectit. Ad alia rursus delapsus, causam Gebhardi Truchsessii Archi-Episcopi Colonienfis, qui utut Reformatae Religioni addictus atque uxoratus, Archi-Episcopale fastigium, contra pacem Religiosam, & reluctante Capitulo, tueri modis omnibus voluit, perinjustam censet, suamque opinionem pluribus defendit. Errorem autem Mezeraii simul configit, cui Gebhardus, præ intolerabili animi mœrore, Hagæ Comitum exspirasse dicitur, refragante Meterano, qui eum A. 1589 in Germaniam, ad res suas reparandas, reversum esse perhibet. Auctorem libri Gallici, cui lemma: *Apparitions Angloises*, hariolatur C. LXII.

C. XLVII.

esse Paulianum, qui tempore Revocationis Edicti Nannetensis, Nemausi Ministrum verbi Divini egit, postquam vero ayita sacra ejuravit, Censuram Epistolarum Pastoralium, quæ Dn. Jurio debentur, A. 1689 publicæ luci exposuit. Epilogum hujus libri impendit, quibusdam Anonymis & Pseudonymis indagandis, ita ut beneficio Nostri exploratum habeamus, Fedéo vindicari oportere Meditationes Metaphysicas de origine animæ, ejus natura, beatitudine &c. Gallice & Latine A. 1683 & 1686 excusas; Radulpho Bathursto partem Vitæ Hobbesianæ; Klifforto Nobili Anglo Tractatum de Ratione humana, qui A. 1682 Gallicâ versione magis inclaruit; Souveraino Gallo, Anglicæ Ecclesiæ dein aggregato, Platonismum Develatum, seu Diatribam de Verbo Platónico; Simoni auctori Historiæ Criticæ V. & N. T. Epistolam Rabbinorum utriusque Synagogæ Amstelodamensis ad Jurium, idioma Gallico A. 5446 æræ Judaicæ vulgatam; Pithoisio, quondam Monacho Franciscano ex Ordine Minimorum, tum Advocato ac Professore in Academia Sedanensi, Apocalypsin Melitonis, seu Revelationem Mysteriorum Cœnobiticorum a Melitone factam, quæ A. 1662 Gallicè itidem prodiit; Silhonio præfationem ad Perfectum belli Ducem Rohanæ Principis; Abbati Terfonio Dilucidationem epistolæ, Bataviæ in India Orientali scriptæ, sub titulo, *Nova ex Insula Borneo*, impressam Monte Pessulo, A. 1687; Sourio, Religioso Ordinis Fontis Ebraldi, Dissertationem Apologeticam pro B. Roberto d' Arbrisselles Fundatore prædicti Ordinis, A. 1701 editam; Abb. Chevremontio, conditori Testamenti Politici Ducis Lotharingiæ, Caroli V Christianismum explanatum circa controversias hujus ævi Quietismum concernentes &c. qui A. 1700 lucem vidit; Guettio de Citri Historiam primi & secundi Triumviratus, nec non versionem Gallicam devictæ Floridæ & regni Mexicani; Johnsonio denique, qui A. 1702 mense Decembris morti succubuit, Julianum Apostatam. Plura adhuc superessent notabilia de Ducissa Mazarini, de duobus Marefchallis Galliæ Lorgio & Catenatio, aliaque Philosophica, de animæ immortalitate, de materiæ extensione, de bello & pace, de Despotismo &c. quæ singula consulto ac nimis prolixitatis vitandæ causa præterimus, rati B. L. sitim jam satis nos accendisse, ut librum ipsum a capite ad calcem perlegere anhelæt.

M. PAULI MARTINI ALBERTI, V. D. MINI-
stri Norimberg. שער לשון הקראש *sive Porta Linguae San-*
ctae, hoc est, Lexicon Novum Hebraeo-Latino-

Biblicum.

Budissæ, apud Frid. Arnstium, 1704. in 4. Alphab. 8.

Cum tam rari inter Christianos antehac vel leviter tantum Hebraicarum literarum periti, omni fere ætate reperirentur, ut uni, quod ajunt, annulo inscribi possent, nunc se vicissim ubique gentium præclara produnt ingenia, & istis sese studiis cum cura mancipant, inque id quam enixissime incumbunt, ut aliis pariter eorum dulcedinem ac necessitatem persuadeant, & ad operæ pretium in his faciendum adjumenta suppeditent. Quod dum in epistola huic operi præfixa miratur exercitatissimus in hac palæstra Wagenseilius, haud vanis forte conjecturis illum niti autumat, qui coelestem providentiam peculiare aliquid circa gentem Judaicam moliri, inde collegerit. Nos id ipsum in medio relinquimus, & Reverendi interea Autoris merito celebramus industriam, quam in novum hoc Lexicon Hebraeo-Latino-Biblicum impendit. Multa siquidem in istud confluere animadvertimus, quæ in aliis ejusmodi scriptis frustra quæsieris. Et ut universa methodi ab ipso adhibitæ ratio paulo constet penitius, ea, quæ sparsim is & ubique præstitit, summatim indicamus. Videlicet ad formam Lexici Schreveliani Græci, justam servavit *literarum initialium* seriem, singulasque secundum illas voces, quolibet sub litera initiali, in qua textus eas Biblicus exhibet, disposuit. *Difficultates* ubi emergunt, ut passim emergere sentias quam plurimas, rationes illas superandi ex Grammaticis præstantissimis, Schickardo, Wasmutho, Danzio, fideliter commonstravit. *Ety-mologiam radicum*, ad ductum celeberrimi Neumanni, servatis, ubi fieri commode potuit, ipsismet Autoris eruditissimi verbis investigavit. *Nomina propria*, eorumque significationes, ex Onomastico maxime, quod Briani Waltoni Bibliis Polyglotis annexum est, subjecit. Ex tractatu Cl. Hilleri *de kerî & kebhî* peculiarem Indicem huc facientem, ordine Alphabeticum dispositum, inseruit. *Loca parallela*, &, ubi ubi vocabulum aliquod plus vi-

ce simplici in sacris paginis occurrit, una in medium protulit, Quin & *particulas*, earumque varios significatus, ex Noldii Concordantis, Glassii Philologia, Danzii Interprete, & Philologorum aliorum, sed & e Geieri imprimis ac Sebastiani Schmidii scriptis exegeticis, solcite excussit. Insuper dilucidam explicationem *animalium*, tam mundorum quam immundorum, *gemmarum* item & *lapidum* evolutionem, *idolorum* descriptionem, & alia ad *personas resque sacras*, ad *tempora & festa*, ad *mensuras*, *pandera & monetas*, & ad *universam antiquitatem Hebraeorum* spectantia, pro instituti ratione paucis verbis insinuavit, atque ad Auctores, plura de his talibus differentes, Lectores curiosos remisit. Hæc ergo quibus placuerint, vires Nostro otiumque nobiscum procul dubio apprecabuntur, ut, quam insuper extruere meditatur, *Linguae Chaldaee Portam*, eadem mox felicitate Eruditi Orbis oculis subicere valeat.

JOHANNIS FABRICII, S. THEOL. D. EJUSQUE
in Academia Julia Professoris primarii, Abatis Regie Luterae, &
Ser. Ducis Brunsvic. ac Luneb. Consilarii Eccles. Consideratio
Variarum Controversiarum.

Helmstadii, apud Georg. Wolfg. Hammium, 1704. in 4.
Alphab. 3. plag. 13.

Qui anno 1699 publicavit *Amanitates Theologicas*, in Actis nostris eodem anno pag. 285. sqq. memoratas, & nuper admodum novam & politam, ut proxime innuimus, *Gulielmi Forbesii & Compendii Veroniani* editionem curavit, Reverendissimus Abbas, nunc Considerationem exhibet variarum controversiarum. Controvertit autem modesto stylo cum Atheis, Gentilibus, Judæis, Mahommedanis, Socinianis, Anabaptistis, Pontificiis & Reformatis, operique interferit quædam hæcenus inedita Christiani *Dreieri*, Herm. *Conringii*, Joh. *Conr. Dürrii*, & cognominis *Parentis sui*, Theologi primum Altorfni, deinde Noribergensis, quæ suis locis facile possunt reperiri, modo indices adjecti confabulantur, sive materiarum, sive auctorum, sive rerum. In controversiis cum *Atheis*, præmittit distinctionem *Atheorum*, ac deinde argu-

MENSIS OCTOBRIS A. MDCCIV. 447.

argumentis eorum respondet. Cum *Gentilibus* agens, tradit descriptionem religionis ethnicae, disserit de multitudine gentilium, nec non de modo eos convertendi, & ea, quae nobis obijciunt, solvere nititur. Contra *Judeos* disputans, ante omnia exponit, quinam hic per *Judeos* intelligantur; & cum multis viris eruditis, spem de notabili & insigni eorum conversione fovens, ostendit, praecipuam controversiam esse de Messia, atque ad demonstrandum, Jesum esse Christum, praesupponendam divinitatem librorum N. T. veritatemque historiae illis contentae. Inde praedictiones de Messia, quarum aliae negative, aliae affirmative concludunt, considerat atque enucleat, & tandem ad argumenta *Judeorum* respondet, quaedamque in processu cum *Judeis* observanda subministrat. In controversiis cum *Mahomedanis* commonstrat, inter capita Theologiae seu potius matæologiae eorum, praecipua esse haec duo, de Mahommede & de Alcorano. Mox autem, evoluta Saracenorum, Agarenorum, Turcarum, & Muselmanorum appellatione, adversariorum istorum paralogismos, & media eorundem conversionis, nec non cautelas in disputatione hac observandas, fideliter suppeditat. Contra *Socinianos* facit Animadversiones in Catechesin Racoviensem, & omnia illius dogmata ordine examinat, exceptis iis, quae tradit de Sacramentis, quoniam haec in controversiis Anabaptistarum & Reformatorum tractanda sunt. Praemittit autem huic examini denominationem, dogmata, & antecessores Socinianorum, item discrimen eorundem & Arianorum, & quo modo contra illos disputandum sit, indicat; atque sub finem, Ecclesiarum & doctorum de iis judicia promittit. Cum *Anabaptistis* controvertens, potiores eorum errores refellere studet, videlicet, 1. de paedobaptismo, 2. de carne Christi, 3. de juramentis, 4. de Magistratu politico, ubi in specie agit de judiciis forensibus, bellis, & suppliciis facinorosorum, melioremque Anabaptistarum de Magistratus officio, bellis & juramentis declarationem aperit. Inquiri etiam, an doceant somnium animarum piorum defunctorum, & explicata orthodoxorum de suppliciis sententia, modum cum Anabaptistis procedendi, itemque eruditorum de iis judicia tradit. Disquisitioni controversiarum *Pontificiarum* praemittit explicationem vocis *Pontifici*.

rificii, quo sensu illa in praesenti adhibeatur, atque ostendit, cum quibus sit disputandum; quidque contra Pontificios scripturo observandum visum sit Hoornebeckio. Ipsae autem controversiae, quae hic ventilantur, concernunt doctrinam de necessitate Scripturae sacrae, mandato scribendi Apostolis dato, norma & iudice controversiarum ac Pontificis infallibilitate, authentia vulgatae Latinae versionis, lectione Scripturae sacrae, libris apocryphis veteris Testamenti, perspicuitate & perfectione Scripturae sacrae, traditionibus, concupiscentia post baptismum in renatis reliqua, baptismi effectu quoad peccatum, immaculata conceptione B. Mariae virginis, operibus non renatorum, libero arbitrio, fidei speciebus, fidei justificantis objecto, subjecto, & notitiae an assensus illa sit, item an fides sola justificet de causa formali justificationis, iustitiae incremento & consecratione, dispositionibus ad justificationem, certitudine gratiae & remissionis peccatorum, bonorum operum necessitate, legum humanarum obligatione, bonorum operum efficientia, Christo legislatore, possibilitate observandi mandata Dei & implendi legem, merito bonorum operum, intuitu mercedis aeternae in bonorum operum exercitio, fiducia in meritis, numero sacramentorum V. T. differentia sacramentorum V. & N. T., sacramentorum N. T. efficientia ex opere operato, caractere, intentione Ministri, discrimine baptismi Johannis & Christi, fide infantum; transubstantiatione, hostiae consecratae repositione & asservatione, adoratione eucharistiae, communione sub utraque, poenitentia secundum post naufragium tabula, partibus poenitentiae, contritione, perfectione contritionis, attritione, confessione auriculari, satisfactione, indulgentiis, purgatorio, oratione pro defunctis, sacrificio missae, sacrificio missae propitiatorio, missis solitariis, canone missae, invocatione Sanctorum, cultu imaginum, veneratione reliquiarum, conjugio clericorum, consilio perfectionis, & primatu Pontificis Romani, atque hanc tractationem claudit communicatione iudiciorum, quae eruditi tenent de Pontificiis, mitiusque etiam de nobis iudicium competere Pontificiis, insert. Erasmi autem, Wicelii, Cassandri, similiumque scriptorum auctoritate quando utitur, non id facit, quod nesciat, eos Papalibus invidiosos esse, sed quia ab Ecclesia Romana, quae a Curia Romana diligenter

ter est distinguenda, non sunt improbi, immo nec potuerunt improbari, quum ejus doctrinam constanter amplexi sint, atque ad obitum usque retinuerint, & a summis inter Pontificios v. r. is maximi fuerint æstimati, æstimenturque. De quo legi potest Proœmium Coafess. Cathol. J. Gerardi p. 10. & seqq. Denique controversias cum *Reformatis*, seu, ut alii appellant, Calvinianis, ad tres potissimas reduci posse statuit, videlicet de cœna Domini, persona Christi, & prædestinatione. Hisque ordine & alicubi κατ' ἀρχαίων excussis, subjungit alias de causa peccati, baptismi efficacia, ritibus ac ceremoniis, baptismo a laico vel muliere administrato, exorcismo, oblati seu hostiæ & fractione panis, confessione & absolutione privata, imaginibus, & distributione præceptorum decalogi, atque hanc etiam diatriben obsignat eruditorum de Reformati judicis, & scriptorum seu librorum Reformati oppositorum recensione, quales recensioni & singulis prioribus tractationibus subjecerat. Sed & de *Prefatione* Auctoris adhuc aliquid dicendum restat. Enim vero in ea ostendit, qualis esse, & quomodo rem suam agere debeat, qui controversias theologicas recte & utiliter velit tractare: videlicet eum oportere esse Dei timentem, probum, humanum, mitem, justum, æquum, solide eruditum, industrium, accuratum, judicio valentem, & pacis æque ac veritatis amantem, & negotium agere positus, præjudiciis & pravis affectibus atque suspitionibus, nec statim in malam partem debere interpretari, quod meliorem sensum admittit. Discrimen etiam faciendum esse, inter sententias integrarum Ecclesiarum & particularium Doctorum, inter scripta symbolica & certorum auctorum, inter dogmata fundamentalia & quæstiones annatas, inter incommodas nonnullorum scriptorum locutiones & dexteriores earum sensum, inter dogmata expressa & consequentias quæ inde formantur, inter personas integrasque sectas & earum errores seu vitia. Aliorum sententias petendas esse potius ex ipsorum, & potissimum symbolicis, quam dissentientium scriptis, & cavendum, ne disputator sit mancipium magistrorum; utile autem esse, si cum adversariis crebrius sit conversatus, eorumque explicationes in colloquiis & disputationibus ipse audiverit, studiumque esse ponendum non in augendis & sôven-

dis, sed minuendis & componendis controversiis, quantum quidem salva veritate fieri potest, & singulas controversias ad illum salutarem transferendas, ignorantiamque propriam, sicubi aqua haeret, & revelatione caremus, ingenue profitendam. Ita vero Auctor in omnibus huius controversiarum partibus se gerit, ut suas sententias, quanquam doctorum virorum suffragiis munitas, nemini obtrudat, sed cuique suam sentiendi libertatem relinquat, idem jus ab aliis sibi pollicitus.

MEMOIRES POUR SERVIR A L'HISTOIRE ECCLÉSIASTIQUE &c.

*COMMENTARIUM COMPONENTEM HISTORIAM
ECCLESIASTICAM INSERVITURI, AUCTORE NANO TILLEMONTIO.
T. VIII.*

Parisii, apud Car. Robustel, 1702, 4. Alph. 4. pag. 18.

Primum inter Ecclesiae Doctores, quos in hoc Volumine, quod nunc exhibemus (septimo, cum ad nos non cum pervenerit, in aliud tempus sepositio) Tillemontius sistit (namque *αὐτὸν ἀποπέμψας καὶ πρὸς τὸν ἄλλον*, ad rem ipsam statim accedimus, cum operis huius ratio satis iam omnibus constet) locum se o merito occupat Athanasius. Multa profecto de eo hic disputantur, quae legisse poterit nemo. Sed nos seculo utemur. Celebris imprimis est controversia de Athanasio puero adhuc baptizante, & Alexandro Episcopo hunc baptismum adprobante. Ruffinus ab illis, qui cum Athanasio vixerunt, se hoc accepisse fefert: quare facile Soerati ac Sozomeno, qui tamen dubitanter ea de re loquuntur, aliisque pluribus, hoc persuadere potuit. Nihil fecius non desunt, ut Tillemontius docet, qui hoc in dubium vocant. Nec profecto verosimile admodum, Alexandrum Episcopum actum ejusmodi puerilem, pro legitimo baptismo aut habuisse, aut habere potuisse. In vita insuper Athanasii, quae operibus ejus subjungitur, innui quodammodo, jussu Alexandri pueros ab Athanasio puero per ludum baptizatos, deinde rite baptizatos esse; quod Ruffini & reliquorum narrationi profus repugnet: sed ta-

men

men hoc aperte ab auctore istius vitæ non asseri, concedit Tillemontius. Quicquid hujus sit, non omnino ætatem Athanasii cum hac sententia convenire, idem observat. Admodum enim puerum fuisse Athanasium, necesse est, dum istud perpetravit, si vera sunt, quæ dicunt: id quod equidem & Socrates disertè dicit, & Baronius, qui duodecimum ætatis annum eum excedere non potuisse conicit, quanquam Papebrochius eum cetero solum, aut ad summum decem annorum fuisse, contendat. Verum cum constet, Petrum, episcopum Alexandrinum, mortuum esse die XXX aut XXVI anni CCCXI, non potuisse, manifestum est, hoc contingere, nisi in exitu anni CCCXII. Jam si ponamus, Athanasium duodecim tum fuisse annorum puerum, sequitur, cum anno CCCXXVI ad episcopatum eveheretur, eum XXV annorum fuisse. Hoc vero sibi quis persuadeat? Præsertim si cogitemus (ita porro Tillemontius rationes subducit) Athanasium, cum Episcopus fieret, jam multis eruditionis & zeli contra Arianos, quibus & tam acriter in concilio Niceno se opposuerat, speciminibus fuisse conspicuum. Accedit, quod Rufinus addit, eodem die, quo Athanasius pueros baptizavit, celebratum fuisse festum in honorem S. Petri Ep. Alexandrini, episcopumque Alexandrum Presbyteros atque Diaconos convivio excepisse. Id etiam factum fuisse eo tempore, quo Ethnicorum furor atque vexatio Ecclesiæ incubuit, a vero profus abhorret. Incubuit autem omnino adhuc mense Novembri anno CCCXII. Dubitatque etiam Tillemontius, an Christianis hoc tempore ob eandem causam sacra sua clanculum administrantibus, pueri ritum, quibus conferri baptismus solebat, adeo periti esse potuerint, ut in ludis eos imitari illis primum esset. Atque hisce quidem rationibus, præsertim ea, quæ ex temporum circumstantia desumata est, commotum Henschenium, questionem proponere, sed non decidere: Benedictinos autem in Vita Athanasii hoc facinus profus inficari, & inter commenta referre. Papebrochium, ut causam tractetur, eo tandem redigi, ut asserat Petrum, Alexandrinum Episcopum, A. CCCIII martyrio finisse vitam. Sed refragari diserte Eusebium. Rectius forte alia via eum sibi consulere, dum autumet, non sub Alexandro, sed sub ipso Petro episcopo hoc contigisse. Hoc

ipso tamen pleraque jam corrumpere, quae Rufinus narrat. Nihil ergo ob stare, quin plane Rufinus deseratur, & haec de Athanasio puero baptizante historia, reliquis ejus figmentis atque erroribus addatur. Idque eo magis, quod vel ipsius Papebrochii, Valesii, aliorumque iudicio, non ubique promereatur fidem.

P. 655.

Utique magna ubique circumspectione in veterum monumentis evolvendis opus est; cum hinc inde in praestantissimis gravissimi etiam deprehendantur lapsus. Id quod, si alia documenta deessent, vel ex iis, quae circa vitam Athanasii Tillemontius observat, luculenter comprobari posset. Sic Epiphanius de electione Athanasii verba faciens, mortuo Alexandro, & Athanasio absente, cum diutius ecclesia Alexandrina Pastore carere non posset, Achillam electum fuisse auctor est; a Meletianis autem eodem tempore Theonam Episcopum constitutum: Achilla autem, tribus circiter mensibus elapsis, mortuo, Athanasium demum episcopalem sedem obtinuisse. Sed mirifice hic cuncta turbare Epiphanium; cui & ceteroquin in historicis non semper fidendum sit, praesertim in causa Meletianorum, aperte pronunciat Tillemontius. In eo namque omnes historicos consentire, Achillam non successorem, quod vult Epiphanius, sed antecessorem Alexandri fuisse. Ad Theonam vero quod attinet, inter episcopos hujus Ecclesiae, nullum illius nominis commemorari, praeterquam illum, qui sub finem tertii seculi ante Petrum Ecclesiae Alexandrinae praefuit. Quod si vero aliquid veri narrationi Epiphanii subsit, forte Theonam illum, qui cum Ario sacra dignitate exutus est, intelligi posse: quanquam hunc in episcopum electum fuisse, non constat, etsi Ariani eum eligere voluerint. Nec verosimile putat, a Meletianis Theonam potius quam Meletium ipsum electum. Ita ergo tota ista Epiphanii relatio corrumpitur. Huic jungeremus Philostorgium, nisi is jam pridem Ariani favore deprehensus fuisset, suamque ideo apud orthodoxos jam pridem decoxisset fidem. Illustre tamen valde est, quod de eo nos docet Tillemontius. Constat quot calumniarum plaustra in Athanasium exoneraverint Ariani. Inter alia, ut minus recte ordinatum probarent, fingebant, quinquaginta quatuor episcopos Aegyptios, quorum alii Alexandri, alii Meletii partes sequebantur, jurisjurandi vinculo se

invi-

in vicem obstrinxisse, non nisi communi suffragio, & finita prius, quæ eos dividebat, lite, se episcopum electuros. Mox tamen sex aut septem, insuper habito iurejurando, Athanasium elegisse, & reclamantibus licet ceteris, renitente populo, in sacrum recepisse ordinem. Ita Ariani. Philostorgius, ut artis fingendi peritum se ostenderet, addit, Athanasium vespertino tempore aliquando occupasse templum S. Dionysii, clausisque per illos, qui a partibus ejus erant, foribus, duos, quos in templo isto offendebat, episcopos coegisse, ut sacrum sibi conferrent ordinem. Anathematis fulmine hanc ob causam a ceteris percussum Athanasium, nihilotenus omnes tandem superasse difficultates, nomineque totius civitatis electionem suam significasse Imperatori, ac confirmationem impetrasse. Magna hæc temeritate, imò impudentia Philostorgius, cum consentientibus omnium testimonio, nulla temere ullius episcopi electio ordine magis, & ad præscriptum sacrorum canonum peracta fuerit. Existimat autem Tillemontius, hæc maximam partem post concilium deum Alexandrinum, anno CCCXXXIX habitum, excogitata fuisse, cum in eo ista commenta non refellantur. Sed Ruffino, Epiphano, Philostorgio, adjungamus Theodoretum, Asserit is, inimicos Athanasii milites quosdam argento corrupisse, ut coram Constantino accusarent Athanasium, quod pecuniam ad quendam, qui in Imperatorem insurrexerat, misisset, & eam quidem pecuniam, quam ex tributo, Ægypto ab Athanasio imposito, collegisset. Hic primo notat Tillemontius noster, ultimum accusationis caput peculiare fuisse, & a priori separandum. Ad prius autem quod attinet, ex ipso Athanasio constare, non a militibus, sed a Meletianis accusatum fuisse Athanasium; ab his autem, ut dictis fidem facerent, milites pecunia corruptos adhibitos fuisse. Sed mittimus cetera, quæ ad idem confirmandum adduci potuissent.

Ad celebrem nos potius convertimus quæstionem de Symbolo, ut vocatur, Athanasiano. Hoc, si Baronio credimus, ab Athanasio anno CCCXLI in concilio Romano compositum fuit, cum Romanus, ceterique Episcopi recipere eum prius nollent, quam publicam & solennem fidei professionem edidisset. Sed jam Voffium in peculiari, quæ nota est, commentatione observasse, Tille-

p. 656.

p. 667.

montius monet, maximo studio Ecclesiam nova symbola hoc tempore evitasse. Ipse addit, magis adhuc evitasse Athanasium, symbolo Niceno ita addictum, ut de Arianorum variis symbolis a Niceno discedentibus, ubique conquereretur. Nec verosimile putat, exegisse episcopos ab Athanasio fidei professionem, cum non ob doctrinam, sed ob mores accusatus fuerit. Quis etiam crederet, inquit, omisitum Athanasium fuisse vocem *consubstantialis*? Vossius addit, in nullo fere antiquo codice manuscripto operum Athanasii, hoc symbolum reperiri: sed in quibusdam tamen perantiquis hoc reperiri, docet Tillemontius. Ceteræ Vossii rationes huc redeunt: neque Cyrillum, neque Theodoretum, nec reliquos Græcos; rursus nec Cœlestinum, nec Callianum, nec Leonem, nec ceteros Occidentalis ecclesie Doctores, hoc symbolum, aut adversus Nestorium, aut adversus Eutychen allegare: loquendi denique rationem formulasque non setis cum stylo Athanasii consentire, etsi doctrina sententiaque ejus accurate in eodem exprimatur, cum v. g. Athanasius citra ambages Filium, etiam qua divinitatem, Patre minorem dicat, cum a Patre divinitatem habeat. Tillemontius vero & hoc subjungit, Nestorij atque Eutychis error non minus hoc symbolum oppositum esse, ac Arianis, unde concludit, non posse hoc tempore Athanasii fuisse confectum. Urget ulterius Vossius, Symbolum hoc Latina lingua ab ipso auctore editum, Athanasium vero Græcum fuisse. At cum quatuor annos Treviris atque Romæ vixerit Athanasius, Latine lingue non profus rudis censeri debet, jndice Tillemontio. An vero genium indolemque Latine lingue tam accurate edoctus fuerit, ut tam accommodate ad eum scripserit, uti auctorem symboli scripsisse constat, merito dubitatur. Quod si quis contenderit, Græcum, quod hodie extat, Symboli hujus exemplum, ipsum Athanasium agnoscere autorem, ei obstare putat Tillemontius vocem *ὕψιστος* pro *persona*, quæ Latinis per *ἐπίστασι* substantiam intelligentibus displicuerit, & Athanasio isto sensu tribui nequeat. Ceterum quod idem Vossius autumat, ante Abbatem Floriacensem, qui seculo decimo vixit, neminem hujus Symboli mentionem facere, quanquam nec Abbo discrete faciat, postea vero itidem alium de eo esse silentium, & ne in controversiis

MENSIS OCTOBRIS A. M DCCIV 455

his quidem cum Græcis, quibus tamen in quaestione de processio-
 ne Spiritus S. omnino opponi potuisset, ad illud provocari, us-
 que ad Gregorii IX tempora, in eo neutiquam usquequaque se-
 cum consentientem habet Tillemontium. Namque ante Abbo-
 nem, seculo IX allegasse hoc symbolum Hincmarum, prater-
 ca Abitonem Episcopum Basileensem, Ratraminum Monachum
 Corbeiensem, aliosque. Immo in concilio Augustodunensi, quod ac-
 curatioribus ad annum DCLXX referunt, sub poena constitutum esse,
 ut clerici memoria teneant symbolum Apostolicum, & fidem S.
 Athanasii. Immo legi hoc ipsum symbolum, aut integrum, aut qua-
 partem, in tribus manu exaratis codicibus, qui circa finem seculi VI
 scripti videantur. In illorum uno, symbolum hoc titulo *Fidei Catho-
 licæ* insigniri, in reliquis inscriptione carere; unum quoque ex
 iis significare, ex Trevirensi exemplo, eoque lacero, hoc descri-
 ptum esse. Denique & ab Augustino super Psalmum CXX hoc
 symbolum citari, & quidem sub nomine Athanasii, sed observa-
 se Doctores Lovanienses pariter ac Benedictinos, hoc in antiquis
 codicibus non legi, adeoque ab aliena manu adscriptum, haud
 dubie in textum ipsum irrepsisse. Ex hisce ergo tandem collig-
 it Tillemontius, symbolum esse omnino perantiquum, sed A-
 thanasium tamen neutiquam agnoscere auctorem; qua in re eru-
 diti hodie fere consentiant. Fuerunt autem, qui suas de vero
 symboli hujus auctore proferrent conjecturas. Quos inter Ques-
 nellius existimat, forte a Vigilio Tapsensi, circa finem seculi V, sub
 Athanasii nomine hoc symbolum compositum fuisse, quod pe-
 culiari comprobare dissertatione voluit, qua Bellandum, alios-
 que in suam protraxit sententiam. Eam vero Chiffletius atque
 Labbeus rejecerunt opinionem, Antelmus vero aperte & ex
 instituto itidem peculiari dissertatione impugnavit. Rationes
 Quesnellii sunt: primo, quod symbolum hoc post S. Leonis
 tempora, quippe qui ejus testimonio contra Eutychianos usus
 non sit, conditum sit, idem tamen longe antiquius sit concilio Au-
 gustodunensi, ejusque adeo origo in tempora Vigilii Tapsensis ca-
 dat. Deinde, quod hocce symbolum semper Athanasii nomen
 prætulerit: Vigilio autem in more positum fuerit, scripta sua anti-
 quis Patribus, præsertim Athanasio attribuere. Denique, quod
 sym-

symbolum hocce simile sit admodum scripto Vigili contra Mari-
 vadum aut Varivadum. Ad hæc autem respondet Antelmus:
 scriptum contra Marivadum non agnoscere auctorem Vigilium;
 symbolum istud statim sine auctoris nomine comparuisse, uti ex
 duobus antiquissimis manuscriptis comprobari queat: Leo autem
 quod symboli hujus testimonio contra Eutyechianos usus non sit,
 id inde provenire, quod istius symboli, utpote incerti auctoris,
 nulla eo tempore esset auctoritas. In eam itaque Antelmus
 ingreditur sententiam: Gallia suos hoc symbolum debere nata-
 les, cum maxime ibi concelebratum fuerit, et ex antiquissimo
 codice Trevirensi primum descriptum. Existimat autem, exem-
 plum illud Trevirensis circa annum CCCCL circiter scriptum esse,
 ante Vigili Tapfensis tempora. Cumque Vincentius Lerinensis
 alicubi testetur, sibi in animo fuisse de fide scriptum aliquod com-
 ponere, concludit Antelmus, hoc ipsum illud Vincentii scriptum esse.
 Adjungit rationes varias: Vincentium scilicet Treviris, aut in hoc
 saltem tractu natum, unde facile ejus monumenta in hanc ur-
 bem pervenire, & ibi conservari potuerint; eidem in more posi-
 tum, nomen suum occultare: in scriptis ejus varia deprehendi,
 quæ ad hoc symbolum proxime accedere videantur. Nec tamen
 hæc, judice Tillemontio, Quesnellii sententiam evertunt, aut rem
 conficiunt. Etenim, quod ad convenientiam symboli & reli-
 quorum Vincentii scriptorum attinet, symbolum quidem brevis-
 us esse, quam ut stylus ejus auctorem prodatur, aut ex hoc capite
 comparatio cum illis scriptis institui queat. Vincentium quidem
 subinde latitare, sed sub nomine Pergrini: at hoc non mul-
 tum prodesse Antelmio, qui allerat symbolum initio sine aucto-
 ris nomine produisse. Præterea, ut Vincentium Treviris versatum
 ostendat, supponere Antelmium, Vincentium Lerinensem fra-
 trem fuisse Lupi episcopi Tricastini, nati in tractu Trevirensi. At
 istud incertum adhuc esse, valdeque dubium. Et si vel maxime
 admittatur, nondum ex eo sequitur, Treviris versatum Vincenti-
 um fuisse. Dubitat quoque Tillemontius, an promissio Vincentii,
 se de fide aliquando commentaturum, de hoc symbolo intelligi
 queat. Præsertim cum hæc verba: *alias, si Deo placuerit, uberius
 tractanda & explicanda* obstant. In symbolo namque isto *uberius*
 hæc

hæc tractasse dici nequit, cum vel Antelmio fatente, pressius potius in eo tractaverit hoc argumentum, quam eo ipso in loco, ubi uberius tractationis speciem facit. Sed nec hoc extra dubitationem positum putat, quod idem Antelmus asserit, primum in Gallia celebrari coeptum hoc symbolum. Cum enim jam in concilio Toletanis, A. DCXXX & DCXXXIII habitis, ejus in secula mentio a quibusdam censeatur, certe in Hispania prius notum hoc fuisse oportet, quam in Gallia. Etenim ad concilium Augustodunense quod attinet, de ætate ejus res nondum evicta est; & Trevirensi manuscripto quo minus antiquius in Hispania extiterit, nihil obstat. Hæc & alia Tillemontius pro Quenellii sententia contra Antelmium disputat, nec tamen ideo eam suo profus calculo adprobat. Imo fatetur, utriusque sententiam nisi verosimilibus rationibus, quibus varia adhuc opponi dubia queant. Quare tandem concludit, de auctore hujus symboli nihil quidem certi pronunciari posse; hoc vero certum esse, ab Athanasio hoc non esse profectum; aut antiquum famen esse, ac sexto sæculo circiter ortum. Addit, ex eo, quod pars ejus in manuscripto Trevirensi tantum extiterit, colligi forte posse, non uno eodemque tempore integrum confectum, sed sensim crevisse (quod & viri quidam docti de symbolo Apostolico sibi persuadent) Athanasianum autem dictum, aut per incertam conjecturam, aut quod pars præcipua ejus illam contineat doctrinam, quam Athanasius tam acriter propugnavit, tamque solide & accurate explicavit. Unicum adhuc, in tanta eruditissimarum observationum copia, priusquam ab Athanasio discedamus, prætermittere non possumus. De conciliis, quarum œcumenica sint, quam graves inter se lites Theologi habeant, constat. Speciatim quoque de Sardicensi disputatur. Baronius illud iamdè œcumenica referre non dubitat, quod ex omnibus ecclesiis sit convocatum, quod ab Athanasio vocetur magnum concilium, & denique; quod sententia Pontificis in eo denuo sub examen revocata sit. Ultimas rationes nullius ponderis esse, Tillemontius judicat, cum ex iisdem probari possit, etiam concilium Arelatense inter œcumenica referendum esse, cui tamen locus inter ea denegatur. Primum majoris momenti esse. Interim Petrus de Marca ex eo, quod Orientales Episcopi ab Occidentalibus in hoc concilio dis-

cesserint, colligit, auctoritatem œcumenici concilii illud amisisse. Natalis Alexander equidem respondet, Orientales hoc ipso schismatis reos fuisse, eosque aut Arianos fuisse, aut Arianorum fautores. Id vero est, de quo dubitat Tillemontius. Nec enim concedit, omnes hæresi Ariana fuisse infectos, multo minus ab Ecclesiæ communionem semotos, si a Basilio Ancyrano, & quibusdam aliis discesseris. Hinc & dubitat, an pro concilio œcumenico haberi debeat, in quo ad decreta formanda, septuaginta episcoporum, præcipuarumque ad eam Asiæ ecclesiarum defuerint suffragia, immo qui aperte istis decretis se opposuerint. Saltem paucos admodum ex Oriente decretis accessisse, manifestum esse. Posse equidem dici, per secutam Ecclesiæ approbationem, hoc concilium auctoritatem œcumenicam accepisse. Sed respondet Tillemontius, istam Episcoporum orientalium approbationem pertinuisse ad eos, qui in hoc concilio damnati erant, non autem ad canones. Et idem quoque regerit, quando ad concilium Chalcedonense provocant, quod honorifice mentionem faciat sententiæ in hoc concilio contra Arianos lata. Salvam ergo manere sententiæ Petri de Marca asserentis, istos canones tantum pro decretis Ecclesiæ Occidentalis esse habendos. Quanquam, iudice Tillemontio, adhuc dubitari possit, an ab omnibus occidentalibus isti canones fuerint recepti. Tempore namque Augustini, in Africa non adeo notum istud concilium Sardicense fuisse videri. Cum enim Cresconius & Fortunius, Donatistæ, Augustino objicerent, concilium Sardicense ad Donatum Carthaginensem scripsisse, (quod de concilio Eusebianorum verum erat) Augustinus nihil aliud respondit, quam, istud concilium, a quo istæ literæ perscriptæ sunt, fuisse Arianorum, quod in eodem Athanasius & Julius Pontifex damnati essent: haud dubio responsurus, duo fuisse concilia Sardicensia, Arianorum alterum, alterum Orthodoxorum, & huic interfuisse Episcopum Catholicum Carthaginensem, si quidem hoc illi notum fuisset. Imò, quod magis mirere, nec Romæ satis notum hoc concilium fuit, cum ab Episcopis Romanis, sub nomine concilii Niceni, Sardicense illud semper allegatur. Ex quo facile colligas, Leonem & reliquos Pontifices istos fuisse codice, in quo post Nicenos, statim collocati fuerint Sardicensis

censes canones, nulla concilii istius prius injecta mentione. Quam conjecturam comprobat prorsus codex ille Ecclesia Romana, a Quesnello tandem repertus, & cum Leonis operibus editus. Addit & alias rationes Tillemontius, quas brevitatis causa, silentio præterimus. Id potius ex eo porro observavius, seculo demum sexto Dionysium Exiguum hosce canones sub titulo concilii Sardicenis codici suo inseruisse, quem deinceps alii canonum collectores secuti sunt. Et ita in Occidentali ecclesia, immo & in Orientali per secundum canonem concilii in Trullo habiti, recepta tandem sunt Sardicenis concilii decreta. Hoc modo superest dubium, utrum ecclesia concilium Sardicense receperit, per modum concilii œcumenici, an vero ea solum ratione, qua particularium conciliorum canones subinde ab universa ecclesia adprobati sunt. Tillemontius nihil definit, hoc tamen certum esse putat, concilium Sardicense ad autoritatem concilii œcumenici proxime accedere. Sed mittimus cætera. Athanasium excipit Ephræm Syrus, de quo varia hic lectu dignissima congesta videas. Nos duo saltem memoramus capita, quorum alterum ad vitam, alterum ad scripta Ephræmi pertinet. Gregorius Nyssenus auctor est, Ephræmum, cum intellexisset, Apollinarianum hæreticum libros, pro erroris sui defensione scriptos, apud feminam quandam deposuisse, accessisse ad eandem feminam, & Apollinarii mentitum sectatorem facile impetrasse, ut libros istos ad perlegendum sibi concederet. Tum foliis libri conglutinatis, librum bene clausum reddidisse mulieri, mox vero aliquem ex suis incitasse, qui ad disputationem Apollinarianam provocaret. Adfuit Apollinarius, sed senectute jam confectus, ab adversario impetravit, ut ex libro, quæ ad sententiam suam confirmandam facere putaret, legere sibi liceret. Allatum ergo librum cum nequicquam aperire conaretur, foliis inter se connexis, pudore suffusus abiit, istaque ignominia excruciatum mox vivendi finem fecit. Hæc Nyssenus ille Gregorius, & alii post illum. Recte vero pronunciat Tillemontius, hocce facinus nec cum gravitate, nec cum sinceritate Christianorum convenire satis, indignumque & illo esse, qui hoc perpetrasse dicitur, & illo, qui literis velut actionem pulchram consignavit. Nec excusari ulla ratione posse, nisi quis dice-

P. 742.

re forte velit, sanctum hoc esse facinus, ideo, quod a sancto sit profectum. Ideoque addit, ingressos nonnullos in eam sententiam esse, istam de Ephraïmo narrationem non agnoscere Gregorium Nyssenum auctorem. Quibus tamen non suffragatur Tillemontius. Enimvero is multis Græcorum non infrequentia aut insolita esse ejusmodi commenta, pronunciat: præterea & alia in Gregorio reperiri ait, quæ non facile queant excusari. Ad scripta vero Ephraïmi quod attinet, Ambrosius quidem Camaldulensis monachus, sermones ejus non paucos in Latinum conversos emisit: postea vero, jussu Gregorii XIII Pontificis Romani, Gerhardus Vossius, Tungrensium Præpositus, undique conquistas Ephraïmi lucubrationes, Græcæ extantes in variis bibliothecis, Latinitate & luce donavit, & scholiis illustravit, quas primo Romæ, deinde Colonix A. MDCIII edidit. Hæc opera Ephraïmi cœu spuria rejicit Andreas Rivetus in Critico sacro, his inductus rationibus, primo, quod interpretibus tum Græcis, tum Latinis, parum sit fidendum: deinde, quod in plerisque *acumen sublimis ingenii*, quod in scriptis Ephraïmi admiratur Hieronymus, non reperitur; porro, quod maxima diversitas, tum inter diversas versiones, tum inter ipsa scripta deprehendatur; & denique, quod quædam Græca lingua ab Ephraïmo edita perhibeantur, cum tamen is Græcæ linguæ rudis, Syriacæ tantum scripserit. Fatetur vero Tillemontius, tantum hodie extare versiones operum Ephraïmi, nec Græca ejus, quæ circumferuntur, alio loco habenda: imo nec Græca in eruditorum versari manibus; adeoque non magni hæc scripta momenti esse, in iis saltem capitibus, super quibus hodie inter Romanenses & Protestantibus concertatur. Fatetur etiam, Ambrosii Camaldulensis & Vossii versionem in multis discrepare, Vossiumque excusari non posse, quod partes in codice, quo usus sit, conjunctas discerpserit, optatque cum Bollandi, ut Græcum textum potius edidisset. Quanquam & graves obstare potuerint rationes, judicæ Tillemontio, qui & hac occasione narrat, abbatem quendam monasterii *de la Chaise Dieu, Bourgeois*, virum pium & fide dignum, asseruisse, sibi Romæ exemplum Græcum scriptorum Ephraïmi denegatum fuisse, etiamsi nomine Episcoporum Gallix, qui illud edere voluerint, hoc petierit. Interim addit,

MENSIS OCTOBRIS A. MDCCIV. 461

addit, etiamsi hæc omnia ita se habeant, non tamen prorsus posse scripta Ephraemi rejici. Etenim, inquit, si Protestantes, quicquid a Romano-Catholicis profectum, statim rejicere velint, & hi rursus, quod ab illis editum, quod forte utrinque, aut per inscitiam, aut per dolum, quædam admitta sint, utrique magno se commodo & adminiculis necessariis privabunt. Ceterum in hocce tomo erudite & proluxe etiam disseritur de Eusebio Samosateno Episcopo, de Meletio Antiocheno, de Damaso Papa, de Cyrillo Hierosolymitano, de S. Monica, aliisque, item de Hæresi Priscillianistarum & Messalianorum, porro de Macario utroque, Ægyptio atque Alexandrino: de quibus omnibus more suo, hoc est erudite, libere & ingenue disserit Tillemontius, curiosissimas subinde inspergens observationes. Sed nobis, ne limites transiliamus, hic subsistendum est.

NOUVELLES ADDITIONS AUX ELOGES DES
Hommes Savans &c.

i. e.

NOVA SUPPLEMENTA AD ELOGIA DOCTORUM
Virorum e Thuani Historiis excerpta, auctore ANTONIO
TEISSERIO, Consiliario & Historiographo
Regis Prussia. Tomus III. Accessere Pitsburgana.

Berolini, apud A. Dufetrat, 1704, in 12.

Constant Alphab. i. pl. 9.

Partes primam & secundam Elogiorum Thuaneorum, Gallice a Clarissimo Teisserio translatorum, & collectis undique observationibus illustratorum, primum A. 1686 Genevæ, iterumque 1696 Ultrajecti produsse, indicavimus in Actis his A. 1697, p. 90. En tertiam horum Elogiorum partem, quam multo, quam illas, majore studio elucubratam, Auctor ipse haud diffitetur, quod satis otii ad eam scribendam nactus esset; cum priores illas paulo festinantius & veluti stans in altero pede, quod abitum e Gallia maturaret, protruderit. Itaque nec negat, errores in priores illas partes passim irrepisse, quorum aliquos celeberrimus Bælius correxerit in vasto illo Dictionario Critico, cui, raro inter doctos exemplo, grates eam ob rem habet maximas, & si quæ præter causam a Bælio repre-

M m m 3

hensa

hensa fuere, ea modeste excusat, Maronis insuper illa sua faciens: *impar congressus Achilli*. Hinc occasione M. Antonii Flaminii, Longolii de eo testimonium, quod Bælius in ejus epistolis invenire se potuisse negaverat, producit, & Flaminium Protestantium castra secutum fuisse, adversus Thuanum pariter & Bælium diserte probat p. 24. sqq. Sebastianum Castalionem, Castellionis nomine omisso, Castalionem se appellasse, Josephi Scaligeri, eundemque Geneva ejectum fuisse, Beza auctoritate demonstrat p. 157. Plura sunt, quæ de Petro Ramo contra Bælium tuetur p. 219 seqq. Nimirum Johanne Penna in disciplinis Mathematicis præceptore usum fuisse, ex Sammarthano; Philosophiam vero sine magistri adjumento addidicisse, ex Morhofio, Nau-dæo & Edmundo Richerio; & Bezam faventissimum habuisse amicam, ex ipsius Beza epistolis declarat: tum professionem Mathematicos a Ramo institutam, & solutas, quoad vixerit, Professori quingentas libras fuisse, a se traditum, quemadmodum Bælius imputaverit, inficiatur. De Henrico Bullingero pleraque, quæ falsitatis arguerat Bælius, e Simleri Vita Bullingeri defendit, & quod anno ministerii quinquagesimo decesserit, testem adlegat Verheiden in Iconibus, p. 248. Franciscum Hotomannum Laufannam eo tempore, quo docuit illic Beza, vocatum fuisse, ex Petri Neveleti Elogio Hotomanni monstrat, ejusdemque librum *de gradibus cognationis* ideo a se ait præcipua laude donatum fuisse, quod Hotomannus pæne puer librum scripsisset tam elegantem atque exquisitum, p. 328. f. At grato imprimis animo agnoscit Teisserius p. 46, quæ Bælius de ætate Jacobi Sturmii, p. 59, quæ de Sigismundi Gelenii traductione Homiliarum quarundam S. Chrysostomi, p. 144, quæ de Melancthonis Rhetoricæ & aliorum librorum editione tradidit; neque dissitetur p. 203, Hermolaum Barbarum jam tum anno ætatis decimo octavo libros vulgare cepisse, & quæ Bælius de Hieronymo Zanchio observaverat, pariter lubens admittit p. 367. Omittimus alia longe plura, quæ inter errata primi & secundi tomi, huic tomo adjuncta, notavit Teisserius, & falsus est, apposita litera B. Contra & in Bælio nonnulla per occasionem emendat, aut auget. Sic Rudolphum Agricola Professione Heidelbergæ

bergæ functam fuisse, Trithemii, Melanchthonis & Seckendorffii testimonis confirmat p. 64; quæque Bahus de Busbequio, velut a Francisco Hotomanno tradita, adduxerat, Johanni potius Hotomanno tribuenda esse asserit p. 380; tum & ad Laurentii Gambaræ libros a Balio enarratos addit tractatum *de abusu fabularum in carmine* p. 333. Non inhærebimus diutius reliquis eruditòrum censuris aut elogiis, quæ in hoc opere utramque, quod ajunt, paginam faciunt, cum revera Teisserii non sint, sed aliorum; quorum loca frequentius, quam in prioribus tomis factum fuerat, & fere semper, ad marginem adscripsit. Adjecta etiam libro sunt Pithœana, seu memorabilia quædam ex ore Francisci Pithœi a Francisco Pithœo juniore excerpta, nec non quædam Tanaquilli Fabri pulcre dicta, qui libelli archetypi in Bibliotheca Maresiana (Desmârets) Parisiis latere dicuntur. Cum vero paucissimarum plagularum sint, atque adeo nec multa contineant singularia, paucissima nos, speciatim e Pithœanis, decerpimus. Quatuor Pithœus summos sui seculi viros nominat, Cujacium, Ranconetum, Scaligerum & Turnebum. Cujacium refert Baccho deditum fuisse, & Judæam primis nuptiis duxisse uxorem; Socinum omnium Doctorum optimum atque acutissimum appellasse, & nullum a se librum falsum fuisse sine fructu lectum; præterquam Arnobium in Psalmos. Supposititiam quoque esse, quæ sub Cujacii nomine existet; *de ratione discendi juris* epistolam observat, additque compositum a se fuisse Cujacio hoc epitaphium: JACOBO. CUJACIO. TOLOSANO. GRATIANOPOLITANO. ET. TAURINENSI. SENATORI. CLARISSIMO. ET. SANCTISSIMO. AC. SUPER. OMNES. RETRO. JURISCONSULTOS. AËQUE. AC. ANTECESSORES. DOCTISSIMO. CUI. QUICQUID. PURAE. NATIVAE. QUE. JURIS. UTRIVSQUE. SCIENTIAE. UNDECUNQUE. ACCESSIT. AETAS. SUA. DEBET. POSTERITAS. ETIAM. SI. QUA. LEGUM. CURA. MANET. DEBITURA. EST. PATRI. DULCISSIMO. ATQUE. INCOMPARABILI. SUSANNA. CUJACIA. FILIA. KARISSIMA. M. P. VIXIT. ANNOS. M. P. LXVIII. DECESSIT. IV. NONAS. OCTOBRIS. CO. D. XC. Æmarus Ranconetus, Pithœi judicio, ingeniosissimus,

mus, sed Veneri deditus; tenuibus usus est initiis, quandoquidem in typographia Stephanorum Correctoris vices subiit, auctorque perhibetur Dictionarii, quod prostat sub nomine Caroli Stephani, quo ipso innuitur haud dubie *Dictionarium Latino-Gallicum* Parisiis A. 1552 in fol. excusum. Hunc Ranconetum carceri mancipatum fuisse, notum satis est, ejusque rei causam plerique in incestum eum filia commissum conjiciunt. At Pithoeus veram causam eam fuisse ait, quod, cum Cardinalis Lotharingicus Parliamentum Parisiis convocasset, ut, quae esset congregatorum de persecutendis haereticis sententia, intelligeret, Ranconetus ex Sulpitii Severi operibus (Dialogo III de virtutibus B. Martini n. 15) ea praelogisset in conventu, quae sub Maximo Caesare fuere decreta, ut tribuni summa potestate armati in Hispaniam mitterentur, qui haereticos inquirerent, deprehensis vitam & bona adimerent. Praeterquam vero quod ipse Ranconetus insueto quodam *αυτοχρησίας* genere in carcere perisse fertur Pithoeo, tanta quoque fuit ejus familiae calamitas, ut uxor ejus fulmine tacta, filia misero mortis genere in sinu obierit, & filius criminali poena fuerit affectus. Caterum Jacobum Fabrum Stapulensem nothum, eoque inter Sorbonae Doctores nequaquam receptum fuisse testatur, qui & ejus Commentarium in Evangelia damnaverint. Vulcanium quoque vulgo dictum fuisse ait Vulcanium, allusione ad Germanica vocabula; Voll & Ranne facta, quasi *plenum cantharum* dixeris, quod esset ebrietati obnoxius. De Bodino, quem magis deditum fuisse, specioso satis argumento probatum it Pithoeus, alisque pluribus, quorum mentionem injicit, nihil addimus.

*FUNDAMENTUM THEOLOGIAE MORALIS, SEU
de Conscientia Probabili. Auctore P. JOSEPHO RICCIO
Societatis Jesu, in Collegio Neapolitano ejusdem Societatis
Theologiae Professore.*

Neapoli, ex typographia Mutii, 1702. 8. Plag. 22.

Qui Scriptores Societatis Jesu accusarunt, indulgentiori quadam probabilitate moralem disciplinam relaxasse, id inde etiam voluerunt ostendere, quod quidam eorum, pauculis abhinc

ab hinc annis, Generalem Societatis suæ, Thyrsus Gonzalez secuti, aliam viderentur, eamque severiorem in delectu opinionum Moralium inire viam. Hinc hos vocarunt Probabilioristas, sive severioris disciplinæ sectatores, reliquos Probabilistas recentiores appellarunt, indicaturi Moralis Theologiæ corruptores. Ad hanc dissensionem intelligendam, nosse oportet, opinionem probabilem dici, quæ innititur motivo momenti magni: hinc probabilitatem nasci duplicem, alteram intrinsecam, quæ ratione, alteram extrinsecam, quæ auctoritate magni momenti nititur. In rebus igitur ad conscientiam pertinentibus, quodnam sit hoc motivum, sive intrinsecum, sive extrinsecum? quaeritur. Probabilioristæ dicuntur nullum motivum magnum agnoscere, ut ut acute conclusum videatur, quod non ex sacris Canonibus, ex Conciliis & Patribus, ex antiquioribus Theologis deducatur. Probabilistas recentiores ajunt ex subtilibus rationibus probabilitatem deducere, nec sacrorum Canonum, & Conciliorum auctoritate confirmare, sed longo aliorum sibi similium Auctorum assensu. Ad quas accusationes refutandas, Auctorem nostrum, in gratiam auditorum suorum, opusculum hoc sibi confecisse, ac amicorum precibus tandem evulgasse, testis est J. C. Hannibal de Philippis in Parænesi ad Lectorem. Dedicavit id ipse Auctor Admodum Reverendo Patri suo, Thyrso Gonzalez, Præposito Generali Societatis Jesu. Summa eorum, quæ in duabus dissertationibus, quibus liber constat, continentur, hæc est.

In *Dissertatione prior*, de Principiis Probabilitatis directæ, tam intrinsecæ, quam extrinsecæ agens, ostendit *Cap. I.* Probabilistas recentiorum placita sanctorum Patrum doctrinæ non antepone, vindicans Valerium Reginaldum, & Nicolaum Badellum, qui criminis hujus rei aguntur. *Cap. II.* Recentiores Probabilistas a veterum Theologorum doctrina non desistere. Etenim illos tantum deferre antiquorum Theologorum doctrinæ, quantum Thomas de Aquino defert antiquis legibus. Et recte quidem eandem omnino habendam esse rationem. Nam ex mutatione opinionum circa agibilia, necessario mores hominum commutari. Mutatis hominum moribus, necessario leges ipsas commutari, quarum vis omnis & firmitas in consuetudine sita sit. Hocque posito,

nullam inter Probabilistas & Probabilioristas dissensionem esse posse. Adhuc totam controversiam inter ipsos esse de dubio, seu probabili legis in casu particulari, num pro libertate standum sit, an pro lege disputata? At si de recentiorum Probabilistarum sententia, non sit recedendum ab antiquorum opinione, nisi aut adducatur ratio evidens in contrarium ab antiquis non prævisa, & insuper evidenter solvantur illorum argumenta, aut adducatur aliqua lex nova, ut jam antiquorum opinio nullam omnino probabilitatem retineat; clare patere, causam finitam esse. Jam principium, sive fundamentum Probabilioristarum Catholicorum hoc esse: Ad licite operandum requiritur, ut quis formet iudicium certum, & non fluctuans, citra passionem, & culpam, quod sententia benigna, seu favens libertati in dubio legis, sit vera, & sic illam sequatur, atque formet quidem iudicium prudens, & irreprehensibile, non tamen evidens & infallibile. Hinc docere consequenter, sequendam esse partem probabiliorem, quia nemo possit sibi persuadere, esse verum, quod post omnia, iudicat minus verisimile; sicuti neque possit credere, esse falsum, quod iudicat esse verisimilius, post omnia considerata. Hoc secundum ita se habere, expresse docere recentiores Probabilistas. Primum illud Probabilioristarum principium, verbis quidem, re tamen negari non posse. Nam qui sibi innocenter persuadet, sententiam benignam, quam sequitur, esse ex sacris Canonibus, tanquam ex fontibus, deductam, non posse non sibi innocenter pariter persuadere, illam esse veram; quia sacri Canones, Scriptura, Concilia, & SS. Patres fons sunt omnis, & salutaris veritatis, & morum disciplinæ. Et tamen hanc rectam deductionem ex sacris Canonibus debere sibi quemque innocenter persuadere, ex prima conditione a recentioribus Probabilistis requisita, ut innocenter credat, Doctorem, quem sequitur, esse Doctorem Catholicum. Hinc docere Probabilistas bene, ad licite operandum satis esse, sequi sententiam minus tutam, minusque probabilem, modo probabilem, neque terri nos ad sequendam probabiliorem. Addere, urgeri homines ad impossibile, si teneantur ad probabilia, nec satis sit minus probabile, modo sit probabile, ad licite operandum, & ad conscientiæ securitatem. Addere denique, pro hac sententia stare omnes fere Theolo-

gos.

gos recentiores. Hinc docere consequenter, esse moraliter certum, licere sequi opinionem minus tutam, minusque probabilem, saltem ex tanta tot Doctorum auctoritate. Immo non moraliter solum, sed omnino certum esse, hoc esse licitum, & hanc ipsos vocare reflexam evidentiam de licito, licet non de vero. Hæc omnia recentiorum Probabilistarum asserta, Riccius noster putat a nullo posse negari, modo non fiat æquivocatio in his verbis: *minus tutum*, seu *minus probabile*. Etenim minus tutum & minus probabile, sicut minus rectum, dupliciter dici posse. Minus rectum dici aliquid, vel per defectum majoris rectitudinis, vel per defectum rectitudinis, seu principii rectitudinis. Sic scandalum dici esse dictum, vel factum minus rectum, præbens occasionem ruinæ. Non dici minus rectum, per defectum rectitudinis majoris; alias omne dictum, vel factum non rectissimum, esset scandalum, & sic illicitum. Sed dici minus rectum, per defectum rectitudinis, & conformitatis cum lege Dei, & recta ratione. Sic minus tutum dici, vel per defectum majoris securitatis, & sic omne non securissimum esse minus securum seu tutum: vel per defectum securitatis, seu principii facientis securitatem. Eodem modo dupliciter aliquid dici minus probabile, vel per defectum majoris probabilitatis: vel per defectum conditionis requisitæ ad probabilitatem. Per omnes Probabilioristas Catholicos, licitum esse sequi minus tutum, minusque probabile, primo modo sumtum, & solum hoc negare Novatores. Negare Probabilioristas Catholicos, licitum esse sequi partem minus tutam, minusque probabilem, sumendo probabile secundo modo, per defectum conditionum requisitarum ad practicam probabilitatem. Sed sumendo minus probabile hoc secundo modo, neque juxta recentiores Probabilistas sufficere ad licitam operationem. Hucusque igitur, ex doctrina recentiorum Probabilistarum, duo requiri ad practicam probabilitatem: unum, ut ex sacris Canonibus tanquam ex fontibus deducatur; alterum, ne discordet a doctrina veterum Theologorum, nisi evidenter solvat eorum argumenta, & adducat novam rationem illis non prævisam, puta novam legem, ut vetus opinio non sit amplius probabilis. His limitationibus positis, neque laxitatis notam, neque discordiam a Probabilioristis, unquam recentioribus Probabilistis posse objici.

Cap. III. Probabilistas non plus nimio tribuere huma-

næ auctoritati, præsertim recentiorum. Etenim ab iis inter Scrip-
tores Catholicos non reponi; qui suas decisiones omnes a Sacris
Literis, Conciliis & Patribus; tanquam a fonte non hauriunt;
ipsumque docere, eorumque insistendum esse antiquorum Theologo-
rum doctrinæ; quousque evidenter pateat; eam non esse amplius
probabilem. Discrimen unicum inter Probabilistas & Probabiliori-
stas in eo consistere, an opinio benigna probabilis retineat suam pro-
babilitatem, si opposita, quæ stat pro lege, sit probabilior. Concedunt
Probabilistæ, negant Probabilioristæ. Ultram libet sententiam sequaris,
juxta Riccius nostrum, bene nosse debes, quid & quotuplex sit pro-
babilitas? unane an multiplex, & valde diversa? & quas habere debeat
unaqueque conditiones? Dein vide, an opinio benigna habeat con-
ditiones illas, quas recentiores Probabilistæ requirunt ad practicam
probabilitatem, & consequenter, an sit ex Probabilistarum doctrina
prædictæ probabilis? Tandem expende, an opinio benigna has habens
conditiones, possit habere oppositam æque probabilem, aut e-
tiam probabiliorē? & tunc demum in hac controversia recte
procedes, ad Probabilioristarum doctrinam & vota.

Cap. IV. Recentiores Probabilistas plus nimio non in-
dulgere humanis speculationibus. Nam conspirare omnes, tum
demum aliquem licite sequi sententiam benignam, & licite stare
pro libertate contra legem addubitam, quando non potest pru-
denter dubitare de objectiva veritate sententiæ benignæ, quam
sequitur.

Cap. V. Recentiores Probabilistas distinguere probabili-
tatem practicam a probabilitate mere speculativa: quia ad
unum omnes requirant, vel in Doctoribus, ut faciant opi-
nionem probabilem extrinsecè, vel in rationibus intrinse-
cam probabilitatem: quæ certe non requirantur ad mere specu-
lativam probabilitatem, ad quam satis sit, si sententia illa defen-
di commode possit. Fatèri ergo ipsos, non ex eo, quod aliqua
sententia defendi facile possit, esse practicæ probabilem. Inter
ipsos autem & Probabilioristas magnam fuisse contentionem or-
tam, ex ipsa opinionis probabilis definitione, qua dicitur opinio
probabilis, quæ innititur motivo magni momenti. Hinc, qui
illam sequitur, prudenter operatur. Sed non desinivisse, unde
esset

esset mensuranda hæc motivi magnitudo: hinc locum factura laxitati; quia motivum potest esse magnum, ut concludas, ut aliquam sententiam commode defendas in scholis, non ut eam in praxi sequaris. Potest videri magnum uni, sed parvum alteri. Ergo rem fuisse valde incertam, & arbitrariam; & tamen mensuram debere esse certam. At nunc Probabilistas recentiores bene determinare, rationem eam & auctoritatem dicendam esse gravem, ex qua ita solvuntur argumenta contraria, ut non possis prudenter dubitare, veram esse sententiam benignam, quam sequeris, & falsam sententiam, quæ stat pro lege. Hoc posito, Novatoribus non superesse causam, ob quam Probabilistas laxitatis accusent, in formula conscientia in materia opinativa.

Cap. VI. Probabilistas recentiores bene distinguere opinionem probabilem mere per accidens, & ex circumstantiis, ab opinione probabili per se, & libera electione. Quod lemma multis probat; quia nisi distinguatur licitum per se a licito per accidens, & consequenter probabile per se a probabili per accidens, Christiana disciplina morumque integritas stare non possit, sed funditus corruat.

Postquam ita in *priori Dissertatione* ostendit concordiam Probabilistas inter & Probabilioristas, in principiis probabilitatis directæ, tam intrinsecæ, quam extrinsecæ; nunc in *posteriore* disquirat, *an in probabilitate reflexa, seu reflexo dictamine sit dissensus?* Reflexam probabilitatem dicit non esse eandem, ac extrinsecam directam, fundatam in Doctorum auctoritate; neque eandem, ac directam intrinsecam, fundatam in intrinseca ratione; sed ex supposito Doctorum dissidio, in aliqua particulari quaestione de licito (quod dissidium tam in ratione, quam in auctoritate fundari potest) resultare novas rationes, quæ & legis prohibentis invincibilem ignorantiam, seu non sufficientem promulgationem, & libertatem in operante, ad utramque partem eligendam, dicuntur evidenter concludere; quam evidentiam reflexam, neque rationes directæ, neque directæ Doctorum auctoritas evicerant. Et esse quidem multos, qui putant, recentiores Probabilistas relaxare disciplinam, & a Probabilioristis toto cælo discordare. Nam apud omnes Probabilistas recentiores hanc propositionem, licitum esse cuique sequi opinionem

nem minus tutam, minusque probabilem, relicta tutiori, & probabiliori, esse verissimam, a qua omnes Probabilioristæ abhorreant: pariter omnes Probabilistas velle sibi victoriam vindicare, partim ex maxima auctoritate, partim ex evidenti ratione; at illis utramque partem inficiari Probabilioristas. Sed nec hic dissentire eos ut ostendat, probat Probabilistas recentiores omnes, in dubio suspensivo, v. g. circa obligationem consistendi peccata dubia, non agnoscere hæc extrinseca, seu reflexa principia, *cap. 1.* nec in dubio opinativo, cum agitur de damno tertii, seu in materia justitiæ, v. g. Judici licere sequi in judicando partem minus probabilem, relicta probabiliori, *cap. 2.* nec in dubio opinativo, cum agitur de sola actus honestate, *cap. 3.* Sequenti *cap. 4.* expenditur principium, legem divinam aut humanam, sufficienter intimatam, non ignorare viros pios, prudentes ac doctos, post longas & diuturnas discussiones. *Cap. 5.* expenditur adhuc aliud principium: qui sequitur viros pios, prudentes & doctos, prudenter ac licite operatur. Verum illud non nisi limitate a recentioribus Probabilistis admitti docet, limitationesque ejus adponit. *Cap. 6.* fatetur asseritque, omnes recentiores Probabilistas debere nefat re hæc extrinseca principia, nisi omnia reducantur ad intrinseca. *Cap. 7.* ex communi recentiorum Probabilistarum doctrina ostendit porro, quam falsa sint & fallacia hæc extrinseca & reflexa principia. *Cap. 8.* probat, a Doctoribus Probabilistis non Probabilioristas, sed Novatores tantum impugnari. Consentunt enim illi utrique *primo:* qui existimat, opinionem esse probabilem, juxta eam operans, nec temeritatis, nec imprudentiæ notam incurrit. *Secundo:* sicut opinio probabilis in speculativis est, quam absque deceptionis & erroris periculo amplecti licet; ita in moralibus opinio probabilis est, quam absque peccandi periculo sequi licet. *Tertio:* quia omnimoda de rebus certitudo haberi nequit, ad eam Deus nos non obligavit, sed ad operandum cum morali certitudine, qualis in opinione probabili reperitur. Ad dit: Probabilioristas non solum ad licite operandum non exigere omnimodam certitudinem de rebus, sed contentos esse infimo gradu moralis certitudinis, qui tunc habetur, quando non possumus prudenter dubitare de opposito, seu falsitate; cum Novato-

res ad licite operandum exigant omnimodam certitudinem dāre-
bus: inamo Probabilioritas insuper contentos esse infimo gradu mo-
ralis certitudinis, de probabilitate opinionis benignā. *Quarto*: qui
sequitur opinionem minus probabilem, non agit contra conscien-
tiam, sed is solum qui cum conscientia omnino dubia, aut certo
dictante aliquid esse peccatum, id agit. Quæ in sequentibus magis
diluclidare allaborat.

JOACHIMI LANGII MEDICINA MENTIS,
*qua agræ Mentis Sanatio ac sanata Usus in veri relique in-
vestigatone ac communicatione
traditur.*

Berolini, impensis Officinæ Librariæ Orphan. Hallensis, 1704. in 8.

Constat 2. Alphab.

Conquestus in Præfatione Clarissimus Auctor, Verbi Divini Mi-
nister Berolinensis Reverendus, de perversa docendi Philoso-
phiam ratione, existimat, meliorem se viam ingressum esse, qua ad
sapientiam itur, veramque Logicam proponere nititur; neque dissi-
mulat, plurima post Deum se debere *Petro Poireto*, quem summum
& meritissimum laudat, aliqua *Christiano Thomaso*, Domino au-
tem de *Tschirnhaus*, qui Medicinam Mentis & Corporis jam
pridem vulgaverat, non nisi communem, quem cum suo libro ha-
beat, titulum. Arbitratus est, rectam Philosophandi methodum
esse, qua mentis humanæ ægritudinem agnoscens, ad sanitatem
contendit, & restaurata mentis integritate, veritatem investigat,
deinceps eandem cum aliis communicat, & veræ sapientiæ posses-
sione lætatur. Hinc *quinque* libris opus absolvitur, quorum
primus de mentis humanæ ægritudine, ejus natura, ortu, pro-
gressu, ægritudinisque effectibus agit; quo doctrina de præjudiciis
ignorantiæ, nimix confidentiæ & dissidentiæ, uti & de pravis af-
fectibus pertinet. Liber *secundus* sanationem mentis comple-
ctitur, proinde de principiis sanationis, de usu luminis naturalis
& supernaturalis, de institutione, exercitatione, veri bonique
desiderio, atque de specialibus adminiculis ad mentem a præjudi-
ciis purgandam tractat; quo doctrina de solida scientia, sobria dis-
sidentia & confidentia, & pravorum motuum correctione refer-
tur. Hinc sanatæ mentis effectus persequitur, qualis ipsi est
pro-

promovenda Dei gloria, cujus fundamentum, modus, & cautiones circa hanc rem explicantur. Quomodo in veritate investiganda menti sanatae agendum sit, exponitur *tertio* libro, agiturque de veritate, ejus speciebus, & opposito Scepticismo, de meditatione in veri investigatione, & investigatae veritatis interpretatione. *Quartus* liber communicationem veri in genere, tum in specie in institutione scholastica, eandemque in conversatione expendit. Sapientia seu eruditio libro *quinto* sic explicatur, ut ejusdem historia ab Adamo ad Noachum, a Nocho ad Moſen, ab hoc ad Christum, a Christo ad nostra tempora, strictim recenseatur. Succedit tractatio de natura verae eruditionis, deque ejus comparatione, & sapientis characteribus. Notae sapientis traduntur lux, status animi rectus, pax, a Deo dependentia, gratitudo, amor ordinatus. Adjunguntur capita de eruditione superficiali, de linguis, & de stultitia sive de falsa eruditione, quae definitur, quod sit *variarum scientiarum in se vel utilium vel inutilium farrago, inordinato corrupta rationis usu, ad ostentationem praepostere congesta, qua mentis ruditas ac agriiudo mirum in modum augeatur.* Quo referuntur *Pseudo-Theologi, Pseudo-Philosophi, Pseudo-Philologi, Pseudo-Rhetores*, quorum studia sigillatim notantur, utpote quae tandem, Auctoris sententia, in Pedantismum desinunt. Appendix de necessariis exhibet *Erasmii* Paraclesin ad Christianae Philosophiae studium, *Mackenzi* Dissertationem de humanae rationis imbecillitate, & *Combachii* excerpta de Philosophiae impuritate. In supervacuis recensetur doctrina Syllogistica & Ontologica, adeoque annectitur brevis quaedam Logica vulgaris & doctrina de Ente.

CIVIL POLITIY, &c.

sive

TRACTATUS DE NATURA REGIMINIS, IN
quo causae diversitatis summae, quae in Gentium moribus &
consuetudinibus conspici solet, historice
explicantur, &c.

Londini, apud R. Wilkin, 1703. in 8.
Constat Alphab. 1. pl. 18.

Si

Si quis communes mortalium cunctorum parentes, parem naturam, eandemque nascendi rationem diligentius expendat, miretur merito, qui fiat, ut tanta morum, consuetudinum, legum, aliarumque rerum inter se varietate gaudeant. Cujus causa cum neque in climatis aut soli conditione, neque in stellarum motu cursuque, neque in fatali necessitate quadam, neque in rebus naturalibus quibusvis aliis, sed in sola societate ac generis humani communitate Auctori hujus libri anonymo quaerenda esse videatur, operæ pretium se facturum existimavit, si hanc in rem inquireret ulterius, quidque homines in eadem societate jungat, quid respublicas aut conservet, aut turbet, aut evertat, quid aliis denique mutationibus in civitate ansam præbeat, prolixius exponeret. Præsentem igitur tractatum conscripsit, in quo ea, quæ ad politiam spectant, non modo ex ipsa hominum natura deducit, sed etiam exemplis clarissimis illustrat, rem omnem octo capitibus complexus, quorum summam Lectori jam exhibere placet.

Primum scilicet ostenditur, inter homines, qui propter rerum omnium in omni ætate indigentiam, extra societatem vivere non possint, observari semper ordinem quendam atque regiminis cujusdam speciem, unde non possit non diversa fieri ipsorum conditio: quemvis ob cogitandi deliberandique facultatem, nec non doloris ac voluptatis sensum, ob finem quendam agere, illudque sectari, quod vel animi tranquillitatem vel corporis voluptatem promovere, quodque sive ad præsentem, sive ad subsequendam felicitatem pertinere videatur: hominem, utpote perpetuis mutationibus expositum, plurimis rebus indigere, indeque non paucis adfici incommodis, variisque cupiditatibus jactari, quæ ab ipsius natura separari possint nunquam: aliarum præterea difficultatum turbarumque circumfundit eum multitudine, non alia de causa, nisi quod in societate vivat: ejus vero felicitatem in eo præcipue versari, ut votorum suorum compos fiat, suasque cupiditates expleat, quarum tamen sitis quo minus satiari queat, obstat sæpius externa vis, legumque severitas: hinc fieri, ut omnes, naturæ quodam quasi impetu, talem adpetere statum soleant, in quo libere cupiditati-

tacibus suis possint indulgere, ut quilibet potentia sit studiosissimus, legesque dare malit, quam accipere. Quæ singula quamvis Autor tam perspicua esse autumat, ut quisque vel in se, vel in aliis facile ea observare queat, tamen tum hominis natura, tum legum ratione, tum exemplis evidentissimis ulterius confirmantur.

Hinc adseritur, hominum quandam inter se diversitatem summe in republica esse necessariam, quæ cum civium numero crescat, notasque certas requirat atque characteres, sive interni, sive externi illi sint, quibus unus ab altero possit discerni; unde commercia, artes, scientiæ, & quicquid in pretio haberi solet, originem trahant. Homines, utpote natura æquales, non facile in civitate obtemperaturos esse aliis, nisi pœnarum metu eo impellantur, nisi que ditiores eos, qui inopia laborant, beneficiis opibusque suis ad obsequium obstringant. Cum vero plurimorum indigentia maximas quoque opes faciliè possit consumere, ad conservandas eas prospiciendum esse, ut in circulum quasi eant; redeantque ad eos, qui primum eas possederunt; quod qua ratione fieri solet, exponitur. Præterea quemcunque hominum ea, quæ hanc vitam subsequuntur, cogitare, & metu futuræ infelicitatis nunquam finiendæ deterreri, quo minus cupiditatibus suis libere indulgeat, hincque fieri, ut religio certa quoque ratione ad politiam pertineat. Summum discrimen inter divinas & humanas leges inveniri, quarum illæ omnes in universum homines obligent, eorumque æternæ felicitati prospiciant, hæ vero ad certas solum communitates spectent, & earundem commodum promoveant, quatenus illud cum legislatorum commodo maxime conjunctum sit. Ad explicandas leges, eandem requiri auctoritatem, quæ ad faciendas sit necessaria; quod ipsum si diligentius perpendent homines, fore Autor judicat, ut tum in exponendis legibus Divinis, tum in examinandis earum expositionibus, ab aliis conscriptis, cautius agant. Sanctas nimirum leges a viris Divino Spiritu agitate consignatas, vix posse ab iis recte explanari, qui ejusdem Spiritus adflatu destituuntur, ea imprimis ex ratione adserere non dubitat, quod nemo de salute sua

cer-

certus esse possit, si quidem dicatur, aliquem absque Divino lumine sacras litteras posse interpretari, & adeo quodcunque debeat pro voluntate Dei venditare. Imo cum juxta Ecclesie consensum, Deus ea, quæ ad salutem scitu sunt necessaria, in Scriptura revelaverit hominibus, miratur Autor, cur interpretes sæpe expositionibus suis longius ab ea recedant. Quod si obijciatur, ea, quæ ad salutem spectant, sacris in litteris quidem contineri, sed a quovis non intelligi; ea intelligi & posse, & debere respondet, cum alias Scriptura regulæ nomen tueri nequeat. Eam enim aut verborum, aut sensus, aut utriusque explicatione opus habere urget. Si verborum, cur alia in eorum locum haut substituta sint, quarit; sin vero sensus, imperfectam videri Scripturam pronunciat, quod asserere impium sit atque profanum. Neque non supervacaneum esse putat, in verbis explicandis authentica loca respicere, quippe quæ, si nota sint, ulteriori explicatione non indigeant; sin vero dubia atque obscura esse videantur, nihil certi de iis determinari posse ait, cum autoritas ad res ejusmodi dijudicandas necessaria deficiat. Easdem difficultates circa sensum recurrere dicit, experientiamque testari monet, quædam, quæ in Scriptura satis clara videbantur, aliorum commentationibus obscurata magis fuisse, quam illustrata. Igitur ita Noster existimat, quemvis interpretem, sive sacra, sive profana scripta exponat, posse quidem sententiam suam proponere, illiusque rationes addere, ita tamen, ut lectorem certum reddere nequeat, suam opinionem cum autoris mente accurate convenire. Hinc tot ac tam varias Scripturæ existere interpretationes, quæ in multis sibi invicem contradicant. Credit etiam, neminem lectorum certo adfirmare posse, exempli causa, revelationem Joannis Theologi melius a Grotio aut Hammondo, quam a Meado, Brightmano aliisque expositam fuisse, cum de libri illius, utpote in se obscurioris, expositione, non nisi juxta probabiliorem sententiam aliorumque autoritatem judicium ferri possit, quod tamen plerumque aut primam institutionem, aut sectæ studium sapiat. Istud ergo, quod Deus in divinis litteris revelaverit, aut ad mysteria referendum esse, aut non ad ea pertinere, arguit. Si iis

adnumerandum sit, per se quidem evidens esse putat, propter ea Deum id nobis revelasse, ut in sola ipsius auctoritate recumbentes id credamus; sin ex mysteriorum numero excludatur, sensum illius ex verbis, quibus proponitur, hauriendum esse, non dubitat. Porro cum ea, quæ sacris litteris continentur, vel ad fidem, vel ad obsequium pertineant, ista quidem ob solam Dei revelationem, citrà respectum ad rei probabilitatem, credenda, hæc vero ob solum mandatum Dei, facienda esse dicit. Uti vero credenda explicare non deceat, quandoquidem fidei natura ita quasi infringere: ita facienda clariora esse autumat, quam ut expositione quadam opus habeant. Quod autem res ad fidem non spectantes, historicas, chronologicas & id genus alias attinet, liberum cuivis esse existimat, in iis explicandis operam insumere, modo nec fides confundatur, nec obsequium Christianorum Deo debitum destruat.

His aliisque pluribus in *primo & secundo* capite latius expositis, in *tertio* Auctor agit de bellis religionis causa susceptis, eorumque origine, quæ in mala reipublicæ cujusdam constitutione quærenda esse dicitur: de religione tum naturali, tum revelata, quæ vel ob verborum multiplicem sensum, vel ob antiquitatis ignorationem, vel ob hominum diversa partium studia sectantium ingenia, vel ob alias ejusmodi causas, diversis interpretationibus sit obnoxia: de sectis ex variis religionis revelatione expositionibus ortis, quarum propagatio aut variis hominum, in variis rebus publicis, seculis & regionibus viventium ingenis, juxta morum, consuetudinum legumque diversitatem dispositis, aut callidis quorundam consiliis, aut diversis litterarum studiis adscribitur: de religione denique revelata iterum, quæ quamvis aliquando turbis in republica & mutationibus ansam præbere soleat, tamen nec basis civitatis, nec vinculum societatis dicenda sit, quoniam & hodie respublica Chinesium aliæque politiæ florent, in quibus ista tamen publica auctoritate nequaquam sit recepta.

In *quarto* capite, præmissis hætenus iis, quæ realia incommoda sive corporis sive animi respiciunt, de iis Auctor disserit, quæ ex imaginatione sola dependere videntur, de gloria nimirum,

rum, honore atque existimatione, quæ doctrina, fortitudine, sapientia aliisque virtutibus acquiritur, eandemque extra societatem locum non habere, nulliusque fere in politia momenti esse, nisi cum opibus atque potentia conjuncta sint, probat. Attingit etiam musicos concentus, ludos scenicos atque spectacula; ubi tum eos ridet, qui in poesi pariter & dramaticis fabulis omnia ad veterum regulas componenda esse dicunt, quasi ista, quæ antiquis moribus apta fuerunt, nostris etiam temporibus semper conveniant, nec recentioribus scriptoribus eadem, quæ antiquis, ingenii facultas suppetat; tum ostendit, ludos scenicos corrigi non posse, nisi hominum mores prius emendentur, ut pote qui in theatris representari debeant.

Porro distinctione inter Regem *de facto* & *de jure*, ea imprimis ex ratione rejecta, quod suprema auctoritas semper eadem esse videatur, aliisque, quæ ad politiam spectant expositis, ea, quæ hæcenus generatim dicta, atque ex rerum natura deducta sunt, exemplis ex Anglica aliorumque regnorum Historia cap. V. VI. VII. VIII & IX ita illustrat, ut prætermisissis, quæ dubia atque incerta sunt, ea solum sectetur, de quorum veritate nemo dubitat. Causas scilicet mutationum maximarum, quæ in Anglia subinde evenere, recenset, & qualis præcis temporibus regiminis forma fuerit? quibus mediis id stabilitum sit? quomodo potestas in populant fuerit devoluta? unde revolutio Henrici VII tempore facta originem traxerit? quid variis successibus ansam dederit? cur demum sub Henrici VIII imperio, clericorum auctoritas detrimentum acceperit? disquirat. Quid tantam præterea inter Europæa regna diversitatem efficiat? cur tot in Gallia mutationes evenerint? qua ratione populi eo in regno potestas suppressa fuerit? cur Hispania pristina potentia destituta, internam tamen pacem conservaverit? erudite explicat; quæ singula licet rerum politicarum studiosis lectu non possint esse non jucundissima, prolixiora tamen sunt, quam ut a nobis jam breviter memorari queant. Id saltem addimus, Auctorem in adducendis istis omnibus, sæpe elegantes de rebus variis observationes inspergere, quales illæ sunt, quando de nimia Principum veneratione Divinoque cultu, de Regum jure, quod immediate a Deo provenire

negatur; de causis, ob quas Caroli V Imperatoris tempore, in variis Europæ partibus, religio aliam induerit faciem, eleganter disserit.

Cæterum, cum Noster non modo, quæ ad religionem pertinent, methodo suæ inhærens, ex naturalibus principiis causisque politicis deduxerit; Divinamque adeo providentiam exclusivè videri possit, sed & nullius fere sectæ parcens, aliquando ostenderit, unamquamque earum, simul atque auctoritatem obtinuerit, eadem commisisse, quæ in aliis damnaverat; hoc quidem factum fuisse ait, ut humanæ naturæ pravitatem demonstraret, istud vero non solum præstantissimorum Theologorum exemplis defendit, qui in religionis mutatione atque propagatione exponenda, pariter ad naturales causas sæpe provocaverint, verum etiam existimat, post Apostolorum tempora, Deum in religione non immediate egisse, sed mediis quibusdam causis fuisse usum, quarum indagatio libera omnino cuivis esse videatur.

CHRISTIANI FRANCISCI PAULLINI *ΜοσχοναεβογειαΦία*, seu *Nucis Moschatæ curiosa Descriptio Historico-Physico-Medica.*

Francofurti & Lipsiæ, impensis Joh. Christophori Stösselii Bibliopolæ Erfurtensis, 1704. 8. Constat Alphab. 2 & 14 plag.

Qui *Laboris & Candore* suum vitæ tempus traducere a primis statim unguiculis sibi laudabiliter non modo proposuit, sed & hætenus feliciter sustinuit Clarissimus Paullinus, indefessi specimen laboris edit post alia, eaque non pauca, quæ hætenus divulgavit scripta, in præsentis *ΜοσχοναεβογειαΦία* curiosa, in qua pro more suo, id est candide, quæ vel propria experientia addidit, vel ex Autorum lectione hausit, cum orbe literato communicat. Quatuor videlicet hic liber continet *sestiones*, in quarum *I.* quæ *Philologico-Historico-Physica* est, post nominis atque definitionis explicationem, locus natalis, nascendique modus nucis moschatæ investigatur, differentia & delectus adumbratur, temperamentum & vires examinantur, & medicamenta tam sicca, quam liquida,

da, & mediæ consistentiæ ex ea paranda describuntur, ita tamen, ut nec noxæ, quas inferre potest, fuerint omisæ. *Sectio II & III Medica* est, in quarum illa morbi, partes in tribus corporis regionibus contentas affligentes, in hac vero febres & affectus externi evolvuntur, qualemque in singulis hisce usum præstet nux moschata, fusius explanatur. *Ultima sectio usum ipsius domesticum* commemorat, quem modo strenæ loco, modo in rosa taciturnitatis symbolo, modo in fertis, coronisve funebribus, modo in potu quotidiano, & conditura cadaverum præstat. Mittimus Observationes curiosas, quibus integer tractatus est referatissimus, nec possumus tamen silentio præterire, calci tractatus hujus adnexam esse *Vitam, Studia & Gloriam Paulinianam, sicut crenâ descriptam ab Esaia Dahlborn Ph. & Med. D. Anno 1703.*

THE LIVES OF THE ANCIENT PHILOSOPHERS, &c.

i. e.

VITÆ VETERUM PHILOSOPHORUM, IN QUIBUS de variis illorum sectis, dogmatibus item, factis dictisque agitur, in compendium redactis iis, quæ DIOGENES LAËRTIUS, CASAUBONUS, MENAGIUS, STANLEIUS, GASSENDUS, CHARLETONUS aliique reliquerunt. Accessit Appendix, vitas quorundam Philosophorum ex Eunapio & Eximiarum philosophantium ex Egidio

Menagio complexa.

Londini apud Joh. Nicholson & Th. Newborough, 1702. in 8.
Constant Alph. 1. pl. 18.

Cum integra, quæ de vitis veterum Philosophorum præstant, volumina perlegere omnes haud possint, laudanda est Epitomatoris hujus opera, qui ea imprimis, quæ Stanlejus reliquit, in compendium redegit, citatis iisdem, quibus ille utitur, testimoniis, & passim nonnullis e Diogene Laertio ejusque commentatoribus Casaubono & Menagio, tum & Gasfendo & Charletono, qui Epicuri vitam descripsere, additis.

Quo

Quo vero ordinatius procederet, quæ Stanlejus in ultimis sex libri sui partibus, de Chaldæorum, Persarum & Sabæorum Philosophia habet, ea Noster per modum Introductionis brevis Philosophiæ, qualis in Orientalibus orbis partibus fuit, antequam ad Græcos perveniret, faciem representantis præmisit. Accessere & appendicis loco duæ sectiones, quarum altera vitas Philosophorum paulo recentiorum, quas Eunapius descripsit, altera foeminarum Philosopharum vitas ab Ægidio Menagio seorsim editas continet.

Lectori Benevolo Salutem!

Supervacaneum hæcenus existimaveramus, generalem secundi etiam Actorum Eruditorum decennii & secundi tertiique Supplementorum tomi Indicem edi, quod singulis decennii istius annis tomisque istis, non auctorum solum, ut in primo quoque decennio primoque Supplementorum tomo factura fuerat, sed rerum insuper indices satis luculenti subjuncti jam essent. Cum vero fuerint haud pauci, qui indices illos omnes in unum compingi cuperent, ut ubi quid inquirendum est, duodecim volumina evolvendi molestia superfedere possent, in eorum tandem gratiam, generalem nunc etiam auctorum ac rerum, quæ secundo decennio ac postremis duobus Supplementorum tomis continentur, adornavimus Indicem, geminum, plane illi, qui primi decennii & Supplementorum primi tomi res auctoresque complectitur. Proditurus vero novus ille Index est, adjuvante Deo, una cum proximo Actorum Novembri; id quod ejus cupidis indicandum mature duximus.

LIBRI NOVI.

Dionysii Halicarnassensis Antiquitatum Romanarum Libri, quotquot supersunt. Græce & Latine. Londini apud Thom. Bennet, 1704. fol.

L. Annæi Flori Rerum Romanarum Libri II priores, ex Criticorum observationibus correcti, cum textus ratione notisque variorum Historicis, Politicis & Antiquariis &c. Adornati & editi a Laur. Begero. Coloniae Marchica, typis Ulrici Libperti, 1704. fol.

* * * * *

A C T A ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Novembris, Anno MDCCIV.

*HISTOIRE CRITIQUE DES DOGMES ET DES
Cultes &c.*

h. e.

*HISTORIA CRITICA DOGMATUM ET CULTU-
um bonorum malorumque, in Ecclesiis ab Adamo usque ad Chri-
stum receptorum. Ubi origo omnis idololatriæ veteris Paga-
nismi, ex collatione cum idololatriâ Judæorum explicatur.*

Autore PETRO JURIEU.

Amstelæd. apud Franc. L'Honoré & Socios, 1704, 4. ch. maj.

Constat Alph. 4. plag. 15.

IN quatuor partes amplissimum hoc abit opus, varia eruditione, novisque observationibus profecto refertissimum, & in quo laudando melius defungi partibus nostris vix posse videmur, quam si illustris Cuperi, Viri *νετρωτάτης*, de eo allegaverimus judicium. Ille nempe in Epistolis, occasione hujus operis ad Autorem scriptis, quarum excerpta clarissimus Bernardus in Novis Republicæ Litterariæ haut ita pridem publici juris fecit, quasque integras videre cum omnibus harum litterarum amantibus avidissime cupimus, profundissimam in hoc opere eruditionem, miram in explicandis falsorum Deorum nominibus dexteritatem, & stupendam in illustrandis quamplurimis iisque obscurissimis antiqui Fœderis locis felicitatem, facunde deprædicavit. Prima pars operis agit de Dogmatibus atque Religionibus, quæ omni illo, quod ab Adamo ad Mosén usque effluxit, tempore invalere. Theologiam igitur istorum temporum non nimis arctis limitibus esse circumscribendam ostendit, cum sapientissimus in illa magister Adamus

Ppp

diu

c. l.

diu satis docuerit, cujus doctrina facillime fuerit propagata traditione, ob aetatem primorum hominum minime angustam. Sane enim ea factum esse ratione, ut inter Adamum Abrahamumque duo tantum intercesserint; Mathusala atque Noë, purissimamque ad eum ille Adami Theologiam potuerit accipere. Hinc quæ mundi creatio, diluuium, Sodomorum excidium, promissio protoplastis facta, variaque, quæ Abrahamo, Isaac & Jacobo obvenere manifestationes, dogmata pepererint, persequitur. In primis vero Jobi librum, indolem antiquissimam illius Theologiæ luculenter ob oculos ponere; Autor censet. Quem proinde veram complecti historiam, Jobum autem ante Moysen, imò etiam ante constitutum ab Israelitis in Ægypto domicilium, secus quam doctissimo Spanhemio visum fuerat, temporibus Isaaci floruisse, Abramique ex fratre Nachore pronepotem fuisse, demonstrat. Imò ipsum quoque librum, historiam ejus complexum, lingua Arabica ante Moysen compositum, & a Salomone Hebraicis litteris redditum suspicatur. Ex ista itaque Systema Theologiæ ante Legem conficit, his fere articulis absolutum: esse Deum, eumque conditorem omnium, quorum curam gerat universum, in specie vero eorum, qui confidunt ipsi; peccatum ipso permittente natum, gratiam vero ejus fide & poenitentia acquiri, liberatoremque a peccato illum suis destinasse; mortem & omnes inimicos Dei per gloriosam resurrectionem denique esse vincendos. An distincte mysterium Trinitatis systema istud fuerit complexum, quarit, prolatisque ex Chaldaicis paraphrasibus locis nonnullis, illiusque articuli apud Platonicos aliosque gentiles *Λεὶψαίσις*, quæ probabile sit ab antiquis acceptæ doctrinæ esse fragmenta; ad convincendum tamen adversarium paulo acriorem, ea haut sufficere, fatetur. Ipse vero distinguendam esse concludit antediluvianam a postdiluviana Ecclesiam. Hanc distinctissime id cognovisse; siquidem probabile non sit, Adamum, quem in statu integritatis perfecte id intellexisse necesse sit, statim ejus fuisse oblitum; barbariem vero hominum sensim sensimque istam scientiæ Theologiæ partem extinxisse, Deoque claram tanti mysterii perceptionem renovare, ante ultima hæc tempora, non visum esse conveniens. Hanc Patrum ante Moysen Theologiam scriptis propagatam haut fuisse; constat. Inde vero occasio Autori nascitur de litterarum origine disserendi, quas Moyses antiquiores esse

c. III.

c. IV.

esse contendit: Patres vero ante Legem sensibili cum Deo commercio fuisse instructos docet, in quorum familia hereditarium donum propheticum fuerit. In Prophetis istis imprimis conspicuum fuisse Enochum, cuius librum apocryphum non Judæi, sed Christiani, qui ne intellexerit quidem linguam Ebraam, auctoris esse, contra Scaligerum ostendit, contra quem idem olim Isaacus Vossius quoque defenderat. Mirum vero, clarissimum Autorem existimare, Judam in Epistola ex spurio isto libro arripuisse fabulam de angelorum quorundam cum sceminis congressu, ut pateat ex collatione comm. 6 & 7. Certe enim optime causa Judæ se habet, si relativum *αὐτοῖς* v. 7. non ad *Ἀγγέλους*, verum ad *Σόδομα καὶ Γόμορρα* referamus, subiectumque orationis *τὰς περὶ αὐτὰς πόλεις* constituamus. In ista porro successione prophetarum, post diluvium inter ceteras quoque gentes servata, ut Jobi & Melchisedeci patet exemplo, Balaamo locum vindicat, homini quidem pessimis moribus, nec mago tamen, nec pseudopropheta. Pseudopropheta nempe esse; qui vel jactet afflatum divinum, quem tamen non habeat; vel falsorum, Deorum Dæmonumve ambiat inspirationem. Neutrū Balaamo posse applicari. Deum etenim æternum eum consuluisse de utraque Balaci legatione, ejusque peccatum in eo consistere, quod Deo permittente tantum, & quidem cum indignatione, non precipiente, lucri studio ad Balacum accurrerit. Sermones porro ejus itineri se accingentis ad legatos Balaci; exstructionem VII altarium, qui solennis fuerit in sacris numerus, quod pateat ex Job. XLII, 18. 1. Chron. XV, 25. 2. Chron. XXIX, 1-29. & multis Scripturam profanorum locis; sermones Dei cum Balaamo de facie ad faciem, sicuti cum Mose, loquentis; ipsa ab eo profusa oracula, istamque de Dei benedictionibus, maledictionibusque earumque efficacia firmam persuasionem, nullum pseudopropheticæ fraudis suspicioni locum relinquere. Nec obstare infame nomen *ἄσπις* ei tributum; id enim fieri ob abusum doni prophetici, ex lucri cupiditate: neque etiam, quod Moses *incantamentorum* ejus mentionem faciat; id enim spectare ad supersticiosos quosdam ritus, ipsasque preces, quibus Deum movere se posse speraverit, ut sibi maledicere populo permitteret; prætereaque vocem *וַיִּבְרַח* in textu Mosis adhibitam, non semper in malam partem accipi, quod vel Josephi Patriarchæ historia evincat. Sed nihil hucusque Autor

- c. VI. de celebratissimis illis Noæ præceptis, de quibus jam toto capite VI agendum sibi putavit, eaque occasione luculenter de Profelytis justitiæ & Profelytis domus, quorum illi præceptis Noæ solis obligari, atque eorum observatione salutem consequi, Judæis credebantur. Eos esse putat, qui in Actibus Apostolicis *σεβόμενοι*, item *φοβόμενοι τὸν Θεὸν & εὐσεβεῖς* passim vocantur. Ex iisdem vero Actibus constare, eis in Synagogis Judæorum peculiarem locum assignatum fuisse, maximumque gentilium numerum, providentia divina, regno Christi viam sternente, & industria Judæorum, per universum orbem dispersorum, ad Profelytismum illum fuisse adductum. Ex illis fuisse prodigiosam illam ad Christum converforum multitudinem, quæ tot florentissimis, per totam imprimis Asiam, Ecclesiis membra suppeditaverit. Ista vero observationes, quamplurimis historiæ Ecclesiæ nascentis difficultatibus solvendis sufficere. Occasionem scilicet inde tam subiti progressus doctrinæ Christi inter Gentiles patescere, qui magno numero ad Synagogas confluentes, Apostolos ibi ordinarie docentes audiverint; constare inde, cur tam facile manus veritati dederint victas, cum mirabilis alias videatur, imò incredibilis mutatio, qua ex profundissimis superstitionis tenebris, subito adeo ad lucem Evangelii fuere adducti. Lucem porro hinc accipere Hierosolymitani concilii Historiam: Phariseos nempe ægre ferentes Evangelii inter profelytos hosce progressus, defendisse, ex gentilibus illos, qui in regni Messiaë partes venire velint, non Noæ tantum, sed Mosis quoque præceptis, & circumcissionis lege imprimis obligari. Paulum contra cum reliquis Apostolis acriter pugnasse, quod sufficiat esse profelytum portæ, & Noachicorum præceptorum observationi fidem in J. C. jungere. Indequè natum esse decretum Hierosolymitanum, de abstinendo ab *εἰδωλοθύτοις*, sanguine, suffocato & scortatione: quod omnia Noachica præcepta manifeste complectatur, præter V de rapina, & VI de judiciis constituendis. Hæc vero propterea omiſsa fuisse, quod omnium gentium legibus de illis satis cautum fuerit; nisi genuina quis addita illi decreto in Codd. quibusdam dicat, *de non faciendis adversus alios, quæ nobis fieri nolimus*, quibus duo illa præcepta luculenter comprehendendi videantur. Hinc clarum esse, cur de sanguine & suffocato decretum agat, quod alias legem Mosis ceremonialem tum abolen-

lendam, sapere videatur. Nempe controversiam tractari inter Phariseos & Profelytos portæ Ecclesiam ingressos, stantemque a partibus horum Paulum, *an sufficiat ipsis hic ipse Profelytismus?* Nunquam autem, in controversis rebus, plus dari parti, quam postulat: postulasse vero Paulum cum suis, ut legibus Noachi sibi vivere liceret: idque decreto concilii ipsis concessum fuisse. Patere hinc quoque, cur lex naturalis de fornicatione vitanda, in isto decreto jungatur legi ceremoniali de sanguine & suffocato; quoniam scilicet utraq̃ue in Noachi præceptis inveniretur. Male vero Ferrandum in Considerationibus Religionis Christianæ negare, decretum Hieros. Noachica præcepta continere, ex eo fundamento, quod post cessantem Jubilæorum usum, Assyriamque captivitatem, Profelytismus portæ quoque cessaverit. Crassissimum enim hunc esse errorem, & ex male intellecto Seldeno natum, qui tamen ipse quoque, quamvis absque idoneis rationibus, contra Schickardum defendat, Noæ præceptis cum decreto Hieros. nihil esse commune. Atque hucusque quidem de Patrum ante Mosén dogmatibus, de quibus tria illa, antequam ad alia progrediatur, observari cupit Autor. 1. Theologiam Patrum paucissimos absolvisse articulos: unicum præceptum ceremoniale de non effundendo sanguine, & sub eo comprehensam legem de sacrificiis, (siquidem omnis effusio sanguinis animalium sacrificii, ut paulo post ostendetur, ea ætate fuerit species,) habentem. 2. Semper illam Theologiam pro sufficiente ad salutem fuisse habitam. 3. Fidei & Theologiæ illorum Patrum nihil Religionem Christianam, præter distinctam Liberatoris cognitionem, addidisse, quæ proinde nihil aliud sit quam Patriarchalis Religionis consummatio.

A Dogmatibus antiquissimorum illorum hominum, ad Cultum eorum progreditur. Ubi primo ex duobus prioribus præceptis Noæ ostendit, & ad cultum externum Dei eos adstrictos, & idololatriam prohibitam fuisse: indeque horrendam Judæorum recentiorum, & Majemonidæ imprimis, confutat sententiam, Profelytos portæ ad adorandum nomen Divinum non obligari putantium. Infeliciter quoque Seldenum in L. III. de J. N. & G. in pingenda illa Helena versatum fuisse, ostendit. Cultum vero externum vota, preces, gratiarum actiones, & sacrificia absolvisse.

c. IX.

Reliquas cultus partes nihil fere difficultatis habere, de ultimo diligentius agendum putat. Ante omnia igitur de sacra ista facientibus in antiquissima illa Ecclesia agit. Primogenitorum illud jus esse, communem dicit Judæorum Christianorumque sententiam. Sibi omnes homines, sine discrimine, ad hoc jus natos videri, quod Abelis Cainique, & Abrahamiac Gideonis, aliorumque firment exempla, istiusque juris omnibus communis ipsum Deum in lege voluisse vestigia extare, Levit. I, 45. item Levit. III, & Exodi XIX, nec non in mactatione agni paschalis. Primogenitis igitur hoc jus non solis competiisse, sed tamen per *ἑξοχὴν* quandam, ut scilicet pro fratribus quoque in solenni-ribus sacris facere possent, salvo interea jure reliquorum, modo emancipati & capita familiæ essent, quo casu & ipsi, sed in suis tantum familiis, sacra peragere potuerint: hæcque omnia ex Jure Regio primogenitorum, nihil dominio fratrum in suis familiis præjudicante, satis commode posse illustrari. Hujusmodi vero Sacerdotem *κατ' ἑξοχὴν* in numerosa quadam familia Melchisedecum extitisse. Gentem, in qua ille erat, Chananæam fuisse, eamque totam idololatricis cultibus minime corruptam. Hoc vero luculenter probare gossa inter Abrahamum & Hethitas Genes. 13, eundem & Abimelechum Genes. 20, eundem Abimelechum & Isâacum Gen. 26: Historiam item Sichemitarum Jacobi religionem suscipientium: Sodomorum item, in qua Deus ob Justos Sodomis parciturus, plures omnino in Chananæa dari supponat; Isâaci denique & Rebecca, quæ apud Prophetas Chananæos Deum consuluerit Gen. XXV, 22. Ipsum Melchisedecum fuisse ex tribus Noæ filiiis unum, exinde colligit, quod dicitur *Sacerdos Dei summi*, quem titulum, singularis *ἑξοχῆς* indicem, non cuivis primogenito, sed inter primogenitos primo competere putat. Semum autem eum non fuisse, cum diserte testetur Epistola ad Ebræos, diversæ eum & Abrahamum extitisse familiæ, Semusque præterea cum suis non Chananæam sortitus fuerit, sed Chaldæam; nec Japhetum, qui extremas Asiæ oras & Europam cum suis occupaverit: Chamum ergo relinqui, quem Melchisedeciano indui sacerdotio ne paradoxum videatur, imo impium, apologiam Chami suscipit. Omnes itaque accusationes, qui-

c. X. p. 62.

quibus opprimatur atque contaminatur memoria Chami, duobus niti fundamentis dicit, peccato Chami, & maledictione Noë. Peccatum ejus non sufficere, ut inter profligatissimæ improbitatis homines ponatur, quod non majus sit illis, quibus Noë, David, Samson, Salomon atque alii se polluerunt. Ut tamen natura peccati Chami melius cognoscatur, observandum esse, Deum antiquissimis temporibus illis, non Messæ tantum, sed omnium rerum, temporibus novi Fœderis expectandarum, typos, ipsorumque a deo criminum etiam & ingratitude, qua excepturi essent beneficia divina nonnulli, proponere voluisse. Quædam igitur peccatorum, in antiqui Fœderis historia commemoratorum, typica esse, quæ in seipsis leviora plerumque sint, & crimina significant longe, quam ipsa, atrociora. Tale peccatum esse Esavi, jus primogeniti vendentis, quod in se non nimis atrox, atrocissimi criminis eorum, qui cœlestem *πρωτογονίας* pro fluxis atque exiguis rebus vendant, sit imago: unde etiam *βέβηλος* Esavus appelletur Paulo typice, quemadmodum sacrificia *propitiatoria* dicantur, non quod ipsa sint propitiatio pro peccatis hominum, sed quod eam representent. Typicum itaque hujusmodi peccatum Chami quoque fuisse, eorum representans petulantiam, qui res, quas absconditas Deus esse velit, detegere, profanæque adeo curiositati suæ providentiam divinam ejusque mysteria prostituerent audeant. Quantum ad Noë maledictionem, eam quoque Chamo proscibendo minime satis esse. Non enim Chamum, sed Chanaanem eam ferre, idque neutiquam carere mysterio: nempe Noachum occasionem illam accipere manifestandi divini de expellendis Chanaanis decreti, typicamque adeo eam esse, non ipsam Chami personam respicere. At & profana monumenta istam de Melchisedeco opinionem firmare. Sanchoniathonem enim cujusdam *Sidic* vel *Sedec* meminisse, qui sine dubio sit Melchisedec; hunc Dioscurorum patrem eundem dicere, Carybum item & Corybantum, eos vero filios Jovis communiter statui, Jovem porro viris doctis Chamum esse: Sedecum ergo vel Melchisedecum eundem esse cum Chamo. Sed hæc de Sacerdotibus, jam de Sacrificiis ante legem, quæ Autor juris naturalis non esse, contra Patres & Judæos veteres; non humanæ inventionis, contra Grotium probat,

- bat. Institutionis ergo esse censet divinæ, quam Moses, ut alia multa, præterierit; repetitionem vero ejus haberi Gen. 9, 4. quod ita ostendit: in verbis nempe *non comedes carnem cum anima sua, qui est sanguis ejus*, manifestum esse putat præceptum de effundendo sanguine animalis, antequam comedatur caro ejus. Omnem autem sanguinis effusionem animalium comedendorum, esse sacrificium; Deumque adeo in omnibus locis, ubi præcipiat sanguinis effusionem, antequam comedatur caro, sacrificia instituisse. Firmat hoc tum aliis argumentis, tum loco inprimis Levit. 17, 10. ex quo manifestissimum esse credit, prohiberi sanguinis usum propterea, quod Deus animalium sanguinem, ut qui anima sit, expiandis animabus destinaverit; ex qua observatione plurimorum Scripturæ locorum, ubi effusionis sanguinis mentio, illustrationem perquam ingeniose repetit. Sacrificiorum vero ante Mosén tres invenit species, holocausta, eucharistica sacrificia, & rerum inanimatarum seu aridiorum seu liquidarum oblationes. Materiam fuisse ait animalia pura, nec obstare Noæ in contrarium exemplum, quod plane sit extraordinarium, & ad expiationem totius naturæ animalis pertinens. Distinctionis autem purorum ab impuris origines, a temporibus antediluvianis repetendas esse, quibus esum carnis jam usitatum fuisse putat. Causam distinctionis naturalem abhorrentiam fuisse, ideoque non omnia animalia, quæ ob typicam vel moralem causam Moses in impuris censuit, pro impuris habitata ante Mosén fuisse. Cereemonias sacrorum nullas commemorari; probabile ergo esse, fuisse easdem cum Mosaicis, quas Deus, ut ab hominibus inspiratis profectas, retineri voluerit. Castos & purgationes, lavatione & mutatione vestium peragendas, receptas & a Noachidis, ad plerasque gentes fuisse derivatas. Dies festos, cultui divino peculiari modo destinatos, eos habuisse nullos, sed eos familias, ut esset visum, determinasse: Sabbatumque adeo illo tempore nondum fuisse observatum, quod Fr. Gomari inprimis argumentis firmatur. Septenarium tamen dierum numerum, divisionemque adeo in hebdomadas, illis jam notam fuisse temporibus, quamvis nulla sabbati fuerit religio: quo supposito, pleræque religiosam Sabbati illis temporibus observationem defendentium objectiones solvi queant. Rem probare, quod periodicus
- Lunæ
- c. XIV. p. 89.
- c. XV.
- c. XVI. p. 104.
- c. XVII. p. 111.

MENSIS NOVEMBRIS A. M DCCIV. 489

Lunæ motus, quatuorque phases ejus; suadeant mensis in IV partes, quarum quævis sit VII dierum, divisionem; quod noverint illi creationis hexaemeron, & septimæ diei quietem; quodque Noa post columbæ dimissionem, septem dierum spatium effluere passus sit, antequam nova aquarum subsidentium experimenta caperet; idemque firmare historiam nuptiarum Jacobi cum Lea & Rachele. Locum quoque solennibus conventibus destinatum fuisse nullum, nullam religiosam confederationem, nisi quæ sit familiarum, disciplinam ecclesiasticam & censuras nullas, nulla sacramenta fuisse: hocque uti necessitatis hierarchiæ Pontificiæ patronis cum maxime obest, ita Fanaticis tamen & Independentibus non favere, cum diversa diversorum temporum sit ratio. Matrimonii institutionem illis temporibus a Deo fuisse, ex Adamî historia esse manifestum: leges matrimonii omnes complecti verba Adamî, *ideo relinquet vir patrem* &c. consensum solum sine aliis ceremoniis omnibus, nisi quod convivium nuptialia fuerint instituta, matrimonium consummasse. Fornicationem simplicem permissam non fuisse: quicquid enim contra dicant Judæi, infamiam hujus criminis ex historia Dinæ patere. Pœnam autem lege fornicationi statutam nullam fuisse, pariter ac apud Græcos & Romanos, nec adulterio mariti cum scemina matrimonii vinculo non ligata: bene tamen adulterio conjugio junctæ, quod ex historia Thamaris, quæ vidua licet, ex lege Leviratus pro ligata habebatur, pateat. Gradus prohibitos nullos fuisse, nisi quod patri filiam non licuerit ducere; atque adeo, quicquid alias valet graduum prohibitionis, juris esse positivi. Polygamiam inter fideles nunquam probatam, institutioni conjugii contrariam, imo & adversam typicò matrimonii officio, conjunctionem Christi cum Ecclesia representantis, (cujus vestigia in Cabbalisticis scriptoribus, ipsoque Platone indagantur) esse. Polygamos itaque Cainitas & improbos peccasse; Regibus Deum dispensasse Deuteron. XVII, 17; Prophetarum & Sanctorum polygamiam, itidem dispensantem Deum habuisse, mysteriique aliquid condidisse, quod in Abrahamo sit manifestum: ceterorum polygamiam Deum tolerasse. Divortia locum non habuisse; Abrahamum enim, Agarem dimittentem, proprie loquendo non fecisse divortium, & si fecerit, dispensatione id factum divina. Le-

c. XVIII.
p. 120.

c. XIX.
p. 146.

c. XX. p. 141.

c. XXI.
p. 150.

p. XXII.
p. 159.

c. XXIII.
p. 160.

c. XXIV.
p. 165.

- viratus legem valuisse, idque Thamaris & Onani exemplum probare, quod tamen cum unicum sit, difficile esse originis hujus legis indicium; forte Abrahamo e patria egresso primum illam esse datam. Rationes ejus diligenter Autor investigat, aliasque observationes circa Leviratus legem addit, inter quas & illa est ex Maimonide, quod ad fratres uterinos illa non extendatur: ex quo fundamento confutat Lucæ & Matthæi in Genealogia Christi conciliatores eos, qui Leviratus legi conciliationem superstruunt, cum tamen Jacob & Eli, a quorum altero legali, altero naturali successione Josephum pendere volunt, Estæ filii ex Matthan & Melki, adeoque fratres uterini esse supponantur. Abstinenciam a sanguine, ejusque causam, in tractatione de sacrificiis Autor tradidit; hic Judæorum tantum ea de re commenta, partim adducit, partim explodit. Carnium usum licitum fuisse putat: idque suadere usum animalium in sacrificiis, curam item pecorum, quæ ab Abele usque obtinuit; nec extare interdictum divinum usquam: ut a deo tacita Dei permissione usi fuerint homines, quam exprimere Deo in novo cum Noa foedere visum fuerit. Hanc vero Patrum ante Mosen religionem, hæc dogmata, hos cultus durasse annis circiter 2454, juxta calculum codicum Hebræorum: quem multum ampliandum censeat Præ-Adamitarum primipilus Isaacus Peyrera, cujus systema in compendio Clarissimus Autor exhibet, ne forte, si quando pereat Peyreræ liber, notitia ejus intercidat penitus, hoc ipso libro suo, cui vitam longiorem quam Peyreræ foetui ominatur, conservanda. At & Senes LXX, illorumque patronum Isaacum Vossium, haut parum ab Ebræorum calculo recedere observat, cujus rationibus ex instituto satisfacere conatur. Causam vero illius diversitatis esse putat studium Judæorum, Ecclesiam suam Ægyptiis Græcisve augendi profelytis, quibus non facile fuerit persuadere, majorem, quam codices Ebræi tradunt, mundi hujus non esse antiquitatem. Ea vero hic arte eos fuisse usos, ut primogeniti cujusvis natales centum tardius annis contigisse dicerent, ne si aliam rationem sequerentur, longæviores facerent Patriarchas, quam Ægyptiorum Græcorumque ferret credulitas: ubicunque vero nativatem filii incidere in ætatem magis parentis ætatem dixissent Ebræi codices, ibi nihil adde-

MENSIS NOVEMBRIS A. MDCCIV. 491

re auſos Senes illos, ut in Jaredi, Mathuſala dein & Lamechi exem-
plis conſpicuum, ne incredibile videretur, ſero adeo illo tempore ho-
mines liberis operam dare cœpiſſe. Expeditam magis rem in
poſtdiluvianis *γενεαις* fuiſſe, ubi cum generatio filii in XXX ple-
rumque patris annum incidat, nihil a vero alienum ſe admiſſuros
putarint, ſi C ubique addiderint annos. Cainanem hic non ab
iſtis Senibus LXX, ſed vel negligentia, vel imperitia alterius cujus-
vis, ex Genealogia antediluviana fuiſſe inſertum.

Sed diu ſatis prima illa Pars hujus libri nos detinuit. In
ſecunda, prætermiſſis dogmatibus Eccleſiæ Judaicæ poſt Moſen,
de quibus nihil afferri poterat, quod ex ſcriptis Moſis & Prophe-
tarum non ſit in vulgus notiſſimum, Hiſtoria cultus Judaici Moſis
lege præſcripti, Judæorumque traditionibus ſive explicati ſive
aucti, continetur. Hic primo agitur de loco cultus divini, oſten-
diturque, templum nuſpam extitiſſe ante exitum Iſraelis ex Ægypto,
ſed ſub dio & in lucis ſacra fuiſſe peracta; quod firmatur ex Deut.
VII, 4. 5. XII. 2. 3. ubi nulla mentio templorum. Uſum vero
templorum ſub Judicibus primum invaluſſe, in quorum Hiſtoria
templi Dagonis mentio; ejusque rei exemplum a Moſis taberna-
culo ſumptum, cujus deſcriptio luculenta ex Exodi XXVI &
XXXV ſubjungitur, variæque ſedes enumerantur. Ei ſucceſſiſſe
templum Salomonis, & huic templum ſecundum, ab Herode ma-
gnifice reſtauratum, cujus ruruſum hiſtoria faciesque pariter, ac i-
pſius montis, in quo poſitum templum fuit, ex Joſepho, Villalpan-
do, Lightfooto, Ariamontano, Capello aliisque delineatur: imo &
de ſchilmaticis templis, in monte Garizin & Heliopolitano, ex Jo-
ſepho nonnulla adduntur. Succedit tractatio de vaſibus templi
& cultus Levitici instrumentis. Ubi primo de arca & Cherubi-
nis, quorum Autor, (Ezechielis & Joannis IV animalia & Eſaiæ
Seraphinos, idem cum Cherubinis eſſe, illasque viſiones Deum
habitantem in templo ſuo reſpreſentare, ſupponens,) eam exiſti-
mat formam extitiſſe, quæ quatuor vultibus, hominis, leonis, a-
quilæ & bovis conſpicua fuerit: eos vero cardinales miniſtro-
rum Eccleſiæ, Levitarumque adeo in caſtrametatione taberna-
culum cingentium, virtutes, rationem nempe & intelligentiam,
zelum & *παινησιν*, promptitudinem & diligentiam, indefeſ-
ſum

P. II.
c. I.

c. II.
c. III. IV. V.
c. VI

P. II.
c. I.

- sum denique laboribus animum significare. Imo & pro toto populo ministrare sacerdotes, ista quadriformi Cherubinorum facie indicari, cum in populi militantis insignibus illa fuerint. Arcæ religionem tantam, ob conditum in illa divinum legis verbum fuisse, unde & arca testimonii dicta sit: non fuisse eam in templo secundo, quod tabulæ Mosis, quas conderet, essent deperditæ. Cherubinos vero templum secundum, ob horrorem imaginum, quem in captivitate Judæi conceperant, non habuisse. In arca nil præter tabulas Mosis fuisse, nec obstare auctoritatem Pauli Hebr. 9, 3. 4. ibi enim voces *ἐν ἡ* non *κιβωτὸν*, sed *σκηνὴν* respicere, h. e. Sanctum sanctorum; quo loco commemoratus reliquus apparatus diligenter explicatur. Vasa inde & apparatus *τῶν Ἀγίων* atque atrii sacerdotum perlustrantur, deque ignis sacri æterni miraculis, ut & de gradibus sanctitatis in diversis templi partibus, nonnulla adduntur. A vasis templi tertio loco ad Sacerdotes fit progressus: ubi de successione Sacerdotum summorum primi & secundi templi temporibus, de requisitis summi Sacerdotis, de ejusdem auctoritate & privilegiis. Illa occasione quaestio ventilatur, de sacerdotio Ahimeleci & Tzadoci 2. Sam. 8, 17. & 1. Chron. 25. 3. 6. & an summi eodem tempore Sacerdotes duo extiterint? quæ ita deciditur, ut Ahimelecus & Tzadocus Vicarii unici Sacerdotis summi Abjatharis fuisse dicantur, quorum alter Gabaone, ubi altare erat holocaustorum, alter in monte Zionis, in conspectu arcæ, ministeria obierit; quod firmatur ex 1. Reg. II, 35. ubi Salomonis demum auctoritate Abjathari in summo Sacerdotio successisse dicitur Tzadocus. In vestibulis Sacerdotis summi describendis dum occupatur, in primis diligenter doctorum virorum de Urim & Thumim colligit sententias, probatque sententiam Philonis, Josephi & R. Hazzariæ, quos sequuntur Christiani plerique, quod Urim & Thumim gemmæ fuerint in pectorali: de modo tamen, quo consilia Dei illis fuerint significata, nil definit, varias sententias allegasse contentus: id vero, tanquam notatu dignum, de summi Sacerdotis vestibulis observat, quod die expiationis non usus fuerit magifico illo habitu suo, quodque in arce Antonia, quæ antea erat turris *Baris*, ille fuerit aservatus. De electione, inauguratione
- c. II.
- c. III. IV. V. VI.
- P. III. c. I.
- c. II. III.
- c. IV.
- c. V.
- c. VI.
- &

MENSIS NOVEMBRIS A. MDCCIV. 493

& oleo unctionis, vulgata omnia. Nec est, cur, quæ de Sacerdotibus, Levitis, Janitoribus, Cantoribus, Nethinim, item de Musica templi & instrumentis musicis habet, ut & de iis officiis sacris in templo secundo, quorum apud Judæorum magistros tantum mentio, nos valde morentur. In iis quoque, quæ de Decimis habet, magni Seldeni plerumque vestigia præmit, & de Siculo sanctuarii a Petavio, Huëtio, Villalpando & Brèvevodò observata repetit. Ultimam igitur tractationis de cultu Levitico partem Iustrabimus, in qua de sacrificiis, festis & ceremoniis, poenis item legis transgressoribus destinatis agitur. De Sacrificiorum diversis speciebus, ex ipso Levitico, & Lightfooti, atque Ainsworthi observationibus, imprimis agitur. Ea offerri nec a Gentilibus, nec a Judæis pollutis potuisse, ostenditur. Inde de quotidiani ministerii in templo ordine dispicitur & ratione, & quomodo munia sortiri Sacerdotes soliti fuerint. Porro de obedientis die Sabbat & in novilunio ministeriis agitur. Hinc de festis majoribus: primo de Paschate quidem, quod verum sacrificium esse, dubitare non posse eos existimat Autor, qui XVI Deuteronomii caput expendierint. Scaligerum etiam castigat, qui ante Solis occasum Pascha comedendum fuisse docuit: & ritus paschales a Judæis observatos, utut institutionem divinam non habeant, secundique Paschatis descriptionem diligenter persequitur. In reliquorum festorum delineatione nihil occurrit, quod passim obvium non sit; ordine autem eleganti & concinna brevitate omnia, quæ scire maxime interest, ex libris Mosis, virorumque doctorum, Lightfooti imprimis & Ainsworthi, observationibus digeruntur. Idem esto de illis, quæ de Circumcisione, Sabbato, Schemitta sive anno dimissionis, & Jubilæo habet, judicium. De Purgationibus legalibus acturus, primo describit modum conficiendæ aquæ purgationis, ex miscela cinerum vaccæ ruscæ, Maimonidæ fere in Tract. פרה & Ainsworthi secutus vestigia. Inde eosdem secutus, de purgatione lepræ, gonorrhœæ, menstrui, & contactus mortui, nec non de aquis amaris agit. De Culibus voluntariis, non præceptis lege, sed approbatis, post Scaligerum observat, excessum eorum Pharisaismo natales dedisse. De votis, specie cultuum voluntariorum, agens,

c. VII.
c. VIII. IX.

P. IV.

c. I-VI.

c. VII.
c. VIII.

c. IX.

c. X.
c. XI.
c. XI-XVIII.

c. XVIII.
XXII.
c. XXIII.

c. XXVII.
c. XXVIII.
XXX.

- genus votorum per Cherem quoque describit, & ad illud Jephthæ votum refert, quem omnino filiam mactasse, ut satisfaceret voto, defendit. In doctrina de voto Naziræatus, de Pauli Naziræatu ex Actibus Apostolicis c. XIX diligenter disserit. De pœnis transgressorum legis observat, quod in moralem legem impingentes non arceantur ab usu sacrorum, sed tantum impuritate legis ceremonialis contaminati, quæ nihil plerumque criminis habeat, ut leprosi, foeminae in menstruo, puerperæ &c. Cujus rei illam reddit rationem, quod peccata moralia lege forensi punienda essent, ne itaque regula illa, *non bis in idem*, violaretur, in ea lege ecclesiastica non fuisse animadversum. De Excommunicationibus disserens denique, Seldeni sententiam confutat, qui excommunicatos sacris interdictos haut fuisse contendit, argumentis ex testimonio Rabinorum, ipsaque indole excommunicationis petitis. Atque illa est summa eorum, quæ de dogmatibus & cultibus divinitus institutis, in prioribus duabus hujus operis partibus disserit. Jam in sequentibus duabus, de dogmatibus cultibusque falsis & idololâtricis diffusæ eruditionis succedit tractatio, quam recensere diligentius par est, quam præsentis loci ratio permittat, ideoque in alium mensem accuratorem rerum eo pertinentium recensionem differimus.
- c. XXXI
- c. XXXII

MEMORIE DEL GENERAL PRINCIPE DI
MONTECUCOLI.

Sive

RAIMUNDI MONTECUCULI PRINCIPIS COMMENTARII BELlici, Italice scripti, & in lucem producti ab HENRICO HUYSENIO, Cæsareæ Majestati à Consiliis Bellicis.

Coloniæ apud Societatem librariorum, 1704, 8.
Constant Alphab. 1 & 3 plagulis.

RAIMUNDUM MONTECUCULUM, S. R. I. Principem, Dynastam in Hobenag, Osterburg, Gleis & Handorf, Sac. Cæsareæ Majestatis Consiliarium intimum, Auri Velleris Equitem, Consilii bellici Præsidentem, Cubicularium, Legatum Generalem.

MENSIS NOVEMBRIS A. MDCCIV. 495

lem, Rei tormentaria, & Castris Jaurinensis Praefectum supremum inter maximos belli ducés Seculū superius numeravit, cujus *Memorias, sive Commentarios de re bellica*, post bellum in Hungaria annis 1661-1664 feliciter gestum, ad Augustissimum Imperatorem LEOPOLDUM Hetrusco idiomate scriptos, nuper in lucem evulgavit Vir Nobilissimus, *Henricus ab Huysen*, quem Potentissimus Moscorum Monarcha PETRUS ALEXIOVITIUS, institutioni Filii sui, Principis Russicæ Juventutis Serenissimi, præfecit, & rei militaris inter alios Senatorem delegit. Tria nobis in hoc, non tam magnæ molis, quam eximiæ bonitatis, libro consideranda veniunt: Vita nimirum Montecuculi Principis; Elogium deinde Illustrissimi Comitis Flemingii, cujus nomini Commentarios istos a se primum editos nuncupavit Huysenius; ac tandem ipsius opusculi dispositio atque argumenta.

Natus est Raimundus noster Mutinæ in Italia, anno seculi, quod nuper præterit, octavo, ex perillustri familia Comitum de Montecuculo. Patruos habuit *Hieronymum & Ernestum* Montecuculos, illum quidem principem Status in Comitatu Tyrolensi Administrum, hunc autem apud Divum Ferdinandum II Imperatorem, rei tormentariæ Magistrum supremum, cujus virtus contra Batavos ita eluxit, ut Grotius in Historia Hollandiæ lubens fateatur, *nunquam res Ordinum pejore loco visas, quam quum Ernestus Montecuculus Bataviam premeret*. Apud hunc ergo patruum suum Ernestum, militiæ rudimenta posuit, earatione, ut ab infirma gregarii militis classe, ad Dimachæ, Optionis, Centurionis & Praefecti Vigiliarum inter cataphractos munia, per gradus ordinarios ascenderet. Inciderat ætas ejus in triste illud tricennale bellum, quod Germaniam omnem, Austriam item, Hungariam, Bohemiam atque Silesiam funestis cladibus deturpavit. Quo quidem tempore, multa fidei suæ erga Celsissimos Austriæ Archiduces, quorum partes sequebatur, documenta dedit, quorum inter præcipuum numeratur, quod anno 1644 duabus cataphractorum legionibus, decem mille Suecos Namslaviam Silesiorum obsidentes, eò ipso fere momento, quo Reichenavius, præsidii urbici Tribunus, deditionem meditabatur, festinatissimo itinere circumventos, acie fudit, & impedimenta, æ-

que

que ac tormenta, quibus moenia loci obsessores verberaverant, Cæsareanis in prædam relinquere coegit. Magnam hoc ipsi famam conciliabat, sed brevi post, quæ bellantium vicissitudo est, a Bannerio Suecorum ductore, victor Montecuculus vincebatur, eo majori sortis iniquitate, quod Stetinum captivus abduceretur: ubi per annos fere duos in custodia detentus est, quod tamen tempus, uti ab alijs laboribus ac munijs vacuum, Musis ita consecravit, ut frequenti librorum lectione, omnes carceris molestias falleret atque temperaret. Quum deinde Schlangius, magni nominis inter Suecos tribunus, prope Friburgum ab Austriacis captus esset, permutatione inter eum & Montecuculum facta, in libertatem vindicatus est noster, cujus id statim beneficium partibus suis exhibuit, ut cum Joanne Werthio, Cæsareanorum duce, anno 1646 Wrangelium in Bohemia cæderet, anno vero 1648 Holtzapfelio junctus, Vindeliciam, & imprimis Augustam, provincie caput, contra Koenigsmarckium & Turennum protegeret. Cujus virtutis gloria latus patruus ejus Ernestus, ut calcar ipsi ad egregia facinora porro adderet, nepotem hunc suum omnium bonorum, ac præcipue Dynastie Hoheneig in Alemania, hæredem scripsit. Quæ res, quum eodem anno 1648 inter partes belligerantes, Osnabrugæ ac Monasterii Westphalorum, pax solemniter concluderetur, ansam ipsi subministravit, ut cum Caprara Comite, cive suo, per Germaniam utramque, & ipsam Sueciam peregrinaretur, ubi Christina Suecorum Regina, imagine sua adamantibus ornata, ob præclaræ fortitudinis famam, eum donare non dubitavit. Inde in Italiam transit, & nuptiis Serenissimi Mutinensium Ducis novus hospes interfuit, in quarum hastiludijs ac torneamentis, post multa artis & agilitatis specimina, Comitem Malzarium, alias amicissimum sibi hominem, miro quodam fato, in decursu equestri vicit, & hasta ex equo dejectum lethali vulnere, licet maxime invitus, confecit. Inde in aulam Ferdinandi III Imperatoris redux factus, ad matrimonium cum Illustrissima Principe, Margaretha Dietrichsteinia, incundum animum adplicuit, & Hatzfeldio Comiti primum collega, mox defuncto successor, in præfectura exercitus Cæsareani, contra Suecum & Ragotzium in Poloniam ducti datus, Ragotzium anno

MENSIS NOVEMBRIS A. MDCCIV. 497

1657 debellavit, & Cracoviam Regi Jo. Casimiro restituit. Postea cum Barone Isola in Prusiam ivit, ad fœdus cum Brandenburgico Electore contra Suecos faciendum. Inde LEOPOLDI Imperatoris nomine, Friderico Danorum Regi suppetias contra hostes tulit, Gottorpiam Slesvicensium metropolim expugnavit, insulam deinde Alsenam adgressus, 4000 Suecos sub Aschenbergii imperio sibi occurrentes profligavit, Sonderburgo, Norburgo & Oldensea quoque captis. Pace inter Suecum, Danum & Polonos anno 1660 sancita, quam Olivensem & Hafniensem auctores adpellant, Augustissimi Cæsaris jussu, Souchii ducis vices in se suscepturus, in Hungariam abiit, quæ disfidis internis non minus, quam Turcarum & Tartarorum in Transylvaniam irruptionibus misere agebatur. Magna illic rerum agendarum moles generosissimi animi robur, atque indefessi ductoris vigilantiam requirebat, quas dotes qua ratione in se spectandas exhibuerit Montecuculus noster, ipse Commentariorum libro secundo capitibus quatuor ostendit, quibus acta annorum 1661, 1662, 1663, & 1664 cordate recenset. Priores quidem anni tres voto atque expectationi Aulae Cæsareæ non responderunt, neque defuerunt ex æmulis ejus homines, qui Principem nostrum, nescio an fœcordiæ, aut timiditatis incusantes, **FABIUM CUNCTATOREM**, titulo quidem minime aspernando, nominarent: at vero iste ridiculas indignantium voces nihili æstimans, Commentariis, quos modo recensemus, ad LEOPOLDUM Imperatorem exaratis, causas cunctationis suæ luculenter exponit: fuisse nimirum se missum in provinciam Germanis infidam, cum exiguis copiis, comiteatus omnis generis defectu laborantibus, contra hostem robustissimum, tot victoriis hætenus obtentis, ferocem, subsidiis omnibus instructum, armis, comiteatu, opportunitate loci multo superiorem. Vanas esse illorum voces, qui Turcarum illius ævi exercitum, & ducentorum mille militum robur, paucis quibusdam Germanorum legionibus, & levibus Hungarorum auxiliis, profligari facile posse, sibi persuadeant, quum certum sit, neminem celerius opprimi, quam qui alterum (ne dicam viribus adeo valentiorum) temere contempserit. Se quidem in istis rerum angustiis, omnia ducis pariter ac militis officia fuisse exsequutum, sed victoriam non esse sitam semper in hominum manibus,

R r r

neque

neque sine concordia & adparatu militantium impetrari, de cujus inopia quum sæpius frustra conquestus fuisset apud status bellici arbitros, plus vice simplici de abdicando a se copiarum imperio cogitasse, nisi publicæ calamitatis magnitudo, & jurisjurandi religio, in fidei atque obsequii erga Domum Austriacam constantia ipsum continuisset. Post crebras tandem sollicitationes effectum esse, ut de luculentioribus auxiliis, & frequentiore comæatu, exercitui in Hungaria sibi credito prospiceretur. Quod ipsum certe in causa fuit, ut anno 1664, Calendis Augusti, ad fanum S. Gothardi, Principem Purpuratorum, quem Turcæ Magnum Visirium vocant, animose adoriretur, & post acerrimum prælium, in quo Gallorum auxiliarium virtus multum eluxit, horrenda 14000 optimorum militum strage profligaret: quam victoriam ea felicitas consequuta est, ut Barbarus, licet 40000 capita, præter lixas & calones, in exercitu adhuc numeraret, paucis tamen post conflictum diebus, ad vicennales inducias cum Divo LEOPOLDO paciscendas compelleretur. Duci igitur tot laureis illustri Sapientissimus Imperator per litteras sua manu scriptas, pro navata strenue opera gratias egit, eumque Consilii bellici, post mortem Hannibalis Gonzagæ, Præsidentem constituit, & ex multis unum delegit, qui Margaretham, Philippi IV, Hispaniarum & Indiarum Regis, filiam Infantem, LEOPOLDO nostro Sponsam Augustissimam designatam, per provincias exteras Viennam adduceret. In illa Legatione accidit forte, ut Hispanus quidam, magnæ dignationis, sed & haud minoris fastus homo, nescio quo stupore primas sibi præ Montecuculo partes arrogaret, & in publico quodam congressu, Legatum nostrum rogaret, ut *Invictissimum Imperatorem de amicitia sua certiore esse juberet.* Montecuculus tantam Hispani Thrafonis arrogantiam merito indignatus, extemplo respondit: *Bene habet, Domine, sed id velim a me tibi dictum sciat, Augustissimum Imperatorem, Dominum meum, jamdudum de humillima sua erga Te observantia Te certiore reddidisse;* qua prompta, sed falsa admodum responsione, Hispani illius superbiam retudit. Caterum magnam in Aula estimationem sibi acquisivit, Regemque Philippum permovit, ut Aurei Velleris Equitem crearet, quæ sane dignitas non nisi optime in provinciarum administratione meritis conferri solet. Quum de-

MENSIS NOVEMBRIS A. MDCCIV. 499

deinde Ludovicus XIV Galliarum Rex anno 1672 Belgas Foederatos funestissimo bello sub jugum mittere contenderet, atque Imperatori suppeditas Batavis laturo Turennum Vicecomitem in Rhenanis limitibus opponeret, nemo Casareanorum ducum, ad reprimendum Turennum dignior aut prudentior habebatur, quam Montecuculus, qui anno 1673 exercitum in Imperio contra Gallos duxit, ac Viennam, finita expeditione, vocatus se contulit. Quandoquidem autem Souchius & Bornonvillius, qui anno 1674 copiis Casareanis cum imperio praefuerunt, nihil magni gesserant, anno iterum 1675 Montecuculus ad Rhenanos milites missus est: quae certe expeditio cunctorum animos suspensos detinuit, quod duo maximi totius Europae duces, ambo fortissimi, prudentissimi etiam ambo & artium bellicarum callentissimi, pugnarent, alterque astum alterius eluderet. Dedit enimvero fortuna Montecuculo belli palmam, quum Turennius, citra spem, ad Sasbachium in Alsatia, globo e tormento majori missio miserrime verberatus caderet, & Lorgius atque Condous, qui defuncto statim surrogabantur, receptum Gallorum, quos Casareani casu illo in rem suam usi premebant, unice cogitantes, vix turmas suas in tutiora reducere possent. Tanta virtutis & felicitatis prerogativa, coronam quasi & clausulam expeditionibus suis imposuisse videtur Montecuculus, qui in aula reliquum vitae tempus transegit, & in tertius LEOPOLDI Caesaris cum Palatina Neoburgica Passavia celebratis, atque a se ex Sponsi jussu frequentatis nuptiis, conjugem interim amantissimam, Viennae mortalitatis legibus obsequentem, amisit; quem acerbissimum veterani Ducis sui dolorem mitigaturus LEOPOLDUS, ipsum Sacri Romani Imperii Principem, Carolus autem II Hispaniarum Rex, eodem momento Amalthei Ducem creavit, qui honores filio ejus Leopoldo Philippo anno 1689 nova confirmatione collati sunt. Vitae tandem ac honorum plenus, militiae Austriacae per annos plus quinquaginta sectator, unius uxoris vir, unius etiam filii modo laudati, & trium filiarum, Aloisiae Annae, Carolinae Polyxenae, atque Ernestinae, viris Celsissimis nuptiarum pater, postquam pestis metu LEOPOLDUM Imperatorem, Vienna relicta, Pragae & Lincium comitatus esset, anno 1681 d. 16. Octobr. expletis vitae annis 72, mensibus octo, hamor-

rheidum fluxu Lincii extinctus, apud Patres Societatis Jesu Viennæ quietorium invenit. Ex argutis inscriptionibus, quarum oppido multæ in ejus fata compositæ passimque obvix sunt, unum hoc nobis anagramma præ cæteris arridet: MONTECUCULI per anagramma CENTUM OCULI; cui sequens hexastichon additum novimus:

Centum oculi vigilant pro te Jovis armiger ales,

Non potes in bellis succubuisse tuis.

In bellis Alemanne tuis succumbere nescis,

Centum oculi pro te nocte dieque vident.

Centum oculi servant, quam quæris, Galle, Coronam,

Non cadet ante tuos unica gemma pedes.

Alter, ad quem a Montecuculo transitum facimus, JOACHIMUS HENRICUS est, S. R. I. COMES de FLEMING, Præfectus supremæ Stabuli Magni Ducatus Lithuaniæ, Augustissimi Poloniarum Regis Saxonieque Electoris Consiliarius Intimus, Equitatusque Imperator supremus, nec non Postarum per Saxoniam Præfectus generalis hereditarius, S. Ordinis D. Johannis Eques, Marefchallus hereditarius ulterioris Ducatus Pomeraniæ & Principatus Camini, Dominus in Martentin, Bocke, Schwirsen, Leusin, Baumgarten & Sclavenezicz &c. Heros avi nostri famigeratissimus, & toga æque ac sago clarissimus, cujus Familia, sicut in epistola ad ipsum dedicatoria Huyslenius narrat, antiquissima est, & ex Anglia, in quam Flaminii Romani gentili jure sunt recepti, ortum trahere scribitur. Parens nostri Comitum apud Potentissimum Prusix Regem in Curia Provincia Pomeraniæ locum principem (vulgo Præsidem adpellant) obtinuit, Patruus autem apud Saxonem & Brandenburgum Electores Campi Marefchallus, sive supremus copiarum ductor fuit, cujus in Vienna anno 1683 ab obsidio Turcarum vindicata, virtus ita eluxit, ut Divum LEOPOLDUM ad restituendam ipsi Comitum dignitatem, quæ jam alias Familix propria fuerat, permovisse memoretur. Ipse Comes noster Flemingius, postquam studiis animum haud leviter imbuisset, anno 1688 militiae nomen dedit, & D. Guilielmo Arausionensium Principi in Angliam cum Belgarum & Fœderatorum auxiliis trajicienti comitem se oblit, altero autem anno ad exercitum Brandenburgicum regressus, obsidionibus Casaris Werde & Bonna, ac cruento postea pæ-

MENSIS NOVEMBRIS A. M DCCIV. 501

lio ad Fleuriam sub Waldeccio Principe interfuit. Quum deinde Spaanius & Flemingius, celeberrimi Duces, hic Patruus, i. e. Avunculus Comitis nostri, copias versus Rhenum & Mosam ducerent, atque Serenissimus Ludovicus Marchio Badensis, Galliarum Delphino prope Heilbronnâ castra opponeret, Joachimus noster Henricus, brevi ante D. Joannis Melitensis Eques Sonneburgi creatus, contra Gallos in Imperio, mox iterum contra eosdem sub Schonbergio in Pedemontio militavit, ubi in proelio Marsalino leviter quidem vulneratus, & ab Aula Brandenburgica magno honore, ut in partes ejus sponsione perpetua transfret, maclatus est. Noluit tamen fidem Potentissimæ Domui Saxonicæ datam deserre, ex qua JOANNES GEORGIUS IV Elector ipsum Colonelli, quem vocant, & supremi vigiliarum Magistri titulo insignivit, FRIDERICUS vero AUGUSTUS successor Colonellum Dimacharum & illius manus, quæ pilas ignitas (Granata alias dicunt) in hostem conicere solet, constituit. Qua nova dignitatis accessione decoratus, Viennam præmissus est, ut Electori suo, exercitum e Saxonia instructissimum in Hungariam ducturo, & copiis ibi Casareanis cum imperio summo præfuturo, expedita omnia & parata redderet. Tot ergo ministeriis ad votum Heri sui strenuæ ac feliciter perfuncto, novus iterum labor, isque eo illustrior, quo difficilior, offerebatur. Cum enim post Joannis III Poloniarum Regis mortem, de novo Rege deliberaretur, & Congius Gallus candidatos reliquos omnes suffragiorum multitudine facile superaret, cujus tamen electio Germaniæ maxime perniciosâ reputabatur, nervi omnes intendendi erant, ut eo rejecto alius quidam Heros designaretur, a cujus electione nihil, quod metuerent, Germani haberent. Qui huic voto meritorum & virium amplitudine magis par esset, nullus hercle erat, præter FRIDERICUM AUGUSTUM, Electorem Saxonie, Celsissimi sanguinis Ducem, & duplici adversus Turcas in Hungaria expeditione longe lateque celeberrimum; cujus summum erga Rempublicam adfectum, magnas opes, fortissimi exercitus robur, aliasque incluti Stemmatibus prærogativas, Flemingius noster, Patris Patriæ ad Polonos Legatus Excellentissimus, adeo dextro commendavit, ut Saxo potiores præ Contio partes obtineret, communi sanioris

Europæ gratulatione, in solium Regale Polonicum eveheretur, & Tarnovicii, quæ superioris Silesiæ, ad Poloniæ confinia, urbs est, splendida Sarmaticæ Nobilitatis Legatione exciperetur, ad cujus alloquium extemporanea oratione, Regis nomine, Flemingius respondit. Quantum porro Comitibus nostris, in componendis internis quorundam Magnatum disidiis, studium fuerit, quanta ejus, quum exercitus Saxonici dux esset designatus, in Livonia invadenda moderatio & in Dinamundæ & Koberiæ castellis perquam munitis, sed ab ipso intra paucos dies captis, fortitudo enituerit, qua dexteritate Legationem in Aulam Danicam nuperrime susceperit, qua fide Regi suo in turbulentissimis regni motibus adhæserit, id omne prolixius epistola dicta Panegyristes noster exsequitur; ex qua propter loci angustiam & brevitatis studio, nihil ulterius adnotamus, quam matrimonium illustre, quo ipso ob Virginem Principem de Sapieha, Koniuszancam Lithuanam, in uxorem ductam, cum Celsissimis Lubomirsciorum, Radziviliorum, Sapieharum, aliisque splendidissimis Familiis adfinitatem contraxit, & Indigenatus Polonici jura consequutus est.

Cæterum ut ad ipsos Montecuculi de re bellica Commentarios revertamur, in iis certe maximam demonstravit prudentiam. Integrum opus in Libros III dispescuit, quorum prior capitibus sex absolvitur. Cap. I generalius de bello agit, II de adparatu; ad quem tit. 1.) homines, qui stipendio conducendi, ordinandi, armandi, exercitandi & in disciplina continendi sunt, 2.) rem tormentariam, 3.) comitatum & victum, 4.) impedimenta, 5.) numos sive æs militare refert. Cap. III, quod Dispositionem inscribit, consilii maturi atque executionis festinæ rationes exponit, & tit. 1.) de quibusdam universalibus, 2.) de respectu ad vires & robur copiarum, 3.) ad provinciam, in qua bellum geritur, 4.) de respectu ad destinatum sive propositum, 5.) de bello offensivo, 6.) de bello defensivo, 7.) de suppetiis alteri ferendis, regulas tradit. Cap. IV docet, qua methodo ad actum procedi debeat, & quidem tit. 1.) qua ratione decreta executioni danda, 2.) silentium sancte custodiendum, 3.) celeritas summopere observanda, 4.) itinera caute suscipienda, & 5.) castra tuto collocanda. Quoniam vero duplex

plex pugnae modus est, vel ad fortalitium, vel in acie, idcirca Cap. V Fortalitium delineat, cujus nobis tit. 1) structuram & munitiones, 2) invasionem, 3) defensionem, & quidem a) contra stratagemata, b) contra impetum apertum, c) contra obsidionem, d) contra oppugnationem, e) per suppetias mature ferendas describit. Cap. VI aciera instruit, ubi 1) speculatores emittendi, 2) insidiae collocandae, 3) fossae vallo muniendae, aut etiam superandae occurrunt. In ipsa pugna animus non est despondendus ob multitudinem hostium, sed pugnandum alacriter, recedendum aliquando sapienter, & adversa constanter ferenda. Libro secundo Cap. I. §. 1-15. acta anni 1661. Cap. II. §. 16-20. anni 1662. Cap. III. §. 21-39. anni 1663. Cap. IV. §. 40-72. anni 1664. narrat, de quibus paullo ante in vita Mortecuculi Principis egimus. Liber tertius Aphorismos Imperatori suppeditat, in quibus, qua ratione bellum contra Turcas in Hungaria commode geri possit ac debeat, illustratur. Illi capitibus quinque includuntur, eadem fere ratione ac distinctionum modo, quo superius libro primo ab ipso factum est. Magna enimvero sunt consiliorum pondera, quae ibi adducit, quibus ideo sanctior habenda est fides, quod ex calamo Ducis veterani proveniunt, cujus haud exigua fuit in bellis Turcicis experientia, & qui in his ipsis commentariis eam ducibus ac militibus suis normam praescripsit, quae non usu tantum moderno, sed & autoritate Vegetii, Frontini, Plutarchi, Livii, Julii Caesaris, Taciti, caeterorumque ex antiquitate praecellentium de re bellica scriptorum confirmatur, quorum loca & testimonia, ad oram pagellarum subnectit. Magnas itaque grates Huyslenio debent lauri militaris candidati, quod doctissimas summi atque sapientissimi Ducis de re bellica institutiones, ex cancellis, in quibus haecenus inter rariores schedas, velut thesaurus quidam sepultus paucissimisque cognitus, delituerunt, in diem ac lucem extraxit, cui Nobilissimo Viro ad plura ejus generis scripta cum orbe literato communicanda, vires, otium, atque perpetuam Potentissimi Monarchae, cuius ministerio se consecravit, gratiam ex animo adprecamur.

DE PROPHEETIE DES PROPHEETEN JOELS &c.

i. c.

PRO-

PROPHETIA JOELIS, COMMODA ANALYSI, succineta verborum phrasumque explicatione, solidaque veritatis Prophetica demonstratione illustrata. In novem distributa Periodos, ex prænunciatis, tam Ecclesie quam Reipublice fati constitutas. Demum vaticiniorum, quoad ejus fieri licuit, docetur eventus & ad usum applicatio. Accedit solida disquisitio, quoad Orientalis Ecclesie duratura sit profanatio? Autore JOH.

JACOBO SCHURMANNO, V. D. M. apud Clivienses.

Vesaliæ apud Jacobum van Wesel, 1703, in 4.

Constat Alph. 1. pl. 23.

Dedic. * 3.

ref. ***

Quæ in sanctissima Divi Joelis oracula, in publico diviniotis cœtus confessu, A. 1695 copiose ornatæque Reverendus Autor dixerat, haud ita multo post in literas relata, publici fecit juris. Cupidos hæc commentaria invenerunt emtores, rumorque erat, vernaculam eorum Belgas meditari versionem; hinc bibliopola id dedit precibus, ut versioni manum ipsè admoveret, & quæ Germanico ante ediderat, in Belgicum transfunderet sermone. Cujus ad nativum si minus assurgat decus, ejus sibi rei haberi rogat veniam, nec nato Belgæ, nec tam verborum sectato lenocinia, quam Spiritus virtutem.

p. 9.

Operis vero universi ut ratio constaret Lectori, accuratam præmisit analysin, qua digestis ex temporum serie oraculis, omnem totius Prophetiæ ambitum novem periodorum spatio definit. Duæ effusionem Spiritus S; antecedunt; sequuntur septem, quibus omnis Novi Testamenti ætas continetur. Quibus in singulis ita versatur Autor, ut in exordio tum argumentum expediat, *ovæ-Quæ* & scopum, tum analysin subjungat; hinc ad explicationem pergat, cui prædictorum subnectitur eventus, & ad usum accommodatio. Nos ne vel rerum obruat copia, vel fugiant, quæ notam merentur, argumentum notabimus & eventa, ex his potissimum Autoris mentem perspicere possèrati.

Prima itaque periodus inde a deficiente, templi secundi ætate, Prophetico Spiritu, ad primam usque Romanorum protenditur in Judæam incursionem, ducibus Lucullo & Pompejo factam.

Mem.

MENSIS NOVEMBRIS A. MDCCIV. 505

Membris constat quatuor, quibus sanctissimus Vates, pauca de
 sui auctoritate muneris auditorumque partibus praefatus C. I, 1. 2. 3. p. 13.
 adulteratam de Messia doctrinam deplorat v. 4. in populi invehi- p. 24.
 tur flagitia, divinamque denunciat vindictam v. 5. 6. 7. lamentabi- p. 37.
 lem ecclesiae faciem, rebus sic se habentibus, describit v. 8. 12. omni- p. 51.
 umque ordinum hominibus poenitentiam imperat v. 13. 20. Quae
 omnia satis apparet quadrare in Christi, & Johannis, & proxima p. 20.
 his tempora, quibus nec sinceritas doctrinae, nec vitae integritas, p. 34.
 nec suum ecclesiae constabat decus, Luc. XIV, 1. 6. VI, 7. sq. XVI, p. 47.
 19. 3. Hinc & Numinis in se provocabant iram Luc. XIX, 43. Matth.
 XXII, 10. & tot acerbas Christi exprobrationes, qui ipsos lacrymis,
 ut voce Johannes, ad poenitentiam hortabatur, signaque velut di- p. 69.
 gito monstrabat, quae diem Domini prope esse docerent, Matth.
 XVI, 3. sq. *Secunda* a redacta sub Romanorum potestatem Re-
 publica Judaeorum, ad effusionem pertingit Spiritus Sancti C. II, 1. 27.
 qua gravissima poenarum, ex gentis pertinacia oriunda, minatur
 incrementa v. 1. 11. eo cumprimis spectantia, ut ad frugem redeant, p. 74.
 facinorumque poenitentiam agant v. 12. 17. Ita nimirum fore, ut p. 91.
 pace foris parta, & restituta imperii dignitate, ex tot se belli cala-
 mitatibus carnalis Judaeorum populus reficiat, v. 18. 22. sorte vero p. 208.
 multo lautiori filii Zion gaudeant, omni spiritualium bonorum
 copia affluentes v. 23. 27. Nec secus postea usu venit, cum pace
 cum Graecis composita, rebus Judaeorum imminerent Romani, fo- p. 88.
 dera simulantes, & amicitiae fidem. Contra Tigranem enim Ar-
 meniae Regem missus in expeditionem Lucullus, Syriam omnem
 Romanorum subjecit imperio; nec ita multo post Pompejus, re-
 gia Seleuci posteros dignitate exuens, eandem in provincia rede-
 git formam. Mox ubi de imperio Aristobulus & Hircanus am-
 bigerent fratres, arbitrum cepere Pompejum, cujus cum auctori-
 tate Aristobulus standum negaret, Hierosolymas obsidione cin-
 gens Pompejus, proditione urbem, templum vi capit, caesis XX
 millibus Judaeorum, supremoque ipsis territorii jure adempto. Tot p. 205.
 itaque defuncti cladibus Judaei, Johanne cumprimis animos ad
 pietatem sollicitante Matth. III, 10. sqq. ad sacram velut anchoram
 confugebant, precibus & fletu admissorum veniam, divinamque
 poscentes opem, Luc. I, 67. 77. II, 37. 38. Haud irritas divinum has p. 216.
 S s s preces

- P. 229. preces habuit Numen, quin pacem Reipublicæ, religionem templo, populo annonam restitueret & facultates; aureum vero seculum, quod Deum orbi dedit ex virgine hominem natum, piis indulgeret, cujus in exponenda felicitate prolixam Evangelistæ operam posuerunt. *Tertia* periodus præclaris Novum Testamentum primordiis auspiciatur; mirabili divini Spiritus unctione Apostolos perfundens v. 28-32. fufius a Luca Act. II descripta. *Quarta* ob oculos iudicium ponit, in valle Josaphat faciendam C. III, 1. 2. 3. cujus explicationem, quæ in diversas interpretes sententias rapuit, ex 2. Chron. XX Noster petit, & in ea existimat tempora incidere; quibus Judæi juxta cum Romanis, qua in Christianos severant, crudelitatis poenas dabant Matth. XXIV, 6-22: cum & feralis Hierosolymarum urbi illucesceret dies, & ab excessu Neronis tres Imperii ad se gubernacula rapientes successores, eade ac sanguine universam complerent Italiam; ipsique demum Capitolio infestas subicerent flammæ. *Quinta* sordes describit ecclesiæ & maculas, commercio quod cum Tyro & Sidone ipsi fuerat, susceptas v. 4. 5. 6. Vix dum enim ecclesiæ ex ethnicarum persecutionum emerferat ærumnis, cum quietis suæ securæ, damnosam cum Tyro ac Sidone amicitiam jungeret, humanisque locum daret institutis, varias divinæ veritati inferens corruptelas. Romana sane ecclesiæ, postquam a Pauli immane quantum! deflexit doctrina, id quicquid commercii est, alienum a se reputare nequit. Hoc nimirum istud est, ex quo operum manarunt merita, verbi divini contemptus, Scholasticæ Theologiæ tyrannis, & ceremoniarum quicquid vel e Synagoga vel e Gentium quoque sacris adoptavit. Haud impune tamen hæc Tyrus & Sidon tulere fraudem, poenas seductionis dantes gravissimas delictoque consimiles, quas *sexta* Periodus prænunciat, liberationis ex illarum potestate spem faciens ecclesiæ v. 7. n. Nec eventu caruisse vaticinium, Apocalypsis e. XI, v. sqq. XIV, 1. 2. 6. 8. æquo ac Historia testatur reformationis, nostraque confirmat ætas, & comprobabit ventura.
- P. 299. *Septima* iudicium in hostes ecclesiæ habitis colophonem imponit, ultimum describens in gentes exercendum firmitas, quo peracto alta pax ecclesiæ, tutaque obtinget quies. Eventum & Apocalypsis docuit c. XX, 7-10. & dies dabit. *Ostava* secundam orbi re-

MENSIS NOVEMBRIS A. MDCCIV. 507

surrectionem v. 16. 17. Johanni quoque Ap. XX, 11. 13. 27. & Paulo Rom. XI, 25. sq. decantatam, fertilitatem ecclesiae, ac ab adherente labe mundationem v. 18. coll. Apoc. XXI, 6-27. XXII, 1. 2. & caedis ac violentiae sublationem v. 19. a Johanne confirmatam Ap. XXII, 11. 15. pollicetur. *Nona*, quae N. T. septima est & ultima; ecclesiae in terris consummationem docet, qua firmo ipsa habitaculo, sanguis piorum, pro impuro haecenus reputatus, digna sui aestimatione; & spiritualis Zion plenissima Divinae Majestatis praesentia gaudebit v. 20. 21: cujus per membra singula, haud obscura reperire licet apud Johannem vestigia, Ap. XXI, 9-27. XX, 4-XXI, 3. 22. 23.

Ceterum, quo auctior haec Belgica ornatioque prodiret editio, commentationem Autor, pari cum superioribus ratione compositam, adjecit, qua ex Dan. VIII, 9-14. & 23-27. temporis eruuntur limites, quibus Ecclesiae Orientalis circumscribitur profanatio. Nec enim in aliam credit hoc vaticinium referri posse aetatem, quam qua sub Muhammedanae tyrannidis jugo Orientis gemit ecclesia, illatamque sibi labem deplorat, probat. Minus recte scilicet communem se habere sententiam, qua de Antiocho Epiphane hoc dictum fuisse oraculum creditur. Nec enim 1) in Antiochum regio satum sanguine 1. Macc. I, 11. quadrat minimi ex minimis cornu descriptio v. 9; nec 2) temporis, quo oriundum cornu fertur, ratio cum ipsius componi potest aetate; quin 3) inter quatuor ista Antiochus ipse locum obtinet cornua, nec ex illorum aliquo, ut istud apud Danielem v. 9. demum prodit. Tum & 4) Antiochi aetate legis adhuc in populo Dei obtinebat servitus, quam jam sublatam per adventum Messiae Daniel memorat v. 10. 11. & 5) exactior, quam quae in Antiochum cadere videtur, Messiae cognitio huic tributa cornu legitur v. 11. nec 6) sanctuarium cultumve Leviticum, cui extrema minatur v. 12. 24. Antiochus abrogavit, obtinentem Maccabzorum virtute. Praeterea nec 7) numerus 2300 matutarum vespertarumque v. 14. designatus temporari congruit, quo Antiochi contingitur imperium; nec 8) sine manuum fractus dici potest opera v. 25. Antiochus, Judaeorum profligatus armis, eaque de causa moerore confectus 1. Macc. VI. nec 9) ulla ob signationis prophetiae v. 26. si de Antiocho explicanda

p. 324-335

p. 337

p. 343

p. 344

p. 352

Dedic. Ap-
pend. † 3

p. 4

p. 31

p. 32

p. 33

- p. 34. illa sit, reddi ratio potest. Porro vero de Anti-Christo qui hanc intellectam voluerit pericopam; his maxime incommotis urgebitur, quod 1) Anti-Christus ex quarta, cornu vero Danielis e tertio ortum ducat bestia: 2) ille ex terra Ap. XIII, 11 hoc prodeat ex mari: 3) Occasum iste, hoc Orientem perdat: nec 4) satis utriusque inter se tempora conveniant. Muhammedem itaque hoc designare cornu, Autor Reverendus existimat, α) non jure dignitatem regiam, sed vi ac fraude adeptum; β) tempore quartæ Monarchiæ, imperante Heraclio, exortum; γ) cætera humili natum loco; δ) durisque adolescentiæ initiis usum, minimum adeo vere ex minimis cornu; ϵ) ingenio sagacem & ex mendaciis ac fraude confutum: qui veritatem humi prostravit, consummatum dogmatum systema Alcoranum commendans; super Messiam se extulit; jure abolevit sacrificium, Christi nimirum morte factam peccatorum expiationem negans; & Messiæ demum sanctuarium evertit. Hujus itaque imperii cum definiendum tempus est, vesperarum equidem matutarumque numerum 2300 determinavit Propheta: e quo cum 1150 prodeant anni, octoginta circiter ipsius adhuc restarent imperio, si a Muhammedis ortu computationis ducendum initium esset. Longe vero aliud & obscurissimum subducendi calculi initium cum Daniel indicet propheta v. 13. Christi memor moniti Act. I, 7. Autor, ultra quidem, quam scriptum est, scrutari religioni sibi ducit: haud ita tamen longe Muhammedani finem imperii abesse arbitratus.
- p. 35.
- p. 36.
- p. 40.
- p. 48.

*DISSERTATIO PHILOSOPHICA DE CAUSA
Motus & Principiis Solidorum Corporum, Authore THEO-
DORO SANTVOORT, 7. Fil.*

Ultrajecti, apud Hermannum Hardenberg, 1704, 4.
Constat i Alphab. 20 plag. cum. Fig. æn.

PER multa equidem secula inter Philosophos de magnorum corporum, Solis puta, Lunæ & Terræ &c. motu cum disceptatum fuit, in eo potissimum indagando hi solliciti fuerunt, qualia sint hæc corpora, & quæ ex iis moveantur, aut quiescant? Verum de eorum qualitate, motu aut quiete, imo & magnitudine, certi quid

MENSIS NOVEMBRIS A. MDCCIV. 509

quid cognosci non potest, nisi perspectum habeamus, quæ sit causa horum motuum; id quod in præsentî tractatu declarare sustinuit Clarissimus Santvoortius. Ut autem hoc eo feliciter præstet; in variorum motuum causas, & aquæ ignisque naturam ante omnia inquirat. Aerem itaque & aquam idem esse elementum pronuntiat, siquidem aquam non minus in aërem mutari, quam hunc in illam transire; quotidie cernamus; ita ut aër aqua expansa; aqua vero aër condensatus dici commode valeat. Ignem pro elemento non habet, sed pro accidente in materia combustibili, adeoque existimat, ignem ab aëre separatum & vasi inclusum ignem non mansere, sed in quantum consumtus non fuerit, frigidum rursus & tractabile fieri corpus. Præcipua autem Authoris hypothesis; cui reliqua explicanda innituntur, hæc est: quod scilicet corpus solidum calidum moveat corpus fluidum frigidum, & corpus frigidum fluidum moveatur ad & in corpus solidum calidum: quemadmodum & corpus solidum frigidum movet corpus calidum fluidum, & corpus calidum fluidum ita movetur, ut ad & in corpus solidum frigidum fluat. Quo posito, explicari poterit, quomodo duplex ille ventus, qui quibusdam in locis, ut intra Tropicos, & præcipue proxime Equatorem, contrariis ex partibus, intra 24 horarum spatium deprehenditur, oriatur? Scilicet terra medio die arida & vehementissime servens, tanquam corpus calidum, impetu quodam ad & in se aërem frigidum movet; quem hæc ratione supra terram imminutum sequitur ille, qui mari hætenus incubuit, donec circa mediam noctem æquale aëris & terræ sit frigus. Cum jam rapidus iste fluxus e mari ad terram fecerit, ut plus aëris supra terram quam supra mare sit, tum temporis resuere hic incipit a terra ad mare: & cum mare calidam materiam, sal; in se contineat, adeoque magis calidum sit, quam terra; illud frigidum aërem magis ad se movet; accedens denique Sol oriens, tanquam corpus magis calidum, aërem vicinum ad se movet, quem insequitur alius ex rore & humectatis plantis productus. Maris enim aqua in aërem abire non potest, quia hæc in continuo motu posita Solis efficaciam non admittit, adeoque nec attenuatur. Sed hæc ex hypothesis Ptolomæi explanavit Noster. Tantum enim abest, ut So-

cap. 1.

cap. 2.

cap. 3.

cap. 4.

cap. 5.

lem quotidie terræ globum quiescentem circumire statuat, ut potius terram ad Solem moveri existimet. Quia enim terra corpus opacum & frigidum est, necessario ad Solem, tanquam ad corpus calidum accedit. Deinde nihil fingi potest celerius globo ex tormento excusso; si jam Sol terram circumiret, deberet ille singulis horis ad minimum emetiri 400000 miliaria Germanica; qui motus cum millies fere rapidior sit motu globi tormentarii, talis dari neutiquam potest. Tandem si corpus ardens vento exponatur, flatu inflammatur, ita tamen, ut inde calor nec contra ventum, nec ad latera, nec in altum possit emitti. Calor quidem, quem a Sole accipimus, ex igne oritur: si autem motu tam celeri Sol terram circumvehretur, non posset in terra, etiamsi decuplo minus a Sole reinota esset, calor a Sole percipi, quia in tam celeri motu nullus calor a latere emitti posset, quicumque vero sentiretur, post Solem fluere. Ergo terra ad Solem movetur. Quoniam autem terra rotunda est, ideoque ab una tantum parte eodem tempore calefieri potest: unum latus terræ postquam aliquamdiu Soli oppositum fuit, incalescit, & plus quam mediocriter fervet, adeoque Solis corpori non amplius adhæret, sed recedit. Quemadmodum igitur motus diurnus terræ præcipue ex eo oritur, ut partes frigida temperate incalescant, ita sequitur certe, frigidus polos motum aliquem in diurno motu terræ producere, quo singuli vicissim Soli obvertantur, & caleant; & inde motus annuus est deducendus. Posito hoc motu terræ ab occasu in ortum continuo, sequitur, quod, quemadmodum navicula ab eoque celeriter tracta & stagnantem findens aquam, vehementem longeque diffusum in aqua producit motum: ita terra inæqualis, i. e. modo montium fastigii elevata, modo vallium profunditate devexa, per motum suum perniciosissimum aërem continuo findat, & moveat, unde venti oriuntur perpetui, qualis est Eurus in mari Pacifico aut in aut 15 ab Æquatore, tam in Arctum quam in Austrum; qui tamen ventus in terra non perferenscitur, non solum propter continuum aëris adscensum & descensum ad & a Sole, verum etiam propter inæqualitatem terræ aërem secum vehentis, imo propter diversam regionum naturam, & pluviam inæqualiter decidentem. Dum igitur aër sub Euro generali avehitur, hic tanquam

MENSIS NOVEMBRIS A. MDCCIV. 511

quam corpus in locum relictum aliud corpus efflagitat, unde prope oras Peru & Chili novus aer a Septentrione & Austro Equatorem versus affluit, atque inde versus Indiam Orientalem pergit; Ibi hic aer ab Equatore versus Polos cedit usque ad 18 vel 21, deinde iterum in Ortum fluit, versus Peru & Chili. Hujus aeris fluxus Zephyros illos facit, qui ab utroque magni Euri latere a 15 ad 30 versus utrumque polum inveniuntur. Eurus itaque hic & Zephyrus generalis constat perpetua quasi circulatione ab Ortum in Occasum, & inde rursus in Ortum. Cum itaque certum sit, stabiles ventos ex perpetua caloris aequalitate exurgere, sequitur necessarium, quod in locis, ubi inaequalis est calor, ut extra Zonam torridam, incerti sint venti. Motu hoc aeris exposito, facile itidem erit fistulae sic dictae, quae fit, cum columna aquae e mari, stagno aut fluvio in aerem ascendit, causam indagare. Scilicet cum aere & aqua plantae, fruges &c. alantur, vespere certe plus aeris in terram movetur, quam mane Sol attollit, i. e. aer semper immittitur. Quando ergo magna & longa siccitate terra penitus incaluit, adeoque aer mari incumbens ad terram vehementissime movetur, tanta ejus est raritas, & expansio, quanta esse potest; ita ut supra mare spatium pene inane & aere vacuum relinquatur. Impetu tum Solis in aquas incipiunt aquae fremere, spumare & quasi in vortices agi, tandem contrahuntur, & quasi per antliam attrahuntur magnae instar columnae, quae a fervente terra partim attrahuntur, partim rarefunt & expanduntur, sicque justum aeri temperamentum redditur. Quoniam autem fervens terra non nisi frigidam aquam attrahit, calidae aquae marinae partes seu salinae attenuantur, & in aeris naturam transmutantur. Cum magna siccitate plures fistulae simul evectae sunt, tam ceeleriter illae ad terram moventur, ut in hubes rarefere non possint; evadunt ergo illae graves & densae nubes, ac nimbi ex illis in loca maxime ferventia funduntur. Saturatis sic terris, & aere iterum condensato, quod reliquum est, per aerem natat, in modum tenuium & levium nubium, quae hinc inde feruntur, & ubicunque terra plusquam temperate calet, in eam placido imbri descendunt; imo descendunt etiam pluviae, etiamsi nulla adsit terrae siccitas, quoniam

cap. 7.

cap. 8.

air.

cap. 9. am nubes leviore in sublimi constitutæ ad Solem moventur, quam vim cum inferiores non experiantur, sponte sua descendunt eadem, & in pluias resolvuntur. Noctu tamen, absente Sole, non semper hæ descendunt, quia nubes ad alia loca ferventia motæ nostram oram transeunt. Quando salis maris elevati partes sunt resolutæ in nubes, aer tum salis deprehenditur, & frigida, non salis partes ad terram ferventem moventur. Quod si igitur nubes æqualiter desabi possent, aer posset cedere versus utramque partem. Cum vero extremæ nubium partes teneriores sint mediis, ideoque facilius descendant, aer salis undique includitur, & comprimitur, sub qua compressione vehemens oritur motus aeris salis, qui igneam flammæque similem speciem, fulgur dicendam, edit; aer vero nubem penetrans, non solum splendorem, sed & fragorem, tonitru dictum edit, quia tot densas nubes obstantes eo loco offendit. In mari vero oriuntur tonitrua, quando e.g. in magno mari Septentrionali fistulæ elevantur, aliæque in loco 200 aut 300 miliaribus distante evehuntur, aer inter utrumque locum interceptus, prærecuperanda sua temperatura aliquid atrahit, & sic dum nubes diversis in locis ortæ sibi invicem illiduntur, eadem phænomena producuntur. Aer frigidus salis dum vesperti ad terram movetur, a radicibus plantarum & arborum magis attrahitur, quam ab aliis harum partibus; quia illæ sub terra latitantes non directe Solis radios excipiunt, sed foventur, & majorem calorem conservantes aeris frigus avidius attrahunt; Sole vero redeunte, humidæ partes iterum attolluntur, relictis salibus, quæ propter menstrui defectum in corpora solida facessunt, plantamque nutriunt. Semina vero terræ gremio concredita crescunt, dum frigido aere nocturno cincta, quoad compages, quibus cortices coherent, macerantur & emolliuntur, ita ut aer salis ad poros penetret, & interdiu versus superiora, tanquam ad locum a Sole magis calefactum ascendat, & sic incrementum plantæ efficiat, vesperti autem, ubi superficies terræ citius frigeat, quam interior ejus compages, deorsum vergat, tanquam ad locum magis calidum, sicque radices producat. Magnetis phænomena explicaturus Noster supponit, hyemæ multum aeris salis ad & in terram moveri, & in lapides ac venas lapideas (quales sunt ferri) penetrare; ferrum autem dum præparatur, secedere materiam sal-

cap. 11.

cap. 12.

sam

MENSIS NOVEMBRIS A. MDCCIV. 513

sam sub specie vitri a ferro puro, non falso; ita ut ferri frigus sic ad minimum medium inter temperamentum & summum frigus. Jam si silices coerulei 50 aut 60 annis in loco, ubi propter continuum frigus sale ita repleti sunt, ut nihil amplius salis admittant, jacere, evadunt corpora media inter temperamentum temperatum & summum calorem, & fiunt magnetes, i. e. calida hæc corpora movent ad se frigidum, seu ferrum. Quoniam autem cum aëre falso aër etiam non-falsus seu frigidior eis permixtus est, fit, ut dum partes falsæ acutæ & acri acie præditæ ingrediuntur lapidem, aër non-falsus ad alteram partem hæreat; hinc prior pars polus arcticus, posterior antarcticus dicitur. Pyxidis nauticæ hæc est ratio: supponit Clarissimus Author, continuo fluxu aërem falsum ab Æquatore undique ad polos terræ, tanquam ad loca frigida ferri, hasque particulas falsas in polo sibi obviam fieri, & exceptis illis particulis, quæ in terram & lapides motæ sunt, in altum tolli, & sic ad calidiores regiones remeare. Jam si acui nauticæ polus magnetis arcticus affricetur, communicantur huic particulæ calidæ falsæ aëreæ, quæ antea ad septentrionem in lapidem fuerunt motæ. Acui ergo in centro suspensa, illa pars, quæ polo arctico magnetis allita est, cum generali falsi aëris ad septentrionem fluxu eo insimul abripitur. Sed exinde sequeretur, ab altera parte Æquatoris, cum propius ad polum antarcticum accesseris, acui pyxidis debere verti, eamque partem, quæ ante arctum ostenderat, tum austrum ostendere; quod tamen non fit, quia in polo antarctico nulla terra, sed aqua est, adeoque aër falsus ad hunc polum non movetur. Quod virgæ divinatoriæ effectus attinet, sciendum, quod ex ramo coryli casto frigidi succi sub exsiccatione plerique exierint; si ergo geminum ejus cornu quis utraque teneat manu, cujus succi frigidissimis partibus sunt referti, aridum lignum non solum frigidum humorem, sed & ejus frigidissimas partes ex corpore hominis attrahit; quæ hydrargyrum frigore pene æquantes per extremitatem ligni avolant, & ad aurum, tanquam corpus calidissimum, in terræ gremio latens moventur. Mittimus montes arduos, quos sulphureis partibus glaciæ & magno frigore compressis inflammari dicit Noster; & progredi-

Cap. 13.

Cap. 14.

mar potius ad principia solidorum corporum, quæ cum ab initio non talia fuerint, tota rerum natura habuit materiam æream aquasam densam, falsedine aliqua permistam, cujus particulae calidæ falsæ constituerunt semina, in solida corpora abitura; hæc enim frigidas partes ad se traxerunt, donec infra temperamenti modum rursus frigerent, tum iterum calidas, modo frigidas ad se moverunt, donec sensim in corpora majora accreuerint, & quidem rotundæ figuræ, aëre scilicet æque vicino undique & æqualiter accedente. Cum igitur seminibus his corpora solida crevisserent, quorum diameter dimidium milliare habebat, non poterat aër falsus & non falsus penitus intrare, totisque corporibus misceri; hinc compage modo frigida, modo calida, corpora ista sunt obducta. Atque sic tantum hæc ceperunt augmentum, ut diameter eorum 200 milliaria haberet. Interim compages interiores, quæ 20 milliariibus a superficie aberant, tot compagibus inclusæ, adeoque ab omni aëris communione segregatæ, vehementer efferverunt, siquidem calidissimæ & subtilissimæ salis partes a frigidis fugatæ confluxerunt, & sulphuris naturam acceperunt. Cum autem frigidæ partes in calidas compages magis magisque penetrarent, ipsæ etiam sulphuræ partes premi & fermentari cœperunt, atque superpositas partes pertruperunt, sicque inæqualitas tam superficiæ quam naturæ in corporibus solidis facta fuit; poterant tamen adhuc augeri, calidis partibus frigidas, frigidis calidas attrahentibus. Aër tum frigidus in depressiora loca majori copia confluens, quam qui omnis possit consolidari reliquis partibus, & condensatus aquarum principium constituit. In infinitum autem hæc corpora crescere non potuerunt, quia aër absortus sensim fuit, donec non amplius rarefieri, & vastis corporibus in alimentum cedere potuerit. Ex aëre porro falso & non falso arenâ & lutum formatum est. Quod si igitur magna compages lutea fermentatione allevata & aliquoties cumulata monti extanti similis esset, aëris frigore seivissimo undique cingebatur hæc; cum calidus aër potius ad loca plana flueret, & in declivi subsistere haud poterit; hinc frigore isto & temporis diuturnitate lutum hoc conerevit in duras cautes & lapides. Verum, cum non tantum in ter-

ræ superficie rupes extent, sed etiam in ipsius visceribus, sciendum, quod tum temporis, ubi terræ diameter 200 milliarium erat, eodem modo rupes factæ fuerint; successive vero crescente terræ mole, planities circumjecta salsum & non-salsum aërem attraxit, & ita altior facta rupes transcendit & obrexit. Ut autem corpora solida inflammarentur, hoc modo factum est: Compages horum superiores frigida, ob summam aëris raritatem, calidum aërem trahere amplius non potuerunt, hinc in glaciem sunt congelata. Postquam autem glacies hæc magis magisque creverat, compages calida subjectæ frigore urgeri & premi coeperunt, atque ita calidissimæ earum partes sulphuris naturam induerunt, & orta demum fermentatione glaciem violento impetu petruerunt. Hac ratione factæ compages tectæ non-salsis inflammatae sunt, ita ut centenis aliquot locis flammæ per rimas ruptarum compagum emicuerint: compages autem inclusæ jam ardentes cum totæ consent materia combustibili, satis materię erat, ad alendum incendium per aliquot annorum millia. Quoniam vero circa hæc corpora ardentia nullus aër non-salsus, quo refrigerari possent, amplius aderat, moveri coeperunt hæc immota ad corpora minora non-ardentia, & aëre non-salvo stipata, & quia latus, quod frigidus aëri occurrebat, refrigerabatur, parte adversa calida adhuc existente, factum est, ut eadem corpora vel instar rotæ vel globi circummagi coeperint. Interim calor hic magni corporis ex minori omnem humiditatem & frigus ad se traxit, ita ut & hæc minora inflammata fuerint. Dum igitur corpus calidum e. g. Sol, prope corpus frigidum e. g. terram, illud pro sui refrigeratione, hoc pro calefactione fuit circum rotatum, aër insimul utrumque corpus ambiens insigniter est motus, qui concurrrens in spatio Solem & terram intercedente condensatus est, & effecit non solum per pressionem, ut terra a Sole aliquatenus recederet, sed vitrum quasi causticum constituit, quo mediante terra a Sole incalefcere possit, & terra cum Sole vinculo quasi colligaretur. Præter duos dictos, appropinquationis scilicet & circumgyrationis, motus, tertius adhuc accessit, nempe declinationis, quo scilicet mediante utraque corpora pro meliori circa polos vel calefactione vel frigectione, alterum ab alterius Equatore in

Cap. 16.

arctum & austrum inflectitur. Corpora hæc dicto modo circumgyrentia, fluxu suo aëreo propinqua corpora e suo loco natali insimul secum moverunt, Terra quidem Lunam, Sol vero Mercurium & Venerem. Et quia Solis corpus majus & ardens est, majorem aëris molem movit, qui motus accedentibus Mercurii & Veneris corporibus adhuc magis auctus est, donec Terra simul cum Lunæ fluxu Solis fluxu inclusa & cincta fuerit. Jam Solis fluxus, extra terræ fluxum undique se dilatans, corpora vicina secum movit, & primo quidem Martem, qui fluxu suo terræ fluxum ambiente hunc ita inclusit, ut terra nullum corpus parvum amplius secum movere potuerit. Auctus sic Solis fluxus Jovem cum suis satellitibus, ac tandem Saturnum secum movit. Cum igitur singula corpora cum suis fluxibus alio circulo & fluxu coercerentur, nullum ab eo corpore, quod fluxum, vehementem singula, excitat, recedere aut aberrare potest. Et quia Saturnis non aberrat, colligitur, fluxum ejus extremis fluxibus aliorum corporum terminari & coerceri, & sic alios quoque planetas cohiberi, ut maneat idem ordo & motus. *cap. 17.* Stellas fixas quod attinet, sunt hæc corpora ardentia, quæ itidem a frigidis invisibilibus refrigerantur; seu sunt totidem mundi vel Soles, terra cum luna sua & planetis stipati. Hi planetæ videri a nobis non possunt, quia parva corpora in aliis fluxibus, & a nobis tam remota sunt. Quodsi tamen contingat, ut extremus planeta mundi nobis vicini in ea parte circuli sui feratur, quæ mundi nostri lateri contigua est, Soli nostro propinquior redditus, ab hoc tanquam majori lumine aliquatenus obscuratur, ita ut speciem virgæ aut caudæ referat, sicque cometa evadat. Pergimus ad principia animantium, plantarum & metallorum. Dum caro putrescit, partes ejus frigida in autam abeunt, relictis oleaginosi calidis, quæ intra cuticulas in globulos contrahuntur, & frigidas carnis particulas ad se movent, atque cuticulam seu putamen quasi contrahunt, i. e. evadunt ovula. Dum autem successive caro materia frigida non-salsa privatur, & calidam retinet, sicut accedente externo aëris calore ovula foveantur, & vivi vermes excludantur pro diversa animalium illorumque partium conditione diversi. Ex qua hypothese clarum quoque evadit,

dit, quomodo ex caseo, frumento, farina &c. vermes nascantur. Sic pariter cum in principio humor frigidus ad Solem moveri coeperit, partes salæ calidæ oleaginosæ in superficie terræ relictæ, & accedentibus dein particulis frigidis, putamine obductæ fuerunt, & semina evaserunt, quæ per calorem, quem semper uberiorem attraxerunt, quam frigefactæ fuerant; tali temporis spatio, quantum cujusque proportio exigebat, fota, in plantas denique & animalia excreverunt. Illarum propagatio per semina ut fiat, dictum est, hæc vero sequenti modo multiplicantur: sanguis in columbis e. g. qui in carnem facessere non potest, abit in foeminis ad ovarium, ovaque format, in masculis ad testes, & sperma producit; quod cum contineat particulas calidissimas, magnum calorem in matribus efficit, cum e contrario foemellæ propter jacturam particularum in ova mutatarum magis frigeant. In coitu igitur particulæ calidæ ex matre transeunt ad corpus frigidum foeminæ, & sic utrique temperamentum conciliatur, ovaque foventur & tandem excluduntur. Metallorum generationem quod attinet, producantur hæc in illis locis, ubi propter montes altiores & in climate frigidiori positos, salia oleaginosa minus confluere & semina constituere poterant, sed magno frigore lapideam contraxere naturam. Circa gravitatem corporum notandum, quod, cum contrarium sit, ut corpus idem frigidum & calidum simul trahat, falsa sit hypothesis eorum, qui centrum terræ lapidem & prunam in altum coniectam attrahere existimant; causa vero, quæ corpus in altum projectum a terra recedere prohibet, debetur aëri, qui partim propter celerrimam terræ rotationem, partim propter rapidum per signa Zodiaci progressum, partim propter refluxum ejus, qui finditur ad corpus Lunæ, in terram ruit & trahitur. Tandem cum quotidiana globi terrestris circumvolutio sola operatione Solis in loca sicca, non in aquas fiat, sequitur, quod, si terra tota aliquandiu aqua tegatur, rotatio ejus sit cessatura. Jam autem mare semper crescit, quia semper magna arenæ copia cum fluviis ei infunditur, imo ipsum a littoribus lutum & arenam aufert; quemadmodum igitur hæcenus multæ jam terræ inundatæ sunt, ita reliquæ etiam aliquando inundabuntur. Et quia omnia corpora solida majore

cap. 21.

cap. 22.

ra ex eadem creverunt materia, ita singula pariter eidem mutationi sunt obnoxia. Sic si in Sole decrescant terræ, aquæ vero surgant, non tantum ignium in paucioribus terris existere potest. Interim decrescantibus etiam nostri orbis terris, manet tamen proportio, possuntque mutuo Sol & terra nostra refrigerari & calefcere. Cessabit igitur aliquando motus ille, si decrescantibus identidem terris, corpus utriusque aut totum aut maxima ex parte undæ ta idem fiat in vasuræ. Hinc corpora ista spatio temporis, quod satis est, dissolventur, & in pristinæ materiæ naturam redibunt; quemadmodum plantæ & animalia mortua non statim dissipantur, sed pro ratione soliditatis citius tardiusve in aërem & terram abeunt. Corporibus sic magnis dissipatis, eorumque materia per omne spatium sparsa, & pristinam naturam rursus adeptæ, aër spissior erit, & densior; in quo spatio interjecto extremis languidisque aliorum mundorum (nondum dissipatorum) fluxibus facile exinde semina novorum corporum solidorum excitari & crescere, i. e. novus mundus exurgere poterit.

LE GRAND THEATRE HISTORIQUE.

i. e.

THEATRUM HISTORICUM MAGNUM, SEU NOVA Historia Universalis, tam Sacra, quam Profana, a creatione Mundi usque ad initium seculi XVIII. Opus quinque tomis divisum. In usum Celsitudinis Regiæ Serenissimæ Principis Hæredis Regni Prussiæ.

Lugduni Bat. apud Petrum van der Aa, 1703, in fol.
Constat Alph. 19. pl. 12. & figuris quam plurimis nitidissimis.

Quicumque fuerit operis hujus eximii & elegantissimi Auctor, quem ardua in Aula summi Principis negotia tractare, e Bibliopola discimus, tanto certe labori haud imparem fuisse, ipsum opus recto oculo intuentibus liquet. Etsi enim in usum maxime Principum juventutis, speciatim Serenissimi *Friderici Guilielmi* Regni Prussiæ & Electoratus Brandenburgici Hæredis conscriptum sit, attamen tam exquisitum ubique studium emicat, ut cujuscunque conditionis hominibus, atque adeo iis etiam, qui diu in historiis versati sunt, haud exiguo usui esse possit. Ne autem

MENSIS NOVEMBRIS A. MDCCIV. 59

autem ornatus deesset; tum ut res gestæ animis firmiter imprime-
rentur, insertæ sunt operi tabulæ aeneæ prope sexcentæ, eum
plane in modum, uti in Joannis Ludovici Gottofredi Chronicis
Germanicis, a Matthæo Meriano excellentissimo chalcographo
repræsentantur, ut tamen & his artis haud parum atque gratiæ
accesserit, & additæ præterea fuerint figuræ aliæ quam plurimæ
ab aliis excogitatæ, maxime in ea historia, quæ res post annum
1618, quo Chronica illa finiuntur, gestas exhibet. Cæterum a
Gottofredo longissime discedit Noster, quandoquidem & pleni-
or est magisque subinde excurrit, quod e. g. vel unam Honorii
historiam considerantibus patebit, quæ cum apud illum vix du-
as paginas compleat, hic ultra vigesimam sextam porrigitur, &
ordo denique omnino multo in hoc opere præstantior est. Divi-
ditur illud quinque partibus, quarum singulæ in periodos diver-
sas, atque hæc rursus in capita distribuuntur, quibus subjungitur
plerumque brevis auctorum, e quibus res suas hausit Noster, e-
numeratio. Et prima quidem parte Auctor ab initio mundi us-
que ad mortem Augusti Cæsaris progreditur, inde se-
cunda ad Carolum Magnum, tertia ad Carolum IV, quat-
ta ad mortem Ferdinandi III, quinta ad annum 1702 pertin-
git. Tamen autem post absolutam Israelitarum, Judæo-
rum, Ægyptiorum, Persarum, Græcorum, Romanorum-
que historiam, principem locum tribuat Imperatoribus Roma-
no-Germanicis, distinctis tamen simul capitibus de Gothorum
Longobardorumque in Italia regno, de expeditionibus sacris, de
Saracenis, Normannis, Albigensibus, tum de Gallis, Italis, Hi-
spanis, Lusitanis, Britannis, Belgis, Suecis, Danis, Polonis, Mo-
scis aliisque populis, nec non sigillatim aliquot in fine ejusque
partis capitibus de Ecclesiæ fati egit. Uti vero in civili histori-
a, si qua in re auctores parum concordabant, vulgarem senten-
tiam secutus est, sic in ecclesiastica ita se composuit, ut habita ubi-
que veritatis ratione, nulli parti nimium obnoxius esse videatur, Ba-
ronii jam aut Spondani, jam Centuriatorum Magdeburgicorum
auctoritate usus; quæ autem de eruditis, qui passim inclaruere, ad
finem seculorum afferuntur, brevia sunt & minoris momenti.
Quantum ad Chronologiam, eam ad Josephi Scaligeri & Sethi Cal-
visii

vili mentem in antiquis exigit, in recentioribus Dionysii Petavii & Baronii ære vulgari inhæret. In utraque vero Historia, & antiqua, & moderna, pari industria versatus est, & ne quicquam desiderari posset, indicem adjecit locupletissimum, qui locorum communium historicorum vice esse poterit. Hinc cum stylo etiam florido, & qualis Historicum decet, gavisus sit Auctor doctissimus, non potuit non talem plane Historiam generalem procedere, qualem frustra hactenus expetiverunt eruditi. Specimen e tanto opere afferre, prolixum foret & supervacaneum, neque repetere opus est, quæ in præfatione erudita de utilitate Historiæ, deque officio & requisitis Historici, tum de fontibus, quibus in antiqua Historia usus est Auctor, luculentissimis afferuntur.

COMMENTARI DI GIO MARIO DE' CRESCIMBENI, intorno alla sua Historia della Volgar Poësia &c.

i. c.

JOHANNIS MARIÆ CRESCIMBENI, ACADEMIÆ Leopoldinæ Collegæ & Custodis Arcadiæ, in suam de Poësi vernaculæ Historiam Commentariorum Volumen I.

Romæ, apud Antonium Rossi, 1702, in 4.

Constat Alphab. 2. plag. II.

DEbueramus equidem Doctissimi Auctoris elegantissimos in vernaculæ Poëseos Historiam, quam in Actis anni MDCCXCIX mense Novembri recensuimus, Commentarios, ab ipso ad nos, pro solita, qua pollet, humanitate transmissos, jam pridem talium deliciarum avidis exhibuisse. Verum obstitit Clarissimi Viri, qui hoc in se susceperat, tum incommoda, qua cum diu colluctatus est, valetudo, tum varix, quibus obrutus fuit, molestiæ varique labores. Itaque, serius paululum, quam id fieri par erat, officio nostro defungimur; curabimus tamen, ut tarditas ista diligentia, quam in excerpto adhibebimus, compensetur. Ante omnia vero gratias agimus Clarissimo Crescimbeno, quod in Præfatione de qualicumque nostro iudicio sibi gratuletur, optamusque, ut non tam nostro, quam aliorum eruditiss.

ditissimorum virorum iudicii stimulat; vastum, quod aggressus est, argumentum solita accuratone industriaque absolvat. Enimvero primum hoc Commentariorum volumen impenditur primo Historiæ libro, sexque itidem libris constat, in quorum priori de origine Poeseos Hetruscæ copiose disserit, idque *Cap. I & II* agit, ut Gallis Provincialibus & Siculis ortum Poeseos vernaculæ adscribat. Laudat vero inter Poetas Siculos Alphonsum Arragoniæ Regem, & Fridericum II Imperatorem. Simulque *Cap. III* Malatestæ Strinati singularem de Hebræorum Rythmis, Epithalamioque Salomonis iisdem illigato, observationem repræsentat. *Cap. V* in eo est, ut ostendat, versus vernaculos a Latinis originem trahere. *Cap. VIII* Italos parum feliciter ultra versus hendecasyllabos processisse, affirmat. *Cap. X*, ubi de versibus solutis, ut Itali vocant, agit, Hymnum non incelebrem Francisci Assisiatæ in Solem exhibet, quem Frater Pacificus ejus comes modis musicis aptavit; monetque, Benedictum Menzinum integram de moribus Philosophiam hoc carminis genere traditurum. *Cap. XII*, ubi de occasu Poeseos vernaculæ agit, dolet Tragœdiis & Comœdiis rite elaboratis, apud Italos suos Dramata, sive Opera, ut audiunt, Musica successisse, & Gratiani aliorumque recentiorum carmina Heroica lyræ quam tubæ aptiora esse censet. Laudat tamen Balthasaris Antonii Caracciæ carmen Epicum, cui *Imperii vindicati* titulum præscripsit, ejusdemque *Conradinum* Tragœdiam. Lib. II. de Lyrica Poësi ejusque variis generibus disserit, ac *Capite X* venustissimam Jo. Michaëlis Milani Oden de luce, Amstelodami anno 1698 typis exscriptam, commendat. *Cap. XI* de Sextinis, ut vulgo vocant, disserit, easque seculo proxime superiore XVII apud Italos antiquatas fuisse memorat. *Cap. XIV* usque ad XXI Sonulis impenduntur, gustusque seculi depravatus, quo fit, ut argutiis & oppositionibus nimium quantum studeamus, notatur. *Cap. XXII* Baptistam Guarinum, Ausonium alicubi exscriptisse, observat. Lib. III idem argumentum persequitur, & *Cap. II* Antonium & Petrum Ottobonos, hunc Cardinalem, illum D. Marci Procuratorem, præstantissimis ævi nostri vatibus annumerat, Castrucciumque Lucensium Principem sive Regulum, qui

p. 4.

p. 7. 8.

p. 13. seqq.

p. 18.

p. 24. 25.

p. 33.

p. 34.

p. 59.

p. 60. seqq.

p. 107.

p. 109.

p. 118.

- p. 110. A. 1328 floruit, Poëtarum choro inserit. Qui tamen sibi potiori adhuc jure de Academico Crescente, Serenissimo nempe Leopoldo Guilielmo Austriae Archiduce, gratulari possunt. Cujus & Montecuculi, tot palmarum imperatoris, elegantissima carmina Italica Amœbæa noster exhibet. *Cap. IX* Maria Selvaggia Borghina Pisana vatibus nostri temporis insignibus accensetur. *Cap. XV* Leopoldi Cardinalis Medicæi Dithyrambus, quem illustris Magliabeccius cum Nostro communicaverat, legitur. *Cap. XVIII* Anacreontis Odas a Bartholomæo Corsino, & Regnerio Abbate Gallo, ut & Antonio Maria Salvino, Italicæ consuetudini traditas esse narrat, idemque Alexandrum Marchettum, & Petrum Franciscum Toecium moliri asserit. *Cap. XXII* ea, quæ Libro VI Historiæ de Laudibus olim frequentatis dixerat, copiosius illustrat. *Cap. XXIV* Ænigma Alexandri Guarini, quod Ferrariæ legitur, recitat. *Cap. XXVI* Savini Armat Florentini, primi conspiciendorum, quem putat, confectoris, ut & Arlotti facer is notissimi, & Nicolai Belli, qui Alphonsi II Ferrariensium Ducis coquus fuit, Epitaphia occurrunt; simulque narratur, in eo, quod Belli est, tanta urbanitate preces viventium pro defuncto exposci, ut Clemens VIII, cum illud legisset, dixerit, tam venuste eas desiderari, ut negari omnino haud possint. Liber IV Poësi Dramaticæ destinatur; ubi *Cap. I* inquiritur, cur Dantes Poëma suum Comœdiam appellaret? *Cap. II & III* ad Atellanas progressurus, de Satyra disserit. *Cap. IV* inter alia, Judaicas, quæ Romæ frequentantur, Atellanas, quibus misera illa gens hodieque in feriis antecineratibus traducitur, describit. *Cap. V* Dialogos considerat. *Cap. VI* Comœdiæ Hetruscæ primum conditorem facit Ludovicum Ariostum, quamvis Alexander Velutellus Augustino Ricchio Lucensi hanc laudem vindicavit. Commendat quoque Johannis Justiniani interpretationem Terentii Hetruscam, & præstantissimas Itatorum Comœdias enumerat. Notat simul Cicogninum & Molierium, qui apud Italos Gallosque novum Comœdiæ Heroicæ genus excogitarint. Observat etiam, Cæsarem Cremoninum, inelytum Philosophiæ Peripateticæ apud Patavinos Doctorem, Comœdiam veterem, quamvis exoletam, revocare studuisse, Dramaque, quod Aristophanem

MENSIS NOVEMBRIS A. MDCCIV. 523

nem imitaturus Nubes inscripserat, composuisse, idque MStum apud Clarissimum Fontaninum servari. *Cap. VII* de apparatus p. 208. 209. Scenico & Intersceniis differit, quæ, ut hodie se habent, non admodum a Nostro probantur; addit, Dramata Musica ab aliquot p. 211. jam annis in Seminario Soc. Jesu Romano prohibita fuisse. *Cap. VIII* Eclogas considerat, commendatque integrum Eclogarum, a variis in laudem Clementis XI compositorum, volumen a Marchione Josepho Felice Urso editum, Auctores simul sub fictis nominibus latentibus indicans. Commendat ibidem Academiam Senensem Physico-Criticam, ad exemplum Leopoldinæ a Pyrrho Maria Gabriele institutam, & Sonulos Pastorios Marini reliquis p. 215. Viri carminibus præfert. Hinc *Cap. IX* ad Dramata Italorum p. 210. seqq. Pastoralia digreditur, ubi Amyntam Tassi & Pastorem Fidum Guarini reliquis omnibus, quæ parvi pendere videtur, præfert. *Cap. X* Poëmata Haliœutica seu Nautica & Piscatoria expendit, Murtolæque fabulam piscatoriam acerbè perstringit. *Cap. XI* p. 232. seqq. Dramata Musica iterum vehementer exagitat, primumque ea condidisse ait Cicogninum. Commendat tamen Petri Cardinalis Ottoboni Adoniam, ludosque Olympicos Arcadum suorum celebrat. *Cap. XIII* Dramata sacra, qualia in Italia passim repræsentantur, considerat. *Caput XIV* integrum Tragediæ dedicatur, ubi p. 240. seqq. Trissinum primum apud Italos leges ab Aristotele præscriptas observasse, perhibet. Prædicat quoque Johannis Cardinalis Delphini Tragedias, eosque, qui Tragica Gallorum carmina Italis anteponunt, refellit, Johannis Vincentii Gravinæ ea de re disceptationem promittens. Ibidem Constantinum Ghirardelli, aliis mirifice commendatum, satis frigide laudat, & Petrum Paulum Vergerium Tragediam Xactibus constantem composuisse tradit. *Cap. p. 249. p. 250. p. 254. p. 256. seqq.* *XV* de Dramatibus Sacris Musicis, quæ Italis Oratoria dicuntur, agit, refertque Franciscum Balduccium ea circa annum sæculi superioris XLV invenisse; laudat simul Cardinales, Petruccium, Pamphilium, Ottobonum, eximios eorum conditores. Libro *V* Poesin Epicam sive Heroicam expendit. Ubi *Cap. I* de Romanitiis, quos vocant, agitur. *Capite II* originem Tabulæ Rotundæ p. 259. seqq. adeo quondam celebratæ explicat, putatque eam quatuor demum post Arthurum, qui vulgo ejus auctor perhibetur, sæculis, apud

- p. 267. seqq. Anglos inclaruisse. *Cap. IV* Turpini mendacissimos Annales virgula censoria notat, affirmatque fabulas Itatorum Milesias inde ut plurimum derivari. *Cap. V* Canticum Thibaldi Navarra Regis, qui circa annum Christi 1235 floruit, cum notulis musicis representat. *Cap. VIII* Fastos Ludovici XIV, duodecim Cantibus, ut Itali vocant, Heroicis a variis Poetis Bononiensibus digestos commendat. Tandem Libro VI varia carminum genera perlustrat,
- p. 299. seqq. & *Cap. I* de Carmine ludicro agens, Casarem Caporalem mirifice laudat, integrumque Joh. Baptistæ Fagivoli Carmen in certimonias aulicas proponit. *Cap. II* Proverbia, facetias & dicta arguta recenset. *Capite III* Poesin Heroico-Comicam expendit, Francisco Berniæ & Alexandro Tassono principatum eam re detrahens. *Cap. IV* Bruchiellianum, quod ab auctore suo nomen trahit, Carmen, ævo nostro Romæ frequentatum illustrat. *Cap. V & VI* de Poematibus, quæ Macaronica audiunt, variisque linguis inter se mixtis constant, copiose disserit. *Cap. VIII* Versus Italicos ad Latinorum metrum exactos illustrat; simulque observat, Hyacinthum de Ruggieri, Prædicatorum Ordinis Religiosum,
- p. 338. seqq. Thomæ Aquinatis Summam ejusmodi versibus exposuisse. *Cap. X* Carmina Amœbæa, ut & versus intercalares, expendit. *Cap. XI* Acrosticha; *Cap. XII* Versus Sotadicos & id genus alios; *Cap. XIII* Centones illustrat. *Cap. XIV* de versionibus agit, ibidemque Lucretium Italice ab Alexandro Marchetti, Mathematicum apud Senenses Doctore publico, expressum prædicat. Commendat insuper Paraphrasin Epithalamii Salomonei nescio cujus, adhuc ineditam, quæ centum Sonnis constat. *Capite XV & XVI* Orthographiæ sermonis Hetrusci impenditur, celebresque Itatorum Typographi enumerantur. *Cap. XVII* annotat, Guidum Casonum, Poetam non ignobilem, instar Siminæ Rhodii, instrumenta cruciatuum Servatoris nostri versibus depinxisse magis, quam descripsisse. Ibidem Bembi Tassique in carminibus, quæ composuerant, limandis atque poliendis industriam sane stupendam admiratur, & Stephanum Paschasium vatibus Italis iniquiorem perstringit, tandemque sub finem cives suos hortatur, ut omisso, cui nimium tribuant, linguarum peregrinarum studio, verba culam diligentius excolant, honorificam simul mentionem faciens

MENSIS NOVEMBRIS A. MDCCIV. 515

ciens Foeminarum illustrium, Camillæ Capræ Bentivogliæ, Cle-
riæ Cavalieræ Sachettæ, Flaviæ Theodosiæ Bolognettæ, quæ ser-
monem patrium insigni studio locupletarint ornarintque. Subji-
ciuntur in fine Commentariorum annotationes atque animadver-
siones; ubi inter alia eruditam dissertationem de nomine Politiani
leges, & catalogum illorum, qui Crescimbeno nostro MS. co-
dices liberaliter suppeditarunt, invenies.

THOMÆ CRENI ANIMADVERSIONUM PHI-
lologicarum & Historicarum
Pars XII.

Lugdunî Batav. apud Abrah. van der Miin, 1704, in 8.
plag. 18.

Quod nuper admodum, cum celeberrimi Crenii *Exercitia Sacra*, priora quædam Mosis tractantia, in his Actis recen-
seremus, futurum speravimus, ut animadversiones suas Historico-
Philologicas ulterius continuatas daret Vir eruditissimus, id fa-
ctum nunc esse Benevolo Lectori nunciamus. Prodiit etenim haud
ita pridem pars earum duodecima, eodem profus, quo antece-
dentes, filo contexta. Nam ab initio statim argumentum de li-
brorum editionibus pertractat Autor, & *Manilii* imprimis opus A-
stronomicum & Genethliacum p. 8. s. ac *Claudiani* deinceps poë-
mata p. 31 s. quoties & a quibus curata eruditis fuerint, indigi-
tat, & quædam ad ipsorum notitiam alias quoque facientia addere
haud omittit. Quæ *Fastorum*, qui vulgo *Capitolini* dicuntur, ratio sit,
p. 54 s. declarat. Quorundam itidem *Theodori Beza* p. 45, *Samuelis*
Maresii p. 48, *Henrici Eckhardi* p. 50, *Alberti Graueri* p. 53, *Erasmii Ro-*
terodami p. 66, alios ut taceamus, librorum meminit, & quæ circa il-
lorum editionem observanda sint, curiosius annotat. De *Flacii Cata-*
logo testium veritatis lemmata non ubivis obvia p. 74 s. subministrat.
Baronii errores quosdam a non unis notatos & refutatos p. 80 s. o-
perumque ejus editiones p. 103 s. recenset. *Ciceronis* loca plurima
commentario erudito p. 110 s. illustrat, quosque in commentariis
ad *Suetonium* errores commiserint Levinus Torrentius atque Isaacus
Casaubonus, p. 216 s. latius indigitat. *Eunomium* hæreticum
ab eruditione insigni celebratum, p. 168; *Papiam* ab his lauda-

tum, culpatum ab illis, p. 173 f. *Evhemerum* atheismi p. 178, *Pythagoram* negatæ Dei providentiæ insimulatum, p. 183 f. exhibet. De Conciliis Galliæ a *Jac. Sirmondo* editis p. 202. f. deque *Bartholomæi Carranzæ* Summa Conciliorum, p. 206. f. disserit. Jucunda insuper lectu utiliaque cognita sunt, quæ de magicis nonnullorum, corpora sua ab igne illaesa præstantium, artibus, p. 119. de lapidibus a natura variis figuris signatis, p. 137. de Spania pro Hispania dicta p. 159. de hepatibus martyrum crudis a persecutoribus ipsorum devoratis p. 167. de hæreticis per judicium calamo vitæ Eucharistico tincto scriptum condemnatis, p. 168. de Eruditis a Gentilibus atheismi postulatis, p. 179. de tabulis Mosis lapideis apud Orpheum commemoratis, p. 185. de sparteolis, vigilum genere, p. 189. de numero Virginum Vestalium, p. 193. in medium adducit. Symbola Virorum illustrium, quæ in parte undecima jam attigerat, p. 208. f. enumerare pergit. In Tractatu *Joh. Nicolai* de Siglis veterum, quem & nos superiori anno excerpsumus, literas E. V. O. V. A. E. quæ in Missalibus & Antiphonalibus, Evangeliorumque libris antiquis, doxologiæ, *Gloria Patri & Filio & Spiritui S.* sæpenumero annectantur, haud fuisse allegatas, p. 259 miratur, easdemque, *Daunii* ad autoritatem provocans, compendium referre ait vocum: *ſEcVlOrVm AmEn.*

THOMÆ CRENI DE LIBRIS SCRIPTORUM

*optimis & utilissimis Exercitatio ad Philippum Julium Reiche-
meierum, Brunsvicensem.*

Lugdunij Batav. apud Abrah. vander Mij, 1704. in 8. plag. 3½.

EXercitationem hanc comitem secum adduxit pars Animadversionum Crenii duodecima, cujus contenta summam modo retulimus. Constipavit vero Noster in eandem scriptores plus quam LXX, qui plurimis in lucem publicam emissis operibus inclaruerunt, & quænam eorum a singulis præcipua diligentia adornata fuerint, erudite determinavit. Dabimus aliqua in specimen, e quo gustum capere Lector, & ad integrum opusculum perlegendum invitari possit. Optimum v. c. *Tertulliani* opus vocat librum de Pallio, p. 2. *Augustini* de Civitate Dei libros, p. 4. *Apollinaris* Metaphrasin Psalmorum, p. 5. *Guil. Budæi* Commentarios.

MENSIS NOVEMBRIS A. M DCCIV. 527

rius Lingua Græca, p. 7. *Erasmii Roterodami* opus Adagiorum, Paraphrasin & Epistolas, p. 8. *Bellarmini* librum de Scriptoribus Ecclesiasticis, p. 12. *Josephi Scaligeri* opus de Emendatione temporum, p. 12. *Joh. Buxtorfsi* Lexicon Talmudicum p. 16. *Gerh. Jo. Vossii* Institutiones Orationarias, p. 18. *Martini Lutheri* Postilla Ecclesiastica & Comment. in Genesim, p. 20. *Philippi Melancthonis* Declamationes & Intimationes cum Epistolis, p. 22. *Joachimi Camerarii* vitam Melancthonis, p. 24. *Agidii Hunnii* Tractatum de Scriptura, & *Nicolai Hunnii* Epitomen credendorum p. 27. *Wolfgangi Franzii* Tractatum de Interpretatione S. Scripturarum p. 29. *Sebastiani Schmidii* commentarios in Jobum & Epistolam ad Hebræos p. 31. *Bocharti* Phaleg p. 34. & ut ad antiquiores recurramus, *Dionis Chrysostomi* orationem Rhodiacam p. 35. *Polybii* Librum sextum p. 37. *Plautii* Epidicum pag. 39. *Catulli* de Coma Berenices carmen, p. ead. *Ciceronis* Officia p. 43. *Virgilii* Lib. VI. Æneidos p. 45. *Juvenalis* sextam Satyram p. 48. *Horatii* primam & septimam Epistolam p. 51. *Theocriti* Idyllion XXVII p. 52. &c. Dum vero p. 30. *Literatam & solidam Defensionem Pupilla*, sub nomine Theologorum Saxoniorum Lipsiæ A. 1630 editam, a quibusdam modo *Heinrici Hopfneri*, modo *D. Hoei* librum optimum nuncupari observat, nec litem tamen de vero illius Autore dirimit, occasionem inde Vir Clarissimus, *H. Pippingius*, Lipsiensis ad D. Thomæ Ecclesiastes, & in colligendis his Eruditorum Actis a quamplurimis annis Collega noster diligentissimus, scriptum istud Hoëo vindicandi apprehendit, inque peculiari ad Crenium epistola, ante paucas hebdomadas heic Lipsiæ impressa, omnem ea de re dubitationem Eruditorum animis exemit.

LIBRI NOVI.

Melchioris Leidekkeri de Republica Hebræorum Libri XII. Antiquitates Judæorum & Archaeologia sacra. Amstelod. apud Isaacum Stockmans, 1704. fol.

Arriani Nicomediensis Expeditionum Alexandri Libri VII, & Historia Indica. Opera Jac. Gronovii. Lugduni Bat. apud Petrum vander Aa, 1704. fol.

Numismatum modernorum Cimeliarchii Regio-Electoralis Brandenburgici Sæclio I, continens Numismata Pontificum Romanorum,

528 ACT, ERUD. MENS. NOV. A. MDCCIV.

- norum, aliorumque Ecclesiasticorum, are expressa & dialogo illustrata a L. Bebero. Colonia Brand. typis Ulr. Liebperii, 1704. fol.*
- Runa in Nummis vetustis diu quasita, tandemque ibidem feliciter inventa, seu De Nummis Runicis Commentatio Nicolai Kederi. Lipsia, apud Jo. Frid. Gleditsch, 1704. 4.*
- Bartholomai de Moor Pathologia Cerebri Delineatio Practica. Amstel. apud Gerh. Borstium, 1704. 4.*
- Jo. Francisci Buddei P. P. Selecta Juris Natura & Gentium. Hale Saxonum, sumptibus Orphanotrophii, 1704. 8.*
- Discursus Gemaricus de Incestu, Creationis & Currus Opere, ex Codice מנחם Cap. II. Misn. i. petitus, Latinitate donatus, illustratus &c. a Jo. Henr. Hottingero, Henrici ex Henrico Nepote. Lugduni Batav. apud Jordanum Luchtman, 1704. 4.*
- Conciliation de Moysè avec St. Estienne & avec lui-meme. Ou Discussion de la Famille de Jacob &c. A Amsterdam, chez Pierre Brunel, 1704. 8.*
- Ritualis Ecclesiastici Pars altera. Auctore Caspare Calvör. Jena, sumptibus Jo. Christoph. König, Bibliop. Goslar. 1705. 4.*
- Georgii Wolffgangi Wedelii Centuria II Exercitationum Medico-Philologicarum, sacrarum & profanarum, Decas I. Jena, apud Jo. Bielkium, 1704. 4.*
- Pii Manes Struviani, sive de Vita & scriptis Georgii Adami Struvii, quibus justa persolvit mæstissimus filius Burcard. Gottbelff Struve. Jena, apud J. Bielke, 1705. 8.*
- Jo. Alstorpii Dissertatio Philologica de Lectis & de Lecticis Veterum Diatribe. Amstelod. apud Jo. Wolters, 1704. 12.*
- Jo. Palmerii a Grenemesnil Κετινόν Επιχειρημα, sive pro Luciano Apologia. Lugduni Bat. apud Fre. Haaring, 1704. 8.*
- Sfortie Oddi IC. Perusini de Restitutione in integrum Tractatus. Tomus I. Colonia Agrippina apud Jo. Schlebusch, 1702. fol.*
- Justi a Dransfeld Allocutiones & Programmata. Accedunt Reineri Reinccii quedam Epistole ad Petrum Petreum. Gottinge, apud G. H. Zicklerum, 1704. 4.*

* * * * *

ACTA ERUDITORUM,

*publicata Lipsiæ
Calendis Decembris, Anno MDCCIV.*

ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΤΟΥ ΑΛΙΚΑΡΝΑΣΣΕΩΣ ΤΑ ΣΩΘΗ-
ΜΕΝΑ.

*DIONYSII HALICARNASSENSIS, QUÆ EX-
sant, Opera.*

Oxonii, e Theatro Sheldoniano, 1704. in fol.
Constant Alphab. 14, plag. 13.

Nitidissima hæc Operum Dionysii editio, cura Reveren-
di & Clarissimi Viri, *Jo. Hudsoni*, S. Theol. D. &
Bibliothecæ Bodlejanæ Præfetti prodit, ac duobus
tomis absolvitur. Prior Maxime Reverendo Bathonio-
Weilensi Præfuli, Georgio Hoopero, consecratus, continet
Antiquitatum libros undecim, (reliqui enim injuria tempo-
rum perierunt) quibus in lucem protrahendis ac illustrandis jam-
dudum viri docti operam dederunt. Primus id fecit Lopus Bi-
ragus Florentinus, qui Antiquitatum libros Latine convertit,
Pauloque II Pontifici Romano nuncupavit. Quam versionem
Tarvisi A. 1480 primum impressam, Basileæ A. 1532 vulgavit Henri-
cus Glareanus, sublatis ex ea (quod proficitur) sex mille erro-
ribus. Quamvis vero rudior sit & inculta, ideo tamen loco
aliquo & numero a doctis viris habetur, quod eam præ se ferat
interpres fidem & simplicitatem, ut Græca, ubi minus intelligeret,
ad verbum expresserit, atque ita plurimis in locis ad veram lecti-
onis investigationem viam patefecerit. Lapum excepit Rober-
tus Stephanus, qui uti Lapum doctrina & idoneis ad hanc rem
præfidiis vicit, ita eo nobilior Dionysii vindex existit. Is quip-

pe Græca librorum XI, quos Lopus transtulit, ex bibliotheca Gallorum Regia eruit, & anno 1546 Parisiis prelo commisit. Omnium vero præclarissimo in Dionysii libris emaculandis operam posuit Fridericus Sylburgius, effecitque adeo, ut Antiquitates A. 1586 Francofurti splendidiori ornatu prodirent, postquam Stephanei exemplaris lacunas ex duobus Codd. MSS, uno Veneto, altero Romano, suppleverat, ejusque vitia quamplurima auxilio Glareani, Sigonii, Cujacii, Canteri, Camerarii, Xylandri, H. Stephani, aliorumque sanaverat: postquam Gelenii interpretationem, Basileæ A. 1549 excusam, ad Græci textus fidem castigaverat, & librum undecimum a Gelenio intactum e Græco Latinum fecerat, itidemque fragmenta Legationum a Fulvio Ursino publicata, & ad codicem MS. Julii Pacii emendata: postquam etiam annotationum libellum concinnaverat, quibus de utriusque textus restitutione vel explanatione, ex antiquis libris & doctorum virorum observationibus agitur, atque locupletissimos rerum verborumque indices adjecerat. Dum hæc parantur, aut sub prelo sudant, Antiquitatum versionem de novo instituit Emilius Portus, cui ad Stephani editionem adornata, & annotationibus illustrata, adjunctæ sunt Stephani operæ varix, quas vocat, in Dionysium, ejusdemque annotationes, & Casauboni animadversiones, prætereaque fragmenta Ursiniana cum triplici interpretatione & notis, Stephani scilicet, Sylburgii, & Porti. His adminiculis præsidisque instructus, in Dionysio accuratius exponendo operam nostra ætate posuit, quem supra commemoravimus, CL. Hudsonus, nihilque prorsus omisit, quod ad institutum rite conficiendum pertinere ullo modo videri posset. Quo in consilio defixum imprimis excitavit comes Jacobus Perizonius, Celeberrimi Viri, qui lectiones codicis Vaticani communicavit, eaque potissimum ratione, ad destinata feliciter persequenda, non leve momentum attulit. At cum Lectiones istæ septem priores libros non excederent, venit in laboris partem, annitente Michaeli Lequien, Clarissimus Vir, Laurentius Alexander Zacagnius, ejus auctoritate effectum est, ut Vir quidam Græcis literis versatissimus, codicis collationem ad finem perduceret. Quos proinde, Zacagnium nempe & Perizonium,

MENSIS DECEMBRIS A. MDCCIV. 531

in præfatione compellat, hocque ad æo nomine gratum memoremque beneficii animum declarat. Ita vero operis rationes Hudsonus moderatus est, ut in vernaculis Dionysii exprimendis, Sylburgii exemplari pressis fere vestigiis adhæserit; ad imum vero cuiusque paginae codicis Vaticani varietates summa fide repræsentaverit. Cui antiquissimo codici cum alia, tum id maxime auctoritatem conciliare ait, quod discrepantias ejus insigniores in suo codice agnoscat pariter ac adstruat Lopus, cui tamen codicem istum nunquam oculis usurpasse contigerit. Dolendum vero, desinere hunc optima notæ codicem in libro decimo; quæ causa fuit, cur in undecimo libro lectiones adhibuerit codicis Vaticani alterius, recentioris quidem, aut ex pervetusto aliquo libro, illi non multum dissimili, quem Lopus habuit, exscripti. Excerpta Legationum Peiresciana, quæ Valesius in lucem revocavit, cum Ursonianis (uncis tamen inclusa) commista, & secundum temporis ordinem disposita hic inveniuntur. Non minus observare licet plerasque Sylburgii, Porti, Stephani, Casauboni, Valesii aliorumque observationes, lectionum varietatibus intextas, quibus & suas quandoque doctissimus Editor aspersit. Ad Latinam versionem quod attinet, illam Porti novissimam (a se tamen, ubi opus videbatur, emendatam) adhibendam censuit, quam in sectiones, quoad fieri potuit, distinctam, Græcis leviter imbutis aptiorem fore confusus est, propterea quod verba fere verbis, quantum Latine licuerit, respondeant. In fragmentis Ursonianis Stephani versionem, uti in Peiresciana Valesii, sequutus est, annexa, quod & Sylburgius fecit, appendicula de Legibus Veterum Romanorum, quandoquidem ex ea locus mutilatus Dionysii pag. 689 aliqua ex parte suppleri possit. Libellum autem de Origine Gentis Romanæ, quem ei comitem adjunxit Sylburgius, de industria omisit; non quasi ipsi displicuerit Sylburgii ratio, sed quod in omnium manibus versetur, ex quo illum sub Aurelii Victoris nomine ediderit Cl. Pitiscus. Denique Celeberrimi Dodwelli Chronologiam exteriori paginae cujuslibet parti apponendam curavit, accurata ejus explicatione & deductione usque ad Augusti tempora, una cum indicibus & annotationibus, (quibus

Dissertationem de ætate Dionysii inseruit) ad alterius voluminis calcera rejecta, ut primum iusta magnitudine æquaret.

Alter Tomus Perillustri & Excellenti Viro, Christophoro Codringtono, Insularum Lewardicarum Governatori, & copiarum Regiarum ibidem Præfesto, (qui Musis cum Marte felici fœdere sociavit) dicatus complectitur Rhetorica & Critica, eodem plane modo disposita, quo in editione Sylburgiana reperiuntur. Comparat ergo primo loco opusculum *de verborum compositione*, seu *orationis structura*. Hoc excipiunt dein *Art Rhetorica*; τῶν ἀρχαίων κείσιν, sive τῶν παλαιῶν χαρακτῆρες; *Commentarii ad Ammaum de Atticis scriptoribus*; *Lysias*; *Isocrates*; *Isæus*; *Dinarchus*, seu de his iudicia; *Epistola ad Ammaum prima*; *Epistola ad Cn. Pompejum de Platone*; *Epistola ad Ammaum altera*; *libellus de Thucydidis charactere & reliquis ejus proprietatibus*; *libellus de admiranda vi dicendi in Demosthene*. In quibus recensendis id potissimum operam dedit, ut textum Græcum summa fide ad editionem Sylburgianam conformaret, & emendis, quoad ejus fieri poterat, liberaret. Latinum in non nullis leviter, in aliis licentia paulo majori usus, emendavit. Sylburgii denique annotationes, ex ipsius aliorumque observationibus concinnatas, unicuique paginæ, similiter ac in priori volumine, subjecit. Quæ destinata expediendi imprimis præsto fuit industria ac singulare studium Clarissimi Viri, Michaelis Lequien, qui pleraque Dionysii opuscula cum duobus codicibus Regiis, & uno Colbertino contulit, adeoque variantes Lectiones communicavit; cui proinde in præfatione gratiæ ab Hudsono habentur. In libro, qui *Art Rhetorica* inscribitur, expoliendo, quem omnium mendosissimum suspicatur, præter tres Gallicanos, ad manus habuit duos alios codices MSS (rarius tamen aliquanto discrepantias alicujus ponderis & auctoritatis exhibentes) quorum unum communicavit CL. Jamesius, S. Theologiæ apud Cantabrigienses Professor Regius; alterum benigne obtulit Rogerus Galeus, Thômæ, qui magnò litterarum damno obiit, filius. Neque adjumento non ipsi fuit liber MS. Bodlejanus in *Judiciis de Isæo*, *Dinarcho*, *Historia Thucydidis*, nec non in optimo *libello de admiranda vi docendi in Demosthene* recensendis, quibus duo-

MENSIS DECEMBRIS A. MDCCIV. 537

duobus ultimis comites dedit interpretationes castissimas fidissimasque, alteram a Martino Martinez, alteram a Dudithio confectam. Tandem attextendos curavit Indices Sylburgianos accuratissimos, & Annotationum libellum, cui inseruit *Exempla Latina Bircovii*, atque Elogia de scriptoribus Græcis, quæ *Censura Veterum* in sua editione subjunxerat Sylburgius.

JO. FRANCISCI BUDPEI P. P. SELECTA JURIS
Nature & Gentium.

Halæ Saxonum, sumptibus Orphanotrophii, A. 1704. in 8.
Constanti Alph. 17 plag.

Constitutum est Celeberrimo Buddeo nostro Dissertationes academico more habitas, in certos collectas fasciculos, publicæ exponere luci, cumque eas, quæ Historico-Theologici argumenti sunt, prodire superiori anno jusserit, nunc eas, quæ ad Jus Naturæ & Gentium spectant, unico comprehensas volumine, sistit. Undecim dissertationes sunt, quæ hic exhibentur. In prima Historia juris naturæ & gentium, aucta & continuata, continetur. Secunda de expeditionibus cruciatis, seu bellis, quæ religionis propagandæ causa geruntur, agit. Tertia successiones primogenitorum tradit. Quarta pietatem philosophicam, seu religionem naturalem explicat. Quinta de jure belli circa res sacras agit. Sexta de cultura ingenii sollicita est. Septima officium Imperantium circa conscribendum militem exponit. Octava & nona testamenta sumorum Imperantium, ac speciatim Caroli II Hispaniæ Regis, nec non jus Gentis Austriacæ in Hispaniam, expendit. Decima de comparatione obligationum, quæ ex diversis hominum statibus oriuntur, satagit, ac undecima Jurisprudentiæ historicæ specimen, seu controversiarum juris naturæ & gentium illustrium, ex historia Romana, conspectum sistit. Uti autem Clarissimus Autor, quid circa singulas dissertationes Lectores amplius scire debeant, erudita præfatione exposuit, ita, quæ idem de illustri successione Hispanicæ negotio disseruerit, nos, speciminis loco, specialius non nihil recensebimus. Constat dissertatio octava, quam laudato argumento destinatam esse, jam diximus, duobus capitibus. In

primo generalis de summorum Imperantium testamentis philosophia instruitur. Adducta ergo dissertationis occasione, primo docet doctissimus Autor, normam, ad quam totum hoc negotium exigendum sit, non aliam esse, quam jus naturæ sive gentium. Ex hoc autem testandi facultatem omnino fluere, adeo ut testamentum, quoad substantiam, juris naturalis recte dicatur. Inde amplius contra Vasquium, testamenta minus solennia naturaliter & in conscientia obligare, deducit, ac quid gentium mores hic probent, edisserit. Ex isto fundamento ultro sequitur, testamenta summorum Imperantium non esse irrita; non obstantibus, quæ in contrarium afferuntur, exemplis, cum in iis aliæ plerumque subsint causæ. Quinam vero summorum Imperantium Principumque nomine hic veniant, deinceps Noster ostendit, ac in illum censum Status Imperii Germanici quoque referendos, eorumque adeo testamenta, solennitatibus licet juris civilis destituta, valida esse docet. Quo autem eo liquidius constet, quousque summorum Imperantium facultas testandi se extendat, Principes vasallos, & nexu illo clientelari solutos, doctissimus Autor distincte considerat, eoque sine, discrimen regnorum patrimonialium & legitimum, solerter evolvit. Uti autem subinde obscurum est, utrum regnum aliquod sit patrimoniale, an legitimum: ita quem in censum veniat Hispania, deinde disquirat, ac circa argumenta Cabotii, quibus pleraque Hispaniæ regna olim fuisse hæreditaria, probare nititur, nonnulla observat. Cum ergo constet, in regnis legitimis Imperantem testandi facultate destitui, nisi populi consensus accedat, in patrimonialibus vero illum eadem gaudere; ideo quid hunc, in testamentis condendis, juxta juris naturalis præscriptum, observare oporteat, deinde exponit, ostendendo, quod ea, quæ laudatum jus requirit, ad tria revocari possint capita, primo ut revera testator consentiat; deinde ut illis, quorum interest, de consensu ejus, certo & liquido constet; & denique ut in res, quas abalienare instituit, nulli mortalium aliunde jus aliquod quæsitum sit: quæ singula deinceps specialius exequitur.

In Capite secundo testamentum Caroli II Hispaniæ Regis, quo Duce[m] Andegavensem heredem instituisse perhibetur, ex-

pen-

MENSIS DECEMBRIS A. M DCCIV. 537

penditur. Circa illud primo generaliter observat Celeberrimus Autor, Gallos, ex pacto cum Britannis Batavisque vivo adhuc Carolo II, de dividendis Hispaniæ ditionibus inito, non posse id pro valido habere. Postea moralitatem ejus solertius expositurus, de duobus summam disquirit, an testamentum illud sit validum? deinde an utile censei possit, tum ad ipsius regni Hispanici, tum etiam ad Europæ universæ tranquillitatem conservandam, felicitatemque promovendam? Primum quod attinet, testamentum Caroli legitimum aut validum non esse, sive formam spectes, sive materiam, variis argumentis evincit. Nam consensus Regis non adfuit: id quod tum ex ejus in Domum Austriacam Borbonicamque affectu, tum ex magna Cardinalis Portocarreri autoritate, probabiliter asseritur. Quicquid tamen hujus sit, invaliditas testamenti ex eo porro apparet, quod Genti Austriacæ jus, in Regna Hispaniæ quæsitum, Rex eripere non poterit. Jus autem laudatæ Gentis solido niti fundamento, certum est; nam successio in Hispaniam Austriacis debetur, juxta indolem successionis linealis cognaticæ, cum Domus Borbonica, per renunciationem Mariæ Theresiæ, suo jure exciderit. Hanc enim validam esse, Noster prolixè non minus quam solide, discussis, quæ a Gallis, opponuntur, rationibus ostendit, ac in primis callida illa commenta, quibus causam factæ renunciationis hodie cessare, hancque adeo expirasse, adversarii persuadere conantur, repellit. Non minus tertio testamentum Caroli II ex eo invalidum censei debet, quod Antecessorum, ac præsertim Philippi IV, testamentis e diametro adversetur: in hoc namque diserte constitutum fuit, ut primum in successione locum teneat Carolus, Philippi filius, alterum Margaretha Leopoldi Imperatoris conjux, tertium Imperator ipse, quartum denique Sabaudus, exclusa prorsus Gente Borbonica. Imo quarto legibus quoque Hispanicis testamentum illud Carolinum repugnat: extat enim apud Hispanos peculiaris sanctio in libro, quem Novam Collectionem vocant, anno 1611 Madriti impresso, in qua a jure successionis Hispanicæ, omnes Galli, nemine excepto, diserte & citra ambages excluduntur, Georgio d' Abulson, Archiepiscopo Ebrodunensi, nequicquam sanctionis illius valorem impugnante. Cum porro Reges Hispaniæ nonnullas provincias clientelari solum jure possideant,

deant, hinc in specie quoad Ducatum Mediolanensem, Belgium Hispanicum & Regnum Neapolitanum, Caroli II testamentum invalidum esse, ultimo loco Clarissimus Autor demonstrat. Ex his ergo invaliditas, eique implicata iniustitia testamenti Carolini, saepius memorati, satis apparet. Licet vero, juxta Sapientum scitum, illud demum utile sit, quod honestum, quicquid vero turpe & iniustum, quantacunque etiam utilitatis specie sese commendat, revera noxium existimari debeat: attamen cum hoc apud omnes Politicos locum fortassis non sit inventurum, hinc horum ingenio aliquid daturus Noster, utilitatis quaestionem separatim deinde pertractat, cunque in eo omnes sibi convenire persuadeat, illud demum recte utile hic dici, quod tum universae Europae, tum maxime ipsius Regni Hispanici, omniumque ejus civium conservationi & incolumitati sit conveniens, juxta hanc normam, testamentum Caroli II ipsis Hispanis, & eorum etiam vicinis, ac speciatim Italis, Belgio Foederato, Imperio denique Germanico, aliisque Europae regnis noxium esse, partitim demonstrat, ac exceptionem Gallici cujusdam auctoris diluit.

Postquam illa Clar. Autor, de jure Serenissimae Gentis Austriacae in Hispanicas ditiones, disseruerat, paulo post factum est, ut Commentariorum, componendae Historiae Literariae inservientium, qui jussu & auspiciis Ducis Cenomanensis in Gallia prodeunt, Autores, censuram quandam istius dissertationis Commentariis suis insererent, & quidem ejusmodi, ut, si vera essent, quae obijciuntur, prodidisse potius, quam asseruisse causam, quam defendendam susceperat, videri multis Noster posset. Denuo igitur necessitatem, de certissimo hocce Austriacae Gentis in Hispaniae Regnum jure aliquid commentandi, impositam sibi existimavit: hinc enata est Dissertatio nona, ulteriorem argumenti illius discussionem exhibens. Credi nimirum voluerunt Collectores illi, Clariss. Buddeum, ad Excerpta Historico-Juridica, in favorem Ducis Andegavensis composita (quorum autorem, & fama, & Collectores illi, Obrechtum faciunt) nihil aliud respondisse, quam quod, deficientibus in posteritate Caroli V legitimis heredibus, successio Hispanica, citra controversiam, ad posteros Ferdinan-

diandi I pertineat; hoc ipsum vero esse, quod Gallicanæ causæ patroni quam lubentissime concedant: quod vero Philippus V non sit legitimus hæres, hoc magno ab ipso prætermissum esse silentio, de eo potius sollicito, quod in Regno Hispaniæ, non semper eadem succedendi ratio fuerit observata, & quod, admilla successione lineali cognatica, jus Domus Austriacæ non id eo pereat. Ad hæc ergo Clarissimus Autor responder, se eo tantum consilio in Excerpta illa Historico-Juridica (quorum primam solum partem tum viderat, cui deinceps tres, quas vocant, continuationes accessere) animadvertisse, ut ostenderet, Auctorem illorum observatione sua, qua in regno Hispanico successione linealem cognaticam obtinere docuit, parum proficere, nec causæ Austriacæ ulla ratione nocere; hac porro occasione se addidisse, istam succedendi rationem non semper accurate in Hispania fuisse observatam, ut non exempla in contrarium afferri possint. Quod autem porro dicatur, se non probasse, Philippum V non esse legitimum hæredem regni Hispanici, in eo auctorem censuræ, quisquis etiam sit, magnopere falli, deinde Noster existimat, cum Ducem Andegavensem, per renunciationem Avix, a regno Hispanico excludi, nec per testamentum Caroli II, utpote irritum & nullum, ad id admitti, late satis docuerit, adeoque nulla fronte asseratur, a se, ne verbo quidem, probatum esse, Philippum V non esse legitimum hæredem. Cum etiam in Excerptorum Historico Juridicorum continuationibus nonnulla asserantur, quæ imperitiis fucum facere queant, operæ pretium esse arbitratur doctissimus Autor noster, hæc nebulas dispellere; quam operam eo lubentius in se suscepit, quod viderit, ab Autoribus commentariorum Trivoltienſium Excerpta illa magnificis laudibus in cælum tolli. Quam igitur Autor illorum Excerptorum, sive ille Obrechtus, sive alius fuerit, nec ex Molina suo, qui ei instar oraculi sit, nec ex Mariana aliquid attulerit, quod causam Austriacam destruat, & Gallicanam juvet, prolixè satis edisserit, subjecta de Autoribus illis Trivoltienſibus epigramata.

TRACTATUS PHILOSOPHICUS DE BAROMETRO, Auctore R. P. LAURENTIO GOBART, Soc. Jes.

Amstelodami typis Stophani Rogeri, 1703, II.

Constat 8 plag. cum fig. æneis.

In proœmio statim ostensus Auctor difficultatem suæ disquisitionis, Barometri phænomena inter ea naturæ arcana recenseri posse putat, quæ mentem humanam torqueant, & ubi collationem inter fluxus & refluxus maris cum barometri fluxibus & refluxibus instituisse, illorum causas æque difficulter ac hos exponi posse pronunciat. Ipse autem hoc in tractatu, methodo scholasticis usitata, duo præcipue enodanda sibi sumit: quorum alterum est ascensus & descensus Mercurii in tubo Torricelliano causa, alterum vero, quid ascensus & descensus ille portendat. Circa primum docet, *ascensum mercurii non haberi per horrorem vacui*, cum præter id, quod natura vacuum non admittat, nec illud horreat, mercurius, si vacui metu in tubo ascenderet, non hæreret in statione triginta octo vel quadraginta digitorum, sed ad quinquaginta pedes ascenderet, si tantus foret, quo contineretur tubus; quod tamen non fieri, experientia satis patet. De objectionibus atque exceptionibus variis formatis, quibus alii horrorem illum vacui evincere, & vicissim æris, tanquam absentis vel non sufficientis, pressionem & dilatationem suppressere volunt, ita respondet, ut ostendat, nunquam ita removeri posse ærem, ut nullus omnino remaneat, sed præter residuum ærem communem, & ærem subtilem, & ætherem adhuc superesse. Resoluto primo circa primam quæstionem dubio, ad alterum progreditur: *an ascensus mercurii in barometro habeatur per pondus æris?* & quibusdam suppositis (Deum scilicet implevisse cavitatem cœli ita, ut sine penetratione nullum possit addi corpus, nullum detrahi sine vacuo, & hinc nullum corpus locum deserere, quin aliud succedat, nullum corpus locum acquirere, quin ex illo aliud pellat; non esse necesse, ut moto corpore moveantur universa, sed tamen vicina per circuitum; corpus in universo omnium amplissimum esse ætherem; ærem nostrum nihil esse aliud, quam corpus heterogeneum, tenue, mixtum ex omnibus effluviis, quæ perpetuo ex corporibus rerum terrestrium expirant, & hinc ærem habere multas cavitates, quæ repleantur substantia ætherea; ex his omnibus positis autem sequi, ærem

rem esse gravem, quia gravia sint corpora, e quibus educuntur particulae, quae aërem constant; tandem concludit, mercurium in tubo sustentari per pondus aëris, & aquam ascendere in tubo ad altitudinem 33 pedum ob æquilibrium aëris, simul docens, habere se aquam ad aërem, ut unum ad mille, i. e. unum pedem aquae æquiponderare mille pedibus aëris. Contra hæc triplicis generis objectiones sibi proponit. Primi generis quæ sunt, impugnant aëris pondus & gravitatem: ad eas vero ita respondet, ut dicat, aërem æqualiter premere; sentiri quam maxime pondus aëris, si in una parte gravitaret, & non altera; longiorem aëris columnam præponderare breviori non semper, sed dum cætera reperiantur paria; aëris dilatationem sæpius vicem obire ponderis; tandemque ex dictis colligat, non posse mercurium in qualibet altitudine subsistere, quia aër gravitans extendatur tantum ad altitudinem 37000 pedum præter propter; dum elevatio mercurii varietur, variari antecederet pondus aëris: adeoque dum barometrum ex loco humili deferatur in locum altiorem, ut ibi constans permaneat, variandas esse notas collaterales; posse cognosci facile, quantum ponderet columna aëris exterius gravitantis, quia, quod ascendat mercurius & subsistat in altitudine, fiat ex æquilibrio mercurii cum aëre. Secundi generis objectiones a thermometro sunt petita, & cum in thermometro habeatur ascensus corporis gravis seu spirituum vini sine pondere aëris, cum frigus conferat ad elevationem aquæ in thermometro, fingit sibi opponi posse, quod in barometro quoque mercurii ascensus sine pondere aëris haberi possit, & frigus conferat ad elevationem mercurii in barometro. Negat autem, quod barometri phenomenon sine pondere aëris fieri possit, licet thermometri effectus sine eo fiat, quia in thermometro gravitatio exterior locum habere non possit, siquidem aër communis exterior penetrare nequeat poros vini, & interior non habeat eam vim, ut agat in subjectos spiritus, in barometro vero habeatur, unde aër in mercurium gravitet. Et admittit quidem, quod in thermometro, aqua facto, & barometro frigus ad mercurii aquæque ascensum concurrat, sed tantum indirecte, & ea differentia, ut ascensus aquæ thermometri indirecte habeatur a frigore aëris interni,

ni, directe vero ab aëre premente externo, cum vicissim ascensus mercurii in barometro habeatur adæquate ab extrinseco, ad quod frigus sic concurrat, ut aërem condensando graviolem faciat. Tertii autem generis objectio in eo consistit, ut dicatur, quia ascensus mercurii in barometro, carente vase & tubi curvatura, non fiat per pondus aëris, ideo ascensum mercurii, in aliis etiam barometris non fieri per pondus aëris. Ad hanc vero respondet, mercurii ascensum in barometro carente vase per pondus aëris non fieri quidem directe, sufficere tamen, quod is ipse fiat per pondus aëris indirecte; esse enim modum gravitandi alium directum, alium indirectum; corpus grave directe gravitare in aliud, dum ponderè suo immediate & per se vim facit in corpus sibi subiectum, adigitque quantum in se est, terram versus; indirecte autem gravitare, dum non immediate & per se, sed mediante alio, vim facit in aliud corpus; mercurium in barometro carente vase sustineri, non per columnam aëris, perpendiculariter barometro incumbentem, sed per columnam aëris collateralem reflexam, conjunctam cum ea, per quam reflectitur. Quibus amplius nonnulla addit de eo barometri genere, quod unico constat tubo recto, parte superiori hermetice clauso, inferiore vero vix aperto, in cuius tubi medio quasi fiat mercurius, sic, ut inter mercurium & partem hermetice clausam sit spacium aliquod, carens elementari corpore, inter mercurium autem & partem modice apertam sit aer communis; & in specie adhuc explicat phænomenon circa hoc barometri genus; unde nempe fiat, ut si susque deque vertatur hoc barometrum, mercurius tam tarde moveatur, sive ad partem apertam, sive ad clausam hermetice, cum tamen in aliis celerrime & cum impetu feratur modo sursum, modo ad latus, modo deorsum, dum vel leviter moveatur; monens etiam, hoc barometri genus minus valere, ut ex eo cognoscatur aëris temperies, nisi immobile alicubi subsistat. Denique, antequam hoc dubium plane dimittat, varias huc pertinentes quaestiones adhuc decidit; quid nempe sit thermometrum; quomodo parentur aqua, quomodo vini spiritibus? Quid & quantum thermometro, ex aqua parato, commune sit cum barometro, & in quo barometrum differat a thermometro? quid sit thermometrum simplex, quid compositum? quomodo parentur thermometrum, si careat vase subiecto & extremitatem inferio-

feriorem habeat recurvam, quomodo, si habeat vas, in quo restagnet mercurius. Docet longitudinem barometri simplicis ad 4. pedes, latitudinem ad quartam digiti partem extendi posse; longitudinem & latitudinem simplicis non excedere duplicis extensionem, sed in duplici duplicem haberi bullam. Explicat, quomodo se habeat aer in thermometro spiritibus vini facto, dum frigus intendatur, quomodo se habeant ad invicem aer & spiritus vini, cum intensior reddatur calor, & cur in tubo, cujus extremum recurvum est, sed breve, dum invertitur tubus, mercurius non effluat? Ab his ad tertium dubium contra questionem primam progressurus, quod in eo consistit, *an prater pondus aeris requiratur etiam elaterium ejusdem?* notat, elaterium esse vim innatam rei, ut se restituat in situm connaturalem; vim autem illam fundari in certo quodam partium ordine, qui exigat, ut si ab extrinseco mutaretur talis ordo, eum sibi restituat corpus, sublato obice externo; elaterium esse vel in actu primo, quod non distinguatur a tali partium ordine, ut connotante exigentiam restitutionis in priorem situm, si inflecterentur, vel in actu secundo, quod sit actualis conatus partium, ut se in situm connaturalem restituat. Quibus prænотatis asserit, aerem habere elaterium, quia in minori extensione constitutus, quam connaturaliter exigat, habeat vim se dilatandi & restituendi in statum pristinum, prout pateat in bombardâ pneumatica & vesica flaccida in montem altum delata; & ascensum mercurii partim a pondere, partim ab elaterio aeris haberi. Contra hæc vero sibi ipsi objicit, *primo* mercurium non stare posse saltem in recipiente per elaterium aeris, quia post aliquot exsuctiones aeris e recipiente nullus remaneat aer. Regerit autem, quod semper aliquid aeris remaneat, & frangendus potius sit recipiens, quam omnis aer exsugatur, quia latera recipientis non habeant sufficientem resistantiam respectu aeris extrinseci; imo arbitratur, quod, licet tantum aeris in recipiente post aliquot exsuctiones factas non sit, nec tantum pondus aeris, quantum ad mercurium in tanta altitudine sustentandum requiratur, elaterium aeris defectum atque vices ponderis suppleat; quod particulæ aeris paucae sive multæ æque premant, non quidem præcise per pondus, sed per argumentum

elasticitatis, & quod augeatur elasticitas, quando aeris quantitas minuitur. *Secundo*, quod hoc pacto habeatur duplex aeris elaterium, unum, quo aer pressus resistit prementi, alterum quo sibi relictus in minori quantitate se dilatat intra recipientem, premitque latera recipientis & subjectum in vase mercurium, sic ut ad eandem altitudinem eum sustentet. Respondet autem, per idem elaterium aerem premere corpus, a quo prematur, & per idem etiam latera recipientis, atque sustentare mercurium purificatum, si minuat, & sibi relinquatur; distinguendos esse motus resistentiæ & dilatationis; qui non realiter, sed tantum formaliter sint diversi, quia idem aer resistentis & dilatantis denominationem sumat; reperiri quandoque motus resistentiæ tantum, quandoque dilatationis tantum, quandoque resistentiæ & dilatationis simul. *Tertio*, quod vel pondus & elaterium agant per lineam rectam, vel per obliquam: non autem agere in nos per lineam rectam, quia impediret obliqua; non per obliquam, quia impediret recta: ergo plane non agere Respondet autem, pondus & elaterium columnæ aeris perpendicularis, obliquæ, collateralis &c. æqualiter premere ex omni parte per modum unius agentis totalis. Denique ex hæcenus dictis colligit, gravitatem aeris petendam ab entitate singularum particularum aeris secundum se sumtarum, elaterium vero petendum esse ab entitate particularum sumtarum in ordine ad alias; pedem aeris inferioris magis gravitaturum, quam pedem aeris superioris; aerem inferiorem acturum in superiorem per elasticitatem suam; minui pressionem aeris, ubi minuat ejus elaterium; aerem inferiorem in certa quantitate magis dilatandum, quando non prematur ab alio circumstante, quam aerem superiorem in eadem quantitate; non haberi elaterium in actu secundo, nisi habeatur aliqua resistentia ab extrinseco, ne corpus se dilatans extendatur, quantum potest; motum elasticitatis fieri spontanee, rarefactionis vero motum fieri a calore immisso. *Quartum* dubium: *an aer tempore pluvio magis premat mercurium?* ita decidit, ut, quia vapores minuunt elaterium aeris, aerem tempore pluvio non magis premere asserat. Ad objectiones, quarum plures format, ita respondet, ut ostendat, tempore pluvio majus quidem aeris pondus haberi, non ideo vero majorem aeris pressionem da-

dari, quia pressio non tantum pefatur a pondere & gravitate corporum, sed & eorum elasticitate, quæ in aëre vaporibus mixto per vaporum in illum insinuationem impediatur. Porro docet, elaterium aëris restitui posse per sublationem eorum, per quæ imminutus est, & per frigus condensativum & expressivum vaporum; causam insinuationis vaporum intra aërem esse multiplicem, ut Solem, terram aquas &c. hygrometra haberi multiplicia, quæ tamen uno principio nitantur omnia, sive fiant chorda instrumenti musici, sive pergameno, sune, palea avenacea &c; eorum causam efficientem esse vapores aquæ intra poros horum corporum insinuos, qui dum illarum fibras varie torqueant & tumefaciant, varios etiam motus causent; causam hygrometri formalem esse contorsionem fibrarum, sitam in varia habitudine particularum ad se invicem. Quibus tandem quatuor hygrometrorum modos subjungit, quos autem hic recensere prolixum nimis foret. Dum *quintum* dubium, *an scilicet aër rarefactus magis elevet mercurium* pertractat, statim monet, densum & condensatum, rarum & rarefactum diversa esse; rarefactum enim esse corpus amplæ extensionis, ratione alterius, rarum vero esse corpus amplæ extensionis ratione sui; densum esse corpus angustæ extensionis ratione sui, condensatum vero esse corpus angustæ extensionis ratione alterius; & prolixè explicat, quid rarum sit & densum, quid rarefactio & condensatio. Deinde dum quæstionem, an aër possit rarefieri & condensari, post multas solutas objectiones, decidit, assoritur, aërem posse rarefieri, quia possit recipere motus a minori extensione ad majorem contra naturalem, ratione status, in quo est, admissio intra poros suos calore, ita scilicet, ut particule constituentes ambitus unius pori sint concatenatæ & implexæ, per intromissum autem calorem explicentur & expediant se figuram mutando; aërem quoque posse condensari, quia a majori ad minorem reduci locum possit, & applicato corpore frigido ad bullam thermometri statim aër contrahatur. His autem ita præmissis, dubium hoc quintum resoluturus docet, aërem rarefactum non ita elevare mercurium, quia per rarefactionem aëris minuaturs pondus ejus & elaterium; & aërem condensatum magis præmere & elevare mercurium, quia per condensationem aëris elaterium & pondus augeatur.

Tandem

Tandem sibi ipsi objicit: videri, ac si obscurum explicetur per obscurissimum, quando descensus mercurii in barometro per rarefactionem explicetur; rarefactionem aeris non facere ad minorem aeris pressionem, quia nulla sit proportio, ut aer rarefactus deprimat mercurium; imo aerem rarefactum magis premere mercurium in vase, quam condensatum, quia in thermometro, in quo bulla est superior, applicata manu bullæ, statim descendat aqua ratione caloris manus, rarefacientis aerem, & quia descendat mercurius in barometro, dum calefiat tubi extremitas; & si aer rarefactus minus ponderet, quam condensatus, minus etiam eum debere resistere, consequenter necesse esse, ut æstate continui sint venti, continuæque pluviae. Sed respondet, tum demum obscurum per obscurissimum explicari, si rarefactio explicaretur juxta sententiam communem de continuo, aut juxta eam, quæ dicit rarefactionem fieri punctis inflatis, non vero, si explicetur per intromissos intra aerem spiritus igneos, reflexos a terra, efformantes meatus ampliores, quos æther repleat ubique præsens; nullam quidem esse proportionem, ut aer rarefactus deprimat directe mercurium, esse tamen proportionem, ut deprimat indirecte, quia factus levior, minus gravitet in mercurium stagnantem, directe autem descendere mercurium ob pondus sibi innatum; esse disparitatem inter barometrum & thermometrum, quia hoc, non autem illud superiore parte bullæ habeat aerem communem, quod aer communis bullæ cum aqua tubi faciat æquilibrium cum columna aeris exterioris, cum vicissim columna mercurii tantum æquilibrium faciat cum aere externo, & mercurium descendere non quolibet calore; sed intenso, nec tam descendere ratione dilatati aeris, quam ratione incompatibilitatis mercurii cum intenso calore; denique necesse esse, ut sint continui venti, sed si cetera concurrant, quæ ad illos producendos requirantur, quæ tamen facile etiam impediri possent, deinde non semper haberi dispositiones ad pluvias, etiam cum aer est rarefactus, quia æstate terra arida non suppeditet vapores ad pluvias requisitos.

Tantum de priori tractatus hujus questione. Circa posteriorem, *quid ascensus & descensus mercurii portendat?* ostendit in primo dubio, *quid ex ascensu mercurii cognosci possit?* Arbitra-

tur

tur autem, ex eo cognosci, aerem factum esse graviolem; cum non significare mutationem aeris, quoad pondus præcise; cum indicare saltem indirecte antecedentia; concomitantia & consequentia mutationem aeris quoad pondus; ut & frigus condensativum, expressionem vaporum & futuram serenitatem; imo non tantum futuram serenitatem, sed & futuram nivem. Ipse quidem sibi objici posse existimat, ascensum mercurii futuram serenitatem non docere posse; quia doceat præsens; nec eundem frigus condensativum, ne quidem indirecte, ostendere posse, quia alias descensus etiam indirecte calorem rarefactivum ostenderet, & consequenter barometrum esset thermometer; elationem mercurii causatam a condensatione aeris signum fore futuræ pluriæ, quia, dum condensatur aer, necesse sit, ut pluat; eam neque directe, neque indirecte vaporum expressionem notare, quia vapores per condensationem aeris exprimi non possint; per condensationem non sequi serenitatem aeris, quia quo magis condensatus fuerit, eo minus lucidus fuerit; nec ascensum mercurii posse docere serenum vel nivem; neque disjunctive, neque determinate, in quibusvis circumstantiis, quia nix & serenum sunt opposita. Sed respondet statim, ascensum mercurii non sub eadem ratione quidem posse docere præsens & futurum, sed tamen sub diversa; falsum esse, quod barometrum sit thermometer, si ascensum mercurii indirecte frigus condensativum docere statuatur, quia hoc sistat in frigore & calore, nec tendat ulterius in ordine ad serenum; illud autem, cum mercurius ascendat, indirecte quidem frigus doceat, sed in ordine ad condensationem, per quam aer fit gravior; aerem esse subjectum variarum alterationum, quæ oriuntur ex vaporibus aquæ, exhalationibus terræ; effluviis corporum terrestrium; ex calore & frigore, ex rarefactione & condensatione; vapores, illos & effluvia sustentari in aere; unam autem duas species particularum superare alias posse uno tempore, a quibus superentur alio; particulas aquæ dispersas non facere aquam sensibilem, nisi colligantur, nec igneas particulas sensibilem facere ignem, nisi coactæ in unum erumpant in fulgura; aerem posse vaporibus modo repleti, modo evacuati, modo lente, modo subito; quando abundant particula igneæ magis quam aqueæ, esse

Cum ignis sequi & superare activitatem alterius agentis, & hinc sequi aeris calfactionem & rarefactionem, at ubi superent particule aquæ, frigus & condensationem sequi; non necesse esse, ut pluat, dum condensetur aer, & congregari quidem particulas aquæ per condensationem aeris, quando sunt etiam aliquo modo sensibiles; non autem, quando sunt tam tenues, ut non cadant sub sensus; vapores ex aere exprimi, vel cum eorum frigidiores late diffusi aerem refrigerent, frigidus aer recedat a circumferentia ad centrum, vapores secum trahendo, qui in via collecti nubes forment & resolvantur in pluvias, vel alio adhuc modo, sic ut causa expressionis extrinseca sit, quemadmodum in priori modo expressionis causa intrinseca fuit; neque eo minus lucidum fieri aerem, quo magis condensaretur, quia is de se sit corpus diaphanum; & nivem atque serenum esse quidem opposita secundum se, non autem prout substant condensationi & pressionem aeris; posse ergo esse pressionem aeris per condensationem ortari ex vaporum expressione & excussione, & exinde majorem sequi elationem mercurii. Ab his ad secundum dubium, *an aliquid certo possit statui de futura aeris serenitate ex ascensu mercurii?* progressus, monet, certitudinem vel esse objecti (quæ consistat in necessitate essendi) vel actus (quæ consistat primo in eo, quod actus excludat omne dubium, secundo in necessitate veritatis talis actus, vel propter se vel propter motivum) & vel moralem, vel physicam, vel metaphysicam. Dein asserit, posse aliquid certo statui de futura aura ex motu mercurii, tam ex parte objecti, quam ex parte actus; nihil posse certo & determinate statui, ex ascensu mercurii præcise; posse certo, saltem moraliter, statui disjunctive, vel nivem vel serenitatem futuram, & certitudine saltem morali etiam statui posse determinate, futuram nivem potius quam serenitatem & vice versa. Et si quis ipsi objiciat, temerarium esse, concludere, hic & nunc mercurius ascendit, ergo certo erit serenum, vel certo erit nix; & vel posse dici, quantum temporis requiratur; ut habeatur tempus a barometro prædictum, vel non, neutrum vero dici posse, & ideo barometrum nullius esse utilitatis: Regerit, temerarium tum demum se fore, si concluderet determinate & præcise ex ascensu mercurii serenitatem vel nivem, hoc vero se non facere; deinde dici posse, certitudine physi-

physica, inesse aeri mutationem quoad pondus, si mercurius ascendat, & eadem prope certitudine dici posse sub disjunctione futurum serenum constans, si lente & spatio plurium dierum ascendat, In dubio tertio, *qualis ascensus requiratur ad cognoscendam aeris dispositionem ad serenum?* disquirat, statuens ascensum vel minimum mercurii esse signum magnae mutationis in aere; eundem a puncto magnae pluviae ad pluviam aut variabilem tempestatem esse signum sereni; ascensum mercurii adhuc minorem, i. e. a puncto magnae pluviae ad gradum unum seu quartam digiti partem, esse posse indicium sereni futuri; porro ascensum tardiozem, i. e. ad spatium trium, quatuor aut plurium dierum, esse signum sereni diuturnioris secuturi; & ascensum notabilem, ad digitum e. g. unum, & subitum, spatio e. g. 12 aut 15 horarum, esse indicium sereni non diu duraturi. Dubia, quae sibi ipse rursus formavit, (quod scilicet lentus mercurii ascensus nihil faciat ad serenum futurum, quia ad duos dies ascenderit, & tertio tamen pluet; quod tardiozem ascensum sequatur quandoque pluvia; quod, si mercurius lente ascendens sit nota sereni, etiam esse debeat nota major vel minor sereni, quo magis vel minus ascendat, quod tamen dici non possit; & quod ascensus subitus non sit indicium serenitatis non diu duraturae, quia fieri possit ascensus subitus, licet non sint in aere vapores) ita diluit, ut tandem dicat; lentum mercurii ascensum nihil quidem facere ad serenitatem diei tertiae, sed tamen aliquid conferre ad serenitatem quartae, ideo enim tertio die plueret, quia nondum depuratus sit aer per condensationem duorum dierum; posse quidem institui experimenta, quae videantur evincere, quod tardiozem ascensum nonnunquam pluvia sequatur, sed ea tamen ita certo fore comparata, ut tantum aliquid, non vero totum dicant, verum esse, quod, si mercurius lente ascendens sit nota sereni, sit quoque major vel minor nota sereni, si magis vel minus ascendat, regulariter loquendo, non autem in omni casu; & postremo, non sequi absolute, quod ascensus subitus non sit indicium serenitatis non diu duraturae, si possit fieri ascensus subitus, licet non sint in aere vapores, sed tantum ex hypothesi, quod praecesserit insinuatio vaporum. Tandem in quarto & ultimo dubio, in quo

docetur, quid doceat descensus, qualis requiritur, & an certo ex illo aliquid possit statui? Statuit descensum mercurii directe docere minorem gravitationem aëris; quemlibet descensum esse notam magnæ mutationis præsentis in aëre; eundem docere indirecte antecedentia, concomitantia & subsequencia minorem gravitationem aëris; docere etiam indirecte calorem, vapores aëri insinuos, ventos & pluvias; ex eo cognosci posse certo disjunctive vel calorem vel vapores insinuos, & certo moraliter determinate calorem in certis quibusdam circumstantiis; lentum mercurii descensum indicare diuturniorem pluviam, subitum breviorum; descensum majorem mercurii esse indicium certum moraliter ventorum simul & pluviarum, certis quibusdam circumstantiis; ventos & pluvias conferre ad descensum per modum unius, & mercurium descendere, dum fiant venti, quia aer multum agitatus multum perdat suæ gravitationis secundum lineam rectam. Quæ cuncta cum pro more suo Auctor contra varias objectiones defendisset, ultimo ex omnibus hætenus dictis colligit; multa concurrere ad ascensum & descensum mercurii, tum positiva, tum negativa; reperiri in aëre levissimo pondus immensum, condensationem, resistantiam & principium stabile futuræ pluviarum & serenitatis, indeque oriri, cur lente ascendat descendatque mercurius; omnes aëris mutationes posse trium digitorum spatio in barometro concludi; illum mercurii motum, quo hic 3 aut 4 gradus extenditur ascendendo descendendoque, esse magnum, et inque esse notabilem; si quartam digiti partem aut deserat mercurius, aut de novo acquirat; si modus, quo mercurius ascendit vel descendit, observetur; mercurium vel parum aut multum, vel lente aut subito ascendere; mercurium, exiguo tempore multum ascendente serenum brevius, sed multum longiori tempore ascendente, serenum longius indicare; attendendum esse in barometro minus ad notas collaterales, quam ad terminos a quibus & ad quem mercurius pergat; distinguenda esse anni tempora & terræ portiones, ut certum aliquid circa mercurii motum statui possit; dum præcise ascendat mercurius, non posse certo & determinate sciri hic & nunc, quid indicet; nivenne an serenum, sed id ex circumstantiis determinandum esse; certo

MENSIS DECEMBRIS A. M DCCIV. 549

certo quidem sciri, dum præcise ascendit mercurius, aërem esse graviorom, sed non sciri certo, unde major illa gravitas fiat; & tam mirabiles videri debere fluxus & refluxus mercurii, quam mirabiles in se sunt elationes maris, & mirabilis in altis Dominus.

THESAURUS GRÆCARUM ANTIQUITATUM,
auctore JACOBO GRONOVIO. *Volumen Secundum,
Tertium, Quartum & Quintum.*

Lugduni Batavorum, apud Petrum Van der Aa, 1698 & 1699.
in fol.

Volumen II constat 52 plagulis, ac 100 tabulis æneis.

Vol. III 53 plagulis, ac totidem tabulis æneis.

Vol. IV constat 7 Alphab. 10 plag. & variis tabulis figurisque æneis.

Vol. V constat 7 Alphab. 17 plag.

Equidem non nudius tertius prodierunt, quæ nunc exhibemus, volumina, sed jam annis abhinc aliquot luci publicæ exposita, a nobis vero eo tempore in Actis recensita non fuerunt, eo quod constitutum nobis ac deliberatum esset, illorum recensionem tamdiu differre, donec totum opus perfectum suis numeris & absolutum extaret. Quod cum factum esse intelligeremus, nostri putavimus officii esse, eandem, quam primo volumini A. 1697, pag. 529 in his Actis navavimus, operam nunc quoque suscipere, & instituti, quod brevi commemoratione contineretur, rationes expeditas dare.

Quod hic primum locum occupat, Volumen alterum respicit tempora bellum Trojanum inter & Alexandri Magni ætatem interjecta, in eoque imaginibus appositis representantur *Fama, Menis, Ulysses, Nauplius, Nausicaa, Circe, Sirenes, Leander, Hero, Codrus, Maro, Pergamus Junior, Arethusa, Alpheus, Crysas, Actagas, Patreus, Homerus, Hesiodus, Dido, Caranus, Faustulus, Romulus, Amphinomus & Anapias, Egeria, Byzas, Thales, Solon, Pittacus, Alcaeus, Sappho, Anacbarsis, Battus, Pherecydes, Stesichorus, Attus Navius, Pythagoras, Anacreon, Sibylla, Sibylla Cumana, & Mantia, & Phrygia, Malchus, Charondas, Zaleucus, Archytas, Milo, Columna Rægia,*

L. Junius Brutus, Mutius Scaevola, Miltiades, Cynegirus, Heraclitus, Democritus, Hippocrates, Themistocles, Pindarus, Cimon, Sophocles, Euripides, Zeno Eleates, Athenarum & Heraclea Concordia, Socrates, Alcibiades, Aristophanes, Lyfias, Crateus, Herodotus, Thucydides, Moschion, Leodamas, Aristomachus, C. Marcus Coriolanus, L. Domitius Ahenobarbus, L. Quintius Cincinnatus, C. Servilius Ahala, Isocrates, Euclides, Plato, Aristippus, Aspasia, M. Manlius, Antisthenes, Diogenes Cynicus, M. Curtius, Aristoteles, Xenocrates, Theophrastus, Demosthenes, Aeschines, Phocion, Epicurus, Monimus, Menander, Philemon, Possidippus. Cuius vero non Graeca tantum, sed & Romana ad antiquitates Graecas referantur, id causae esse Celeberrimus Auctor tradit, quod aliter labor non potuisset illa per secula consummatus ire, & in quarumcunque terrarum vultibus ubique appareat manus Graecae artificium.

Tertio Volumine sequentes exhibentur: Phibia, Docimus, Neomachus, Aratus Astrologiae Poeta, Theocritus, M. Atilius Regulus, Aratus Sicyonius, Hamilcar, Hamilcar & Hannibal, Hannibal, M. Claudius Marcellus, Archimedes, P. Cornelius Scipio, Aluций, P. Cornelius Scipio Africanus, Q. Claudia Vestalis, P. Cornelius Scipio Nasica, Chrypsippus, T. Quinctius Flaminius, Carneades, M. Percius Cato, Eucharis, P. Terentius, L. Cornelius Lentulus Lupus, Metrodorus Ephesus, Pythodorus, Xenocrates, Mantias, Heraclides Tarentinus, Andreas, Nicander, Niger, Pamphilus, Apollonius, A. Postumius, C. Calius Calvus, C. Marius, L. Cornelius Sulla, Q. Pompeius Rufus, Mago Carthaginiensis & Dionysius Uricensis, Posidonius, M. Tullius Cicero, Cn. Pompeius Magnus, M. Atilius Balbus, M. Arrius Secundus, Siserna fratres, Cn. Pompeius filius, M. Junius Brutus, C. Sallustius Crispus, Atilius Cimber, M. Antonius, L. Livineus Regulus, L. Servius Rufus, C. Annius Resilio, Bellum Philippense, Q. Atilius Labienus, L. Antonius, Sex. Pompeius, M. Vipsanius Agrippa, Dioscorides, C. Numonius Vaala, P. Virgilius Maro, Q. Horatius Flaccus, P. Ovidius Naso, T. Livius Liviae T. F. Quarta L. Halys, Cecina Petus & Arria, L. Annaeus Seneca, C. Postumius, A. Persius Flaccus, M. Mettius Epaphroditus, Appollonius Tyaneus,
Sex.

MENSIS DECEMBRIS A. MDCCIV. 351

Sex. Julius Frontinus, Rufus Ephesus, Theon Smyrneus, L. Junius Rusticus, Sextus Heros, Aelius Aristides, Galenus, Conspectus prior sedentium Medicorum septem, Posterior eorundem, Apulejus, Lucius, Papinianus & Plautia, Julia Procla, Anticus Probus & Proba, Sacerdos Germanus Navigator (an metallicus cogbiger?) Facies Batava, Agamemnon, Eryx, Numa Pompilius, Sinderum originis memoria, Abaris Hyperboreus, Empedocles, Charondas, Pytheus.

In utroque horum voluminum eundem, quem in primo, propositi modum servavit, singulisque tabulis explicatione addita, numerorum imptimis similium rationem habuit, & quamplurima Græcorum & Latinorum scriptorum loca vel explanavit, vel emendavit. Dabimus horum locorum aliquot specimina, ut dilucidius ea, quæ diximus, appareant. Volumine altero, quando Didonem persequitur, monet, in Justino lib. XVIII, cap. IV restituendum esse nomen *Mungo*, (quo nomine gavissus sit Didonis pater) quod librarii perperam omiserint, idque hodie in vetustissima membrana Medicea legi. Exinde infedisse Africæ istam appellationem, ita ut Maximus Madauri testetur, memoriam coli *Mygdonis* vel *Migginis*, ut quidem citent viri docti quidam, cum verum sit *Mygdonis*. Neque dubitat, id nomen restitui debere in Jamblichæ de vita Pythagoræ cap. 27, ubi citetur ΜΙΑΤΙΑΔΗΣ· Ο ΚΑΡΧΗΔΟΝΙΟΣ. Id ipsum enim fuit, ex sententia CL. Gronovii, ΜΥΤΤΙΑΔΗΣ. Non minus Justini lib. XV cap. III explanat, de Athenarum & Heracleæ Concordia disputans. Castigat quippe Bongathum, Berneggerum, & Gevartium, quod de historia, quam Justinus narrat, pronunciaverint, esse obscuram prorsus, & vix ex uno Justino notam, ut inde in suo Lamacho, & Malcho habitantes hæserint. Contigisse enim id anno octavo belli Peloponnesiaci, & manifeste rem narrare Thucydidem his verbis: Ἐς τὸν Πόντον ἐσπλεύσας Λεμαχος, ἐν τῇ Ἡρακλεώτιδι θρησκείῃ εἰς τὸν κάλυκα ποταμὸν ἀπόλλυσι τὰς νῆας, ὕδατος ἀνῶθεν γινόμενῃ, καὶ κατελθόντος αἰφινείας εἰνμαγος. αὐτός τε καὶ ἡ στρατιὰ πρὸς τὰ Βιβυῶν Θρακῶν, οἱ εἶεν πέραν ἐν τῇ Ἀσίᾳ, ἀφινείας εἰς Χάλκηδονα. Atque adeo affirmat, *Lamachus*, non *Malachus*, licet in nonnullis MSS. ex-

tet; veram lectionem esse. Eodem Volumine de Herodoto a-
 gens ait, si veteres non alium agnovissent Herodotum, quam pro-
 ut hodie existat, mirum non esse, quibusdam displicuisse. Imo
 vero non dubitat, veteres hinc inde aliter legisse, eosque non hæc
 verba Tomyridos Reginae ad cadaver Cyri: *Σὺ μὲν ἐμὸν ζωῆς
 τε καὶ νικῶσης ἐς μάχην, ἀπώλεσας παῖδα ἱενέμον, ἐλὼν δόλω.
 σὲ δ' ἐγὼ, κατὰ πῦρ ἠπάλησα, αἵματος κορέσω;* in quidem meum
 viventis & in pugna victricis filium perdidisti dolo captum; at ego
 te, prout interminata sum; cruore saturabo; sed ista: ΣΤ ΜΕΝ ΕΜΕ
 ΖΩΣΑΝ ΤΕ ΚΑΙ ΝΙΚΩΣΑΝ ΣΕ ΜΑΧΗ ΑΠΩΛΕΣΑΣ, ΠΑΙΔΑ ΤΟΝ
 ΕΜΟΝ ΕΛΩΝ ΔΟΛΩ; in quidem me vivam & vincentem te praelio
 perdidisti, filium meum intercipientem dolo, in Herodoto invenisse.
 Id esse, addit, pretium membranæ Medicæ, unicæ ad hanc
 rem fidelis; unicæ, ad quam Herodotus restitui possit. Simili-
 ter notat, epigrammate apud Stephanum Byzantinum v. ΘΟΤΡΙΟΙ
 legendum esse, ΗΡΟΔΟΤΟΝ ΣΤΑΕΩ, non ΑΥΞΕΩ, id quod mo-
 nuerit Ursinus, qui id integrum de vetere libro Jo. Zeze (qui
 Xylum Herodoti patrem, non Lyxum nominandum doceat,
 adductis multorum testimoniis, & imprimis Zenonis auctoritate, a
 quo id epigramma accepisse se Zezes scribat) descripserit. Equi-
 dem observat Gronovius, apud Lucianum de Domo dici ΗΡΟΔΟ-
 ΤΟΤ ΑΥΞΟΤ ΑΛΙΚΑΡΝΑΣΣΟΘΕΝ; at vero, si vera sit anno-
 tatio Ursini, neque Lucianus pravo codice in errorem ductus ipse eti-
 am prave scripserit, & hunc restituendum esse pronunciat. Si-
 militet de Platone verba faciens, ipsum Platonem adjuvat in ea
 parte, quam ex eo citavit Apulejus in Apologia, pag. 300 edit.
 Elménhorst; eaque, quæ Casaubonus sine ullo fundamento in-
 ferferit, omnesque editores imperitissime retineant, ex membrana
 Medicæ, quæ nihil veracius iudicat, ita restituit; *ut qui hoc ne-
 gotium ex lectione & emulatione Aristoteli hæc sit: nonni-
 hil & Platone me adhortante, qui ait; eum qui ista vestiget,
 ἀμείλιχον παῖδαν ἐν βίῳ παίζειν.* Volumine tertio, quando
 de Sex. Julio Frontino agit; Eliani in præfatione locum ex
 optimo codice Medicæ ita restituit: *Ἐπει δὲ τῷ Θεῷ παλεῖ σφ
 Νεφέα σὺμβαλῶν παρὰ Φροῦνῶ τῶν ἐπιστῆμῶν ὑπαρῶν ἐν
 Φορῶναις; ἡμῶν τινὰς διέτριψα, δόξαν ἀπεινεγαμένῳ περὶ τῶν*

ἐν τοῖς πολέμοις ἐμπειρίαν· συμβαλὼν τ' ἀνδρὶ εὖρον ἐκ ἐλάτρου
να σπαρδὴν ἐχέουσα εἰς τὴν παρὰ τοῖς Ἑλλησι τεθεωρημένην· ἀθη-
σιν, ἧξ ἄμην ἐκ ἐπὶ περιφρονεῖν τῆς τῶν ταυλικῶν συγγραφής,
ἐκ αὐτῶν ἐσπεύδατο παρὰ Φερσίην δοκῶν ἀύτην &c. Singulis his
voluminibus annexus est index rerum notatu dignarum.

Volumen Quartum & Quintum continent libros, quibus
Græciæ res atque antiquitates describuntur, quorum proinde
indicem nos quoque representabimus. Volumine quarto sequen-
tes comparant: Nicolai Gerbelii *in Græciæ Sophiani descriptio-
nem explicatio* pag. (1.) Jo. Laurenbergii *enarratio Græciæ an-
tique, tabulis Geographicis exornata & notulis emendata*, pag.
1. Ulbonis Emmii *Vetus Græcia*, cum additamentis Auctoris an-
te hac ineditis & suis locis insertis, ac subiectis notulis pag. 85:
ejusdem *Athenarum veterum descriptio*, p. 433: *Lacedæmon antiqua*
cum appendice, p. 465 & 633: *de Republica Carthaginiensium*, pag.
503: *de Republica ac legibus Cretensium* p. 513: *de Republica Argivo-
rum*, p. 519: *de Republica Thebanorum*, p. 523: *de Republica Corinthio-
rum*, p. 527: *de Republica Syracusana* p. 531: *de Republica & statu*
Corcyæorum, p. 541: *de Samo & ejus Republica*, p. 545: *de Chio*
& ejus statu ac fortuna, pag. 547: *de Republica ac statu Rhodio-
rum*, pag. 549: *de Republica ac fortuna Achaeorum*, pag.
557: *de Republica ac fortuna Etolorum*, pag. 575: *de Statu Acar-
naniæ*, pag. 585: *de Statu Epiri*, pag. 587: *de Concilio Amphio-
nyonico*, ibidem: *de Statu & Republica Massiliensium* pag. 589: *de*
Republica Locrensi in Italia, pag. 593: *de Lyciorum Republica*
in Asia, pag. 597: *de inclinatione & interitu Reipublicæ Atticæ,*
Spartanæ & Carthaginiensis, pag. 599: *de situ, amplitudine,*
magnificentiâ & ortu Carthaginæ, pag. 661. Joannis Meursii
de Populis & Regis Atticæ liber singularis, cum supplementis Au-
ctoris & Jacobi Sponii, pag. 673: ejusdem *Athene Atticæ, sive*
de præcipuis Athenarum antiquitatibus libri III, nunc ex ipsius
Auctoris chirographo aucti, pag. 817: ejusdem *Ceropi*,
*sive de Athenarum arce & ejusdem antiquitatibus liber singula-
ris*, nunc ex ipsius Auctoris chirographo auctus, pag. 905: e-
jusdem *Ceramicus geminus, sive de Ceramicis Atheniensium utri-
usque antiquitatibus, Liber singularis*, pag. 957: ejusdem *Regnum*

Atticum, sive de Regibus Atheniensium, eorumque rebus gestis libri III, nunc ex ipsius Auctoris chirographo aucti, pag. 1017: ejusdem *Archontes Athenienses, seu de illis, qui Athenis summum istum Magistratum obierunt, libri quatuor,* nunc ex ipsius Auctoris chirographo aucti, pag. 1141. In præfatione de Gerbeliano labore censet, non ob doctrinam eligi meruisse, sed ob raritatem & brevitatem, ut inde ad spatiosiora pararetur ingressus. Notat præterea aliquot ejus errores, nec adducit non quædam desperam a Laurembergio pronunciata, quem furtis Gerbelianis se maculavisse dicit. Melius quid & explanatius protulisse Ubbonem Emmium, studiorum varietate scilicet ac cultu sicut instructiorem, ita celebriorem. Omnium vero excellentissime de Græciæ antiquitatibus meruisse Jo. Meursium, quem vel maxime in præfatione hac supplet, illustrat ac emendat. Quo loco imprimis laudat comitatem celeberrimi Viri, Jo. Georgii Grævii, quæ in his Meursianis expoliendis adjumento & usui maximo fuerit.

Volumine quinto sequentes conspiciuntur libri: Guilielmi Postelli *tractatus de Republica, seu Magistratibus Atheniensium,* pag. 1305. Antonii Thysii *de Republica Atheniensium discursus politicus,* pag. 1361: ejusdem *Collatio Legum Atheniensium & Romanarum,* pag. 1373. Jo. Meursii *Pisistratus, sive de ejus Vita & Tyrannide liber singularis,* nunc ex ipsius Auctoris chirographo auctus, pag. 1397. Caroli Sigonii *de Republica Atheniensium libri IV,* pag. 1497: ejusdem *de Atheniensium Temporibus liber,* pag. 1629: ejusdem *Lacedæmoniorum Tempora,* pag. 1670. Joannis Meursii *Fortuna Attica, sive de Atticarum origine, incremento, magnitudine, potentia, gloria, vario statu, decremento, & occasu, liber singularis,* nunc ex ipsius Auctoris chirographo auctus, pag. 1677: ejusdem *Atticarum Lestionum libri IV,* nunc ex ipsius Auctoris chirographo aucti, pag. 1757: ejusdem *Piræus sive de Piræo, Atheniensium portu celeberrimo, & ejusdem Antiquitatibus, liber singularis,* pag. 1929: ejusdem *Themis Attica, sive de Legibus Atticis libri II,* pag. 1945: ejusdem *Solon, sive de ejus Vita, Legibus, dictis atque scriptis, liber singularis,* nunc ex ipsius Auctoris chirographo auctus, pag. 1993: ejusdem

Arco-

Areopagus, sive de Senatu Areopagico, liber singularis, nunc ex ipsius Auctoris chirographo auctus, pag. 1065. Marq. Freheri *Decisionum Areopagitarum Sylvula*, pag. 113. Mart. Schoockii *Achaja Vetus, ejus Situs, Antiquitates, Respublica, Reges, Tyranni, Leges, Bella &c.* pag. 214. Joh. Meursii *de Regno Laconico liber singularis*, pag. 2209: ejusdem *Miscellanea Laconica, sive variarum Antiquitatum Laconicarum libri IV*, pag. 2281. Nicol. Cragii Ripensis *de Republica Lacedaemoniorum libri IV*, pag. 2497. In praefatione iterum Meursium auget & illustrat, variaque literaturæ Græcæ capita explicatius tradit. Quo pertinet illud, consente Saaligero, vere *Λακωνίζον* decreti specimen, a Boethio in scripto de Musica servatum, de quo prolatas doctorum virorum sententias invicem contendit, tandemque omnia ad MStam, ut loquitur, vetustatem ita restituit: Ἐπειδὴ Τιμόθεος ὁ Μιλήσιος παρῳγμένος ἐστὶ τῶν ἀμετέραν πόλιν τῶν παλαιῶν μῶων ἀτιμάσας δὴ, καὶ τῶν διὰ τῶν ἑσπέρων χορδῶν κινδύνοι ἀποστρεφόμενος, πρὸς τὸν εἰσάγων λυμαίνεσθαι τὰς ἀκούσας τῶν νέων, διὰ τε τὰς πολυχорδίας καὶ τὰς κανόνων τῶν μέλεος αἰγενῆ καὶ ποικίλων ἀντὶ ἀπλοῦς καὶ τεταμένον ἀμφιέννυται τῶν μῶων δὴ χρωμάτων συνιστάμενος τῶν τῶν μέλεος διασκείαν ἀντὶ τὰς ἑναρμονίῶν ποτὶ τῶν ἀποστρεφόμενων ἀμοιβῶν παρακληθεὶς δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἀγῶν τῶν Ελευσινίῶν Δάματρος ἀπρεπῆ διεσπένεσθαι τῶν τῶν μῦθῳ διασκείαν, τὰς τὰς Σεμέλας ὀδύνας ἐκ ἐν δικῶν τῶν νέων διδάκκοι δέδοκται Φῶν περὶ τῶν τῶν βασιλέων, καὶ τῶν ἐφόρων μέμψαται Τιμόθεον, ἐπαναγκάσσει δὲ καὶ τῶν ἑνδεκαχορδίας ἐκταμῆν τὰς περιττὰς ὑπολιπόμενον τὰς ἑσπέρων ἑκαστοῦ τὸ τὰς πόλιν βαρῶν ὄρων εὐλάβηται ἐπὶ τῶν σπάρτα ἐπιφέρειν τι τῶν μὴ καλῶν ἔθων, μὴ ποτε ταρατῆται κλέος ἀγῶνων

INDEX AUCTORUM,

quorum Libri aut Inventa hoc volumine recensentur.

I. Libri Theologici & ad Historiam Ecclesiasticam spectantes,

A Nonymi <i>Compendium Regulae Fidei Catholice Veroniana.</i>	420.
<i>Anonymi Dissertatio de S. Dionysio Arcopagita, qua ostenditur, Sanctum hunc auctorem esse eorum operum, quae nomen ejus praeserunt.</i>	424 168
<i>Anonymi Historia Symboli Apostolici, cum Observationibus Criticis ad varios ejus articulos.</i>	53
<i>Anonymi Examen Libri, qui Expositio XXXIX Articulorum Ecclesiae Anglicanae inscribitur.</i>	401
Abrahamsz (Galeni) <i>Apologia Memnonistarum.</i>	329
Alberti (Pauli Martini) <i>Porta Linguae Sanctae.</i>	445
Alexandri (Natalis) <i>Theologia Dogmatica & Moralis.</i>	45
Benoist (Eliae) <i>de Stylo Novi Testamenti Amica Expositio.</i>	164
Benzelii (Erici) <i>Biblia, sive Totae Scripturae S. Suetice.</i>	341
Bulli (Georgii) <i>Opera omnia.</i>	32
Calvini (Casparis) <i>Rituale Ecclesiasticum. Pars prior.</i>	303
Crameri (Joannis Jacobi) <i>Theologia Israelis.</i>	381
Crenii (Thomae) <i>Exercitia sacra, priora quaedam Moysi tractantia.</i>	278
Dicelii (Hieronymi) <i>Geographia Sacra & Ecclesiastica.</i>	281
Eduardi (Jonathanis) <i>Antidoti contra Socinianismum Pars IV.</i>	281
Eduardi (Joannis) <i>Exercitationes in varia Scripturae Veteris ac Novi Testamenti loca.</i>	136
Fabricii (Joannis) <i>Consideratio variarum Controversiarum.</i>	446
Forbesii (Guilielmi) <i>Considerationes Controversiarum de Justificatione, &c.</i>	420
Grabe (Jo. Ernesti) <i>Praefatio & Annotata in Opera Georgii Bulli.</i>	32
Gregoræ (Nicephori) <i>Historia Byzantina, Graece & Latine.</i>	27.173
Gregorii (Joannis) <i>Testamentum Novum cum Scholiis Graecis.</i>	49
Harduini (Jo.) <i>Dissertatio Chronologica de LXX Heptadibus Danielis.</i>	32
Jurieu (Petri) <i>Historia Critica Dogmatum & Cultuum in Ecclesia ab Adamo usque ad Christum receptorum.</i>	431
Kirg (Guilielmi) <i>de Origine Mali.</i>	272.

INDEX AUCTORUM. 557

Noallii Cardinalis & Archiepiscopi Parisiensis Condemnatio Versionis Novi Testamenti Trevoltii A. 1702. editi.	82
Le Nourry (Nicolai) Apparatus ad Bibliothecam Maximam veterum Patrum Lugduni editam.	1
Ostervvald (J. F.) Catechismus, sive Institutio Religionis Christianae.	275
La Placette (Joannis) Dissertationes de variis materiis Moralibus & Theologicis.	412
Riccii (Josephi) Fundamentum Theologiae Moralis, seu de Conscientia Probabili.	464
Schudt (Jo. Jac.) Judaeus Christiani gravissime peccans & vapulans.	73.
Schurmanni (Jacobi) Prophetiae Joelis illustrata.	504
Sedulii (Caecilii) Mirabilia Divinorum libri 5c.	108
Simonis (Richardii) Novum Testamentum Gallice versum.	79
- - - Responsio ad Condemnationem illius versionis.	83
Spanhemii (Friderici) Operum Tomus secundus & tertius.	241
Stillingfleet (Eduardi) Casus Ecclesiastici concernentes Officium & Jura Cleri Parochialis.	201
Strimesii (Samuelis) Annotationes & Striclura in Controversiis cum Arminianis Spanhemianis.	38
Surenhusii (Guilhelmi) Miscellanea Pars VI. Seu Liber, qui inscribitur Ordo Puritatum.	392
Texellii (Petri) Phoenix visus & auditus.	254
Tillamontii (Nani) Commentariorum componenda Historiae Ecclesiasticae inserviturorum Tomus XIII.	221
- - - Tomus VIII.	450
Whitby (Danielis) Commentarius & Paraphrasis in Novum Testamentum.	145
Witsii (Hermanni) Meletemata Leidensia.	85

II. Libri Juridici.

B Eyeri (Georgii) Delineatio Juris Civilis ad fundamenta sua revocati.	205
Buddei (Jo. Francisci) Selecta Juris Naturae & Gentium.	533
A a a a 3	Cochlet

- Cochet (Melchioris) *Tractatus de Indulto Curie Parisensis.* 115
 De Franckenau (Gerh. Ern.) *Sacra Themidis Hispanæ Arcana publica luci exposita.* 23
 Gravina (Jo. Vincentii) *de Ortu & Progressu Juris Civilis liber.* 144
 Leuchtii (Christiani Leonhard) *Consiliorum sive Responsorum Altdorfenorum Volumen II.* 289
 Ludolphi (Georgii Melchioris) *de Introductione Juris Primogeniturae.* 90
 Vander Muelen (Guiljelmi) *Commentarii in Hugonem Grotium de Jure Belli & Pacis.* 260
 Noodt (Gerardi) *Diocletianus & Maximianus, sive de Transactione & Pactione Criminum.* 227
 Posneri (Friedmanni) *Decisiones de Citatione Reali.* 277
 Schilteri (Johannis) *Notæ ad G. A. Struvii Syntagma Juris Feudalis.* 335
 Spanhemii (Ezechielis) *Orbis Romanus, seu Exercitationes duæ ad Constitutionem Antonini Imperatoris, de qua Ulpianus L. XVII Dig. de Statu hominum.* 193
 Strykii (Samuelis) *Continuatio Usus modernæ Pandectarum a L. VI usque ad XII.* 415
 Wernheri (Jo. Balthasari) *Elementa Juris Naturæ & Gentium.* 170

III. Libri Medici & Physici.

- A**cademiæ Leopoldinæ Naturæ Curiosorum Collegarum Vra-
 tislaviensium *Historia Morborum, qui A. 1701 Vra-
 tislavia grassati sunt.* 67
 Barckhusen (Jo. Conradi) *Acroamata, in quibus complura ad Iatro-
 Chemiam atque Physicam spectantia explicantur.* 348
 Bohnii (Joannis) *de Officio Medici duplici, Clinici nimirum ac
 Forensis.* 231
 Broen (Joannis) *Opera Medica.* 425
 Carl (Jo. Samuelis) *Lapis Lydius ad Offinam Fossilium àocinasi-
 am analytice demonstrandam.* 190
 Cowperi

INDEX AUCTORUM. 559

Cowperi (Guilielmi) Descriptio modi, quo sanguis ex arteriis ad venas moveri per microscopia in quadrupedibus vivis visus fuit.	21
Floyer (Johannis) Exercitatio de Balnearum frigidorum usu aequo ac utili.	180
Fontenellii Historia Academia Regiæ Scientiarum cum Commentariis Mathematicis atque Physicis.	153
Gobarti (Laurentii) Tractatus de Barometro.	537
Hoffmanni (Jo. Mauriti) Idea Machinae humanae Anatomico-Physiologicae.	63
Langii (Christiani Joannis) Opera omnia Medica Theoretico-Practica.	282
Mead (Richardi) Mechanica Relatio de Venenis.	131
Pascoli (Alexandri) Corpus Humanum, vel Brevis Historia, in qua nova methodo omnia ejus organa describuntur.	431
Paullini (Christiani Francisci) de Candore liber singularis.	96
- - - Nucis Moschatae curiosa Descriptio.	478
Porti (Luca Antonii) Opuscula & Fragmenta varia.	428
Ruyfchii (Frederici) Thesaurus Anatomicus Tertius.	19
- - - Quartus.	362
Sandvoord (Theodori) de Causa Motus & Principiis Solidorum Corporum.	508
Valentini (Michaëlis Bernhardi) Museum Museorum.	363

IV. Libri Mathematici.

B ernoulli (Joannis) Perfectio Regulae sua pro determinando valore fractionis, cujus Numerator & Denominator certo casu evanescent.	375
Craig (Joannis) Specimen Methodi generalis determinandi Figurarum Quadraturas.	311
Euclidis quae supersunt Omnia, ex recensione Davidis Gregorii.	69
Fontenellii Historia Academia Regiæ Scientiarum cum Commentariis Mathematicis atque Physicis.	153
Goberti Systema Constructionis & Motus Mundi.	346
	Tac.

- Tacquet (*Andree*) *Elementa Geometria, & selecta ex Archimede Theoremata, emendata a Guilulmo Whiston.* 72
 Wilson (*Jacobi*) *Microscopicis Constructionibus nuper inventis utendi modus.* 358

V. Libri Historici, Geographici &c.

- A** *Anonymi Vitæ veterum Philosophorum.* 479
Anonymi Excerpta Strabonis. 107
Anonymi Vera Historia rerum gestarum inter Reges & Regna Anglie & Scotie, edita a Jacobo Drake. 212
Anonymi Historia Wilhelmi III M. Britannie Regis. 371
Anonymi Historia Hollandie a Pace Neomagensi ad Ryswicensem. 400
Anonymi Theatrum Historicum Magnum. 518
 Agathemeri *Compendiaria Geographiæ Expositio.* 106
 Ankielii (*Trogilli*) *Antiquitates Cimbricæ.* 332
 Bohun (*Edmundi*) *Cosmographia Petri Heylyn continuata.* 97
 Boivinii (*Joannis*) *Notæ in Nicephori Gregoræ Historiam Byzantinam.* 27. 173
 Boyeri *Historia Wilhelmi III Regis Magnæ Britannie.* 364
 Crescimbeni (*Jo. Marie*) *in suam de Poesi vernacula Historiam Commentariorum Volumen I.* 520
 Dicaarchi *Geographica.* 101
 Dionysii *Halicarnassensis, quæ extant, Opera.* 529
 Deduvelli (*Henrici*) *Dissertationes ad Geographiæ veteris Scriptores minores.* 100
 Enbergii (*Joannis*) *Narratio rerum memorabilium, quæ Upsalia solent æstimari.* 317
 Fibigeri (*Michaëlis Josephi*) *Scholia & Observationes in Henelii Silesiographiam.* 266
 Fontanæ (*Fulvii*) *Ornamenta Hetrurie in memorabilibus factis Equitum S. Stephani.* 7
 Grayii (*Jo. Georgii*) *Thesaurus Antiquitatum & Historiarum Italianæ.* 388
 Gregoræ (*Nicephori*) *Historia Byzantina, Græcæ & Latine.* 27. 173
 Helenii

INDEX AUCTORUM.

561

Halicarnassensis (Dionysii) opera.	529
Henslii (Nicolai) ab Hennensfeld Silesiographia renovata, scholiis, observationibus & indice aucta.	266
Heylyn (Petri) Cosmographia.	97
Hudson (Joannis) Geographia veteris Scriptores Graeci minores. Volumen II.	100
Hue:ii (Petri Danielis) Origines urbis & agri Cadomensis.	183
Huyssenii (Henrici) Commentarii Bellici Principis Raimundi Montecuculi in lucem producti.	494
Jenkinii Observationes in Apollonii Tyanei vitam.	36
Isidori Characeni Mansiones Parthicae.	103
Ludolphi (Jobi) Theatri Mundi Pars II.	95
Montecuculi (Raimundi) Principis Commentarii Bellici.	494
Petavii (Dionysii) Opus de Doctrina Temporum.	30
Pezronii (Pauli) Antiquitas nationis & linguae Celtarum seu Gal- lorum.	10
Plutarchus de Fluviis.	105
Pregitzeri (Jo. Ulrici) Germanici regiminis & gloria Speculum.	293
De la Roëheguilhen Virginitis Historia Faminarum, quae multum apud Principes gratia valuerunt.	46
Scymni Chii Periegesis.	104
Spanhemii (Ezechielis) Orbis Romanus.	193
Struvii (Burcardi Gottbelfii) Introductio ad Notitiam rei literariae. Dissertatio de doctis Impostoribus.	41
Teissèrii (Antonii) Nova Supplementa ad Elogia doctorum Virorum.	461
Tillemontii (Nani) Vita Apollonii Tyanei.	35
Vaillant (Joannis) Nummi antiqui Familiarum Romanarum, per- petuis interpretationibus illustrati.	405
De Wilde (Jacobi) Gemma antiqua selecta.	296

VI. Libri Philosophici & Philologici
Miscellanei.

Alberti (Pauli Martini) Lexicon novum Hebraeo-Latino-Bibli-
cum.

445

Bbb b

Anony-

<i>Anonymi Explorator Londinensis. Satyra.</i>	283
<i>Anonymi Tractatus de Natura Regiminis.</i>	472
<i>Aschami (Rogerii) Epistolarum Libri IV.</i>	163
<i>Bælii (Petri) Responsio ad Quæstia cujusdam Provincialis.</i>	433
<i>De Bellegarde Epistola de elegantioribus literis & morum disciplina.</i>	43
<i>Bodleji (Thomæ) Genuina quædam Scripta posthuma.</i>	300
<i>De Boineburg (Jo. Christiani) Liberi Baronis Epistola ad J. C. Dietericum.</i>	74
<i>De Bruin (Florentii) Dissertatio de emendandis Temporibus Ebrææ lingua Anomaliis Enallagisve.</i>	247
<i>Buddei (Jo. Francisci) Selecta Juris Natura & Gentium.</i>	533
<i>- - - Elementa Philosophiæ Instrumentalis, Theoreticæ & Practicæ.</i>	110
<i>Cellarii (Christophori) Annotationes ad Cælium Sedulium.</i>	108
<i>Crenii (Thomæ) Animadversionum Philologicarum & Historicarum. Pars XII.</i>	525
<i>- - - de Libris Scriptorum optimis & utilissimis Exercitatio.</i>	526
<i>Erasmi (Desiderii) Operum Tomus I. II. IV.</i>	352
<i>Euripidis Tragediæ, Medææ & Phænissæ, cum Scholiis Græcis integris.</i>	355
<i>De Foe (Danielis) Operum genuina Collectio.</i>	286
<i>Georgii Ducis Buckinghamii, aliorumque Anglorum Pœmata.</i>	285
<i>Goldnerii (Georgii Ludovici) Curiosa Monumenta Oratoria.</i>	257
<i>Gronovii (Jacobi) Thesauri Græcarum Antiquitatum Tomi II. III. IV. V.</i>	549
<i>Guarini (Baptistæ) de Ordine docendi & discendi libellus.</i>	94
<i>Heatne (Thomæ) Annotationes in C. Plinii Cæciliæ Secundi Epistolas & Panegyricum.</i>	182
<i>Lampe (Frid. Adolphi) de Cymbalis veterum Libri III.</i>	142
<i>Langii (Joachimi) Medicina Mentis.</i>	471.
<i>Van der Muelen (Guilielmi) Commentarii in Hugonem Gretium de Jure Belli & Pacis.</i>	260
<i>Nicolai (Joannis) Tractatus de Siglis Veterum.</i>	152
<i>Omsilii (Magni Danielis) Solida Introductio ad Poesin Germanicam.</i>	352

- Aeris elaterium causa ascensy Mer-
 curii in Barometris. 541
 rarefactio & condensatio
 ejusque in Mercurii ele-
 vatione effectus. 543
 elaterii & gravitatis ratio-
 nes. 542
 circulatio in homine. 160
 Affricus impedimenta in machi-
 nis computata. 158
 Africanis Episcopis num interdi-
 ctæ olim fuerint Appellationes
 ad Romanam Sedem? 130
 Agathemeri $\tau\pi\sigma\mu\pi\omega\sigma\epsilon\omega\gamma$ Few-
 yea Φ ias auctoris ætas. 107
 Alkali non est productum ignis.
 349
 Alciati (Andrea) Juri Historia
 Mediolanensis notata. 389
 P. Alfinii Vari numus explicatus.
 408
 P. Alfinius Varus e sutore Con-
 sul. 408
 Alimentorum vis specifica. 420
 Alimentum quid? 427
 Ardorina Juris Responsa. 289
 Aterantium medicamentorum
 dosis justo parciore plerumque
 prescribitur. 232
 Ambustorum causa. 429
 Amontoniana constructio pistrini
 caloris vi agitati. 157
 Amontonis inventa. 157. 158
 Amor erga Deum & nosmet quo-
 modo comparatus esse debeat?
 412. 413
 Anabaptistarum dogmata ab aliis
 quoque probata. 331
 Anathema Paulus Rom. IX. o-
 ptavit fieri, non a Christo, sed
 propter Christum. 80
 Ab Anatomia Medicina illustra-
 ta. 67
 Anatomix studium omnibus uti-
 le. 66. 67
 exercitium an Medico
 necessarium? 66
 Anatomicorum catalogus. 67
 In Anglia nata Societas promo-
 venda religioni Christiana. 275
 Angliæ Episcopis num jus suffra-
 gii competat in Parlamento,
 ubi causæ capitales dijudican-
 tur? 204
 conversionis tempore Ja-
 cobi II Historia. - 364. 371
 Anglicanæ Ecclesiæ XXXIX Ar-
 ticuli vindicati. 401. sq.
 sententia de de-
 scensu Christi ad Inferos. 58
 Anglo-Scoticorum bellorum Hi-
 storia. 212
 Animæ seu sanctæ, seu impuræ,
 ex corporibus in idem recepta-
 culum migrare credita. 59
 Animalia omnia ex ovo. 66. 67
 Animalium purorum & impuro-
 rum discrimen ante Moysen. 488
 & plantarum gene-
 ratio. 517
 Annius Piterbiensis impostor.
 42
 A no-

NOTABILIORUM.

565

Anomalix temporum Ebreæ lin- guæ emendata. 247	Aquæ pericardii usus. 95
Anonymi quidam detecti. 444	Ad Aquam aeris ratio gravita- tis. 539
Antelmii de Vincentio Lerinensi Symboli Athanasiani auctore sententia examinata. 456	Aquarum principium quod? 514 venenatarum ratio. 136
Antiochus Epiphanes num de- signatus Dan, VIII. 9-14? 507	Arachnoidea tunica cerebri. 362
Antiquitatum Græcarum The- saurus Jac. Gronovii. 459	Arborum plantarumq; nutritio. 512
Antonini Pii Imperatoris numus, quo Ampliator Civium vocatur, genkinus. 198	Archeus non est solitarius sani- tatis & morborum auctor. 349
Antoninorum quis omnes in Ro- mano Imperio ingenuos Jure Civitatis ornaverit? 198	Archiatorum summa existima- tio. 121
Antoninus Caracalla verus au- ctor Constitutionis, qua omnes in orbe Romano ingenui Cives Romani facti sunt. 198	Arena & lutum unde? 514
De Apollonio Tyaneo Historia ex fabulis consarcinata. 37	Armatis num deceat interesse S. Cæna participationi? 309
Apostolicum Symbolum notis Hi- storicis ac Criticis illustratum. 53	Arminianismus refutatus. 38
Apotheoseos exemplum recens a pud Dominicanos. 441	Arnobius explicatus. 230
Apulejus emendatus. 552	Arragoniæ leges. 25
Apum examen in naturam sax- minæ immissum. 268	Arsenici vis venenosa unde? 134
Aqua & air idem elementum, scg pericardii datur naturali- ter. 65	Arsenicum male in peste pro a- muleto adhibetur. 135
unde proveniat? 65	Arteriæ & venæ non semper in ex- tremities capillares abeunt. 21
quomodo alat? 350	Aschami (Rogeri) elogium. 163
non est solitarium princi- pium naturale. 350	Asperæ arteriæ glandulæ. 66
	Astrologorum præcepta in mor- bis curandis nil valent. 232
	Atellanæ Italarum. 522
	Athanasianum Symbolum num ab Athanasio, aut a quo com- positum? 453
	Athanasius quantis calumniis fal- so oneretur? 452
	num puer adhuc ba- ptizatus? 450

Atmosphære venositas in quo consistat? 136	Barbarismi in Novo Testamento obvi cum majestate styli ejus comparati. 166
De Attritione controversia inter Romanæ Ecclesiæ Doctores. 414	Barlaami cum Gregorio Palama controversia in Ecclesiâ Græcâ. 176
Auditus organum & labyrinthus. 66	Barometri phenomena explicatiu difficilia. 538
Augustini nomen qui preferunt libri Philosophici, sintne genuini, an suppositiui? 123	& thermometri diversa ratio. 539-544
S. Augustini Vita. 121	indicationum regula. 548
mores. 128	Barometricus Phosphorus. 160
Augustinus Platonicæ Philosophiæ sectator. 126	Barometrorum consideratio. 538
qua occasione suam de Prædestinatione sententiam hæserit? 128	Baronius notatus. 80
Auri efficacia non potest probari. 233	refutatus. 130
Austriacæ Domus jus in Regna ac diuiones Hispanicæ. 536	βασιλογία unde dicta? 51
Authentica quo sensu vulgata Bibliorum versio a Concilio Tridentino declarata? 80	Belli (Nicolai) Epitaphia. 522
Ἀποπόμοι que urbes olim Romanis? 199	Bembergiorum in Sueriâ fami- lia. 78
B aalzebub quid vi vocis? 137	S. Bibliorum in linguam Suecicam conversionis Historia. 342
Balaam sacrilæ Pseudopropheta? 483	Succicæ translationum editio novissima. 345
Balneorum frigidorum usus. 180	Bibliotheca Serenissimi Ducis Rulphii Augusti Helmsladiensis illustrata. 211
virtutes. 180, 181	nova Scriptura S. ad- ornanda. 286
Baptismum num Athanasius jam puer administraverit? 450	Bibliothecarum Historia. 41
Baptizandorum infantum immer- sio in frigidam aqua. 181	De Bibliothecis Collectanea. 210
	Blasphemia Phariseorum in Christum ejusque miracula, fueritne peccatum in Spiritum S.? 159
	Blondelli (Davidis) Animadversiones

NOTABILIORUM.

367

<i>sones in Petavium de Doctrina Temporum.</i>	32	Byzantinæ Hist. Nicephori Gregoræ nova editio.	27
Bockartus (Samuel) notatus.	10	Adomensis urbis origo & descriptio.	183
Bodinus (Joannes) notatus.	426. 443	Cain vocis origo.	279
De Boinebourg. (Jo. Christiani Lib. Bar.) elogium.	75	Cainan num Genealogie Josephi c. III a Luca ipso insertus?	146
Boivnii (Jo.) studium in edenda Nicephori Gregoræ Historia ecclesiastica.	27	Calchi (Triflani) Historia Mediolanensis, ejusque Continuatio Josephi Ripamontii.	389
Bombis jaciendis instrumentum universale. 162.	162	Caloris vi agitati pistrini constructio.	157
Bonfadii (Jacobi) scriptoris rerum Genuensium misera fata.	388	Cambialium literarum valor etiam in causa pecunia lusu perditæ.	419
Borbonica Domus jus in Monarchiam Hispanicam per renunciationem amisit.	535	Campolinus (Fabricius) vero nomine Muthe-Vayerius.	438
Bourdelin (Claudii) vita.	160	Canceri oculi causa.	428
In Britannia literarum cultus jam olim viguit.	302	Candoris usus.	96
Bronchialium vasorum necessitas.	22. 23	Canonicus quatenus abstinere possit a residentia in loco Beneficii?	290
Brutorum & hominis quoad partes discrimen.	67	Cantacuzeni Byzantini Imperatoris mirus pro Palamiis in Ecclesia Græca zelus.	177
Burggraviatus Noribergensis ut ad Comites Zolleranos pervenerit?	249	Canum morsus unde venenatus?	133
Burneti (Gilberti) Expositio XXXIX Articulorum Ecclesie Anglicane sub censuram vocata.	401	In Capitulis Protestantium num exemptio a residentia in loco Beneficii a Principe concessa sit valida?	289
Buxtorfius notatus.	248	Cardinales in Gallia num subiacent dispositioni Indulti?	119
Byzantinæ Historia pars occasione Vitæ Nicephori Gregoræ illustrata.	175.	Cario (Joannes) notatus.	434
		Carminum in Italia editorum index.	524

Caroli

Caroli II Regis Hispania Testa- mentum sub examen vocatum.	534	Christi meritum quo sensu ex mente Reformatorum dici pos- sit universale?	39
Castellionæi (Jo. Antonii) An- tiquitates Mediolanenses.	390	anima quo sensu in in- fernum dicatur descendisse?	60
Cataloniæ leges.	25	quem in finem de- scenderit in infernum?	61
Catarrhi suffocativi causa & cu- ra.	68	humana natura vindi- cata.	62
Catechismus Neocomensium Ec- clesiarum.	275	passionis Historia illu- strata.	138
Cavitelli (Ludovici) Annales Cremonenses.	391	In Chronicorum morborum me- dela non semper lente proce- dendum est.	232
Cautium & lapidum origo.	514	Chylificatio sit per fermentatio- nem.	351
Celeritas Solaris motus explica- ta.	347	ut succedat?	430
Celtæ olim Gomeritæ, Saccæ, Ti- tanes, Cimbri, dicti, & unde?	11	Chylus in glandula thymi conti- netur.	66
Celticæ gentis & lingua antiqui- tas.	10	Ciborum assumendorum ordo nullius est momenti.	232
Cham, Noæ filius, pro Melch- sedeco agnitus.	486	varietas non magnum affert momentum.	232
Chami apologia.	487	Cimbrica Antiquitates.	332
peccatum typicum.	487	De Citationè reali tractatus.	277
Chaos quid?	349	Civis idem plurium civitatum a- pud Grecos esse potuit, non a- pud Romanos.	195
Chemiæ antiquitas & utilitas.	348. 66	Civitatis Romana jus quomodo amissum?	195
Chémica principia defensa.	348	quomodo paulatim latius propagatum?	196
Chemicorum fabula explicata.	349	Clementis IX Rom. Pont. Indul- gentia erga Parlamentum Pari- siensem.	117
Cherubinorum quadriformis fa- cies unde?	491	Clemen-	
Chirobati, libræ aquaria, per- fecta constructio.	159		

NOTABILIORUM.

569

Clementis Alexandrini scripta examinata.	2	Cometarum origo. ratio.	516 516
gia vindicata.	Theolo- 3	Comœdiæ Italorum.	522
logia explicata.	Chrono- 6	Concilii primi Hierosolymitani decreta unde?	484
Clepydrarum methodus deter- minandarum generalissima.	157	In Concilio Africano A. 426 ba- bito num appellationes ad Ro- manam Sedem fuerint probi- bita?	129
cylindricarum pro 12 horis designatio.	157	Concilium Sardicense num inter œcumenica referendum?	457
Cleri num a secularibus negotiis plane arcendi?	204	Condensatum & densum quomo- do differant?	543
Cluverius notatus.	18. 267	Confessionarii numi origo.	305
Coelii Sedulii Carmina quanto in pretio fuerint?	109	usum caute retinendus.	307
De S. Coena sententia Forbesti.	424	Conjugium num sit licitum cum nepotis ex sorore vidua?	292
S. Coenæ institutionis verba num recte Gallice versa: C'est là mon corps.	83. 84	Constantini (Roberti) vita & scripta.	187
num gladiatos interesse conveniat?	309	Controversiarum Theologicarum discussio.	445
In S. Coenæ administratione e- tiam diurna quando cape- rint accendi lucerna?	308	Coralloides massa curiosa.	364
Colicæ nephritica ex podagra re- propulsa cura.	67. 68	Cotilium in Capitularibus Ca- rolinis quod oppidum?	184
Colloquia in Anglia de Religio- ne instituta, ex parte Pontifi- ciorum insausa.	369	Cornelius Callidius Chryso- pitanus vero nomine Cornelius Loos, patria Gaudanus.	434
Colores num pro diversitate o- colorum variant?	44	Cornu Tunderense aureum.	333
Colorum differentiæ.	426	Corpora solida (frigida, calida) fluida (frigida, calida) quo- modo moveantur?	509
Columnas inter in Italia & Zol- terios in Germania cognatio.	294	Corporum lapsus, in vario re- spectu & positu estimatus.	156
		solidorum principia.	514
			inflam-
		Ccc c	

- inflammatio unde? 515
 gravitas unde? 517
 Cosmographiæ Petri Hevelii facta & incrementa. 97
 nova editio. 98
 Cosmus I Dux Hetruria ut Ordinem Equitum S. Stephani instituerit, primusque ejus Magnus Magister fuerit inauguratus? 7.9
 Craigii methodus generalis pro figurarum quadraturis. 311
 Cramerii (Jo. Jacobi) vita & scripta. 38
 Creationis Historia Mosaiica ad globum terræque non restringenda. 141
 De Criminibus transactio inter accusatorem & reum quatenus valida? 227
 Cujacio (Jacobo) postum a Francisco Pitheo Epitaphium. 463
 Curetes qui olim? 15
 De Q. Curtii stylo controversia. 216
 Curva navibus construendis aptissima. 157
 sine
 Geometria altiori non determinabilis. 157
 Curvarum methodus generalissima, secundum quas grave decedens horizonti in quacunque ratione appropinquat, circa hypothesein progressionis pro acceleratione Galileanæ. 156
 In Cycloide Bernoulliana quadratura infinitorum segmentorum partialis indicata. 156
 Cylindricarum clepsidrarum pro 12 horis designatio. 157
 Pro Cylindris vel trochleis diversæ diametri vis movens requisita, inequalis. 159
 De Cymbalis veterum tractatus. 143
 Cymbalorum varia genera, inventio, usus. 143
D Alechampii (Jacobi) Vita & scripta. 186
 Dei existentia, & existentia Juris Naturæ, connexa. 269
 unitas cur in Symbolo Apostolico expressa? 56
 Cum Dei bonitate & justitia quomodo consistant mala hominum? 273
 Delicta in Deum commissa nunquam humanis subiaceant? 264
 Del-Rio (Martini) studia & scripta. 435
 Dens aureus pueri Silesii. 268
 Densum & condensatum quomodo differant? 543
 Descensus anime Christi in infernum quo sensu accipiendus? 61.147
 Christi in infernum cur & quando Symbolo Apostolico inferius? 62
 Cum

Cum Diabolo pactum incunctis capitali supplicio afficiendi.	437	Ebraea lingua anomalia & enallaxis temporum liberata.	247
Diaphragmatis musculus an duplex?	65	Ecclesiae Graeca in Palamitas & Aeyndinianos divisio.	176
Dicæarchi scripta qua periere & supersunt.	100	Orientalis profanatio	
atq.	101	Dsn. VIII prædicta quando venerit?	507
Ad S. Dionysii Arcopagite scripta primum A. 533 in Collatione Constantinopolitana provocatum.	168	Anglicana sententia de Descensu Christi ad Inferos.	58
Dionysius Halicarnassæus notatus.	194	Ad Ecclesiasticam Historiam spectantia scripta Frid. Spanhemii.	242
a quibus fuerit vulgatus?	529	Elasticitas aeris asserta.	541
ab Hudsono novissime editus.	529	Elaterii & gravitatis aeris rationes.	542
Divinum lumen num oculis corporeis videri possit?	176	Elaterium quid?	541
Divortium num ante legem Moysi fuerit licitum?	489	Elohim Gen. I. 1. num verbo singulari junctam. S. Trinitatis mysterium innuat?	140
Diureticis a pasta licet uti.	232	Enallage temporum in lingua Ebraea commentum Grammaticorum.	248
Dodwelli (Henrici) in Geographiæ Antiquæ scriptores meriti.	100	Enochi liber apocryphus num Jude fabulam de Angelorum cum feminis congressu suppeditarit?	483
Dos Regiarum etiam Virginum quam tenuis olim?	214	Epatis tumor pro embryone habitus.	429
Dramata Musica sacra.	523	Ephraemi Syri factum adversus Apollinariium improbatum.	459
Dramatis componendi regule.	45	scripta sub exa- men vocata.	460
Druidæ cum Curetibus comparati.	10	Epidermidis duplicatura in dorso manus.	20
Drydeno (Johanni) splendidissima exsequia Londini ducta.	284		
Dupinius notatus.	442		

Epiglottidis membrana.	65	Lamentum Parisense benignitas.	116
Epiglottis an habeat in homine musculos?	65	Euri ortus.	510
Epiphanius notatus.	452	Euripides illustratus.	357
Episcopis Angliae num: jus suffragii in Parlamento competat, ubi cause capitales dijudicantur?	204	Experientiae innitendum est, deficiente aut repugnante ratione.	232
Epithaphium Cujacii.	463	F abri (Tanaquil) Vita.	188
Equitum S. Stephani Ordinis fundatio, privilegia, vestitus, regimen praclaraeque factio- ra.	7	Pro Fama num tantundem liceat, quam pro vita?	263
Erasmii (Desiderii) Operum nova editio.	352	Familiarum Romanarum antiqui numi illustrati.	405
Erasmus Rot. notatus.	82	Fausti Manichaei artes fallendae ruditas.	124 125
Eruditorum quorundam infelicia fata.	357	In Febribus malignis & contagiosis V.S. & calida alexipharmacica exulent.	67
Erysipelatis causa.	429	Fermentum quid? est vel acidum, vel alcalicum.	351 351
Evangelia spuria.	148	Ferrandus notatus.	485
Evangeliorum quatuor auctoritas asserta.	147. 148	Feudale jus illustratum. non ex jure Romano, sed naturali ratione supple- dum.	335 336
Evangelium Matthaei num Graece primum, an Ebraice scriptum?	149	De Fide Haeretica non servanda num ullum Concilium quid definitur?	434
Euclidis laus. Elementorum autor quis? illustratores. encomium & praestantia. opera noviter edita.	69 70 70. 73 70	Fidei articuli num vere cum ratione pugnent?	327
De Euclidis operibus judicium.	70	Fides ἀλόγος num a Christianis exigatur? & Scientia quomodo distinguantur & conciliantur?	323 324
Eugenii IV Rom. Pont. erga Par-		Per	

NOTABILIORUM.

573

<i>Per</i> Filium hominis num semper <i>Christus intelligatur?</i> 83. 85	um, systemata jura Hispanica. 24
Fistula in mari ortus. 511	Fractionis, cujus numerator & denominator certo casu eva- nescunt, valor perfecte deter- minatus. 375
Fixa parandi ratio. 351	Friderici Augusti, Saxonie Ele- ctoris Potentissimi ad thronum Polonicum evectio. 501
Fixa, corpora ardentia seu So- les, Terra sua cum Luna & Planetis, nobis invisibilibus si- pati. 516	Frigus quid? 350
Fixi soni determinatio. 162	Fulguris causa, 512
Flagellatio cur a Judaeis in Syn- agogis peracta? 85. 80	Funebres ritus. 224
Flaccinius (M. Antonius) Pro- testantium partibus fuit ad- ditus. 462	De Galeno judicium. 430
Flemingii (Jaachimi Henrici) S. R. I. Comitæ, gesta & elogi- um. 500	Galli omnes a jure suc- cessionis Hispanica ex- clusi. 535
De Fluvii scriptor Græcæ Plu- tarchus num idem cum Cha- ronensi? 105	Gazolti (Petrus) notatus. 96
Fœmina num sine curatore cita- tiones reales possit obtinere? 277	Gehennâ quid? 81
Fœminarum, quæ gratia apud Principes floruerunt, Historia. 46	Gemma illustrata. 298
Fœmininus sexus vindicatus. 44	Generatio animalium ut fiat? 517
Fœtus an tres habeat tunicas? 64	Gentiles unde tam facile tanto- que numero ad fidem Christia- nam fuerint conversi? 488
per quas vias nutrimen- tum accipiat? 64. 65	Gentilium Theologia explica- ta. 35
historia. 156	Genuensium Historiographi. 385
Folietæ (Huberti) scripta recu- sa. 387	Germanicæ linguæ cum Persicâ convenientia unde? 19
Forbesii (Guilielmi) Vita. 421	Poeseos institutiones. 252
Forum Judicum, Forum Regi- um, systemata jura Hispanica. 24	varietas, 252
	Germanorum origo. 17
	Gladi-

- Gladiatos num deceat interesse
S. Cane participationi? 309
 Glandula pinealis est sensorium
 commune. 420
 Glandularum mesenterii conglu-
 batarum usus. 64
 Glandula thymi usus. 66
 Gnosticis in Symbolo Apostolico
 que opposita? 56
 Gnosticorum $\pi\lambda\eta\nu\omega\mu\alpha$ quid? 57
 Goberti systema mundanum no-
 vum. 346
 Goëlis veteris cum Messia com-
 paratio. 384
 Golzius notatus. 408
 Gomarita antiqui, a Gomaro
 Japheti filio descendentes, non
 alii quam Celta seu Galli. 11
 Gonzalez (Thyrist) Jesuitarum
 Generalis in doctrina de Pro-
 babilitate a Socio P. Josebo
 Riccio refutatus. 465
 Gothicarum legum in Hispania
 compilationes varie. 24
 Grabius (Jo. Ernestus) quid pra-
 stiterit in editione operum Ge-
 orgii Bulli? 35
 Graecarum Antiquitatum The-
 saurus Jac. Gronovii. 459
 Gratia Dei quo sensu ex mente
 Arminianorum, quod ex mente
 Reformatorum universalis? 38
 Gratiae Divinae irresistibilitas as-
 sertio. 40
 Gratiam Dei preventientem & ir-
 resistibilem quid intersit? 40
 Gravitationes Planetarum cal-
 culo analytico inquisitae. 162
 corporum directa
 & indirecta. 540
 Gravitatis ratio. 517
 & elastici aeris ratio. 542
 Gregoræ (Nicephori) Historie
 Byzantina editio novissima
 quorum industria debeatur? 27
 Vita. 174
 Gregorii (Johannis) Vita. 49
 Gregorius Nyssenus notatus. 459
 Gronovius (Jacobus) notatus.
 104. 106
 Grotius (Hugo) num auctor An-
 notationum in Epistolas, que
 nomen ejus præferunt. 139
 refutatus. 150
 La Grotte del cane cur interi-
 mat canes? 138
 Guarini plures. 94
 Guelforum cum Zollerianis co-
 gnatio. 294
Hæmorrhoides oris & vesicæ.
 68
 Hæreticis quibus Symbolum Apo-
 stolicum fuerit oppositum? 56
 De Hæreticis non servanda fide
 num ullum Concilium aliquid
 deserviverit? 434
 Hammondus (Henr.) refuta-
 tus. 150
 Harduini (Joannis) de Septu-
 ginta Hebdomadibus Danielis
 Dissertatio. 32
 Hastam

NOTABILIORUM.

575

Hastam erectam ferendi jus quodnam in Jure Vie?	418	Anglo-Scotica.	212
Hebdomades ante Sabbati religionem cognita.	488	Hollandia a Pace Neomagensi ad Rysvicensem.	400
Herniarum cura.	67	universalis nova.	518
Herodiani qui?	81	Poescos Italica.	521
Herodoti pater non Lyxus, sed Xylus.	552	Historiæ Byzantina Nicephori Gregoræ nova editio.	27
Herodotus ex membrana Medicea emendatus.	551	pars occasione Vita Nicephori Gregoræ illustrata.	175
Hetruscæ Poescos origo & incrementa.	521	Ad Historiam Ecclesiasticam spectantia scripta Frid. Spanheimii.	342
Heylyni (Petri) vita & scripta.	98	Historiographi Italia junctim & divi.	385
Epitaphium.	99	D. Hoëo vindicata iterata & solidata Defensio Pupille Saxonicæ.	527
La Hite inventa.	159. 161. 162	Hohenzolleranæ Domus origo atque incrementa.	293
In Hispanicam Monarchiam Julia Domui Austriacæ vindicata.	535	Hohenzollerani Comites in Principum dignitatem eveelli.	295
Hispani cujusdam fastus lepide repressus.	498	Hollandiæ Historia a Pace Neomagensi ad Rysvicensem.	400
Hispanici juris Historia.	23	Hominis & brutorum quoad partes discrimen.	67
Historia Bibliothecarum doctorum impostorum.	41	Horizontalis linea recta, non curva.	347
feminarum qua gratia apud Principes valuerunt.	46	Horologiorum portabilium emendatio.	162
passionis Christi illustrata.	138	Horror vacui non est causa ascensus Mercurii in Barometris.	538
creationis Mosaica ad globum terraqueum non restringenda.	141	Hospitalii (Wilhelmi Francisci) Marchionis S. Mesmii Vita & elogium.	234
versionum S. Scripturæ in linguam Suecicam.	342		
Wilhelmi III Regis M. Britannia.	364. 371		
			Fami-

<i>Familia.</i>	235	Jesuitæ non omnes probant Ge-
<i>inventæ.</i>	157	neralis sui Thyrsi Gonzalez
Hostem immisiss percussoribus		doctrinam de Probabilismo.
occidere num licitum?	265	465
Huddonii (Joannis) elogium.	236	Ignis quid?
		350.509
Humores fatum ambientes cu-		Vestalis exstinctus ut fue-
jus sine conditionis?	156	rit resuscitatus?
		359
Huysseni (Henrici) in rem lite-		accidens in materia com-
rariam merita, edictis Mon-		busibili.
teuculi Principis Commenta-		509
riis Bellicis.	503	Ignominia quomodo in statutum
		naturali, cum civili recte re-
Hydrophobia ratio.	133	pellatur?
		263
<i>cura.</i>	134	Imaginationis depravatae vis.
		436
Hygrometri rationes.	543	Imbrium, nimborum & pluvii-
Hyle quid?	349	arum cause.
		511
Hymni, Te Deum laudamus,		In Imperantes potestate sua ab-
quis auctor?	123.124	utentes quid liceat populo?
		262
Hyperborearum gentium anti-		Impostorum doctorum Historia.
quitas asserta.	349	42
		Incantatores seu veri, seu ima-
I acobi II Regis M. Britannia		ginarii, capitalem pœnam pro-
crudelitatis exemplum.	366	meriti.
		437
Jacobi IV Scotia Regis in		Indifferentia Mysticorum rejecta.
Margaretha Anglica nuptia,		413
fundamentum unionis inter		Indultum Curie Parisiensis quid?
Angliam & Scotiam.	214	116
		ad quos extendatur?
Jacobus II num conjurationis		113
in Wilhelium III R. A. fue-		Infernus quid?
rit conscius?	374	59
		in Symbolo Apostolico
Jamblichus in Vita Pythagora		commune notat animarum
emendatus.	551	cujuscunque sortis receptacu-
		lum.
Idola gentium pleraque a Juda-		60
is orta.	254	Ad Inferos descensus Christi no-
		na ratione explicatus.
Jejunium num ad officia Christi-		58
anorum referendum?	446	Infini-

NOTABILIORUM.

577

Infinium num ab intellectu fini- to sit comprehensibile? 326	introducio num licite & prudenter fiat? 92
Inflammati corporum solidorum unde? 515	Natura & Gentium due propositiones fundamentales. 172
Inflammati membris opiata ex- terna gangrenam & sphacelum non inducunt. 233	Civilis Delineatio juxta or- dinem Pandectarum. 206
Instrumentorum Chirurgicorum alia deficiunt, alia sunt ine- pta. 233	Natura vindictæ ex existen- tia Divini Numinis. 260
Instrumentum universale jacien- dis bombis. 162	Jurisprudentia Hispanica. 23
pro commode ap- plicandis ad objecta lentibus microscopiorum, ejusque usus. 358	Jus Feudale illustratum. 335
Intellectus hominis finitus an com- prehendere possit infinitum? 326	Gentium a Jure Natura dis- tinctum nullum. 114
Intestinatorum ductus novi. 431	& Natura num ad- mittat demonstrationes? 170
mucus quid? 431	angustio- ribus limitibus circumscriptum. 171
Inventa Amantoni. 157. 158	Jus Civitatis Romane quomodo paulatim pluribus concessam? 196
De Joanna Papissa fabula. 77	De Justificatione ex operibus do- ctrina Jacobi cum Pauli do- ctrina conciliata. 34
Jobi liber veram historiam com- plexus. 482	Justinus Martyr num primus hæres ante conditum mundum præexistentiam docuerit? 33
In Joëlis Prophetiam Commen- tarius. 504	Justinus ex membranâ Medicea emendatus. 551
Jovis Historia illustrata. 14	
cum Gigantibus bellum ex- plicatum. 15	
Isidori Characeni ætas. 103	
Isidrus emendatus. 301	
Judas proditor num Cæna Domi- nicæ interfuerit? 138	R. K Imchi (David) notatur. 248
Judeos convincendi methodus. 74	
Juris primogenitura prima origo. 9	L Abiorum structura. 20 Lampadum in S. Cæna admi- nistrata.

D d d

- nistracione usus antiquior quam
 candelarum. 308
 Lamy (Bernhardi) de LXX Heb-
 domadibus Danielis sententia
 refutata. 32
 Lapidum pretiosorum, margari-
 tarum ac auri efficacia non
 potest probari. 233
 & cautium origo. 514
 Laponum bine aestates quinque-
 menses, & bine hyemes men-
 strua. 347
 Lapsus corporum in vario respe-
 ctu & positu aestimatus. 156
 Latii jus quale apud Romanos?
 195
 Lepra quomodo in vestimentis lo-
 cum apud Judaeos habere po-
 tuerit? 395
 De Lepra traditiones Rabbino-
 rum. 395
 Leviratus apud Judaeos lex. 490
 Leviticus cultus illustratus. 492
 Lex 17. ff. de Statu hominum il-
 lustrata. 194
 1. S. 3. ff. de Calumniat. illu-
 strata. 229
 18 C. de Transact. illustra-
 ta. 227
 9. C. ad Leg. Jul. de adulter.
 emendata. 229
 Libertatis humanae in eligendo no-
 va notio. 273
 Librae aquariae, Chorebaticae, perfe-
 cta constructio. 195
 Librorum optimorum, qui legi
 merentur, indiculus. 526
 Ligistarum in Gallia superstitiosis-
 sine in Henricum III moliti-
 ones. 440
 Lignicium civitas veterum Lygio-
 rum. 223
 Linea horizontalis recta, non
 curva. 347
 Lingua Ebraea anomalis & enal-
 lagis temporum liberata. 248
 Locati (Humberti) de Placenti-
 nae urbis origine, successu &
 laudibus. 392
 Logica Jo. Franc. Buddei qua me-
 thodo tradita? 112
 Loos (Cornelii) adversa fata ob
 librum de Vera & Falsa Ma-
 gia compositum. 434
 Lucernae quando etiam in diurna
 S. Cane administratione ac-
 cendi coeperint? 308
 Lucernarum ad S. Cane celebra-
 tionem accensarum origo. 307
 Lucianus emendatus. 552
 Ludlovii (Edmundi) fata. 370
 Ludorum moralitas. 419
 in L. 1. & fin. C. de a-
 leator. relatorum explicatio.
 419
 Lunae motus causa. 516
 Lupus (Christianus) notatus. 130
 Lusitaniae leges. 26
 Lusorum malitia. ut occurren-
 dum? 418. 419
 Lutum & arena unde? 514
 Lygii

Lygii veteres Silesia incolae. 222.	Matthæi Evangelium num Ebraice primum, an Græce scriptum? 149
M Achinis affricus impedita computata. 158	Mauillacus refutatus. 105
Magi seu veri, seu imaginarii, capitalem panam promeriti. 437	Maxilla inferior inter locum insertionis & processum condyliformem membranam habet. 363
Magiæ magna olim licentia. 439	Medicamenta licet Medicis parare ac dispensare. 232
Magicus actus a religioso apud Gentiles olim difficulter secretus. 439	Medicamentorum constitutio interna ex eorum principiis non semper dignoscitur. 233
Maguetis generatio & Phœnœus explicata. 512	vis specifica. 426
Majemonides notatus. 485	operatio unde dependeat? 427
Mala imperfectionis, naturalia & moralia hominum quomodo cum Divina bonitate & justitia possint consistere? 272	Medicamentum quid? 427
De Mali origine tractatus Guilelmi King. 272	alimentosum quid? 427
Mammillarum ductus lactiferi senio concidunt. 362	Medici officium. 232
Manumissi apud Romanos olim diversi generis. 199	Medicina ab Anatomia illustrata. 67
Marci Evangelium num Latino sermone conscriptum? 80	prescriptoria periculosa est dispensatoria. 233
Marciani Heracleota Negihynensis genuino auctori Symno Chio vindicata. 104	Medicinæ definitio. 426
Margaritarum efficacia non potest probari. 233	Medicis Chymia & Anatomia necessaria? 66
Mariæ Angliæ Regiæ de Historicis judicium. 369	licet medicamenta parare ac dispensare. 232
Materia prima quid? 349	An Medico Anatomæ exercitium necessarium? 66
Matrimonii ratio qualis ante Moses? 489	Mediolanensium Historiographorum Collectio. 385
	Melchisedecus quis? 486
	Mennonitarum Apologia. 329
	D d d d 2 ab aliis

- ab aliis Ana-
 baptistis discrimen. 330
 dogmata de
 Christo. 331
 Mentis agilitudinem sanare, recta
 philosophandi methodus. 471
 Mercurii ascensus & descensus in
 tubo Torricelliano causa. 538
 in Barometris
 causa non est horror vacui. 538
 causa elaterii
 um aëris. 541
 & descensus in
 tubo Torricelliano quis, &
 quid portendat? 544
 motus causa. 516
 Mercurius sublimatus cur sit ve-
 nenatus? 134
 dulcis cur non sit ve-
 nenatus? 134
 Gallicus libros ejus
 tituli plures peperit. 441
 Merulæ (Georgii) Antiquitates
 Vice-Comitum Mediolanen-
 sium. 399
 Mesæ cum veteri Gœle, velut
 typo comparatio. 384
 Metallorum generatio. 517
 Metempsychosin quo sensu doce-
 ant Judei? 81
 Methodus Curvarum generalis-
 sima, secundum quas grave de-
 cidens horizonti in quacunque
 ratione appropinquat, citra
 hypothesein progressionis pro ac-
 celeratione Galileanam. 156
 aquationum secundi &
 tertii gradus resolvendarum.
 156
 generalis pro figura-
 rum quadraturæ Craigii. 311
 clepsydram determi-
 nandarum generalissima. 157
 Meursii (Jo.) Opera a Jacobo Gro-
 novio in Thesaurò Græc. Antiqu.
 passim suppleta & emendata. 554
 Mezerajus notatus. 443
 Microscopia unius lentis ceteris
 præstantiora. 358
 Ministrorum Ecclesiæ officia. 202
 Minus rectum, minus tutum, mi-
 nus probabile, formulæ ambi-
 guitate liberata. 467
 Mischnarum liber, qui inscribi-
 tur Ordo puritatum. 392
 Montecuculi (Raimundi) Prin-
 cipis vita & gesta. 494
 vindiciæ gestorum
 in Hungariâ. 497
 de Re Bellica Com-
 mentarii posthumi. 562
 In Montecuculum anagramma.
 520
 Montes ardenes unde inflam-
 mentur? 513
 Montium exortus. 514
 Morbi hereditarii per immersio-
 nem infantum in frigidam præ-
 servantur & curantur. 181
 In Morbis curandis præcepta A-
 strologorum nihil valent. 232
 In Morborum chronicorum me-
 dela

NOTABILIORUM.

581

<i>dela non semper lente proceden-</i>	<i>Musica ut Tarantolos sancti?</i>	132.
<i>dum.</i>		133
Morhofii <i>Polyhistor</i> suppletus.	<i>Mysticorum indifferentia rejecta.</i>	42
Mosaica creationis <i>Historia</i> ad glo-		413
bum terraqueum minime re-		
stringenda.	N aturæ & Gentium Jus.	
Mothe-Vayerius notatus.	Vide Jus Naturæ & Gen-	
Moschatæ nucis descriptio.	tium.	
A Motu Terra ventorum causa.	<i>Naturalis juris vindicta ex existen-</i>	
Motus Solaris celeritas explicata.	<i>tia Divini Numinis.</i>	260
	<i>Navibus construendis curva opti-</i>	
unicus ab Oriente in	<i>sima sine Geometria altiori</i>	
Occidentem.	<i>non determinabilis.</i>	157
impugnatus.	<i>Nicenæ fidei defensio.</i>	33
Terra diurnus & annuus	<i>Nicephori Gregore vita.</i>	174
explicatus.	acerbum in	
appropinquationis,	<i>Palamitas odium.</i>	177
circumgyrationis & declinatio-	<i>Nimborum, imbrium & pluvia-</i>	
nis explicatus.	<i>rum causa.</i>	511
Lune, Veneris & Mercu-	<i>Noachicorum solum precepto-</i>	
rii causa.	<i>rum observatio requisita a</i>	
Movens vis diametri diverse pro	<i>Profelytis apud Judæos.</i>	488
cylindris, trochleis requisita in-	<i>Noribergensis Burggraviatus ut</i>	
aqualis.	<i>ad Comites Zolleranos perve-</i>	
Le Moyne (Stephani) Vita.	<i>nerit?</i>	249
Muhammedes Dan. VIII, 9. 14	<i>Norisi (Henrici) Cardinalis</i>	
designatus.	<i>scriptor.</i>	237
Mundi novi ortus unde possibi-	<i>Nubium phenomena.</i>	511
lis?	<i>Nucis Moschatæ descriptio.</i>	478
Mundus quo anno aut anni tem-	<i>Numi confessionarii origo.</i>	305
pore creatus fuerit, otiosa que-	usus caute	
sio.	<i>retinendus.</i>	307
Municipia eorumque jura qua	<i>occasione mutationis rerum</i>	
Romanis olim?	<i>in Anglia euss.</i>	373
Musculorum vires per pondera	<i>antiqui Familiarum Ro-</i>	
elevata aestimata.	<i>manarum illustrati.</i>	405
	D d d d 3	Nutri-

- Nutritio plantarum arborumque. 512
- O**blesi imaginarii. 436
- Olei natura. 350
- Omentum cum tam diversis partibus annectatur? 64
- Opiata externa inflammatis membris gangrenam & sphacelam non inducunt. 232
- Oratoria monumenta. 257
- Oratorum olim apud Romanos qui honorarii? 207
- Orientalis Ecclesie profanatio Dan. VIII predicta quando contigerit? 507
- Origenes notatus. 82
- Ossa fossilia non sunt mineralia concreta, sed animalia. 191
- Ostrium fossilium docimasia. 190
usus. 191
- Ostlingua Saxonia in Capitularibus Carolinis que? 184
- Ouverkerkii in Wilhelmum III M. Brit. Regem meritum. 373
- Oxonienfis in Anglia Bibliotheca antiquior Cantabrigiensis. 302
- P**actum & transactio distincta. 228
- Pædobaptismus num cum institutione Christi conveniat? 404
- Paganorum. Vide Gentilium.
- Palamæ (Gregorii) cum Barlaamò controversa de visione substantiæ Divinæ. 170
- Palamitarum in Ecclesia Græca factio mire a Cantacuzeno Imperatore sustentata. 177
- Panacæa non datur. 349. 427
- Panis repletio non magis nocet, quam aliorum ciborum. 232
- Panniculus carnosus in homine est membrana pinguedinis. 64
- Parisiensi Parlamento quanta fuerint a Pontificibus Romanis indulta? 116
- Parlamento. Vide Parisiensi.
- Paropomisadarum genuina sedes que? 218. 220.
- Parthi unde dicti & orti? 12
- Pascha verum Sacrificium. 493
- Patini Operis de Numis Familiarum Romanarum veterum defectus. 407
- Patinus (Carolus) notatus. 411
- Patriarcharum Theologia ante Legem. 482
- Patroni qui olim Romanis? 207
- Pauli Apostoli Vita. 85
- Peccantis sponte opera num quis licite utatur? 265
- Peccata hominum quomodo consistant cum bonitate & iustitia Dei? 274
- Peccatum in Spiritum S. quodnam? 150
CHRIST-
remissibile? 151
- Peregrinitas apud Romanos diversis temporibus diversa. 196.
201
- Periochi

Periostii usus.	60	Pingues semine cur steriles?	64
Perficæ lingue convenientia cum Germanica unde?	19	Pippingii (Henrici) Epistola ad Thomam Crenium, qua iterata & solida Defensio Pupille Saxonica D. Hoëo vindicatur.	527
Peste laborantes visitare tenetur Medicus non pestilentialis.	232	Pistica nardus unde dicta?	82
In Peste arsenicum male pro amuleto adbibetur.	135	Pistrini caloris vi agitati constructio Amontoniensis.	157
Petavii (Dionysii) de Doctrina Temporum editioni quam accesserint?	30	Pithocæna seu memorabilia ex ore Francisci Pithæi.	463
Philippus II Rex Hispania unde Justinianus Ibericus dictus?	25	Placenta uterina ex vasculis constructa.	20
Rex Gallie cognomen Augusti quando natus?	436	Planetarum vires centrales calculo analytico inquisita.	162
Philosophia Ecclesiastica Jo. Franc. Buddei.	110	motus causa.	516
Philosophiæ Platonice quantafuerit apud Augustinum auctoritas?	126	Plantarum arborumque nutritio. & animalium generatio.	512
Philosophorum veterum vita.	479	Platonice Philosophia quantafuerit apud Augustinum auctoritas?	126
Philostorgius notatus.	452	Plice Polonica effigies.	363
Philostratus in vita Apollonii sibi non constans.	37	C. Plinii Cæcilii Secundi Epistolarum nova editio, & vita.	182
Phœnix symbolum Jacobi Patriarchæ, Populi Israelitici, Christi.	255	Plurale nomen cum singulari verbo ex genio lingue Ebrae constructur.	149
Phosphorus Barometricus.	160	Plutarchus auctor libelli de Fluvii fueritne idem cum Plutarcho Cheronensi?	105
Phryges Germanorum majores.	18	Pluviarum, imbrum & nimbosarum causa.	511
Physica Jo. Franc. Buddei qua methodo & circumspectione composita?	113	Van der Poel Ecclesiæ Ministri fides in Wilhelmum III Regem Angliæ.	374
Pii IV R. Pontificis in Ordinem Equitum S. Stephani merita.	8		

Poscos Germanica Institutiones.	252	Probabilitas inter & Probabilig- ristas in Ecclesia Romana di- scrimen.	45
<i>Hetrusca origo & incre- menta.</i>	521	InterProbabilitatem practicam & mere theoreticam, per se & per accidens, multum interest.	468
<i>Italica Historia.</i>	521	Profelyti justitie quinam Judais?	484
Poetae Gentilium ob incantatio- nes Diis Deabusque suis tribu- tas notati.	440	Psalmi XC & XCI explicati.	257
De Poëtis Italis quam pluribus judicium J. M. Crescimbeni.	521	XVIII, qualis apud Samu- elem & in Psalmorum libro le- gitur, collatio.	249
Polygamia num ante Mosem fue- rit licita?	489	Pseudonymi quidam detestati.	444
Pontificum Romanorum erga Par- lamentum Parisiense benigni- tas.	116	Publicianæ actionis usus.	416
Populo num quid liceat in Regem potestate sua abutentem?	262	De Pufendorffii (Sam.) Jure Na- tura & Gentium judicium.	171
Portatiliam Horologiorum e- mendatio.	162	In Pulmonibus vasorum sangui- neorum communicationes.	22
Præcipitatio quid?	351	Pulmonum substantia unde insen- sibilis?	65
Prædium prædio quomodo servire possit?	417	Putredo quid?	351. 352
Præservatoria remedia frequen- ter sine ratione assumuntur.	232	ut morbos producat?	352
Primogenitorum quale olim jus in sacris faciendis?	486	Pylori scirrhus varicibus insigni- tus.	430
Primogenituræ jus licite & pru- dentier & quomodo introducã- tur, ubi receptum nondum est?	92	Pyxidis nautica ratio.	513
Priolus notatus.	95	Q uadratura Bernoulliana in- finitorum segmentorum in Cycloide, partialis indica- ta.	156
Probabile minus, modo probabi- le, num sequi liceat, rejecto pro- babiliori?	466	Pro Quadraturis figurarum Crai- gii methodus generalis.	311
Probabilitas reflexa qua?	469	Quesnellii de Vigilio Tapsensi Symboli Athanasiani auctore sententia examinata.	455
Pro Probabilistis Apologia.	465	R abbinorum de lepra, vacca rufa &c. traditiones.	395. 397
		Rabie	

NOTABILIORUM.

585

Rabiei natura.	133	Ritus Ecclesiastici in vita ingres-	
De Ramo (Petro) asserta non-		su, progressu & egressu.	304
nulla.	462	Rituum in Ecclesia usus & abu-	
Ramos del Mansano (Francisci)		sus.	303
Joci Hispani elogium.	436	servandorum rigor im-	
Ranconeti misera fata.	464	probatum.	405
Rarefactio quid?	544	De la Roque (Egidii Andree)	
Rarum & rarefactum quomodo		Vita & scripta.	188
differant?	543	Romanæ civitatis jus quale olim?	
Ratio revelationi omnino submit-			194
teuda.	323	Ad Romanam Sedem appellatio-	
Reformati quo sensu gratiam Dei		nes num Africanis olim Epi-	
universalem admittant?	39	scopis fuerint prohibita?	129.130
Regiminis natura.	472	Romanarum familiarum antiqui	
Religio Patriarcharum qua suc-		numi illustrati.	405
ris?	481	Rostgaard (Friderici) collata ad	
Christiana Patriarchali		novam Nicephori Gregora e-	
quid addiderit?	485	ditionem industria.	28
In Religione num nihil admit-		Rudolphi Augusti, Serenissimi	
tendum, quod captum nostrum		Ducis Brunsvicensis munificen-	
excedit?	326	tia in Academiam Helmstadi-	
Renis humani figura.	20	ensem.	211
Renum succenturiatorum humor		Ruthenorum Comitum elogium.	
cui usui sit destinatus?	64		251.259
Residentia in loco Beneficii qua-		Sabbati moralitas.	415
terius remitti Canonico possit?	290	religio num ante	
Responsa Juris Altdorsina.	289	Mosen?	488
Retorsionum jus civitatum in ci-		Sacarum gesta sub ducibus Aemo-	
virates quale?	200	ne, Urano, Saturno, Jove,	
Revelationi divina assensu præ-		Mercurio.	13.59.
benus, etsi cum ratione nostra		Sacci (Bernardi) Historia Tici-	
pugnare videatur.	328	nenfis.	391
Reus num cum accusatore de cri-		Sacerdotes summi num duo apud	
mine valide possit transigere?	228	Ebræos eodem quandoque tem-	
		pore fuerint?	492
		E e e	Sacri-

Sacrificia <i>fuere institutionis Di-</i> <i>wine.</i> 488	Scripturæ <i>S. nova Bibliotheca</i> <i>adornanda.</i> 286
Sagæ <i>quo processu tractanda?</i> 439. 440	<i>in Suecicam linguam</i> <i>converse Historia.</i> 342
Sancti (Wilhelmi) <i>character.</i> 371	<i>interpretationis dif-</i> <i>ficultas.</i> 474
Sanguinem <i>comedere, cur inter-</i> <i>dictum?</i> 488	<i>V. T. calcni in tex-</i> <i>tu Hebræo & LXX, virali</i> <i>versione diversitas unde?</i> 1499
Sanguineorum <i>vasorum in pul-</i> <i>monibus communicationes.</i> 22	Scripturæ <i>S. dicta illustrata:</i>
Sanguinis <i>ex arteriis ad venas</i> <i>motus.</i> 21	Gen. I. 1. - 137. 141. sqq.
<i>motus circularis in</i> <i>fatu.</i> 154	II. 2. - - - 279
Sanguis <i>cum chyle & lympba in</i> <i>corde rarefit & effervescit.</i> 426	VI. 2. - - - 279
Sardicense <i>Concilium num inter</i> <i>acumenica referendum?</i> 457	IX. 4. - - - 488
Saturni <i>Historia illustrata.</i> 14	Levit. XI. 32. - - - 394
Saxonica <i>lingua in Normannia</i> <i>reliquæ.</i> 185	XIII. 2. sq. - - - 394. sqq.
Scaliger <i>notatus.</i> 493	XVII. 10. - - - 488
Scaligeranorum <i>collector nota-</i> <i>tus.</i> 188	Num. XIX. 2. sqq. - - - 396
Scaligeri (Josephi) <i>in Robertum</i> <i>Constantinum odium unde?</i> 188	II. Sam. VIII. 17. - - - 492
De <i>Schutzfleischio faustum o-</i> <i>men Boineburgii.</i> 78	I. Reg. II. 35 - - - 492
Scientia & <i>Fidei quomodo dis-</i> <i>tinguantur & conciliantur?</i> 324	I. Chron. XXV. 3. 6. - - - 492
Scoto-Anglicorum <i>bellorum Hi-</i> <i>storia.</i> 212	II. Chron. II. 2 - - - 137
	Jerem. LI. 27 - - - 18
	Ezech. XXXVIII. 6. - - - 14
	Dan. VIII. 9-14 - - - 507
	Joël. I. sqq. - - - 504. sqq.
	Matth. I. 23 - - - 50
	II. 6 - - - 51
	23 - - - 88
	VI. 7 - - - 51
	11 - - - 80
	XII. 31. 32. - - - 150
	Marc. III. 28. 29. - - - 150
	IX. 49. - - - 81
	Luc. II. 2 - - - 81
	Joh. I.

NOTABILIORUM. 587

Joh. I. 32.	146	calculus unde ab Hebraico	
51.	88	textu diversus?	490
XIII. 34.	82	Servitus num jure Romano etiam	
XV. 5.	83. 84	in faciendo consistere queat?	
Act. XVI. 13.	87		417
XVIII. 18.	494	Sexui feminino par est perfectio	
Rom. VII. 14. sqq.	138	cum masculino.	66
IX. 3.	80. 83	Sigæ (Aloysia) nomen quis	
I. Cor. III. 13.	82. 138	scriptor mentitus?	43
XV. 54.	51	De Siglis veterum Tractatus.	
II. Cor. I. 9.	83. 84		152
XI. 5.	82	Silensis Diemari pagus Silesia.	
XII. 7.	86		267
Phil. II. 7.	52	Silesiæ Episcopatum, Ducatum,	
I. Tim. III. 16.	139	Principatum status antiquus	
I. Petri III. 15.	325. 399.	ac hodiernus.	270
I. Joh. V. 6. 7. 8.	139	Silesiographia Heneliana. reno-	
Ebr. IX. 3. 4.	492	vata ac aucta.	266
XI. 1.	324	Simon Cyrenæus in bajulanda	
Jac. IV. 5. 6.	89	cruce operam Christo quomo-	
Jud. v. 1. sqq.	89	do prestiterit?	138
v. 6. 7.	483	Simonis (Richardi) versio Gal-	
Scymni Chii atas.	105	lica Novi Testamenti sub cen-	
Scymno Chio vindicata frag-		suram vocata.	82
menta Geographica, quæ Mar-		Simplicium descriptiones.	363
ciano Heracleota fuerant tri-		Siri (Victor) notatus.	95. 96
buta.	104	Societas nova in Anglia propa-	
Secreta revelare in consuetu-		ganda religioni Christianæ.	
ditibus non tenetur Medicus.	232		278
Seldenus notatus.	485. 494	Sociniani, revelationem rationi	
Sententia benigna seu favens li-		subicientes resutati.	323
bertati in dubio legis num se-		Sol Terra globum quiescentem	
quenda?	466	non circumit.	510
Septentrionalium ad Christiani-		& Terra aliquando dissol-	
simum conversio.	334	ventur.	518
Septuaginta vidualis V. T. versionis		Solaris	

NOTABILIORUM.

589

ab Albanasio, aut a quo com- positum? 453	minus solemnia num- naturaliter tamen & in con- scientia obligent? 534
Systema mundanum Gubernii no- vum. 346	Testamenti Novi versio Rich. Si- monis. 79
T aboris (Jo. Ottonis) Dissertatio de Legatis jejuna. 27	subcenturata vocata. 83
Tabulae Rotundae origo. 523	Barbariam cum majestate ejus conciliati. 166
Taciturnitatis exemplum notabile. 372	sata a Joele Propheta predicta. 504
Tarantatos ut Musca sanet? 132	Testamentorum origo & incrementa. 208
Taractula venenum quale? 132	Testamentum Novum notis illustratum. 49
Taurinae leges Hispanorum quae? 24	Caroli II Regis Hispaniae quoad formam & materiam invalidam. 555
Templorum origo excussa. 491	& Europa per universae & Hispaniae ipsius noxium. 536
Temporum permutationes in lingua Ebraea praeter necessitatem essentia. 248	Theatrum Europaeum notatum. 95
Terra & Sol aliquando dissolventur. 518	Theodoretus notatus. 453
Terrae natura. 350	Theologia Patriarcharum antea Legem. 482-585
totius inundatio futura. 517	Theologicarum controversiarum Discussio. 446
motus ad Solem. 510	Theologorum quorundam re- sus impertinens castigatus. 78
appropinquationis, circumgyrationis & declinationis explicatus. 515	Theonis in Elementis Euclidis opera. 70
A Terrae motu causa ventorum. 510	Thermometri & barometri diversa ratio. 539-544
Terraqueus globus in posteriturnus. 517	Thermometrorum species & rationes. 540
Terrae axis inclinatio, Solis accessus & recessus respectu nostrae causa. 347	Thesau-
Testamenta summorum Imperatorum vindicata. 534	

Theſaurus Græcarum Antiquita- rum Jacobi Gronovii. 459	Tumorum cyslicorum natura. 429
Tillemontius notatus. 169	cura. 429
Tillotſoni (Joannis) Elogium. 371	Tunderenſe cornu auroum. 333
Titanum ſeu Celtarum olim Du- ces Regesque Acmon, Uranus, Saturnus, Jupiter, Mercuri- us. 13. ſqq.	Turcici Imperii ſinis haud longe abeſt. 508
Tonitruum cauſa. 512	Turpinus notatus. 524
In Torricelliano tubo Mercurii aſcenſus & deſcenſus cauſa. 538	Tympani membrana uſus. 66
quis & quid portendat? 544	Tympano auris cur chorda af- fixa ſit? 66
Transactio de criminibus inter accuſatorem & reum quate- nus valida? 227	Typographorum Hiſtoria. 42
Trianguli reſtilinei ſuperficiæ ex datis lateribus noua inuen- tio. 161	De V acca ruſa Rabbinorum traditiones. 396
S. Trinitas in Deitate aſſerta. 33	Vacui horror non eſt cauſa ad- ſcenſus Mercurii in Barome- tris. 538
Trinitatis myſterium num Patri- archis fuerit cognitum? 482	Varignonii inuenta. 156. 157
Trochleis diuerſe diametri viſ mouens requiſita, pro cylin- dris inæqualia. 159	Vaſa lactea in omnes dimenſio- nes ſuas habent exſpatriatio- nes. 426
In Tubo Torricelliano Mercurii aſcenſus & deſcenſus cauſa. 538	Vaſorum pollutio ex mente Rab- binorum. 394
quis & quid portendat? 544	ſanguinorum in pul- monibus communicationes. 22
Tumor fibrillarum vitio ut oria- tur? 428	Vegetabilium nutritio. 512
	Velliſchii G. H. elogium. 77
	Venæ & arterie non ſemper in extremitates capillares ab- eunt. 21
	Venaſectionem prohibentia mal- ta recensentur, que non ſunt. 232
	Venefici capitalẽ panam præ- meriti. 437
	CHR

<i>cur verbis se tantope-</i>	Vincentius Lerinensis fueritne
<i>re obstringant?</i> 438	auctor Symboli Athanasiani? 456
Venenorum <i>mechanica relatio.</i>	456
<i>mineralium & ve-</i>	Viperæ liquor, quo homo inter-
<i>getabilium effectus cur diver-</i>	imitur, quem in proprio cor-
<i>sus?</i> 131	pore usum habeat? 131.132
<i>vis specifica.</i> 426	Viperarum morsus cura. 132
Venenum quid? 427	Viperini liquoris venenati anat-
Veneris, Luna & Mercurii mo-	me. 132
tus causa. 516	Vites centrales Planetarum cal-
P. Ventidii fata. 410	sulo analytico inquisita. 162
Ventorum causa. 509.510	<i>musculorum per pondera</i>
<i>intra tropicos causa</i>	<i>elevata aestimata.</i> 157
<i>& ratio.</i> 509	Virgæ Mercurialis effectus in quo
Ventriculi tubuli lactei. 426	consistat? 513
Verderius (Claudius) notatus.	Virgulæ divinatoria effectus im-
70	de? 513
Vermium ortus. 516	Virtus virium num Latine Cur-
Versio Bibliorum vulgata quo	tio dicatur? 217.220
sensu authentica? 80.84	Vis movens trochleis diverse dia-
Vertebrae in interstitiis corporum	metri requisita, pro cylindris
<i>suorum cavitates formant.</i>	<i>inaequalis.</i> 159
362	Vitalis (Salvatoris) Theatrum
Vertebrarum ligamenta interna.	<i>triumphale Magnalium Me-</i>
363	<i>diolani, liber magni & nul-</i>
Vestimenta apud Judaeos quomo-	<i>lius pretii.</i> 386
do lepræ fuerint obnoxia? 396	Vitrioli solutio ad eryspelas &
Veterum Theologorum auctori-	<i>ambusta valet.</i> 429
tati in casibus conscientie qua-	Ulphila codex in Bibliotheca Ilp-
<i>teaus insistendum?</i> 465.467	<i>saltensis.</i> 339
Vix jus quo sensu inferat jus se-	Unitas Dei cur in Symbolo Apo-
<i>rendi hastam erectam?</i> 418	<i>stolico expressa?</i> 56
Vigilius Tapsensis num auctor	Universale instrumentum jaci-
<i>fuerit Symboli Athanasiani?</i>	<i>endis bombis.</i> 162
455	Universalitas Gratia Divina qua-
	<i>lit ex</i>

592 INDEX RERUM NOTABILIORUM.

<i>lis ex mente Arminianorum,</i>		W Alkeri (Georgii) virtus in
<i>qualis ex mente Reformato-</i>		<i>servando in Hibernia</i>
<i>rum?</i>	38	<i>Londonderio. 368 374</i>
Volatilia parandi modi.	351	Wallisii (Joannis) Elogium. 233
Vosius (Gerhardus Jo.) nota-		Wander (Wilhelmus) Medita-
<i>tia.</i>	103	<i>tionum Metaphysicarum au-</i>
Upsalarum veterum situs.	340	<i>Elor, verus Abbas de Lanion.</i>
Upsalienses Antiquitates.	337	
Upsaliensis Academia. 338 341		Wendelinus (Godofredus) re-
<i>Academie Bibliothhe-</i>		<i>sutatus. 166</i>
<i>ca.</i>	338	Whistonus (Guilielmus) refuta-
Urachi osculum cecum.	362	<i>tus. 141. 146</i>
Uranus Acmonis filius, Saturni		Wilhelmi III M. Britannie Re-
<i>pater.</i>	14	<i>gis Historia. 364. 371</i>
Urethra in penis dorso.	20	<i>obitus falso nuntia-</i>
Urim & Thummim quid?	492	<i>tus quantum in Gallia gaudi-</i>
Urinae inspectionis certitudo, in-		<i>um exciterit? 373</i>
<i>certitudo ac fallacia.</i>	420	Winstrupii (Petri) de Cornu ac-
Urinariae via.	426	<i>reo Tunderchsi sententia exa-</i>
Urnæ in Silesia effossæ ante Sla-		<i>minata. 333</i>
<i>vorum ingressum fuerunt con-</i>		
<i>dita.</i>	220	Z Anchi (Jo. Chrysostomi) de
Urnarum Silesensium descriptio		<i>Orobiorum, Cenomanorum</i>
	222	<i>ac Bergomi originae. 391</i>
In Urnis inventa utensilia vari-		Zephyrorum ortus. 510
<i>ta.</i>	224	Zollerianæ Domus genealogia.
Ufaticorum corpus Catalana		
<i>quid?</i>	25	Zwickerus (Daniel) refutatus. 33
Uteri gravida Anatomie.	64	

Corrigenda.

Pag. 515. lin. 16. pro tota lege maxima sui parte. P. 512. l. 6. pro resoluta in
nubes lege resoluta ex nubibus. l. 13. aer verò supple falsus, l. 18. pro a-
liquid attrahit, lege fistulas quaidam attrahit. l. 20. pro aer frigidus
falsus, lege aer frigidus non-falsus.